

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Qvæstiones Morales Selectiores De Lege Interna Et Externa

discussæ, ac Resolutæ, & in duos Libros divisæ, In quibus, propositis casibus, prima quædam principia, ad plurimas alias Qvæstiones similes resolvendas perutilia, subinde examinantur

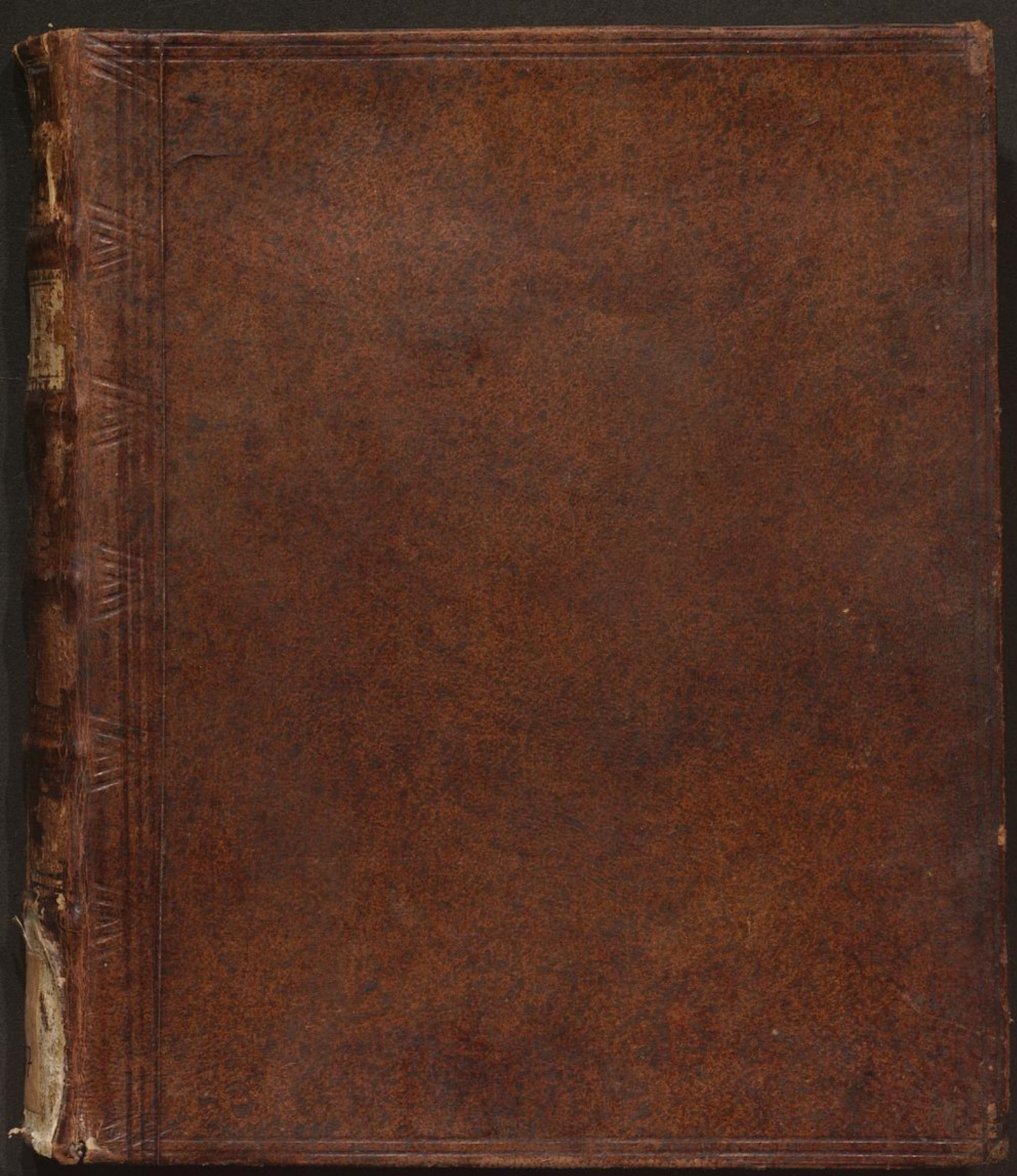
[De Lege Interna]

Beati, Gabriele

Augustæ Vindellicorum, 1729

VD18 90108957

urn:nbn:de:hbz:466:1-39908

G. IV
π3.

Th. 2137.

QVÆSTIONES MORALES SELECTIONES

DE
LEGE INTERNA ET EXTERNA
A GABRIELE BEATO SOC. JESU,
Theologiæ Moralis in Collegio Romano Pro-
fessore, discussæ, ac Resolutæ, & in
duos Libros divisæ,

In quibus, propositis casibus, prima quædam prin-
cipia, ad plurimas alias Quæstiones similes resolvendas
perutilia, subinde examinantur.

Cum Duplici Indice Quæstionum, ac Rerum.

Superiorum Permissu.

*Collegii
Societatis
jesu
Paderbor-
ni*

AUGUSTÆ VINDELICORUM.

Sumptibus MARTINI HAPPAH, ET FRANG. XAVERII SCHLÜTER.
M DCC XXIX.

QUESTIONES

MORALES

SELECTORES

LIBRINTENS ET EXTENS
A. CLARUS. B. TO. SOC. IESU.

1600. Editum in Collegio Romano. Per
Iosephum de ...

In ...

...

Handwritten notes in the right margin, including the word "Solutio" and other illegible characters.

...

INGENUO LECTORI.

Um omnes ferè scientiæ, ac facultates, quæ mentem humanam excolunt, suos habeant Academicos congressus, in quibus tanquam fornacibus studio multorum ardentibus, omnipretiosior auro Veritas exploretur, iniquum videbatur, unam conscientiæ doctrinam, hoc est, artem non tam recte intelligendi, aut dicendi, quam bene vivendi, & veriore scientiam de anima, hoc tum incitamento, tum adjumento carere. Sapienter igitur præter Philosophiæ, ac Theologiæ, casuum etiam conscientiæ collationes institutæ sunt, in quibus de controversiis illis disceptaretur, quæ non ad clamorosi populi forum pertinent, sed ad arcanum, ut vocant, forum Poli. His ego congressibus, cum aliquot annos præfuerim, selectiores in variis materiis quæstiones ponens in medio, ac solvens, indignum duxi, laborem hunc in irritum cadere, & quod fortasse presentibus non inutile fuit, posteris invidere. Auditoribus verò meis non ingratum futurum censeo, si publici juris facta videant, quæ solis ipsis fuere participata; neque illa crediderim eos ambitione teneri, qua magnus olim Alexander, qui cum Aristotele magistro conquestus est, quod communia faceret omnibus arcana doctrinæ sibi soli patefacta. Imò iuvabit ipsos, quæ auribus cognoverunt, oculis recognoscere, & quidem fructuosius, si verum est vetus verbum.

Segnius irritant animos demissa per aures,

Quam quæ sunt oculis subjecta fidelibus.

Licebit etiam definitiones prolatas ad sui iudicii trutinam accuratius exigere, ubi non volat irrevocabile verbum, sed characteribus, quasi catenis, inmodatum manet. Ex eisdem commodius ducere poterunt communiora quædam principia, & fundamenta, ad similes quæstiones facillimè, tutissimèq; solvendas in quacumque materie. Accessere ad hanc mentem huiusmodi lucubrationes evulgandi, non modo ipsorum Auditorum meorum enixæ, atque iteratæ preces: sed & Virorum prudentium cordatæ suasiones, & quæ plurimum ponderis habuere, illorum imperia, quorum præ sapientia, auctoritate, munere, vox omnis, & nutus est apud me instar oraculi. His adeo stimulis adactus,

hoc quicquid est operis in lucem dare decrevi. Nec me remoratur eorum multitudo, qui de rebus hisce scripta vulgaverunt. Namque etiam in Jurisprudencia, quæ nostræ hujus facultatis vel mater, vel soror est, nova in dies consilia prodeunt, & pronis tamen ulnis excipiuntur. Quippe quod utile est, nunquam est nimium. Hoc verò utilius ut esset, principia quædam universè sumpta interserui, ex quibus facile sit, innumerabiles casus similes enodare.

Noster autem hic labor quo planior, ac fructuosior obtingeret legentibus, in varias divisus materias est, hoc ordine methodoque; In primo volumine, duæ nostrorum operum regulæ expenduntur: Conscientia & Lex: quas nobis indidit Deus, ut moveant atque impellant ad agenda, quæ nos ducant in æternam Beatitatem, atque ultimum finem; Quæ planè ratione pondus innatum est lapidi, ut feratur ad centrum; igni levitas, ut sursum ascendat. In secundo devenitur ad species legis, quæ sunt præcepta Theologicarum virtutum, atque justitiæ. In tertio mandata Decalogi, Ecclesiæque continentur. Quoniam verò Deus non intima tantum vi legum promoveri nos voluit ad supremum ac felicissimum nostrum finem, sed institutis quoque sacramentis, velut impressa virtute, fortiter, ac suaviter eodem impellere dignatus est; idcirco in quarto volumine sacramenta, hoc est gratiæ leges evolvuntur.

Quod verò spectat ad Scriptorum locos, qui singulis propositis casibus subjiciuntur, hæc animadvertite, qui legis, illos interdum Auctores citari, qui licet peculiarem eum casum propriè non tractent, sed alium in diversa materie, ea tamen fundamenta ponunt, è quibus ejus solutio consurgat. Deinde erratum in numeris aliquando Typographorum incuria, præsertim transpositione, uti 23. loco 32.

Noris denique, Lector optime, si quid in hoc opere comperies boni, non meum esse, sed Dei: Namque omne datum optimum desursum est, descendens à Patre luminum; sin erratum aliquod, uti facillè multa deprehendes; id totum esse meum. Testor tamen, quæcumque scripsi, vel scripturus sum ad minimum apicem, directa me velle ad æternam ejus gloriam, & honorem, cui soli debetur omnis honor & gloria, simulque ad Christianæ cujusque conscientiæ quietem; utque facilius quisque possit, per bona opera, atque ope sacramentorum, (quæ in hunc finem Christus instituit) ad metam felicitatis æternæ pervenire.

Appro-

Approbatio Cenforis.

Quæstiones isthæ Morales, non modò in Catholica Dogmata morúmque Regulas nihil offendunt, sed præclare solidèq; Materiam de Lege interna & externa explanant, quapropter Dignissimas judico, ut etiam in Germania Typis evulgentur, ceu opus omnibus Animarum Curam habentibus, aut habituris utilissimum. Augustæ Vindel. 20. Decembris 1728.

Imprimantur H. S.

Franc. Joan. Wilhelmus de Bettendorff Eccles. Cathed. August. & Ratisbon. Canon. Revmi & Sermi Princ. & Episc. August. Consil. Ecclesiast. & Officialis.

Franc. Joseph. de Handl SS. Theol. Licetus Revmi & Sermi Princip. & Episc. August. Consil. Eccles. Maj. Pænit. & Librorum Censor, nec non insign. Eccles. ad S. Mauritium Canonicus & Parochus.

Facultas R. P. Provincialis.

Cùm Dominus Martinus Happach & D. Franc. Xaverius Schlüter Bibliopola Augustani librum, cui titulus: *Quæstiones Morales Selectiores à Gabriele Beato Soc. Jesu Theologiae Moralis in Collegio Romano Professore discussæ ac resolutæ* &c. jam antea Romæ an. 1663. in lucem editum, recudere desiderent.

Ego Magnus Amman Societatis Jesu per Superiorem Germaniam Præpositus Provincialis, potestate ab Adm. R. Patre Nostro Michaele Angelo Tamburino Societatis nostræ Præposito Generali mihi concessâ, eisdem ad hanc secundam editionem tantum facultatem impertio, simulque communico Privilegium Cæsareum, quo Bibliopolis & Typographis omnibus

prohibetur, ne vulgatos à Societatis Jesu Patribus libros absq̃
Superiorum consensu in eadem aut diversa lingua recudant, vel
intra sacri Romani Imperii fines aut hæreditarias S. C. Majesta-
tis Provincias importent. In cujus confirmationem has litteras
Chyrographo meo & consueto officii mei sigillo munitas dedi.
Friburgi Helvet. 21. Junij an. 1728.

Magnus Amman.

Joannes Paulus Oliva Societatis Jesu
Vicarius Generalis.

CUM Quæstiones Morales P. Gabrielis Beati nostræ Societatis
Sacerdotis aliquot ejusdem Societatis Theologi recognove-
rint, & in lucem edi posse probaverint, potestatem facimus,
ut typis mandentur, si ita ijs, ad quos pertinet, videbitur, in
cujus rei testimonium has litteras manu nostra subscriptas, sigil-
loque item nostro munitas damus. Romæ 25. Martij 1662.

Joan. Paulus Oliva.

Imprimatur si videbitur Reverendis. P. M. Sac. Pal. Apost.

O. Archiepisc. Patracen. Vicesg.

Imprimatur

F. Raimundus Capisuccus Sac. Apost. Pal. Mag. Ord. Præd.

IN-

INDEX QUÆSTIONUM

Quæ in primo Libro continentur.

- 1 **A** *N* Conscientia erronea, possit esse regula operandi.
- 2 *An* qualibet conscientia erronea, possit esse regula operandi.
- 3 *Quanta* sit conscientia erronea obligatio.
- 4 *An* conscientia erronea, plus obliget, quam præceptum Prælati.
- 5 *An* opinio probabilis, possit esse regula operandi.
- 6 *An* conscientia practice dubia, possit esse regula operandi.
- 7 *An* conscientia speculative dubia circa jus, possit esse regula operandi.
- 8 *An* conscientia speculative dubia circa factum, possit esse regula operandi.
- 9 *An* conscientia speculative dubia, in materia justitiæ, possit esse regula operandi, quando datur titulus possessionis.
- 10 *An* conscientia speculative dubia, possit esse regula operandi in materia aliarum virtutum, quando datur titulus possessionis.
- 11 *An* conscientia dubia possit esse regula operandi, quando possessio est dubia.
- 12 *An* conscientia dubia circa factum, ullam pariat obligationem.
- 13 *An* conscientia dubia circa circumstantiam facti, ullam pariat obligationem.
- 14 *An* qualibet conscientia dubia circa circumstantiam facti ullam pariat obligationem.
- 15 *An* præceptum de re dubia, obliget.
- 16 *An* votum de materia dubia obliget.
- 17 *An* conscientia speculative dubia, reddat votum irritabile.
- 18 *An* ignorantia, excuset à culpa, & à pœna.
- 19 *An* ignorantia vincibilis, sit peccatum speciale.
- 20 *An* ignorantia vincibilis, plures malitias contineat.
- 21 *An* ignorantia vincibilis sufficiens ad peccatum, sufficiat etiam ad operationis valorem.
- 22 *An* ignorantia vincibilis, aliquando saltem ad actus valorem sufficiat.
- 23 *An* error circa personam, cum qua agitur, reddat actum invalidum.
- 24 *An* error circa motivum operandi, reddat operationem invalidam.
- 25 *An* error circa causam impulsivam, operationem reddat invalidam.
- 26 *An* aliquando saltem, error circa causam impulsivam, reddat operationem invalidam.
- 27 *An* error circa conditionem, reddat operationem invalidam.
- 28 *An* cessante una causa operationis, cesset etiam ejus valor, ac efficacia.
- 29 *An* quilibet error circa causam finalem, operationem reddat invalidam.
- 30 *An* error circa quamlibet causam finalem, operationem invalidet.
- 31 *An* error circa qualitatem causæ materialis, operationem invalidet.

- 32 *An error circa quamlibet qualitatem causa materialis, operationem irritet.*
 33 *An quilibet error circa causam, sive objectum materiale operationis, eam vitiet.*
 34 *An semper ignorantia circa qualitates materia intrinsecas, operationem reddat invalidam.*
 35 *An error, ortus ex dolo illius, cum quo agitur, operationem jure civili, reddat invalidam.*
 36 *An error, ortus ex dolo Tertij, operationem jure civili, reddat invalidam.*
 37 *An error, ortus ex mera deceptione ipsius Operantis, operationem, jure civili, reddat invalidam.*
 38 *An error incidens in operationem, illam jure natura, irritet.*
 39 *An metus, praeceptorum humanorum violationem impediatur.*
 40 *An metus gravis, à quorumcunque praeceptorum humanorum violatione excuset.*
 41 *An metus gravis, à Legis Divinae positiva transgressione excuset.*
 42 *An metus gravis, Legis naturalis violationem impediatur.*
 43 *An metus, actuum valorem impediatur.*
 44 *An metus, ad actum aliquem extorquendum juste incussus, ejus valorem impediatur.*
 45 *An metus, ad extorquendum actum injuste incussus, ejus valorem impediatur.*
 46 *An metus, ad extorquendum actum injuste incussus, ejus valorem, jure positivo, impediatur.*
 47 *An coactio ad actum, cum libertate ad loci, vel personam electionem, ejus valorem impediatur.*
 48 *An coactio justa secundum allegata, & probata, actus valorem impediatur.*
 49 *An metus levis, in foro conscientiae, contractum rescindat.*
 50 *An preces importuna, in foro conscientiae, contractum rescindant.*
 51 *An peccatum, sit essentialiter offensiva Dei.*
 52 *An effectus peccati, sit peccatum.*
 53 *An peccati malitia, ex boni finis intentione minuat.*
 54 *An peccatum, ex se, mortale, ex imperfecta libertate, fieri possit veniale.*
 55 *An peccatum ex se mortale, ex superioris voluntate, fieri possit veniale.*
 56 *An peccatum ex genere mortale, ex materia levitate, fieri possit veniale.*
 57 *An quodlibet peccatum ex genere mortale, fieri possit veniale, ex levitate materia.*
 58 *An peccatum veniale, fieri possit mortale ratione periculi proximi.*
 59 *An peccatum veniale, fieri possit mortale ratione scandali.*
 60 *An peccatum veniale, fieri possit mortale, ratione multiplicationis, ac frequentiae.*
 61 *An plura venialia diversae rationis, constituere possint unum mortale.*
 62 *An omnes actus cum re praecepta impossibiles, sint peccatum mortale.*
 63 *An propositum non abstinendi ab ullo veniali, sit peccatum mortale.*
 64 *Per quid peccata, specie inter se differant.*
 65 *Per quid peccata, quae exterius persciuntur, inter se, numero distinguantur.*
 66 *Per quid peccata mere interna, distinguantur inter se numero.*
 67 *An unus actus physicus, plures numero malitias continere possit.*

LIBER

LIBER PRIMVS

DE LEGE INTERNA.

PROXIMA ac immediata nostrarum operationum regula, est conscientia, quæ, quia intra nos est, appellari solet Lex interna; quia verò indita nobis est ab Auctore naturæ, vt per eam nos inclinet ad rectè operandum, & per eas operationes, quasi moueat ad nostrum finem vltimum, qui est Beatitudo, ac summa felicitas; sicut per gravitatem inclinatur lapidem ad motum deorsum, & ignem per leuitatem ad motum sursum, dicitur ius siue lex naturalis. Huius conscientiæ, siue legis internæ, quinque sunt species: erronea, dubia, probabilis, recta, ac scrupulosa. Singularum ergo specierum natura, ac proprietates, variis casibus propositis, examinantur, in ordine ad culpam, ad pœnam, & ad actuum valorem. Et quoniam Conscientia dubia essentialiter supponit ignorantiam rei, de qua dubitatur, & erronea errorem, quæ duo opponuntur libertati, sicut aliquo modo opponitur etiam metus; ideò simul etiam de his impedimentis quæritur, an & quomodo excusent à culpa, & à pœna, & actuum valorem impediunt. Denique peccati, quod legi internæ opponitur, natura, passiones, ac species perpenduntur.

R. P. Beati Lib. I.

A

QUÆ

QVÆSTIO I.

An conscientia erronea possit esse regula
operandi.

CASVS.

CVM homicidii cuiusdam auctor quæreretur, & de Titio iam daretur semiplena probatio, Rusticus quidam, qui homicidio fuerat præfens, in iudicium vocatus, & à iudice interrogatus, num auctor homicidii esset Titius; cum iuramento negavit, inuincibiliter putans, id sibi ad ejus vitam tuendam licere; quæritur, vtrum peierando mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

10	Quid & quotuplex sit conscientia.	25	Obligat tamen, quamvis falso proposita.
11	Quid sit Synderesis, & quomodo ex illa oriatur conscientia.	26	Conscientia erronea dictans, dilectionem Dei esse peccatum, repugnat.
12	Cur conscientia sit proxima regula operandi.	27	Non solum actio interna, sed etiam externa conscientia erronea contraria, est mala.
13	Quo principio utatur prudentia ad operationes voluntatis regulandas.	28	Conscientia erronea obligat solum per modum applicationis.
14	Quæ conscientia habeat vim præcepti, & quæ consilii.	29	Et quatenus creditur esse præceptum Dei.
15	Cur conscientia erronea excuset à culpa.	31	Debet esse actu, dum operamur.
20	Voluntas amans, quod siue vero siue falso proponitur ut bonum, non peccat.	32	Cum dicat duas actiones oppositas, peccari non potest.
21	Imo facit actum virtutis.	33	Est testis, Iudex, & Regula.
22	Et de eo gaudere potest.		
23	Conscientia erronea nunquam est Divina legi contraria.		
24	Lex non obligat nisi ut proposita,		

RATIONES DVBITANDI.

Quanta sit Conscientiæ, siue legis internæ vis ad obligandum, colligi facile poterit ex vi, quam habet conscientia erronea;

nea; si enim hæc tam strictè, ac indispenfabilitè obligare potest, quæ erit vis conscientia probabilis, ac rectæ? ut autem appareat conscientia erronea vis ad obligandum, & conscientia simul natura innotescat, præfens casus proponitur.

- 3 Aliquibus ergo, quos tacito nomine refert *Diuus Thomas* 1. 2. q. 58. a. 5. Rusticus videtur mortaliter peccasse. Primò, quia verè commisit periurium; hoc autem est diuina lege prohibitum. Neque obstat, quod conscientia erronea dictauerit, non esse prohibitum; nam, cum auctoritas Dei maior sit, quam conscientia, voluntas illam magis sequi tenebatur, quam istam; imo, cum conscientia contra Dei legem aliquid dictat, sequenda omnino non est; expedit enim tunc obedire magis Deo, quam conscientia.
- 4 Secundò; quia, si non peccasset, fecisset actum bonum; fecisset enim actum charitatis, cum periurium ad vitam hominis tuendam ordinauerit; consequens autem est impossibile; neque enim dari potest actus bonus, qui habeat obiectum malum.
- 5 Tertio; quia, si non peccasset, potuisset deinde, cognito errore, de tali periurio, utpote bono gaudere, consequens autem est falsum; quia gaudere de periurio, est intrinsece malum, non minus quam gaudere de adulterio; est enim velle malum; hoc autem idem est, ac velle peccatum, & consequenter peccare; si ergo gaudente de periurio peccasset,

peccauit etiam illud volendo; non minus enim intentio efficax periurii, est actus voluntatis, quam gaudium.

Quartò; quia, si non peccasset, maxime quia conscientiam errantem fecit esset; sed conscientia errans sequenda non est, quando est diuinae legi contraria; semper enim sequenda est lex Diuina; hæc autem obligare non potest ad sequendam conscientiam errantem, quando est illi contraria, alioquin ipsamet lex diuina esset sibi ipsi contraria, dum ex vna parte præcipit, ob nullam causam, etiam ad saluandam vitam, esse peierandum; & ex alia, obediendum esse conscientia erranti, dum dictat, esse peierandum.

Quintò, quia in tantum sequi tenemur conscientiam, in quantum est regula à lege aeterna deriuata; sed conscientia dictans, esse peierandum ad saluandam vitam, non potest esse deriuata à lege aeterna, cum lex aeterna contrarium dictet; ergo illam sequi non tenemur; ideoque illam sequendo, rusticus adhuc peccavit.

Sextò, quia minister, falsam Principis legem promulgans, subditos non obligat ad illam adimplendam; sed conscientia errans, dum dictat id, quod est malum, falsam Dei legem promulgat; neque enim Deus malum vnquam potest præcipere; ergo non obligat voluntatem ad illi parendum; ideoque rusticus, illam sequendo, peccavit.

Septimo; quia, si conscientia erronea dictaret, Deum non esse su-

per omnia diligendum, non propterea peccaret, qui Deum super omnia diligeret; impossibile enim est, Deum diligere, & per ipsam dilectionem peccare; ergo non semper conscientiam erroneam sequi tenemur, neque semper est peccatum contra illam operari; ergo etiam si conscientia erronea rustico dictaret, esse peierandum ad proximi vitam tuendam, non propterea tenebatur illam sequi, sed poterat contra illam operari; ideoque, non operando, peccauit.

NOTABILIA.

10. **A**duertendum est primò; conscientiam, nihil esse aliud, quam dictamen rationis, iudicans, aliquid esse bonum vel malum, sequendum vel fugiendum; debet autem esse actus iudicarius, quia per illum, debet intellectus iudicare, quid voluntas fugere debeat, quid amplecti. Diuidi communiter solet in remotam, & proximam; illa dicitur, quæ in communi dictat, aliquid esse faciendum, vel omittendum; vt, audiendam esse missam die festo: hæc dicitur, quæ in particulari, & in specie, dictat, quid hic & nunc sit faciendum, quid fugiendum; vt, esse hodie missam audiendam; quamuis autem ex conscientia, siue iudicio vniuersali, deduci regulariter, & per se, soleat similis conscientia, & iudicium particulare; ex eo enim, quod audienda sit missa in die festo, & hodie sit dies festus, regulariter, & per se,

infertur, hodie missam esse audiendam; per accidens tamen, & ratione alicuius circumstantiæ, potest aliquando non deduci, sed potius oppositum; potest enim quis simul iudicare, die festo, audiendum esse sacrum, & tamen, propter infirmitatem, se non esse obligatum; tunc tamen, etiam iudicium particulare, verè non est vniuersali contrarium; quia hoc nunquam dicitur, die festo, infirmo, aut impedito audiendam esse missam, sed potius oppositum.

Aduertendum est secundò, Intellectui nostro, sicut indita est à natura vis cognoscendi verum, hoc est, prima quædam principia speculativa per se nota, qualia sunt; omne totum est maius sua parte; quodlibet est, vel non est, & similia; ita inditam esse virtutem cognoscendi bonum; hoc est, prima quædam principia practica vniuersalissima, omnibus nota; qualia sunt: omne bonum est sequendum, omne prohibitum à Deo est fugiendum, & similia: quæ principia appellantur synderesis. Ex his autem, intellectus deducit aliquando conclusiones falsas, per additionem minoris falsæ; Si quis enim dicat; omne prohibitum à Deo est malum; & deinde addat; omne iuramentum est prohibitum à Deo: *Matth. 5. Ego autem dico vobis, nolite iurare omnino:* quæ minor est falsæ; inferet, quod omne iuramentum sit malum, & illicitum, quod tamen est falsum; hæc ergo conclusio ex primis principis practicis falso deducta, dicitur conscientia errans, sicut deducta
per

per additionem minoris propositionis probabilis, dicitur conscientia probabilis, & deducta euidenter, dicitur conscientia recta.

12 Aduertendum est tertio; Voluntatem nostram, cum sit potentia cæca, ferri non posse in obiectum, nisi hoc illi proponatur ab intellectu tanquam honestum, vel turpe, sequendum vel fugiendum; hinc autem fit primo, vt voluntas non feratur in obiectum secundum se, sed solum prout illi proponitur ab intellectu; unde, si proponatur vt bonum, quamuis in se sit malum, voluntas in illud fertur tanquam in bonum, neque illud fugere potest, tanquam malum, quia ejus malitiam non cognoscit. 2. vt dictamen rationis, siue iudicium practicum conscientia, voluntati proponens obiectum, tanquam bonum, vel malum, sit illius regula; cum enim voluntas eo iudicio omnino indigeat ad libere operandum, sequitur, vt, dum illi conformatur, recte operetur; amat enim tunc id, quod illi proponitur vt bonum, & fugit id, quod illi proponitur vt malum; dum verò illi non conformatur, peccet, quia tunc amat quod illi proponitur vt malum, & fugiendum, vel fugit id, quod illi proponitur vt bonum, & sequendum; voluntas autem tunc peccat, cum vel vult malum, vel fugit bonum. Tertio; vt quamuis lex, siue diuina, siue naturalis, siue humana, sit prima regula nostrarum operationum, obligare tamen voluntatem non possit, nisi mediante regula proxima, quæ est conscientia; quia illam obligare non potest, nisi ei

per iudicium conscientia, siue per dictamen rationis proponatur ab intellectu, nec alio modo illam obligare potest, quàm, quo ei ab intellectu per conscientiam proponitur.

Aduertendum est quarto; inter 13 principia practica; primum, vniuersalissimum, ac notissimum, illud esse. Faciendum est id, quod conscientia dicit, esse honestum; & omittendum, quod eadem dicit esse inhonestum; Vnusquisque enim, eo ipso, quod facit aliquid contra id, quod conscientia dicit, existimat, se male operari, vt constat experientia, quia voluntas, cum ferri non possit in obiectum, nisi prout illi proponitur ab intellectu, vt dictum est, eo ipso, quod amplectitur id, quod illi proponitur vt honestum, honestè operatur, si verò illud fugiat, inhonestè. Hoc autem principium, est dictamen, siue iudicium aliquod reflexum, habens pro obiecto aliud dictamen, siue iudicium directè representans operationem aliquam, vt honestam, vel inhonestam; Dum enim dico; *quidquid conscientia dicit esse inhonestum, est fugiendum; conscientia dicit, furtum esse inhonestum; ergo furtum est fugiendum*; minor propositio habet pro obiecto iudicium dicitans, furtum esse inhonestum. Ex hoc ergo principio Prudentia omnes suas conclusiones deducit, per easque proximè, ac immediatè regulat operationes voluntatis; unde hæ solæ conclusiones appellantur propriè conscientia, semperque sunt veræ, certæ, ac euident-

tes; semper enim verum est, quod quidquid conscientia dicitur, esse honestum, est faciendum; semper etiam verum est, quod conscientia, hic & nunc dicitur, furtum esse inhonestum, quia dictamen hoc in nobis experimur; ergo vera etiam semper debet esse conclusio inde deducta; quia ex vero non infertur nisi verum. Iudicium autem dictans, furtum esse inhonestum, ipsum quoque dicitur conscientia, quia remotè saltem, & mediante dictamine prudentiæ, regulat voluntatem; & hæc est conscientia, quæ aliquando est recta, aliquando erronea, & aliquando probabilis.

- 14 Advertendum est quintò; dictamen proponens voluntati operationem aliquam ut bonam, vel malam, illam aliquando proponere tanquam aliquod bonum, ad morum honestatem, ac animæ salutem, omnino necessarium; ut cum proponit; Deum esse super omnia diligendum; Furtum esse fugiendum, & similia; tunc autem, dictamen hoc appellatur præceptum, quia vim habet obligandi voluntatem, ita ut, si contra illud faciat, peccet; Aliquando vero proponere eandem, non tanquam bonum necessarium, sed solum magis utile, & ad morum honestatem, ac animæ salutem magis conveniens; ut cum proponit, virginitatem, aut statum religiosum esse amplectendum, tunc autem dicitur consilium, quia voluntatem non obligat, sed solum hortatur, & si voluntas contra illud faciat, non peccat. His positis,

RESOLVTIO.

AD Casum resp; Rusticum, peie- 15
rando ad Titii vitam salvandam, ratione conscientie irvincibiliter erroneæ, non peccasse. *Sanchez lib. 1. sum. c. 11. num. 3. Valentia tom. 2. disp. 2. quest. 14. prop. 4. n. 3. Reginaldus lib. 13. n. 69. Salas. 1. 2. qu. 4. 2. rr. 8. dist. unic. f. 3. num. 16. Clavis regia. lib. 1. cap. 4. num. 15. Vasquez 1. 2. disp. 59. cap. 2. Becanus par. 2. tr. 1. cap. 4. quest. 7. n. 5.*

Probatum primò, quia, quamvis 16
periurium in se sit malum, fuit tamen rustico, per conscientiam errantem, repræsentatum ut bonum, ideoque rusticus illud volens, voluit, quantum erat ex se, aliquid bonum; velle autem bonum non potest esse peccatum; voluntas enim in hoc conformatur legi naturali dictanti; bonum esse amandum, ac sequendum.

Secundò, quia, licet periurium in 17
se sit malum, voluntas tamen in illud fertur non secundum quod est in se, sed solum secundum quod illi à ratione proponitur; sed à conscientia errante propositum est rustico, tanquam bonum; ergo voluntas illud amplexa est tanquam bonum, illudque volens, voluit bonum; non quod esset tale in se, sed in apprehensione; voluntas autem volens bonum, peccare non potest, ut dictum est; lex enim naturalis præcipit, sequendum esse bonum, siue verè, siue falsò iudicetur bonum; sicut prohibet velle malum, siue

sive verè, sive falsò judicetur malum.

18 Tertiò; quia nulla lex obligat, nisi quatenus nobis nota est, & voluntati per cognitionem proposita, sed rustico nulla lex per conscientiam proposita est, prohibens tale periurium, sed illi, quamvis falsò, proposita est lex illud præcipiens ad proximi vitam salvandam; ergo non obligabatur ad omittendum periurium, sed potius ad illud ponendum, ut vitæ proximi prospiceret; ideoque, peierando, nullo modo peccavit.

19 Quartò; quia, si quis legem, à ministro, nomine Regis, falsò promulgatam, servet, non peccat; imò peccaret, si non servaret, & tanquam contemptor puniretur. Similiter qui obedit ei, quem credit suum esse Prælatum, non peccat; imò peccaret, si non obediret. Sed rusticus, peierando, servavit legem sibi ab intellectu tanquam à Dei præcone, licet falsò, propositam, ergo non peccavit, sed potius peccasset, si periurium omisisset: divinam enim voluntatem contempsisset, omittens id, quod putabat, Deum velle, ac præcipere.

OBIECTIONUM SOLUTIO.

20 **A**D rationes autem in contrarium respondetur; ad primam: Rusticum commississe periurium solum materialiter, sive id, quod erat periurium, non tamen formaliter, quia non cognovit, esse periurium, nec divinam lege prohibitum, quod tamen necessario requiritur ad peccatum;

auctoritas autem divina, & ejus lex prohibens periurium, cum tunc rustico non esset ab intellectu per cognitionem proposita, illum obligare non potuit ad abstinendum à periurio; ad eam enim obligationem inducendam necessario requirebatur, ut lex divina rustico per cognitionem esset proposita, cum voluntas sit potentia cæca, nec ferri possit in incognitum; cum ergo illi non esset proposita, illum obligare non potuit; immo, cum esset illi, quamvis falsò, proposita lex obligans ad peierandum ad vitam proximi salvandam, hanc implere debuit, ideoque implendo non peccavit.

Ad 2. Resp. Concedendo, Rusticum fecisse actum bonum; fecit enim actum misericordiam; perinde ac si periurium verè fuisset à Deo præceptum: nam, ex vna parte, periurium tunc nullam habuit formalem malitiam; & ex alia, recepit bonitatem à fine intento, proximi vitam salvandi; Neque obstat, quod habuerit obiectum de se malum; nam illa malitia non fuit voluntati ab intellectu proposita, ac representata, sed obiectum fuit potius representatum, ut bonum; sicut Iacob coniunctio cum Lia fuit proposita, tanquam coniunctio cum vxore, ideoque non habuit malitiam fornicationis; obiectum autem specificat actum nostræ voluntatis, non prout est in se, sed prout est illi ab intellectu propositum.

Ad 3. Resp. Rusticum gaudere quidem potuisse, quod periurium cum ignorantia inuincibili, & consequenter

ter

ter sine peccato, commiserit; non tamen de periurio secundum se, & post cognitam turpitudinem, quia tunc gauuius esset de periurio cognito ut malo, & consequenter de eius malitia, quod fieri non potest sine peccato.

23 Ad 4. Resp. Conscientiam inuincibiliter errantem, nunquam esse Diuinæ legi contrariam; lex enim diuina nunquam præcipit, non esse peierandum in omni casu, tam per se, quam per accidens; sed solum, quando ipsa lex de non peierando, ab intellectu, absque errore, voluntati representatur; in hoc autem casu, semper obligat; neque est contraria conscientie erroneæ dictanti, esse peierandum ad saluandam proximi vitam, quia ipsa pro isto casu non obligat.

24 Ad 5. Resp. Conscientiam nos obligare ad illam sequendam, in quantum est deriuata à lege æterna, hoc est, in quantum nobis proponit legem æternam, siue proponat deinde verè, siue falso; nam etiam in hoc casu dici potest deriuata à lege æterna, quia Deus præcipit, ac vult, ut posito errore, & ex suppositione, quod conscientia errans hoc dictet, ponatur periurium ad vitam proximi tuendam.

25 Ad 6. Negatur antecedens. Lex enim, quamuis falsa, Regis nomine promulgata, obligationem inducit, ita ut populus obedire teneatur, & contemptores puniantur; eo enim ipso, quod illi non obediretur, censeretur contemni Rex; nam ut aliquis contemnatur, non est necesse, ut fiat contra id, quod ab eo verè præcipitur, sed satis

est, ut fiat contra id, quod putatur ab eo præcipi, similiter ergo, cum conscientia erronea, Dei nomine, proponit, licet falso, legem de peierando ad proximi vitam tuendam, obligationem per accidens inducit, ita ut voluntas ei teneatur obedire, quia non obediendo, Dei voluntatem contemneret, faciendo contra id, quod putaret, illam velle.

Ad 7. Resp. Impossibile esse, quod quis Deum diligit super omnia, & simul habeat conscientiam erroneam, qua iudicet, hoc esse peccatum, eo enim ipso, quod iudicat esse peccatum, iudicat esse contra Dei voluntatem; ergo illud faciendo, Deum diligere non potest super omnia; impossibile enim est, diligere Deum super omnia, & simul velle aliquid, quod putatur esse contra eius voluntatem: in aliis autem materiis hoc non accidit; potest enim quis peccare, faciendo ex conscientia erronea id, quod alias esset ex se bonum; bonum enim est ieiunare, & tamen, si quis putaret, esse peccatum, ieiunando peccaret, quia faceret id, quod crederet esse malum; malum autem sic apprehensum est vitandum.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò, non solum omnem actionem internam voluntatis, conscientie erroneæ contrariam, sed etiam externam esse malam, quoties est voluntaria; quia lex naturalis non solum prohibet velle id, quod iudica-

dicatur vt malum, sed etiam illud face-
re; vel omittere id, cuius omissio, fal-
so iudicatur, esse mala; eadem enim est
ratio de omissione, ac de actione.

- 28 Secundò, conscientiam, siue veram
siue erroneam, voluntatem non obligare
proprie, per se, ac principaliter, sed
solum per modum applicationis, & con-
ditionis requisitæ ad hoc, vt lex, siue
præceptum obliget humano modo; nul-
lum enim præceptum obligat, nisi me-
diante apprehensione, quæ est immedia-
ta. regula nostrarum operationum: hæc
tamen est differentia inter conscientiam
veram, & erroneam, quod obligatio per
conscientiam veram proposita, per ad-
uentum alterius cognitionis, non cessat,
quia verè datur; obligatio verò, per con-
scientiam erroneam proposita, per ad-
uentum cognitionis veræ, statim cessat,
quia antea re vera non dabatur, sed
erat solum in apprehensione per consci-
entiam erroneam, & hæc, per aduen-
tum conscientia veræ, statim cessat.
- 29 Tertio Conscientiam rectam diuerso
modo obligare, ac obliget conscientia er-
ronea; nam vera, cum sit conformis le-
gi diuinæ, est vera lex, erronea verò pu-
tatur solum Dei lex, cum verè non sit;
similiter, recta simpliciter obligat, erro-
nea verò solum ex suppositione, & quate-
nus creditur esse præceptum Dei.
- 30 Quarto; quoties conscientia erronea
deponitur, non esse peccatum, agere con-
tra illam; cum enim tota ratio culpæ con-
surgat ex ipsa conscientia erronea, & ali-
as, cætera sint bona, vel non mala; eo
ipso, quod hæc deponitur, nec perseue-
rat, cessat ratio culpæ. Vt tamen depo-
ni possit, necessario requiritur aliqua ra-

R. P. Beati Lib. I.

tio, alioquin voluntas eam absolute de-
ponere non posset, cum alias supponatur
inuincibilis.

Quinto; vt sit peccatum, facere con-
tra conscientiam erroneam, requiri, vt
ea conscientia, sit tunc, quando pecca-
tur, & quod tunc actu reclamet, vel per
iudicium perfectum, vel per aliquam du-
bitationem: si enim non est actu, quando
sit opus, nullo modo est, cum in nullo
modo est, cum in nullo suo effectu sit vir-
tualiter, vt per se patet; si autem nullo
modo est, ad peccatum concurrere non
potest: neque satis est, quod præcesserit,
& non fuerit reuocata; Tum quia, quan-
do actu sit opus, dari necessario debet ali-
qua cognitio circa illud, dictans esse faci-
endum, vel omittendum. Tum etiam,
quia sequeretur, Infidelem, qui semel per
errorem existimauit, ad operis bonitatem
requiri, vt referatur ad Idolum, in omni-
bus operibus ex obiecto bonis, semper pec-
care, etiam si actu falsam illam opinio-
nem non haberet, quia satis esset, non fu-
isse reuocatam; hoc autem tanquam ab-
surdum à nemine admittitur *Vasqu. 1. 2.
disp. 60. c. 3.*

Sexto, si conscientia erronea inuincibi-
liter dictet duas actiones oppositas; vt si
Pastor ouium putet, esse mortale, omitte-
re sacrum die festo, & simul etiam, esse
mortale, gregem deserere, & ire ad Eccle-
siam, tunc quidquid fiat, non peccari,
quia non datur libertas in genere moris,
sed solum in genere entis, quatenus hu-
jusmodi homo tunc est liber ad alter-
utrum eligendum, Casus tamen est omni-
no Metaphysicus, quia lumine naturæ ap-
paret, ex duabus contradictorijs, vnam es-
se veram, alteram falsam; quare, si pastor
putet,

B

putet,

- putet, sacrum diebus festis, sub mortali esse audiendum, iudicare non poterit gregem, diebus festis, sub mortali non esse relinquendum: *Sanchez lib. 1. in dec. cap. 11.*
- 33 Conscientiam, quæ ex primis principijs practicis deducitur tanquam Conclusio, tribus modis applicari posse ad actiones nostras particulares; primò ad iudicandum, an sint factæ, vel non factæ; & sic dicitur testis & testificari: *2. Cor. 1. gloria nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ.* Secundo, ad iudicandum, an sint factæ bonè, vel malè; & sic dicitur exercere officium Iudicis: *Sap. 17. frequentè occupant pessima, redarguente conscientia &c.* Tertio denique ad præscribendum, quænam impofterum sint faciendæ, quæ verò omittendæ, & sic dicitur esse Legislator, vel Consiliarius, quatenus obligat, aut retrahit, aut consulit, aut absoluit, dictans, nos ad actionem illam non teneri &c. Conscientia autem, omnibus his modis accepta, potest esse vera, vel errans.

Q V A E S T I O II.

An qualibet conscientia erronea possit esse regula operandi.

C A S U S.

BENEFICIARIUS quidam, quamvis per errorem putaret, licere sibi, ad Ecclesiam restaurandam, ac ornandam, Ecclesiæ bona alienare; aliquam tamen legis hoc prohibentis suspicionem habebat. Verùm, hoc non obstante, domum quandam ad Beneficium spectantem, cum orto, alienavit, eaque pecuniâ, Ecclesiam restauravit, ac ornauit. Quæritur; Vtrùm contra *Extrauag. Ambitosæ: de rebus Ecclesiæ non alienandis* mortaliter peccauerit, & in eius poenas incurreret.

S U M M A R I U M.

6 Conscientia erronea alia vincibilis, alia inuincibilis, & vtraque quid sit.	quatenus representat bonum, sed quatenus, postea suspitione de lege, obligat ad inquirendum.
7 Lex humana, alia punit simpliciter delinquentem, alia solum delinquere præsumentem.	15 Cur peccans ex conscientia erronea, poenas legis aliquando non incurrat.
8 Cur operari iuxta conscientiam erroneam vincibilem, sit peccatum.	17 Lex non obligat nisi iuxta Legislatoris voluntatem verbis expressam.
12 Lex obligat etiam ad vitandum periculum proximum transgressionis.	18 Aliquæ leges puniunt solum delictum directe volitum.
13 Conscientia erronea est culpabilis, non	23 Tam est peccatum agere contra conscientiam erroneam, quam iuxta illam.

- 24 In quo differat conscientia erronea culpabilis ab inculpabili.
 25 An grauius peccetur, agendo contra, an iuxta conscientiam erroneam vincibilem.
 26 Ad præsumptionem requiritur notitia, tam iuris, quam facti.
 32 Decretum Clem. VIII. circa casus reſeruatos, quos, & ad quid obliget.

RATIONES DVBITANDI.

- 2 **C**um Conscientia non temper inuincibiliter erret, quæritur, vtrum semper excuset à culpa. Videtur ergo Beneficiarius mortaliter non peccasse. Ita Caiet. v. præceptum in fine, & v. ieiunium cap. 3. Siluester ibi quæst. 8. dic. 1. Nauar. cap. 21. sum. nu. 20. Henrig. lib. 9. de Misſa cap. 25. num. 10. Tolet. lib. 6. cap. 4. & 9. Azor. tom. 1. lib. 7. cap. 7. quæst. 4. & alij.
- 3 Probatur primò à fortiori, quia Rusticus, per errorem putans, periurium sibi licere ad amici vitam tuendam, non peccavit, vt *Qu. 1.* dictum est. Sed etiam Beneficiarius per errorem putabat, licere sibi aliqua beneficij bona, ac Ecclesiam restaurandam, ac ornandam alienare; ergo nec ipse, ea sic alienando, peccauit; Non minus enim, quàm Rusticus, secutus est cognitionem quamuis falsam, tanquam ducem, ac proximam regulam, à quâ voluntas, cum sit cæca, duci debet.
- 4 Secundò; quia hæc alienatio ad Ecclesiam restaurandam, Beneficiario, per conscientiam erroneam, proposita est tanquam bona; ergo Beneficiarius illam volens, quantum erat ex se, voluit aliquod bonum; voluntas autem, dum vult bonum, peccare non potest, quia conformatur

se legi naturali, quæ dicitur, bonum esse amplectendum.

Neque obstat, quod Beneficiarius aliquam prohibitionis suspicionem habuerit; nam hæc suspicio non erat sufficiens ad culpam, præsertim grauem; cum enim leges humanæ benignæ sint, nec cum tanto rigore obligent, sicut ius naturale; in causis excusantibus tantam diligentiam non exigunt, quantam ius naturale, sed benigniorem, in animæ fauorem, interpretationem admittant.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò; conscientiam erroneam, aliam esse inuincibilem, aliam vincibilem. Prima est, cum quis ita falsò iudicat, aliquid sibi licere, vt vel nulla occurrat cogitatio, aut suspicio legis oppositæ; vel, si occurrat, post moralem diligentiam adhibitam, nihil inueniat, per quod eam possit deponere: Secunda est, cum quis ita falsò iudicat, aliquid sibi esse licitum, vt aliqua ei simul occurrat cogitatio, vel suspicio de lege oppositâ, ratione cuius per ipsius legis inquisitionem, eam possit, ac teneatur deponere. Prima deponi, vel omnino, vel saltem moraliter non potest, ideoque semper est omnino inculpabilis, quia ad impossibile nemo tenetur. Secunda deponi potest, & debet, ideoque semper est culpabilis iuxta mensuram negligentiam, quæ adhibetur in inquirendo de lege, & in ipsâ conscientia deponendâ. Quælibet enim lex, sicut obligat ad sui obseruantiam tanquam ad finem, ita, cum eius occurrit aliqua cogitatio aut suspicio, obligat etiam ad hoc ipsum inquirendum, eaque notitiam procurandam, cum hoc

fit medium, sine quo, ipsa obseruantia poni non potest; voluntas enim ferri non potest in incognitum. Cum ergo, occurrente aliquâ suspicione de lege, eius inquisitio negligitur, per hoc ipsum lex violatur, & eo magis, vel minus, quo negligentia in inquirendo fuerit maior, vel minor.

7 Aduertendum est secundo: Duo dari genera legum humanarum, quantum facit ad rem præsentem; aliqua enim pœnam imponunt simpliciter delinquentibus; vt sunt leges, quæ excommunicant naufragantium bona surripietes, clericos percipientes, & alia similes: aliqua vero eam imponunt, non quomodocumque delinquentibus, sed cum præsumptione, temeritate, audaciâ, scientiâ, pertinaciâ &c. vt sunt pleraque leges Ecclesiasticæ, quæ, ne fidelium conscientias scrupulis illaqueent, aut nimis rigidæ, ac rigorosæ videantur, non simpliciter delinquentibus, sed delinquere præsumentibus, pœnam imponunt. Vt incurrantur pœnæ, à legibus primi generis, impositæ, satis est quælibet earum transgressio grauis; eo enim ipso est positum quidquid ad eas pœnas incurrendas à Legislatore requiritur; Vt vero incurrantur pœnæ à legibus secundi generis, impositæ; non est satis quælibet earum transgressio grauis sed requiritur transgressio cum præsumptione, vel audaciâ, aut scientiâ &c. hoc enim determinatè requiritur à Legislatore, cuius voluntas est mensura totius obligationis in lege. His positis,

RESOLVTIO I.

8 **A**D Casum respondetur primò; Beneficiarium Ecclesiæ bona cum

eâ conscientia alienando, mortaliter peccasse: ita *S. Thom. prim. secun. qu. 76. ar. 3. Suar. t. m. 3. in 3. partem disp. 82. sec. 3. Castropal. tom. 1. tract. 2. disp. 1. pun. 16. Vasquez disp. 10. c. 2. n. 6. Becanus par. 2. tract. 1. cap. 4. q. 7. num. 5. Clauis regia lib. 1. cap. 4. num. 27. Sanch. lib. 1. in dec. c. 17. num. 20. Reginald. lib. 11. nu. 30. & alij.*

9 Probatur primo; quia posita suspicione de legis existentia, Beneficiarius tenebatur inquirere, num verè daretur; quælibet enim lex, eo ipso, quod de ea datur suspicio, ad hoc obligat, vt dictum est. Ergo, non inquirendo, peccauit contra legem; & quia materia erat grauis, & negligentia in inquirendo fuit similiter grauis, etiam peccatum fuit graue.

10 Secundo; quia, eo ipso, quod datur suspicio de legis existentia, potest quis erroneam conscientiam deponere; potest enim inquirere, num verè detur; ergo, si illam non deponat, voluntariè retinet, sicque malum, quod ex eâ sequitur, illi indirectè censetur voluntarium, & consequenter, vt tale, ei imputatur ad culpam. Cum igitur Beneficiarius prohibitionis suspensionem habuerit, conscientiam erroneam deponere poterat, inquirendo; ideoque negligendo inquisitionem eamque conscientiam non deponendo, voluntariè retinuit; atque ita indirectè voluit, quidquid ex tali conscientia secutum est; legis scilicet Ecclesiasticæ transgressionem, & consequenter peccauit.

11 Tertiò; quia quælibet lex, non solum obligat ad vitandam eius transgressionem, sed etiam periculum proximum transgressionis; hoc enim ad eius obseruantiam

wantiam est necessarium. Beneficiarius autem, posita suspitione de lege, non inquirendo, proximo periculo se exposuit illam violandi; ergo illam violauit; & quidem grauiter, cum omnem inquisitionem omnino neglexerit.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

12 **A**D rationes autem in contrariâ, Respondetur; ad primam; esse maximam disparitatem inter Rusticum, & Beneficiarium; nam ille habebat conscientiam erroneam omnino inuincibilem, hic vero vincibilem.

13 Ad secundam; honorum alienationem fuisse quidem Beneficiario propositam, ut bonam, sed vincibiliter, ita ut in eius potestate esset, illam per legis inquisitionem deponere, atque ad hoc teneretur. Conscientia autem erronea, non est culpabilis, quatenus repræsentat alienationem, ut bonam, sed quatenus, posita suspitione de legis existentia, per eius inquisitionem vinci, ac deponi potest, & debet, nec tamen vincitur, ac deponitur.

14 Ad confirmationem vero respondetur; leges humanas, licet benignæ sint, nec obligent cum tanto rigore, obligare tamen, cum de eis datur suspicio, ad aliquam diligentiam adhibendam in inquirendo. Beneficiarius autem nullam prorsus diligentiam adhibuit, adeoque negligentia fuit grauis: & consequenter mortalis.

RESOLVTIO II.

15 **R**espondetur tamen secundò; Beneficiarium pœnas ab Extraneante impositas, non incurrisse. Ita Nauar, cap.

27, n. 141. Couar. alios referens decr. 4. par. 2. c. 6. §. 9. num. 21. Bart. in L. si ad- ult. num. 11. ff. ad legem Iuliam de Adul. Ancharan. clem. 1. de consan. col. 3. Caietan. v. excom. cap. 58. Syluester v. ignor. qu. 8. dis. 4. num. 18. Alvarez. 1. 2. d. 158. in fine. Henrig. lib. 13. de excom. cap. 23. num. 3. Suarez to. 5. in tertiam par. disp. 4. Sec. 5. n. 1. Molina. tr. 5. de iust. disp. 7. nu. 13. Sanch. alios referens de matr. lib. 9. disp. 32. num. 36. Basilius Pontius lib. 10. de matr. cap. 6. & nu. 10. Auila de cens. p. 2. cap. 6. d. 10. d. 6. Foletus lib. 7. cap. 48. Bonacina de cens. disp. 1. quæst. 1. pun. 1. nu. 11. Diana par. 3. tr. 5. res. 13. & sine omnes communiter.

Probatum primò; quia in hac Extra- 16 nag. Excommunicatio, & aliæ pœnæ, imponuntur non Ecclesiæ bona alienantibus, sed alienare præsumptibus, ut patet ex ipso textu; Beneficiarius autem non præsumpsit; habebat enim conscientiam erroneam, cum quæ repugnat legis notitia, & consequenter præsumptio, quæ essentialiter hanc notitiam supponit, cum temeritas, præsumptio, & audacia contra legem dari non possint, quandiu hæc ignoratur.

Secundò; quia lex non obligat nisi iux- 17 ta Legislatoris intentionem verbis expressam, cum tota legis obligatio ab eius voluntate pendeat; sed in hac, & similibus legibus, Pontificis intentio verbis expressa, est, punire solum præsumptes; ergo hi soli puniuntur; inter hos autem non fuit Beneficiarius, cum legis notitiam non habuerit, sed solum suspitionem.

Tertio; quia lex, dum ad pœnam incur- 18 rendam requirit præsumptionem, ac scientiam, intendit punire solum delictum ex-

pressè, ac formaliter in se volitum, non verò volitum solum indirectè, & in causâ; ad quid enim aliàs requireret præsumptionem, ac scientiam? Beneficiarius autem, huius extrauagantis transgressionem formaliter, ac directè velle non potuit, cum eius notitiam non haberet, sed indirectè solum, in ipsâ negligentia inquirendi, tamquam in causâ; tota enim malitia huius transgressionis fuit, culpabilis negligentia inquirendi; imò ipsa bonorum alienatio, aliam malitiam non habuit, præter eam, quæ fuit in ipsâ culpabili negligentia. Cum ergo Beneficiarius, extrauagantis transgressionem directè non voluerit, sed solum indirectè, consequenter nec ejus penas incurrit.

- 19 Neque dicas cum *Grassio par. 1. decis. lib. 4. cap. 9. num. 20.* qui suspensionem habens de lege eam violat, irrationabiliter violat & consequenter est ejus temerarius transgressor; temeritas autem præsumptionem importat.
- 20 Negatur enim consequentia; nam ad temeritatem, requiritur voluntas expressa legem transgrediendi; hæc autem, sine iuris, vel facti notitia haberi non potest, cum nihil sit volitum, quin præcognitum.
- 21 Neque dicas secundò cum *Alterio de Cens. lib. 1. disp. 14. cap. 1.* Qui legis suspensionem habens, eam transgreditur contemnere videtur; eo enim ipso, quod non inquit, ac conscientiam erroneam deponit, censetur velle aliquid omittere, vel facere, non obstante lege in contrarium; qui autem legem contemnit, eam cum præsumptione, ac temeritate violare videtur.
- 22 Negatur enim similiter Antecedens.

Nam ad contemptum, requiritur voluntas formalis, ac directâ faciendi aliquid, non obstante lege; nec sufficit voluntas qualibet indirectâ, siue virtualis, ac interpretatiua; alioquin omnes legis transgressores ex merâ ignorantia, vel errore vincibili, dici possent temerarii, sicque non distinguerentur ab ijs, qui legem scientes, ac volentes transgrediuntur, quod nemo concedit; hæc autem voluntas haberi non potest, quamdiu lex ignoratur.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; tam esse 23 peccatum, facere contra conscientiam erroneam, quam iuxta illam; si quis enim, ex errore vincibili, putaret, furandum esse ad faciendam elemosinam, peccaret non furando, quia faceret contra conscientiam, & peccaret etiam furando, quia faceret contra debitum inquirendi, ac conscientiam erroneam deponendi; cum enim vincibilis sit, deponi potest.

Secundò; hanc esse differentiam inter 24 conscientiam erroneam culpabilem, ac inculpabilem, quod inculpabilis obligat, non solum negatiue, ne contra illam faciamus, sed etiam positiue, vt faciamus iuxta illam, cum illam deponere, in nostrâ potestate non sit. At verò culpabilis obligat solum, ne contra eam faciamus, sed non vt faciamus iuxta illam, cum illam deponere possimus. *Vasquez. 1. 2. disp. 60. cap. 2.*

Tertiò;posito, quod quis conscientiam 25 erroneam deponere nolit, neque debitam adhibere diligentiam ad veritatem inquirendam, cum aliquando grauius

nus peccare, conscientiam vincibiliter erroneam sequendo, quam non sequendo, aliquando vero è contra grauius non sequendo, quam sequendo, iuxta materiam gravitatem, vellenitatem; si enim existimet, mentiendum esse ad vitam conseruandam, non mentiendo mortaliter peccabit, mentiendo vero, solum venialiter. Contra vero, si existimet, furandum esse ad faciendam eleemosinam, furtum omittendo, venialiter peccabit, furando vero, mortaliter. Ratio autem est, quia conscientia non ligat virtute propriam, sed virtute præcepti, quod representat. Ergo quale erit præceptum, talis erit obligatio, & consequenter etiam peccatum: *Castrop. tr. 1. disp. 1. pun. 6.*

26 Quartò; Quæ dicta sunt conscientiam erroneam circa ius, intelligenda etiam esse de eadem circa factum; ad præsumptionem enim, utraque notitia, tam iuris, quam facti necessariò requiritur, quia altera deficiente, transgressio non est amplius directè, & in se voluntaria, sed indirectè solum in conscientiam erroneam, tamquam in causam; præsumptio autem non datur sine directà, ac formali voluntate transgressionis. Propterea Coniux, habens copulam cum consanguineam alterius coniugis, vel baptizans, aut tenens in baptismo, vel confirmatione filium communem, vel alterius coniugis, penam priuationis pendendi debitum non incurrunt, si ex conscientiam erroneam hoc fecerunt, quia *in c. 1. de eo, qui cognouit consangu. & c. si vir. de cogitatione spirituali*, requiritur præsumptio. *Sanch. lib. 9. de matr. disp. 32. num. 49.*

Quintò; Contrahentem matrimoni-²⁷ um cum consanguineam, vel affine in gradu prohibito, si per errorem putabat, non esse consanguineam, vel affinem, non incurrere excommunicationem. *Clem. vnic. de consangu. & affinit.* quia ibi excommunicantur solum hoc facere præsumentes. *Nau. cap. 27. sum. nu. 141. Sanch. lib. 7. de matr. disp. 48. num. 19. Suar. tom. 5. in tertiam partem disp. 23. sect. 5. num. 14.*

Sextò; Eos, qui Hæreticum, vel eius²⁸ receptatorem, aut fautorem Ecclesiasticam tradunt sepulturam, excommunicationem *c. quicumque; de Hæret. in 6.* non incurrere, si quomodocumque, per errorem putabant, illum non esse hæreticum, vel fautorem, aut receptatorem, quia hæc pœna fertur in præsumentes. Ad hanc tamen excommunicationem incurrendam, quamuis non intercederet error, requireretur, ut homines illi, per publicam sententiam, de crimine hæresis, vel receptionis, essent damnati; *ob extrauag. ad euitanda; ut notat Suarez tom. 5. in 3. par. disp. 12. sect. 4. num. 13.*

Septimò; Excommunicationem, quæ²⁹ habetur *in extrauag. Sixti IV.* quæ incipit: *grauè nimis*; & est Papæ reseruata, ubi excommunicantur omnes, qui affirmant, esse hæresim, aut peccatum mortale, asserere, Beatam Virginem esse conceptam sine peccato originali: Quam constitutionem confirmavit postea Pius V. in motu proprio, qui incipit. *Super speculam*; & extendit etiam ad eos, qui asserunt, celebrantes officium Conceptionis, vel audientes concionem illorum, qui eam sine maculâ peccati conceptam esse prædicant, aliquid peccatum committere. Haud
inquana

inquam excommunicationem non incur-
rere, qui ex errore, hoc assereret, quia
fertur solum contra eos, quia ausu teme-
rario id asserere præsumunt. *Suar. tom.*
5. in 3. par. disp. 22. sec. 5. num. 31.

30 Octauo; Idem dicendum esse de cen-
suris, quæ à Pio V. in bullâ, quæ inci-
pit. *Regularium Personarum*: imponun-
tur Religiosis, mulieres cuiuscumque sta-
tus, vel conditionis, intra eorum claustra
introducuntibus vel admittentibus; & à
Gregorio XIII. tam mulieribus monaste-
ria Religiosorum ingredientibus; quàm
Viris, ac Mulieribus, ingredientibus
Monialium Monasteria; quia hæc etiam
latæ sunt contra præsumentes. *Sanchez.*
lib. 6. in dec. cap. 17. num. 34.

31 Nono; Idem dicendum esse etiam de
censuris Papæ reseruatis, quæ habentur
in decr. Clem. VIII. vbi prohibetur Sacer-
dotibus, tam regularibus, quàm sæcula-
ribus, sub pœna excommunicationis,
priuationis officiorum, & dignitatum, aut
beneficiorum, alijsque pœnis, ipso facto
incurrendis, ne absoluerent præsumant à
casibus, clarè, vel dubiè in Bullâ Cænæ
contentis, vel alias quomodocumque
Summo Pontifici reseruatis; neque à ca-
sibus, quos locorum Ordinarii sibi reser-
uant, sine eorum licentiâ, in scriptis ob-
tentâ; non obstantibus quibuscumque
priuilegijs &c. Quia feruntur solum
contra præsumentes. Hoc tamen decre-
tum, idem Pontifex postea moderatus est,
declarans, sub prohibitione comprehen-
di solum casus bullæ Cænæ; Violationis
immunitatis Ecclesiasticæ in terminis
constitutionis Greg. XIV. Violationis
clausuræ Monialium ad malum finem;
Pugnantiam in duello iuxta decretum

Conc. Trid. & constit. Greg. XIII. In-
iicientium manus violentas in Clericos,
iuxta Canonem: *Siquis*; ac iuris disposi-
tionem; Simonix realis scienter contra-
ctæ; & confidentiæ beneficialis; ac
omnes casus, quos locorum Ordinarii si-
bi reseruauit; & auferens pœnam inhabi-
litate ad audiendas confessiones, ac neces-
sitate licentiæ in scriptis.

Hic autem obiter aduerte primò huius
decreti censuras, ac pœnas, non incur-
rere, absoluentes Romæ vel extra Itali-
am; quia decretum ligat solum Sacerdo-
tes per vniuersam Italiam, extra Urbem,
degentes. Neque absoluentes à casibus,
Episcopo reseruatis à iure; quia decretum
loquitur solum de casibus quos Episcopi
sibi reseruauit. Imo, qui habebant pri-
uilegium absoluendi ab omnibus casibus,
& censuris, etiam Pontifici reseruatis;
ex vi illius, absoluerent à casibus
Episcopo reseruatis à iure, sicut ante hoc
decretum, & à Papalibus occultis, quia
hi, per Tridentinum, facti sunt Episco-
pales, *Sanchez. lib. 4. in Dec. c. 54. num. 27.*

Secundò; Incurrere pœnas huius de-
creti, absoluentes in Sicilia, Sardinia, Cor-
sica, & alijs insulis Italiæ adiacentibus;
tum quia dicuntur partes Italiæ *L. Insula.*
ff. de iudic. & inter Italiæ prouincias nu-
merantur à *Magino in sua Geographia par.*
2. vbi agit de Italia. Tum quia, quam-
uis non essent partes, sed fines Italiæ, ad-
huc venirent nomine Italiæ; sicut, no-
mine Romæ, veniunt etiam suburbia.
Tum quia, quamuis non comprehende-
rentur nomine Italiæ simpliciter prolato,
adhuc venirent, ratione signi vniuersalis à
Pontifice additi; in decreto enim pro-
hibetur absolutio omnibus confessarijs
per

per vniuersam Italiam degentibus; nomine ergo vniuersæ Italiæ, veniunt etiam Insulæ adiacentes; sicut dispensatio ad omnia beneficia extenditur etiam ad curata, licet dispensatio simpliciter ad beneficia ad illa non extendatur. Tum denique; quia in istis Insulis, vsu receptum iam est, vt Confessarii, quantumuis priuilegiati, post dictum Clementis VIII. decretum, à casibus Summo Pontifici, vel Episcopis nominatim referuatis non absoluant, nisi iuxta moderationem in secundo decreto factam; consuetudo autem est optima legum interpret. Die tamen 18. Nou. 1638. Sacra Card. Congreg. ex mandato Vrban VIII. derogauit priuilegiis Regularium in ordine ad casus, quos sibi referuant Episcopi, etiam si Regulares existant extra Italiam, vt aduertit *Diana par. 1. tr. 1. 17. ref. 30. in fine.*

- 34 Tertiò; Probabilius, huius decreti pœnas non incurrere, absoluentes in Romæ suburbiis. Primò; quia, licet in materia odiosa, nomine Urbis, non veniant suburbia, vt habetur in *L. 2. ff. de verbor. signific. secus tamen est in materia fauorabili, vt prob. Menoch. de arb. lib. 2. cent. 2. casu 155. n. 10.* vnde natus in suburbiis; dicitur natus in ciuitate. *L. qui in continent. ff. de verb. signific.* In casu autem nostro, materia est fauorabilis; nam, quamuis Decretum, quatenus continet prohibitionem absoluedi, & derogationem priuilegiorum, sit odiosum; quatenus tamen ab hac prohibitionem excipit Confessarios, in Vrbe degentes, est fauorabile, ideoque extendi debet etiam ad Confessarios, in Romæ suburbiis commorantes. Secundò; quia, quamuis nomine Urbis, non veni-
- R. P. Beati Lib. 1.*

rent suburbia, quatenus Vrbs est nomen appellatiuum, venire tamen debent, quatenus est nomen proprium, & significat Romam sicut venirent nomine Romæ.

35 Quartò; hoc decretum non tollere priuilegia pro mortis articulo, quia ibi expresse habetur, *nisi in mortis articulo*, hoc autem est maxima vtilitatis; cum enim Religiosi tunc absolueri possint, virtute priuilegii Apostolici, consequenter absolunt tanquam delegati Pontificis, ideoque in Pœnitente cessat omnis obligatio se amplius presentandi Pontifici; quod non contingeret, si non absoluerent, virtute talis priuilegii. *Suar. tom. 4. in 3. par. disp. 30. Sec. 3. num. 5.*

36 Quintò; Excommunicationem huius decreti non incurrere, Sacerdotes non priuilegiatos, qui extra Urbem, & per Italiam existentes, absolunt à casibus referuatis, quia decretum expresse de iis solum Sacerdotibus loquitur, qui prætextu suorum priuilegiolorum absolueri præsumunt. Cum autem versetur in materia pœnali, ac odiosa, decretum extendi non debet ad Sacerdotes non priuilegiatos; ex sola enim rationis identitate, lex pœnalis, ac odiosa, quoad pœnam, extendenda non est, saltem quando ratio, expressa non est in lege. *Sayr. de cens. lib. 3. c. 31. n. 10.*

37 Sextò; nomine Casuum referuatorum comprehendendi, non solum peccata referuata, sed etiam censuras; quamuis enim, nomine peccati referuati non veniant censuræ, quia peccatum dicit culpam, censura verò est pœna; spectato tamen communi vsu, ac modo loquendi Conciliorum, ac Canonum, nomine casuum referuatorum veniunt etiam Censuræ;

C

lic

fic enim *Trid. Sess. 14. cap. 7.* cui titulus est, *de casibus referuatis*; tradit doctrinam etiam de censuris, & Paulus II. in *extrauag. quæ incipit: Et si dominicæ*; dicens, se velle sibi aliquos casus referuare, inter illos, enumerat etiam, contentos in bullâ canæ, qui tamen sunt referuati solum ratione censura.

30 Septimò; Eos, qui in excommunicationem, in hoc decreto latam, contra absoluentes à casibus Romano Pontifici referuatis, inciderant, absolui ab illâ non posse ab iis Confessariis, qui, ex vi suorum priuilegiorum, ante hoc decretum, facultatem habebant absoluedi ab omnibus casibus Pontifici referuatis; quamuis enim hic casus, neque in bullâ canæ, neque in 6. casibus in decreto exceptis, con-

tineatur; Pontifex tamen, in illo, sibi hanc excommunicationem referuat, expressè derogando omnibus priuilegiis concessis, aut concedendis, absoluedi à casibus Pontifici referuatis. Quare, in ordine ad hanc excommunicationem, non plus potest Sacerdos priuilegiatus, quam non priuilegiatus; sicut, propter eandem rationem, Sacerdotes priuilegiati absoluedi non possunt ab excommunicatione latâ ab eodem Clemente VIII. contra prouocantes ad duellum; quia Pontifex, in horum casuum referuatione, derogat omnibus priuilegiis absoluedi à casibus Papæ referuatis; ideoque priuilegiatis, quo ad hos duos casus, reuocat priuilegium. *Suar. tom. 4. de relig. lib. 2. c. 21. nu. 3.*

Q V A E S T I O III.

Quanta sit conscientia erronea obligatio-

C A S V S.

ADVOCATVS quidam, quamuis falsò putaret, dare consilium diebus festis, esse peccatum in genere, non distinguens, vtrum esset mortale, vel veniale, (sicut solent facere Rustici, dum in Deum iurant, vel verbum inhonestum dicunt) oblata tamen occasione, illud dedit; quæritur; vtrum mortaliter peccauerit.

S V M M A R I V M.

5 Conscientia erronea refundit in actum, bonitatem, vel malitiam illius generis, quod representat.
6 Operans cum conscientia erronea, quod sit peccatum in genere, mortaliter peccat.

11 Volens malum in genere, censetur illud velle, siue graue sit, siue leue.
12 Putans, aliquid esse peccatum in genere, peccat contra preceptum dictans, bonum esse sequendum.
13 Putans, aliquid esse virtuosum, facit actum illius virtutis, quam putat.

14 Ss

14 Si tamen error sit vincibilis, opus non est bonum, sed malum.

15 Peccans contra conscientiam, & preceptum ab eâ propositum, vnum tantum peccatum committit.

RATIONES DVBITANDI.

2 Quamuis conscientia erronea obliget iuxta naturam actionum, quæ exercentur, difficultas tamen est, quænam sit eius obligatio, dum dicitur solum, aliquid esse peccatum in genere. Propterea Consiliarius, venialiter tantum peccasse videtur. *Nauar. in sum. pral. 9. num. 9. Valentia prim. secund. disp. 2. quest. 14. q. 3. Salas tr. 3. dis. 4. sec. 3. num. 36.*

3 Primò; quia in consilio, quod dedit, apprehendit solum malitiam in communi; qui autem vult aliquid malum solum in communi, non vult malum, excedens culpam venialem, alioquin iam non vellet malum veniali, ac mortali commune.

4 Secundò; Quia, qui vult aliquid, apprehendens solum, esse peccatum in genere, non magis consentire videtur in peccatum mortale, quàm in veniale, alioquin non abstraheret ab utroque; si autem non magis inclinatur in mortale, quàm in veniale, nulla est ratio, cur mortaliter potius peccet, quàm venialiter; cum ergo aliunde ratio illa communis malitiæ, sit imperfecta in ratione malitiæ, eo quod se contineat intra limites malitiæ, mortali, ac veniali communis, sequitur, eam esse solum venialium, & consequenter qui eam vult, peccare solum venialiter.

NOTABILE.

5 Aduertendum est; eum qui facit aliquid contra conscientiam erroneam, falsò

credens, esse peccatum, committere peccatum illius speciei, quam conscientia apprehendit, ita vt peccatum sit contra iustitiam, si conscientia apprehendat, esse contra iustitiam, vel contra temperantiam, si conscientia apprehendat, esse contra temperantiam; eo enim ipso, quod apprehendit, aliquid esse contra iustitiam, voluntas in illud tendens, censetur habere affectum ad peccatum contra iustitiam, cum voluntas feratur in obiectum, solum prout illi representatur, vt dictum est, hoc posito.

RESOLVTIO.

R Espondetur, Aduocatum, dando Consilium cum eâ conscientia erronea, probabiliter mortaliter peccasse. *Bonacina d. 2. de pec. qu. 4. pun. 6. n. 12. Vasqu. 1. 2. disp. 59. cap. 3. Clavis reg. lib. 1. cap. 4. num. 17. Sanch. in sum. lib. 1. cap. 11. num. 6.*

Primò; Quia, qui facit aliquid falsò putans, esse peccatum, non cognita gravitate peccati, ita videtur affectus, vt, si sciret esse mortale, illud adhuc vellet; censetur enim illud velle, qualecunque sit, cum ex se ad vtrumque sit indifferens; qui autem affectus est ad peccatum mortale, mortaliter peccat. Cum ergo Aduocatus, cum illâ conscientia erronea, ex simili affectu consilium dederit, dicendus est, peccasse mortaliter.

Secundò; quia, qui putat, aliquid esse malum in genere, tenetur examinare, ac perpendere, an malum illud sit graue, vel leue, alioquin se exponit periculo peccandi, non solum leuiter, sed etiam grauius, sicque peccat mortaliter. Cum ergo

C 2

Aduo-

Aduocatus falso putarit, dare consilium diebus festis, esse malum in genere, tenebatur inquirere, num esset malum graue, vel leue, & consequenter, non inquirendo, mortaliter peccauit, quia se exposuit periculo peccandi mortaliter.

- 9 Tertiò; quia, qui vult obiectum venialiter malum, dubitans, an sit mortale, in omnium sententiâ, mortaliter peccat, quia exponit se periculo peccandi mortaliter. Sed, dum quis vult aliquid, quod illi representatur, vt malum, non distinguendo, an sit mortale, vel veniale, iam, quantum est ex parte illius voluntatis, exponit se periculo peccandi mortaliter; ergo mortaliter peccat. Cum ergo Aduocatus, huic periculo se exposuerit, mortaliter peccauit.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

- 10 **N**equè obstant rationes in contrarium; ad primam enim, negatur minor. Nam, quamuis malitia in communi non excedat determinatè culpam venialem, illam tamen excedit saltem indeterminatè; hoc autem sufficit, vt voluntas illam amplectens censetur indeterminatè saltem, malitiam mortalem amplecti, sicque mortaliter peccare.

- 11 Ad 2. Respondetur; eum, qui vult aliquid, apprehendens esse malum in genere, non distinguendo, an sit veniale, vel mortale, censeri in vtrumque consentire indeterminatè; hoc autem est sufficiens ad peccandum mortaliter, quia eo ipso se exponit periculo peccandi mortaliter, non minus, quam qui vult aliquid veniale, dubitans esse mortale.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Eum, qui falso putat, opus aliquod indifferens esse malum in genere, ad nullam speciem in particulari descendendo, peccare contra præceptum generale, dictans, bonum esse sequendum, & malum fugiendum; sicut contra illud peccat, qui in genere proponit peccare; quia hoc præceptum prohibet peccatum in genere. *Vasq. 1. 2. disp. 59. cap. 3.*

Secundò; Eum, qui facit aliquod opus malum ex conscientia erroneâ, inuincibiliter credens, esse bonum; facere actum illius virtutis, ad quam errans putat actum illum pertinere: tum quia, qui facit aliquod opus indifferens, aut bonum, putans inuincibiliter esse malum, peccat contra illam virtutem, contra quam errans putat se peccare; ergo à contrario, quando putat, se elicere actum temperantiæ, aut iustitiæ, faciet actum temperantiæ, aut iustitiæ. Tum quia, qui facit actum ex præcepto debitum, facit actum bonum; qui autem facit actum putans, esse bonum, facit actum debitum ex præcepto, à conscientia erroneâ, actum illum dictante, apprehenso. Tum quia actus sic elicetus, cum sit conformis conscientia erranti, est conformis suæ regulæ; regula enim humanorum actuum est conscientia. Tum denique, quia actus humanus sumit suam speciem ab obiecto, prout voluntati proponitur; cum ergo obiectum malum, per conscientiam erroneam supponatur proponi vt bonum, voluntas illud volens erit bona ac virtuosâ.

fa, eo genere virtutis, in quo obiectum illud esse proponetur.

14 Tertio; Eum, qui facit aliquod opus malum, putans vincibiliter esse bonum, non facere actum bonum; Tum, quia error, siue ignorantia vincibilis non excusat à peccato, cum habeat annexum voluntarium sufficiens ad peccatum, & obligationem inquirendi. Tum quia conscientia erronea, eo ipso, quod est vincibilis, est culpabilis: Ergo actum ex illà factum non potest reddere bonum.

15 Quarto; Eum, qui agit contra conscientiam, ex eo præcisè non peccare peccato aliquo speciali, & contra aliquod præceptum speciale; quoniam hodie sciens, esse diem festum, omittit sacrum, non committit duo peccata, vnum quatenus agit contra conscientiam dictantem, audiendum esse sacrum, & contra præceptum naturale de non operando contra dictamen conscientia; aliud verò, qua-

tenus facit contra præceptum Ecclesie, illudque violat; sed vnum solum contra Ecclesie præceptum. Ratio autem est, quia, eum nulla virtus, aut præceptum obliget, nisi mediante conscientia iudicio ac dictamine, quod est immediata nostrarum operationum regula, sequitur, ipsam virtutis ac præcepti notitiam, eandem solum vim obligandi habere, quam habet ipsa virtus ac præceptum, & non aliam; ideoque qui peccat contra conscientiam, non peccat contra duplicem regulam, scilicet contra conscientiam, & contra præceptum, sed solum contra ipsum præceptum, sibi per conscientiam, siue veram, siue falsam, propositum; vnde in confessione explicare non tenetur circumstantiam conscientia, siue veræ, siue erroneæ, sed satis est dicere, omisi Sacrum. *Valentia tom. 4. disp. 7. quæst. 11. pun. 7.*

Q V A E S T I O IV.

An conscientia erronea plus obliget, quàm præceptum Prælati.

C A S V S.

MONASTERII cuiusdam Procurator, cum casu Clementis VIII. Constitutionem de muneribus legisset, eiusque moderationem penitus ignoraret, munera quædam Principi, ex Prælati præscripto, qui neque Constitutionis, neque moderationis notitiam habebat, dare recusavit. Quoniam verò Principis fauor erat monasterio tunc maxime necessarius, ne monasterii bona omnino perirent, & Prælarus iudicabat, alià vià id obtineri non posse; Procuratori in virtute Sanctæ Obedientiæ præ-

C 3

præ-

præcepit, vt munera sibi iam præscripta, Principi ferret; ille tamen, non obstante præcepto, ferre recusauit; quæritur; vtrum mortaliter peccauerit.

SVMMARIVM.

- 6 Conscientia obligat non virtute propria, sed virtute præcepti, quod representat.
 7 Conscientia erronea, Prælati præcepto præferenda est, & cur.
 10 Conscientia erronea obligat nomine Dei.
 11 Præceptum Superioris regulariter obligat ad conscientiam erroneam deponendam.
 12 Conscientia erronea, quid requirat, vt plus obliget quam Prælati præceptum.
 14 Etiam, quando est vincibilis, strictius obligat, quam præceptum Prælati.

RATIONES DVBITANDI.

- 2 **V**T magis adhuc conscientiæ vis ad obligandum appareat, præsens quæstio proponitur. Videtur autem Procurator mortaliter peccasse. ita Angelus v. conscientia, num. 2. Siluester ibi quæst. 2. Alensis par. 2. qu. 120. memb. 3. ar. 2. S. Antonin. par. 1. tit. 3. cap. 10. §. 4.
 3 Et suadetur primò; quia Procurator magis obedire tenebatur præcepto Prælati, quam suæ conscientiæ erroneæ; Prælati enim præcipiebat nomine Dei; & ex potestate à Deo deriuatâ; huius autem nomine, illum non obligabat conscientia erronea; ergo sequendo conscientiam erroneam, eamque præferendo præcepto Prælati, mortaliter peccauit; Prælati enim Deum representabat, cu-

ius virtute præcipiebat, quem non representabat conscientia erronea.

Secundò; quia præceptum Prælati obligabat Procuratorem, non solum ad rem præceptam exequendam, sed etiam ad conscientiam erroneam deponendam; quodcumque enim præceptum, habet vim obligandi, non solum ad vitandam eius transgressionem, sed etiam ad vitandum periculum proximum ipsius transgressionis; & quando de eâ dubitatur, ad quærendum, an detur; & ad præsumendum, quod res præcepta sit licita, quandiu non apparet oppositum; Cum ergo Procurator, conscientiam erroneam non deposuerit, nec præcepto paruerit, consequenter mortaliter peccauit.

Tertiò; quia, si conscientia erronea, haberet vim magis obligandi, quam præceptum Prælati, & consequenter ab eius obedientiâ excusandi, aperiretur subditis discipulis etiam religiosis via, ad se excusandum ab obedientiâ suorum Prælatorum; Respondere enim semper posset Prælati præcipientibus, eorum conscientiam illis contrarium dictare; hoc autem in maximum, tam politica gubernationis, quam regularis obseruantia detrimentum redundaret, vt per se patet; maiorem ergo obligandi vim habere debet Prælati præceptum, quam conscientia erronea; ideoque Procurator, illi potius, quam huic obedire debuit, & consequenter, non obediendo, peccauit.

NOTA-

NOTABILE.

6 **A**duertendum est; Conscientiam, obligare, non virtute propria, sed solum virtute legis, quam representat, vt dictum est supra; *qu. 1. corol. 2.* ipsa enim ex se, non est lex, sed solum est applicatio legis, siue Diuinæ, siue naturalis, siue humanæ ad obligandum, quatenus est conditio essentialiter requisita ad hoc, vt obligent; neque enim leges istæ obligare possent voluntatem, nisi illi ab intellectu per cognitionem proponerentur, cum nihil possit esse volitum, quin præcognitum. Conscientia ergo, leges istas voluntati proponendo, ac representando, illam solum obligationem inducit, quam inducunt ipsæ leges, siue verè, siue falsò, à conscientia propositæ, ita vt, si sit proposita lex diuina, obligatio sit diuina, si representetur lex humana, obligatio sit humana, si representetur lex superior, etiam obligatio sit maior. Hoc posito.

RESOLVTIO.

7 **R**esp. Procuratorem, contra Prælati præceptum, ex conscientia erronea, munera Principi non dando, nullo modo peccasse. *Clauis reg. lib. 1. cap. 4. num. 33. Vasq. p. 2. disp. 61. cap. 1. Sanch. in sum. lib. 1. cap. 11. num. 16. Bonac. disp. 2. q. 4. par. 6. n. 17.*

8 Probatur primò; quia, Procurator, per errorem inuincibiliter putabat, dare munera Principi, sibi esse illicitum; putabat enim, esse à Pontifice prohibitum; posito autem hoc errore, licitè obedire non poterat Prælato præcipienti, sed te-

nebatur obedire conscientia erronea; non quia conscientia erronea, ex se, illum magis obligaret, sed quia representabat legem Pontificis, quæ illum magis obligabat, quam præceptum Prælati, eo quod Pontifex esset eius superior; obediendo ergo conscientia erronea in hoc casu, nullo modo peccauit; sic enim obediuit Pontifici, cui magis tenebatur obedire, quam Prælato.

Secundò; Quia, si Procurator per errorem inuincibiliter putasset, Prælati Vicarium prohibuisse, ne darentur munera Principi, peccasset, si Prælato præcipienti dare munera, non dedisset; ergo etiam peccasset, si posita erronea apprehensione Pontificia prohibitionis, Prælato præcipienti, dedisset; ideoque non dando, peccare non potuit: ideo enim in primo casu peccasset, quia magis tenebatur obedire Prælato, quam eius Vicario; sed etiam magis tenebatur obedire Pontifici, quam Prælato; ergo etiam, in secundo casu, peccasset, & consequenter, obediendo præcepto Pontificio per errorem apprehenso, non peccauit.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

Ad rationes autem in contrarium re-
spondetur, ad primam; etiam conscientiam erroneam obligasse Procuratorem, mediatè nomine Dei, quatenus, licet falsò, representabat tamen legem Pontificis, qui ipse quoque præcipiebat nomine Dei; & quia Pontifex superior erat Prælato, ideo conscientia, legem Pontificis representans, obligare magis potuit, quam præceptum Prælati.

Ad 2. Respondetur; regulariter lo-
quendo,

quando, præceptum Superioris, obligare etiam ad deponendam conscientiam erroneam, vel ad inquisitionem faciendam, quia dat sufficiens fundamentum dubitandi circa rem præceptam, quod sit licita; posito autem dubio, iam conscientia erronea non est amplius inuincibilis, & excusabilis, sed vincibilis, ac culpabilis, donec debita adhibeatur diligentia ad dubium vincendum; hac enim adhibita, si dubium vinci non possit, iam conscientia erronea iterum censetur inuincibilis, & inculpabilis, sicut erat, antequam dubium occurreret. In casu autem præsentis, error erat omnino inuincibilis, quia à Prælato tolli non poterat, cum Prælatus ignoraret moderationem Constitutionis non minus, quam ipse Procurator; quando autem est omnino inuincibilis, præceptum Prælati obligare non potest ad illum deponendum, alioqui iam non esset inuincibilis.

12 Ad 3. Negatur sequela: neque enim qualibet conscientia erronea fatua est sufficiens ad excusandum ab obedientiâ Prælati, sed requiritur primò, vt conscientia erronea representet legem aliquam superiorem lege Prælati præcipientis; secundò, vt sit inuincibilis, & per Prælati præceptum tolli non possit; ex eo autem, quod conscientia, hoc modo erronea excuset ab obedientiâ Prælati, nullum sequitur inconueniens, nec vlla discipulis aperitur via ad se excusandum; ipsis enim semper incumbit onus probandi, & ostendendi, quod eorum conscientia erronea sit inuincibilis, ita vt Prælato præcipienti credere, & eius præcepto se conformare non possint.

COROLLARIA:

Colligitur ex dictis primò; conscientiam, quando inuincibiliter errat, plus, hoc est strictius obligare, secundum se, quam Prælati præceptum, cæteris paribus, quia, qui conscientiam inuincibiliter errantem sequitur, non peccat; qui autem tunc Prælati præcepto obedit, peccat contra illius conscientia dictamen, quandiu illud non deponit.

Secundò; conscientiam, etiam quando culpabiliter errat, adhuc strictius, hoc est, sub grauiori culpa obligare, quam Prælati præceptum; tum quia agens contra conscientiam peccat contra proximam regulam actionum humanarum, & quâ solùm mediante, præcepta quæcumque vim habent obligandi; tum quia peccat etiam directè contra Dei præceptum de non agendo contra propriam conscientiam; illud enim directè violat, contra conscientiam erroneam operando; Prælato autem non obediendo, frangit directè solùm præceptum humanum; & quamuis indirectè transgrediatur etiam præceptum Dei, quatenus Prælatus eius nomine præcipit; hanc transgressionem non vult directè, sed solùm indirectè, quatenus culpabiliter errat.

Tertiò; quando conscientia erronea est vincibilis, tunc Prælati præceptum obligare, non solùm ad obediendum, sed etiam ad talem conscientiam deponendam; cum enim vincibilis sit, deponi potest, & aliunde eius depositio ad obedientiam præcepti est omnino necessaria; præceptum autem obligans ad finem, obligat etiam ad media ad talem finem necessaria,

QVAE

Q V A E S T I O V.

An opinio probabilis possit esse regula operandi.

C A S V S.

CLERICVS quidam, cum, graues aliquot Auctores legens, inuenisset, beneficiorum pluralitatem, iure naturali, non esse prohibitam; tum quia Pontifex de facto in illa dispensat; tum quia hæc pluralitas videtur iam consuetudine introducta, *exc. iam dudum de præbend.* tum quia multi viri docti, ac timoratae conscientiae plura de facto beneficia possident; tum denique quia, ut ait *Card. in d. c. iam dudum*; alias totus mundus damnaretur; tria beneficia satis pingua sibi procurauit, ac obtinuit. Post aliquot vero menses, dum legeret D. Thomam, inuenit, beneficiorum pluralitatem, iure naturali, esse prohibitam; quia contra rectam rationem videtur esse, quod vnus, plurimum stipendia, alimenta, ac præmia habeat; quod Ecclesia priuetur pluribus ministris sibi debitis; quod cultus diuinus minuatur; quod templa labantur; quod detur locus ambitioni, ac avaritiæ; quod iustitia distributiuæ non seruetur; quod Fundatorum intentio fraudetur; quod multi Clerici pauperes magis idonei, sua idoneitate frustrentur &c. His tamen non obstantibus, beneficia obtenta retinuit; quæritur: vtrum, ea retinendo, mortaliter peccauerit.

S V M M A R I V M.

2 Conscientia, quid sit. 3 Conscientia probabilis; quid sit. 15 Quid sit, esse probabile, & quid ad hoc requiratur. 16 Assensus opinatiuus, est voluntarius. 17 Quomodo voluntas, ex opinione probabilis, prudenter operetur. 18 Operatio ex opinione verè probabili, ex duplici capite est prudens. 19 Opinio probabilis, non est regula immediata operandi. R. P. Beati Lib. 1.	20 Dictamen, quod est regula immediata, operationem non præcipit, sed permittit. 21 Opinio remanet probabilis, etiam præsentibus motiuis oppositis. 22 Quomodo vna opinio sit alià probabilior. 23 Clericus, cum opinione probabili, plura retinens beneficia, non peccat. 25 Opinio probabilis est rationalis, & prudens. 26 Causat iudicium euidens, de honestate illi se conformandi.

D

27 Po-

- 27 *Voluntas illi se conformans, prudenter operatur.*
- 28 *Et certo scit, se prudenter operari.*
- 29 *Est etiam certa, quod intellectus prudenter proponit operationem, ut licitam.*
- 30 *Si usus opinionis probabilis esset illicitus, fere nunquam licite operaremur.*
- 31 *Sequi opinionem probabilem est actus prudentiæ.*
- 32 *Opinio probabilis aliquando etiam obligat.*
- 33 *Qui eam sequitur, nulli se periculo exponit.*
- 34 *Nec formido partis opposita, obstat.*
- 35 *Cur voluntas, opinioni probabili se conformando, peccare non possit.*
- 41 *Motivâ probabilis, ex Imperio voluntatis, contemni possunt.*
- 42 *Intellectus, tunc est voluntati perfecte subordinatus.*
- 44 *Voluntas, peccandi periculo se non exponit.*
- 45 *Experientiâ constat, intellectum à voluntate determinari.*
- 46 *Intellectus utramque partem iudicare simul potest probabilem.*
- 47 *Affensus opinatiuus, est regula operandi, solum radicalis.*
- 48 *Usus opinionis probabilis, conscientias non relaxat.*
- 49 *Cum opinione probabili datur iudicium certum, de honestate operandi.*
- 50 *Ex vi istius iudicij operamur.*
- 51 *Opinio, eo ipso, quod est vere probabilis, est tuta.*
- 52 *Nulla dari potest minus tuta.*
- 53 *Est æquè prudens, ac tuta, siue faueat præcepto, siue libertati.*
- 54 *Qua non est certo probabilis, non est tuta.*
- 55 *Illi sola est tuta, de qua dubitari non potest, quin sit probabilis.*
- 56 *Probabilitas, non idem significat, dum dicitur de opinione, ac de alijs rebus.*
- 57 *Qua opiniones sint practicè improbabiles.*
- 58 *Opinio est similis fidei, præsertim humana.*
- 59 *Qua formido honestatem operationis impediât.*
- 61 *Doctrina de opinione probabili, est communis.*
- 63 *Eius electio est licita, in quacunque materiâ.*
- 64 *Etiam si rationum oppositarum ignoretur solutio.*
- 65 *Etiam alterius opinio potest esse regula operandi.*
- 66 *Subditus sequi potest opinionem Superioris.*
- 67 *Opinio probabilis potest esse regula in materiâ iurisdictionis.*
- 68 *Et in materiâ consilij.*
- 69 *Etiam in materiâ litis.*
- 70 *Etiam opinio speculatiua est licita, cum nihil obstat.*
- 72 *Potest opinio euadere improbabilis, & è contra.*
- 73 *Quid sit probabilitas logicæ, quid moralis.*
- 74 *Quæ auctoritas ad prudentem fidei assensum requiratur.*
- 77 *Syllogismus, cuius conclusio, est dictamen prudentiæ.*

RATIONES DVBITANDI.

Sicut conscientia erronea, potest esse 2
 Regula rectè operandi, ita certum
 est,

est, hoc ipsum, à fortiori, præstare posse conscientiam probabilem; Nomine tamen conscientia, non intelligimus hic, vltimum iudicium practicum, prærequisitum, ex parte intellectus, ad rectè operandum; nam hoc, certum est, esse semper certum, ac euidens, cum sit actus prudentia, quæ, cum sit virtus intellectualis, fertur semper certo, & euidenter in verum. Dum enim format hunc syllogismum. *Voluntas amplectens, quod illi ab intellectu prudenter proponitur vt bonum, rectè operatur, & peccare non potest, quia, cum sit potentia cæca, ad aliud non tenetur: Sed hic & nunc, voluntati prudenter proponitur hoc, vel illud obiectum tanquam bonum, vt constat experientia. Ergo voluntas hic & nunc, illud amplectendo, peccare non potest, sed rectè operatur.* Conclusio hæc, quæ est actus prudentia, vltimo prærequisitus ex parte intellectus ad operandum, est certa, ac euidens, & ex præmissis euidentibus, deducta. Verùm, quia est actus reflexus, de eà communiter non loquuntur Auctores, sed illam supponentes, nomine conscientia, intelligunt actum illum, quo, in minori asseritur, ab intellectu voluntati directè proponi aliquid, tanquam bonum, vel malum, honestum vel inhonestum; Nam hic solus est, qui potest esse aliquando verus, aliquando falsus, aliquando probabilis; & conscientiam diuidit, in rectam, erroneam, ac probabilem; Dicitur autem conscientia, quia hic etiam actus, cum sit requisitus, ex parte intellectus, ad rectè operandum, dici potest aliquo modo regula operandi.

3 Quæstio igitur est; an, sicut iudicium

directum, voluntati falso proponens aliquid tanquam bonum potest illi esse regula rectè operandi; ita hoc præstare possit simile iudicium, eidem voluntati proponens aliquid, tanquam bonum, non falso, sed probabiliter; quamuis enim pars affirmatiua fuerit semper apud Antiquos indubitata, & in Ecclesia receptissima, quia tamen aliqui, nomine probabilitatis abutentes, quamlibet opinionem statim asserunt, vt probabilem; aliqui vero; nomine conscientia, siue opinionis probabilis, intelligentes vltimum illud iudicium practicum, quod prærequisitur ex parte intellectus, ad rectè operandum; quasi hoc asseratur posse esse solum probabile, in opinionem probabilem acerrimè inuehantur, fingentes sibi hostem, eumque plurimis argumentorum telis confodientes. Ideo, vt opinio verè probabilis, ab apparenter solum probabili discerni possit, & quærelæ, ac rationes, à Recentioribus, contra opinionem probabilem, coaceruata, prænitus euanescent; examinandum est, quid requiratur, vt opinio aliqua dici possit verè probabilis; sic enim clare apparebit, quàm immeritò oppagnetur, & quàm rationabiliter à Sapientioribus, ac Theologis, imò à totà Ecclesia, fuerit semper admissa, nec aliter omnino fieri possit.

Aliquibus ergo, Clericus videtur mortaliter peccasse: ita *Caietanus v. opinio c. 2. & Summistæ, quos refert, & sequitur Paulus Comitulus lib. 5. resp. mor. qu. 15. Merenda tract. de Consilio. Iulius Mercorus, de opinionum probabilitate par. 2. ar. 4. 7. & 8. qui plurimos auctores pro vtrâque parte, recenset. Peierinus tom. 3. c. 1. nu. 10. Candidus Phlalethus, opusc. de praxi opin. quæst. 5. & quidam alij recentiores.*

D 2

Proba-

5 Probatur primò; Quia Clericus, per apprehensionem motiuorum contra beneficiorum pluralitatem, capit esse dubius; capit enim habere proposita motiua pro vtraque parte contradictionis, & fere æqualia; vnde ad neutram partem determinare se potuit, cum non magis inclinaretur ad vnâ, quam ad aliam; operari autem cum conscientiâ dubiâ, est intrinsecè malum; est enim operari sine regulâ, & peccandi periculo se exponere.

6 Secundò; Quia, post aduentum motiuorum contra beneficiorum pluralitatem, retinere non potuit opinionem probabilem, quam antea habebat ex motiuis oppositis; cum enim opinari, sit assentiri vni parti, cum sola formidine, orta ex inefficiâ motiui, quod omnino non conuincit, non potuit Clericus, post aduentum motiuorum contra beneficiorum pluralitatem, habere solam formidinem ortam ex inefficiâ motiuorum, quibus innitebatur, sed necessariò capit etiam positiuè timere de falsitate partis, cui adharebat, propter æqualem, & fortasse maiorem efficaciam motiuorum partis oppositæ; Ergo non habuit amplius opinionem probabilem, sicut antea, sed potius dubium. Cum dubio autem, plura beneficia retinere non poterat, quia peccandi periculo se exponebat.

7 Tertiò; quia; Clericus, post aduentum motiuorum contra beneficiorum pluralitatem, de neutra parte opinari amplius potuit; eo enim ipso, quod iudicauit, vtramque partem contradictionis, esse æqualis fere probabilitatis, iudicauit, vtramque partem, non minus apparere veram, quàm falsam, cum quodlibet motiuum, quo magis suam partem facit appa-

rere veram, eo magis oppositam faciat apparere falsam; dum autem obiectum æqualiter apparet verum, ac falsum, de illo opinari non possumus, quia iudicare non possumus, obiectum esse verum cum solâ formidine, quod sit falsum; ergo Clericus, propositis motiuis contra beneficiorum pluralitatem, operari amplius non potuit, ideoque necessariò capit esse dubius. Et ratio à priori est, quia motiua vnius partis, licet, quantum est ex se, & seorsim à motiuis oppositis, sint sufficientia ad causandum assensum opinatiuum, ab aliorum tamen presentia impediuntur, ne de facto causent; sicut pondus in vnâ parte lancis, licet ex se, sit sufficiens grauari, & lancem inclinare, à pondere tamen alterius partis impeditur, ne de facto illam inclinet; sicque saluatur, vtraque motiua esse probabilia, & vtraque suo effectu carere, & consequenter intellectum neutri parti assentiri posse.

Quartò; Quia, nemo prudenter, ex 8 duobus similibus poculis, alterum eligeret, si sciret, in eorum altero venenum esse permixtum; Neque in biuio positus, alteram ex duabus vijs, quarum altera latronibus esset infesta; Aut alterum ex duobus nauigijs, quorum, alterum passurum esset naufragium. Ergo neque Clericus, alteram ex duabus partibus probabilibus prudenter eligere potuit, cum earum alteram sciret, esse falsam.

Quinto; Quia, si Clericus, propositis 9 motiuis contra beneficiorum pluralitatem, perseverasset in suo assensu probabili, quod eorum pluralitas esset licita; necessariò iudicasset, opinionem oppositam esse simul falsam, & veram; falsam quidem, dum suam iudicauit veram; tum

tum quia, idem saltem virtualiter est, affirmare, suam esse veram, ac oppositam esse falsam; sicut idem virtualiter est, amare aliquod bonum, ac odio habere malum oppositum; tum quia, utramque simul veram iudicare non potuit; Veram verò, quia iudicavit, esse probabilem; imo fortasse probabiliorum, hoc est, sibi apparere veram, vel magis veram. Consequens autem est impossibile, ut per se patet, quid enim absurdius, quam eam opinionem iudicare falsam, quæ sibi vera, imo magis vera videtur, & è contra; perseverare ergo Clericus non potuit in assensu probabili, quem habebat, & consequenter remansit dubius, ac sine regula operandi.

10 Sextò; Quia, etiam si concedatur, Clericum, post propositionem novorum motiuorum, retinuisse assensum probabilem, quem antea habebat, adhuc assensus ille non potuit esse sufficiens regula rectè operandi: hæc enim debet esse dictamen prudentiæ, certum, & infallibile; Opinio autem, non est certa, nec virtus, sicut est prudentia; Ergo Clericus, beneficia retinendo, siue sufficiens, ac debita regula, operatus est, & consequenter peccavit.

11 Septimò; Quia, si Clericus utramlibet opinionem eligere potuisset, nimia daretur licentia operandi; nulla enim daretur regula morum, sed unusquisque, pro suo arbitrio, ac opinione, quidlibet agere fere semper posset; ducereturque potius opinione, quam certâ scientiâ, cum res morales, ut plurimum, in opinione sint posita, & habeant opiniones utrimque probabiles. Consequens autem sine maximâ perturbatione, ac scandalo, ad-

mitti non potest; posita enim semel hæc libertate sequendi opinionem probabilem, omnes ferè leges redderentur inutiles, quia impune violari possent, sequendo opinionem probabilem; & conscientia nimis laxarentur, quia nullam aliam legem agnoscerent, quam propriam opinionem; quo quid absurdius?

Octavò; Quia, si Clericus perseverans in sua opinione probabili, ex vi illius certificari potuisset, se hic & nunc, non peccare illam eligendo, nemo unquam peccaret, sequendo conscientiam dubiam; non enim datur conscientia dubia, nisi cum aliqua probabilitate; sic, cum dubito, an mihi, hic & nunc, scribere liceat, hoc ideo est, quia habeo rationes probabiles utrimque propositas; Si ergo motiva illa probabilia, etiam presentibus oppositis, Clericum certificare potuerunt de rectâ operatione, sequitur, omnem conscientiam dubiam esse certam, vel saltem habere motiuum, quo possit certificari; sicque nullus unquam dabitur, qui ex conscientia dubiâ operetur.

Nonò; Quia, qui sequitur opinionem probabilem, nunquam certus esse potest, se rectè operari, sed de hoc solum probabilitatem habere; si enim Clericus probabiliter tantum iudicavit, beneficiorum pluralitatem, esse licitam; ex hoc assensu probabili, deducere non potuit assensum certum, quod sibi hic & nunc licitum esset, plura beneficia procurare, sed solum probabilem, cum conclusio maiorem certitudinem habere non possit, quam præmissa, & hoc iudicium practicum, ex præmissis tantum probabilibus sit deductum; Consequens autem est absurdum; qui enim non est certus, se rectè operari, sed

aliquo modo dubitat, siue formidat, num rectè operetur, sic operando, peccandi periculo se exponit, ac peccat; ideoque rectè operari non potest; ergo regula operandi, debet esse, iudicium certum, non verò solum probabile. Hoc autem argumentum euidenter ostendere videtur, sequi nos in praxi non posse opinionem probabilem.

NOTABÍLIA.

14 **H**æc, & fere similia sunt Recentiorum argumenta contra opinionem probabilem, quæ, quam parum roboris habeant, facilè ex ipsâ opinionis vere probabilis naturâ, ac conditione, constabit.

15 Aduertendum igitur est primò; opinionem aliquam esse probabilem, nihil esse aliud, quam opinionem illam, ex vi suorum motiuorum, ita apparere veram, vt mereatur, siue sit digna assensu opinatiuo; sicut misterium aliquod Fidei esse credibile, nihil est aliud, quam misterium illud taliter proponi, vt mereatur, siue sit dignum assensu fidei. Ad hoc autem, vt opinio, tali assensu sit digna, necessario requiritur, vt nitatur motiuis, quæ habeant vim euidenter ostendendi de illâ, apparentiam veritatis, sicut hoc ipsum etiam, suo modo, requiritur in assensu fidei. Motiua verò, tunc habent hanc vim, cum à pluribus Doctoribus firma, solida, ac persuasiva iudicantur, nec ullam rationem conuincentem, contra se, habent; eo enim ipso, ita reddunt opinionem apparenter veram, vt de ipsâ apparentiâ veritatis prudenter dubitari non possit. Hoc autem sufficit, vt iudicetur digna, quæ ab

intellectu prudenter credatur, & à voluntate prudenter ad praxim reducatur; sicut enim fidei assensus, quia procedit à iudicio credibilitatis, est prudens; ita assensus opinatiuus, cum à simili iudicio probabilitatis procedit, erit prudens. Hoc autem iudicium, cum omnem actum voluntatis præcedat, semper est, saltem moraliter certum, ac euidenter; alioquin intellectus, ad illud formandum, ab obiecto determinari non possit.

Aduertendum est secundò; assensum 16 opinatiuum, non minus esse nobis voluntarium, ac liberum, quam assensum fidei; cum enim intellectus ab obiecti euidentia non cogatur ad assensum, sicut nec cogitur in fide, sequitur, quod remaneat subordinatus voluntati, & ab eâ ita dependens, vt, vel determinari ab eâ possit ad assensum, vel impediri, sicut potest in Fide. Quoniam verò motiua probabilia proponi possunt, aliquando solum pro vnâ parte, aliquando pro vtrâque hinc fit, vt etiam intellectus, aliquando à voluntate determinari solum possit, vel ad assensum, vel ad omissionem assensus; aliquando vero ad assensum, vel vnus partis, vel alterius, ita vt voluntas, aliquando exerceat solum quodammodo libertatem contradictionis, aliquando verò libertatem contrarietatis.

Aduertendum est tertio; Homines, 17 dum ex opinione probabili operantur, sic communiter procedere. Proposito intellectui obiecto probabili cum suis motiuis; V. G. propositâ opinione, quod beneficiorum pluralitas licita sit, quia vsu iam, ac consuetudine, in Ecclesiam est introducta; vel motiua, intellectui apparent solida, ac firma, & cum Doctorum aucto-

auctoritate coniuncta, nec ullam rationem convincentem contra se habentia; vel non? si talia non apparent; intellectus non ulterius procedit, sed opinionem illam statim, tanquam parum probabilem rejicit; si vero apparent; ab illis movetur ad iudicandum, talem opinionem esse verè probabilem, siue dignam, cui ipse probabiliter assentiatur tanquam veræ, & Voluntas ab hoc iudicio, siue dictamine, statim movetur ad imperandum ipsi intellectui assensum probabilem, quod beneficiorum pluralitas, licita sit, quia vsu iam, ac consuetudine, est in Ecclesiam introducta; Quia tamen intellectus, hoc probabiliter solum credit, non credit absolutè, sed solum quantum est ex vi talis motui, & cum formidine, ac timore, quod hoc ipsum possit esse, ac fortasse sit falsum. Hoc facto, intellectus reflectens supra suum assensum probabilem, evidenter iudicat, illum esse prudentem, siue pendentem ab illo primo dictamine prudentiæ, tamquam effectum à sua causâ, ideoque se prudenter agere, dum ex vi talis rationis, probabiliter iudicat, beneficiorum pluralitatem esse licitam; & ab hoc assensu, quia prudens est, movetur ad evidenter iudicandum, quod operatio voluntatis illi conformis, sit licita, siue digna, quæ à voluntate, vel eliciatur, vel imperetur; & hoc iudicium siue dictamen prudentiæ, est ultimum iudicium practicum, siue conscientia, à quâ deinde voluntas movetur ad operandum, V.G. ad plura beneficia, vel procuranda, vel acceptanda, vel retinenda.

18 Aduertendum est quarto; operationem à voluntate sic elicitam, vel imperatam, duplici titulo esse prudentem. Primò re-

motè, quatenus remote pendet ab evidenti iudicio probabilitatis, siue à primo illo dictamine prudentiæ, quo opinio iudicatur digna, quæ credatur vt vera. Secundò proximè, quatenus immediate pendet, ac regulatur ab ultimo dictamine prudentiæ, quo operatio, illi opinioni conformis, iudicatur digna, quæ à voluntate ponatur, quod dictamen similiter, est iudicium certum, ac saltem moraliter evidens, quamuis appelletur conscientia probabilis, quia oritur ex prudenti assensu probabili, eique innititur tanquam motiuo, à quo intellectus movetur ad illud formandum. Quod autem hoc dictamen sit saltem moraliter certum, ac evidens, patet, ex eo enim, quod intellectus, prudenter operatur, dum probabiliter iudicat, beneficiorum pluralitatem, ex eo motiuo, esse licitam, evidenter sequitur, etiam voluntatem prudenter operari, dum hoc iudicium sequitur, eique se conformat, cum ipsa sit potentia cæca, & feratur in obiectum solum prout illi proponitur ab intellectu. Si ergo beneficiorum pluralitas, illi ab intellectu prudenter proponitur tanquam licita, ac honesta, impossibile est, vt à voluntate prudenter non ametur vt talis. Voluntas autem, dum prudenter operatur, peccare non potest.

Aduertendum est quintò; assensum 19 probabilem, cum feratur in suum obiectum solum probabiliter non iudicare, illud esse verum absolutè, sed solum practicum, & cum aliquâ restrictione; scilicet; quantum ex vi motui, quod habet ad talem assensum; siue potius iudicare, obiectum ita apparere verum, vt tamen possit non esse, & fortasse non sit tale; Intellectus enim, dum probabiliter iudicat, beneficio-

beneficiorum pluralitatem esse licitam, non tamen iudicat esse, quam apparere licitam ex vi motiui, quod habet; imo simul, vel formaliter, vel virtualiter iudicat, posse, & fortasse non esse talem; Atque hæc est formido siue dubitatio quædam late sumpta, quam, ex suo modo tendendi includunt omnes actus probabiles, & ratione cuius, esse non possunt vltima regula rectè operandi; hæc enim debet esse omnino certa, alioquin voluntas, illam sequendo, peccandi periculo se exponeret, & exponendo peccaret; Quamuis tamen assensus probabilis, ratione formidinis, ac dubitationis late sumptæ, quam includit, non possit esse vltima regula voluntatis, nihil tamen obstat, quin possit esse obiectum, ac motiuum actus reflexi practici, certi, & euidentis, qui sit vltima, ac sufficiens regula voluntatis in operando; Intellectus enim, euidenter cognoscens, se prudenter operari, dum probabiliter iudicat, beneficiorum pluralitatem esse licitam, inde euidenter infert, etiam voluntatem prudenter operaturam, si se illi conformet in operando, cum eius ductum sequi debeat, vt potentia circa.

20 Aduertendum est sexto; duo dictamina prudentiæ, quæ interueniunt dum quis, ex opinione probabili, operatur. (Primum, quo intellectus iudicat, opinionem esse verè probabilem, siue dignam, quæ credatur; & secundum, quo iudicat, operationem voluntatis, iudicio probabili conformem, esse licitam, siue dignam, quæ à voluntate eliciatur, vel imperetur;) non esse obligatoria per modum legis, sicut in assensu Fidei diuinæ, est iudicium euidentis credibilitatis, siue de honestate credendi, illum præcedens; neque consultoria per modum consilij, sicut

est dictamen, dictans, præferendam esse continentiam matrimonio; sed concessoria per modum cuiusdam concessionis, ac permissionis; Hinc autem fit, vt voluntas, æque licite, opinionem verè probabilem sequi possit, ac relinquere, & sequi oppositam; Si enim hæc etiam sit verè probabilis, ipsa etiam erit prudens, & consequenter radix dictaminis prudentiæ, quod, si voluntas sequatur, peccare non poterit.

Aduertendum est septimò; opinionem probabilis, suam probabilitatem non amittere, ex eo, quod intellectui de nouo motiua opposita probabilis proponantur; Cum enim hæc supponantur non conuincencia, nec probabilitatis terminos excedentia, reddere non possunt opposita motiua improbabilia; alioquin iam terminos probabilitatis transgredierentur, & fierent certa; improbabili enim non opponitur probabile, sed certum. Possunt ergo simul in intellectu dari motiua probabilis opposita, sufficientia ad oppositos assensus probabiles prudenter eliciendos, saltem successiue; Dixi saltem successiue, quia non defunt, qui asserant, posse etiam ab intellectu elici simul, vt *Vasq. l. 2. q. 19. ar. 6. dis. 62. cap. 3. n. 10. Azor. lib. 2. cap. 16. qu. 2. Sanch. lib. 1. in dec. cap. 9. num. 12. & alij apud istos.* Quid enim obstat, quominus intellectus simul iudicet, beneficiorum pluralitatem apparere licitam, quantum est ex vi consuetudinis, ac praxis Ecclesiæ; & simul apparere illicitam, quantum est ex vi motiuorum oppositorum; hæc enim duo iudicia, cum non sint absoluta, sed præcisiva, & de obiecto diuerso, non videntur contradictoria, neque opposita; Imo, cum vtrumque, ita iudicet, suum obiectum apparere verum, vt simul iudicet, posse esse falsum,

RESOLVTIO.

sum, ita asserit veritatem de suo obiecto, vt non simul absolute asserat falsitatem de opposito, sed præscindat: In hac autem sententiâ, ad operandum, prærequiritur electio, quâ voluntas alteram opinionem eligat, eamque sequatur; vtramque enim, in praxi, simul sequi non potest.

22 Aduertendum est octauo; motiua opposita probabilia, aliquando esse æqualiter efficacia ad movendum intellectum ad assensum circa suum obiectum, & tunc constituere opiniones æquè probabiles; aliquando verò, ex vnâ parte, esse efficaciora, & ex alterâ, minus efficacia; & tunc constituere opinionem probabiliorum, & minus probabilem; quæ inter se non differunt, nisi secundum magis, & minus; sicut actus intensior, & minus intensus, in eodem genere. Quando autem intellectui proponuntur simul motiua opposita æqualia, intellectus aliquando neutri parti adhæret, sed manet suspensus, & tunc propriè dicitur dubitare, ac hæere; aliquando verò à voluntate ad alteram partem determinatur, & tunc propriè dicitur opinari, iudicando probabiliter de suo obiecto, & præscindendo ab opposito; semper tamen ad assensum, indiget imperio voluntatis, quia motiua, cum sint tantum probabilia, illum non determinant, nec cogunt ad assensum, sicut in Fide, quia motiuum non est euidens, nec illum cogit ad assensum Fidei, indiget piâ affectione, à quâ ad illum determinetur; Voluntas autem intellectum pro libito, modo ad hanc, modo ad illam partem determinare potest, quia habere potest motiua peculiariora, ad illum modo in hanc, modo in illam partem inclinandum. His positis,

R. P. Beasi Lib. I.

Ad easum Respondetur. Clericum, 23

plura beneficia retinendo, nullo modo peccasse. Hæc opinio, in sensu explicato, est adeo communis, vt eam hætenus nemo, præter paucissimos recentiores citatos, absolute negare ausus sit; ideoque eius Auctores, hic congerere, superfluum duxi; videri tamen poterunt apud *Clauem Reg. lib. 1. cap. 6. num. 4. Sanchez lib. 1. sum. cap. 9. num. 14. Suar. tom. 5. in 3. p. disp. 40. sec. 5. n. 6. Vasqu. d. 62. cap. 4. num. 14. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 16. qu. 2. Valentiam 1. 2. disp. 2. quest. 14. par. 4. que. 4. Becanum par. 2. Theol. Schol. tract. 1. cap. 4. quest. 9. num. 15. Filliuc. tom. 2. tract. 21. cap. 4. num. 128. Tanner. disp. 2. qu. 8. disp. 3. n. 36. Granadum. Contr. 2. rr. 12. disp. 4. sect. 3. Arag. 2. 2. qu. 63. art. 4. dis. penult. Malderum. 1. 2. quest. 19. art. 5. disp. 26. asser. 3. Martinez. tom. 1. qu. 29. art. 6. Aluarez. disp. 80. Lorcam. tom. 1. disp. 39. memb. 2. Medinam. 1. 2. quest. 19. ar. 6. quest. 5. Petrum Nauar. lib. 3. de rest. cap. 1. num. 269. Basilius Pontium. de Matrim. lib. 10. c. 15. num. 4. Ioannem Sanchez. disp. 42. num. 12. qui alios innumeros referunt.*

Probatur autem euidenter, quia Clericus, 24
plura beneficia procurando, ac retinendo, secutus est opinionem verè probabilem, fundatam in vsu Ecclesiæ, sequens autem opinionem verè probabilem, peccare non potest.

Primò, Quia opinio verè probabilis, 25
est opinio rationabilis, ac prudens, vt patet ex dictis. Sequens autem opinionem prudentem, peccare non potest, cum non possit non prudenter operari, si

E

enim

enim prudenter operatur, dum probabiliter iudicat, beneficiorum pluralitatem esse licitam, quâ fieri potest, ut prudenter non operetur, dum huic prudenti iudicio se conformat?

26 Secundò; Quia, si sequens opinionem probabilem, peccare posset, ideo esset, quia non haberet regulam rectè operandi, eo quod opinio, cum sit formidolosa, & includat dubitationem, saltem latè sumptam non possit esse regula rectè operandi, nec illam sequens eximere se possit à periculo peccandi; Hoc autem euidenter est falsum; nam, licet ipsa opinio probabilis, non possit esse, per se, formalis, ac proxima regula rectè operandi, ex eo tamen, quod sit prudens, & ab intellectu reflexe cognoscatur, ut prudens, eundem intellectum mouet, ac determinat, ad certe, & euidenter iudicandum, licitum, ac honestum esse hic, & nunc, illi opinioni se conformare; quod iudicium, est certum, & regula proxima infallibilis rectè operandi.

27 Tertio; Quia Voluntas, dum sequitur opinionem probabilem, eique in praxi se conformat, non minus prudenter operatur, quam, dum intellectum determinat ad ipsum assensum probabilem; non minus enim ad operandum, in uno casu, quam in alio, mouetur à dictamine prudentiæ; ad determinandum quidem intellectum, ab euidenti iudicio probabilitatis, siue de honestate probabiliter assentiendi; ad eliciendam vero, vel imperandam operationem assensui probabili conformem, ab euidenti iudicio conformabilitatis, siue de honestate illi assensui probabili se conformandi. Si ergo, dum intellectum determinat ad assensum pro-

babilem, prudenter operatur, prudenter etiam operabitur, dum, in operando, eidem assensui se conformat. Imo prudentius operatur, dum assensui probabili se conformat in operando, quam, dum intellectum ad ipsum assensum probabilem determinat; dum enim determinat intellectum ad assensum probabilem, ab vno tantum prudentiæ dictamine immediatè regulatur; At, dum elicit, vel imperat operationem illi assensui conformem, regulatur à duplici dictamine; immediatè quidem à proprio, mediatè vero, ab eodem, à quo regulatur etiam ipse assensus probabilis; Voluntatis enim operatio, ab utroque pendet tamquam à causâ. Si ergo voluntas prudenter operatur, peccare non potest.

Quartò; Quia impossibile est, peccare eum, qui certò, ac euidenter iudicat, se licitè operari; ideo enim, qui ex conscientia erroneâ inuincibili operatur, non peccat, quia certò credit, se licitè tunc operari. Sed qui sequitur opinionem verè probabilem, certo iudicat, se licitè operari; certo enim iudicat se prudenter amare, quod illi prudenter ab intellectu proponitur tamquam amabile; Ergo impossibile est, peccare eum, qui sequitur opinionem verè probabilem.

Quintò; Quia, si Medicus, Infirmo medicinam proponat, ut probabiliter profuturam, hoc est, cum periculo, ne proficiat, & Infirmus certus sit, Medicum illum prudenter hoc proponere, quis dicat, Infirmum temerè, & non prudenter operari, dum eam sumit? sed, quando datur opinio verè probabilis, intellectus voluntati proponit obiectum, ut probabiliter, siue apparenter bonum, licet cum periculo,

riculo, ne sit tale; & voluntas est certa, intellectum, illud prudenter proponere; Ergo non temerè, sed prudenter operatur, dum illud amplectitur. Si autem prudenter operatur, peccare non potest.

30 Sextò; Quia, si sequi non possemus opinionem verè probabilem, sed semper quærere, ac sequi teneremur moraliter certam, fere nunquam licitè operaremur; cum enim, in agibilibus, paucissima sint moraliter certa, eo quod moralis certitudo, non nisi ex communi usu, ac omnium fere doctorum consensu, aut Ecclesiæ definitionibus habeatur; & in rebus fere omnibus moralibus, aliqui vnam partem, alij alteram defendant, fere nunquam haberemus moralem certitudinem, ad licite operandum, necessariam. Consequens autem, viam salutis, non solum difficilem redderet, sed moraliter impossibilem, & Christi iugum intolerabile.

31 Septimò; Quia, qui sequitur opinionem verè probabilem, non minus prudenter operatur, quam qui eleemosynam largitur pauperi; Sed hic, eleemosynam largiendo, nec peccat, nec, per se loquendo, peccare potest. Ergo nec ille, probabilem opinionem sequendo; Major probatur, quia ideo, qui dat eleemosynam, prudenter operatur, quia, in eà largiendâ, à prudentiâ, per hunc syllogismum euidenter regulatur: *Honestum est, dare eleemosynam pauperi, non solum verò, sed etiam prudenter apparenti; alioqui fere nunquam exerceremus opus virtutis, cum fere nunquam de Petentis paupertate simus certi. Sed hic, qui petit eleemosynam, est pauper, vel verus, vel prudenter apparens. Ergo honestum est, huic eleemosynam dare, ita Card. de Lugo disp. 3. de fide s. 1. num. 16.*

Sed etiam, qui sequitur opinionem verè probabilem, ab eadem prudentiâ, per similem syllogismum, regulatur; Regulatur enim per hunc: *Honestum est, operari iuxta opinionem, non solum veram, sed etiam prudenter apparentem; alioquin fere nunquam honeste operaremur, cum fere nunquam de opinionum veritate simus certi; Sed hac opinio est, vel vera, vel prudenter apparens, quia est vere probabilis; Ergo honestum est, iuxta eam operari.* Igitur etiam, qui opinionem probabilem sequitur, prudenter operatur. Aliter etiam syllogismus sic proponi potest: *Honestum est, amplecti bonum, non solum verum, sed etiam prudenter apparens; quia voluntas non fertur in bonum, prout est in se, sed solum prout illi, per intellectum, proponitur, vel apparet, siue deinde in se sit, siue non sit tale; Sed bonum, per opinionem verè probabilem propositum, est vel verum, vel saltem prudenter apparens. Ergo honestum est, illud amplecti.* Hoc argumentum, adeo euidenter conuincere videtur, vt nullum amplius rationabili dubitationi locum relinquat. Quid enim petunt probabilitatis Impugnatores? certam regulam operandi? en certissimam; certè, si dans eleemosynam, pauperi prudenter apparenti, certus omnino est, se prudenter operari, certus etiam omnino est, qui amplectitur opinionem siue bonum prudenter apparens.

Octauò; Quia, opinio verè proba- 32 bilis, non solum habet vim dirigendi per modum regulæ, sed aliquando etiam obligandi per modum præcepti ad aliquid agendum; remotè tamen semper, ac radicalitèr, modo explicato. Patet hoc euidenter, dum quis Ecclesiam in-

greditur, tempore consecrationis; tunc enim obligatur ad hostiam adorandam, & tamen non habet plus quam probabilitatem, quod hostia illa sit consecrata; non enim certò constat, quod hostia illa sit ex tritico, & non potius ex hordeo, vel farre, aut aliâ simili materiâ; neque quod Sacerdos intentionem habuerit consecrandi, aut omnia verba necessaria protulerit; Cum præsertim, non semel sed sæpius, siue bonâ, siue malâ fide, aliquis ex his defectibus contigerit; Quot, enim bonâ fide, & ob maiorem reuerentiam Sacramenti, hostias fecerunt ex Amylo, putantes, esse materiâ sufficientem: quot fecerunt aquâ rosacâ? quot, ob defectum pronuntiationis, ad alia distracti, in formâ Consecrationis, aliquam Syllabam necessariam omiserunt, & postea in se reuersi, de hoc ipso confessi sunt; sola ergo opinio probabilis, quod hostia sit consecrata, licet cum formidine oppositi; hoc est; cum iudicio, quod res possit aliter se habere; & de factò aliter sæpius se habuerit; potest habere vim, non solùm directiuam, sed etiam obligatiuam, ad hostiam illam adorandam. Si autem habere potest vim obligatiuam, cur habere non poterit directiuam? certè, si prudentia formare potest hunc syllogismum euidenter obligatorium: *Reuerentia Christo Domino debita exigit, ut adoretur hostia, quoties vel est, vel prudenter apparet consecrata; Sed hæc hostia, vel est, vel prudenter apparet consecrata; Ergo reuerentia Christo debita exigit, ut hæc hostia adoretur.* Negari non potest, quin eadem prudentia, similem syllogismum euidenter concessorium formare sic possit: *Licetè poni po-*

test, quod, vel est, vel prudenter apparet licitum; sed hæc operatio, hic & nunc, vel est, vel prudenter apparet licita. Ergo hic & nunc licetè poni potest.

Nequè obstat periculum, cui quis se exponit, materialiter violandi præceptum; Nam, etiam in hostiæ adoratione, exponit se quis periculo idololatriæ materialis, siue adorandi hostiam non consecratam; & tamen hoc periculum, non tollit obligationem, sed tamquam remotum, & nullum afferens incommodum, omnino contemnitur. Ergo, eodem modo, simile periculum non tollet concessionem sed, tamquam nullum afferens malum, merito contemnetur. Adde, quod neque datur hoc periculum; nam operatio probabiliter licita, sicut non continetur sub obligatione præcepti, ita nec illud materialiter violat.

Multò minùs obstat suspicio, vel formido, quod actio fortasse sit illicita. Nam, etiam in hostiæ adoratione, datur similis formido, quòd hostia fortasse non sit consecrata; & tamen, quia non tollit prudentem assensum, quod sit consecrata, non tollit obligationem, quæ ex illo oritur. Sed etiam formido, quæ est cum opinione, siue assensu probabili, quod operatio sit licita, non tollit ipsum assensum probabilem; Ergo neque tollet concessionem, quæ ex ipso oritur. Atque hoc est, in quo aliqui decipiuntur, non distinguentes formidinem, siue suspensionem, quæ oritur ex opinione probabili, ab eâ, quæ oritur ex conscientia erroneâ, vel ignorantia; cum tamen, toto Cælo, inter se differant, & vna licitam operationem impediât, alia non impediât.

pediat. Formido, vel suspicio orta ex errore, vel ignorantia, impedit, quia quodlibet præceptum, eò ipso, quod de eo datur suspicio, statim obligat ad inquirendum, ut deponatur error, vel tollatur ignorantia, quæ eius obseruantiam impediunt. At, cum datur formido orta ex opinione probabilis; Præceptum, sicut non obligat ad ipsam opinionem probabilem tollendam; ita non obligat ad tollendam formidinem ex illa ortam; Opinio enim probabilis non impedit obseruantiam præcepti sicut impedit error, vel ignorantia, sed potius tollit obligationem præcepti, cum nullum præceptum prohibeat, quæ prudenter, ac probabiliter iudicatur licita.

35 Nono denique & potest esse ratio à priori; Quia, quamdiu dantur motiua verè probabilis pro vtrâque parte, nec veritas, nec probabilitas, siue apparentia veritatis, ad vnam potius partem obligare potest, quam ad aliam; Ergo voluntas remanet libera ad vtramlibet eligendam, non minus, quam, cum duo præcepta incompossibilia æqualia, aut fere æqualia, simul vrgent.

36 Antecedens probatur; quia, quamdiu pro vtrâque parte, dantur motiua verè probabilis; veritas omnino latet; cum enim vtrobiq; euidenter appareat, nec vtrobiq; esse possit, vbi vere sit, inuincibiliter ignoratur; Dixi inuincibiliter; quia, quamdiu motiua, probabilitatis terminos non transgrediuntur, semper pro vtrâque parte datur euidentis apparentia veritatis, ideoque vbi veritas sit, sciri non potest. Veritas autem, quamdiu inuincibiliter ignoratur, obligare non potest voluntatem, quæ est potentia cæca, nec ferri potest in incognitum,

Similiter, neque probabilitas, siue apparentia veritatis, obligare tunc potest voluntatem; cum enim pro vtrâque parte detur, non est maior ratio, cur ad vnam potius obliget, quam ad aliam. Cum ergo voluntas, neque à veritate, neque à probabilitate, ad vnam potius partem, quam ad aliam, obligari possit, remanet necessariò libera, ad vtramlibet eligendam.

Neque obstat, quod probabilitas, siue apparentia veritatis, alicui videatur maior pro vnâ parte, quam pro aliâ; nam, hoc non sufficit ad inducendam obligationem, sequendi illam partem, & aliam relinquendi; quod enim illi videatur maior, non facit, quod vere sit maior, cum hoc oriri possit, vel ex eius ingenij imbecillitate, vim motiuorum oppositorum penetrare non valentis, vel ex parua eorundem consideratione, vel ex speciali affectu ad eam partem, vel ex aliquo alio capite; vnde alteri fortasse eadem probabilitas videbitur minor. Excessus ergo tam modicus, & incertus, non videtur sufficiens ad obligandam grauitè voluntatem, ut eam partem determinate sequatur, & alteram relinquat; Vnusquisque enim, semper iudicare prudenter potest; probabilitatem, quæ sibi videtur maior, ab alijs fortasse ingeniosioribus, aut prudentioribus, & ad eam partem minus affectis, iudicari minorem, nec suum ingenium, aut prudentiam, esse vnicam probabilitatis mensuram.

Atque hæc est ratio, cur voluntas, indum opinionem verè probabilem sequitur, certa sit, se peccare non posse, sed rectè, ac prudenter operari; Certa enim tunc est, & se non teneri, nisi ad sequendam apparen-

parentiam veritatis, cum veritas ipsa omnino tunc lateat, vt dictum est; & apparentiam, quam sequitur, esse dignam, quam sequatur; cum ita sit certa, ut de ipsâ prudenter dubitari non possit.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

- 40 **I**Am, ad obiectiones omnes initio propositas, facilis est responsio. Ad primam. Negatur antecedens; Esto enim, Clericus habens motiua sibi, pro vtrâque parte contradictionis, proposita, vtramque partem simul iudicare non potuerit tanquam veram; vtramque saltem iudicare certò potuit, vt probabilem, siue prudenter apparentem. Hoc autem factis fuit, vt voluntas, intellectum ad alteram partem determinare posset, & sic dubium deponeret.
- 41 Ad secundam; Negatur similiter antecedens; motiua enim, Clerico de nouo proposita, cum non fuerint plus quam probabilia, intellectum ad se rapere non potuerunt, & consequenter nec impedire voluntatem, ne intellectum determinaret ad ea contemnenda, iisque non obstantibus, ad perseverandum in suo assensu. Quamuis autem concederemus, motiua de nouo aduenientia, positiuam formidinem de falsitate suæ opinionis generare potuisse, adhuc tamen, hoc factis non fuisset, vt Clericus retraheretur ab assensu probabili, quem habebat; formido enim, non est cum assensu probabili impossibilis, imo, est ejus proprietas.
- 42 Ad tertiam; Negatur item antecedens; quamuis enim concederemus, Intellectum, propositis sibi motiuis probabi-

libus æqualibus, pro vtrâque parte contradictionis, ad neutram se posse determinare; hinc tamen non sequeretur, illum à voluntate, ad alterutram determinari non posse; cum enim neutrius partis motiua illum cogant ad assensum, remanet perfectissimè subiectus voluntati, à quâ proinde, modo ad vnam, modo ad alteram partem determinari potest pro libito; imo, cum hæc subiectio, intellectui concedatur in ordine ad fidem, negari omnino non potest in ordine ad opinionem; motiua enim probabilia, longè minorem vim habent ad rapiendum intellectum, quam motiua fidei. Hoc autem admissò, pleraque Aduersariorum argumenta statim corruunt.

Præterea falsum est, intellectum tunc iudicare, vtramque partem, non minus apparere veram, quam falsam; tunc enim potius, vtramque partem iudicat apparere veram, licet cum periculo falsitatis; motiua autem vnius partis, tunc solum à motiuis partis oppositæ impediuntur, quando non datur imperium voluntatis, intellectum ad vnam partem impellens; verum, si hoc detur, statim impedimentum illud à voluntate superatur; sicut, quamuis duo pondera æqualia, in lance posita, illam in æquilibrio constituent, & vnum impediatur, ne aliud lancem inclinet, si quis tamen lancem impellat ad unam partem, per impulsum, superat impedimentum ponderis existentis in lance oppositæ, sicque lanx ad vnam partem determinatur, ac inclinatur.

Ad quartam; Negatur consequentia; cum enim, in moralibus, veritatem fere nunquam certò assequi possimus, fere nunquam operari possemus. Melius igitur est,

est, sequi veritatem probabilem cum periculo errandi, quam illà omnino carere; sicut Infirmo satius est, medicinam sumere probabiliter profuturam, quamvis cum periculo, ne proficiat; quam ab illa omnino abstinere; & quando opinio est vere probabilis, intellectus, sicut prudenter opinatur, ita prudenter errandi periculo se exponit; se tamen, non voluntatem; Nam hæc, cum prudenter feratur in bonum, non pro ut est in se, sed pro ut illi proponitur, & apparet, errare non potest, cum obiectum illi per assensum probabilem propositum, vere appareat, ut bonum; Vnde ipsa, amplectendo bonum, quod illi probabiliter proponitur, nulli peccandi periculo se exponit, quia per iudicium reflexum certificatur, quod, sic operando, prudenter operatur; & hoc iudicium certum, est prudentia, siue conscientia. Potuit ergo Clericus prudenter eam opinionem eligere, eique in praxi se conformare.

45 Ad quintam, Respondetur primò; Argumentum hoc, sicut, & cætera præcedentia, nimis probare: probat enim, ne ex imperio quidem voluntatis, Intellectum determinari posse ad alterutrius partis assensum, quando pro vtrâque parte habet proposita motiua probabilia; hoc autem, non solum est contra quotidianam experientiam, qua experimur, nos, ex duobus ludentibus æque peritis, optare, ut vnus vincat, quod fieri non posset, nisi probabiliter crederemus, illum esse victurum; sed etiam manifestè contra rationem; cum enim neutrius partis motiua intellectum ad se rapiant, illum consequenter eò magis relinquunt voluntati subiectum, quò motiua proposita sunt magis æqualia, alias assensus probabilis nun-

quam posset esse prudens, quia ad hoc necessario requiritur, ut sit liber, ut patet in fidei assensu; liber autem esse non posset, si intellectus ad illum à voluntate determinari non posset.

Respondetur tamen secundo; Negan-46 do Sequelam; Esto enim; intellectus, dum vnâ partem iudicat veram, oppositam virtualiter iudicat falsam; at oppositam non iudicat simul veram, aut magis veram, sed solum probabilem, aut probabiliorem: In hoc autem, nullum est inconueniens; intellectus enim, vtrâque partem iudicare simul potest probabilem, licet non vtrâque veram; Adde, quod intellectus, dum vni parti probabiliter adhæret, illam non iudicat veram absolutè, sed solum præcisiuè, siue quantum est, ex vi talis motiui, quod habet; vnde nec oppositam iudicat absolute falsam, sed solum, quantum est ex vi eiusdem motiui; In hoc autem sensu, nullum videtur absurdum, quod intellectus, eandem partem iudicet simul, apparet veram ex vi vnius motiui, & falsam ex vi alterius oppositi; hoc enim, nihil est aliud, quam, intellectum simul iudicare, quod duo illa motiua opposita, de eadem parte ostendunt, vnum quidem veritatem, alterum vero falsitatem, in quo nullum videtur inconueniens, ut docent *Vasquez disp. 62. cap. 5. num. 22. & Sanch. lib. 1. sum. cap. 9. nu. 10. & Azor. lib. 2. cap. 16. quest. 2.*

Ad sextam Respondetur; assensum opi-47 natium, non esse regulam formalem operandi, siue dictamen illud, à quo voluntas immediatè regulatur, dum operatur; hoc enim, nos etiam fatemur, debere esse dictamen prudentiæ, siue iudicium practicum certum,

certum, & infallibile de honestate hic & nunc operandi; sed solum radicalem qualitatem, ex eo, quod intellectus, aliquid prudenter proponit apparenter bonum, inde deducitur tamquam certum ac infallibile, quod voluntas, illud hic & nunc amplectendo, prudenter operatur; & hoc iudicium est voluntati regula formalis certissima rectè operandi.

48 Ad septimam; Negatur Sequela; ex eo enim, quod opinionem verè probabilem sequi liceat, non solum nimia in operando licentia non oritur, sed potius certissima morum regula præscribitur, ut infra patebit. Nimia in operando licentia, aliaque incommoda verè graua, ex opinione non verè, sed ex leui quolibet motiuo, & apparenter tantum probabili, nascuntur; Neque enim, ad probabilitatem opinioni conciliandam, leue quodlibet motiuum sufficit, sed requiritur firmum, ac solidum, quod demum est tale, cum communi, vel saltem plurium doctorum suffragio iudicatur tale; opiniones igitur, leuibus fundamentis nixæ, hæ sunt, quæ mores peruertunt, legum obseruantiam euertunt, ac licentiam verè nimiam, ac compescendam inducunt.

49 Ad octauam; Negatur Sequela; dum enim, cum opinione probabili operamur, datur in nobis iudicium certum de ipsa probabilitate; siue apparentiâ veri, & consequenter de prudentiâ ipsius assensus probabilis, ex quo deinde deducitur iudicium certum de honestate operandi, ex vi cuius iudicij, voluntas operatur; Hoc autem iudicium non datur, dum cum dubio operamur; & si in nobis aliquando daretur iudicium certum de honestate dubitandi, ex illo deduci non posset iudicium

certum de honestate operandi, sed potius de honestate abstinendi ab operatione; deduceretur enim iudicium certum de honestate; in praxi, illi dubitationi se conformandi; Voluntas autem, dubitationi intellectus se conformat, nihil operando, cum ab intellectu nullum ei bonum determinate tunc proponatur operabile.

Ad nonam; Negatur sequela; qui enim sequitur opinionem probabilem, non operatur immediatè ex vi ipsius opinionis, siue iudicij probabilis, sed ex vi iudicij certi, quod ipsa opinio sit probabilis, ac prudens, ac proinde prudenter, ac honestè ad praxim reducibilis; quod vltimum iudicium, ex præmissis non probabilibus, sed certis est deductum; Sic enim deducitur; *opinio verè probabilis, est ad praxim honestè reducibilis, quia est prudens; sed hæc opinio, est verè probabilis, quia habet motiuum ad hoc requisitum; ergo est ad praxim honestè reducibilis;* in hoc autem syllogismo, Omnes præmissæ sunt certæ, sicut sunt in hoc alio, qui æquiualeter est idem: *Qui opinionem moralem verè probabilem eligit, ac in praxi sequitur, certus est, se rectè operari, quia certus est, se operari prudenter; sed hæc opinio, est verè probabilis, quia habet motiuum ad hoc sufficientia; ergo qui illam hic & nunc sequitur, certus est se rectè operari;* vides hic nullam interuenire præmissam probabilem, sed omnes esse certas; Errant autem Aduersarij, quia putant, probabilitatis defensores asserere, quod voluntas operetur ex vi conclusionis, ex ipsa opinione, siue assensu probabili, tanquam ex vnâ præmissâ deductæ, quæ conclusio non potest esse plus quam probabilis; verum ipsi etiam vltro
hoc

hoc negant; atque hoc est, in quo plerique ex Aduersarijs, hostem sibi fingunt, ac impugnant, cum tamen, ne de hoc quidem, sit quæstio.

COROLLARIA.

§1 Colligitur ex dictis primò, omnem opinionem eo ipso, quod est verè probabilis, esse omnino tutam in praxi; Tutum enim dicitur, quod per se, & non solum ratione ignorantie inuincibilis, peccatum excludit; opinio autem, eo ipso, quod est certò probabilis, & consequenter prudens, per se, & essentialiter peccatum excludit; impossibile enim est, peccare eum, qui certus est, se prudenter iudicare, licitum sibi esse, hic & nunc operari; de hoc autem certus est, qui opinionem verè probabilem sequitur; hic enim certus est, opinionem illam esse dignam, quæ credatur, & consequenter se prudenter operari, dum eam credit licitam, ac ut talem sequitur; Qui autem certus est, se prudenter operari, per illam operationem peccare non potest, cum essentialiter sit prudens, & prudens à dictamine prudentie.

§2 Secundò; Inter opiniones probabiles, nullam dari aliam magis, aut minus impossibilem cum peccato, & consequenter magis, aut minus tutam, sed omnes esse cum illo æque impossibiles, ac tutas; Cum enim omnes, eo ipso quod sunt verè probabiles, sint essentialiter prudentes, omnes sunt essentialiter impossibiles cum peccato, non minus, quam sint impossibiles, omnes actus contritionis; impossibilitas autem cum peccato, consistit in indivisibili; vel enim excludit totum peccatum, vel nihil.

R. P. Beati Lib. I.

Quemadmodum ergo, inter actus contritionis, non datur vnus alio impossibilior cum peccato, ita inter opiniones vere probabiles, non datur vna cum peccato magis impossibilis, quam alia, & consequenter nec magis tuta.

Tertio: Opinionem certò probabilem, cum sit essentialiter prudens, æque esse prudentem, siue faueat præcepto, siue faueat libertati; quod enim faueat præcepto, aut libertati, merè per accidens se habet, ac proinde eius naturam non mutat; sic, quia æque certò iudicare possum, probabile esse, quod res, quam possideo, sit mea, & consequenter, quod eam retinere possim; & quod non sit mea, & consequenter, quod eam teneam restituere; alteram prohibito, æque prudenter eligere possum, ac sequi quamuis vna faueat præcepto, altera libertati; quia vtraque, cum sit certò probabilis, est etiam certò prudens, & consequenter tuta, & impossibilis cum peccato. Motiua verò, quæ opinionem aliquam reddere possunt certò probabilem, imò etiam fortasse moraliter certam, sunt; Doctorum auctoritas; exempla, & praxis Virorum omni exceptione maiorum; præsumptiones; titulus possessionis; legitima consuetudo; Superiorum tolerantia in lege humana; regula ab inconuenienti vitando, vel promotori bono in iis, quæ mala sunt, quia prohibita, & similia.

Quartò: Opinionem, quæ non est certò probabilis, non esse, in praxi, tutam; quia eo ipso, quod dubitari potest, an sit probabilis, siue digna assensu probabili, voluntas intellectum prudenter determinare non potest ad eam iudicandam.

F

dam.

dam, vt veram, & consequenter nec ipsam, in praxi, prudenter sequi potest, vt talem; ad hoc enim prærequiritur iudicium certum, quo sciat, se prudenter iudicare illam esse veram, & consequenter dignam praxi, vel vsu, cum hoc iudicium reflexum, sit dictamen prudentiæ, immediatè regulatiuum ipsius operationis, vel praxis, & à quo operatio habet, vt sit prudens, ac recta; Hoc autem iudicium nemo habere potest, nisi verè habeat opinionem, siue assensum opinatiuum prudentem; cum enim hoc iudicium, sit experimentale, ac reflexum supra ipsum assensum opinatiuum prudentem, illum essentialiter supponit. Si ergo voluntas intellectum prudenter determinare non potest ad probabiliter indicandum, quod opinio sit vera, neque illam prudenter sequi potest, in praxi, ideoque temere, ac imprudenter operatur, & consequenter opinio illa non est tuta; quid autem requiratur, vt de alicuius opinionis probabilitate dubitari non possit dictum est supra.

55 Quinto; hanc statui posse tamquam regulam generalem. In rebus moralibus, illam solam opinionem probabilem esse tutam in praxi, de quà dubitari non potest, quin sit probabilis; quia eo ipso, quod dubitare non possumus, quin sit probabilis, siue digna, quæ credatur tamquam vera, dubitare etiam non possumus, quin sit ad praxim reducibilis, siue digna, quæ ad praxim reducat; vsus enim, siue praxis, sequitur cognitionem, & voluntas intellectum. Hinc autem fit, vt vsus opinionum probabilium, non cuiuscumque relinquatur arbitrio, sed ab hac certâ regulâ dependeat, quæ tandem

in prudenti sapientum existimatione fundatur; Tunc enim demum de aliquâ opinione dubitari non potest, quin sit probabilis, cum plures Doctores eâ de re ex professo, tractantes, in eâ conueniunt; difficile enim est, plures decipi. Quare, quamvis hæc vel illa opinio alicui videatur esse probabilis, non tamen propterea probabilis centenda est, nisi à pluribus saltem doctoribus, de eâ ex professo agentibus, talis esse iudicetur. Atque ita sufficientissime tollitur nimia in sequendis opinionibus licentia, ex quà tot incommoda in Christianam Rempubliam introducta sunt; & aliunde Fidelium conscientia non nimis arctantur, fingendo peccatum, vbi vere non est, nec esse potest, & reddendo bona opera moraliter impossibilia; sicuti fit ab ijs, qui ad recte operandum, moralem certitudinem requirunt.

Sextò; probabilitatem, in sensu longe 56 diuerso accipi, dum dicitur de opinione versante circa aliquam actionem nostram moralem, ac dum dicitur de alijs rebus; V. G. de materiâ & formâ Sacramentorum; de medicinâ; de iure litigantium; &c.; dum enim applicatur opinioni, significat, illam esse dignam assensu opinatiuo; dum vero applicatur V. G. medicinæ, significat, illam ita esse vtilem ad sanitatem, vt tamen possit non prodesse. Hinc autem fit, vt non valeat argumentum à rebus propabilibus ad opinionem probabilem; quamuis enim Medicus teneatur adhibere medicamentum probabilis, hoc ideo est, quia vel ex officio, vel ex charitate, vel ex conuentione tacitâ, vel expressâ cum Ægro, eius sanitatem, meliori modo, quo potest, procurare tenetur, ideoque adhibere debet media magis

magis ad hoc conducentia; Hæc autem locum non habent in opinione probabili; neque enim homo tenetur meliori modo, quo potest, procurare salutem; alioqui status continentiarum, non esset consilium, sed præceptum. Tenetur ergo solum propriam salutem simpliciter procurare, & consequenter adhibere media ad hoc utilia; Inter hæc autem est usus opinionis vere probabilis; nulla enim lege vetitum est, sequi opinionem vere probabilem, siue ponere operationem, quam certo probabile est, non esse vitiosam. Quod autem dictum est de Medico, dicendum est etiam de Ministro Sacramentorum; nam hic etiam ex officio, vel charitate, vel Ecclesiarum consuetudine, Sacramentorum valorem, quantum potest; procurare tenetur, ideoque materiam certam, vel probabiliorum adhibere, cum potest; idem de Iudice, cum hic etiam à Republica constitutus sit, ut unicuique tribuat, quod suum est; idem de Tabellione, qui similiter, ex officio, contractuum, ac scripturarum valorem, meliori modo, quo potest, procurare tenetur; idem denique de alijs similibus.

57 Septimò; Opinionem, quod in Sacramentorum administratione adhibere liceat materiam probabilem, etiam quando adhiberi potest certa; saltem in ij, Sacramentis, quæ ad salutem sunt necessaria, vel in quibus, ex Ecclesiarum consuetudine, certus administrandi modus, est præscriptus; non esse probabilem; quia Ecclesiarum consuetudo, ac præceptum, sicut contrariam reddit certam, ita hanc reddit improbabilem. Si tamen non daretur Ecclesiarum consuetudo in contrarium; vel

nullum sequeretur inconueniens, tunc esset certò probabilis, eiusque usus proinde licitus, ut melius infra patebit.

Octauò; Magnam esse affinitatem, inter assensum probabilem, & assensum Fidei, præsertim humanæ. Primò enim uterque est voluntarius, ac liber. Secundò, uterque debet esse prudens; sicut enim, qui cito credit, ita, qui cito opinatur, leuis est corde: Eccl. 19. Tertio, uterque est voluntati regula infallibilis in operando; mediata tamen, siue radicalis, quatenus est radix, ex qua oritur dictamen prudentiæ omnino certum, quod deinde est regula infallibilis immediata. Differunt tamen primò, quia assensus Fidei Diuinæ est assensus firmissimus; opinatiuus verò, est formidolosus. Secundò, quia assensus Fidei Diuinæ, oritur ex iudicio euidenti credibilitatis, obligante ad ipsum assensum; Opinatiuus verò, oritur ex iudicio euidenti probabilitatis, non obligante, sed concedente ipsum assensum. Hinc autem fit, ut voluntas, ipsum pro libito prudenter vel imperare possit, vel prohibere, ac oppositum imperare; & consequenter etiam prudenter, in praxi, sequi modo hunc, modo illum; iuxta diuersos fines; quos ad hoc præstandum habere potest. Et sicut, cum duo præcepta impossibilia, æqualis ferè obligationis, simul vrgent, quamcumque partem sequatur, peccare non potest: Ita, dum proposita simul habet motiua verè probabilia pro vtrâque parte, quamcumque partem sequatur, peccare non potest, quia semper prudenter operatur. Neque hoc est, conscientias laxare, sed regulam infallibilem recte operandi præscribere. Sicut, cum ad dandam pru-

dentèr eleemosynam pauperi, præscribitur opinio prudens, quod ille sit pauper, vel cognitio certa, quod appareat pauper, nec laxatur conscientia, nec restringitur, sed assignatur regula prudens operandi, modo supra explicato num. 31.

89 Nonò: Argumentum, quod contra opinionem probabilem afferri solet tanquam inuitabile, nihil prorsus concludere. Sic enim arguitur. Qui suspicionem, vel formidinem habet, quod operatio aliqua sit illicita, absque peccato, eam ponere non potest; Sed qui probabiliter credit operationem esse licitam, habet simul formidinem, quod sit illicita. Ergo, qui habet opinionem probabilem, quod actio sit licita, eam absque peccato, ponere non potest. Hoc argumentum nullius prorsus est roboris; nam vel in maiori loquitur vniuersaliter de omni formidine, vel suspicionem, aut scrupulo, & sic est manifestè contra omnes Theologos tam veteres, quàm recentiores, & contra communem sensum Ecclesiæ; Omnes enim in hoc conueniunt, quod operari contra scrupulum (qui nihil est aliud, quàm leuis quædam suspicio, vel formido, quod actio sit illicita) non solum liceat, sed plerumque etiam sit laudabile; Imò aliquando etiam necessarium; Et rationem reddunt; Tum, quia scrupulus, sicut non tollit iudicium determinatum, quod operatio sit licita, ità nec tollit dictamen prudentiæ ex eà ortum, à quo voluntas infallibiliter regulatur in operando; Tum quia, si, propter quamlibet formidinem, abstinendum esset ab opere, de quo probabi-

liter iudicamus, esse licitum, nimis ardua esset ad Cælum via, cum homines valdè raro, sine aliquà formidine oppositi, veritates cognoscant in hac vitâ.

Vel in eadem maiori, sermo est solum de suspicionem, ac formidine, quæ cum errore, vel ignorantia est coniuncta; aut formido confunditur cum dubio; & tunc euidenter apparet, de hac, sermonem non esse in minori, ideoque argumentum nihil prorsus concludere; formido enim, quæ stat cum opinione, nec est, nec esse potest dubium, cum dubium essentialiter excludat adhesionem intellectus ad vtramlibet partem, & consequenter etiam ipsam opinionem, siue iudicium probabile, quod operatio sit licita.

Imò: ex hoc ipso euidenter ostenditur, doctrinam de opinione probabili, in sensu explicato, non solum non esse nouam in Ecclesiâ, sed ab omnibus Theologis, tam veteribus, quàm recentioribus, sine vllâ controuersia fuisse, semper admissam, & suppositam tanquam omnino certam; Cum enim doceant, licitum esse, operari contra scrupulam, quia scrupulus, siue formido, non impedit iudicium determinatum, quod operatio sit licita; iam satis constat, eos admittere iudicium determinatum probabile; cum iudicio enim certo, vel euidenti, dari non potest formido, aut scrupulus partis oppositæ; hoc tamen iudicium probabile, non admiserunt tanquam regulam vltimam operandi, sed solum tanquam radicem, ex quâ deinde oritur iudicium, siue dictamen reflexum omnino certum, quod est immediata, ac infallibilis regula voluntatis in operando,

Quod

62 Quod si, quis assereret, vltimam regulam, requisitam ex parte intellectus ad operandum, posse esse opinionem, siue iudicium aliquod practicum solum probabile, is meritò impugnaretur, quia hoc iudicium, verè procedere non posset à Prudentiâ, quæ, cum sit virtus intellectualis, semper determinatè fertur in verum; nec vllus vnquam posset esse certus, de rectitudine, ac honestate suæ operationis, prout requiritur ad rectè operandum; Verum, hoc, aut nullus, aut ferè nullus vnquam ex Theologis admisit. Omnes enim, qui opinionem probabilem admittunt, asserunt etiam, ad rectè operandum, requiri necessariò dictamen prudentiæ, & Prudentiam, cum sit virtus intellectualis, debere esse, notitiam omnino certam agendorum.

63 Decimò; Quæ hæc hactenus dicta sunt, valere in quacumque materiâ, dummodo in eâ dari possit euidentiâ de probabilitate vtriusque partis; eo enim ipso, quod hæc dari potest, dari etiam potest necessariò euidentiâ de prudenti assensu probabili ad vtramque, & consequenter etiam de prudenti vtriusque vsu, ac electione; Vnde Iudex, duplicem legis interpretationem inueniens, vtriusque euidenter probabilem, modo vnam, modo alteram amplecti potest, eique in praxi se conformare; dummodo tamen absit scandalum, & nullum sequatur inconueniens, & hoc est arbitrium, quod communiter Amicis promittunt Iudices, dum ab eis rogantur.

64 Vndecimo: Posse aliquem tuto sequi opinionem, quam iudicat euidenter probabilem, quamuis rationes oppositas soluere nesciat; Nam licet ipse solutionem

ignoret, iudicare tamen prudenter potest, Eas ab aliis posse dissolui; nemo enim tantum iudicii, aut ingenij arrogare sibi debet, vt, quod ipse nescit, putet, etiam alios omnes ignorare. Imò, in iudicio de aliorum opinionibus ferendo, imprudenter ageret, qui eas improbables iudicaret, quia ipse rationes oppositas soluere nescit; non enim ideo nescit, quia ipse, solui non possint, sed quia ipse hebetioris fortasse ingenij est, & non adeo perspicacis, vt alij, qui, illis vix auditis, statim soluerent.

Duodecimo: Posse aliquem se, qui opi- 65
nionem aliorum, si illam iudicet euidenter probabilem. Sic enim *Arist. 1. Top. c. 1. & 1. Eth. c. 4. tradit*; Virorum sapientum consilium sequi, reprehendi non posse, & *S. Tho. quolib. 2. n. 10. docet*, posse vnumquemque amplecti opinionem, quam à Magistro audiuit in ijs, quæ ad mores spectant: Et ratio est clara; quia, eo ipso, quod iudicatur euidenter probabilis, iudicatur etiam prudenter credibilis, vt vera, & consequenter etiam prudenter eligibilis, vt bona. Vnde potest Confessarius, opinioni Pœnitentis se conformare, si eam iudicet euidenter probabilem; Nec solum potest, sed tenetur; Cum enim Pœnitens eam licite sequi possit, est ad absolutionem sufficienter dispositus, nec vllum habet impedimentum; Confessarius autem, Pœnitenti disposito, sine graui culpa, absolutionem negare non potest; Tum quia Pœnitens ad illam habet ius, ne priuetur bono Sacramenti; Tum quia, posita causâ iudicij, quæ est peccatorum accusatio, siue materia, sequi necessariò debet sententia siue

forma, ne mutilum reddatur Sacramentum. Tum denique, quia graue onus esset, Pœnitentem ad alium Confessarium remittere, præsertim, quando confessio facta est de mortalibus. Itâ Doctores communiter, quos refert, & sequitur *Baldellus lib. 4. d. 13. num. 9.*

66 Decimo tertio; Posse Subditum, sequi opinionem probabilem Superioris, eique se conformare, si Superioris opinio, circa materiam præceptam, sit verè probabilis; Si enim vnusquisque sequi Prudenter potest aliorum opinionem in rebus suis, quando hæc est verè, ac euidenter probabilis, cur non opinionem Superioris, qui iuris præsumptionem habet pro se? Imò aliqui volunt, Subditum teneri tunc obedire, quia Superior ius habet præcipiendi, quoties non constat, rem præceptam, esse illicitam, & est in possessione istius iuris, idèdque melior est conditio ipsius possidentis, quam Subditi non possidentis. *Lessius tamen lib. 2. c. 41. d. 9. nu. 76. Io. Sanchez in selectis d. 73. Castropal. tr. 1. d. 2. p. 6. num. 5.* Et alii putant, Subditum tunc non teneri obedire; quia præceptum Superioris, strictius obligare non potest, quam præceptum Christi, & Ecclesiæ. Hoc autem non obligat, quando datur opinio verè probabilis, quod res præcepta non contineatur sub materia præcepta; sic enim Pœnitens, fateri non tenetur peccatum, quod probabiliter putat, se non commississe; ergo neque præceptum Superioris obligabit, quoties Subdito est euidenter probabile, quod res præcepta, vel sit illicita, vel limites iurisdictionis excedat, Superior enim, potestatem non habet præcipiendi, nisi li-

cita, & terminos suæ iurisdictionis non excedentia.

Decimo quarto: Eum, qui habet opinionem verè probabilem de suâ iurisdictione; licet habeat etiam proposita motius contraria probabilia: posse iurisdictionem exercere; Tum quia, dictam opinionem sequendò, prudenter operatur, vt patet ex dictis; Tum quia, quamdiù datur vtrimque opinio probabilis de aliqua re, eius veritas omnino latet. Quandiù autem veritas latet circa iurisdictionem, datur error communis, qui ex tacito Ecclesiæ consensu, sufficit, ad illam conferendam. Hinc fit, vt Parochus, quamuis sit in alienâ Parochiâ, aut Sacerdos non sit, assistere tamen possit Matrimonio, quia de hoc datur opinio verè probabilis.

Decimo quinto; Posse Confessarium, 68 iuxta opinionem verè probabilem, consilium dare Pœnitenti; & Aduocatum Clienti: Tum quia si Confessarius, & Aduocatus, ex illa opinione, proprias actiones regulare possunt, cur non etiam actiones aliorum, cum eadem sit ratio de omnibus. Tum quia, sic humanæ infirmitati melius prospicitur, & plurimâ peccandi pericula vitantur. *Vasquez d. 6. c. 4. n. 8.*

Decimo sexto; Posse Aduocatum 69 sumere patrocinium Clientis, quoties Hic litem contestati licitè potest: hoc autem potest, quoties habet pro se rationes verè probabiles; his enim positis, licitum illi est, suum ius experiri; Nam, quod ipsi videtur solum probabile, Iudici fortasse videbitur moraliter certum; vel, quod in principio discussionis videtur solum probabile, in progressu fortasse apparebit moraliter certum. *Advocatus tamen*

tamen, Clientem admonere tenetur, quem gradum probabilitatis habeat eius ius, nè Cliens plùs speret, quàm habet, alioquin ipse Aduocatus teneatur de damno. *Vasquez* 1. 2. d. 64. c. 1. num. 4.

70 Decimo septimò; Non solùm vsum opinionis probabilis practicæ, esse licitum, sed etiam speculatiuæ, per se loquendo, & cum nihil obstat. Opinio speculatiua dicitur illa, quæ est de aliquâ re non factibili: vt, cum quis probabiliter iudicat, rem, quam possidet, esse suam; aliquam circumstantiam non mutare speciem, Cocolatam habere rationem non cibi, sed potus; & similia. Practica, dicitur illa, quæ versatur circa aliquam operationem nostram, vt faciendam, dictans, esse licitam, vel illicitam, honestam, vel inhonestam; vt, cum quis iudicat, licitam sibi esse retentionem rei, quam possidet; talem circumstantiam non esse necessariò manifestandam in Confessione. Cocolatam, ieiunium non violare; & similia.

71 Vfus ergo etiam opinionis verè probabilis speculatiuæ, per se loquendo, est licitus. Tum quia, etiam opinio speculatiua, eo ipso, quod est verè probabilis, est prudens, non minus quam practica. Tum quia, opinio probabilis practica, regulariter deducitur ex simili speculatiua, tamquam effectus ex suâ causâ, cum nihil obstat; ex eo enim, quod quis probabiliter iudicat, rem, quam possidet, esse suam, statim infert simile iudicium probabile practicum, quod rem illam retinere licitè possit. Dixi tamen, cum nihil obstat, quia hæc illatio impediti aliquando potest, vel ab aliquo inconuenienti, quod ex vfu opinionis specula-

tiuæ sequeretur, vel ab aliquâ lege eundem vsum specialiter prohibente: quamuis enim probabile sit, aquam ex sale resolutam esse materiam sufficientem baptismi; hinc tamen inferri non potest, probabile esse, quod adhiberi licitè possit ad baptizandum, quia eius vusus proximi salutem periculo exponeret. Similiter, quamuis probabile sit, panem aquâ rosaceâ confectam esse panem vsualem; probabile tamen non est, ipsum consecrari licitè posse, quia specialiter ab Ecclesiâ prohibetur. Quandò tamen nullum sequitur inconueniens, nec vlla datur prohibitio, aut consuetudo contraria: tunc vusus opinionis speculatiuæ non minus est licitus, quam practicæ. Ita *Suar.* 10. 4. in 3. p. d. 22. *Sec.* 3. nu. 5. *Sanch.* lib. 1. in dec. c. 10. n. 76. *Layman.* lib. 1. tr. 1. §. 3. num. 4. *Valentia* 1. 2. d. 2. q. 14 p. 1. *Vasq.* d. 62. c. 4. *Nauar.* c. 17. n. 280. *Petr. Nauar.* lib. 3. de rest. c. 1. d. 13. nu. 297. *Io. Sanch.* plures referens d. 42. num. 12. *Dtana* p. 2. tr. 13. res. 1. & 5. & alii communiter.

Decimo octauò: Posse aliquas opinio- 72 nes temporis decursu mutari, ita vt ex probabilibus fiant improbables, vel è contra. Potest enim aduenire vel noua lex, vel nouum decretum, vel de nouo apparere aliqua ratio conuincens, quæ illas reddat improbables, vel è contra. Sic opinio, quod, qui alium occidit cum moderamine inculpatae tutelæ, quamuis non peccet, fiat tamen irregularis, (quæ opinio apud antiquos erat communis), nunc non est ampliùs probabilis, quia in *Clem. si Furiosus; de homic.* statuitur oppositum: quod scilicet non fiat irregularis.

gularis. Similiter, opinio, quod detur obligatio sub mortali recitandi matutinam ante Missam (quam opinionem sequebantur antiqui) iam reddita est fere omnino improbabilis, cum Matutinum nullam prorsus habeat connexionem cum Missa extra chorum. Item opinio, quod habenti conscientiam peccati mortalis, Sacramentalis confessio ante communionem, necessaria non sit; quæ ante Tridentinum habebatur, ut probabilis; post Tridentinum facta est improbabilis; quia Tridentinum *sess. 13. cap. 11.* ad Ecclesie pacem, & unionem conseruandam, & ad vitandum scandalum, aut aliud periculum, sub pœnâ excommunicationis prohibuit; ne quis eam opinionem pertinaciter teneat, aut publice doceat, vel prædicet. Denique opinio, quod in mortale peccatum lapsi, habitâ copîâ Confessarij, statim confiteri teneantur, quæ erat opinio *Alens. par. 4. quest. 77. memb. 4. ar. 2. S. Bonauentura dist. 17. par. 2. ar. 2. quest. 2. & aliorum.* modo censetur communiter improbabilis cum *S. Antonino par. 1. tit. 3. cap. 10. §. 10. S. Tho. in 4. dist. 17. qu. 1. ar. 3.* & aliis communiter.

73 Decimononò: Quæ hætenus opinione probabili dicta sunt, intelligenda esse de opinione probabili, probabilitate morali, non verò solùm Logicâ, ut aliqui voluerunt; Illa opinio dicitur logicè probabilis, quæ, licet, ut plurimum aut fere semper verificetur, potest tamen aliquando non verificari; ut, quod sub accidentibus panis sit propria substantia; quod homo sit bipes; quod scriptura Notarii sit vera &c. Hæ tamen propositiones, dicuntur physice, ac moraliter certæ,

quia in eis, formido de falsitate, rationaliter, ut leuis contemnitur; nemo enim dubitat de Notarij scripturâ, quia quamuis non repugnet, Notarium mentiri, ex eo tamen, quod sit persona publica, ac iurata, præsumitur non mentiri. Illa opinio dicitur physice, ac moraliter probabilis, quæ aliquando verificatur, aliquando non; ut, quod post Iridem sequatur serenitas; quod res, quam possideo, sit mea; quod hic & nunc sit media nox; quod votum non emissem, dum non recordor &c.; Hæ autem dicuntur physice, ac moraliter incertæ, quia annexam habent rationabilem formidinem de falsitate; ita enim puto, esse hic & nunc mediam noctem; rem, quam possideo, esse meam; me votum emisisse &c. ut tamen de hoc ipso sim incertus; De opinionibus igitur, etiam hoc modo probabilibus, intelligenda sunt, quæ hætenus diximus, quia de his etiam potest esse questio, & de his etiam locuti sunt hætenus Doctores, ut eos legentibus euidenter constabit; quærun t enim, an, si sint duo horologia, quorum vnum, aliud per quadrantem præcedat; possit quis in nocte bacchanalium, dum primum dat signum mediæ noctis, adhuc carnes comedere, probabiliter putans, aliud esse verum, licet de hoc sit incertus. Hæc autem, est probabilitas moralis, non Logica; & de hac loquentes, fere omnes, asserunt posse nos tutò in praxi sequi opinionem probabilem, dummodo sit vere probabilis. Cuius rei alia ratio vltior esse potest; quia formido iudicio opinatiuo annexa, sicut ab illo non tollit, quin sit iudicium determinatum, prudenter dictans, hoc opus esse licitum; ita non impedit, quin voluntas

Iuntas prudenter illud sequatur in praxi; regulata tamen semper immediate ab alio distamine prudentiæ certò, quod ex ipso iudicio probabili, non tamquam ex præmissà, sed tamquam ex motiua, reflexè formatur, & hoc solum voluit *Sanch. in sum. lib. 1. cap. 6.*

74 Vigesimo; Quæ dicta sunt de opinione, applicari posse etiam Fidei humanæ; Hæc enim ab opinione differt solum in hoc, quod opinio nititur rationibus, vel à priori, vel à posteriori; Fides verò, extrinsecà Doctorum auctoritate. Auctoritas autem, vt sit apta ad reddendam quæstionem aliquam euidenter probabilem, & consequenter prudenti fidei assensu dignam, requirit primò; vt sit Doctorum, in eo genere, insignium, quales censentur communiter esse, qui eam impressis voluminibus, ex professo, accurate, & cum laude, tractarunt; de his enim iudicari prudenter potest; quod materiam illam profundius scrutati sint, ac optime nouerint, ideoque quòd in ea non tam facile fuerint decepti. Secundò, vt Doctores illi non sint singulares, sed habeant socios; quamuis enim vnus, aut etiam alter decipi fortasse potuerit; cum tamen plus videant oculi, quam oculus, eo ipso, quod tres, vel quatuor, aut quinque Doctores in aliquà materia insignes, in eà conueniunt, prudenter iudicari potest, quod non omnes errauerint.

75 Hinc fit primò, vt in materia Theologica, vnus insignis Theologi auctoritas, longe maioris ponderis sit, quam quinquaginta Iuristarum, aut Canonistarum; de his enim, cum materias Theologicas vix à limine salutauerint, dubi-

R. P. Beati Lib. 1.

tari semper meritò potest, quod terminos ipsos confundentes, sæpe, & in multis errauerint.

Secundò; Vt longe plus valeat auctoritas vnus Doctoris classici, qui rem ex professo tractauit, quam quinquaginta aliorum, qui more pecudum, sola aliorum auctoritate ducti eam obiter asserunt; In opinionum enim delectu, non tam attendendus est Doctorum numerus, quam sapientia, vt optime aduertit *Paulus Comitulus lib. 5. resp. mor. quæst. 15.* Negari autem non potest; quin Theologis recentioribus, cum vere Classici sunt, magis deferendum sit, quam Antiquis. Sicut enim, in cælo, à recentioribus Astronomis, nouæ veritates detectæ sunt, quæ Antiquos latuerunt; ità à recentioribus Doctoribus, in Theologia, alijsque materijs; Neque hoc mirum videri debet; nam, cum *Sapientia infinitus thesaurus sit hominibus; Sap. 7.* nouæ semper ex eo veritates extrahi possunt, ita *Sanchez lib. 1. in dec. cap. 9. num. 11.*

Vigesimo primò: Syllogismum certum, ac euidentem, cuius conclusio, est dictamen prudentiæ, à quo proxime regulatur quicumque opinionem vere probabilem sequitur; esse huiusmodi: *Licetum est, ponere operationem, quam certò probabile est, non esse vitiosam; eo enim ipso certo digna est, quæ prudenter credatur non esse vitiosa, & consequenter etiam, quæ tamquam non vitiosa, prudenter ponatur. Sed certò probabile est, hanc operationem non esse vitiosam, vt eius motiua ostendunt. Ergo licetum est, eam ponere.* En syllogismum vndequaque certum ac euidentem. Ne mireris autem lector, quod illum toties, sub varijs terminis

minis proposuerim, quia hoc semel perfecte intellecto, difficultates omnes, quæ in hac materiâ fieri possunt, statim evanescent; ut consideranti facile patebit; Et, ex eius ignorantia, ortæ sunt quæstiones fert omnes, contra opinionem probabilem, excitatæ. Hunc verò syllogismum requiri ad prudenter operandum, docent *S. Thom. quolib. 8. art. 13. Nauarr. c. si quis. num. 63. dist. 7. de pen.*

Suar. de cens. disp. 40. sec. 5. num. 14. Card. de Lugo de fide disp. 5. sec. 1. num. 16. Laym. lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 1. Lessius lib. 1. cap. 1. disp. 1. Ariaga tom. 3. disp. 23. sec. 2. subs. 2. Salas. 1. 2. tr. 8. sec. 5. Azor. par. 1. lib. 3. cap. 25. quest. 12. Clavis reg. lib. 1. cap. 13. num. 13. Sanch. lib. 1. ca. 6. & lib. 6. cap. 3. & alii ferè omnes communiter, cum prudentia debeat esse notitia certa agendorum.

QVAESTIO VI.

An conscientia practicè dubia possit esse regula operandi.

C A S V S.

MVLIER quædam, nondum certa de morte Mariti, alteri nupserat; Post Matrimonium verò dubitare cœpit, an secundo Marito petenti, posset debitum reddere. Cum hoc tamen dubio, petenti reddidit; quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit.

SUMMARIVM.

2 Quid intelligatur nomine conscientia dubia. 7 Quid, & quotuplex sit dubium. 8 Quid sit dubium speculativum, quid practicum. 9 Vxor debitum reddens cum dubio practico, mortaliter peccat. 10 Operari cum dubio practico, est intrinsecè malum. 11 Est contra præceptum, quod prohibet operationem. 12 Qui cum dubio practico operatur, saltem indeterminatè, vult malum. 13 Necessariò male operatur.	14 Operari cum dubio speculativo, potest non esse malum. 15 Quando non est malum. 16 Dubitans de utraque parte, vel minus malam, vel utramlibet eligere potest. 17 Ad peccandum sufficit dubium; quod operatio sit illicita. 18 Conscientia dubia non est propriè conscientia. 19 Operans cum dubio, committit peccatum illius speciei, de qua dubitat. 20 In dubio practico, pars tutior necessariò est eligenda. 21 Conscientia obiectivè dubia, in quo differat à dubiâ formaliter.

RATIO-

RATIONES DVBITANDI

- 2 Sicut nomine conscientia erroneæ, ac probabilis non intelligitur aliquid, ex parte intellectus immediate præcedens operationem voluntatis, sed error, vel opinio, quatenus ex illis oriri potest actus quidam experimentalis, ac reflexus Prudentiæ, certò & infallibiliter dictans, operationem illis conformem, esse licitam, vel illicitam; honestam, vel inhonestam. Ita nomine conscientia dubia, intelligitur, dubium intellectus, quatenus ex illo oriri potest similis actus reflexus Prudentiæ, dictans, operationem ipsi dubio conformem, esse licitam; vel illicitam; honestam vel inhonestam; & quoniam dubium aliud est practicum, aliud speculatiuum, quæritur hic de practico, an ex illo oriri vnquam possit actus prudentiæ, dictans, operationem illi conformem, esse licitam, an vero semper oriatur actus, dictans esse illicitam.
- 3 Videtur autem, etiam ex dubio practico oriri posse actus prudentiæ dictans, esse licitum operari, Ideoque Mulier mortaliter non peccasse; primò; quia potest Iudex, quamuis dubitet, an licitum sit, cognitum Innocentem, secundum allegata, & probata iudicare, licitè secundum allegata, & probata illum condemnare; & Miles obedire Principi, à quo vocatur ad bellum, quamuis dubitet, an bellum sit illicitum, vt fatentur Doctores omnes communiter.
- 4 Secundò; quia certum est, esse licitum, cum dubio speculatiuo, operari;

certum enim est, me posse licitè retinere rem, quam possideo, etiamsi dubitem, esse alienam; Ergo erit etiam licitum, operari cum practico; dubium enim practicum oritur necessario ex speculatiuo; nam si dubito, rem esse alienam, impossibile est, me statim non dubitare, an eam teneam restituere; si ergo semel licitum est, operari cum dubio speculatiuo, necessario debet esse licitum etiam, operari cum practico,

Tertiò; quia si non liceret operari cum dubio practico, sequeretur, sæpe necessitari homines ad peccandum; ponamus enim, quod quis ab altero gladium mutuo acceperit, cum iuramento illum restituendi, quotiescunque petierit, & Dominus petat ad occidendum inimicum; in hoc casu, habens gladium, & dubitans, an liceat restituere; cum hoc dubio, licitè operari non posset, sed necessitaretur ad peccandum; Ex vnà enim parte, restituendo, reus esset homicidij; ex alterà verò, non restituendo, reus esset periurij. Cum ergo nemo necessitari possit ad peccandum, dicendum est, posse homines, in similibus casibus, cum dubio practico, licitè operari; ideoque Mulierem, debitum reddendo, mortaliter non peccasse.

Quartò; Quia qui operatur cum dubio, operatur sine cognitione determinatà bonitatis, vel malitiæ ipsius operationis; qui enim dubitat, neque iudicat, operationem esse licitam, neque illicitam, alioquin non dubitaret; sine cognitione autem determinatà malitiæ, ac peccati, non potest quis peccare; non

enim dici potest, velle malum, & peccatum, cum, hoc illi per cognitionem determinatè non repræsentetur, ac proponatur; sicut sine cognitione bonitatis, dici non potest bene operari, quia voluntas ferri non potest in bonitatem, nisi hæc illi per cognitionem determinatè proponatur; Sicut ergo qui operatur cum dubio, non bene operatur, ita neque peccat; cum non sit maior ratio vnius, quam alterius.

NOTABILIA.

7 **A**duertendum est primò, Dubium propriè, esse mentis hæsitacionem, ortam ex eo, quòd Intellectus, proposito sibi obiecto, neutri parti assentiatur, sed remaneat quasi suspensus, & ambiguus. Ex duplici autem capite, oriri potest, vt Intellectus, proposito sibi per apprehensionem obiecto, neutri parti per assensum adhæreat; Primò ex eo, quod pro neutrà parte habeat sibi præposita motiua; vt, cum dubitat, an sydera Cæli sint paria, an imparia; & tunc dicitur, habere dubium negatiuum, quod, cum, ex defectu motiuorum, deponere non possit, rationes pro alterutrâ parte quærere tenetur, vt illud deponat; Secundo ex eo, quod intellectus, hinc inde, propositas habeat rationes probabiles æque efficaces; Tunc enim, cum non sit maior ratio, cur in vnâ potius partem inclinaret, quam in aliam, Neutri parti determinatè adhæret, sed quasi manet in æquilibrio; & tunc dicitur habere dubium positiuum, quod, vel ex imperio Voluntatis, vel rationibus pro altera-

trâ parte melius perpensis, deponere potest, vni parti determinatè, per assensum, adhærendo. Quod, si intellectus, supra huiusmodi dubia reflectens, determinatè iudicet, dubium esse, an sydera sint paria, vel an aliquid liceat, aut non liceat; dicitur tunc habere conscientiam dubiam obiectiue, quia habet pro obiecto dubium. Cæterum, formaliter non est dubius, sed potius certus, cum iudicium istud sit certum, & euidens; sicut, cum intellectus reflexè iudicat, probabile esse, quod aliquid sit licitum, vel illicitum; iudicium illud, dicitur conscientia probabilis obiectiue, quia habet pro obiecto probabilitatem; Cæterum, formaliter est conscientia certa, quia iudicium illud, est in se certum, ac euidens; In ordine tamen ad praxim, conscientia obiectiue dubia æquivaleret conscientiæ dubiæ formaliter, quia regulariter eosdem parit effectus, sicut eosdem parit effectus, iudicium probabile, quod res sit licita, & iudicium euidens de probabilitate, quod res sit licita.

Aduertendum est Secundo; dubium, aliud esse speculatiuum, aliud practicum; speculatiuum, dicitur, quando est de aliquo factò, vel iure; vt, cum quis, dubitat, an vigesimum primum annum expleuerit in ordine ad ieiunium; vel, an matrimonium sit validum; an detur aliqua lex, vel præceptum, & similia; aut quando, in genere, dubitatur, an aliquid liceat, vel non liceat; vt, an liceat, die festo, iter agere, vel dare consilium, & similia; Practicum dicitur, quando est de aliquâ operatione in particulari, an
hic

hic & nunc liceat, vel non; an sit faci-
cienda, vel omittenda; vt, an liceat mi-
hi, hunc librum legere, vel detrahentes
audire, & similia; Hoc autem dubium,
regulariter oritur ex speculatione, tanquam
proprietas ex sua radice; Ex eo enim,
quod quis dubitat, an res, quam possidet,
sit sua, oritur statim dubium, an eam re-
stituere teneatur: ex eo quod dubitat, an
vigefimum primum annum expleuerit,
an teneatur ieiunare, & similia; Aliquan-
do tamen Intellectus, aliquam rationem
efficacem habere potest, ratione cuius, li-
cet speculatione dubitet, practice tamen
non dubitet; Dubitare enim quis potest,
an res, quam possidet, si sua, & tamen
nullo modo dubitare, an eam liceat reti-
nere, sed de hoc esse certus, ratione pos-
sessionis; Vnde, cum dubio speculatione
stare optime potest iudicium practicum
de recta operatione. Vt tamen, cum du-
bio speculatione recte quis operetur, ne-
cessario requiritur, vt aliquam rationem
saltem probabilem habeat, qua tale du-
bium practice deponat, siue qua per-
suadeat, talem operationem, V. G. rei re-
tentionem, hic & tunc esse licitam; alias,
a dubio speculatione, practicum discor-
dare non posset. His positis,

RESOLVTIO.

9 AD casum Resp. Mulierem, cum eo
dubio, debitum reddendo, mortali-
ter peccasse, *Suar. to. 6. in 3. p. d. 40. sec.
5. nu. 2. Vasq. 1. 2. d. 65. c. 1. n. 4.
Sanch. lib. 1. in dec. c. 10. Bon. d. 2. de leg.
q. 4. pun. 7. n. 4. Clauis reg. lib. 1. c. 13.
Salas. 1. 2. q. 21. tr. 8. d. 2. f. 5. Layman.
lib. 1. tr. 1. c. 5. §. 1. Lessius lib. 1. c. 1.
d. 1. & alii communiter.*

Probatur Primò; quia Mulier operata 10
est cum dubio practico. Operari autem
cum dubio practico, est intrinsece ma-
lum; eo enim ipso, quod quis dubitans,
an operatio aliqua sit licita, vel illicita,
illam facit, manifesto periculo se expo-
nit faciendi illicitam, & consequenter
peccandi; Exponere autem se peccandi
periculo, est intrinsece malum, ac pecca-
tum; *Qui enim amat periculum; peribit
in illa. Eccles. 3.* Cum ergo Mulier, cum
dubio practico, debitum reddiderit, ex-
posuit se periculo peccandi, sicque mo-
raliter peccauit.

Secundò; quia Mulier, operando cum 11
illo dubio, fecit contra præceptum, pro-
hibens fornicationem: Qui enim opera-
tur cum dubio, an aliquid sit peccatum,
facit contra præceptum, quod prohibet
tale peccatum: Nam præceptum, eo
ipso, quod prohibet aliquod peccatum,
prohibet etiam, ne, quis operetur cum
dubio illius peccati; prohibet enim, ne
quis se exponat periculo proximo illius
peccati, quod facit, qui cum dubio ope-
ratur. Qui autem facit contra præcep-
tum, prohibens fornicationem, mortali-
ter peccat. Ergo Mulier operando cum
illo dubio, mortaliter peccauit.

Tertio, Quia, qui facit aliquid, du- 12
bitans, esse malum, censetur, quantum
in se est, illud velle, etiam si sit malum;
vult enim illud absolute, siue bonum sit,
siue malum; quod autem illud in se reali-
ter non sit malum, per accidens omnino se
habet, in ordine ad eius voluntatem;
Voluntas autem, volens hoc modo ma-
lum indeterminate, non minus est mala,
quam, si illud vellet determinate; non
minus enim in vno casu est affecta ad ma-
lum,

G 3

lum, & peccatum, quàm in alio; Cum ergo Mulier debitum reddiderit, dubitans esse peccatum, censetur reddere voluisse, etiamsi esset peccatum, ideoque peccasse.

- 13 **Q**uartò; Quia, qui operatur cum dubio, operatur putans, operationem fortasse esse licitam, fortasse illicitam; Qui autem hoc modo operatur, necessario malè operatur; bene enim operari non potest, cum non habeat cognitionem determinatam de honestate operationis; quæ tamen cognitio necessariò requiritur ad hoc, vt voluntas dici possit, velle bonum, & ad hoc, vt honestas operationis, sit illi voluntaria. Ergo necessariò male operatur; Eo enim ipso, quod non bene operatur, cum deberet, datur aliquis defectus in ipsâ operatione, ratione cuius, non est bona; Hic autem defectus sufficit, vt operatio sit mala, quia bonum ex integrâ causâ, malum ex singulis defectibus; Neque ad hoc, vt voluntas sit mala, necesse est, vt velit malum; sed satis est, si non velit bonum, quando illud velle deberet; vnde neque requiritur cognitio determinata malitiæ, sed sufficit illius cognitio sub dubio.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

- 14 **A**D rationes autem in contrarium. Ad primam, Negatur antecedens; Iudex enim, & Miles, tunc non operantur cum dubio practico, sed speculatio; Nam Iudex, solùm in vniuersali, dubitat, an licitum sit, Innocentem cognitum iudicare secundum allegata ac probata; Cum hoc autem dubio speculatio, operari licitè potest, quia simul habere potest iudicium practicum

certum, quod hic & nunc sibi liceat, propter aliquas rationes particulares, sic iudicare; Hoc autem iudicium, est regula sufficiens operandi, & consequenter sufficiens, vt operatio sit licita.

Ad secundam; Negatur consequentia; Neque enim, cum dubio speculatio, semper datur simile dubium practicum, sed solùm, quando non datur ratio aliqua specialis dubium practicum deponendi; quamuis enim dubitet quis: rem, quam possidet, esse alienam, non tamen dubitat, an illam sibi liceat retinere, sed ratione possessionis, hoc determinatè, ac certo iudicat, sicque jam habet regulam aliquam suæ operationis, quam sequatur. At, cum dubio practico, an hic & nunc sit licita operatio, nullum datur iudicium determinatum, & consequenter neque vlla regula operandi, quæ tamen, ad licitè operandum, omnino requiritur.

Ad tertiam; Negatur sequela. Qui enim dubius esset, an gladium restituere deberet ad vitandum periculum, an vero illum retinere ad vitandum homicidium, debitam prius diligentiam adhibere deberet ad veritatem inquirendam, cum recta ratio diceret, hanc esse adhibendam, ne in operando quis peccet; Si autem, illâ adhibita, adhuc dubium rationabiliter deponere non posset, tunc eligere posset, quod minus malum iudicaret; Perinde enim esset, ac si inter duo mala constitutus esset; Ex duobus autem malis minus est eligendum; Quod si discernere non valeret, quodnam maius esset, eligere posset quodcumque vellet, quia, in re, nunquam datur perplexitas, ita vt homo necessariò peccare debeat.

Ad

17 Ad quartam; Negatur minor; Cum enim ad peccatum, sufficiat quilibet defectus alicuius circumstantiæ requisitæ ad bonum, eo quod malum ex singulis defectibus, sequitur, ad peccatum non requiritur cognitionem determinatam, quod operatio sit illicita & peccatum, sed sufficere cognitionem sub dubio; Ad peccatum enim, non requiritur, ut voluntas positivè velit malum, sicut ad actum bonum requiritur, ut velit positivè bonum, sed sufficit, si non velit debito modo bonum; Eo enim ipso, actus est defectuosus, & consequenter malus; Eo autem ipso, quod non habet determinatè cognitionem boni, sed solum sub dubio, non vult debito modo bonum; non enim ita vult, ut illud absolute amare possit, cum ad hoc, non habeat sufficientem cognitionem bonitatis, & aliunde bonum potest amari absolute.

COROLLARIA.

18 Colligitur ex dictis primò. Conscientiam dubiam, non esse propriè conscientiam; conscientia enim propriè est actus intellectus practici, iudicantis quid hic & nunc faciendum sit, tanquam licitum, vel omittendum, tanquam illicitum: qui actus, ad libertatem, & honestatem operationum voluntatis, est omnino necessarius, tanquam earum regula, eo quod voluntas, cum sit potentia cæca, non feratur in obiectum, nisi prout illi per cognitionem proponitur. Conscientia autem formaliter dubia, nullum dicit actum intellectus; tunc enim solum datur, cum Intellectus neutri parti assentitur; Vnde, cum dicitur, conscientia

dubia; idem est, ac dicere, non conscientia; sicut cum dicitur, homo mortuus, idem est ac dicere, non homo.

19 Secundò, Eum, qui facit aliquid, practice dubitans, esse peccatum; committere tale peccatum; quale dubitat illud esse; ita ut, si dubitat, esse mortale, sit mortale, si veniale, veniale; Tum quia habet affectum ad peccatum eiusdem rationis cum eo, de quo dubitat, eiusque periculo se exponit; Tum quia facit contra idem præceptum, contra quod est peccatum, de quo dubitat, cum idem præceptum quod prohibet peccatum, prohibeat etiam operari cum dubio, eo quod prohibeat, eiusdem peccati periculo se exponere.

20 Tertio; In dubio practico, teneri unumquemque, partem tutiorem eligere, & in hoc dubio, regulam illam iuris (*in dubijs tutior pars est eligenda*) non esse consilium, sed præceptum; Ratio autem est, quia unusquisque, proximum peccandi periculum vitare tenetur; Vitatur autem solum, partem tutiorem eligendo; illa vero dicitur pars tutior, in qua nihil mali representatur, vel saltem malum minus; Vnde, qui dubitat, an teneatur ieiunare, ieiunium eligere tenetur, quia sic certo non peccat, & non ieiunando peccaret, quia peccandi periculo se temere exponeret. Similiter, qui dubitat, an contractus, quem vult celebrare, sit usurarius, tenetur illum non celebrare, quia non celebrando, nullum incurrit peccandi periculum, celebrando verò, peccandi periculo se exponeret. *Sanch. lib. 2. matr. d. 41. n. 9.*

21 Quarto; Conscientiam obiectivè dubiam, quamvis regulariter eundem effectum

ctum producat, ac conscientia dubia formaliter; aliquando tamen, aliquem effectum habere, quem non habet conscientia formaliter dubia; Si enim, proposita alicui aliqua Fidei propositione, Intellectus, rationibus hinc inde perpenſis, neutri parti assentiatur, sed maneat ambiguus, an sit vera, vel non, non dicitur proprie hæreticus, & per consequens

hæreticorum pœnas non incurret; At verò, si actu reflexo, ac iudicio determinato, affirmaret, illam Fidei propositionem esse dubiam, esset perfectè hæreticus, quia tunc daretur consensus, siue iudicium intellectus, affirmans, rem Fidei, non esse certam; quod est hæresis manifesta. *Sanch. lib. 2. sum. c. 7. nu. 12. contra Suar. d. 19. de fide sec. 4. num. 16.*

QVAESTIO VII.

An conscientia speculativa dubia circa ius possit esse regula operandi.

CASVS.

Titius, mortuo Patre, inter deposita sibi ab eo relicta, Adamantem inuenit, de quo dubitabat, an esset Cæsaris, an Pompeij; Cumque de hoc certificari non posset, eo quod vterque esset iam mortuus, & soli superessent Hæredes, Adamantem dedit Hæredibus Pompeij, quia eius erant amici, Quæritur, Vtrum mortaliter peccauerit.

SUMMARIVM.

6 Dubium speculativum, per se loquendo, trahit practicum. 7 Titius, vni parti, rem dubiam applicando, mortaliter peccauit. 8 Operari cum dubio speculativo, quando non datur ratio illud practice deponendi, est intrinsece malum. 9 Idem est, ac operari cum dubio practico. 10 Vnum necessario infertur ex alio. 11 In dubio iuris duorum, res vni inſte applicari non potest.	12 Iudex, in simili dubio, Hæreditatem diuidere tenetur. 13 Sola Amicitia, non est ratio sufficiens dubium practice deponendi. 14 In dubio dignitatis duorum Concurrentium, Episcopus vtrilibet beneficium conferre potest. 15 Dubium, nunquam potest esse regula operandi. 16 Circumstantiæ particulares, sunt saepe ratio sufficiens dubium practice deponendi.

RATIO-

RATIONES DVBITANDI.

- 2 **C**onscientia speculatiue dubia, versatur, vel circa ius, vel circa factum. Examinamus hic dubium iuris, examinaturi postea dubium facti. Titius ergo, Adamantem, Pompeij Hæredibus concedendo, non videtur peccasse. *Petrus Ledesma qu. 45. matr. ar. 1. d. 2. ad 3. Salon. 2. 2. quæst. 62. art. 6. contr. 4. concl. 4. Bannes ibidem quæst. 40. art. 1. d. 3.*
- 3 **P**rimò: Quia dubium Titij fuit speculatiuum; fuit enim dubium iuris; scilicet; An Adamas esset Cæsaris, an Pompeij. Cum dubio autem speculatiuo, potest quis licitè operari; Cum dubio enim speculatiuo, optimè stare potest iudicium practicum de rectâ operatione; Sic Miles, de belli iustitia dubitans, formare simul potest iudicium practicum, quod sibi liceat, suo Principi illum ad bellum vocanti, obedire, quamdiù de belli iniustitia non constat, sicque licitè militare; Ergo etiam Titius, dubitans, an Adamas esset Cæsaris an Pompeij, potuit formare iudicium practicum, quod sibi esset licitum, Adamantem dare Hæredibus Pompeij, ratione peculiari amicitia, quamdiù non constaret, illum ad Cæsaris hæredes pertinere, sicque licitè illum dare.
- 4 **S**ecundò: Quia Episcopus, quando ex duobus, ad beneficium Curatum concurrentibus, dubitat vter sit dignior, si vnus sit eius amicus, beneficium illi licitè conferre potest, quia eius amicus est; quamuis enim, ex iustitia, teneatur, beneficium conferre digniori, quando constat de maiori dignitate; quando tamen non
- R. P. Beati Lib. 1.*

constat, sed de hoc est dubium, potest illud vni potius, quam alteri licitè conferre, pro vt voluerit, perinde ac, si essent æquè digni: Sed eodem modo, Titius dubitauit, cuius esset Adamas, Cæsarisne, an Pompeij; Ergo ipse etiam potuit, illum prohibito, dare potius Hæredibus Pompeij, quam Cæsaris, & ad hoc arbitrium moueri, à peculiari amicitia, quam cum ipsis habebat; non enim magis tenetur ipse, ex iustitia commutatiua, respicere ius alterius, quàm Episcopus dignitatem.

Tertio: Quia, quando, inter duos litigantes, non constat de æqualitate iuris, ac causæ, sed sunt hinc inde opiniones probabiles, tenentes, quemlibet, integrum ius ad hæreditatem habere, potest Iudex, cui maluerit, integram hæreditatem applicare, cum in hac applicatione, conformet se opinioni probabili, asserenti, illum ius integrum ad hæreditatem habere, eique integram hæreditatem esse debitam. Sed etiam, quando datur dubium de æqualitate iuris, ac causæ, de ipsâ æqualitate non constat; Ergo tunc etiam, potest Iudex, cuiumque maluerit, hæreditatem applicare. Hoc autem totum applicari potest Titio; nam, cum ipsi etiam non constaret de æqualitate iuris partium, potuit vtrilibet, prohibito, Adamantem applicare, & consequenter Hæredibus Pompeij potius, quàm Cæsaris, propter amicitiam, quam cum illis habebat.

NOTABILE.

Aduertendum est; dubium speculatiuum, secum regulariter necessariò trahere

H

trahere dubium practicum; ita ut impossibile sit, dari dubium speculatiuum, & quod ex illo non sequatur per se dubium practicum, nisi hoc ab aliqua circumstantiâ, aut ratione speciali saltem, probabili, per accidens vel impediatur, vel tollatur; Si quis enim sciat, contractum vsurarium esse illicitum, & dubitet, an hic contractus sit vsurarius, dubitare necessariò debet, an hic contractus sit licitus; Nam hoc deducitur, per euidentem consequentiam, ex illis præmissis: similiter, si quis dubitet, an diebus festis, iter agere liceat, & sciat, hodie esse diem festum, impossibile est, quod simul non dubitet, an hodie sibi iter agere liceat; Hoc enim euidenter sequitur ex illis præmissis; Nisi ergo detur aliqua specialis ratio, cogens, vel suadens, dubium practicum deponere, semper ex dubio speculatiuo oritur, per se loquendo, dubium practicum; sola autem amicitia non est ratio sufficiens dubium speculatiuum deponendi, sicut neque proprium beneplacitum, siue exercitium propriæ libertatis; alioquin esset etiam ratio sufficiens dandi Amico rem alienam, quod tamen nemo vnquam concedet. Hoc posito,

RESOLVTIO.

7 **R**esp. Titium, Adamantem cum eo dubio Hæredibus Pompeij tribuendo, mortaliter peccasse. *Azor to. 1. lib. 2. nu. 16. Sanch. lib. 2. matr. d. 41. nu. 8. Molina to. 1. de iust. d. 113. concl. 3. Reginaldus lib. 13. num. 83. Valentia p. 2. d. 2. qu. 14. p. 4. qu. 4.*

8 **P**rimò: Quia Titius operatus est cum dubio speculatiuo; dubitabat enim, num

Adamas esset Cæsaris, an Pompeij, nec ullam habuit rationem cogentem, vel suadentem, dubium practicum inde confurgens deponere. Operari autem cum dubio speculatiuo, quando non datur ratio aliqua peculiaris, tollens, vel impediens dubium practicum, non minus est intrinsecè malum, quàm operari cum dubio practico.

9 **S**ecundò: Quia Titius, dubitauit, Adamantem esse Cæsaris. Ergo dubitauit etiam, esse, sibi illicitum, dare illum Hæredibus Pompeij; idem enim est, Adamantem esse Cæsaris, ac esse illicitum, dare illum Hæredibus Pompeij, vel saltem vnum est necessariò connexum cum alio, & ex illo infertur. Sed dubitans, esse sibi illicitum, dare Adamantem Hæredibus Pompeij, dubitat practicè: Ergo Titius practice dubitauit, ideoque mortaliter peccauit.

10 **T**ertiò: Quia, bene infertur: Adamas est Cæsaris, ergo illicitum est, dare illum Hæredibus Pompeij, & qui scit antecedens, scire etiam necessariò debet consequens; Ergò etiam, qui dubitat de antecedenti, dubitare necessariò debet de consequenti; Cum ergo Titius Adamantem dederit Hæredibus Pompeij, dubitans, hoc sibi esse illicitum, mortaliter peccauit.

11 **Q**uartò: Quia Cæsaris Hæredes, posito dubio, non minus ius habebant in Adamantem, quàm Hæredes Pompeij, sed omnino æquale: Ex æqualitate enim iuris vtriusque partis, oriebatur in Titio dubium: Ergo Titius, cum non esset dominus, sed restitutor, illum dare non poterat Hæredibus Pompeji, Cæsaris Hæredibus omnino exclusis, iniustum enim est, vni totum dare, & excludere alium, æquale

le ius habentem cum illo, cum nulla sit ratio illum excludendi, ac defraudandi iure, quod habet: Debuit ergo Titius vni parti dare Adamantem, & alter dimidium pretij, vel alio modo satisfacere parti, cui Adamantem non tribuebat; sicut enim Hæredes Pompeij, integrum Adamantem sibi vindicare non poterant, cum non haberent ius certum, ac integrum; ita neque Titius potuit eis illum integrum applicare, Cæsaris Hæredibus exclusis, ideoque applicando mortaliter peccauit.

- 12 Quinto: Quia Iudex, in simili dubio, ex iustitiâ, hæreditatem inter partes, habentes æquale ius facti, diuidere tenetur, nec potest, sine iniustitiâ, illam integram vni parti applicare, alterâ omnino exclusâ, cum non sit dominus, sed distributor, & hæc æquale ius habeat cum illâ, & consequenter hæreditas, non minus ad hanc pertineat, quàm ad illam; Iudex enim, nihil aliud facit, quàm declarare, cui competat ius in hæreditatem; Cum ergo vtrique parti æquè competit, pro vtrâque parte illud declarare tenetur. Sed etiam Titius non erat Adamantis dominus, sed restitutor, & quasi distributor, & vtraque pars, ratione dubij æquale ius habebat in Adamantem. Ergo ipse etiam, ex iustitiâ tenebatur, vel rem diuidere, vel alio modo satisfacere parti, cui Adamantem non tribuebat, atque adeo, vnam partem excludendo, mortaliter peccauit.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

- 13 **N**equè obstant rationes in contrarium: Nam ad primam resp. Cum du-

bio speculatiuo esse licitum operari, quando datur aliqua ratio specialis, quæ illud practicè deponere persuadeat; se- cuse autem, si talis ratio non detur; Per se enim loquendo, semper dubium speculatiuum, simile dubium practicum generat, cum quo certum est non esse licitum operari. Titius autem, nullam habuit rationem dubium speculatiuum practicè deponendi, quia amicitia non est ratio sufficiens dandi Amico, quod suum non est; in alio autem casu, ibi adducto, datur specialis ratio dubium practicum deponendi; quia, cum non constet de belli iniustitiâ, & simul constet bellum fuisse à Regio Consilio decretum, ac statutum, habet Miles sufficiens fundamentum præsumendi, non esse iniustum, ideoque sibi esse licitum militare.

Ad secundam Resp. In dubio, vter ex 14 concurrentibus ad beneficium sit dignior, posse Episcopum illud, cui maluerit, conferre; Tum quia neuter ex eis, ad illud habet ius, etiam iustitiæ distributiæ, quousque eligatur; Tum quia, iustitiâ distributiua dicat, & obligat, vt vni tantum conferatur; At in casu, vtraque pars, ratione dubij, habebat ius iustitiæ in Adamantem, quia hic erat vtriusque sub dubio, neque erat maior ratio, illum vni potius applicandi, quàm alteri, cum vtraque pars ius haberet æquale: Ergo diuidi necessariò debebat iuxta mensuram iuris, quod quælibet pars habebat; sicut fuisset diuidendus à Iudice, si partes ad illum confugissent.

Ad Tertiam Resp. quando datur opi- 15 nio probabilis, iam dari regulam sufficientem operandi: At dubium nunquam potest esse regula operandi, sed necessariò
H 2
practicè

practicè deponi debet, vt quis rectè operetur; nec prudenter deponi potest, nisi detur aliqua ratio illud deponendi; Cum ergo Titius, nullam rationem haberet illud prudenter deponendi, & vni parti potius adhærendi, quàm alteri; neque prudenter potuit, vni parti potius, quàm alteri Adamantem applicare, alterà omnino exclusà, sed diuidere debuit, vel alio modo satisfacere parti, cui Adamantem non tribuit.

COROLLARIUM.

16 Colligitur ex dictis, Dubium speculatiuum, impediri aliquando, ne generet practicum; Cum enim actus humani versentur circa singularia; dari

possunt aliquando, in singularibus, aliqua circumstantiæ particulares, ratione quarum facere licet, quod in communi, & præscindendo ab illis circumstantijs, non esset licitum: Sic licitum est Infirmo, ratione infirmitatis, carnes comedere, die Veneris, quod ei, seclusà infirmitate, non esset licitum; In his ergo casibus, quando datur ratio aliqua persudens, hic & nunc, operationem esse licitam, tunc practicè deponere quis potest dubium speculatiuum, & contra illud operari; Aliqua tamen ratio saltem probabilis ad hoc, necessario requiritur, quia alias dubium, temere, & non prudenter deponeretur.

QUAESTIO VIII.

An conscientia speculatiue dubia circa factum, possit esse regula operandi.

CASUS.

1 TITIVS, dum circa mediam noctem comederet; dubitauit, an media nox adhuc esset elapsa; Cumque, adhibita diligentia, certificari non potuisset; cum hoc dubio, die sequenti ad Eucharistiam accessit; Quæritur: Vtrum mortaliter peccauerit.

SUMMARIUM.

- 8 Factum in dubio non presumitur, sed probari debet.
 9 Dubium, cum post debitam diligentiam vinci non potest, æquiualeat ignorantia inuincibili.
 10 Titius, cum dubio mediae noctis, ad Eucharistiam accedens, non peccauit.
 11 Cum dubio speculatiuo formari potest iudicium practicum certum.
 12 Dubium facti trahit secum dubium iuris.

- 13 In dubio facti, præceptum non est in possessione obligandi.
 14 Præceptum, in dubio obligationis, non obligat.
 15 Dubium superueniens, certà rei possessione spoliare non potest.
 16 Factum dubium, post debitam diligentiam, inuincibiliter ignoratur.
 17 Possessio non stat pro obligatione, quando eius inceptio est incerta.
 18 Dubitans, an media nox sit elapsa, non dubitat, an sit ieiunus.

19 Hoc

- 19 Hoc rationaliter præsumit.
 20 Habens ius ad aliquid, propter solum dubium, illo spoliari non potest.
 21 Cum dubio media noctis, habere potest certitudo ieiunij.
 22 Dubius de ieiunio à culpâ, ad Eucharistiam accedere non potest.
 23 Dubium speculatiuum, fieri potest prædicte certum.
 24 An, & quando, in dubijs, tutior pars sit eligenda.
 25 Post adhibitam debitam diligentiam, qualibet pars est æque tuta.

RATIONES DVBITANDI.

- 2 DE dubio facti, est specialis difficultas, an dari possit ratio sufficiens, ad illud prudenter deponendum; Videtur enim, dari non posse; Ideoque, Titium, ad Eucharistiam, cum eo dubio, accedentem, mortaliter peccasse, ita *Sanch. lib. 2. matr. d. 41. n. 40. Bonac. de contract. d. 1. quæst. 2. p. 2. Salas, 1. 2. tom. 2. tr. 8. d. 1. sec. 25. nu. 263.*
- 3 Primò; quia præceptum sumendi Eucharistiam ieiunè, semper obligat: Ergo qui, dum accedit ad Eucharistiam, dubitat, an sit ieiunus, dubitat, an violet præceptum sumendi Eucharistiam ieiunè: Cum ergo Titius, antecedenter ad præceptum, nullam haberet possessionem, ratione cuius, formare sibi posset iudicium practicum, quod illi liceret, ad illam sic accedere; accedendo peccauit; possessio enim erat pro præcepto.
- 4 Secundò: Quia, qui dubitat, an sit ieiunus, dubitat, an sit dignus. Sed qui dubitat, an sit dignus, non potest ad sacramentum accedere sine culpâ, se enim exponit periculo accedendi indignè: Er-

gò, qui dubitat, an sit ieiunus, ad Eucharistiam accedere non potest sine culpâ, sed probare priùs debet, se esse ieiunum, & tunc de pane illo edere, & de calice bibere.

Tertiò: Quia qualitas non præsumitur, nisi probetur, vt optimè probat *Mench. consil. 35. n. 21.* Sed ieiunium est qualitas, siue conditio ad Eucharistiæ susceptionem necessaria: Ergo non præsumitur, nisi probetur; Qui autem dubitat, probare non potest.

Quartò: Quia, volens beneficium Ecclesiasticum acquirere, probare debet, se esse legitimum; & volens ad sacros ordines promoueri, probare debet ætatem ad illos requisitam; Ergo etiam, volens recipere Eucharistiæ beneficium, probare debet ieiunium naturale; Non minùs enim hoc ad Eucharistiam suscipiendam requiritur, quàm ætas ad ordines, & esse legitimum, ad beneficium.

Quinto: Quia Ad Eucharistiam suscipiendam, non minus requiritur, esse ieiunum à cibo, & potu in corpore, quàm esse ieiunum à culpâ, in animâ: Sed ad dignè accedendum, requiritur, vt accedens certò sit ieiunus à culpâ, in animâ: Ergo etiam requiritur, vt certo sit ieiunus à cibo, & potu, in corpore; Sicut ergo peccaret, qui accederet dubius de ieiunio à culpâ; ita peccabit, qui accedit dubius de ieiunio à cibo, & potu.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò: Factum, quamdium est dubium, hoc peculiariter habere in foro externo, vt nunquam, per se loquendo, præsumatur, sed habeatur pro non facto, quamdium non probatur; *L. (enim) in bello; §. facta. ff. de Captiuis,*
 H 3 & post-

Et postliminio reuersis dicitur: Factum in dubio non præsumitur, nisi probetur. Cuius rei ratio est, quia factum dubium, quandiu non probatur, ignoratur; factum autem ignoratum, in ordine ad nos perinde omnino est, ac si factum non esset; ideoque, nec vllum omnino effectum moralem parere, aut relinquere potest. Cum autem Forum internum semper sequatur externum, quandiu externum non nititur falsâ præsumptione; sequitur, quod etiam in Foro interno factum dubium, per se loquendo, non præsumatur, quandiu non probatur. Hinc autem fit, vt quoties non probatur, rationabiliter præsumatur non factum, & consequenter, quod in dubio facti cuiusque eodem modo operari liceat, ac si factum non esset; vnde fit, vt præsumptio sit ratio sufficientissima practice deponendi dubium speculatiuum circa factum.

9 Aduertendum est secundo: Dubium speculatiuum, sicut essentialiter supponit ignorantiam rei, de qua dubitatur; ita, si post adhibitam debitam diligentiam tolli non possit, æquialere ignorantie inuincibili; verè enim vinci non potest; ideoque, eodem prorsus modo posse quemlibet operari, ac si rem, de qua dubitat, inuincibiliter ignoraret. Diligentia enim adhibita tunc est ratio sufficiens dubium rationabiliter practice deponendi, & contra illud operandi. Hæc autem duo principia, mirum est, quot scrupulis liberent. A Prudentiâ enim formari possunt hi syllogismi certi, & euidentes: *Res, qua rationabiliter præsumitur, esse propria, retineri licite potest; sed res, qua possidetur, & de qua dubitatur, sed non constat, esse alienam, rationabili-*

ter præsumitur esse propria, vt constat ex dictis. Ergo retineri licite potest: Item, Licet ponere actionem, qua inuincibiliter ignoratur, esse prohibita. Sed quoties datur dubium de prohibitione, & post adhibitam debitam diligentiam vinci non potest, actio inuincibiliter ignoratur esse prohibita. Ergo non obstante dubio, eam ponere licet. His ergo positis,

RESOLVTIO.

R Esp. Titium cum eo dubio, ad Eucharistiam accedentem mortaliter non peccasse; ita Ioan. Sauch. disp. 42. num. 9. Emanuel Sa. v. Euch. num. 28. Medina in sum. declar. 3. §. 42. Layman. lib. 1. tr. 1. cap. 9. §. 4. num. 36. Vasq. d. 65. c. 3. & alii apud istos.

Primò: Quia Titius, cum dubio speculatiuo de mediâ noctis horâ, formare potuit iudicium practicum, quod sibi esset licitum, ad Eucharistiam accedere; Cum enim dubium esset facti, an mediâ nox elapsa esset, vel non elapsa, sic potuit ratiocinari: *Factum, in dubio, non præsumitur, nisi probetur; sed probari non potest, mediâ noctem iam esse elapsam; Ergo rationabiliter præsumitur, non esse elapsam.* Positâ autem hac rationabili præsumptione, accedere possum, quia sum naturaliter ieiunus; Ieiunium enim naturale, ad Eucharistiam non requiritur, nisi à mediâ nocte.

Secundò: Quia, qui die Iouis comedit carnes, dubitans, an mediâ nox effluerit, non violat præceptum abstinentiæ à carnibus; dubium enim est, an tunc tale præceptum urgeat; Sed est etiam dubium, an tunc urgeat præceptum ieiunij

ieiunij naturalis. Ergo neque violabit præceptum ieiunij naturalis; ideoque poterit, tanquam ieiunus, ad Eucharistiam accedere; hæc enim duo præcepta quoad modum obligandi non differunt.

23 Tertiò: Quia, si quis haberet præceptum ieiunandi die crastinâ, ieiunio naturali, & hodie dubitans de mediâ noctis horâ, comederet; per talem comestionem ieiunium naturale non violaret; præceptum enim non esset, pro tunc in possessione obligandi. Ergo neque per talem comestionem, reddetur ad Communionem inhabilis; In tantum enim reddetur inhabilis, in quantum, per illam comestionem præsumeretur ieiunium naturale soluisse. Sed non præsumitur, ieiunium naturale soluisse. Ergo non redditur ad Communionem inhabilis.

14 Quartò: Quia, idem est, dubitare, an mediâ nox effluxerit, ac dubitare, an desideret dies hodierna, ac inceperit crastina, & consequenter, an inceperit obligatio præcepti de ieiunio naturali: Sed quando est dubium de obligatione præcepti, præceptum non obligat, quia in hoc dubio, tota possessio est pro libertate Voluntatis, quæ est certa; Ergo, in dubio de mediâ noctis horâ præceptum ieiunij naturalis non obligat, ideoque nec violatur; & consequenter potest sic dubitans ad Eucharistiam, tanquam ieiunus, accedere.

15 Quinto: Quia, qui rem aliquam possidet, si ei dubium superueniat, an res illa sit sua, & adhibitâ diligentiam dubium vincere non possit ratione certæ possessionis, uti potest re illâ, tanquam sua, nec ob dubium superueniens spoliari potest, aut debet certâ possessione, quam habet:

sed homo est in possessione communicandi. Ergo, ob dubium superueniens, an mediâ nox effluxerit, vel non effluxerit, hac possessione spoliari non debet; Cum præsertim, stante hoc dubio, adhuc rationabiliter præsumere possit, se esse naturaliter ieiunum, eo quod sit dubium facti.

Sextò: Denique, quia unusquisque licet ad Eucharistiam accedere potest, quoties inuincibiliter ignorat, dari impedimentum; sed quoties comedens dubitat, an mediâ nox effluxerit, & adhibitâ debitâ diligentiam certificari non potest, inuincibiliter ignorat, esse elapsam, & consequenter dari impedimentum; Ergo comedens, post adhibitam debitam diligentiam, non obstante tali dubio, ad Eucharistiam accedere potest. Cum ergo Titius supponatur, debitam adhibuisse diligentiam ad cognoscendum, an mediâ nox esset elapsa, neque de hoc certificari potuisse, licite ad Eucharistiam accedere potuit, ideoque accedendo non peccauit.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

Ad rationes contrarium Respondetur; 17
Ad primam, Negatur Antecedens, Præceptum enim ieiunij naturalis, intelligitur incipere obligare; solum à mediâ nocte, sicut præceptum ieiunij Ecclesiastici; unde, in dubio de mediâ nocte, non pro præcepto, cuius inceptio obligationis est incerta, sed pro libertate certâ stat possessio; Hæc ergo potuit dare Titio fundamentum sufficiens formandi iudicium practicum, quod sibi liceret ad communionem accedere, & se reputare ieiunum.

Ad Secundam Resp. Titium non dubitasse, an esset ieiunus, sed, an mediâ nox effluxisset: Cum hoc autem dubio, rationabiliter præsumere potuit, se esse ieiunum

num, quia præsumere potuit, mediam noctem nondum effluxisse, eo quod, factum, in dubio, non præsumatur, nisi probetur.

19 Ad Tertiam similiter Resp. Titium non dubitasse de ieiunio, sed illud sufficienter probasse ex præsumptione, quod media nox non esset elapsa, quia erat dubium facti.

20 Ad Quartam Resp. primò: Eo ipso, quod non probatur, mediam noctem fuisse elapsam, probari sufficienter, ieiunium naturale, ex præsumptione; eo enim ipso, præsumitur, mediam noctem non fuisse elapsam, quia factum non præsumitur, nisi probetur; vnde consequenter etiam præsumitur, ieiunium naturale non solum fuisse solutum.

21 Resp. tamen secundo, disparitatem esse, quia beneficium, & ordines, sunt merus fauor, ad quem, nullum datur ius. At Eucharistia; ita est fauor, vt ex Diuinâ benignitate, detur nobis ad illam ius, Quoties autem datur ius ad aliquid, nemo, propter solum dubium superueniens, illo spoliatur, sed constare debet de causâ: Cum ergo non constet de solutione ieiunij naturalis, spoliari non debemus iure ad Eucharistiam accedendi, cum finis in illius possessione; Nam etiam Filius, qui est in possessione suâ legitimitatis, propter dubium superueniens de illegimitate, non impeditur, ne hereditatis sit particeps cum aliis filijs legitimis.

22 Resp. Tertio: Ad Eucharistiam requiri, vt probetur solum possessio ieiunij naturalis, sicut ad beneficium, probari debet solum possessio legitimitatis. Possessio autem certa ieiunij, stare potest cum dubio, an mediâ nox sit elapsa; Ad

ordines verò requiritur probatio ætatis, quia ætas, cum sit quid facti, non præsumitur, nisi probetur.

Ad Quintam Resp. Obligationem ad 23 ieiunium à culpâ, cum sit absoluta, & semper obliget, esse certam, post mediam noctem, sicut etiam, post mediam noctem, est certa obligatio ad ieiunium à cibo, ac potu; vnde possessio tunc stat pro præcepto, cuius obligatio est certa, non verò pro excusatione, quæ est dubia. Quare, sicut, si quis mane, os abluendo, dubitaret, an ieiunium naturale soluisset, teneretur à communionem abstinere, quia tunc possessio stat pro præcepto, quod est certum, non verò pro libertate; Ita qui dubitat de ieiunio à culpâ, abstinere debet, quia possessio stat pro præcepto certo, non verò pro innocentia incertâ. Resolutio tamen melius adhuc patebit inferius.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; sicut opinio 24 speculatiue probabilis, fieri potest improbabilis practice, per hoc, quod eius vsus, vel sit prohibitus, vel aliquod afferat inconueniens; ita è contra, dubium speculatiuum, fieri posse practice certum, ac tutum, per hoc, quod detur aliqua ratio, ipsam praxim, siue operationem honestans; sicut enim, non obstante probabilitate speculatiua, prohibitio certa, vel inconueniens, habet vim reddendi praxim illicitam; ita è contra, ratio certa, ac prudens, habet vim reddendi licitam praxim, non obstante dubio speculatiuo. Quare, sicut, quamuis speculatiue probabile sit, aquam ex sale

fale resolutam, esse materiam sufficientem Baptismi; quia tamen, extrâ casum necessitatis, & datur Ecclesiâ prohibitio, & proximi salus periculo exponitur huiusmodi aqua, ad baptismum, licite adhiberi non potest; Ita e contra, quamuis speculative dubium sit, an media nox sit elapsa; ad Eucharistiam tamen accedere licet, quia datur rationabilis præsumptio, quod elapsa non sit, & consequenter, quod ieiunium naturale, ad illam requisitum, solum non sit; Ex hac autem præsumptione oritur iudicium Prudentiæ certum, & infallibile de rectitudine operationis.

- 25 Secundò; Quinam sit legitimus sensus illius vniuersalissimi Axiomatis, a quibusdam recentioribus perperam intellecti. *In dubijs, tutior pars est eligenda: s. iuuenis de spons. vel illius ex c. si quis. dis. 7. de pen. Tene certum, & dimitte incertum.* Nam primo intelligenda sunt de dubio, ac incertitudine practicâ; cum in dubio practico, peccandi periculo se quis exponat, nec ullam habeat certam regulam operandi; non vero de dubio speculatio, quando datur aliqua ratio illud prudenter practicæ deponendi; tunc enim datur Prudentiæ dictamen, siue iudicium certum de rectitudine operationis, vt dictum est; & consequenter regula infallibilis operandi; quâ positâ, sicut impossibile est, aliquem peccare, ita impossibile est, peccandi periculo se exponere, ideoquè non datur amplius pars minus tuta, sed utrâque fit æque

tuta, cum, in impossibili non detur magis, aut minus.

Tertiò; Eadem principia, vniuersaliter etiam intelligi posse, de omni dubio, antequam debita diligentia, ad illud expellendum, sit adhibita; tunc enim dubium, sicut obligat ad inquirendum de lege, ut vitetur periculum transgressionis; ita, propter eandem rationem, obligat ad partem tutiorem amplectendam. At, post debitam diligentiam, cum æquivalet ignorantia inuincibili, vt dictum est; non obligat amplius ad partem tutiorem sequendam, quia iam non datur amplius pars formaliter tutior, aut minus tuta; cum enim implicet, eum, qui legem inuincibiliter ignorat, contra legem peccare, in ipsâ impossibilitate transgressionis non datur magis aut minus. Hæc autem sunt valde notanda, quia, his semel intellectis, cessat statim omnis difficultas in hac materia; & ex horum ignorantia quidam, non distinguentes inter dubium speculatiuum, ac practicum; nec inter dubium ante, & post adhibitam diligentiam; communem omnium Theologorum doctrinam, tanquam animarum salutis perniciosam, immerito damnant; cum tamen, & certissima sit, & Sacrorum Canonum, ac Sanctorum Patrum sensui, omnino conformis, vt doc. Laym. lib. 1. tr. 5. c. 5. §. 4. n. 38. plures autem casus particulares inferius afferemus q. 12. dum ostendemus, dubium facti nullam omnino parere obligationem.

Q U A E S T I O IX.

An conscientia speculative dubia, in materia iustitiæ, possit esse regula operandi, quando datur titulus possessionis.

C A S V S.

TITIVS, cum inter bona paternæ hæreditatis, sericos quosdam pannos inuenisset; de quibus dubitabat, an à Patre, mutuo fuissent accepti; nec post debitam diligentiam, certior fieri potuisset: hoc dubio non obstante, ex ijs, vestes, & alia domus ornamenta fieri curauit. Quæritur; vtrum mortaliter peccauerit.

S U M M A R I V M.

2. An titulus possessionis sit ratio sufficiens dubium deponendi.
8. Possessio generat præsumptionem dominii.
- 9 Forum internum conformatur externo, & cur.
- 10 Titius, sericis pannis utendo, cum dubio, non peccauit.
- 11 Legitima Possessio, est sufficiens titulus Conscientiam dubiam deponendi.
12. Cur, in dubio, melior sit conditio Possidentis.
- 13 Possessio, in dubio, sufficit ad formandum iudicium certum de licito rei usu.
- 14 Cur Possessor præferendus sit Domino dubio.
- 16 Dubium, in Inchoante possessionem, impedit bonam fidem non in Continuante.
- 17 Possessor, rem, in dubio retinendo, nulli se periculo exponit.
- 18 Possessio, vtrambilibet partem reddit omnino tutam.
- 20 Dubitans de valore Matrimonij, an petere possit.

- 21 Possessor, debitam diligentiam omittens ad dubium vincendum, tenetur ad restitutionem.
- 22 Ante adhibitam diligentiam, re possessâ vti non potest.
- 23 Post illam, vti potest; si tamen tendat Emptorum monere tenetur.
- 24 Possessionem Inchoanti, cum dubio, non fauet possessio.
- 25 Depositurus, ad quid in dubio reneatur.

R A T I O N E S D V B I T A N D I.

CUM ex dictis constet, vnumquemque, non obstante dubio speculative, licite operari posse, quando datur ratio aliqua sufficiens ad illud practice deponendum; Quæritur, an, in materia iustitiæ, titulus possessionis sit sufficiens ratio simile dubium practice deponendi, eoquæ non obstante, licite operandi.

Videtur autem non esse, ideoquæ Titium mortaliter peccasse. Ita Adrian. 4. de restit. quest. de præscript. & quolib. 2. art.

art. 2. *Sotus lib. 4. de iust. quæst. 5. art. ult. Ledesma p. 2. quæst. 18. art. 1. d. 14. Aragon. 2. 2. quæst. 62. art. 1. tract. de Dominio.*

4 Probatur primò; Quia Titius, dubitans, pannos esse mutuo acceptos, dubitavit, an essent alieni, & consequenter an eos teneretur restituere; Cùm hoc autem dubio illis licitè uti non poterat, quia exponebat se periculo utendi re non suà, sicque peccandi contra iustitiam; Neque solùm operatus est cùm dubio speculatiuo, sed etiam practico.

5 Secundo, Quia, in dubiis, tutior pars est eligenda. *Iuvenis de Sponsalibus &c. ad audientiam: de homic.* Sed tutius est restituere, quàm retinere, cum in restitutione, nullum possit esse peccatum, in retentione verò esse possit. Ergo Titius dubitans, an panni essent alieni, eos restituere tenebatur; ideoque, non restituendo, sed ijs utendo, peccavit.

6 Tertio; Quia Titius, posito illo dubio, eos pannos saltem diuidere tenebatur cum pauperibus, si de nullo certo Domino dubitabat; Ratione enim dubij vel alius Dominus, vel Pauperes, loco illius, æquale ius habebant; Ergo, manente illo dubio, eos saltem diuidere tenebatur, ut seruaretur æqualitas ideoque, non diuidendo, peccavit.

7 Quarto; Quia, si is, qui rem aliquam in dubio possidet, eà uti possit, sequeretur, etiam Conjugem, in dubio de valore matrimonij, eo uti posse, ideoque non tantum reddere, sed etiam petere, ratione possessionis; Consequens autem est falsum; Tum ex c. Dominus; de secund. nupt. & cap. Inquisitioni, de sent. excom. Vbi expressè hoc definitur. Tum quia,

ex debiti petitione imminet periculum fornicationis, si non sit verus Coniux, Tum denique, quia, ante adhibitam diligentiam ad tollendum dubium, non licebat petere: Ergo, cum idem dubium maneat, post adhibitam diligentiam, nec post illam petere licebit.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò; Possessio-
nem, ex natura sua, esse actum, siue exercitium, imo complementum domini, tunc enim aliquis dicitur esse rei alicuius perfectè dominus, cum eam iuridice possidet. Hinc autem fit primo: ut in iure possessio bonæ fidei, ad certum tempus continuata, habeat vim præscribendi, hoc est, transferendi dominium rei possessæ in ipsum Possessorem. Secundo, ut habeat vim generandi præsumptionem iuris, hoc est, verisimilitudinem siue euidenter quandam probabilitatem, quod res possessa vere sit Possessoris. Sicut enim actus, connaturaliter indicat potentiam, à quâ procedit, & quilibet effectus suam causam: Ita legitima possessio, est indicium domini, Atque ita etiam statuitur in c. si Virgo: 34. q. 1. & L. is, qui destinavit; ff. de rei vindic. & L. 1. in fine C. de condit. insertis; & probat Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 4. Vnde Possessor bonæ fidei, re possessa, nunquam spoliatur, donec plene, ac euidenter probetur, ad illum non pertinere; nec ipsi incumbit onus probandi, quod res sit sua, sed alteri prætendenti; Et reg. 65. de reg. iuris in 6. dicitur: in dubio, siue in pari delicto, ac causâ, meliorem esse conditionem possidentis. Tum quia, cum possidens habeat pro se iuris præsumptionem; quandiu delictum, vel ius, non probatur, Reus ab-

solvitur, & remanet in possessione suæ innocentiae, vel rei, quam possidet; tum quia Possidens, in re, quam possidet, habet non solum ius domini dubium, sicut alius prætendens, sed præterea etiam ius certum possessionis, quod alius non habet. Hæc tamen locum non habent in possessione malæ fidei, quia hæc à iure merito reprobatur. Titulus ergo possessionis, in foro externo, est Iudici sufficiens ratio, in dubio iuris, bonæ fidei Possessori, rem possessam prudenter concedendi, & consequenter etiam ipsi Possessori, rem possessam retinendi.

- 9 Aduertendum est secundo. Forum internum conscientiae semper conformari externo, quando hoc, falsâ præsumptione non nititur. Ratio autem est; quia, cum utrumquæ Forum procedat modo humano, eo ipso, quod internum externo conformatur, rationabiliter, ac prudenter procedit; Hoc autem sufficit, ut in Foro interno, recte quis iudicet, ac operetur; Sicut enim in foro externo, inter Actorem, & Reum, est Iudex à Republicâ constitutus, ut unicuique tribuat, quod suum est; Ita, in Foro interno, inter hominis Libertatem, ac Præceptum, siue legem, constituta est à Deo Conscientia, tanquam Iudex, ut unicuique tribuat, quod suum est. Et sicut Iudex, in Foro externo, agit ad pœnam imponendam; Ita Conscientia, in Foro interno, ad imputandam culpam; Denique, sicut in Foro externo Iudex per suum iudicium est regula infallibilis rectè viuendi, ita Conscientia, per suum, est regula infallibilis rectè operandi. Vnde, cum Forum externum, cogit ad

seruandum promissum, vel quid simile, etiam internum, ad idem obligat sub mortali, & cum Forum externum supplet defectum jurisdictionis, illum etiam supplet Forum internum: Et ideo hanc vtriusque Fori conformitatem, tenent *Bald. Authent. ingress. num. 49. cap. de Sacros. Eccl. Sotus lib. 4. de iustit. quest. 5. art. 3. Couaruu. in cap. cum esses num. 7. de testam. Garzias tom. 2. de benef. par. 9. cap. 1. num. 10. Salas. quest. 21. tract. 8. disp. vnic. sect. 18. num. 166. Thomas Sanchez lib. 1. de matrim. disp. 5. nu. 20. & lib. 2. disp. 41. nu. 12. & lib. 2. in dec. cap. 10. num. 9. & lib. 2. cap. 23. num. 40. Vasquez 1. 2. tom. 1. disp. 66. cap. 1. num. 3. Suar. de Cens. disp. 40. sec. 5. nu. 16. 10. Sanchez in select. disp. 42. n. 4. & disp. 48. num. 55. & alij plurimi ab his relati. Cum ergo titulus possessionis, in Foro externo, sit ratio sufficiens retinendi rem possessam, erit etiam in Foro interno. His positis,*

RESOLVTIO.

R Esp. Titium, sericis pannis vtendo, 10 cum eo dubio, nullo modo peccasse. Ita *Thom. Sanch. lib. 2. matr. disp. 41. num. 12. Coninch. de Sacr. disp. 34. dub. 10. num. 93. lo. Sanch. disp. 43. nu. 12. Clauis reg. lib. 1. cap. 13. num. 13. Vasq. disp. 66. cap. 7. num. 36. Salas 1. 2. tract. 8. disp. vnic. s. 23. num. 223. Azor. tom. 1. lib. 1. cap. 19. quest. 5. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 35. in fine Couaruias reg. possessor 2. par. §. 7. num. 4.*

Primo; Quia, Cum Titius, pannos 11 illos, inter bona hæreditatis, inuenisset, eos bonâ fide possidebat. Ergo

COS

eos licitè, non obstante dubio, retinere sibi poterat, possessio enim est sufficiens titulus conscientiam dubiam deponendi, & retentionem honestandi, eo quod, ex regula 65. de reg. iuris in 6. in pari delicto & causà, melior sit conditio possidentis. Sed in dubio, par erat causa, quantum ad illorum pannorum dominium, par enim in eos dominium habebant, Titius, ac Dominus incertus. Ergo melior erat conditio Titij possidentis, ideoque licitè eos poterat retinere.

12 Secundo, Quia ideo in dubio melior est conditio possidentis, quia, in dubio, Possessor præsumitur Dominus rei possessæ, & præsumptio iuris habetur pro veritate, donec oppositum manifestè probetur: Vnde, in Foro externo, in hoc dubio, protegitur Possessor in suà possessione, nec aliquid compellitur restituere. Sed præsumptio Iuris est titulus sufficiens, ad licitè retinendam, in dubio, rem possessam, & dat ius sufficiens, ad dubium Speculatiuum practicè deponendum; est enim titulus sufficiens in Foro externo; & iudicia Fori interni, & externi diversa non sunt, nisi quando Forum externum falsè innititur præsumptioni, internum verò nouit veritatem. Ergo, cum in casu res in utroque Foro sit dubia, etiam possessio erit titulus sufficiens, ad eandem rem in dubio, licitè retinendam.

13 Tertio, Quia, posità possessione, formare sibi potuit Titius iudicium practicum certum de licità pannorum retentione, ac vsu, deductum, non ex dubio speculatiuo, sed ex certis principijs: Sic enim ratiocinari potuit. In dubio, melior est conditio possidentis, & possidens

præsumitur dominus; ideoque uti potest re possessà. Sed ego pannos possideo. Ergo ego præsumor Dominus; ideoque illis licitè uti possim. Posito autem hoc iudicio pannos retinendo, ipsique vtendo, non peccauit, habuit enim iudicium practicum certum de licito eorum vsu, & consequenter regulam sufficientem ad rectè operandum.

Quarto, Quia, quamuis Titius, ratione dubij, haberet æquale jus proprietatis & dominij cum Domino incerto, habebat tamen ius non dubium, sed certum possessionis. Ergo retinendo, ac possidendo, nulli fecit iniuriam, sed vsus est iure suo, & consequenter non peccauit.

Neque dicas, per dubium, Titij possessionem fuisse interruptam, eo quod cessauerit bona fides, quæ consistit in hoc, quod possidens putet, rem, quam possidet, esse suam; Qui autem dubitat, hoc existimare non potest. Cessante autem possessione, iam ius vtriusque partis fuisse æquale, ideoque pannos retineri non potuisse à Titio, sed cum pauperibus fuisse diuidendos.

Nam dubium, quamuis bonam fidem impediat in incipiente possidere, quia iniuste rem sibi arrogat, quam non magis existimat ad se, quam ad alium pertinere; in continuatione tamen possessionis illam non impedit, quia ad continuationem possessionis sufficit, quod ignoretur, rem esse alienam; hac enim ignorantia posità, dum res non probatur esse aliena, semper pro possidente est præsumptio, ut dictum est. Vnde illi semper fauendum est, nec obligandus est, aliquid restituere. Less. lib. 2. c. 6. dub. 3.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

17 **A**D rationes autem in contrarium, resp. ad primam; Titium, quamuis dubitauerit, pannos esse suos, non tamen dubitasse, an eos restituere teneretur; cum eos possideret; & possessio sit titulus, ac ratio sufficiens dubium speculatiuum deponendi, & formandi iudicium practicum certum, vt dictum est; Neque pannos retinendo, vlli se periculo magis exposuit, quam si inuincibiliter ignorasset, esse alienos; cum enim debitam adhibuerit diligentiam, dubium illud factum est æquiualens ignorantia inuincibili. Sicut ergo si inuincibiliter ignorasset, esse alienos, nulli se periculo formaliter exposuisset, ita nulli periculo se exposuit, eos, cum illo dubio, retinendo.

18 **A**D 2. In dubio practico, tutiorem partem esse eligendam, & quando nulla datur ratio sufficiens, ad dubium practice deponendum. At in dubio speculatiuo, nulla datur obligatio, partem tutiorem eligendi, quando adest iusta causa dubium practice deponendi, & contra illud agendi. Neque Titius, pannos retinendo, vlli iniustitiae periculo se formaliter exposuit. Quamuis enim panni, à parte rei, forsan essent alieni; optimam tamen habuit rationem illos retinendi, ijsque vtendi; Hæc autem ratio illum ab omni iniustitiae peccato excusauit, vt dictum est, parumque refert, an, à parte rei, panni essent sui, vel alterius.

19 **A**D 3. Resp. posito illo dubio, Dominum incertum habuisse quidem æquale ius proprietatis cum Titio, sed non

æquale ius possessionis. Hoc autem reddidit Titio licitam retentionem, ac possessionis continuationem, quandiu non constabat de certo domino.

Ad 4. Resp. Concedendo, quod dubitans de valore matrimonij, post adhibitam diligentiam, non solum reddere possit, sed etiam petere debitum, est enim Possessor bonæ fidei, non minus, quàm Possessor cuiuscumque alterius rei: Si ergo, in alijs materijs, possessio est titulus sufficiens, vtendi re, de qua speculatiuè dubitatur, an sit sua, erit etiam sufficiens in matrimonio, cum post debitam diligentiam dubitatur, an alter Coniux sit suus; Neque cum tali dubio, ad illum accedendo, exponit se formaliter periculo fornicationis, cum, ratione suæ possessionis, practice non dubitet, & fornicatio sit accessus solum ad cognitam non suam. Ad c. autem *Dominus*, respondetur, Eam definitionem intelligendam esse, quandiu non est adhibita debita diligentia, quamuis enim ibi ius loquatur indistinctè, ratio tamen distinguere cogit, ne bonæ fidei Possessor, ob dubium inuincibile, ab vsu rei suæ, in perpetuum abstinere cogatur. Ante adhibitam autem diligentiam petere non licet, quia tunc petens, fornicationis periculo se exponeret; nondum enim est Possessor bonæ fidei. At post adhibitam diligentiam, ratione possessionis, nulli periculo moraliter se exponit, perinde ac si ignorantia inuincibili laboraret, dubium enim, cum post adhibitam diligentiam vinci non potest, æquiualeat ignorantia inuincibili, vt dictum est.

COROLLARIA.

- 21 Colligitur ex dictis primò; Possidentem, si, adueniente dubio speculatio, an res possessa sit sua, omittat debitam diligentiam, vt veritatem assequatur, & ea omissio sit causa, ne veritas amplius imposterum deprehendi possit, teneri restituere, vel ei, de quo dubitat, an sit dominus, vel, eo ignoto, pauperibus, partem valoris rei, maiorem, vel minorem, pro quantitate dubij, quia possidens, per tale dubium, accedente eâ negligentia culpabili, constituitur Possessor malæ fidei. Hic autem tenetur ad restitutionem, cum possessio ei non faueat. *Less. lib. 2. c. 14. d. 4. num. 23.*
- 22 Secundò; Possessorem, ante adhibitam diligentiam ad veritatem assequendam, teneri à rei vsu, vel alienatione, abstinere, quia frustra Dominum inquireret, prout tenetur, si eirem integram conseruare non teneretur. Si tamen res, de quà dubitatur, esset equus, vel seruus, posset dubitans, dum diligentiam adhibet, eo vti, animo solvendi Domino, pretium illius vsus, deductis expensis, quia in hoc Dominus non posset esse rationabiliter inuitus. *Vasqu. 1. 2. q. 66. c. 7. n. 36.*
- 23 Tertiò; Possessorem, post debitam diligentiam, domino non inuento, non solum licitè rem retinere, ac possidere posse; sed eâ etiam vti, eamque alienare, quia, si iustè possidere potest, nulla est ratio, ob quàm, debeat ab ejus vsu perpetuò abstinere; Si tamen rem, cum

hoc dubio, possessam, venderet; Emptorem, de vitio admonere teneretur, quia aliàs rem vitiosam venderet, tacito vitio, quo cognito, Emptor eam nunquam emisset, & ex tali emptione sequi posset Emptori damnum. *Clauis regia lib. 10. rr. 2. c. 3. n. 29.*

Quartò; Possessorem, quando cœpit, 24 rem possidere, dubitans esse alienam, eo quod eam emerit, vel dono acceperit, dubitans esse furtiuam, si post adhibitam diligentiam, adhuc remanet dubius, teneri ad restitutionem, quia, cum non cœperit bonâ fide possidere, ei non suffragatur possessio, vt in dubio eius conditio sit melior. Non tenetur tamen integrè restituere; quia licet ei non ita suffragatur possessio, vt ratione illius possit rem integram retinere, cum tamen, post adhibitam diligentiam, non constat esse alienam, hoc satis est, vt non teneatur rem integram, sed solum eius partem, pro ratione dubij, restituere. *Rebell. par. 1. oblig. iust. lib. 2. de rest. quæst. 5. nu. 7.*

Quintò; Depositarium, ac Commodatarium, si dubitent, an, eorum culpa, depositum, vel commodatum perierit, & post adhibitam diligentiam, dubium vincere non valeant, non teneri ad restitutionem, quia, cum delictum in dubio non præsumatur. *L. Merito. ff. pro socio:* Depositarius, & Commodatarius, sunt in possessione propriæ innocentie, ratione cuius possessionis, eximuntur ab omni onere restituendi, quando delictum certò non constat. *Bonac. de contract. d. 1. quæst. 2. pun. 4. num. 4.*

QVÆSTIO X.

An Conscientia speculative dubia, possit esse regula operandi in materia aliarum virtutum, quando datur titulus possessionis.

C A S V S.

TITIVS, cum instaret quadragesimale ieiunium, dubitare cœpit, an vigesimum primum annum adhuc expleuisset, omnique adhibita diligentia, certificari de hoc non potuit. Quæritur, vtrum ieiunare teneatur.

S Y M M A R I V M.

- 9 In Foro interno, Conscientia est legitimus Iudex inter Voluntatem, ac Legem.
- 10 In quacumque materia, melior est conditio Possidentis.
- 11 Quando in dubio tutior via sit eligenda.
- 12 Quomodo dari simul possint dubium speculative, & iudicium practicum certum.
- 13 Obligatio non ligat, nisi Conscientia sit nota.
- 14 Dubitans, an 21. annum expleverit, ieiunare non tenetur.
- 15 In omni materia Possessor, præter ius dubium, habet certam possessionem.
- 16 Titulus possessionis omnibus Virtutibus est communis.
- 17 In Foro externo obligatio dubia non ligat.
- 18 Operans cum dubio, ante debitam diligentiam, iuste punitur.
- 19 Cur aliquid etiam moraliter certum, appelletur aliquando dubium.
- 20 Præceptum, in dubio, obligat, cum pro ipso stat possessio.
- 21 Cur ex homicidio dubio contrahatur irregularitas.
- 22 An semper, ex duobus malis, minus sit eligendum.
- 23 Quandonam dubium facti trahat dubium iuris.
- 24 Dubitans de præcepto, post debitam diligentiam, non obligatur.
- 25 Similiter, nec dubitans de Voto, aut Iuramento.
- 26 Lex certa, licet quoad circumstantiam dubia, obligat.
- 27 Dubitans de impedimento dirimente, post debitam diligentiam, Episcopi dispensatione non indiget.
- 28 Dubitans de matrimonij valore, an perire possit.
- 29 Alij tituli, præter possessionem, sufficiens ad dubium deponendum.

RA-

RATIONES DVBITANDI.

2 Sicut in materiâ iustitiæ, possessio rei, est sufficiens ratio eam, in dubio, retinendi; Ita quæri solet, an in aliis materiis, similis possessio propriæ libertatis, sit iusta causa eam retinendi, ac conseruandi, cum de aliquo præcepto, vel lege dubitatur, & post adhibitam moralem diligentiam, dubium vinci non potest. Videtur enim, non esse causa iusta, ac sufficiens; & consequenter Titium, stante eo dubio, ad ieiunium teneri. Ita Vasq. 1. 2. d. 65. cap. 3. Clauis reg. lib. 1. cap. 13. art. 36. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 19. quest. 10. & lib. 11. cap. 15. quest. 2. Comitol. lib. 2. quest. 12. Turrian. de consc. d. 3. d. 1.

3 Primò; Quia, *In dubiis, tutior pars est eligenda, ex c. illud: de Cleric. excom. ministr.* Ibi enim Pontifex expressè declarat, dubitantem de suâ excommunicatione, esse deponendum, si ante absolutionem, celebrauerit; huiusque rei rationem reddit; Quia, *in dubiis, tutior via est eligenda*; Quam rationem, Pontifex supponit tanquam principium morale, vniuersaliter iam receptum; illique innixus, declarat, celebrantem eum dubio de suâ excommunicatione, esse deponendum; Nam, si ipse, principium illud tunc statuisset, ex vi illius, iustè deponere non potuisset Clericum, qui antea, cum eo dubio, celebrauerat: contra nullam enim legem deliquisset: Cum ergo tutius sit, ieiunare; dicendum est, Titium, de suâ ætate dubitantem, ad ieiunium teneri; sic enim nulli peccandi periculo se exponit.

4 Secundò; Quia, *In iis, quæ dubia sunt, R. P. Beati Lib. 1.*

quod certius existimamus, tenere debemus, ex cap. Iuuenis; de Sponsal. Ibi enim, ex hac sola ratione, decernit Pontifex, Iuuenem, qui puellam nondum septennem duxerat, & postea illius consobrinam sibi in matrimonium copulauerat, debere ab hoc posteriori matrimonio, tanquam irrito, separari, ratione impedimenti publicæ honestatis; quod tamen erat dubium, sicut erat dubius valor priorum sponsalium; Imò erat præsumptio de nullitate, cum fuissent contracta ante septennium; Cum igitur certius sit ieiunium, quàm ommissio ieiunii, dicendum videtur, Titium, in dubio, teneri ad ieiunium.

Tertiò; Quia extra materiam iustitiæ, possessio non est titulus sufficiens ad eligendam in dubio partem, cui fauet possessio, quamuis sit minus tuta; Tum quia possessio; est titulus solius iustitiæ proprius; Tum quia, si etiam in materiâ aliarum virtutum, præter iustitiam, possessio esset titulus sufficiens ad eligendam, in dubio, partem minus tutam, nunquam haberet locum principium illud: *In dubiis, tutior pars est eligenda*; Semper enim eligi posset pars fauorabilior libertati, quamuis minus tuta; quia, in quocunque dubio, semper datur certa possessio propriæ libertatis; Imò, in dubio, nullum præceptum obligaret, quia semper melior esset conditio libertatis possidentis; Cum ergo, extra materiam iustitiæ, non datur titulus possessionis, dans ius ad legitè operandum contra conscientiam speculatiue dubiam, & ad dubium practicè deponendum, & ad partem etiam minus tutam eligendam; dicendum est, *In aliis materiis, partem tutiorem esse amplecten-*

plectendam; ideoque Titium, in dubio, teneri ad ieiunium.

- 6 Quartò; Quia, si in dubio, titulus possessionis suffragaretur in materia aliarum virtutum, extra iustitiam; sequeretur, dubitantem de homicidio, non esse irregularem; Cum enim vnusquisque possideat immunitatem ab irregularitate, melior esset conditio eam possidentis. Consequens autem est contra *e. ad audientiam: &c. significasti; de homicidio.*
- 7 Quintò, Quia ex duobus malis: quorum alterum necessarìo eligendum est, minus est eligendum; *cap. duo mala d. 13.* Ergo à fortiori, cum dubium est, an aliquid sit illicitum, eligendum est, quod tutius est, & in quo nullum est peccandi periculum; Nullum autem est periculum in electione ieiunii.
- 8 Sextò; Quia, si quis dubitet, an aliquis dies festus, sit de præcepto, necessarìo dubitare etiam debet, an teneatur, eà die, sacrum audire; Sed, stante hoc dubio, licitè operari non potest, nisi partem tutiorem amplectendo, & sacrum audiendo: Ergo tenetur sacrum audire; Cum ergo Titius dubitans, an vigesimum primum annum expleuerit, dubitare etiam necessarìo debeat, an ad ieiunium teneatur; licite operari non poterit, nisi partem tutiorem amplectendo, ac ieiunando; ideoque tenetur ad ieiunium.

NOTABILIA.

- 9 **A**duertendum est primò; Voluntatem, cum sit potentia cæca, immediate obligari non posse, nisi à Conscientià; Lex enim obligare non potest,

nisi prius sit cognita, & voluntati, per Conscientiam, proposita; Imo eo solum modo obligari, quo à Conscientià proponitur; hoc est; vel tanquam certa, vel tanquam probabilis, vel tanquam dubia, pro vt à Conscientià, per iudicium experimentale reflexum, euidenter iudicatur, vel certa, vel probabilis, vel dubia. Hinc autem fit, vt, cum sola Conscientia, in Foro interno, voluntatem immediate obligare possit, ipsa etiam sola, in eodem Foro, sit Iudex legitimus, & Ordinarius, inter voluntatem, ac legem; sicut, in Foro externo, solus Superior, est Ordinarius, ac legitimus Iudex inter Subditum, & Accusatorem. Hinc autem sequitur primò, quod sicut, in Foro externo, Iudex, quandiu est incertus, ac dubius de delicto, Subditum iuste, ac rationabiliter, innocentiam, quam certo possidet, spoliare non potest; Ita, in Foro interno, Conscientia, quandiu est dubia, ac incerta de legis obligatione, voluntatem, iuste, ac rationabiliter spoliare non possit libertate, quam certo possidet. Secundò; quod, sicut, in Foro externo, certa innocentiam possessio, est Subdito ratio sufficiens gerendi se tanquam innocentem, quandiu Iudici delictum certo non constat; ita, in Foro interno, certa possessio libertatis, sit Voluntati ratio sufficiens, gerendi se tanquam liberam, quandiu legis obligatio, Conscientiam certo non constat. Tertiò, quod sicut in Foro externo, vt Subditus, certà possessione suar innocentiam spoliatur, non satis est, quòd delictum notum sit aliis, sed requiritur, vt ipsi Iudici notum sit, cum ab hoc solo, & non ab aliis, iuridice, innocentiam possessione, spoliari possit; ita in Foro interno;

interno; vt Voluntas, certâ libertatis possessione priuetur, non satis sit, quod legis obligatio verè detur, aut nota sit Deo, vel Angelis, aut aliis hominibus; sed necessariò requiritur, vt ipsi Conscientiæ certo constet, cum Voluntas, ab hac solâ, & non ab alio, sua libertate priuari possit. Imò, sicut, quamuis legis obligatio vere non daretur, si tamen à Conscientiâ, per errorem, iudicaretur, dari; hoc sufficeret, vt voluntas ligaretur, & propriâ libertate priuaretur; ita è contrâ, quamuis vere detur; si tamen hoc Conscientiæ certo non constet; hoc sufficit, vt Voluntas, propriâ libertate non priuetur; Voluntas enim, obligatur à lege, non pro vt est in se, sed solum pro vt illi, per Conscientiam, proponitur.

10 Aduertendum est secundò. Ex iis, quæ dicta sunt, satis constare, Principium illud: *In dubio, melior est conditio possidentis.* Verificari, non solum in materiâ Iustitiæ, sed etiam in materiâ aliarum Virtutum: sicut enim, in Foro externo, possidet quis suam innocentiam, quandiu iudici delictum certo non constat; ita, in Foro interno, certo possidet suam libertatem, quandiu, in Conscientiæ tribunali, certo non constat de legis obligatione. Sicut ergo, in dubio delicti, certa innocentia possessio præualeat, & est ratio sufficiens gerendi se tanquam innocentem; ita in dubio obligationis, certa libertatis possessio præualebit, eritque ratio sufficiens tanquam liberum gerendi; non est enim potior ratio vnius, quam alterius. Neque mirum videri debet, quod ante tribunal Conscientiæ, inter Legem, & Voluntatis libertatem, agitetur iudicium; nam DEUS ipse,

Conscientiam constituit Iudicem, vt nomine ipsius, in hac causâ pronunciet. Adde tamen, in dubio iuris, aliam etiam rationem vniuersalem efficacissimam, ac euidentem dari, ad dubiam illud practice deponendum. Quia scilicet, eo ipso, quod ius, est dubium, non est sufficienter propositum, sed ignoratur; ius autem, quandiu non est sufficienter propositum, non obligat.

Aduertendum est tertio; ex dictis constare etiam, quomodo intelligendum sit, principium illud; *in dubiis, tutior via est eligenda;* Intelligi enim primò debet, de dubio practico, cum, in eo, vna pars semper annexum habeat peccandi periculum. Secundò de dubio speculatiuo, ante debitam diligentiam ad veritatem cognoscendam; tunc enim, pars minus tuta, vincibiliter ignoratur, & potest esse mala; Ergo eligi non potest sine peccato. Tertio, quando electio partis tutioris, à iure expressè præcipitur, vt in *c. Ad audientiam: de homicidio, & alibi;* Ius enim, hoc potest præcipere. Quarto denique, quando non datur ratio sufficiens ad dubium speculatiuum practice deponendum; Quia tunc, ex dubio speculatiuo, oritur practicum, tanquam effectus ex sua causâ, ideoque, tunc etiam, pars minus tuta, peccandi periculo est exposita. At, cum datur ratio sufficiens ad formandum iudicium practicum certum de honestate operationis non obstante dubio; Tunc non datur amplius obligatio sequendi partem tutiorem, quia tunc non datur amplius pars tutior, cum vtraque pars sit prudens, & consequenter impossibilis cum peccato, ideoque æque tuta.

K 2

Quod

- 12 Quod autem dari simul possint, dubium speculatiuum, & ex aliqua ratione peculiari, iudicium practicum certum de honestate operationis, tali dubio non obstante; in dubium reuocari non potest; si enim iudicare simul quis potest, & carnum comestionem, die Veneris, non esse licitam; Et sibi, ratione infirmitatis, esse licitam: cur dubitare non poterit, an votum emiserit, & simul certo iudicare, se ad illud non teneri, quia de eo non constat, & factum, in dubio, non presumitur, sed rationabiliter reputatur tanquam non factum? vel dubitare, an lectio aliquorum librorum, sit specialiter prohibita, & simul certo iudicare, se licite legere posse, quia, cum, post debitam diligentiam, non constat de lege, lex rationabiliter ignoratur, ideoque non est sufficienter promulgata, & consequenter non obligat?
- 13 Neque refert, quod sciatur à Deo, an ego Votum emiserim, vel non emiserim. Nam hoc, in ordine ad obligandum, nihil facit, Requiritur, vt à Conscientiâ, hoc sciatur, cum ipsa sit, quæ immediate obligat voluntatem, & non Deus. his positis.

RESOLVTIO.

- 14 **R**esp. Titium dubitantem, an vigesimum primum annum expleuerit, ad ieiunium non teneri ita *Suar. tom. 5. in 3. par. d. 40. s. 9. num. 14. & tom. 2. de relig. lib. 4. de voto cap. 5. num. 7. Sanchez d. 41. num. 32. & lib. 1. sum. cap. 10. num. 11. Coninch. de sacr. d. 34. d. 10. num. 86. Fagundez. de prac. Eccl. par. 4. lib. 1. cap. 8. num. 7. Layman. lib. 1. tr.*

1. cap. 5. §. 4. num. 33. Bonac. de contract. d. 1. quest. 2. pun. 2. num. 11.

Primò; Quia principium illud. *In 15 dubio, melior est conditio Possidentis*, est vniuersaliter verum, non minus in materia aliarum virtutum, quam in materia iustitiæ; Ideo enim est verum in materia iustitiæ, quia ille, qui rem aliquam possidet, præter dominium, siue Ius proprietatis dubium, habet etiam ius possessionis certum, ratione cuius, rem illam, stante dubio, licite retinere potest, quem titulum non habet alius, qui rem non possidet, sed habet solum dominium dubium proprietatis; Sed etiam, qui suam libertatem possidet, præter ius dubium ad libertatem, habet etiam certam illius possessionem, quam non habet præceptum, habens solum ius dubium illam obligandi: Ergo, sicut, in materia iustitiæ, in dubio, melior est conditio rem Possidentis, ita in materia aliarum virtutum, melior est conditio Voluntatis suam libertatem possidentis; ideoque, sicut in materia iustitiæ, Possidens, nunquam obligatur ad restituendam rem, quam possidet, nisi de alterius dominio certo constat, & quod sit aliena: ita in materia aliarum virtutum, voluntas nunquam obligabitur ad aliquid agendum, vel omittendum, nisi certo constat de præcepto, actionem illam, vel omissionem præcipiente. Vnde, cum Titio, non constat, an præceptum ieiunii, illum obliget, & aliunde suam libertatem possideat, illà spoliandus non est, nisi constat de obligatione præcepti.

Secundò; Quia gratis dicitur, quod 16 titulus possessionis, sit titulus proprius iustitiæ, & non potius omnibus virtutibus
com-

communis; non minus enim proprie dicitur quis suam libertatem possidere, quam dicatur possidere rem, quam apud se habet: Ergo, sicut, in materia iustitiæ, titulus possessionis, est ratio sufficiens licite retinendi rem ceteroqui dubiam; ita in materia aliarum virtutum, erit sufficiens ad licite retinendam libertatem, quamuis alias dubiam; & sicut in materia iustitiæ, est ratio sufficiens ad formandum iudicium practicum certum, quod liceat hic & nunc, rem possessam retinere, non obstante dubio speculativo, an sit mea, vel aliena; Ita in materia aliarum virtutum, erit ratio sufficiens ad formandum iudicium practicum certum, quod hic & nunc liceat retinere libertatem, eiusque possessionem continuare, non obstante dubio speculativo, an à præcepto ligetur, vel non ligetur; Atque hoc iudicium formare potest Titius quamuis speculativè dubitet, an habeat, vel non habeat ætatem requisitam ad obligationem præcepti & consequenter, an præceptum obliget, vel non obliget.

17 Tertio; Quia Idem debet esse iudicium Fori interni, ac externi, quando Forum externum non innititur falsæ præsumptioni, ut fasè probat *Sanch. lib. 1. in dec. c. 10. num. 11.* Sed in Foro externo, non solum quando constat esse dubiam obligationem iustitiæ, sed etiam quando constat, esse dubiam obligationem aliarum virtutum, nemo adstringitur, sed ratione possessionis, iudicatur in favorem libertatis; Nemo enim cogitur servare votum, dum dubitat, an illud emiserit; neque ieiunare, dum non constat, an vigesimum primum annum expleverit; Ergo etiam in Foro conscientie, in dubio

obligationis, vel præcepti; Voluntas non ligabitur, sed poterit suæ libertatis possessionem continuare.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

NEque obstant rationes in contrarium; Ad primam enim Resp. Principium illud, esse verissimum, antequam sit præmissa debita diligentia ad veritatem assequendam; Et in hoc sensu, illud adhibet ibi Pontifex; Episcopus enim ille, non præmissa debita diligentia ad assequendam veritatem suæ excommunicationis, celebravit ideoque merito, tanquam temerarius, & qui tunc abstinere tenebatur, & sequi partem tutiorem, punitus est. At nos loquimur solum, quando, post adhibitam diligentiam, veritas cognosci non potest, sed remanet dubia; & in hoc casu dicimus, principium illud, non obligare, nec esse præceptum, sed ad summum, consilium.

Ad secundam Resp. ibi à Pontifice, 19 priora sponsalia appellari dubia, non quod vere essent dubia; ob conatum enim ad copulam, qui inter illos interuenerat, ut ibi dicitur, præsumebatur, puellam fuisse doli capacem, & malitiam supplere ætatem, & consequenter sponsalia, & impedimentum publicæ honestatis, ex illis ortum, esse moraliter certum; sed appellantur dubia, quia, cum ex coniecturis essent probata, non erant vndequaque certa, & ideo Pontifex dixit, in dubiis, non tutius, sed certius esse amplectendum; nam tutius fuisset, stare pro matrimonii valore, cum huius fauor tantus sit, ut pro eo sit in dubio iudicandum; *e. Licet ex quadam: de test. & attest.*

attest. Cum ergo certius iudicauerit, priora sponsalia fuisse valida, iudicauit etiam consequenter, subsequens matrimonium cum Confobrina puellæ, fuisse nullum.

20 Ad tertiam; Negatur antecedens; Neque enim possessio, est titulus proprius iustitiæ, sed omnibus virtutibus communis. Principium autem illud; *in dubiis, tutiorem partem esse eligendam*; semper verificatur de dubio practico, & aliquando etiam de speculatiuo; quando scilicet omnia sunt paria, siue quando non datur possessio, quæ iustam causam præbeat contra dubium speculatiuum operandi; ac denique, antequam debita sit adhibita diligentia ad veritatem assequendam. vt dictum est; extra hos autem casus, est consilium, non præceptum; Præceptum autem, in dubio, obligat, quando pro ipso stat possessio, quod sufficit.

21 Ad quartam; Negatur sequela; Ex homicidio enim dubio, contrahitur irregularitas certa; hoc tamen est aliquid speciale, & specialiter expressum in iure; alioquin, etiam in casu homicidii dubii, præualeret possessio libertatis; Ius autem Canonicum, sicut imponere potuit irregularitatem homicidio certo, ita potuit, & dubio; In quo casu, ius præualet possessioni libertatis. Adnotamen, etiam, in dubio homicidii, quo dubitatur, an secutum sit, nec ne; probabilius non contrahi irregularitatem, sed solum in dubio, quo dubitatur, an homicidium certo secutum, secutum fuerit ex meo consilio, mandato, aut alia simili cooperatione; Hoc enim sufficit ad saluanda illa iura. In hoc autem casu,

iam datur præsumptio iuris pro homicidio, non verò pro libertate.

Ad quintam Resp. Ex duobus malis, 22 minus esse eligendum, cum non datur aliqua iusta causa eligendi partem minus tutam, qualis est possessio; si tamen hæc detur, sicut in materia iustitiæ, sufficit ad eligendam partem minus tutam, ita sufficit in materia aliarum virtutum.

Ad sextam Resp. Dubitantem, an 23 aliquis dies festus, sit de præcepto, debere etiam necessariò practice dubitare, an teneatur eo die sacrum audire, solum quando nulla adhuc est adhibita diligentia ad veritatem assequendam, & quando non datur aliqua iusta causa practice non dubitandi, qualis est possessio; Si tamen hæc detur, potest ex dubio speculatiuo non oriri practicum, sed simul haberi iudicium practicum certum, quod liceat hic, & nunc operari, vt dictum est.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primo; si post ad- 24 hibitam diligentiam dubitetur, an aliquod præceptum, vel Diuinum, vel humanum, sit impositum de aliqua re; dubitantem non obligari; Tum quia, in hoc dubio, tota possessio est pro libertate voluntatis. Tum quia, nemo obligatur lege, nisi hæc sit illi sufficienter proposita: Quando autem, post sufficientem diligentiam, manet quis dubius, an sit, vel non sit imposita, non censetur esse sufficienter proposita. Idemque dicendum est, quando dubitatur, an aliquid comprehendatur sub verbis legis, & quod verba sint ambigua, quia hoc, perinde est, ac dubitare, an de eo lata

lata sit lex; *Suarez* 1. 2. t. 3. disp. 12. f. 5. num. 7.

25 Secundò; Dubitantem, an votum, aut iuramentum emiseric; post debitam diligentiam, voto, aut iuramento non teneri. Tum quia nulla tunc est possessio pro voto, aut iuramento, sed tota pro libertate voluntatis. Tum quia, dubium, post adhibitam debitam diligentiam, æquivaleret ignorantia inuincibili. Ignorans autem inuincibiliter votum, ad nihil tenetur. *Filliuc.* tom. 2. tract. 21. cap. 4. num. 165.

26 Tertio; Quando constat de lege; vel præcepto, & dubium est, an, ratione aliquis circumstantia, vel necessitatis, aliquis ab eius obligatione eximatur: non eximi, quia possessio stat pro præcepto, quod est certum, excusatio autem est incerta; similiter, quando dubitatur, an lex aliqua, sit vsu recepta; legem illam obligare, quia, cum constat de lege; pro eà, eiusque conditionibus necessarius, est præsumptio, ac possessio. *Sanct.* lib. 1. sum. c. 10. num. 35.

27 Quarto; Si volentes matrimonium contrahere, dubitent, an aliquod interueniat impedimentum; nullà ad contrahendum, indigere Episcopi declaratione, aut dispensatione; quia, in hoc dubio, præsumptio, ac possessio est pro libertate ad contrahendum; hanc enim habent homines, iure Naturæ, nec illa spoliari debent, nisi constet de impedimento; si verò præsumptio stet pro impedimento, tunc opus erit dispensatione, quia tunc possessio stat pro impedimento. *Sanchez* lib. 8. matrim. disp. 6. num. 18.

28 Quintò; Si post contractum, bonà fi-

de, matrimonium, superueniat dubium de eius valore; post adhibitam diligentiam, posse dubitantem, & reddere, & petere; Tum quia possessio stat pro valore matrimonii, quandiù non constat de inualiditate, cum actus semper censeatur fieri validus. Tum quia possessor bonæ fidei, post adhibitam diligentiam, ad inueniendum, an res, quam possidet, sit aliena, eam potest licitè retinere, eaque uti; Ergo etiam Coniux altero Coniuge. *Sanct.* lib. 2. matr. disp. 41. num. 46.

Sextò; Præter titulum possessionis, 29 dari etiam alias causas sufficientes, ad dubium speculatiuum practicè deponendum. Prima, & vniuersalis, est, æquivalentia, quæ dubium, quando, post debitam diligentiam, vinci non potest, æquivaleret ignorantia inuincibili. Sicut enim ignorantia inuincibilis, ad nihil obligat, ita ad nihil obligat dubium inuincibile; si autem ad nihil obligat, eo non obstante, licita est operatio. Secunda pro dubio iuris est, repugnantia dubii cum promulgatione, & notitiâ, ad legis obligationem requisitâ; dubium enim iuris, cum, post adhibitam diligentiam, vinci non potest, facit, vt lex non sit, Conscientiæ, sufficienter promulgata; lex autem, sine sufficienter promulgatione, non obligat. Tertia pro dubio facti; est. Tum præsumptio, quæ rationabiliter præsumitur non factum. Tum quia debitum incertum, rationabiliter obligare non potest ad certam solutionem; alioquin, inter debitum, & solutionem, non daretur proportio, nec æquitas seruaretur. Vnde iura statuunt; Primò, quod, in dubio, nemo præsumi debet obligatus. *Gloss. in c.*

6111

cum sunt, de reg. iuris in 6. Secundò, quod in pari causà, melior est conditio quod, quando partium iura, sunt obscura, fauendum est reo, ibidem. Tertiò,

QVAESTIO XI.

An conscientia dubia, possit esse regula operandi, quando Possessio est dubia.

CASUS.

PER obitum cuiusdam Beneficarij, beneficium quoddam pingue vacauerat; Quia tamen Beneficarius circa mediam noctem ultimi diei mensis Maij, mortuus fuerat, constare non potuit, an esset expletus mensis Maij, & coeptus Iunius, & consequenter, an Beneficium, vacauerit mense Pontificis, an mense Ordinarij; quæritur, ad quem prouisio Beneficij pertineat.

SUMMARIVM.

6. Quomodo cognosci possit, pro quâ parte stet possessio.
7. Ad quem, in dubio, pertineat Beneficij prouisio.
8. Possessio stat pro reservatione Pontificis.
9. Non pro Episcopi iurisdictione.
10. Dubium est, de eius inceptioe.
11. Præsumptio iuris, est pro reservatione.
12. Constat de reservatione, non de eius cessatione.
14. Inceptio iurisdictionis Episcopi, cum sit quid facti, non præsumitur.
15. Dubitans de Beneficij tenuitate. Officium recitate tenetur.
16. In dubio an Expositus sit legitimus, reputandus est, illegitimus.

RATIONES DVBITANDI.

Posito, quod possessio, in quacumque materia, sit sufficiens ratio dubium

speculatiuum practicè deponendi, formandique iudicium certum de honestate operationis. Superest adhuc non leuis difficultas distinguendi, pro quâ parte, in dubio, stet possessio; aliquando enim, non minus videtur dubia possessio, quam ipsum ius. Hinc Beneficarij prouisio videtur ad Ordinarium pertinere, ita Garzias, tom. 1. de benef. par. 5. c. 1. n. 528. Decius cons. 167. Nau. in c. accepta, de rest. spol. oppos. 10. num. 42.

Primò; Quia de iure communi, cessantibus reservationibus, ad Episcopum spectat prouisio beneficiorum suæ Diocæsis, ut constat ex c. Ex frequentibus: de instit. c. Conquerente: de off. ord. quo iure priuari non debet Episcopus, quando non constat de reservatione. Sed in hoc casu, non constat de reservatione; non enim constat, an beneficium, vacauerit mense Maij, pro quo

quo mense facta est reseruatio. Ergo Episcopus priuandus non est iure collationis; ideoque ad ipsum spectat beneficium conferre.

4 Secundo; Quia, in dubio, melior est conditio possidentis; vt *reg. in par. 165. de reg. iuris in 6* In hoc autem casu, possessio est pro Episcopo; nam Pontifex reseruat sibi beneficia, quæ vacant mense Maij; sed non constat, an beneficium vacauerit mense Maij. Ergo non constat de reseruatione. Cum ergo Episcopus, sit in possessione suæ potestatis beneficia conferendi, ad ipsum spectabit prouisio.

5 Tertio; Quia, in dubio, interpretatio facienda est pro non reseruatione, cum reseruatio sit odiosa, eo quod detrahat potestati Ordinariæ; *ex c. presenti de off. leg. in 6.* & fauendum est Ordinariæ Iurisdictioni, quæ fauorabilis est; *ex elem. 2. de off. ord.* Cum ergo hic versemur in dubio; interpretatio facienda videtur pro potestate Ordinarij & consequenter dicendum est, beneficij prouisionem, ad ipsum spectare.

NOTABILE.

6 **A**duertendum est; ad cognoscendum, pro quâ parte, in dubio, stet possessio, hanc statui posse regulam, Possessionem stare pro eâ parte, cui non incumbit onus probandi; is enim, contra quem probatur, præsumitur esse in possessione. Sic, qui hæresim protulit, si ad pœnas contra hæreticos latas fugiendas, dicat, se non ita interius sensisse, non creditur, sed probare tenetur. Similiter, si dubitetur, an Filius, ex adulterâ, in domo Mariti natus, sit legitimus, & Filij legitimi contendant, hæredita-

R. P. Beati Lib. 1.

tem ad eum non spectare, quia illegitimus est; illis incumbit onus probandi, quod non sit legitimus. Signum ergo est, possessionem stare pro hæresi, ac pro illegitimo. Ratio autem vniuersalis, est, quia pro eo, qui probare non debet, stat præsumptio; hoc est, verisimilitudo quædam, ac probabilis coniectura. Hæc autem, in re dubiâ, facit, vnâ partem haberi pro certâ, donec pars opposita aliunde probetur. Possessio ergo stat pro eâ parte, pro quâ est præsumptio; & hæc, est pro eâ parte, cui non incumbit onus probandi; ita *Castrop. d. 3. pun. 5. Sanch. lib. 1. in dec. cap. 10. num. 13.* hoc posito.

RESOLVTIO.

Respondetur, beneficij prouisionem, ad Pontificem pertinere. *Sanch. disp. 41. num. 41. Layman. lib. 1. tract. 1. c. 5. §. 4. n. 36. Salas 12. tr. 8. disp. 1. f. 25. n. 263. Bonac. de contract. d. 1. q. 2. pun. 2.*

Primò; Quia, posita Pontificis reseruatione pro mense maio, intelligitur pro eo mense cessare Ordinarij potestas, ac iurisdictioni, & incipere mense Iunij; hoc autem posito, possessio verè stat pro reseruatione, non verò pro potestate Ordinarij; idem enim est, dubitare; an beneficium vacauerit mense maij, an mense iunij; ac dubitare, an cessauerit reseruatio, & incæperit iurisdictioni ordinariæ; Eo autem ipso, quod de reseruatione dubitatur, an cessauerit, iam reseruatio possidet, quia ipsa est certa, nec constat adhuc de eius cessatione: Cum ergo, in dubio, melior sit conditio Possidentis, ad Pontificem spectabit beneficij prouisio.

L Secua.

9 Secundò; Quia, in dubio, an detur aliquod præceptum, vel votum; nec præceptum, nec votum obligat, quia, in hoc dubio, tota possessio est pro libertate voluntatis, quæ est certa, & nulla pro præcepto, vel voto, quæ sunt incerta. Sed dubitare, an incapereit Episcopi iurisdictio, idem omnino est, ac dubitare, an detur; Ergo, in hoc dubio, nulla possessio est pro Episcopi iurisdictione, cum sit incerta, sed tota pro Pontificis reservatione, quæ est certa.

10 Tertiò; Quia, Ideo dubitans, an mediæ noctis hora sit transacta; potest edere carnes, licet dies sequens sit dies ieiunij, quia tunc possessio est ex parte libertatis, & dubium, an tunc incapereit præceptum ieiunij; Sed eodem modo dubium est, an incapereit potestas ordinaria; Ergo possessio est ex parte reservationis, ideoque ad Pontificem spectat beneficij prouisio.

11 Quartò; Quia versamur in dubio facti; dubitatur enim, an, dum beneficiarius mortuus est, deserit mensis maij, & incapereit mensis Iunij; & similiter, an cessauerit reservatio, & incapereit iurisdictio ordinaria; factum autem, in dubio, nunquam præsumitur, sed demonstrari debet; *L. in bello §. facta ff. de captiuis & post liminio reuersis*; & ei incumbit probatio, qui dicit (hoc est, affirmat aliquod factum) non qui negat. *L. 2. ff. de probat.* Cum ergo factum non præsumatur, nisi probetur; dicendum est, nondum desuisse mensem maij, dum Beneficiarius mortuus est, & non dum incapereit mensem iunij, donec probetur oppositum; & similiter non dum cessasse reservationem, nec iurisditionem ordinariam incapereit,

quandiu non demonstratur oppositum; Ideoque beneficium vacasse mense Pontificis, & consequenter eius prouisionem ad Pontificem pertinere; præsumptio enim iuris, est pro mense Pontificis, & pro eius reservatione.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

AD rationes in contrarium Resp. ad primam; Constare de reservatione, quia reservatio erat pro mense maio, nec adhuc constabat de eius cessatione.

Ad secundam Resp. Meliorem esse conditionem Pontificis, quia reservatio erat in possessione; Erat enim certa pro mense maij, & non dum constabat de eius cessatione; Sicut, cum votum, est certum, nec constat de eius excusatione, votum possidet, ipsiusque conditio est melior.

Ad tertiam Resp. Nos versari in dubio facti, non iuris. In dubio autem facti, factum non præsumitur, nisi probetur; Ideoque, cum non probetur, mediam noctem fuisse elapsam, & cessasse reservationem, hæc non cessauit. Si autem dubium, esset dubium iuris, tunc interpretatio esset facienda pro non reservatione, vt contendit obiectio.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; habentem beneficium tenue, & ob id dubitantes, an Diuinum Officium recitare teneatur; teneri; Quia, cum beneficium, sit certum, est etiam certa obligatio recitandi officium illi annexa. Dubium autem est, an Beneficiarius, ob fructuum

Etiam tenuitatem, excusetur. Quando autem obligatio est certa, & excusatio incerta, obediendum est; Hæc enim, est praxis etiam in foro externo. *Vasqu. 1. 2. dis. 65. c. 3. num. 11.*

16 Quando, de Infante Exposito, dubitatur, an sit legitimus, vel illegitimus, reputandum esse illegitimum. Quamuis enim delictum non præsumatur, nisi probetur, & Expositus, suam innocentiam possidere videatur; re tamen verà non

possidet; quia ipsamet expositio, est ratio sufficiens, ad inducendam præsumptionem illegitimitatis cum illegitimi, regulariter, sic soleant exponi. Possessio autem, stat pro eà parte, pro quâ est iuris præsumptio, vt dictum est. Quare, si Expositus, sit ad Ordines promovendus, petenda prius erit dispensatio irregularitatis, orta ex defectu natalium, & tunc poterit promoueri. *Suar. disp. 50. de Cens. s. 3. num. 4.*

QVAESTIO XII.

An Conscientia dubia circa factum, ullam pariat obligationem.

CASVS.

1 **D**UM Sempronius, de matrimonio cum Febroniâ contrahendo ageret, Amicus quidam ei dixit, se à quodam audiuisse, Febroniâ, eius esse consanguineam. Hoc audito: Sempronius, omnem adhibuit diligentiam, vt de hoc certificaretur; cumque dubium expellere non posset, petijt, num matrimonium cum Febroniâ contrahere posset, an vero dispensationem prius petere teneretur. Quæritur; an petere teneatur dispensationem.

SVMMARIVM.

7 Principium vniuersalissimum: pro dubio Facti. 8 Idem principium magis probatur. 9 Dubitans de impedimento, dispensationem petere non tenetur. 10 Factum, in dubio, in neutro Foro, præsumitur, nisi probetur. 11 Aequiualeat ignorantie inuincibili. 12 Iusta causa, partem minus tutam, reddit omnino tutam.	13 In dubio practico, nulla datur iusta causa sequendi partem minus tutam. 14 Potum, in dubio, non obligat. 15 Neque Peccatum, aut Reseruatio. 16 Neque lex, aut Præceptum. 17 In dubio ætatis, Ordines suscipere non licet. 18 Censura dubia, non ligat. 19 Debitum dubium, ad nihil obligat. 20 Iurisdictio, in dubio, exerceri non potest. 21 In dubio ætatis, professio non valet. 22 Factum, cum de iure faciendum est, in dubio præsumitur.

L 2 RATIO-

RATIONES DVBITANDI.

2 **Q**uestio hæc, sicut etiam sequens, proponitur, quia continet principium vniuersalissimum, vere aureum; Ad innumeros enim casus resoluendos viam aperit, & conscientias ab innumeris perplexitatibus, ac perturbationibus liberat. Dum autem hic quaeritur, an ex dubio facti, vlla certa obligatio oriatur; quaestio est praesertim de dubio negatiuo, cum scilicet, pro neutra parte, dantur rationes; Nam quando dantur pro vtraque parte; iam diximus, intellectum à voluntate ad alterutram determinari posse iuxta varia motiua, quæ ipsa, ad hoc, habere potest.

3 Sempronius ergo teneri videtur ad petendam dispensationem; ita *Emanuel Sá v. dispensatio num. 1. Salas de legib. d. 20. f. 3. num. 28. Azor. tom. 1. lib. 2. cap. 18. qu. 4. & cap. 19. quest. 10. & lib. 11. c. 15. quest. 9. Clavis reg. lib. 1. cap. 13. n. 9. Siluester v. dubium quest. 2. num. 4. & quest. 4. num. 7.*

4 Primò; quia in dubio, tutior pars est eligenda, sicut ex duobus malis, minus est eligendum; vt dictum est; alioquin dubitans de homicidio, an sit commissum; non se gerere deberet, tanquam irregularem; ideo enim; *ex c. ad audientiam: & ex c. significasti:* gerere se debet tanquam irregularem; quia hoc, est tutius, & nos tutiorem, ac certiore partem amplecti debemus; si, ergo in dubio, sequi possemus partem minus tutam posset quis, in dubio homicidij, non se gerere, tanquam irregularem. Hæc est obiectio, quæ ab Aduersarijs, tanquam eorum Achilles, perpetuo decantatur,

ideoque hic etiam offertur, vt clarius pateat, quam parum roboris habeat.

Secundo; Quia, in dubio pratico, cum quis dubitat, an hic, & nunc, legere possit, aut comedere, vel pingere, tenetur semper partem tutiorem amplecti, ita vt nunquam sequi possit partem minus tutam; si quis enim, cum eo dubio pingeret, aut comederet, semper peccandi periculo se exponeret; & consequenter peccaret; Ergo, semper, & in omni dubio, tenemur, partem tutiorem amplecti; quia, in omni dubio, eadem semper est ratio, cum in omni dubio, partem minus tutam sequendo, peccandi periculo nos exponamus.

Neque obstat principium illud, *in dubio melior est conditio possidentis*; nam primo *ex Vasquez* hoc principium valet solum in materia iustitiæ, in quâ solâ datur propriâ, ac vera possessio. Secundò quamuis valeret etiam in materia aliarum virtutum, adhuc Sempronius, cum illo dubio, contrahere non posset, quia adhuc possessio stare pro præcepto non contrahendi, cum impedimento dirimente, cum hoc sit certum; & dubium sit, ap ipse, huiusmodi impedimentum habeat, vel non habeat. Sicut ergo, si dubitaret, an satisfecisset debito certo, vel non satisfecisset, illi satisfacere teneretur; Ita dubitans, an habeat, vel non habeat impedimentum, dispensationem petere tenetur.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò; pro dubio facti, dari principium quoddam, ac regulam vniuersalissimam superiùs in-
sinuatam, & in Foro externo communi-

ter, & sine controuersia, receptam; scilicet; quod, *Factum, in dubio, non præsumitur, nisi probetur; & affirmandi incumbit onus probandi, non neganti.* L. in bello: §. facta ff. de Captiuis, & postliminio reuersis. Hoc autem principium fundatur in iure naturali. Nam, cum dubium, quando, post debitam diligentiam, vinci non potest, æquiualeat ignorantia inuincibili, vt dictum est supra; sequitur, quod, sicut factum, inuincibiliter ignoratum, nullam prorsus obligationem, aut aliam quemcunque effectum moralem post se relinquit, perinde, ac si verè, & realiter factum non esset; ideoque reputatur moraliter tanquam non factum; Ita, quando post debitam diligentiam, remanet dubium, nullam similiter afferat obligationem, sed reputetur moraliter tanquam non factum. Atque hinc est, quod neganti non incumbit onus probandi, sed affirmanti; quia præsumptio stat pro non factum; præsumptio autem, est ratio sufficiens prudenter iudicandi, quod non sit factum; cum præsumptio, quandiu certa veritatis notitia non habetur, pro certitudine sit habenda, c. veniens in fine: de presb. non baptiz. & c. asserente; de præsumpt.

8 Aduertendum est secundò, ex alio etiam capite, factum, cum, post debitam diligentiam, remanet dubium, nullam parere obligationem, & reputari moraliter tanquam non factum; quia, scilicet, factum dubium, parere non potest obligationem certam; debitum enim dubium, rationabiliter obligare non potest ad solutionem certam, nec delictum dubium, ad certam pœnam, cum pœna debeat esse proportionata delicto,

& solutio, debito; & pœna certa, sit proportionata delicto certo, & certa solutio debito certo. Ad summum ergo, parere posset obligationem dubiam; hæc enim sola illi esset proportionata, & non excedens, sicut certa; Verum, quia hæc non datur, nullam parit. Neque obstat; quod iura aliquando, ex rationabili causa, facto dubio, imponant pœnam certam. Nam primò, in eo casu, ius additum, facit præsumptionem pro facto; unde in eo casu, neganti incumbit onus probandi, non affirmanti. Secundò, si iura attentè perpendatur; inuenietur, ipsa nunquam imponere pœnam certam, quando est verè dubium facti, sed solum, quando est dubium de circumstantia facti. In hoc autem casu, prudenter, ac rationabiliter procedunt, vt patebit quæst. sequ. his positis,

RESOLVTIO.

AD Casum Respondetur. Sempronium, sic dubitantem, ad petendam dispensationem nullatenus obligari, ita Sanch. lib. 1. sum. cap. 10. num. 12. & 36. & lib. 8. matr. d. 6. num. 18. Suar. tom. 5. in 3. p. d. 40. s. 5. num. 14. & s. 6. num. 8. Nauar. cap. 27. num. 281. Rebell. par. 2. lib. 1. quæst. 3. s. 2. num. 10. Filiuc. tr. 13. c. 6. qu. 11. num. 130. Henric. lib. 14. cap. 14. num. 3. Coninch. d. 17. dub. 2. num. 22. Auila par. 7. disp. 2. dub. 5. concl. 5. Layman. lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 4. num. 36.

Probatur primò; Quia, hic versamur in dubio facti; an scilicet; Sempronius habeat, vel non habeat consanguinitatis impedimentum; Factum autem, in dubio, non præsumitur, nisi probetur,

L 3 vt ostendat

vt offensum est. Quod principium, cum valeat in Foro externo, valet etiam in interno; cum iudicium Fori interni, sequatur iudicium Fori externi, quando hoc, falsà præsumptione non nititur.

11 Secundò; Quia factum, cum, post debitam diligentiam, vinci non potest, æquiualeat facto inuincibiliter ignorato; Sed factum inuincibiliter ignoratum, ad nihil obligat. Ergo etiam factum dubium ad nihil obligabit. Cum ergo non probetur, Sempronium habere impedimentum consanguinitatis, se gerere poterit, perinde, ac, si illud non haberet; & consequenter, matrimonium celebrare licitè poterit, absque alia dispensatione.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

12 **A**D rationes autem in contrarium, Respondetur; ad primam, In dubio, sequendam esse partem tutiorem, quando nulla est causa sequendi partem minus tutam; quando autem datur iuris præsumptio pro parte minus tutà, iam datur causa sufficiens illam sequendi; quia iuris præsumptio, semper est iusta, ac rationabilis; & tunc non datur amplius propriè pars minus tuta, sed vtraque pars, cum sit prudenter eligibilis, est æquè tuta. Ex duobus autem malis, semper minus est eligendum, quia nulla vnquam dari potest causa eligendi malum maius, &, si daretur talis causa, iam malum illud, non esset maius, sed minus; si enim daretur causa deserendi potius Infirmum morti proximum, quam omit-tendi Sacrum die festo; iam deserere Infirmum, esse; minus malum, quam sa-

crum omittere; Quod verò dubitans de homicidio, gerere se debeat tamquam irregularem, & verè sit irregularis; oritur; quia ita est expressum in iure. *C. ad audientiam: de homicidio; & alibi.* Verum, hic casus, est vnicus, nec ab eo, vlla regula pro aliis similibus desumi potest, cum in censuris, ac pœnis, argui non possit ab vno casu ad alium, ex paritate rationis, eo quod pœnæ, ac censuræ incurrantur solum, quatenus iniure sunt expressæ, & non aliter.

Ad secundam, Respondetur; In dubio practico, semper sequendam esse partem tutiorem; quia nulla vnquam datur causa sequendi partem minus tutam; Immo datur positiuà causa illam non sequendi, quatenus, illam sequendo, peccandi periculo se quis exponeret. In dubio autem speculatiuo, dari potest aliquando causa sequendi partem minus tutam, quia pro parte minus tutà, dari potest aliquando possessio, vel iuris præsumptio; in quo tamen casu, amittit esse minus tutam, & fit æque tuta, vt patet ex dictis.

COROLLARIA.

EX hoc principio vniuersalissimo; **Col-14**
ligitur primo; in materià Voti; si quis dubitet, an votum emiseric, vel non emiseric, ad nihil teneri; Quia, cum factum, in dubio, non præsumatur, nisi probetur; eò ipso, quod ei non constat, illud emiseric, censendus est, illud non emiseric; Si verò sciat, se votum emiseric, dubitet autem, an impleuerit, vel non impleuerit; tunc censendus est, non impleuisse; quia non constat, quod impleuerit, ideoque tenetur implere. Quod si dubi-

si dubitet, an, dum votum emisit, 14. annum expleuerit, si votum sit personale, vel 25. si votum sit reale; censendus est, non expleuisse; ideoque tale votum irritari posse à Patre, vt melius constabit, *Quæst. XVII.*

- 15 Secundo; In materiâ pœnitentiæ; Si quis dubitet, an peccatum aliquod mortale commiserit, non teneri illud confiteri; quia hoc, est dubium facti, quod non præsumitur, nisi probetur. Si vero certus sit, se mortale peccatum commisisse, dubitet autem, an illud confessus sit; tenetur confiteri, quia confessio est quid facti, ideoque non præsumitur, nisi probetur. Similiter si quis dubitet, an peccatum reseruatum commiserit, Superiorem adire non tenetur, quia, cum sit dubium facti, præsumitur illud non commisisse, donec probetur: *10. Præpositus in 3. p. qu. de integr. conf. d. 3. num. 17. Henriq. in sum. lib. 8. de Euch. cap. 45. num. 3.*
- 16 Tertiò; In materiâ temperantiæ; Si quis dubitet, an vigesimum primum ætatis annum compleuerit, ad ieiunium non teneri, quia, cum ætas sit quid facti, præsumitur eam non expleuisse. Similiter si quis, in nocte bacchanalium, dubitet, an elapsa sit media nox, potest carnes comedere; contra verò, si Nox, esset cuius Peruigilij, carnes comedere non posset, quia in utroque casu, cum sit dubium facti media nox præsumitur non elapsa. *Sanchez lib. 2. de matrim. dif. 41. num. 40. Laym. lib. 1. tract. 1. cap. 5. §. 4. num. 36.*
- 17 Quartò, In materiâ Ordinis; Si quis dubitet, an vigesimum quartum annum compleuerit, sacrum presbyteratus ordi-

nem suscipere non posse; quia non præsumitur illum compleuisse; ad Presbyteratum autem, requiritur vigesimus quartus annus completus.

Quintò; In materiâ censurarum; Si quis dubitet, an aliquod delictum, sit sub excommunicatione prohibitum, non præsumi prohibitum; Tum quia est dubium facti; an scilicet extet, vel non extet prohibitio; Tum, quia, posito hoc dubio, lex prohibitionis non censetur sufficienter promulgata; Lex autem non obligat, nisi sit sufficienter promulgata. Similiter, si quis dubitet, se Clericum percussisse, non tenetur tanquam excommunicatum se gerere, quia delictum non præsumitur, nisi probetur, nec ipse in dubio spoliandus est iure certo, quod habet communicandi cum aliis. Immo si quis dubitet, an, dum Presbyteratum suscepit, vigesimum quartum annum compleuerit, non se gerere debet tanquam suspensum; Tum quia pœna suspensionis est imposta solum delicto certo, non dubio; Tum quia delictum, in dubio, non præsumitur, nisi probetur; Si quis denique, mortuâ vxore, volens statum Clericalem amplecti, dubitet, an vxorem duxerit virginem, an verò corruptam, & consequenter, an sit bigamus; se tanquam irregularem gerere non debet, sed potest statum Clericalem amplecti; Tum quia in dubiis delictum non præsumitur; Tum quia, propter delictum, aut impedimentum dubium, ipse non est priuandus iure certo, quod habet ad statum Clericalem. *Sanch. lib. 1. c. 10. n. 56. Laym. lib. 1. tract. 5. cap. 5. §. 4. num. 38.*

Sextò; In materiâ Iustitiæ; si quis dubitet, se ære alieno laborare, non teneri solue-

soluere; Tum quia debitum, in dubio, non præsumitur; & est regula, quod *Nemo soluere cogitur, antequam monstratur esse Debitor.* Tum quia, ipse possidet, & melior est conditio possidentis. Tum denique, quia, in Foro externo cogi non potest ad soluendum; Ergoneque in Foro interno; idem enim est iudicium Fori interni, ac externi; quando Forum externum non nititur falsâ præsumptione. Similiter, si quis dubitet, an sit legitimus, vel illegitimus, potest cum alijs fratribus hæreditatem diuidere; Tum quia delictum non præsumitur; Tum quia, ipse est in legitima possessione, quod sit legitimus, quandiù non probatur oppositum. In dubio autem, melior est conditio possidentis; Tum, quia, quando iura partium sunt obscura; Reo potius fauendum est, quam Actori. *De regulis iuris in 6.*

20 Septimò; In materiâ iurisdictionis. Confessarium, dubitantem, an casus sit reservatus, ab illo absoluere posse. Contra verò, dubitantem de suâ iurisdictione, absoluere non posse, quia cum vtrumque sit dubium facti, casus rationabiliter præsumi potest non reservatus, & iurisdicatio non data, quandiù oppositum non probatur. *Suar. de cens. d. 40. sect. 6. num. 4. & tom. 2. de relig. lib. 4. cap. 25. Emanuel Sâ v. casus refer. num. 5.* Similiter, Sacerdotem ordinatum ab Episcopo incognito, de quo dubium est, an sit Episcopus; debere iterum ordinari; ut statutum est *in c. Presbyteris d. 68.* & paruulos à parentibus subtractos, de quibus ignoratur, an sint baptizati, esse baptizandos, vt decernitur *in c. Paruulos; de consecr. d. 4.* Item in minoribus ordi-

nibus constitutum, & de baptismo dubitantem, iterum sub conditione baptizandum, ac ordinandum esse; *ex c. veniens; de Presb. non baptiz.* Eodemque modò iterum consecrandam esse Ecclesiam, de qua incertum est, an fuerit consecrata; *ex c. solemnitates; de consecr. d. 1.* Quia omnia ista, sunt dubia facti, quod præpterea non præsumitur: donec probetur. Vnde etiam *in c. Dominus; de sec. nupt.* deciditur, mulierem de morte prioris coniugis dubitantem, pergere non posse in possessione debitum exigendi à secundo marito; quia hoc etiam est dubium facti, an scilicet primus maritus mortuus sit, an non mortuus; & factum non præsumitur, donec probetur. Hæc autem omnia intelligenda sunt, quando, post adhibitam debitam diligentiam, dubium vinci non potest.

Denique in dubio, an, dum quis professionem emisit, 16. annum completum habuerit, vel non habuerit, professionem censendam esse nullam, iterumque emitendam; quia est dubium facti; an scilicet 16. annum compleuerit, vel non compleuerit; Factum autem, in dubio, non præsumitur.

Quæ tamen hæctenus, de Facto, dicta sunt, intelligenda sunt de Facto; quod alias de iure, non erat faciendum; Nam, si de iure faciendum erat, tunc, in dubio, factum præsumitur. *L. in contrahenda; ff. de reg. iuris.* Quia vnusquisque præsumitur, munus suum rectè obijisse, atque in eo, quod egit, nihil necessarium omisisse. Vnde iuris præsumptio tunc stat pro facto: *Miscard. vol. 2. de probat. concl. 734.*

* * *

QUEST.

QUAESTIO XIII.

An conscientia dubia circa circumstantiam facti, ullam pariat obligationem.

CASUS.

SEMPRONIUS, post emissum castitatis votum, dubitare coepit, an habuerit tunc animum se obligandi, & aduertentiam sufficientem ad illud emittendum. Quæritur; Vtrum votum implere teneatur.

SUMMARIUM.

- 4 Principium vniuersalissimum pro dubio circumstantia facti.
- 5 Circumstantia facti, in dubio, semper præsumitur.
- 6 Factum tunc possidet.
- 7 Dubitans, an, ex animo, votum emisit, obligatur.
- 8 Defectus circumstantia, in neutro foro, præsumitur.
- 9 Voti obligatio, est certa, & excusatio dubia.
- 10 Censura, de cuius valore, ac circumstantiis, dubitatur, ligat.
- 11 Cui homicidio dubio, a lure, irregularitas sit imposta.
- 12 Lex, de cuius abrogatione dubitatur, obligat.
- 13 Votum, de cuius materia dubitatur, an sit indifferens, obligat.
- 14 Matrimonium, in dubio, censendum est, validum.
- 15 Alienatio, de cuius valore dubitatur, est valida.

RATIO DUBITANDI.

HÆc est alia Quæstio continens principium, non minoris utilitatis, nec minus vniuersale, quam præcedens.
R. P. Beati Lib. I.

Sempronius ergo ex unâ parte non videtur teneri; quia in dubio factum non præsumitur, nisi probetur, vt dictum est Quæst. præcedenti; Sed in casu præsentis versamur in dubio facti; dubitatur enim, an vouens habuerit animum se obligandi, ac iudicium sufficiens, vel non habuerit; quod est quid facti. Ergo sequitur, animum non esse præsumendum, & consequenter, Vouentem non obligari ad votum seruandum.

Ex aliâ verò; Cum constet, votum fuisse emissum, & dubitetur de eius excusatione, possessio stare videtur pro voto, non verò pro eius excusatione. In dubio autem melior est conditio possidentis.

NOTABILE.

Aduertendum est; sicut factum valde differt à circumstantia facti; Ita valde inter se differre, dubium facti, Et dubium de circumstantia facti, Valde enim differunt inter se dubium, quo quis dubitat, an votum emisit; vel non emisit; & dubium, quo dubitat, an, dum votum emisit, habuerit animum se obligandi, vel non habuerit. In primo dubio, principium illud; factum, in dubio, non præsumitur, nisi probetur, vniuersalissimè & sine
M vlla

vllā exceptione, valet in omni casu, etiam irregularitatis ratione homicidii, vt infra patebit; In dubio verò circumstantiæ facti non valet; Imò in hoc dubio datur aliud principium oppositum non minus vniuersale; Quod scilicet: *In dubio circumstantia, qua comitari solet actionem, defectus non presumitur, nisi probetur; & neganti incumbit onus probandi, non asserenti; siue, quod idem est; circumstantia semper presumitur, quandiu oppositum non probatur.*

¶ Veritas autem huius principii fundatur in modo, quo connaturaliter operamur; Dum enim operamur, semper regulariter loquendo, operamur cum debitis circumstantiis. Sic, qui loquitur, regulariter loquitur id, quod habet in corde, qui promittit serio, & ex animo promittit; Qui agit, deliberatè agit, & cum debita aduertentiâ. Hinc ergo fit, vt, cum constat de aliqua operatione, semper presumantur in iure omnes circumstantiæ debitæ, nisi earum defectus probetur, quia hic est modus operandi nobis magis connaturalis & consuetus; Et præsumptio nihil aliud est, quam probabilis coniectura ex his, quæ communiter solent contingere. Cum autem iudicium Fori interni semper conformetur iudicio Fori externi, quando hoc non nititur falsâ præsumptione, vt dictum est; hinc fit, vt etiam in Foro conscientiæ, cum constat de facto & operatione, semper presumantur adesse debitæ circumstantiæ, quandiu non probatur oppositum.

¶ Quod confirmari vltèrius potest etiam ex regulâ illâ vniuersali, quod *in dubio melior est conditio possidentis*: nam, cum constat de facto, & dubium est de circum-

stantiâ, possessio stat pro facto, quod est certum, & non pro circumstantiâ, quæ est dubia. Ergo tunc melior est conditio facti, quàm circumstantiæ, sicque præualet obligatio, quæ connaturaliter sequitur ex facto. His positis,

RESOLUTIO.

Ad casum responderetur: Cum verlemur in dubio, non facti, sed circumstantiæ; Sempronium obligari ad votum implendum, ita *Sanch. lib. 2. matr. d. 41. num. 37. & lib. 4. sum. c. 1. num. 13. Suar. de cens. tom. 5. disp. 40. s. 6. num. 5. & tom. 2. de relig. lib. 4. de voto c. 6. num. 3. Layman lib. 1. tr. 1. cap. 5. s. 3. num. 30. Bonac. de cens. disp. 2. quest. 2. pun. 6. s. 2. num. 50. & d. 4. de voto quest. 2. pun. 3. s. 2. nu. 17. circa medium. Sayrus lib. 3. c. 28. Henriq. lib. 6. cap. 26. n. 7.*

Probatur primò: Quia in dubio circumstantiæ, defectus in Foro externo non presumitur, nisi probetur, & præsumptio iuris stat pro circumstantiâ, non verò pro eius defectu; Iudicium autem Fori interni sequitur iudicium Fori externi, quando hoc non nititur falsâ præsumptione, vt sæpius dictum est.

Secundò: Quia possessio stat pro facto, eiusque obligatione, quæ cum ex facto connaturaliter sequatur, est certa, sicut certum est ipsum factum; non verò pro exculatione obligationis, cum hæc sit dubia, sicut dubia est circumstantia, ad quam sequi deberet.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò: cum constat, latam esse censuram, sed dubitatur,

tatur, an Superior habuerit causam sufficientem ad eam ferendam; vel an censura ipsa sit iusta, vel an sit debito modo lata, vel an sit lata animo ligandi, &c. semper censuram esse validam, & ligare, quia in his omnibus casibus, constat de facto, & est dubium solum de aliquâ circumstantiâ facti. In dubio autem circumstantiâ defectus non præsumitur, nisi probetur; Et possessio stat pro obligatione censure, quæ est certa, non verò pro eius excusatione, de quâ dubitatur.

¶ *Secundò: Cum in cap. Ad audientiam, & in cap. significasti: deciditur: in dubio homicidii dubitantem iudicandum esse irregularem; decretum illud intelligendum esse, non de dubio facti, cum scilicet dubitat quis, an ab eo graviter vulneratus mortuus sit, vel non mortuus, & adhibita debita diligentia certificari non potest: In hoc enim casu valet regula vniuersalis, quod factum in dubio non præsumitur, nisi probetur; sed de dubio circumstantiâ facti, quando scilicet dubitat quis, an Ticius à Sempronio occisus, ab eo fuerit occisus propter suum consilium, vel quando sequitur abortus, dubitat, an fœtus esset animatus, vel non &c. In his enim & similibus casibus, cum constat de homicidio, & de abortu, & sit dubium solum de circumstantiâ; dubitans censendus est irregularitatem incurrisse, quia possessio stat pro homicidio & pro abortu, quæ certa sunt, & non pro circumstantiâ, quæ est dubia: Et cum defectus circumstantiâ non præsumatur, consequenter dubitans præsumitur suo consilio in homicidium influxisse, vel fœtum per abortum emissum fuisse animatum. Ita Henriquez lib. 14. cap. 14.*

n. 3. & alii, quos refert Rebellius par. 2. lib. 1. quæst. 3. sec. 2. num. 13.

Tertiò: cum constat, latam esse legem, & dubitatur, an fuerit acceptata, vel sufficienter promulgata, aut usu recepta vel abrogata, legem obligare; Tum quia acceptatio, promulgatio & abrogatio sunt circumstantiâ legis. In dubio autem circumstantiâ defectus non præsumitur, nisi probetur. Tum quia possessio stat pro lege, eiusque obligatione quæ est certa; non verò pro eius acceptance & abrogatione, quæ sunt incertæ; Tum denique: quia cum constat de lege in Foro externo, etiam circumstantiâ præsumitur. Ergo etiam in Foro interno: idem enim est iudicium Fori interni & externi, quando externum falsâ Præsumptione non nititur.

Quartò: Eum, qui scit, se votum emisisse, sed dubitat hic & nunc, an votum obliget ratione alicuius circumstantiâ occurrentis: V. G. ratione finis, vel ratione materiæ, quæ dubitatur esse indifferens, teneri votum implere; Tum quia possessio stat pro Voto, de quo constat fuisse emissum, non verò pro eius excusatione, cum de illâ dubitetur; Tum quia præsumptio stat pro circumstantiâ, cum earum defectus nunquam præsumatur, nisi probetur: Tum denique, quia obligatio naturaliter sequitur ad votum, nisi contrarium ostendatur. Cum ergo constat de voto, constat etiam de eius obligatione, nec contrarium ostenditur.

Quintò: In dubio, an promissio vel votum aut Matrimonium sit validum censendum esse validum: Tum quia votum vel Matrimonium est certum, & dubium

est solum de aliqua circumstantia ad eius valorem requisita. In dubio autem circumstantia, defectus non praesumitur, nisi probetur; Tum quia, possessio stat pro voto, vel matrimonio, quod est certum; Tum denique, quia praesumendum est, votum, vel matrimonium, factum esse, cum omnibus conditionibus, ad valorem necessariis, cum hic sit modus operandi nobis connaturalis, unde, *in c. si quis acceperit* 33. q. 1. deciditur, cum dubium est, an matrimonium sit validum, iterum non esse contrahendum, sed pro matrimonii valore esse praesumendum.

35 Sexto; In dubio, an alienatio sit facta cum debitis solemnitatibus, talem alienationem esse validam; tum quia solemnitates, cum sint circumstantiae, alienationem regulariter comitantes, praesumuntur

adfuisse, cum illarum defectus nunquam praesumatur, nisi probetur; Tum quia, possessio stat pro alienatione, de qua constat fuisse factam, & consequenter etiam pro ejus valore, cum hic connaturaliter sequatur ad alienationem, sicut obligatio connaturaliter sequitur ad promissionem.

16 Quotiescumque ergo occurrerit aliquod dubium; videndum statim erit, an illud sit dubium facti, an verò dubium de circumstantia facti. Si fuerit dubium facti, valebit principium illud vniuersalissimum. *Factum, in dubio, non praesumitur nisi probetur.* Si verò fuerit dubium de circumstantia facti, valebit hoc aliud; *Defectus, non praesumitur, nisi probetur;* haeque ex his duobus principiis, solui facile poterunt, omnes similes casus, in quacumque materia, occurrentes.

Q V A E S T I O XIV.

An qualibet conscientia dubia circa circumstantiam facti, ullam pariat obligationem.

C A S U S.

TITIVS, Consilium dederat Caesari; ut Pompeium occideret, sed postea consilium reuocauerat. Accidit tamen, ut Caesar, Pompeium occiderit; quo audito, Titius statim dubitare coepit, an Caesar, eius consilio, ad homicidium illud motus fuerit; & consequenter, an ipse, homicidii particeps fuerit, & ad damnorum restitutionem teneatur: Quæritur, an teneatur.

S V M M A R I V M.

- 3 Quot modis consuli possit homicidium.
 9 Consulens aliquando, reuocato consilio, ad nihil tenetur.

- 10 Possessio tunc stat pro reuocatione.
 11 In Foro externo, consilium censetur sufficienter reuocatum.
 12 Aliquando consulens, etiam reuocato consilio, tenetur ad damna.

13 Pos-

- 13 *Poss' essio tunc stat pro efficacia Consilii.*
 14 *Dubitans se, suo Consilio, fuisse causam mortis, tenetur ad damna.*
 15 *Sufficiencia reuocationis Consilii, in Foro externo, non præsimitur.*
 16 *Efficacia sequi solet Consilium.*
 17 *Dans gladium, semper censerur ad homicidium concurrere, quamdiu quis, illo gladio, occiditur.*
 18 *Delictum tunc est certum, & excusatio incerta.*
 19 *Rationabiliter Consiliarius obligatur ad damna.*
 20 *Efficacia Consilii, rationabiliter præsimitur.*
 21 *Reuocatio mandati, semper est sufficiens, non sic reuocatio Consilii.*
 22 *Coniectura in oppositum, probat sufficientiam reuocationis.*
 23 *Subditus, in dubio, an Pralati potestas sit legitima, obedire tenetur.*

RATIONES DUBITANDI.

- 2 **Q**uamuis, ex dictis *Quæst. præced.* constet, operationis qualitatem, siue circumstantiam, regulariter præsumi, quamdiu non probatur oppositum. Ut tamen veritas hujus principii, clarius adhuc appareat, præfens casus proponitur; in quo Titius, ad damnorum restitutionem, non videtur teneri; ita *Claus reg. lib. 10. rr. 2. c. 8. nu. 1. Rebell. p. 1. de just. lib. 2. q. 14. f. 2. Henriq. lib. 14. de irreg. c. 3. n. 4. Castrop. p. 1. d. 3. n. 4. Filliuc. 10. 2. tract. 21. c. 4. num. 167.*
 3 **P**rimò; quia Titius, dum dubitavit, an, suo Consilio, causa fuerit homicidii, dubitauit de delicto; Ergo, stante tali dubio, teneri non potest ad restitutionem damnorum; hæc enim restitutio, cum

sit pœna delicti, debet esse proportionata delicto. Delicto autem dubio, non potest esse debita, ac proportionata, pœna certa.

Secundò; Quia æquum non est, obligare ad satisfactionem certam, quem certum non est, causam damni fuisse. Quamdiu autem Titius dubitat, certus non est, se fuisse per suum Consilium causam homicidii, & consequenter damni, ex illo secuti.

Tertiò; Quia, in dubio, melior est conditio possidentis; Consilii autem reuocatio videtur possidere; quia consilium fuit reuocatum. Ergo, quamdiu non constat, Consilium Titii, ad homicidium concurrisse; Titius ad restitutionem obligari iuste non potest.

Quartò; Quia pro illo stat possessio, pro quo stat iuris præsumptio; quando enim, suborto dubio, & debita adhibita diligentia, veritas non apparet, standum est præsumptioni, ac iudicio Fori externi, cum idem sit iudicium Fori interni ac externi, quando Forum externum, falsa præsumptione non nititur. Sed iuris præsumptio stat pro reuocatione Consilii; In dubio enim, delictum, & factum, in Foro externo, non præsumuntur, nisi probentur. Ergo possessio, in dubio, stat pro reuocatione Consilii. Unde Titius formare sibi potest certum iudicium practicum, quod ad restitutionem non teneatur; Sic enim ratiocinari potest. *In dubio melior est conditio possidentis, & possessor ad nihil tenetur. Sed Consilii reuocatio possidet, cum pro illa stet iuris præsumptio; Ergo melior est illius conditio; Sicque ad nihil tenetur.*

Quintò; Quia, si Titius mandatum dedisset ad occidendum, & postea reuocasset;

casset; quamvis mandatarius homicidium commisisset, non propterea imputaretur Titio, & possessio ac præsumptio staret pro reuocatione: Sed etiam supponitur reuocasse Consilium. Ergo homicidium secutum Titio imputari non potest, & præsumptio stat pro reuocatione, quam constat fuisse factam; mandatum enim & Consilium in ordine ad concurrendum ad homicidium, eodem modo se habere videntur. Imò mandatum videtur efficacius influere ac mouere quam Consilium.

NOTABILE.

Aduertendum est; tribus modis potuisse Titium homicidium consilium: Primò solis precibus & auctoritate Cæsarem ad illud inducendo ac mouendo. Secundò: Rationes ad hoc idoneas, sed falsas proponendo: Vt, quod Pompeius eius fratrem occiderit, vel hæreditatem impediit, vel ei mortem machinetur. Tertiò: rationes idoneas proponendo, sed veras; Vt quod eius mors futura sit utilis ad lites terminandas, ad hæreditatem Titii consequendam &c. Si Titius Consilium primo aut secundo modo dedit, illud sufficienter reuocauit, vel similibus precibus contrariis, vel indicando rationes à se illi propositas fuisse falsas; Sic enim cessauit in Cæsare motuum occidendi Pompeium, & censetur à Titio sufficienter sublatum, ita vt homicidium imputandum iam sit soli malitiæ Cæsaris. At si Consilium dedit tertio modo, quantumque illud reuocare conatus sit, nunquam tamen sufficienter reuocauit, quia semper remansit in Cæsare ratio illa, à qua primò motus fuit ad Pompeium oc-

cidendum; Eo modo, quo, si gladium ad id commodasset, nunquam sufficienter reuocasset concursum in homicidium, nisi re ipsa ei gladium abstulisset. Vnus enim gladii semper imputatur tradenti. Hoc posito,

RESOLUTIO I.

AD Casum Resp. primò: Titium, si primo aut secundo modo Consilium dedit ac reuocauit, ad restitutionem non teneri; ita *Bonac. d. 1. de contract. qu. 2. p. 4. nu. 3. & reliqui omnes superius citati.*

Primò: Quia possessio tunc stat pro reuocatione Consilii; cum hæc sit certa, & communiter iudicetur sufficiens; Vnde homicidium rationabiliter præsumi potest ex solâ Cæsaris malitiâ secutum.

Secundò: Quia in Foro externo Consilium sic reuocatum, censetur fuisse sufficienter reuocatum, nec homicidium imputaretur amplius consulenti; positus enim precibus contrariis, vel indicatâ falsitate rationis ac motui propositi ad occidendum, Cæsar moueri amplius rationabiliter ab illâ ratione non potuit ad Pompeium occidendum. Ergo etiam censetur sufficienter reuocatum in Foro Conscientiæ; idem enim est iudicium vtriusque Fori, vt sæpius dictum est.

RESOLUTIO II.

Resp. 2. Titium, si tertio modo Consilium dedit ac reuocauit; ad restitutionem teneri, ita *Sanch. d. 41. num. 17. Lessius lib. 2. c. 27. d. 3. Molina tom. 3. disp. 736. num. 6. Salas 1. 2. tr. 8. d. 1. f. 23. num. 242.*

Primò:

13 Primò: Quia possessio tunc stat pro Consilio, eiusque efficacia; Certum est enim, fuisse datum Consilium, & Consilium ex se fuisse aptum ad homicidium causandum, sed non est certum fuisse sufficienter reuocatum. Cum ergo constet de efficacia Consilii, & non constet de sufficientia reuocationis, possessio stat pro efficacia Consilii, & consequenter pro obligatione restituendi.

14 Secundò: Quia, qui post votum emissum dubitat, an habuerit animum se obligandi, tenetur seruare votum, perinde ac si animum certè habuisset. Ergo etiam qui post datum Consilium ex se aptum ad mouendum ad homicidium, dubitat, an illud sufficienter reuocauerit; secuto homicidio tenetur ad damnorum restitutionem, perinde ac si illud certò non reuocasset, sed Consilium verè homicidium illud causasset. Ideo enim cum uouens dubitat, an habuerit animum se obligandi, tenetur seruare votum, quia cum nemo præsumatur dicere id, quod in corde non habet; Eo ipso, quod constat de promissione, & dubitatur de animo se obligandi, præsumptio ac possessio est pro animo se obligandi, cum verba promissionis hoc significant. Sed etiam qui dat Consilium, proponere regulariter solet rationes efficaces ad mouendum. Ergo eo ipso, quod constat de Consilio dato & de homicidio secuto, præsumptio ac possessio stat pro eius efficacia in homicidium; Ergo, sicut uouens in dubio animi tenetur seruare votum; ita consulens secuto homicidio in dubio efficacia sui Consilii tenetur ad restitutionem.

15 Tertiò: Quia pro eo stat possessio, pro quo stat Iuris præsumptio. Vnde, cum

non constat de veritate, standum est iuris præsumptioni, quia hæc habetur pro veritate, donec oppositum probeatur, vt prob. *Molin. tom. 1. tract. 2. d. 196. & Menoch. lib. 1. de præsumpt. qu. 4. num. 3.* Sed posito Consilio ad homicidium, & homicidio secuto, & incertitudine de sufficientia reuocationis, præsumptio iuris stat pro efficacia Consilii; In Foro enim externo consilium præsumeretur suum habuisse effectum, & consulenti incumberet onus probandi, quod homicidium secutum non fuerit effectus sui Consilii; Ergo possessio stat pro efficacia Consilii, & consequenter pro obligatione restituendi.

16 Quartò: Quia non minus conaturaliter ad Consilium sequitur ex se efficacia in ordine ad suum effectum, quàm ad promissionem, sequatur obligatio. Ergo sicut dum constat de promissione, præsumptio stat pro obligatione; ita dum constat de Consilio, & de homicidio secuto, præsumptio stat pro efficacia Consilii, & consequenter pro obligatione restituendi; qualitas enim, quæ à natura inest, semper inesse præsumitur, vt probat *Menoch. de præsumpt. lib. 1. q. 14. num. 3.*

17 Quintò; Quia, si Titius gladium Cæsari commodasset ad Pompeium occidendum, nec illum ei deinde se ipsa abstulisset, quamuis sæpius efficaciter tentasset, & Cæsar de facto Pompeium occidisset; Titius in Foro externo præsumeretur ad homicidium illud concurrisse, nisi aliunde constaret, Cæsarem non occidisse Pompeium gladio, sed alio instrumento, Sed Titius eiusdem Cæsaris animo impres-

impresit de facto rationem sufficienter, ex se, inducentem ad homicidium; & homicidium secutum est; Ergo per talem rationem, præsumetur ad homicidium concurrissè, quandiu non constabit, Cæsarem aliunde fuisse motum, ad illud homicidium patrandum.

OBIECTIONUM SOLUTIO.

18 **A**D rationes autem in contrarium; ad primam; Negatur Antecedens; delictum est enim certum, & dubium solum est de qualitate delicti, scilicet de Consilii efficacia; sicut, cum vouens dubitat de animo se obligandi, dubium non est de voti emissionè, sed solum de eius qualitate; Hæc autem, sicut præsumitur in vno, ita præsumitur etiam in alio, in ordine ad effectum obligandi.

19 Ad secundam Resp. non esse contra æquitatem, obligare ad restitutionem certam, quando constat de causa damni posita & de damno secuto, & est præsumptio pro efficacia illius causæ; sicut non est contra æquitatem, obligare ad votum seruandum, quando constat de voto, & est præsumptio de animo se obligandi. In utroque enim casu, causa obligationis est sufficienter certa in Foro externo; Forum autem externum, & internum, quoad iudicium, idem sunt, ut patet ex dictis.

20 Ad tertiam; Negatur minor; Consilii enim efficacia possidet, non eius reuocatio; nam de hac incertum est, an fuerit sufficiens, de illà verò dantur omnes coniecturæ, ac iuris præsumptiones, quod effectum sortita sit.

21 Ad quartam; Negatur minor: Nam de Consilio dato non est dubium, sed

solum de eius efficacia in homicidium; Efficacia autem, cum connaturaliter commitari solet Consilium, sicut animus se obligandi, promissionem; præsumitur adfuisse, quandiu non probatur oppositum; Sicut in vouente, præsumitur adfuisse animus se obligandi, quandiu ipse oppositum non probat; cum præsertim, ad hoc præsumendum, sint coniecturæ fortissimæ: Consilium datum, homicidium secutum; & incertitudo de sufficientia reuocationis, & præsumptio semper stet pro insufficientia reuocationis Consilii, cum tertio modo datum est, ac deinde reuocatum; vt dictum est.

Ad quintam: Est manifesta disparitas; nam Mandans, impossibile est, quod mandatum reuocet, & illud non reuocet sufficienter; Cum enim mandatarius agat solum nomine Mandantis, & in gratiam illius, reuocato mandato, necessariò statim cessat ratio agendi in mandatario. At, qui accepit Consilium, non agit nomine Consulenti, & in gratiam illius, sed nomine proprio, & vt rebus suis prospiciat. Hinc autem fit, vt, reuocato Consilio, non statim cesset, in eo, qui Consilium accepit, ratio agendi, illi à Consulente impressa, sed requiratur, vt hæc, rationibus omnino contrariis, ab ipso auferatur; Quod, cum rationes impressæ fuerunt veræ, difficillimum est, eo, quod difficillimum sit, alias rationes illis contrarias æquè efficaces, earumque destructiuas inuenire.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò, quæ dicta sunt, locum habere, vbi non essent validæ coniecturæ, quæ oppositum suaderent.

derent. Si enim Cæsar independenter à Consilio Titii fuisset inimicus capitalis Pompeji, vel ei mortem minatus esset, vel omnia ad necem necessaria iam præparasset, aut aliæ similes coniecturæ darentur; in hoc casu præsumptio esset pro sufficientia revocationis, quia coniecturæ istæ sufficienter indicarent, homicidium ortum esse, non tam ex Titii Consilio, quam ex Cæsar's odio, ac inimicitia.

24. Secundò: Dubitantem, an Prælati potestas sit legitima, teneri illi obedire, quia esse legitimam, cum sit qualitas, siue circumstantia potestatis, semper præsumitur, quandiu oppositum non probatur.

Similiter, dum coniux dubitat de impedimento dirimente, posse debitum exigere. Tum quia, an detur impedimentum dirimens, est dubium facti; factum autem in dubio non præsumitur, nisi probetur. Tum quia idem est, dubitare de impedimento dirimente, ac dubitare de valore matrimonii, in dubio autem valoris præsumptio stat pro valore, cum valor sit circumstantia, vel qualitas ipsius Matrimonii: *c. si quis acceperit: 33. quæst. 1. Quod si c. inquisitioni; de sententia excomm.* Coniux dubitans de impedimento dirimente debitum exigere prohibetur. Hoc intelligitur, ante adhibitam debitam diligentiam ad dubium expellendum.

QUAESTIO XV.

An præceptum de re dubia obliget.

CASUS.

1. **C**UM Titius ob scientiæ defectum de sua idoneitate ad Confessiones audiendas dubitaret; Prælati habens aliàs ab Episcopo facultatem, quemcunque ex suis subditis approbandi, ei in virtute Sanctæ Obedientiæ præcepit, vt Confessiones audiret; Titius tamen, cum aliquot viros doctos consulisset, & dubium deponere non potuisset, eas audire noluit; Quæritur, vtrum mortaliter peccaverit.

S Y M M A R I U M.

2. An materia dubia eximat ab obligatione præcepti.
9. Duplex dubium circa materiam præceptam.
10. Actus obligatorius obligat ad minimum, quod potest.

R. P. Beati Lib. I.

11. Subditus ad obedientiam tenetur solum ratione voti.
12. Dubitans de materia honestate obedire non tenetur.
13. Quomodocumque dubitet.
14. Superioris præceptum rem illicitam reddere non potest licitam.

N

15. Præ:

- 15 *Præceptum Diuinum præuilet.*
 16 *Superioris potestas, ad materiam, solum certò licitam, se extendit.*
 17 *Subditus, ad eam solam obligare se uoluit.*
 18 *Superioris potestas, non se extendit ad dubia.*
 19 *Superior, illud solum ius habet, quod subditi, per votum, contulerunt.*
 21 *Superioris præceptum, non semper, præsumitur iustum.*
 22 *Præsumitur, quando oritur, ex potestate Legislatiua.*
 23 *Nullum hinc sequitur inconueniens.*
 24 *Superior, in dubio, obligare non potest ad secreti reuelationem.*
 25 *Nec Tempore Quadragesima, ad carnes comedendas.*
 26 *Possessio stat pro præcepto Ieiunii.*
 27 *Nec in dubio de belli iniustitiâ, ad militandum.*
 28 *Multo minus, si subditus, de belli iniustitiâ, habeat iudicium probabile.*

RATIONES DVBITANDI.

Sicut dubium, circa circumstantiam facti, non eximit ab obligatione, quia circumstantia semper præsumitur, quando oppositum non probatur. Ita quæri solet, an dubium circa honestatem materiae promissa, vel præceptæ, quæ honestas videtur esse circumstantia materiae, eximat ab obligatione Voti, vel Præcepti. Et ab obligatione quidem præcepti, videtur non eximere, ideoque Titium mortaliter peccasse. Ita *Azor. tom. 1. lib. 2. c. 19. num. 9. Molina tom. 1. tract. 2. d. 113. Concl. 3. Valentia 1. 2. d. 2. quest. 14. p. 4. Clavis reg. lib. 1. c. 13. n. 40. Nau. c. 23. sum. n. 37.*

Primò: Quia Superior Titio præcipere poterat, ut Confessiones audiret, cum esset in possessione suæ potestatis præcipiendi, nec de inhonestate rei præceptæ constaret, sed ad summum, de eâ esset dubium, in quo casu melior erat conditio Superioris possidentis. Si autem Superior erat in possessione præcipiendi, etiam Titius, utpote subditus, erat in obligatione obediendi; Ergo, non obediendo, peccauit.

Secundò; Quia Superior habet ius præcipiendi omne id, quod euidenter non constat esse malum, aut limites eius potestatis excedere. Quandiu enim non constat, rem præceptam esse malam, aut limites eius potestatis excedere, nulla est ratio illum spoliandi iure præcipiendi, quod habet, cum hoc sit certum, & consequenter, sine causâ, illo spoliari non possit. Sed Titio non constabat, esse malum, cum eâ idoneitate confessiones audire, sed ad summum de hoc dubitabat; Ergo Superior habebat ius, hoc illi imperandi, & consequenter ipse quoque obligationem obediendi; ideoque non obediendo peccauit.

Tertiò; Quia toties subditus præcepto Superioris obedire tenetur, quoties non probat suam exemptionem à tali præcepto; cum enim possessio, & iuris præsumptio stet pro præcepto, quod est certum, Subdito incumbit onus suam exemptionem probandi, & afferendi rationes, illum à præcepto excusantes. Sed Titius probare non poterat, quod audire in illis circumstantiis Confessiones, esset illicitum; de hoc enim solum dubitabat; Ergo tenebatur obedire, & consequenter non obediendo peccauit.

Quar-

6 Quartò; Quia, Superioris præceptum in dubio præsumitur iustum nec limites potestatis excedere; unde, in dubio, de iure belli omnes communiter docent; Subditos teneri Principi obedire, nec debere, belli causas inquirere; sed præsumere, bellum esse iustum, cum Optimatum Consilio decretum fuerit; sed, cum præceptum præsumitur iustum, habet vim obligandi; Ergo in dubio habet vim obligandi, & Subditus obligationem obediendi; Subditus enim præsumere potest, ac debet, præceptum esse iustum; cum non magis sibi credere teneatur, quam Superiori.

7 Quintò; Quia, si in dubio præceptum Superioris non præsumeretur esse iustum, sequeretur, quod Superior, quotiescumque aliquid præcipit, sui præcepti rationem reddere teneretur, & manifestare, quo iure hoc faceret, antequam Subditi tenerentur obedire. Hoc autem in maximum gubernationis damnum vergeret; Illam enim redderet difficillimam, & Subditorum iudicio subiceret, quatenus eorum esset iudicare, an rationes essent ad præcipiendum sufficientes. Cum ergo Superioris præceptum semper præsumatur iustum, semper habet vim obligandi, quandiu non probatur oppositum; & consequenter Subditus in dubio ei tenetur obedire, dubium deponendo; habet enim rationem sufficientem illud deponendi, quæ ratio, est præcepti possessio.

NOTABILIA.

8 Aduertendum est primò; Titium dupliciter dubitare potuisse; primò de scientiâ, ad confessiones audiendas requisitâ, an esset sufficiens, vel insuffi-

ciens; & hoc fuisset dubium facti, & speculationium, sicut si dubitasset, an Cæsaris homicidium secutum esset ex eius consilio, an non: secundò de ipsâ Sacramenti administratione, an sibi esset licita, an illicita; & hoc fuisset dubium practicum, quia fuisset de ipsâ operatione, an esset facienda, vel non.

Aduertendum est secundò; Actum quemcumque obligatorium ita præsumi factum, ut minus, quam fieri possit, sit agenti onerosus; hinc autem fit, ut, si quis voueat calicem, satisfaciat, dando cupreum, nec teneatur dare argenteum; & qui vouit ieiunare, vel dare eleemosynam indeterminatè, per vnicum ieiunium satisfaciat, & quantitatem quamcumque minimam tradendo; Quia Votum strictè, quantum fieri potest, interpretandum est; Tum, ut vitetur, quantum fieri potest, peccati periculum; Tum quia ita habetur *c. ex parte de censib.* Tum quia in legatis, quando non constat de intentione Testatoris, Testator præsumitur legare voluisse minimum, quod potuit, ut ad minimum grauaret heredem. *L. n. 73. ff. de Legatis 3.* Ergo etiam in voto, Vouens censendus est, voluisse se obligare ad minimum, quod potuit; Tam enim vota, quam legata, ex libera Vouentis intentione pendent; ita *Mench. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 9. & Sanch. lib. 4. c. 15. num. 46.*

Aduertendum est tertid; Titium non teneri ad obediendum Prælato, nisi ratione professionis religiosæ, ac voti Obedientie in eâ emissi; ratione enim solius professionis, ei erat subditus; Cum ergo professio sit actus obligatorius, censetur obligare ad minimum, quod potest; ideo-

que solum ad materiam certam ac licitam, non verò ad dubiam. Hinc autem fit, ut neque Superioris potestas ac iurisdic-tio, quamvis data à Pontifice ad aliam materiam se extendere possit, quam ad certam ac licitam; Superioris enim iurisdic-tio cum radicaliter oriatur ex voto subditi, ad alia se extendere non potest, quam ad ea, ad quæ votum ipsum exten-ditur. His positis,

RESOLUTIO.

11 **R**esp. Titium, quomodo-cunque du-bitauerit, Superioris præcepto non obediendo, non peccasse, *Vasq. 1. 2. d. 66. c. 6. n. 51. Sanch. lib. 2. matr. d. 42. num. 33. & lib. 4. sum. c. 15. num. 32. Ioan. Sanch. d. 43. num. 3. Suar. tom. 3. de relig. lib. 10. c. 3. in prim. resp. Castropal. p. 1. d. 3. p. 13. num. 8. Menoch. de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 9. multis re-latis.*

12 Primò; Quia quomodo-cunque dubi-tauerit, non tenebatur obedire; quocum-que enim modo dubitauerit; semper per illi-citum ei erat obedire; Nam si de ipsa Sa-cramenti administratione practice dubi-tavit, an ei esset licita, vel illicita; Cum hoc dubio licite obedire non potuit, quia operari cum dubio practico est intrinsecè in-ialium, & aliunde hoc dubium deponere non potuit, etiamsi ad illud vincendum debitam adhibuerit diligentiam. Si ve-rò dubitavit de ipsa scientiâ, an esset sufficiens, vel insufficientis, neque post adhibitam diligentiam dubium hoc vin-cere potuit; etiam cum hoc dubio licite obedire non potuit; Tum quia, cum hoc esset dubium facti, & factum in dubio

non præsumatur, præsumere non po-terat, se scientiam sufficientem habere. Tum quia pœnitentiæ administratio stante hoc dubio illi erat illicita, erat enim contra præceptum Divinum obli-gans ad Sacramenta ritè ministranda, quod in dubio adhuc obligabat, cum pro illo staret possessio, eo quod esset certum, & excusatio incerta. Posito ergo, quod Titius cum eo dubio licite obedire non potuerit, obedire non tenebatur; ideo-que non obediendo non peccavit; cum præsertim Superioris præceptum ei sufficiens non fuerit ad dubium depo-nendum.

Secundò: Quia Superioris præceptum non potuit Titio reddere licitum, quod antea illi erat illicitum, neque enim ex eo quod Superior præcipiat revelationem peccati in Confessione auditi, reddere po-terest revelationem illam ex illicita licitam. Sed ante Superioris præceptum erat Ti-tio simpliciter illicitum, Confessiones audire; Tum quia erat illicitum, ope-rari cum dubio. Tum quia erat illicitum, Confessiones cum dubio de scientia de-bitâ audire. Ergo Superioris præceptum non potuit ei pœnitentiæ administratio-nem reddere licitam, & consequenter nec ad illam obligare.

Tertiò: Quia, si Superior Sacerdoti dubitanti, an homicidium aliquod eius consilio secutum sit, præciperet, ut cele-braret; Sacerdos ille nec obedire teneretur, nec posset: quia Ecclesia in dubio de homicidio declarat irregularem, & prohibet celebrationem. Sed etiam præceptum Divinum prohibet, ne quis in dubio de scientia necessaria Sacramen-tum ullum ministret; prohibet enim, ne quis

quís illud sine debita scientia ministrat, & qui dubitat, illam non habere præsumitur, cum sit dubium facti; Ergo Titius obedire nec tenebatur, nec poterat.

15 **Quartò:** Quia Superior nunquam habuit potestatem præcipiendi nisi licita; Ergo eo ipso quod dubitatur, an res præcepta sit licita, dubitatur, an potestas Superioris ad illam se extendat; sed idem est dubitare, an præceptum ad rem præceptam se extendat, ac dubitare, an detur præceptum; Ergo eo ipso, quod dubitatur, an res sit licita, dubitatur, an de illa detur præceptum; In dubio autem obligationis vel præcepti nulla datur obligatio, quia possessio stat pro libertate, quæ est certa, quando non constat oppositum; Cum ergo Titius dubitauerit, an pœnitentiæ administratio ei esset licita, dubitavit consequenter etiam, an in Superiore esset potestas præcipiendi; ideoque obligari non potuit ad obediendum.

16 **Quintò:** Quia Titius Prælato obedire non tenebatur nisi ratione professionis religiosæ ac Voti Obedientiæ in illà emissi; ratione enim solius professionis erat ei subditus. Sed in dubio de honestate rei præceptæ ex vi voti obedire non tenebatur. Vouens enim nunquam vult se obligare ad casum dubium; Tum quia illa esset voluntas imprudens, non minus quam voluntas se obligandi ad rem illicitam; Tum quia Vouens habet intentionem se obligandi solum sub conditione, si res promissa sit Deo grata; In dubio autem, an sit grata, iam non datur conditio. Cum ergo Titius per votum noluerit se obligare, nisi ad materiam certam & licitam; neque Prælati ad aliam per suum præ-

ceptum obligare illum potuit. Prælati enim potestatem non habet obligandi ad alias materias, præter eas, ad quas religiosorum vota se extendunt, cum tota Prælati iurisdictio ac vis præcepti fundetur in voto, ex eoque oriatur, & ab illo mensuretur, ut dictum est. Cum ergo res Titio præcepta esset dubia; nec Titius per votum ad illam obligare se voluit, nec Superior eam potuit præcipere; ideoque Titius illam non ponendo, non peccavit.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

Nequæ obstant rationes in contrarium. Ad primam enim resp. Negando, quod Superior rem illam præcipere potuerit; Tum quia erat illicita, ut probatum est; Tum quia erat dubia; Superioris autem potestas non se extendebat ad res dubias, sed solum ad certas, cum ad eas solas Titius per votum se obligare voluerit.

Ad secundam Resp. Negando maiorem; Superior enim non habet maius ius, quam quod ei subditi per votum contulerunt; Subditi autem non contulerunt potestatem præcipiendi, nisi licita & non dubia, quia per votum ad ea solum se obligare voluerunt, & non ad ista.

Ad tertiam Resp. Negando minorem; eo enim ipso, quod dubitabat de sufficientia, probare poterat, illicitum sibi esse confessiones audire, quia in dubio de scientia sufficientia Confessiones audire, est contra præceptum Divinum de Sacramentis non nisi ritè administrandis. Adde, quod in illis circumstantiis pœnitentiæ administratio saltem erat dubia; Titius autem per votum se obligavit

N 3 soluta

solùm ad materiam certam, ideoque in illa solà, Superiori obedire tenebatur, & non in dubià.

20 Ad quartam Resp. primò; Præceptum in dubio præsumi iustum, quando dubium non reddit rem præceptam illicitam; si enim reddat illicitam, iam extrahit illam à materià præcepti. Dubium autem, in casu præfenti, reddit pœnitentiæ administrationem illicitam, ut patet ex dictis.

21 Resp. secundò; Præceptum præsumi, in dubio, iustum, quando oritur ex potestate Legislatiua; tunc enim, cum eius obligatio pendeat ex voluntate, ac potestate Legislatoris, ex eius iurisdictione metiendâ est. At quando oritur ex voto, in dubio rei præceptæ, non præsumitur iustum, quia Vouens noluit se obligare ad casum dubium, sed solùm ad certum; & præceptum tunc extendere se iustè non potest, nisi ad ea, ad quæ votum se extendit.

22 Ad quintam Resp. Illam probare de Superioribus habentibus iurisdictionem, ac potestatem legislatiua, à subditorum voluntate independentem, non verò de Superioribus Religiosorum, totam iurisdictionem habentibus fundatam, ac radicatam in votis subditorum, ideoque ab eorum voluntate pendentem, & quo ad extensionem, ad aliquas solùm materias certas limitatam, & non ad omnes.

COROLLARIA.

23 Colligitur ex dictis, primò: Non posse Superiorem per suum præceptum, obligare subditum, ad reuelandum secretum, & multo minus delictum proximi occultum; (præsertim si ex tali reuelatione, sequi illi posset aliquod damnum,)

quando subditus dubitat, an talis reuelatio sit licita, an illicita; vel quando dubitat, an Superior hoc præcipere possit, vel non possit. In utroque enim casu est dubium de extensione præcepti ad illum casum, ideoque an detur, vel non detur præceptum, in quo casu possessio stat pro libertate certâ, & vis præcepti est probanda, cum sit dubia.

Secundò, Non posse Superiorem præcipere subdito, vel comestionem carniū in die ieiunii, vel omissionem Divini Officii, nec subditum teneri obedire, quando dubitat de sufficientia valetudinis, aut impedimenti; nisi Superior potestatem habeat dispensandi in Ecclesiæ præceptis de ieiunio, aut officii recitatione. Posito enim dubio de sufficientiâ impedimenti, præcepta Ecclesiastica obligant, cum sint certa, & eorum excusatio sit tantum dubia. Superior autem, si potestatem non habeat dispensandi per suum præceptum, obligationem præcepti Ecclesiastici tollere non potest, & consequenter, nec per suum præceptum obligare.

Tertio: In dubio, an res præcepta sit licita, possessionem non stare pro præcepto Superioris, sed pro illo præcepto, contra quod dubitatur esse res præcepta; si enim Superior præcipiat, in die ieiunii carniū comestionem, subdito dubitanti, an eas licitè comedere possit; possessio in eo dubio non stat pro præcepto Superioris, sed Ecclesiæ, cuius præceptum cum sit certum, possidet, quandiu de excusatione non constat; Vnde à præcepto Superioris superueniente tolli non potest, nisi Superior potestatem habeat dispensandi; Tunc enim illud per dispensationem.

fatationem tollere potest. Atque hinc apparet differentia inter præceptum ieiunii V. G. & præceptum Superioris: nam præceptum ieiunii in dubio semper possidet, & obligat, quia nondum constat de excusatione. At præceptum Superioris in dubio statim cessat possidere, quia statim constat de excusatione; Eo enim ipso, quod de honestate rei præcepta dubitatur, iam res illa est alteri præcepto contraria, ideoque incapax, ut præcipiatur à Superiore.

26 Quartò; Subditum, si dubium habeat fundatum de belli iniustitiâ, & adhibita debita diligentia dubium expellere, ac vincere non possit, non teneri: imò nec posse eum eo dubio obedire; Tum propter rationes superius factas; Tum quia certum est, ex bello secutura damna gravissima, & ipsi subdito, & aliis; Superior autem cum tanto damno obligare non potest; cum non magis obligare possit, quam Ecclesiæ præcepta, & hæc, quamvis certa, cum gravi detrimento proprio vel alieno, obligare non soleant; Tum denique, quia in dubio de iustitiâ belli, possessio stat pro iure iustitiæ, quod unusquisque habet, ne laedatur in bonis suis absque manifesto titulo. Hic autem titulus non datur, dum dubitatur, an

Superior habeat ius imperandi; si tamen subditus fundatam rationem dubitandi non habeat, tenetur dubium friuolum deponere, & belli iustitiam præsumere præsumendo præceptum Superioris Divino esse conforme, quandiu non constat, vel rationem fundatam non habet dubitandi, quod illi sit contrarium.

27 Quintò, Quæ dicta sunt, valere à fortiori, cum datur opinio probabilis, quod materia præcepta sit illicita; si enim solum dubium, quod sit illicita, sufficit ad excusandum ab obligatione præcepti, multò magis sufficiet probabilitas, quod sit illicita, & cum Prælati præceptum habeat vim obligandi solum limitatam ad certò licita; utique obligare non poterit ad probabiliter illicita. Nam subditus, dum vouet obedientiam Prælato, sicut excludit materiam dubiam, ita excludit probabiliter illicitam; non minus enim esset imprudens voluntas obligandi se ad obediendum pro casu probabiliter illicito, quam pro casu dubio. Mensura autem obligationis in voto obedientiæ, & consequenter etiam potestatis in Prælato, tota desumitur ex intentione vouentis, cum tota obligatio, ab eius voluntate dependeat.

QVAESTIO

QVÆSTIO XVI.

An votum de materia dubia obliget.

C A S U S.

TITIVS votum emisit, librum aliquem spirituales singulis diebus per semihoram legendi; accidit autem, ut in gravem morbum inciderit, ex eoque, dum conualesceret, dubitavit, lectionem illam forte tunc capiti grauer nocituram; cumque Medici copiam non haberet, nec alium, à quo de hoc certificari posset, lectionem omisit. Quæritur, virum mortaliter peccauerit.

S V M M A R I V M.

- 2 *An votum obliget sicut Lex.*
- 6 *Dubitans de materia honestate, voto non obligatur.*
- 7 *Vouens intentionem non habuit se obligandi ad materia dubiam.*
- 8 *Neque tunc materia est grata Deo.*
- 9 *Dubium de honestate materia, trahit dubium de ipso voto.*
- 10 *Voluntas se obligandi etiam in materia dubia est imprudens.*
- 11 *Ideo votum in dubio non obligat.*
- 12 *Votum est strictè interpretandum.*
- 13 *Idoque se extendit solum ad materiam certò gratam Deo.*
- 14 *Votum à fortiori non obligat, cum datur iudicium probabile de inhonestate materia.*

R A T I O N E S D U B I T A N D I.

- 2 **C**UM ex dictis præceptum Legislatoris in hoc differat à præcepto Prælati, quod primum obligat, etiam cum

materia est dubia: secundum verò solum cum materia certò est honesta, quæri solet, cuiam ex his duobus præceptis sit simile votum in modo obligandi. Videtur enim esse simile præcepto Legislatoris aut legi, ideoque obligare etiam cum materia est dubia; unde Titius videtur mortaliter peccasse. Ita Suar. tom. 2. de relig. lib. 4. de voto cap. 6. num. 12. Castropal. p. 1. d. 3. p. 12.

Primò: Quia fecit contra voti obligationem; cum enim certus esset, se vouisse, & quantum est ex parte sua, se obligasse; propter solum dubium ex parte materia excusari non poterat; nam dubium illud ei iam non fauebat tanquam suam libertatem possidenti, sed possessio tota erat pro voto, quod erat certum, excusatio autem sive libertas incerta.

Secundò: Quia cum ad voti valorem duo necessariò requirantur; vnum ex parte hominis, vt velit se obligare; alterum ex parte Dei, vt velit acceptare, quando est dubium de materia voti, non est dubium de voti valore, ex parte Voluntatis

luntatis Votentis, sed ex parte Dei acceptantis; Ergo, cum de sua voluntate, sit certus, procurare tenetur, ut de diuina acceptatione certior fiat; Ergo, in eo dubio, consulere debet Prælatum, qui est loco Dei, ut, vel interpreteretur, vel dispenseret; alioquin exponeret se periculo, rem Deo gratam, eique promissam omittendi, quod, sine peccato, fieri non potest. Cum ergo Titius, Prælatum non consuluerit, consequenter mortaliter peccauit.

¶ Tertiò; Quia; Titius, dubitans, an lectio esset capiti nocitura, non dubitauit, se votum fecisse saltem sub conditione, si lectio illa Deo esset grata; hoc enim erat certum; Ergo tenebatur à Prælato inquirere, an esset Deo grata, nec sua auctoritate, ac arbitrio, rem in suum fauorem interpretari poterat, ne transgressionis periculo se exponeret; Cum ergo Prælati dispensationem non procurauerit, consequenter mortaliter peccauit.

RESOLVTIO.

R Esp. tamen; Titium, post adhibitam debitam diligentiam, dubitantem de lectione, an esset grauitè capiti nocitura, illam omittendo, mortaliter non peccasse. Ita *S. Thom. 2. 2. quæst. 88. ar. 2. Sotus lib. 7. quæst. 1. ar. 3. ad ult. Syluester v. votum 1. quæst. 4. & votum 2. qu. 14. Sanchez lib. 4. sum. c. 6. num. 5. Bonac. D. 4. q. 2. de voto p. 3. §. 1. num. 5.*

7 Primo; Quia nihil fecit contra votum; per votum enim, nunquam se obligauit ad lectionem, pro casu, quo dubitaretur, placere Deo, vel esse capiti grauitè nocitura, sed solum,posito, quod certò placeret Deo, eique esset grata; nam, quando agitur de obligatione inducen-

R. P. Beati Lib. 1.

dà, facienda est stricta interpretatio; *c. 1. de iureiur. in 6. & L. quidquid adstringenda: ff. de verb. oblig.* ita ut actus obligatorius censeatur obligare ad minimum, quod potest, ut operanti sit minus onerosus, quam fieri possit; Cum ergo votum censeatur sufficienter obligare, si obliget solum ad materiam certò gratam Deo, dicendum est non obligare ad materiam dubiam, qualis est lectio, habens annexum periculum grauis nocimenti capitis, vel saltem dubium.

Secundò; Quia exponere se periculo nocimenti grauis, Deo placere non potest; ergo neque ei placere potest lectio, habens annexum hoc periculum, ideoque esse non potuit materia voti; hæc enim esse debet, res Deo grata; ergo Titius, cum eo dubio, lectionem omittens, votum non violauit.

Tertiò; Quia, qui dubitat de honestate materiae per votum promissæ, nec dubium vincere potest, formaliter dubitat etiam de ipso voto; dubitat enim de aliquo, ad voti valorem essentialiter requisito, cum votum essentialiter, in materia, honestatem requirat; Qui autem dubitat de voto, ac lege, non obligatur, quia tunc tota possessio stat pro libertate. Ergo, qui dubitat de honestate materiae per votum promissæ, non obligatur voto: Cum ergo Titius, dubitans, an lectio esset grauitè capiti nocitura, dubitauerit de honestate materiae per votum promissæ, (exponere enim se temerè periculo grauis nocimenti; honestum non est;) dubitauit etiam de voti obligatione; & consequenter voto non ligabatur.

Quartò; Quia Titius, nunquam censeatur habuisse voluntatem se obligandi,

O

etiam

etiam cum periculo quamvis dubio, grauis damni; talis enim voluntas fuisset imprudens, sicut fuisset imprudens, voluntas se obligandi ad aliquod, etiam cum secum habet annexum periculum, quamvis dubium, peccati; sed lectio habebat annexum periculum saltem dubium damni grauis; ergo Titius non censetur, voluisse, ad eam se obligare, pro eo casu; ideoque illam omittendo, non fecit contra votum.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

¹¹ **A**D rationes in contrarium. Resp. ad primam; Titium nunquam fuisse certum de voto, pro eo casu; imò, cum dubitauerit de materia honestate, consequenter dubitauit de ipso voto; In dubio autem voti, votum non obligat, & tota possessio stat pro libertate, quæ est certa.

¹² Ad secundam Resp. Votum, cum sit actus obligatorius, ideoque strictè interpretandus, non obligare, nisi quando constat, materiam esse Deo gratam, siue Deum tale votum acceptare; Ergo, eo ipso, quod hoc non constat, votum non obligat; ne-

que datur obligatio tunc Prælatum ad eundem pro dispensatione; nam hæc datur solum, quando datur obligatio; cum dispensatio, illam supponat.

Ad tertiam Resp. Titium voluisse lectionem, solum, posito, quod certò esset Deo grata, non verò etiam posito, quod de hoc esset dubium; fuisset enim voluntas imprudens. Ergo, eo ipso, quod Titio non constabat, lectionem, in illis circumstantijs, esse Deo gratam, ex vi voti, ad illam non tenebatur, & consequenter, neque hoc inquirere à Prælato.

COROLLARIUM.

Colligitur ex dictis; quæ dicta sunt, ¹⁴ valere non solum in casu dubij, sed etiam in casu opinionis probabilis pro vtraque parte de honestate materiae, & periculo nocuenti, lectioni annexo; semper enim, quando sunt duæ opiniones probabiles, fas est vnicuique, quamlibet amplecti, siue opiniones sint speculatiuæ, siue practicæ, modo explicato. *Sanch. lib. 4. sum. c. 6. num. 5.*

QVAESTIO XVII.

An conscientia speculative dubia, reddat votum irritabile.

C A S V S.

¹ **Q**VAMVIS Titius certò sciret, se votum quoddam emisisse, dubitauit tamen, an illud, ante pubertatem, an post eam, emisisset; omnique adhibita diligentia, certificari de hoc non potuit; Quæritur, an huiusmodi votum irritari possit à Patre.

S V M M A R I V M.

³ Votum, in dubio pubertatis, non videtur, à Patre irritabile.

⁵ Sicut, nec contractus, in dubio minoritatis.
⁶ Voti irritatio, & rescissio contractus, sunt fauor ætatis.

2. Verè

- 9 Verè tamen votum, in eo dubio, est, à Patre irritabile.
- 10 Potestas irritandi, in Patre, possidet.
- 11 Impuber, non est dominus sua voluntatis, sed pater.
- 12 Sicut, nec seruus sua, sed Dominus.
- 13 Cum due possessiones concurrunt, antiquior praualeat.
- 14 Votum possidet, respectu Filij, sed non respectu Patris.
- 15 Valor irritationis, in potestate Patris fundatur.
- 16 Hæc, ut potè, antiquior, praualeat voto.
- 17 Dubium de Filij etate, non trahit dubium de Patris potestate.
- 18 Habilitas ad Sacerdotium, est fauor ætatis.
- 19 A fortiori, votum irritari potest, cum datur iudicium probabile de Filij impubertate.
- 20 Potestas irritandi, se extendit etiam, ad tempus antecedens.

RATIONES DVBITANDI.

- 2 Quamuis circumstantia dubia, voti certi, à voti obligatione non eximat; adhuc tamen remanet difficultas; an saltem circumstantia dubia temporis, in quo votum est emissum, illud reddere possit irritabile. Et pro parte quidem negatiua sunt. *Salas* 1. 2. tom. 2. quæst. 21. tract. 8. d. 1. f. 25. n. 261. *Nau.* c. 12. n. 64. *Lessius* lib. 2. cap. 40. num. 71. *Syluester* v. votum 4. quæst. 2.
- 3 Primò; Quia voti obligatio, cum sit certa, possidet, sicut possidet præcepti obligatio, quando est certa; potestas autem irritandi, est dubia, sicut est dubia, excusatio præcepti. Ergo, sicut, qui dubitat de excusatione præcepti, non excusatur; ita, qui

dubitat de potestate, vota irritandi, ea irritare non potest.

Secundò; Quia, cum votum sit certum, & irritatio sit dubia, Filius, per irritationem, acquirere non potest possessionem suæ libertatis; Ergo manet obligatus, sicut antea, donec constet de potestate irritandi, & de valore irritationis.

Tertiò; Quia qui dubitat, an contractum inierit, tempore minoritatis, petere non potest rescissionem contractus, nisi probet, fuisse celebratum, tempore minoritatis; Ergo etiam, qui dubitat, an votum emisit, tempore impubertatis, petere non potest irritationem, nisi constet, tempore impubertatis, fuisse emissum: Ideo enim, dubitans, an contractum celebrauerit, tempore minoritatis, petere non potest rescissionem contractus, quia, per illum contractum, alteri contrahenti acquisitum est ius, quo, in dubio, spoliari non debet per rescissionem contractus; sed etiam, per votum, cum sit contractus quidam cum Deo, acquisitum est Deo ius, quo spoliari, in dubio, non debet per irritationem; Ergo, sicut dubius de minoritate, petere non potest rescissionem contractus, ita dubius de impubertate, petere non poterit irritationem voti, & consequenter, nec pater poterit irritare;

Quartò; Quia, sicut, posse rescindi contractum minoris, est fauor illius ætatis, ita posse irritari votum impuberis, est fauor illius ætatis; Ergo, sicut in dubio minoritatis, præsumptio iuris est contra illam, & pro iure alterius contrahentis certò; ita, in dubio impubertatis, præsumptio, ac possessio erit contra illam, & pro iure Dei, quod est certum.

7 Quintò; Quia, cum potestas vota irritandi non sit absoluta, sed limitata ad tempus impubertatis, sequitur, eo ipso, quod dubium est, de tali ætate, ac tempore, dubium esse etiam de potestate irritantis; Ergo irritans, nulla priuatur possessione, quamuis ei hæc potestas denegetur; Non enim ei denegatur aliquid certum, sed dubium. Possessio autem, semper est aliquid certum.

8 Sextò; Quia, dubitans, an vigesimum quartum annum expleuerit, non est capax sacrum Presbyteratus ordinem suspiciendi; Ergo neque dubitans, an tempore impubertatis, votum emiseric, erit capax irritationis; Non minus enim, ad capacitatem irritationis requiritur tempus determinatum impubertatis, quam ad capacitatem Presbyteratus, requiratur determinatum tempus annorum viginti quatuor; Ergo, sicut, cum de isto tempore non constat, non datur capacitas ad Sacerdotium, ita, dum non constat de tempore impubertatis, non dabitur capacitas ad irritationem.

RESOLVTIO.

9 **R**espond. tamen: posito Titij dubio, an votum emiseric tempore pubertatis, posse votum illud à Patre irritari. Ita *Suar. to 2. de relig. lib. 4. de voto, c. 6. n. 1. Et lib. 6. c. 6. num. 4. Sanch. lib. 2. matr. d. 41. num. 39. Et lib. 4. sum. c. 32. num. 2. Bonac. d. in 2. præc. dec. quæst. 2. pun. 7. §. 2. num. 21. S. Thom. 2. 2. quæst. 88. art. 8. Sotus lib. 7. de inst. quæst. 2. art. 1. Reginaldus lib. 18. num. 309.*

10 Primo; Quia, Pater habet possessionem iuris, ne filius, independenter ab eius voluntate, votum emittat; possidetque potestatem dominatiuam illud irritandi,

si à filio fuerit emissum; Ergo, dum non constat de exemptione filij ab hoc dominio, per temporis decursum, & lapsum ætatis, quâ dominium hoc durat; retinere potest Pater hanc potestatem, nec est illâ priuandus. Sed, quandiu dubitatur, an Votum fuerit emissum, tempore pubertatis, non constat de exemptione Titij à Patris dominio; Ergo stante hoc dubio, Pater censetur retinere potestatem, eius vota irritandi, nec eâ est spoliandus; ideoque ea potest irritare.

Secundò; Quia voluntas impuberis, quo ad omnia vota, & minoris, quoad vota realia, non est propria ipsius Impuberis, sed aliena; Est enim Patris, & Pater illam possidet; Ergo, quandiu non constat, esse factam propriam ipsius Filij, per lapsum ætatis, remanet aliena, & in Patris possessione, & consequenter, in dubio, an per lapsum ætatis, facta sit propria Filij, melior est conditio Patris possidentis.

Tertiò; Quia, si dominus aliquis, seruum, eâ conditione, possideat, vt, transacto vigesimo ætatis anno, euadat liber; in dubio illius ætatis, eius serui dominio priuari non potest, sed seruo libertatem petenti incumbit onus probandi, se illam ætatem expleuisse. Ergo eodem modo, cum Pater, Filij voluntatem, vsque ad certam ætatem, possideat, quoad vota irritanda; In dubio lapsæ ætatis, hoc dominio priuari non potest, sed ipsi Filio propriam libertatem possidere volenti, incumbit onus probandi, quod ætas, sit lapsa. Stante ergo Titij dubio, potest Pater ejus vota irritare.

Quarto; Quia, quando duæ possessiones concurrunt, antiquior præualeat, iuxta

reg.

reg. qui prior est tempore, potior est iure, de reg. iuris, in 6. eo quod obligatio superueniens, priori detrimentum afferre, aut cum eius præiudicio induci non possit; Vnde seruus, qui absque Domini licentiâ matrimonium contrahit, tenetur potius Domino obsequium, quam vxori debitum reddere, quando vtrique satisfacere nequit; quia possessio Domini in corpus serui, tanquam antiquior præferenda est possessioni vxoris in idem corpus. Sed possessio Patris in voluntatem Filij, est antiquior, possessione voti in eandem voluntatem; illa enim est acquisita à Filij natiuitate, hæc verò solum, post votum emissum; Ergo, quamuis votum, Filij voluntatem possideat, præualet tamen possessio Patris antiquior.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

14 **A**d rationes dubitandi; Resp. ad primam; Votum possidere quidem respectu voluntatis Vouentis; non tamen respectu Patris; Huius enim possessio tanquam antiquior præualet; imo, cum dubium sit, an votum emissum sit, in ætate legitimâ, ratione cuius non pendeat à Patris consensu, est etiam dubium, an firmiter obliget, & independentem à Patris voluntate; ideoque, neque respectu Vouentis, est certum quoad firmitatem obligandi, & consequenter, neque quoad hoc, possidet respectu ipsius Vouentis; in casu autem præcepti, nulla datur possessio pro libertate, sed tota est pro præcepto; vnde eius instantia, non militat contra casum præsentem.

15 Ad secundam Resp. Valorem irritationis, esse moraliter certum, quia pro eo stat possessio, ideoque per irritationem,

Filium acquirere posse possessionem suam libertatis; valor enim irritationis non fundatur in possessione libertatis, quam habet Filius, sed in possessione, quam Pater habet eiusdem libertatis in ordine ad vota, quæ fortior est possessione voti, cum sit antiquior.

Ad tertiam, & quartam Resp. Ratio-16 nem disparitatis esse, quia per contractum, comparatum est ius alteri contractenti, quod, cum sit certum, possidet, & in eâ possessione est vnicum, nec cum eo datur alia possessio præualet. At ex voto, comparatum quidem est ius Deo, quod cum sit certum respectu voluntatis Vouentis, respectu illius possidet; quia tamen in eâ possessione non est solum, sed cum eo concurrit possessio Patris antiquior; hinc est, vt huic præualere non possit, nec illi detrimentum afferre, & consequenter, quod hæc semper maneat in sua possessione irritandi, donec constet de Filij exemptione ab eius potestate per lapsum debitæ ætatis. Præterea, cum habitas ad rescissionem contractus sit fauor solius ætatis minoris, non est mirum, si volens eo privilegio gaudere, & à communi contractuum lege eximi, minorem ætatem probare debeat; at habitas ad votorum irritationem, non est fauor solius ætatis impuberis, vel subditi, sed etiam Patris, ac Superioris, cum Superior, subditorum vota irritare possit, etiam ipsis iniuris, vt fusè probat *Suar. tom. 2. de relig. lib. 1. de voto c. 1.* imò aliquando non est in fauorem subditi, sed vt vitetur damnum Superioris, vt patet in potestate irritandi vota seruorum; Ergo Filio, vt eius votum sit capax irritationis, non incumbit onus suam impubertatem probandi; hæc

enim oritur ex possessione potestatis irritandi, quam habet Pater antecedenter ad votum, quâ, in dubio impubertatis, spoliari non potest.

17 Ad quintam Resp; Ex dubio ætatis, non oriri dubium de potestate Superioris ad irritandum; hæc enim est certa, quia fundatur in certâ possessione, quam Superior habet, ne subditus independenter ab ipsius voluntate possit se voto adstringere, quæ possessio antiquior est possessione voti; sicut ex dubio, an res, quam quis possidet, sit sua, non oritur dubium, an possit illâ uti; hoc enim, ratione certæ possessionis, est certum; Sicut ergo priuaretur possessor rei possessione certâ, si ei, in dubio, denegaretur potestas, illâ utendi; ita priuaretur Pater possessione suâ potestatis ad irritandum, si ei hæc potestas denegaretur.

18 Ad sextam Resp. Habilitatem ad Sacerdotium, esse fauorem illi ætati concessum, ideoque non mirum, si eo gaudere volenti incumbat onus, ætatem illam probandi, & certa illa ætas requiratur; at habilitas ad votorum irritationem, non tam est fauor ætatis impuberis, vel subditi, quam ius existens in Patre, vel Superiore ad irritandum; ideoque Filio, ad huius irritationis capacitatem, probandam non esse impubertatem, sed semper in eo præsumi, quandiù non probatur fluxus ætatis, quia in eo præsumitur, quandiù præsumitur in Patre potestas irritandi, cum hæc duo sint correlatiua; potestas autem ad irritandum, in Patre semper præsumitur, quandiù non probatur in Filio exemptio per fluxum ætatis.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Possè Patrem, 1º vota Filij irritare, non solum quando dubitat, an ea; tempore impubertatis, emiserit, sed etiam quando de hoc habet opinionem probabilem, dummodo non habeat moralem certitudinem; quia propter hanc opinionem probabilem; Pater non priuatur potestate, ac possessione, quam habet; sequi enim adhuc potest opinionem probabilem oppositam; sicut, quamuis coniux haberet opinionem probabilem de nullitate matrimonij, non propterea alteri teneretur negare debitum, nec spoliare illum probabili possessione, quam habet, sed sequi posset opinionem probabilem oppositam.

Secundò; Idem dicendum esse, quando 2º dubium, est circa tempus non subsequens subiectionem, ut in casu impuberis, sed eam antecedens; ut si vxor dubitet, an ante matrimonium, votum emiserit; aut seruus, qui aliquando fuit liber, an tempore libertatis; & pupillus, qui aliquando caruit tutore, & minor, qui aliquando caruit curatore; an tempore subiectionis, an verò tempore, quo sui iuris erant, votum emiserint; Quia possessio præsens, quam habet Superior de voluntate subditi, est certa, cum certum sit, illum esse seruum, aut minorem, & illam vxorem &c. At exemptio quo ad illa vota, est dubia; vnde dubia est etiam, vel saltem sub opinione, votorum possessio quoad eorum independentiam à consensu Superioris; Hæc autem non sufficit ad spoliandum Superiorem certâ possessione, quam habet.

QVAE.

Q V A E S T I O XVIII.

An ignorantia excuset à culpà, & à pœnà.

C A S V S.

EPISCOPVS Smirnenfis, iustis de causis, blasphemiam sub excommunicatione prohibuerat. Cum autem post annum, Ciuis quidam Cartaginensis, illuc appulisset; & posito ibi domicilio, Ciuem Smirnensem in matrimonium duxisset, die quadam, (quia blasphemandi habitum iam contraxerat) inter ludendum; Episcopi statutum inuincibiliter ignorans; sæpius blasphemauit. Quæritur; Vtrum in excommunicationem inciderit.

S V M M A R I V M.

- 2 Ignorantia notitia, cur necessaria.
- 8 Ignorantia quid,
- 9 Quotuplex sit, in ordine ad varios terminos considerata.
- 10 Ignorantia concomitans, quam dispositionem includat ad actum ignoratum.
- 11 Ignorantia inuincibilis, etiam concomitans, excusat à culpà.
- 14 In quo sensu, non excuset.
- 15 Excusat etiam à Pœnà.
- 18 Reddit actum non voluntarium.
- 20 Quando censetur reddere voluntarium.
- 22 Cur, in Foro externo, Ignorantia facti, sed non iuris, excuset.
- 23 Ignorantia inuincibilis excusat etiam à suspensione.
- 24 Et ab Irregularitate.
- 25 Et à Reseruatione.
- 26 Impedit actus nullitatem, quando hac, est pœna.
- 27 Excusat etiam ab alijs pœnis.
- 29 Non solum Ignorantia iuris, sed etiam facti, excusat.
- 30 Nec solum Antecedens, sed etiam Concomitans.

31 Imo etiam venialiter vincibilis.

32 Vincibilis tamen mortaliter, non excusat.

R A T I O N E S D V B I T A N D I.

CVm, Conscientia dubia, essentialiter² supponat ignorantiam rei, de qua dubitatur; & ignorantia opponatur libertati, quæ ad honestatem operationis necessàriò requiritur: Vt legis internæ limites cognoscamus, ac veluti proprium Territorium, sciamusque, quousque in nostris operationibus dirigendis, conscientia regula se extendat; etiam ignorantia notitia necessaria est; cum hæc, aliquando, excuset & à culpà, & à pœnà, & actuum valorem impediatur.

Videtur ergo Ciuis Cartaginensis, in ex-³ communicationem incidisse. Ita Couar. c. Alma Mater 1. par. §. 10. n. 9. Aluarez. 1. 2. disp. 158. num. 5. Comitulus lib. 5. Resp. mor. quest. 3. Grass. 1. par. decis. lib. 4. c. 9. n. 42. Rodrig. tom. 1. cap. 80. n. 11. concl. 11.

Primò, quia Ciuis ignorantia, ex cir-⁴ cumstantiis, videtur fuisse non anteceden-

dens, sed concomitans; Cum enim blasphemandi habitum haberet, videbatur ad blasphemandum paratus, etiam si Episcopi legem cognouisset. Hæc autem ignorantia, cum actum non reddat inuoluntarium, nec excusare videtur à culpâ, & consequenter nec à pœnâ.

5 Secundo; Quia, rei illicitæ vacans, consensum præstare censetur etiam ijs, quæ præter eius intentionem sequuntur, *ex c. fin. de homic. in 6.* Vbi, iubens, aliquem verberari, cauens, ne occidatur, irregularis assentitur, si Mandatarius, fines mandati excedens, illum occidat. Sed Ciuis, quamuis Episcopi statutum ignorans, actionem illicitam posuit, nempe blasphemiam. Ergo censetur etiam, in eius specialem malitiam, contra Episcopi statutum, consensisse; Ideoque statuti quamuis à se ignorati, pœnas incurrit.

6 Tertio; Quia, *in c. cum illorum: de sent. excom.* statuitur, dispensari posse, in irregularitate, cum quibusdam excommunicatis, qui iuris ignari, ad Ordines, se promoueri curarunt. Ergo ignorantia iuris humani, ab irregularitatis pœna non excusat; Ideoque, nec ab excommunicatione, Ciuem excusauit.

Quarto; Quia, *ex reg. Ignorantia. 13. de reg. iuris in 6.* Ignorantia facti, non verò iuris, excusat. Ciuis autem ignorantia, non fuit facti, sed iuris. Neque hoc, intelligi potest, de ignorantia vincibili; Nam hæc, etiam facti, non excusat.

NOTABILIA.

8 **A**duertendum est primò; Nomine ignorantia, intelligi aliquando, carentiam scientiæ in subiecto, quod illam, nec habere debet, nec potest; in quo sensu, dici-

tur, esse in Infantibus, ac Amentibus. Aliquando, carentiam scientiæ in subiecto, quod illam, habere quidem potest, sed non debet; In quo sensu, Musicus ignorare dicitur Artem ædificatoriam, quia licet illam scire possit, non tamen debet. Aliquando, carentiam scientiæ in subiecto, quod illam habere potest, ac debet; in quo sensu, qui nescit ea, quæ ad eius officium, ac munus spectant, ea dicitur ignorare. Aliquando denique, errorem, scientiæ oppositum; vt, si quis, non solum nescitet, contractum vsurarium esse illicitum, sed putaret, esse licitum. Primæ tres ignorantia, dicuntur negatiua; quia consistunt in mera negatione, siue priuatione scientiæ. Quarta verò, dicitur positiua; quia, præter scientiæ negationem, continet etiam actum posituum erroris.

Aduertendum est secundo; Quamlibet ex his ignorantijs; considerari posse, vel in ordine ad rem ignoratam; vel in ordine ad Voluntatem; vel in ordine ad eius actum. Primò modo considerata; diuiditur in ignorantiam iuris, & facti. Ignorantia iuris; est ignorantia legis, siue præcepti, aut consuetudinis, aliquid præcipientis, vel prohibentis; Vt, cum quis ignorat præceptum, de bonis Naufragantium non surripendis. Ignorantia facti; est ignorantia ipsius rei prohibita, vel præcepta; Vt, cum quis carnes comedit, ignorans, esse diem Veneris. Secundo modo considerata; diuiditur in inuincibilem, ac vincibilem. Inuincibilis, est, quæ expelli à nobis, vel non potest; Vt, cum de iure, vel facto, nulla nobis occurrit cogitatio, aut principium dubitandi; tunc enim voluntas, cum sit potentia cæca, moueri non potest ad in-

qui-

quirendum. Vel non debet; Vt si, dum aliqua nobis occurrit cogitatio; ad eam ignorantiam tollendam, adhibita sit diligentia, quæ pro qualitate Rei, Præcepti, ac Personæ iudicari poterat moraliter sufficiens; Positâ enim hac diligentia, si adhuc non tollitur; iam eam tollere, nobis est moraliter impossibile. Vincibilis est; quæ tolli à nobis potest, & debet. Vt, cum de iure, vel factò occurrit nobis dubitatio, & inquirere possumus. Tertio modo considerata; diuiditur in antecedentem, concomitantem, & consequentem. Ignorantia antecedens, dicitur illa, quæ est causa actus, qui fit; ita vt, si illa non esset, actus, non fieret; Vt, cum quis, carnes comedit die Veneris, quia ignorat, esse diem Veneris, aliàs non comesturus, si sciret. Concomitans verò, est; quæ ita est coniuncta cum actu, vt, quamuis ipsa non esset, adhuc fieret actus; Vnde per accidens solum, est coniuncta cum actu; Vt, cum quis ita carnes comedit, ignorans esse diem Veneris, vt tamen eas adhuc, eodem modo comederet, si sciret. Consequens denique, est; quæ aliquo modo, vel directè, vel indirectè, nobis est voluntaria.

10 Aduertendum est tertio; Eum, qui, ex ignorantia concomitante, operatur, tripliciter posse esse dispositum ad actum ignoratum. Primò habitualiter tantum, siue in causâ, & radice; Vt, cum quis, ita carnes comedit die Veneris, vt, si sciret, esse diem Veneris, ex vi dispositionis, quam habet, eas adhuc vellet comedere, de factò tamen hanc voluntatem non habet. Atque hic, carnes sic comedendo, nullo modo peccat, quia dispositio, solum per modum habitus, non est culpa.

R. P. Beati Lib. I.

Secundò potest ad illum esse dispositus actualiter, siue per actum conditionatum; Vt, si; dum carnes, cum eâ ignorantia comedit, dicat; *Vellem eas comedere, etiam si esset dies Veneris; vel, Minam esset dies Veneris.* Et tunc, actus isti, sunt quidem peccatum mortale, sed tamen merè internum; in eam enim comestionem, nihil influunt; Cum hæc, ex illo affectu, oriri non possit, eo quod, dies Veneris omnino ignoretur. Tertio denique potest Operans, ad actum ignoratum, esse actu dispositus, per actum absolutum, quo dicat; *Volo carnes comedere, siue sit, siue non sit dies Veneris.* Et tunc, non solum actus internum, sed etiam externa comestio, est contra Ecclesiæ præceptum. Quamuis enim, Operans, inuincibiliter ignoret, esse diem Veneris; Actu tamen cogitat de carniû comestione die Veneris, eamque vult saltem indeterminatè. Hoc autem sufficit, vt comestio, etiam ex illo affectu intelligatur procedere: Sicut enim, dum quis Filium Inimici inuincibiliter ignoratum baptizat, cum intentione baptizandi Infantem præsentem, quicumque sit; Intentio illa, influit in baptismum, & ad eius valorem sufficit; Ita, dum quis, inuincibiliter ignorans, esse diem Veneris, vult absolute carnes comedere, siue sit, siue non sit dies Veneris; voluntas ista, influit in carniû comestionem, & sufficit, vt illa comestio, sit contra Ecclesiæ præceptum. His positis.

RESOLVTIO I.

AD Casum respondetur primò; Ciuem I X
Cartaginensem, per blasphemiam,
P. pec-

peccasse quidem, contra secundum Decalogi præceptum; sed non contra Episcopi statutum. Ita *Silvester v. ignorantia. num. 15. Sotus in 4. dist. 22. quest. 1. ar. 2. Nau. c. 27. sum. num. 16. & 274. Suar. tom. 5. in 3. par. disp. 4. Sec. 8. n. 20. Sanch. lib. 9. matr. disp. 32. num. 9. Et in sum. lib. 1. c. 12. num. 13. Valentia par. 3. disp. 7. quest. 17. pun. 7. Molina tom. 4. de iust. tract. 5. disp. 71. num. 9. Tolet. Sum. lib. 1. c. 8. Salas 1. 2. tract. 13. disp. 8. sect. 10. Azor. tom. 1. lib. 1. c. 15. quest. 3. Sayr. de Cens. lib. 5. c. 18. num. 24. Vgolin. de Cens. tab. 1. c. 9. §. 8. num. 10. Henriquez lib. 13. de excom. c. 23. num. 2. Grassius tom. 1. decis. lib. 4. c. 9. nu. 16. Vasq. 1. 2. disp. 125. c. 2. & 3. Bonacina de cens. d. 1. quest. 2. pun. 1. num. 7. Filliuc. tr. 11. c. 8. qu. 10. & alij communiter.*

12 Probatur primò; Quia, Cuius Cartaginensis, Episcopi statutum inuincibiliter ignorabat, saltem ignorantia concomitante; vt ex blasphemandi habitu, & ex circumstantijs, colligitur. Ergo contra Episcopi statutum peccare non potuit; Ad peccatum enim necessariò requiritur, vt aliquo modo sit voluntarium; Ignorantia verò concomitans inuincibilis, licet non reddat actum inuoluntarium, sicut reddit ignorantia antecedens, reddit tamen non voluntarium.

13 Secundò; Quia, impossibile est, peccare, quando Conscientia inuincibiliter dicat, actionem non esse illicitam; Conscientia enim, est proxima regula bonitatis, & malitiæ nostrorum actuum; Sed, postea ignorantia inuincibili concomitante prohibitionis Episcopi, Conscientia, Cui Cartaginensi inuincibiliter di-

cabat, blasphemiam habere solùm malitiam contra secundum Decalogi præceptum, non verò contra Episcopi statutum; De hoc enim, cum inuincibiliter ignoraretur, nihil dicere poterat. Ergo Cuius Cartaginensis, blasphemando, peccauit solùm contra secundum Decalogi præceptum, & non contra Episcopi statutum.

Neque obstat *D. Thomas 1. 2. quest. 76. 14 ar. 3.* vbi dicit; ignorantiam concomitantem, à peccato non excusare. Nam, vel *S. Doctor* loquitur ibi de ignorantia concomitante secundum se, & pro vt abstrahit à vincibili, & inuincibili; & sic, quemadmodum neque est voluntaria, neque inuoluntaria, ita neq; accusat, neq; excusat; vel, si loquitur de ignorantia concomitante inuincibili, adhuc de hac verificatur, quod operantē omnino à peccato non excuset circa obiectum ignoratum, cum sit talis naturæ, vt simul cum eâ, esse possit affectus peccaminosus circa obiectum ignoratum, vt dictum est supra; Qui affectus, cum ignorantia inuincibili antecedente, esse non potest. Ita *Vasquez & Sanchez locis citatis.*

RESOLVTIO II.

Respondetur secundò; Ciuem Cartaginensem, in excommunicationem non incidisse. Ita *Doctores omnes supra citati, & alij communiter.*

Probatur primò; Quia, pœna non incurritur absque culpa; & quantitas pœnæ proportionari debet quantitati culpæ; *ex c. felicit; de pœn. in 6. & c. 2. in fine, de his que fiunt à mai. par. Capit.* Sed Cuius Cartaginensis, Episcopi Smirnenfis legem inuincibiliter ignorans, blasphemando,

mando, offendit tantum, ius Diuinum, contra quod, se agere cognoscebat; non verò ius positium Episcopi; Cum illud inuincibiliter ignoraret. Ergo solius prioris iuris pœnas incurrit, non verò excommunicationem, quæ est pœna, per legem Episcopalem, imposita.

- 17 Secundò; Quia, in *c. Vi animarum; de Const. in 6.* expressè decernitur; sententijs, per statuta Ordinatorum prolatis, non ligari ignorantes, quamuis sententiæ sint latae pro facto, etiam iure naturæ damnato; quale est furtum; Vt ex ipso. tex. patet. Cum ergo Cuius Cartaginensis, Episcopi legem inuincibiliter ignorauerit, eius sententiâ ligari non potuit.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

- 18 Neque obstant rationes, superius in contrarium adductæ. Nam ad primam Resp. Ignorantiam concomitantem, licet non reddat actionem inuoluntariam, illam tamen reddere non voluntariam; Cum enim omnino ignoretur, nullo modo, neque directè, neque indirectè, potest esse volita. Hoc autem sufficit, vt excuset à culpâ, cum hæc, necessariò debeat esse libera, ac voluntaria, vt sit imputabilis.
- 19 Ad secundam; Respondetur primo; cum *Suar. tom. 5. d. 45. sec. 6. num. 10.* hoc esse peculiare, in eo casu; quia in iure, est expressum. Ad alias tamen pœnas, imo neque ad alias irregularitates extendendum non esse, quia materia est odiosa.
- 20 Respondetur secundò; cum *Sanchez lib. 9. matr. d. 32. n. 10.* Danem operam rei illicitæ, censeri consensum præstare et-

iam ijs, quæ præter eius intentionem sequuntur, quando hæc præuideri ab illo debebant, ideoque fuerunt culpabiliter ignorata; Vt contingit in casu ipsius textus; Mandans enim, ea præuidere debebat, & cogitare, quod possent euenire. Respectu autem Cuius Cartaginensis, non dabatur hæc obligatio; alioquin non fuisset ignorantia concomitans, sed consequens, & aliquo modo voluntaria.

Ad tertiam Respondetur; Pontificem, 21 ibi loqui de ignorantia vincibili, ac culpabili; æquè enim loquitur de ignorantia iuris, ac facti. Certum est autem, ignorantiam facti, si sit omnino inuincibilis, excusare à culpâ.

Ad quartam Respondetur; Eam regulam, 22 non valere in Foro Conscientiæ; Vtraque enim ignorantia, cum est inuincibilis, excusat à culpâ; & neutra, cum est vincibilis. Valet ergo solùm, pro Foro externo; quia in hoc, iuris ignorantia non præsumitur, sicut præsumitur ignorantia facti; Eo enim ipso, quod leges, solemnni ritu sunt promulgatæ, earum dispositionem, scire, omnes tenentur; Ideoque, eam ignorare, est culpa lata. *L. lata culpa ff. de verb. signif.* Cum ergo, delictum non præsumatur; ex *L. merito. ff. pro Soc.* Hinc est, vt neque præsumatur ignorantia iuris. *L. Leges Sacratiss. & L. fin. Cod. de legibus.* Et consequenter; quod regulariter, in Foro externo, non excuset à culpâ.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Ignorantiam 23 inuincibilem concomitantem; & à fortiori, etiam antecedentem, excusare, non solum à pœna Excommunicationis, sed etiam à pœna Suspensionis, &

Interdicti, quamvis sit imposita pro facto, iure naturali damnato: Quia pœna, nunquam incurritur absque culpâ. Vbi autem datur ignorantia inuincibilis, siue antecedens, siue concomitans, impossibile est, dari culpam, cum impossibile sit dari voluntarium, quod, ad culpam, necessariò requiritur. *Nauar. c. 23. sum. num. 47.*

24. Secundò; Eandem ignorantiam, excusare etiam ab Irregularitate, quæ, in puram delicti pœnam, imponitur; Eadem enim militat ratio; quod scilicet, pœna, absque culpâ, non incuratur. Hinc fit, vt celebrans in statu excommunicationis, non fiat irregularis, si Ius, eam irregularitatem imponens, inuincibiliter ignoret. Quod autem dictum est de ignorantia inuincibili, intelligendum est etiam de inaduertentiã, ac obliuione inuincibili *Reginald. lib. 30. c. 2. num. 15.*

25. Tertio; Inuincibiliter ignorantem, Constitutionem aliquam nouam, in qua alicuius peccati reseruatur absolutio; Vt seruauit Sixtus V. malè promotorum ad ordines: eam reseruacionem non incurere; Quamuis enim, se peccare cognoscat, non tamen contra constitutionem, eam inuincibiliter ignoret. Ergo incurere non potest reseruacionem, quæ est pœna, per illam constitutionem imposita. *Sanchez lib. 9. matr. dis. 32. nu. 8.*

26. Quarto; Actus irritationem, quando est imposita in pœnam delicti, non incurri ab ijs, qui legem, eam imponentem, inuincibiliter ignorant. Tum quia, cum actus irritatio, sit pœna, est consequenter effectus culpæ, ac delicti, Sed, ob ignorantiam inuincibilem, cessat culpâ, ac delictum. Ergo cessare

debet etiam actus irritatio, quæ, pœna quædam est; vt supponitur. Tum quia, cessante, ob ignorantiam inuincibilem, culpâ, cessant aliæ pœnæ. Ergo cessare debet etiam, actus irritatio; cum non sit maior ratio istius, quam aliarum. Tum denique, quia, qui, ex obliuione inuincibili, officium omittit, facit fructus suos, non obstante lege pœnali, contra non recitantes, latâ, fructuum acquisitionem irritante; quia, ratione illius obliuionis, non peccat; Ergo, quoties dabitur ignorantia, vel obliuio inuincibilis, cessabit actus irritatio, quando hæc, in pœnam, est imposita. *Suar. lib. 5. de legibus c. 22. n. 3.*

Quintò; Coniugem, qui alterius Coniugis Consanguineam cognouit, vel Filium communem, in Baptismo tenuit, inuincibiliter ignorans, hæc, specialiter, per legem Ecclesiasticam, esse prohibita; non incurere priuationem petitionis debiti, quæ, per eam legem imponitur; Quia ignorantia inuincibilis iuris, sicut excusat à culpâ, ita excusat à pœna, eo iure, impositâ; quamuis factum, alias sit iure naturali, vel diuino, damnatum; vt probatum est supra. Sed priuatio debiti, est pœna, per legem Ecclesiasticam, imposita. Ergo non incurritur ab eo, qui legem illam inuincibiliter ignorat; Sicut enim non delinquit in legem, ita nec à lege puniri debet. *Nauar. cap. 16. sum. num. 34.*

Sexto; Eum, qui sibi certam pœnam, per Votum, imposuit, si delictum aliquod commiserit; V. G. dare decem aureos in eleemosynam, si fornicatus fuerit; Non teneri ad pœnam soluendam, si Voti inuincibiliter inmemor, delictum il-

illud committat: Quia pœna, iure nouo imposita, etiam pro facto, alias, iure naturali, damnato, non incurritur ab eo, qui ius illud inuincibiliter ignorat. Sed Votum obligat, ad modum legis; Est enim quædam, veluti lex priuata, quam homo, circa materiam promissam, sibi spontè imponit. Ergo, quando inuincibiliter ignoratur, vel de eo datur obliuio inuincibilis, non incurritur pœna, ab eo statuta; Tunc enim non violatur. *Sancti lib. 4. sum. cap. 22. n. 18.*

29 Septimò; Etiam ignorantiam inuincibilem facti, excusare à pœnâ, illi facto, per legem, impositâ; Quia, hæc etiam excusat à culpâ; pœna autem non incurritur absque culpâ. Idemque valet etiam de ignorantia inuincibili qualitatis culpæ, vel facti. Si quis enim Clericum percutiat, inuincibiliter ignorans, esse Clericum, excommunicationem non incurrit, *ex c. si verò: il 2. de sent. excom.* Quia ignorantia illa status Clericalis, percussio- nem excusat à culpâ Sacrilegij. Ergo etiam à pœna excommunicationis, propter illam culpam, impositâ, *Sayrus de Cens. lib. 1. c. 18. n. 19.*

30 Octauò; Ignorantiam inuincibilem facti, excusare à pœna iuris, non solum, quando est antecedens, sed etiam quando est concomitans; Quamuis enim, cum ignorantia concomitante, stare possit, circa obiectum ignoratum, prauus affectus, non solum habitualis, sed etiam actualis; vt si quis Clericum percutiat, inuincibiliter ignorans, esse Clericum, ita tamen dispositus, vt illum percuteret, quamuis cognosceret esse Clericum; Ille tamen prauus affectus, non influit in actum externum, nec illum imperat; cum

hic, omnino ignoretur; ideoque, nec illi suam malitiam communicat; Dum enim quis, Clericum percutit, inuincibiliter putans, esse Laicum, illum percussurus, etiam si cognosceret esse Clericum; percussio illa, non imperatur à voluntate Clericum percutiendi, cum hic omnino ignoretur; sed à voluntate percutiendi eum, qui putatur Laicus; ideoque nec aliam malitiam habet, præter illam, quæ illi communicatur à voluntate percutiendi Laicum. Hæc autem, illi communicare non potest malitiam Sacrilegij ignorati. Quemadmodum ergo, percussio illa, caret malitiâ Sacrilegij, ita carere etiam debet, pœnâ impositâ Sacrilegio; pœnâ enim, absque culpâ, incurri non debet. Ita *Suares de cens. d. 4. sec. 8. nu. 8. Vasquez 1. 2. disp. 125. c. 2. Molina tom. 4. de iust. tract. 3. disp. 53. num. 2. Petrus Nauar. lib. 2. de rest. c. 1. dub. 7. Henriquez lib. 11. de Matrim. c. 10. num. 1. Aluarez 1. 2. disp. 158. num. 4. Sanchez lib. 9. de Matrim. disp. 32. n. 26. & alij plurimi apud istos.*

Nonò; Quæ dicta sunt de ignorantia inuincibili, valere etiam de venialiter tantum vincibili; Quia hæc, licet omnino non excuset à culpâ; excusat tamen à mortali. Pœna autem grauis, etiam ob culpæ leuitatem, non incurritur; cum debeat esse proportionata delicto; Vnde, qui etiam scienter, opus prohibitum, cum semiplenâ solum deliberatione, ac imperfectâ aduertentiâ, faceret, adhuc legis pœnam grauem non incurreret; quia hæc esset supra meritum delicti. *Sanchez lib. 4. c. 22. num. 20.*

Decimò; Quæ dicta sunt de ignorantia inuincibili; non valere de ignorantia mor-

mortaliter vincibili; hoc est; quæ vinci potest, ac debet. Hæc enim, cum, saltem indirectè sit voluntaria, actum prohibitum non excusat à culpâ; & regulariter neque à pœna, Dixi, regulariter; quia, cum ignorantia vincibilis, ex S. Thoma 1. 2. quæst. 76. a. 4. minuat voluntarium, & consequenter culpam, eamque reddat le-

uiorem, quam, si scienter admitteretur; plerumque, in iure, non eadem pœnâ punitur, quâ culpa scienter admittitur; vt sic, inter delictum, & pœnam, debita seruetur proportio. Qualis autem culpa, sit, ignorantia vincibilis; melius, ex dicendis, constabit.

Q V A E S T I O XIX.

An Ignorantia Vincibilis sit peccatum speciale.

C A S V S.

TRES Confessarij, scire ea, quæ ad eorum munus spectabant, notabiliter neglexerant; Accidit autem, vt, dum Confessiones audirent; Primus, suum Pœnitentem absoluerit à Casu Bullæ Cœnæ. Secundus verò, quamuis dubitaret, suum ad restitutionem non obligauerit, cum teneretur. Tertius denique, suum rectè absoluerit. Quæritur; quot peccata singuli commiserint.

S V M M A R I V M.

2 Datur aliqua ignorantia culpabilis. 3 Cur videatur culpa diuersa, à præcepti transgressione, quam causat. 10 Ignorantia, ex se, non est peccatum. 11 Præceptum obligans ad sui obseruantiam, obligat etiam ad sui cognitionem. 12 Ignorantia, non est peccatum diuersum à peccato transgressionis. 13 Est violatio eiusdem præcepti. 14 Actus internus, & externus non sunt duo peccata. 15 Ignorantia, eodem præcepto prohibetur, quo transgressio. 16 Non prohibetur propter se, sed solum tanquam occasio transgressionis.	17 Non semper opponitur virtuti studiositatis. 18 Num peccatum, ex ignorantia, sit grauius, quam scienter commissum. 20 Male absolvens ex ignorantia, committit vnum peccatum consummatum. 21 Scientia eorum, quæ ad proprium munus spectant, est debita solum propter opus. 22 Obligatio sciendi præcepta Decalogi, oritur ex duplici Præcepto, credendi, & seruandi. 23 Virtus studiositatis, non semper specialiter obligat. 24 Ex diuerso modo manifestandi peccatum externum, & internum, non rectè infertur, esse peccata diuersa. 25 Ebrietas, ex se, semper est contra Temperantiam.

26. Igna-

- 26 Ignorantia Præcepti, non habet malitiam ab ejus transgressione diuersam.
 27 Imo, neque est peccatum, ab eâ, diuersum numero.

RATIONES DVBITANDI.

- 2 Certum est, dati aliquam ignorantiam culpabilem. Prima enim *Corint.* 14. dicitur. *Si quis ignorat, ignorabitur, & Ps. 24. ignorantias meas ne memineris.* Et ratio est; Quia vnusquisque, ea omnia scire tenetur, quæ tenetur operari. Ergo ea ignorare, est culpa, Quia tamen ignorantia, est in solo intellectu, sicut est etiam scientia opposita; peccatum vero, cum necessariò esse debeat voluntarium, ac liberum, in solâ voluntate formaliter reperitur; Hinc est, vt peccatum ignorantia, præter ipsam ignorantiam, aliquam voluntatis libertatem includere debeat. Hæc autem, est, voluntaria negligentia veritatis indagandæ; in quâ propterea, tota culpæ ratio consistit. Quæstio igitur solum esse potest. An voluntaria hæc negligentia, ac ignorantia, habeat aliquam malitiam distinctam à malitia transgressionis præcepti, quæ ex illâ ignorantia procedit, an verò eandem.
- 3 Aliquibus enim videtur, habere specialem, ac distinctam; Ideoque tam Primus, quam Secundus Confessarius, videntur plura peccata commisisse. Tertius verò vnum solum. Ita *Rodrig. p. 1. sum. c. 23. concl. 7. Almain. tract. 1. mor. c. 5. prop. 2. Cordub. in qu. quæst. 6. & 21. Curiel. 1. 2. quæst. 76. d. 2. §. 4.*
- 4 Probatur autem primò; Quia Primus, & secundus Confessarius, magis peccarunt, quam Tertius; Sacramentum enim Pœni-

tentiæ male administrarunt, quod Tertius non fecit; Sed Tertius peccauit peccato negligentia, ac ignorantia, sicut illi; Ergo illi, præter peccatum ignorantia, aliud peccatum malæ administrationis commiserunt, quod Tertius non commisit.

Secundò; Quia negligentia, siue ignorantia eorum, quæ ad proprium munus pertinent, non solum est mala, quia est occasio munus illud male gerendi; sed etiam, quia est opposita scientia, ratione muneris, specialiter debita; Sicut enim scientia, ratione muneris, est debita, non solum in ordine ad operandum, & exequendum, sed etiam propter se, siue in ordine ad sciendum; Ita Ignorantia opposita, est mala, non solum quatenus opponitur debito, proximum peccandi periculum vitandi, sed etiam, quatenus opponitur præcisè debito sciendi; Vnusquisque enim tenetur scire ea, quæ ad proprium munus pertinent, quamuis non semper ea exequi teneatur; Ergo negligentia, siue ignorantia eorum, quæ ad proprium munus spectant, non vnâ tantum, sed duas malitias continet, alteram oppositam debito exequendi; alteram præcisè oppositam debito sciendi.

Tertiò; Quia negligentia, siue ignorantia præceptorum Decalogi, non solum continet malitiam periculi proximi, Decalogi præceptis oppositam, sed præterea etiam malitiam specialem contra Fidem; Ergo etiam negligentia, siue ignorantia eorum, quæ ad proprium munus pertinent, non solum continebit malitiam periculi proximi contra debitum exequendi, sed etiam aliam malitiam specialiter oppositam debito sciendi; Non solum enim tenemur scire ea, quæ ad proprium munus pertinent, vt ea seruemus, sed etiam,

etiam, vt sciamus; Sicut Decalogi præcepta, non solum tenemur credere, vt seruemus, sed etiam specialiter, vt credamus.

7 Quartò; Quia ex *S. Thoma secunda secunda, qu. 116. art. 2. ad tertium.* Inter virtutes morales, datur etiam Virtus Studiositatis, quæ studium, siue appetitum sciendi moderatur, ita vt neque excedat, plura sciendo, quàm oportet; neque deficiat, sciendo pauciora. Huic autem Virtuti, opponitur negligentia sciendi ea, quæ scire debemus, siue deinde ea sint agenda, siue non; hoc enim vitium, contingere potest circa materiam omnium virtutum, vt docet idem *S. Thomas art. 1. ad primum*; Ergo negligentia sciendi ea, quæ ad proprium munus pertinent, erit speciale peccatum oppositum Studiositati, diuersum à malà muneris administratione, quæ ex tali negligentia sequitur; Sicut enim in medicinà dulci, præter bonitatem vtilem ad sanitatem, datur etiam bonitas delectabilis; ità in negligentia sciendi, quæ ad proprium munus pertinent, præter malitiam occasionis, siue periculi proximi peccandi, est etiam malitia sciendi pauciora, quàm oporteat, quæ malitia Virtuti Studiositatis opponitur.

8 Quintò; Quia, si omnes tres Confessarij, vnum tantum peccatum commississent, illud eodem modo possent in Confessione aperire. Non possunt autem, quia Primus non satisfacit dicendo; *Neglexi scire ea, quæ ad meum munus spectant*; sicut satisfacit Tertius; sed præterea dicere debet, *Penitentem malè absolui*; Hoc enim est sacrilegium, non illud; Signum ergo est; Primum, duo peccata

diuersa commisisse, duabus Virtutibus diuersis opposita.

Sextò; Quia, si quis, in Ebrietate, hominem occidat, cum prauisione periculi; non solum committit homicidium, sed præterea etiam peccatum Ebrietatis omnino diuersum. Ergo eodem modo, qui ex negligentia, siue ignorantia culpabili, non ieiunat; non solum peccat contra præceptum ieiunij, sed etiam peccato ignorantia, siue negligentia.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò. Ignorantiam, ex se, non esse peccatum, cum, scire, non sit actus Virtutis, sed Virtutem antecedat. Hinc autem fit, vt nemo scire teneatur, præcisè, vt ignorantiam expellat; Cum enim hæc non sit peccatum, nemo eam per se expellere tenetur, sed solum in ordine ad operandum, siue, vt rectè operetur; Sicut enim vnusquisque tenetur rectè operari, ita tenetur scire ea, quæ ad rectè operandum necessaria sunt; Sic vnusquisque scire tenetur Ieiunij præceptum, & diem, in quo obligat; quia tenetur ieiunare; Quare, scientia præcepti ieiunij, non est debita propter se, sed solum propter Ieiunium, ad quod immediate ordinatur.

Aduertendum est secundò; Quæcumque præcepta, siue naturalia, siue Diuina, siue humana, eo ipso, quod primario obligant ad sui obseruantiam, tanquam ad finem, obligare etiam secundario ad suam cognitionem, tanquam ad medium ad ipsam executionem necessarium; Nemo enim seruare potest præceptum, quod ignorat. Hinc autem fit primò, vt, ex eodem motiuo, sit debita cognitio alicuius præcepti,

ex quo est debita eius executio; Ex eodem enim motiuo Temperantiæ, ex quo principaliter tenemur ieiunare, tenemur etiam minus principaliter scire ieiunij præceptum, & diem in quo obligat. Secundò, vt negligentia, siue ignorantia præcepti, non sit peccatum diuersum ab eius transgressione; Non enim habet malitiam diuersam à malitià transgressionis, cum eodem præcepto, ac eiusdem Virtutis motiuo opponatur. Vnde, cum quis, ex negligentia, siue ignorantia culpabili, Ieiunium violat, non committit duo peccata, alterum ignorantia, alterum Violationis Ieiunij, sed vnicum violationis Ieiunij; quia vtraque opponitur eidem præcepto, obliganti ad Ieiunium, & eidem motiuo Temperantiæ, quod, sicut principaliter obligat ad Ieiunium, ita secundariò obligat ad sciendum & ipsum præceptum, & diem in quo obligat. Tertiò, vt peccatum internum, non sit diuersum ab externo; Voluntas enim furandi, non est peccatum diuersum à furto, sed cum illo componit, ac constituit vnum peccatum consummatum, ac completum; Quia, quamuis detur obligatio non volendi furtum, hæc tamen oritur ex eodem præcepto, ex quo oritur obligatio non furandi. His positis.

RESOLVTIO.

12 **A**D Casum Respondetur; Omnestres Confessarios, vnicum peccatum commississe; duos quidem Primos consummatum, ac completum; Tertium verò non consummatum, sed incompletum. Ita *Vasq. l. 2. d. 129. cap. 2. Sanch. R. P. Beati Lib. 1.*

lib. 1. sum. cap. 17. num. 11. Laym. lib. 1. tract. 2. c. 4. num. 10. Filliuc. tract. 21. c. 10. num. 365. Azor. lib. 1. inst. mor. c. 12. quæst. 5.

Primò; Quia omnes peccauerunt 13 contra idem præceptum, obligans ad rectam Sacramentorum administrationem; Tertius quidem, exponendo se periculo ea malè administrandi; Duo verò primi, etiam de facto malè administrando; Exponere autem se periculo alicuius peccati, non est peccatum diuersum ab ipso peccato, quando committitur. Vnde, in confessione, satis est, dicere; *Ieiunium violauit vel Sacrum omisi*; quando peccatum de facto committitur; sic enim sufficienter manet explicatum periculum; Cum verò non committitur, necesse est dicere; *exposui me periculo Ieiunium violandi, vel Sacrum omittendi*; quia tota malitia tunc consistit in illo periculo, & hæc aliter tunc explicari non potest, quam in se ipsa.

Secundò; Quia actus internus, & externus, non sunt duo peccata, sed vnum 14 consummatum, ac completum; Ergo etiam ignorantia, siue negligentia, & præcepti transgressio, quæ ex illa sequitur, non erunt duo peccata, sed vnum consummatum, ac completum; Sicut enim, velle furari, non est peccatum distinctum ab ipso furto, quando sequitur; Ita, velle culpabiliter ignorare ea, quæ ad Confessarij munus pertinent, vel exponere se periculo, munus suum malè administrandi, non erit peccatum ab ipsa malà muneris administratione diuersum, si sequatur; Nam, eo ipso, quod quis vult culpabiliter ignorare, quæ

Q

quæ

quæ ad suum munus spectant, vel exponere se periculo, illud male administrandi, virtualiter habet voluntatem illud malè administrandi. Vult enim illam malam administrationem in causâ; Ergo, si de facto malè administrat, non erunt duo peccata, sed vnum completum; Ideoque, satis erit, in confessione, dicere; *Sacramenta malè administraui*; quia sic manebit simul sufficienter explicata voluntas illa, male Sacramenta administrandi.

15 Tertiò; Quia negligentia, siue ignorantia culpabilis eorum, quæ ad Confessarij munus pertinent, eodem præcepto prohibetur, quo prohibetur mala Sacramentorum administratio; Idem enim præceptum, quod primariò, ac directè malam Sacramentorum administrationem prohibet, secundariò, & consequenter prohibet etiam ignorantiam eorum, quæ necessaria sunt; & periculum eam malè administrandi; Sicut idem præceptum furti, quod furtum externum principaliter prohibet, minus principaliter prohibet etiam voluntatem furandi; Ergo, sicut voluntas furandi, & furtum externum, non sunt duo peccata, sed vnum; ita Ignorantia culpabilis eorum, quæ ad rectam Sacramentorum administrationem necessaria sunt, & mala eorundem Sacramentorum administratio, non erunt duo peccata, sed vnum.

16 Quartò; Quia negligentia, siue culpabilis Ignorantia eorum, quæ ad Confessarij munus pertinent, non prohibetur propter se, sed solum tanquam occasio malè Sacramenta administrandi; sicut eorum scientia, vel cognitio non præcipitur propter se, sed solum tanquam medium ad

ipsa Sacramenta rectè administranda; Ergo, ex se, non est peccatum, sed solum quatenus est occasio malè Sacramenta ministrandi; Ideoque non erit peccatum speciale, ab ipsâ malâ Sacramentorum administratione diuersum.

Quintò; Quia, quamuis daretur specialis virtus, ac præceptum, obligans ad scienda necessaria; adhuc tamen Ignorantia, vel negligentia sciendi, in nostro casu, non esset speciale peccatum, à mala Sacramentorum administratione diuersum; Obligatio enim sciendi, in nostro casu, non oritur ex tali Virtute, ac præcepto, sed à præcepto Sacramenta benè administrandi; Sicut, quamuis detur præceptum Divinum naturale Contritionis, adhuc tamen, si quis, peccati mortalis conscius, sine contritione, Sacramenta administraret, non propterea duo peccata diuersa committeret, alterum omissionis Contritionis, alterum Sacrilegæ Sacramentorum administrationis; quia obligatio Contritionis non oriretur tunc ex præcepto Contritionis, sicut oritur in mortis articulo, sed solum ex præcepto, ad dignam Sacramentorum administrationem, obligante; Ergo, sicut, qui, sine Contritione, Sacramenta ministraret, vnicum peccatum committeret indignæ Sacramentorum administrationis; ita qui eadem Sacramenta administrat, cum ignorantia culpabili, vnicum peccatum committit, malæ administrationis.

Sextò; Quia, si Primus, & Secundus, 18 duo peccata commisissent, sequeretur, gravior peccare eum, qui ex Ignorantiâ culpabili peccat, quam qui peccat scienter; Primus enim, duo peccata commisit, alterum Ignorantiæ, ac negligentia, alte-

alterum malæ Sacramentorum administrationis, Secundus verò; vnicum tantum peccatum simplex malæ Sacramentorum administrationis; Consequens autem est absurdum, quia peccatum Primi, semper est minus voluntarium; quàm peccatum Secundi.

19 Hæc tamen ratio, quæ est P. Vasquez, non videtur efficax; potest enim quis plura peccata committere, & tamen, per illa, minus graviter peccare, quàm peccet alius vnicò peccato simplici; Nam homicidium, in ebrietate, commissum, est peccatum minus grave, quam si fiat ab homine sobrio; & tamen, cum sit in ebrietate, est duplex peccatum, alterum ebrietatis, alterum homicidij.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

20 **A**D rationes in contrarium, respondetur, ad primam; non magis, cæteris paribus, peccasse Primum, & Secundum, quam Tertium, sed illos peccatum consummasse, quod Tertius non fecit; Sicut non magis peccat, qui vult furari, & de facto furatur, quàm qui solum vult furari, licet ille, per actum externum, compleat, ac consummet peccatum, quod hic non facit.

21 Ad secundam, Negatur, scientiam eorum, quæ ad proprium munus spectant, esse debitam propter se; Est enim debita solum propter operationem; quia, quamvis non semper teneamur exequi, quæ cognouimus, semper tamen ideo tenemur cognoscere, quia tenemur exequi, ac operari.

22 Ad tertiam, patet disparitas; Nam obligatio sciendi præcepta Decalogi, oritur ex duplici obligatione, ea scilicet

credendi, & implendi; Obligatio verò sciendi ea, quæ ad proprium munus spectant, oritur solum ex obligatione munus illud rectè exequendi; Ideo enim solum scire tenemur ea, quæ ad proprium munus pertinent, quia rectè munus illud exequi tenemur, & si ad hoc non tenemur, neque teneamur ad illud. Vnde Confessarius, quia munus Aduocati exercere non tenetur, neque ea, quæ ad Aduocati munus spectant, scire tenetur.

Ad quartam, Respondetur; Quamuis 23 admittamus, dari Virtutem Studiositatis; hinc tamen non sequi, eam semper, per se, ac specialiter obligare ad debitam scientiam procurandam; Sicut, quamvis detur præceptum Contritionis, non tamen hinc sequitur, illud semper, per se, ac specialiter ad Contritionem obligare, sed solum in mortis articulo. Sicut ergo, in Sacramentorum administratione, Contritionis obligatio oritur, non ex ipso præcepto Contritionis, sed ex præcepto Sacramenta dignè administrandi; Ita, in eorundem administratione, obligatio sciendi ea, quæ necessaria sunt, oritur, non ex Virtute Studiositatis, sed ex præcepto rectè Sacramenta ministrandi; Ideoque Ignorantia, siue negligentia, & mala administratio, non sunt duo peccata, sed vnum.

Ad quintam; Negatur sequela; Nam 24 peccatum internum, & externum, non sunt duo peccata, sed vnum, & tamen non eodem modo manifestari debent in Confessione peccatum solum internum, ac peccatum internum simul & externum; hoc enim sufficienter manifestatur, dicendo; *furatus sum*; illud verò manifestari non potest, nisi dicendo; *habui voluntatem*

rem furandi; Ex solo ergo modo diuerso, peccata in Confessione manifestandi, colligi non potest, quod sint peccata diuersa.

25 Ad sextam denique, patet disparitas; nam ebrietas ex se, & ex genere suo, semper est mala contra Temperantiam, & prohibita, quamuis non esset causa, vel occasio homicidij; Cum autem est occasio, habet etiam hanc malitiam iniustitiæ, quæ illi est addita. At Ignorantiâ, ex se, non est peccatum, sicut scientia opposita, ex se, non est opus Virtutis, sed solum quatenus est occasio, Confessarij munus malè administrandi; Vnde habebit solum malitiam malè administrationis, & non aliam.

COROLLARIA.

26 Colligitur ex dictis primò; Ignorantiâ, siue sit præceptorum Naturalium, siue Diuinorum, siue Humanorum, non habere malitiam diuersam ab eâ, quàm habet eorundem præceptorum transgressio, cum, iisdem præceptis opponatur, & ab iisdem præceptis prohibeatur, non primario, & per se, sed secundo solum, & in ordine ad vitandam transgressionem. Vnde eodem prorsus modo se habet, sicut peccandi periculum, & scandalum; Sicut enim ista peccata, non sunt vnus speciei, sed plurium, iuxta pluralitatem peccatorum, quorum sunt periculum, vel occasio, & iuxta pluralitatem præceptorum, quibus opponuntur; Ita Ignorantiâ, non est peccatum vnus speciei, sed plurium, iuxta diuersitatem peccatorum, quorum est occasio, Nam ipsa etiam est peccatum eiusdem speciei, cum peccato, cuius est

ocasio, sicut sunt, proximum peccandi periculum, & scandalum.

Secundò; Ignorantiâ, neque esse 27 peccatum numero diuersum ab ipsâ transgressione præcepti, quando hæc sequitur; Sicut Furtum externum, non est peccatum numero diuersum à voluntate furandi; nec homicidium, in ebrietate secutum, ab ipsa ebrietate, licet ebrietas, præter esse causam homicidij, habeat etiam suam propriam malitiam, contra Temperantiam; Nec ommissio recitationis officij, à projectione Breuiarij in mare; Actualis enim præcepti transgressio, non habet nouam malitiam, diuersam à malitiâ ignorantia, cum non adsit noua cognitio; sed cum illâ constituit vnum peccatum completum, ac consummatum; sicut constituit actus externus, cum interna voluntate, & homicidium in ebrietate commissum, cum ipsâ ebrietate, habens totam suam malitiam in causâ; Idemque dicendum est, de Officij omissione, orta ex projectione Breuiarij in mare; Vnde, in Confessione, satis erit, dicere; *Sacramenta malè administrari; Officium omisi; &c.* Sic enim sufficienter explicatur totum peccatum; cum ignorantia non prohibeatur, nisi propter peccatum. Si tamen daretur noua libertas, tunc, sicut daretur nouum debitum inquirendi, ita daretur nouum peccatum ignorantia; sicut, si post proiectum Breuiarium in mare, daretur aliud Breuiarium, tunc daretur nouum debitum recitandi Officium, ideoque illud ommittere, esset nouum peccatum, ab ipsâ Breuiarij projectione, diuersum.

QVAE.

Q V A E S T I O XX.

An Ignorantia vincibilis plures malitias contineat.

C A S V S.

DVM duo Rustici, qui nostræ Fidei mysterijs instrui, notabiliter neglexerant, cum Hæretico quodam colloquerentur; Eorum alter, Hæretici sophismis deceptus, realem Christi præsentiam, in Eucharistiâ, negavit; Alter verò quamvis dubitans, negare noluit. Quæritur, quot peccata singuli commiserint.

S V M M A R I V M.

3 Ignorantia vincibilis mysteriorum Fidei; plures specie malitias continere videtur. 6 Verè tamen non continet. 7 Obligatio sciendi Mystera Fidei, oritur ex Præcepto obligante ad ea credenda. 8 Ante Euangelij promulgationem, nulla dabatur obligatio illud sciendi. 9 Ignorantia mysteriorum Fidei, vnico tantum Præcepto, opponitur. 10 Ignorantia, est speciale peccatum, solum, cum, ex intentione ignorandi, ignorantur res scitu necessaria. 11 Articulum aliquem, ex ignorantia vincibili, negans, peccat solum contra Fidem. 12 Contra eandem peccat etiam, qui, ex eadem ignorantia, negandi periculo se exponit. 13 In quo differant ignorantia Articulorum Fidei, ac Præceptorum Decalogi.	16 Cur plures malitias numero diuersas contineat. 17 Exponit periculo plures Articulos negandi. 18 Imo censetur esse, indirecta voluntas plures negandi. 19 Contra idem Præceptum, plura numero peccata committi possunt. 20 Vnum mysterium, moraliter cum alio continuari non potest.

R A T I O N E S D V B I T A N D I.

Quæstio hæc, duplicem continet difficultatem. Prima est; An ignorantia vincibilis, includat plures malitias specie diuersas, Secunda est; An saltem includat plures, diuersas numero. Quamuis autem prima, eadem fere videatur cum Quæstione præcedenti; Verè tamen ab ea differt, quia est in materia Fidei, de qua, est peculiaris controversia inter Auctores.

Q 3

Quod

3 Quod ergo facit ad primam; Ignorantia culpabilis mysteriorum nostræ Fidei, præter malitiam contra Fidem, continere videtur etiam aliam specialem malitiam contra Virtutem Studiositatis. Ita *Vasq. 1. 2. quest. 76. art. 2. d. 119. c. 2. Sanch. lib. 1. sum. c. 17. n. 11. Filiuc. tract. 21. c. 10. num. 365. Rodrig. p. 1. sum. c. 23. concl. 7. Almain. tract. 1. mor. c. 5. prop. 2.*

4 Primò; Quia hæc ignorantia, opponitur, non solum præcepto negatiuo, infidelitatis peccatum, quod ex illâ sequitur, prohibenti, sed etiam affirmatiuo, ad scientiam oppositam positiuè obliganti. Præceptum autem affirmatiuum, & negatiuum, cum habeant motiua distincta, refundunt malitiam specie diuersam in actum oppositum; Vnde, ex eorum distinctione, rectè colligitur, distinctio specifica peccatorum, quæ illis opponuntur.

5 Secundò; Quia, si Mysteriorum Fidei Ignorantia, non contineret specialem malitiam contra Virtutem Studiositatis, nunquam ignorantia culpabilis, esset peccatum speciale; Consequens autem est absurdum; quia, si Ignorantia, nunquam esset peccatum speciale, neque Virtus Studiositatis, illi opposita, esset Virtus specialis; quod tamen fusè probatur, à *S. Thoma secunda secunda, quest. 166. art. 2.*

RESOLVTIO I.

Respondetur tamen; Ignorantiam culpabilem mysteriorum Fidei, non continere specialem malitiam contra Virtutem Studiositatis, sed solam malitiam contra Fidem; quatenus Rustici, eorum scientiam negligentes, exposuerunt se periculo sentiendi aliquid contra

Fidem, vel eam, quando tenebantur non confitendi. Ita *Azor. to. 1. lib. 1. c. 12. quest. 5. Clauis. reg. lib. 2. c. 9. num. 31. Aluar. 1. 2. d. 162. num. 3. Layman. lib. 1. tract. 2. c. 4. num. 10. Valent. 2. 2. d. 1. qu. 11. p. 1. diffic. 4. Salas. 1. 2. tract. 13. d. 7. f. 7. num. 49.*

Probatum primò; Quia obligatio Fidei 7 mysteria sciendi, oritur ex eodem præcepto Diuino, quodeorum Fidem præcipit; sicut obligatio sciendi præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, oritur ex eodem præcepto, quod obligat ad illa seruanda; Sicut enim, quia datur Præceptum ieiunij, scire tenemur, & Præceptum ipsum, & dies, in quibus est ieiunandum; vt illud seruare possimus. Ita, quia, post legem Euangelicam, datur præceptum Diuinum de credendis Mysteriorum reuelatis, scire tenemur, tam hoc præceptum, quam Mysteria credenda, quia aliàs ea credere non possemus. Ergo, sicut, qui, ex ignorantia vincibili præcepti Ieiunij, vel dierum, in quibus ieiunandum est, non ieiunat, non committit duo peccata specie diuersa, sed vnum solum contra ieiunij præceptum, obligans primario ad ieiunium, & secundario ad sciendum ipsum præceptum, & dies, in quibus est ieiunandum; Ita qui, ex ignorantia vincibili mysteriorum Fidei, vel præcepti de illis credendis, sentit aliquid contra Fidem, non committit duo peccata specie diuersa, sed vnum tantum contra Fidei præceptum; Nam; hoc etiam, sicut primario obligat ad credendum, ita obligat secundario ad sciendum, tam ipsum præceptum, quam mysteria credenda.

Secundò; Quia, ante Euangelij pro- 8
mul-

mulgationem, sicut nulla dabatur obligatio illud credendi, ita nulla dabatur obligatio illud sciendi. Ergo signum evidens est, totam obligationem illud sciendi, oriri ex obligatione credendi, & consequenter, eius scientiam non præcipi propter se, sed solum in ordine ad credendum. Hoc autem posito; Ignorantia non habet aliam malitiam, quam contra Fidem.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

9 Ad rationes in contrarium facile Respondetur; Ad primam; Negando, quod ignorantia opponatur præcepto diuerso à præcepto, vel Fidei confitendæ, vel illam non negandi; Idem enim præceptum, quod primario obligat ad credendum, obligat etiam secundario ad Fidei Mysteria scienda, ut ea, vel confiteri possimus, tempore debito, vel non negetur, neque alia datur obligatio sciendi, siue hanc ignorantiam expellendi; Ignorantia enim, ex se, non est peccatum, sicut scientia opposita non est opus Virtutis; Cessante ergo obligatione credendi, statim cessat etiam obligatio sciendi.

10 Ad secundam; Negatur sequela; Tunc enim ignorantia vincibilis, est speciale peccatum contra Virtutem Studiofitatis, cum quis, vult ignorare ea, quæ aliàs scire tenetur, hac speciali intentione, ut ea nesciat; Sic enim etiam, peccatum quodlibet contra aliquod præceptum, siue Diuinum, siue Humanum, tunc solum est speciale peccatum Inobedientiæ; cum, per illud, violatur præceptum, ex intentione speciali, præceptum contemnendi. Ergo, sicut, præciso hoc casu, peccatum

Inobedientiæ, reperitur in qualibet transgressione præcepti, nec vnquam habet malitiam oppositam speciali Virtuti Obedientiæ; Ita, præciso simili casu, Ignorantia vincibilis, habebit solum malitiam transgressiōnis præcepti Fidei; nunquam tamen peculiarem malitiam, speciali Virtuti Studiofitatis oppositam.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Responso **11** ad Casum propositum; Ignorantia enim vincibilis Mysteriorum Fidei, non est peccatum distinctum ab eo, quod ex illà sequitur, tanquam ex causà; Vnde, quamuis Rustici, vincibiliter ea ignorantes, peccauerint, non solum aliquid contra illa sentiendo, & realem Christi præsentiam, in Eucharistia, negando; sed etiam illa ignorando; Non tamen propterea duo peccata commiserunt, neque vnum habens duas malitias; sed vnum tantum, habens vnã malitiam, quæ non est propriè hæresis, vel infidelitas, sed ad illam reducitur *Clavis reg. lib. 2. cap. 9. num. 31.*

Secundò; Secundum Rusticam; **12** Quamuis, de facto, nihil senserit, aut asseruerit contra Fidem, peccasse tamen, vincibiliter ignorando, & teneri, hanc ignorantiam confiteri, quia Fidei mysteria addiscere non curando, sicut tenebatur, exposuit se periculo aliquid sentiendi, vel asserendi contra Fidem. Hoc autem peccatum, non est diuersum ab illo, quod commisit Primus, realem Christi præsentiam, in Eucharistia, ignoranter negando, sed cum illo comparatur, tanquam peccatum internum cum externo;

verno; Sicut enim Voluntas furandi, non est peccatum, ab actione externa furti diuersum; sed per hanc vltimò completur in ratione peccati consummati; ita ignorantia culpabilis mysteriorum Fidei, per negationem externam, vltimò completur in ratione peccati consummati contra Fidem, saltem reductiuè *Azor. to. 1. lib. 1. c. 12. quest. 5.*

13 Tertiò; Ignorantiam vincibilem Mysteriorum Fidei, in hoc differre ab Ignorantiâ vincibili præceptorum Decalogi, ac Ecclesiæ, quod Ignorantia Mysteriorum Fidei non continet tot malitias specie diuersas, quot sunt Mysteria Fidei ignorata; Ignorantia verò præceptorum Decalogi, continet tot malitias specie diuersas, quot sunt præcepta ignorata; Ex diuersitate enim præceptorum Decalogi, vel Ecclesiæ, consurgunt diuersæ species ignorantia, eo quod ea ignorans, exponat se periculo committendi peccata specie diuersa, pro diuersitate præceptorum. Ex diuersitate autem Mysteriorum Fidei, non consurgunt diuersæ species Ignorantiæ, nec ea ignorans, exponit se periculo committendi peccata, iuxta Mysteriorum diuersitatem specie diuersa. Cuiuscumque enim Mysterij sit Ignorantia, semper est eiusdem speciei, quia semper opponitur eidem præcepto, ac Virtuti Fidei; sicut omnes hæreses, sunt eiusdem speciei, quia eidem præcepto, ac Fidei Virtuti opponuntur; Vnde, qui aliquem articulum negauit, illum, in confessione, explicare non tenetur.

14 Quod facit ad secundam difficultatem. An Ignorantia Mysteriorum Fidei tot sal-

tem malitias numero diuersas contineat, quot sunt Mysteria ignorata.

P. Suarez tract. de fide d. 15. sec. 1. n. 7. 15 & tom. 3. in 3. p. d. 22. f. 5. nu. 33. Layman. lib. 1. tract. 3. c. 3. num. 2. Bonac. d. 2. de pecc. quest. 4. p. 2. & alij, putant, vnicam solum malitiam continere; Primò, quia opponitur præcepto Fidei, quod est vnum, præcipiens omnium Mysteriorum assensum per modum vnus. Secundò, quia omisso omnium horarum canonicarum, est vnum tantum peccatum, eo quod opponatur præcepto horas canonicas recitandi, quod est vnum, eas omnes præcipiens per modum vnus; Sed etiam Ignorantia Mysteriorum Fidei, opponitur præcepto Fidei, quod est vnum, eorum omnium Fidem præcipiens per modum vnus. Ergo etiam, eorum omnium ignorantia, erit vnum tantum peccatum.

RESOLVTIO II.

PROBABILIUS tamen videtur; Ignorantiam Mysteriorum Fidei, continere tot malitias numero diuersas, quot sunt Mysteria ignorata. Ita *Vasq. 1. 2. d. 75. cap. 2. num. 10. & tom. 4. in 3. p. qu. 91. art. 1. d. 4. Azor. tom. 1. lib. 4. cap. 4. quest. 5. Clauis reg. lib. 2. cap. 5. nu. 14. Coninch. de Sac. Pæn. d. 7. d. 1. Tannerus 2. 2. dub. 4. quest. 2. d. 4. num. 55. Diana de circumst. agrau. resol. 29. & alij plurimi.*

Probatur primò; Quia Fidei Mysteria 17 culpabiliter ignorans, ideo peccat, quia

quia exponit se periculo illa negandi, vel illis non assentiendi, quando tenetur; Ergo si ignoret, plura Mysteria, plura numero peccata committet, sicut plura numero peccata committeret; si plura Fidei Mysteria negaret; Idem enim præceptum, quod obligat ad illa non neganda, obligat etiam ad vitandum periculum ea negandi.

18 **S**ecundo; Quia, non solum committit plura numero peccata, qui plures homines occidit, sed etiam qui illos occidendi periculo se exponit. Eo enim ipso censetur velle, in causâ, plura numero homicidia; Ergo similiter, non solum committet plura peccata, qui plura Fidei Mysteria negat, sed etiam, qui per Ignorantiam vincibilem exponit se periculo illa negandi.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

19 **A**d rationes in contrarium, Respondetur; Ad primam, Præceptum Fidei esse quidem vnum; ex hoc tamen inferri non posse, ignorantiam omnium Mysteriorum, esse vnum numero peccatum, sed solum, esse vnum specie, Contra idem enim præceptum, plura numero peccata committi possunt; Nam qui plures homines occidit, vel exponit se periculo illos occidendi, plura numero peccata committit contra idem præceptum; Neque præceptum Fidei, videtur, omnium Mysteriorum Fidem

præcipere collectiue solum, sed etiam distributiue, ita ut præcipiat Fidem omnium, & singulorum Mysteriorum. Sicut præceptum Ieiunij Quadragesimalis, ieiunium præcipit, non solum omnibus, sed etiam singulis diebus Quadragesimæ.

Ad secundam Respondetur: Rationem 20 disparitatis esse; quia omnes Horæ canonicae, sunt partes vnius Officij, & vnius actionis moralis integræ, cuius recitatio præcipitur. Cum horæ canonicae definiantur; Oratio publica, sub certo numero Psalmorum, Lectionum, & aliorum huiusmodi à Sanctis Patribus, ad Dei laudem ordinata, & per septem congruentes horas, distributa. Sicut ergo omnes horæ Canonicae sunt vna Oratio, ita earum omissio, erit vnum peccatum mortale. Quia erit vnius Orationis, ac Officij omissio. At omnia Fidei Mysteria, componere non possunt vnum Mysterium, nec vnum cum altero moraliter continuari, sed semper remanent plura Mysteria. Sicut plures dies Quadragesimæ, componere non possunt vnum diem, vel vnum Ieiunium Quadragesimale; Sed semper remanent plures dies, & plura Ieiunia. Sicut ergo, qui, integrâ hebdomadâ, Ieiunium omittit, sex peccata mortalia committit; Ita sex peccata committet, qui, ex Ignorantiâ, exponit se periculo, sex Fidei Mysteria negandi. Sed, de his, plura infra, dum agemus de peccatis.

Q V A E S T I O XXI.

An Ignorantia vincibilis sufficiens ad peccatum, sufficiat etiam ad operationis valorem.

C A S V S.

MERCATOR quidam, inter plures lapides, quos vendendos exposuerat, vnum videns aliis lucidiorem, dubitauit: An esset Adamas, an Vitrum. Nulla tamen prius adhibita diligentia, vt certior fieret, illum, inter alios, vendendum exposuit. Accidit autem, vt Titius, dum inde transiret, eundem lapidem videns, dubitauerit similiter, an esset Adamas, an Vitrum; nullaque prius adhibita diligentia, vt certior fieret, illum emerit, pretio Vitri. Postea verò domum reuersus, comperit esse Adamantem. Quæritur; vitrum Emptio illa fuerit valida.

S V M M A R I V M.

- 2 *Quæ voluntas, ac libertas ad actus valorem requiratur.*
- 3 *Operans cum Ignorantia vincibili, regulariter peccat.*
- 4 *Ipsa tamen operatio aliquibus videtur valida, & cur.*
- 8 *Aliquibus verò inualida, & cur.*
- 9 *Quæ Voluntas, ad actus valorem requiratur.*
- 12 *Ignorantia, Error, & Dolus, per quid, inter se differant.*
- 13 *Mera alicuius circumstantia ignorantia, actus valorem non impedit, error impedit.*
- 14 *Ignorantia circumstantia, quando actus valorem impediatur.*
- 15 *Ignorantia Antecedens, & Concomitans, quæ.*
- 16 *Duplex, cum Ignorantia, dari potest dispositio, erga obiectum ignoratum.*
- 17 *Emptio, quamuis cum ignorantia, circa qualitatem rei emptæ, est valida.*
- 18 *Est voluta per voluntatem absolutam, & hac sufficit ad valorem.*
- 19 *Voluntas absolute rei, virtualiter fertur etiam in circumstantias occultas, cum illa connexas.*
- 20 *Similis voluntas, in Sacramentorum administratione, regulariter datur.*
- 21 *Si voluntas non esset absoluta, actus non esset validus.*
- 23 *Ignorantia, tollit voluntatem directam, quam non tollit metus.*
- 24 *Ad peccatum sufficit voluntas indirecta. Ad valide verò operandum requiritur directa.*
- 26 *Error etiam vincibilis circa materiam Voti, sufficit ad illud reddendum inualidum.*

27 *Error concomitans alicuius circumstantia, actus valorem non impedit,*

28 *Ignorantia affectata circa aliquam conditionem, aut circumstantiam, actus valorem non impedit.*

RATIONES DVBITANDI.

2 **C**um libertas, sicut requiritur ad peccandum, ita requiritur ad validè operandum; Quæri solet; An, sicut ad peccandum sufficit voluntas, ac libertas indirecta, in ipsâ ignorantia, tanquam in causâ; Ita eadem sufficiat ad validè operandum. Si enim sufficit, Actus, ex ignorantia vincibili factus, sicut est voluntarius, liber, ac peccaminosus, ita erit validus. Quoniam verò Ignorantia, aut Error, contingere potest, vel circa Personam, cum quâ agitur; vel circa Causam motiuam, aut impulsivam, aut finalem actus; vel denique; circa eiusdem actus materiam, aut circumstantias. Ideo, de his omnibus, singillatim quæritur. An eorum ignorantia vincibilis, ad actus valorem sufficiat.

3 Certum autem videtur; Titium, emendo lapidem cum illo dubio, mortaliter peccasse; Tum quia periculo se exposuit emendi Adamantem pretio iniusto; hoc est, infra pretium infimum, & consequenter iniustitiam committendi. Tum quia eadem Iustitia, quæ in contractibus prohibet iniustitiam, præcipit, ut ad eam vitandam, rei emendæ notitia procuretur. Tum denique, quia emendo lapidem cum illo dubio, emere illum voluit absolutè, siue esset Vitrum siue Adamas, pretio Vitri. Hoc autem sine iniustitiâ fieri non potuit; Vnde supplere saltem tenetur, quantum defuit

ad pretium iustum. Si tamen, cum ista voluntate, animum simul conditionatum habuisset, soluendi deinde pretij incrementum, usque ad pretium iustum, si detegeret, esse Adamantem; In isto casu, non peccasset. Verum, qui cum dubio operatur, hoc modo regulariter non operatur, sed absolutè vult objectum dubium.

Posito ergo, quod, tam Venditor habuerit voluntatem absolutam vendendi, quam Emptor emendi lapidem illum, quidquid tandem esset, siue Adamas, siue Vitrum, Difficultas est, an Emptio illa fuerit valida, propter ignorantiam vincibilem, quâ uterque Contrahens laborabat. Ratio autem dubitandi est, primò: Quia, si Emptio illa non fuit valida, neque fuisset valida benedictio, quam dedit Isaac Iacob Filio suo; Nec matrimonium, quod Iacob contraxit cum Lia; Eodem enim modo ignoravit Titius materiam emendam, esse Adamantem, ac ignoravit Isaac, eum, quem benedicebat, esse Iacob, cum uterque dubitauerit. Sed benedictio fuit valida Ergo, & Emptio.

Secundò, Quia Ignorantia, quam Titius habuit; quod res emenda esset Adamas, fuit vincibilis, & fatua, cum de facto dubitaverit. Ignorantia autem vincibilis, non tollit voluntarium, sed illum solum minuit, sicut metus; Quemadmodum ergo Emptio illa, si facta fuisset, ex metu leui, fuisset valida, Ita facta, ex ignorantia vincibili, fuit valida. Iura enim, sicut nihili faciunt metum leuem, ita & fatuam ignorantiam.

Tertiò, Quia Ignorantia, præsertim crassa, æquiparatur scientiæ, in ordine

R 2

ad

ad culpam, & ad pœnam: Ita vt, in materia pœnali, quando Ius punit delictum scienter admissum, Ignorantia crassa non excuset à pœna. Ergo etiam illi æquiparabitur, in ordine ad actus valorem; Non minus enim requiritur ratio voluntarij, ac liberi, vt actus sit culpabilis, quàm, vt sit validus. Imo libertas, quæ sufficit ad peccandum, sufficit etiam ad validè operandum. Alioqui nunquam possemus esse certi, quænam libertas ad validè operandum requiratur, ac sufficiat.

7 Quartò; Quia, cum Titij ignorantia, fuerit voluntaria, ac crassa; sequitur, quod Titius virtualiter emere voluerit rem expositam, siue esset Vitrum; siue Adamas; Si enim noluisse; aliquam adhibuisset diligentiam, vt certior fieret, num esset Vitrum, an Adamas. Positâ autem tali voluntate, non est, cur Emptio illa non fuerit sufficienter voluntaria, ac valida.

8 Aliunde verò: Emptio illa videtur non fuisse valida; primò: quia Emptio Adamantis, cum supponatur fuisse ignorata, quamuis vincibiliter, esse non potuit in se positivè, ac directè volita; Nihil enim volitum, quin præcognitum; Sed, ad summum, indirectè, ac interpretativè, in ipsâ ignorantia, tanquam in causâ. Hoc autem, ad actus valorem, non sufficit. Si enim sufficeret, sequeretur, esse validum Votum in ebrietate factum ab eo, qui prævidens, se, in ebrietate, similia vota emittere solere; se inebriauit, & in ebrietate, verba promissoria protulit; Esset enim indirectè voluntarium, ac volitum, in ipsâ ebrietate, non minus, quam esset volitum homicidium, si, cum eius præ-

uisione se inebriasset, & illud deinde, in ebrietate, commisisset. Consequens autem est falsum; Quia, quamuis ille, ante ebrietatem, præviderit, se solere, in ebrietate, Vota proferre, nullam tamen habuit positivam voluntatem se obligandi, sine quâ tamen, Votum non obligat: Sicut, sine positivâ intentione consecrandi, non conficitur Sacramentum: Non minus enim Vouens, est causa efficiens obligationis, ac Voti, per voluntatem se obligandi, quam Minister sit causa efficiens Sacramenti, per intentionem illud conficiendi. Sicut ergo, ad validè absolvendum, non sufficit intentio indirecta, & interpretativa, qua quis, auditâ confessione, inebriare se voluit, prævidens, se, in ebrietate, solere verba absolutionis proferre; Sed requiritur intentio positiva, & directâ, qua velit, Pœnitentem absolvere; Ita, ad Voti valorem, non sufficit voluntas indirecta, & interpretativa, qua Vouens, prævidens se esse solitum, in ebrietate, similia Vota proferre, in ebrietate se voluit; Sed requiratur positiva voluntas se obligandi.

Confirmatur. Quia, sicut, ad valorem absolutionis, non est satis intentio verba proferendi, sed requiritur præterea etiam intentio conficiendi Sacramentum; Ita ad valorem Voti, Emptionis ac reliquorum Contractuum, non sufficit voluntas verba promissoria proferendi, sed præterea requiritur voluntas se obligandi; Imo hæc voluntas, est mensura totius obligationis. Ergo, sicut absolutio, debet esse actus humanus, in se liber, & directè volitus; Ita esse debent, Votum, Emptio, ac alij Contractus.

Secundò; Quia, quod Ignorantia sit vincibilis, vel inuincibilis, conferre quidem

quidem potest, vt emptio, siue actus, ex illâ ignorantia factus, sit prudenter, vel imprudenter factus, & consequenter peccaminosus, vel non peccaminosus: Sed non, vt sit validus, vel invalidus; Hoc enim non pendet ex eo, quod ignorantia, sit vincibilis, vel invincibilis; sed ex eo, quod detur, vel non detur directa, ac positiva voluntas se obligandi. Hanc autem æque tollit Ignorantia vincibilis, ac invincibilis, cum vtraque Ignorantia, æque occultet obiectum, sicque impediatur voluntatem, ne directè in illud feratur. Sicut ergo Ignorantia invincibilis, tolleret voluntariam, ad emptionis valorem necessarium, ac sufficiens, ita illud tollit Ignorantia vincibilis.

11 Tertiò; Quia non semper Ignorantia vincibilis, censetur propriè voluntaria, etiam indirectè, sed tunc solùm, quando datur obligatio illam expellendi, ad peccatum vitandum; Cum quis enim, ad peccatum vitandum, diligentiam adhibere tenetur, vt ignorantiam expellat; Si in hoc sit negligens, tunc Ignorantia censetur indirectè voluntaria. At, in ordine ad contrahendum, vel ad Votum emittendum, non datur hæc obligatio diligenter inquirendi, & ignorantiam expellendi; Nulla enim lege, constat de tali obligatione. Ergo hæc Ignorantia, non tam est voluntaria, seu volita, quam permiffa; Ideoque non sufficiet, vt Emptio censetur voluntaria, etiam indirectè, quoad rem ignoratam.

NOTABILIA.

12 Aduertendum est primò; Ignorantiam, Errorum, ac Dolum, inter se valde differre: Ignorantia enim, est mera carentia scientiæ, nullum importans

iudicium, ex *S. Thom. in 4. dist. 30. quest. 1. ar. 1. ad 1.* Error verò, est actus positivus; vnum pro alio putans; Ideoque importans iudicium Intellectus perversum, ac erroneum; Dolus denique supra Ignorantiam, vel errorem, importat deceptionem iniuriosam in eo, qui petit celebrari contractum, quatenus, vel rei vitium occultat, vel virtutem asserit, quæ in illâ, vere non est.

Aduertendum est secundò; cum **13** aliquid volumus, vel circa aliquid operamur, aliquam illius notitiam dari semper in nobis; Voluntas enim in penitus ignotum, nec consensum, nec affectum dirigere potest, cum nihil sit volitum, quin præcognitum, & voluntas sit potentia cæca, quæ non fertur in incognitum. Per hanc autem notitiam; Aliquando, res nobis proponitur præcisine; hoc est, ita vt ab aliquâ eius conditione vel circumstantia præcindatur, de illâ non cogitando; Aliquando verò negatiuè; hoc est: ita vt eadem conditio, vel circumstantia positivè negetur. Primo modo, ita cognoscitur Res, vt eius conditio, aut circumstantia propriè dicatur ignorari. Secundo verò modo, ita cognoscitur res, vt alia dicantur perversè, ac erroneè iudicari. Res primo modo proposita, secundum id, quod per ignorantiam occultatur, propriè voluntatem non mouet, illam attrahendo; vel retrahendo, ideoque nec propriè causat inuoluntarium; Dicit tamen potest, illud causare improprie, tanquam remouens prohibens; Quia, si talis rei conditio, vel circumstantia fuisset proposita, & non occultata, Voluntatem à præstando

R 3

con-

consensu retardasset, At verò, secundo modo proposita, ac cognita, Voluntatem mouet, non solum secundum id, quod verè proponitur, sed etiam secundum conditionem, aut circumstantiam, quæ falsò in re illà, representatur; Mouet enim, vt affecta, siue vestita tali conditione, quæ in illà verè non est, sed esse iudicatur; & voluntas, in rem illam sic vestitam, positiuè fertur; Ideoque error iste, propriè causat inuoluntarium; *Errantis enim, nulla est voluntas*; vt dicitur in *L. cum testam ff de iuris, & facti ign.*

14 Aduertendum est tertio; Ignorantiam, Errorum, & Dolum, contingere posse; Vel circa ea, quæ pertinent ad substantiam Actus, Contractus, aut Voti; V. G. circa eius materiam, aut conditiones indiuiduales; Vt, si quis vendat lapidem, putans, non esse gemmam, quem alias non vendidisset; Vel circa circumstantiam aliquam accidentalem, vt si quis, sciens, lapidem esse gemmam, illum vendat Homini, quem putat, esse fidelem, cum tamen sit infidelis, & cui non vendidisset, si cognouisset, esse infidelem. Si ignorantia, error, aut dolus contingant solum circa circumstantiam aliquam accidentalem; Tunc, sicut non tollunt notitiam, & consensum, circa ea, quæ pertinent ad substantiam Contractus, Voti, vel Actus; Ita non tollunt eius valorem. At verò, si contingant, circa aliquam conditionem indiuidualem, & pertinentem ad substantiam actus; Tunc error circa illam conditionem, tollit actus valorem; quia conditionem illam excludendo, eam reddit inuoluntariam; sicque tollit consensum absolutum circa rem volitam, qui consensus, ad actus

valorem, omnino requiritur. Qui enim vult vendere lapidem, quia putat, non esse Gemmam, non habet voluntatem absolutam vendendi lapidem, sed solum conditionatam, posito quod non sit Gemma. Ergo, eo ipso, quod est Gemma, non habet voluntatem illum vendendi; Sicque non datur consensus absolutus, ad venditionis valorem omnino necessarius. At verò, si conditio illa tantummodo ignoretur; Ignorantia valorem actus non tollit; cum enim conditionem illam non excludat, eam non reddit propriè inuoluntariam; Vnde cum tali Ignorantià, dari simul potest voluntas absoluta circa rem, cuius conditio ignoratur. Qui enim vult vendere lapidem, quem ignorat, esse Gemmam, potest eum velle absolute vendere, siue sit, siue non sit Gemma; Qui autem hoc modo absolute vult aliquid; eo ipso censetur simul virtualiter, ac implicite velle, quidquid est necessario connexum cum illo, & consequenter etiam ipsam conditionem, eo ipso, quod illam non excludit; sicque conditio, non solum non est inuoluntaria, sed est virtualiter, ac implicite voluntaria; Quod ad actus valorem sufficit; Qui enim Sacros Ordines suscipit, quamuis ignoret, illos Votum Castitatis annexum habere, illud tamen censetur emittere, quia Sacros Ordines volendo, illud etiam censetur implicite velle; Si tamen, per errorem putaret, tale Votum Ordinibus non esse annexum; tunc illud non censetur emittere, quia per errorem excluderet, Neque obstat, quod, si Titius Votum cognouisset, esse Ordinibus annexum, illos non suscepisset. Nam, hæc conditionalis, est de futuro,

non

non de præfenti ; ideoque præfentem voluntatem non mutat, sed illam relinquit absolutam. Nemo autem incipit, vel definit obligari, propter ea, quæ in his, vel in illis circumstantiis facturus esset, sed propter ea, quæ de facto facit. Dum ergo, in hoc casu, Titius velit Ordines absolutè suscipere, præfens hæc voluntas non mutatur per hoc, quod illos non esset suscepturus, si hoc vel illud accideret; ideoque nec impeditur obligatio.

15 Aduertendum est quartò ; Ignorantiam, Errorem, & Dolum, respectu actus, aliquando dici antecedentes ipsi actum, vt dictum est supra ; quando scilicet illum causant, & ad illum faciendum inducunt ; Vt, cum quis ignorans, esse diem Veneris, carnes ita comedit, vt illas non comederet, si sciret, esse diem Veneris. Et hic error, cum alicuius dolo contingit, à Iuris peritis *L. Et eleganter. ff. de dolo*, appellatur, dolum, dans causam actui ; quia, si non adesset, actus non fieret ; Aliquando verò, dici concomitantem eundem actum ; quando scilicet illum non causat, nec ad illum faciendum inducit, sed cum eo per accidens coniungitur ; Vt, cum quis ita comedit carnes, vt eas adhuc comederet, quamuis sciret, esse diem Veneris ; & hic appellatur error incidens in actum ; quia, eo etiam non existente, adhuc fieret actus. Ita *S. Thom. 1. 2. quæst. 6. art. 8.*

16 Aduertendum est quintò ; Dupliciter posse aliquem ita esse dispositum, vt, si sciret, esse diem Veneris, vel non comederet, vel adhuc comederet ; Primò habitualiter ; cum, scilicet, de facto, nullum habet actum, quo velit, vel no-

lit carnes comedere, sed illum probabiliter haberet, si aduerteret, esse diem Veneris ; Et hæc dispositio habitualis, nullum causat effectum moralem, quando non prodit in actum ; Quia homo non obligatur per id, quod facturus, vel non facturus esset, si hoc vel illud ei accideret, vel non accideret ; sed per id, quod actu facit, vel non facit. Secundò actualiter ; cum scilicet, de facto habet voluntatem conditionatam comedendi, vel non comedendi, si sciret ; Et hæc actus valorem impedit, quando Ignorantia est antecedens, quia excludit Voluntatem absolutam talis obiecti ; Non vult enim illud obiectum, vt affectum, ac vestitum tali proprietate, vel conditione ; Quæ, licet tunc absolutè ignoretur, sub conditione tamen apprehenditur, quantum sufficit. At quando Ignorantia est concomitans, actus valorem non impedit ; quia neque causat, neque impedit, aut excludit voluntatem absolutam talis obiecti ; Cum enim tunc datur voluntas carnes comedendi, etiam si constaret, esse diem Veneris ; Voluntas hæc non excludit voluntatem absolutam carnes comedendi, siue sit, siue non sit dies Veneris ; esto, ex errore quis putet ; non esse tunc diem Veneris. Hæc autem Voluntas absoluta ad actus valorem sufficit. His positis,

RESOLVTIO.

AD Casum, respondetur ; Spectato 17 modo connaturali operandi illius, qui cum dubio operatur ; Emptionem factam à Titio, cum eo dubio, iure naturæ, fuisse validam, tam ex parte Emptoris quam ex parte Vendentis. Ita *Suarez de cens. d. 4. s. 8. n. 10. Sanchez in sum. lib.*

lib. 1. c. 16. num. 14. *Filliuc. tr. 11. c. 8. quest. 9. num. 247. Auila p. 2. c. 5. d. 5. d. 6. Bonac. quest. 3. de matr. p. 2. num. 4. in fine.*

- 18 Primò; Quia tam Venditor, quam Emptor, habuerunt voluntatem absolutam vendendi, ac emendi; Modus enim operandi proprius eorum, qui cum dubio operantur, est, velle rem dubiam absolutè, quæcumque tandem illa sit. Nam, ideo est peccatum, operari cum dubio; Quia qui vult Contractum, de quo dubitat, an sit vsurarius, vel non; censetur illum velle absolutè, siue vsurarius, sit, siue non; Hæc autem voluntas absoluta, ad actus valorem sufficit, quia illum reddit plenè, ac perfectè voluntarium. Cum ergo Titius, lapidem emerit, dubitans, an esset Vitrum, an Adamas; illum consequenter emere voluit, quidquid tandem esset, siue Vitrum, siue Adamas, similemque voluntatem habuit Venditor. Hæc autem Voluntas fuit sufficiens, vt Emptio illa esset valida. Sicut similis Voluntas, in Isaac, fuit sufficiens, vt eius Benedictio data Iacob, esset valida; Cum enim Isaac benedixit Iacob, dubitans, an esset Esau; ex Communi Doctorum sententiâ cum *Abulensi in c. 27. Gen. qu. 7.* eius mens, ac intentio fuit, dirigere benedictionem ad Filium præsentem, vteruis ex illis esset, ideoque fuit valida.
- 19 Secundò; Quia modus operandi, proprius eorum, qui operantur cum Ignorantiâ, & non cum errore positiuo, est; Velle rem cognitam absolutè, & explicitè, simulque virtualiter, ac implicitè, eius conditionem indiuidualem ignoratam, siue occultam; Qui enim vouit Peregrinationem Ierofolymitanam, non cogitando de

navigatione, sed ignorando, eam fieri per mare, censetur etiam virtualiter vouisse navigationem. Et qui Sacros Ordines suscipit, non cogitando de Castitatis voto, illis annexo, adhuc tamen censetur Castitatem vouere; Quia, per voluntatem Ordinum, censetur etiam virtualiter, ac implicitè velle Castitatis Votum quamuis ignoratum, eo quod, per Ignorantiâ, non fuerit exclusum; sicut exclusum fuisset, per errorem, si Ordines suscipiens, putasset, Castitatis Votum, illis annexum non esse; Tunc enim volens Ordines, voluisset illos, sine voto Castitatis, illud excludendo, sicque illud non emisisset. Qui autem operantur cum dubio, operantur cum Ignorantiâ, cum dubium eam essentialiter supponat.

Tertiò; Quia, hic est modus operandi, qui in Sacramentorum administratione communiter seruatur; Qui enim baptizat, semper habet intentionem baptizandi Infantem præsentem absolutè, quicumque ille sit; in quo non errat; licet aliquando ignoret, eum esse Filium sui inimici. Imo, per errorem, putet, esse Filium Amici. Similiter, qui absoluit; semper absolueret intendit hominem præsentem, quicumque ille sit; Et qui consecrat, intendit consecrare totam materiam præsentem, quæcumque sit, licet ignoret, quot particule, materiam illam præsentem consecrandam ingrediantur; Et, si Minister, aliam intentionem haberet, mortaliter peccaret; quia Sacramentum, nullitatis periculo exponeret. Sicut ergo Sacramentorum Minister, hanc intentionem sic absolutam regulariter habet; Ita operans cum dubio

dubio, vel Ignorantiâ negatiuâ, regulariter similem habet voluntatem, dum contrahit vel vouet; Ideoque eius Contractus sunt validi, non minus, quam sint valida Sacramenta; Non minus enim in vno casu, quam in alio, adest voluntas & consensus substantialis directus, ad valorem sufficiens.

- 21 Si tamen Titius per errorem putasset, Lapidem, siue Adamentem illum esse Vitrum, & habuisset voluntatem conditionalem, illum non emendi, nisi esset Vitrum; Tunc Emptio, non fuisset valida ex parte Ementis; sicut neque esset validus baptismus, si Minister, illum conferens, per errorem putaret, Infantem praesentem, esse Filium Amici, & haberet intentionem conditionalem, illum non baptizandi, nisi esset Filius Amici, quia tunc voluntas non esset absoluta, sed conditionalis, & conditio non subsisteret; Ideoque Contractus & baptismus tunc essent inuoluntarij. Ceterum, sicut hic operandi modus, regulariter in Sacramentorum administratione, non seruatur; Ita neque seruatur in Contractibus ab Operantibus cum ignorantia, vel dubio.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

- 22 **A**D rationes autem dubitandi initio propositas, facile respondetur; Ad primam; Benedictionem fuisse validam, quia Isaac absolute benedicere voluit Filium praesentem, quicumque tandem ille esset, quamuis dubitaret; num esset Esau, an Iacob: Iacob verò, vel contrahere voluit cum Muliere praesente, quaecumque esset, & tunc Matrimum

R. P. Beati Lib. I.

fuit sufficienter voluntarium, & validum, quamuis ille putaret, esse Rachelem; vel habuit determinatam voluntatem contrahendi cum Rachele, & tunc matrimonium, propter errorem personae, fuit inuoluntarium, & consequenter inuolidum.

Ad secundam: Inter metum, & Ignorantiam, quamuis fatuam hanc esse disparitatem; quod metus non tollit consensum directum, quamuis illum minuat; Ignorantiâ verò, quamuis fatua, illum tollit.

Ad tertiam; Disparitatem esse, quia ad peccandum non est necesse, velle formaliter, ac directe malitiam, siue actum vt malum; sed satis est, velle actum, cui est coniuncta malitia. At verò, ad Voti, ac Contractuum valorem necessaria est voluntas positiua se obligandi: Sine hac enim nulla datur obligatio; sicut sine positiua intentione conficiendi Sacramentum, nullum est Sacramentum.

Ad quartam: Voluntatem illam fuisse quidem sufficientem ad valorem Emptionis; Non tamen esse Voluntatem indirectam, & interpretatiuam causae, siue ipsius Ignorantiae, sed directam, & absolutam ipsius Emptionis.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Errorem antecedentem, circa materiam Contractus, aut Voti, quamuis sit vincibilis, & voluntarius, ad eorum valorem non sufficere; Quia facit Contractum, aut Votum, voluntarium, ac volitum solum indirecte in ipsa ignorantia, tanquam in Causa: Hoc autem, ad Contractus valorem non sufficit; Tum quia, vt Contractus sit validus, debet

S esse

esse voluntarius, ac volutus directe, & in se ipso, & debet esse actus humanus, non minus, quam Sacramentorum administratio. Tum quia aliàs Votum emissum ab Ebrio validum esset, si ante ebrietatem esset prauisum. Sicut homicidium ante ebrietatem prauisum, & postea, in ebrietate, commissum, est peccaminosum. Consequens autem est absurdum, vt per se patet. In ordine vero ad culpam, & ad pœnam; Hoc voluntarium indirectum, siue in causâ, sufficit; Quia voluntas causâ, quando datur obligatio vitandi effectum, censetur voluntas interpretatiua ipsius effectus; semperque datur obligatio vitandi culpam. At, non semper datur obligatio vouendi, vel contrahendi. Cum ergo obligatio, quæ ex voto, vel Contractu aut alio simili actu oritur, esse debeat omnino voluntaria: Sequitur, eam debere esse volitam, in se ipsâ, nec sufficere, vt sit volita in causâ; Ideoque, Errorem antecedentem, siue vincibilis sit, siue innvincibilis, actuum valorem impedire; semper enim, eodem modo tollit cognitionem, & consequenter voluntatem, quæ, ad actus valorem, est omnino necessaria.

27 Secundo; Ignorantiam, siue Errorem concomitantem conditionis rei, quando est vincibilis, valorem Voti, ac Contractus circa rem illam non impedire; Quia cum tali Ignorantiâ dari potest; imò regulariter, de facto datur voluntas absoluta, etiam ad conditionem ignoratam

se extendens; Cum ignorantia enim vincibili concomitante, quod Peregrinatio Hierosolymitana nauigationem requirat, potest quis habere voluntatem absolutam Peregrinationis Hierosolymitanæ, siue nauigationem includat, siue non includat, quia, licet ignoret; nauigationem de facto requiri; de illâ tamen cogitat sub conditione, si requiretur; Hoc autem sufficit, vt voluntas per actum absolutam in illam tendat.

28 Tertiò; Ignorantiam conditionis rei, affectatam, siue positiue volitam, Voti ac Contractuum circa rem ignoratam valorem regulariter non impedire; Quia regulariter, cognitionem directam conditionis ignoratæ non excludit, & consequenter neque eius voluntatem; Qui enim vult aliquid ignorare, iam necessariò de illo cogitat, ideoque velle etiam potest, se ad illud obligare saltem sub conditione, quod decipiatur; Imò, eo ipso, quod non vult tollere ignorantiam, habet voluntatem se obligandi sub quacumque conditione; quæ voluntas sufficit ad obligandum, & consequenter ad Voti, vel Contractus valorem. Dixi regulariter; Quia, si voluntas ignorandi non oriatur ex voluntate faciendi, sed ex aliquo timore humano, vel alio simili respectu; tunc, qui vouet, vel contrahit, potest non habere intentionem se obligandi absolute, & omnibus modis, sed solum iuxta exigentiam materiæ; sub tali conditione propositæ; in quo casu Voluntas non esset ad valorem sufficiens.

Q V A E S T I O XXII.

An ignorantia Vincibilis, aliquando saltem, ad actus valorem sufficiat.

C A S V S.

TITIVS, audiens ab Amico, se solere subinde, in Ebrietate, plura promittere; dixit, se velle imposterum obligari, si eas promissiones, in Ebrietate, proferret; Accidit autem, post hoc, vt, die quadam, dum esset ebrius, centum aureos Sempronio promiserit; sed in se deinde, ex Ebrietate, reuersus, eidem Sempronio illos petenti, dare noluerit; *Quæritur. Vtrum eos soluere teneatur.*

S Y M M A R I V M.

- 2 Ignorantia vincibilis, actuum valorem impedit, sicut ebrietas.
- 4 Ad valorem Voti requiritur, vt sit, in se, formaliter volitum, ac liberum.
- 9 Cur ad valorem Sacramenti requiratur intentio aliqua tunc, cum conficitur Sacramentum.
- 10 Promissio, facta in ebrietate, aliquando obligat.
- 11 Promissio conditionalis, posita conditione obligat.
- 12 Voluntas, etiam præterita, sufficit, ad Sacrificium applicandum.
- 13 Promissio, per positionem conditionis, ex conditionali fit absoluta.
- 14 Contrahit quis valide per Procuratorem, quamvis tempore contractus dormiat.
- 15 Promissio, includens conditionem, in ebrietate ponendam, est valida.
- 16 Votum, in ebrietate, emissum, non est volitum in se ipso.
- 17 Iuramentum ex consuetudine, in ipsa solum est volitum.

- 18 Ad validam promissionem quid sufficiat.
- 19 Obligatio promissionis conditionata, incipit, cum ponitur conditio.
- 20 Promissio conditionata, in quo adæquatè consistat.
- 21 Quid requiratur, vt obliget.
- 22 Cur ad Sacramenta conficienda requiratur voluntas, aliquo modo præsens.
- 23 Intentio præterita ad baptizandum non sufficit.
- 24 Ad Baptismum recipiendum sufficit.

R A T I O N E S D V B I T A N D I.

VT melius constet, quæ voluntas, ad actuum valorem requiratur; Et an, & quomodo Ignorantia eundem valorem impediatur, proponitur casus de ebrietate; Quia in eâ res clarius apparet, & quæcumque de eâ dicentur, applicari poterunt Ignorantiæ. Sicut enim promissio, facta in ebrietate, aliam libertatem non habet, quam ipsius ebrietatis; ita similis promissio, facta

ex Ignorantiâ vincibili, aliam libertatem non habet, quam ipsius ignorantie vincibilis; si ergo ebrietas sufficit ad actus valorem impediendum, sufficere etiam ignorantia; & si ebrietas aliquando illum non impedit neque, in simili casu impedit ignorantia vincibilis.

3 In Casu itaque proposito, Titius teneri non videtur ad soluendam pecuniam in ebrietate promissam. Ita *Ledesma quest. 58. ar. 3. d. 1. Syluester v. Votum. 2. quest. 2. Aragon. 2. 2. quest. 88. ar. 1. & alii, quos refert Sanchez. lib. 1. de matr. d. 8. num. 20.*

4 Primò: Quia promissio non videtur fuisse valida, alioquin validum etiam esset Votum, in ebrietate emissum. Non minorem enim libertatem habet promissio facta in ebrietate, quam haberet Votum. Votum autem ab Ebrio emissum, non est validum, quia non est formaliter & in se ipso voluntarium, sed solum denominatiue, & in causa, hoc est, in voluntate ebrietatis. Cum tamen, ad Voti valorem necessario requiratur, ut sit volitum, ac liberum formaliter in se ipso; Tum quia voti obligatio, per hoc distinguitur ab obligatione satisfaciendi, quæ oritur ex iniuriâ, & ab obligatione ad poenam, quæ oritur ex culpa, quod illa est formaliter, & simpliciter voluntaria, ac in se libera, ista verò, sunt in se simpliciter, ac formaliter inuoluntaria, & voluntaria solum denominatiue, & in causa. Tum quia, sola voluntas verba promissoria proferendi, non sufficit ad obligandum, nisi adsit etiam formalis voluntas, se obligandi; Sicut sola voluntas proferendi verba consecrationis, non sufficit ad consecrandum,

nisi simul adsit voluntas actualis, vel virtualis consecrandi. Cum ergo, Votum in ebrietate emissum, non teneat, neque tenebit promissio, in eadem ebrietate, à Titio facta.

Secundò; Quia, qui ex consuetudine iurat, quamvis cum iuramento promittat, se peregrinaturum Laureum, si amplius iuserit, Voto tamen, vel iuramento non tenetur. Ergo, à fortiori, qui in ebrietate promittit, non tenetur seruire promissum; Ideo enim consuetudinarius non tenetur; quia, cum ex consuetudine, & sine aduertentiâ promittat, non habet animum promittendi, qui tamen, ad Votum essentialiter requiritur. Sed etiam, qui in ebrietate promittit, non habet animum promittendi; Aliam enim voluntatem non habet, quam ebrietatis. Ergo etiam, in ebrietate promittens, non tenetur seruire promissum. Titius autem supponitur, in ebrietate promississe.

Tertiò: Quia, si quis, ante ebrietatem, voluntatem haberet consecrandi, & in ebrietate deinde, supra materiam debitè presentem, verba consecrationis proferret, non propterea consecraret. Ergo etiam, si Titius, ante ebrietatem, voluntatem habuerit se obligandi, & in ebrietate deinde, verba promissoria protulerit, non propterea se obligauit, & consequenter neque tenetur solvere, quod sic promissit. Consequentia probatur: Ideo enim ille non consecraret, quia consecrandi voluntas, quam ante ebrietatem habuit, tunc non concurreret, neque influeret in prolationem verborum consecrationis, neque illam villo modo causaret, quod tamen ad veram, ac validam

dam consecrationem, necessariò requiritur; Eius enim concursus, ab ebrietate impediretur. Sed, propter eandem rationem voluntas se obligandi, quam ante ebrietatem Titius habuit, non influit in verba promissoria, tempore ebrietatis prolata. Ergo neque Titius, per talem promissionem, obligabitur.

7. Quarto; Quia assignari non potest, quandonam promissio à Titio in ebrietate sic facta, incipiat esse valida, eumque obligare; Ergo non est valida. Antecedens probatur; Quia non incipit esse valida ante ebrietatem; tunc enim non dabatur voluntas absoluta se obligandi, sed solum velut conditionata; si verba promissoria protulerit; quæ tamen voluntas ad promissionis valorem essentialiter requiritur; Neque incipit esse valida, cum Titius verba promissoria protulit; quia tunc, cum careret libertate, erat incapax obligationem contrahendi. Cum ergo assignari non possit, quandonam inceperit obligare, nunquam obligavit, & consequenter non fuit valida.

8. Quintò. Quia ideo absolutio data sub conditione de futuro; *vt si quis dicat; absoluo te, si restitueris;* non est valida, quia neque est valida tunc, cum impenditur, neque tempore, quo conditio adimpletur; sed etiam promissio, sic conditionaliter facta, neque est valida tempore, quo datur voluntas conditionata se obligandi; neque tempore, quo ponitur conditio. Ergo neque promissio, sic facta, est valida: Minor probatur; quia ideo absolutio neutro tempore est valida, quia, tempore adimpletæ conditionis, non existit materia, & forma, quæ tamen sunt partes, ad Sacramenti

valorem, essentialiter requisitæ; tempore verò, quo verba absolutionis proferuntur, non datur intentio conficiendi Sacramentum, ad illud essentialiter requisita; Cum voluntas conditionata, quandiu talis est, maneat suspensa, & nihil operetur, sed intendat Sacramentum conficere, solum, quando erit adimpleta conditio. Hæc autem omnia, militant etiam in promissione, quæ supponitur facta à Titio, vt dictum est. Ergo hæc etiam, erit inualida; ideoque illum nullo modo obligabit.

NOTABILE.

Aduertendum est; ad Sacramentum valide conficiendum, necessariò requiri voluntatem, siue intentionem Sacramentum conficiendi, vel actualem, vel virtualem, tunc, cum à Ministro proferuntur verba formæ; V. G. Verba Consecrationis, vel absolutionis; Quia Voluntas illa, siue intentio, ad illam verborum prolationem concurrere debet, eamque causare; Externa enim verborum prolatio, in tantum est consecratio, in quantum pendet, & oritur ab intentione consecrandi. Id autem, quod ad aliud per modum causæ efficientis concurrere debet, tunc, cum ad illud concurrat, existere necessariò debet, vel in se, vel in sua virtute, quia causa efficiens causat, vt existens; nec sol illuminare posset, si actu non existeret. Quod si intentio consecrandi, ad prolationem verborum Consecrationis concurrere non deberet, neque necesse esset, vt tunc existeret, vel in se ipsa, vel in sua virtute; sed satis esset, quod aliquo modo pracesisset, nec fuisset retractata; Sic enim, qui heri habuit intentionem,

ac voluntatem offerendi hodie Sacrificium pro Caio; etiam si hodie nullam habeat voluntatem applicandi Sacrificium Caio, satisfacit obligationi, quâ illi hodie Sacrificium applicare tenetur, quia voluntas ista influere non debet in Sacrificium. Hoc posito,

RESOLVTIO.

10 AD Casum, Respondetur; Titium, teneri ad soluendos Sempronio centum aureos, quos illi, in ebrietate, promisit. Ita *Suar. tom. 3. de Relig. lib. 6. c. 5. num. 9. & tr. 2. lib. 4. de Voto cap. 17. num. 9.* ubi probat, non esse promissionem factam in ebrietate, sed ante ebrietatem; conditionaliter tamen; *Nau. c. 12. sum. n. 46. Clavis reg. lib. 6. c. 8. num. 3. Bonac. d. 1. de Sacr. qu. 3. p. 2. §. 3. n. 17. Azor. lib. 11. c. 20. Arag. 2. 2. q. 88. ar. 1. & alii communiter.*

11 Primò: Quia promissio conditionalis obligat, posita conditione; si quis enim voueret, se nunquam amplius vinum bibiturum, si quempiam, in ebrietate, occiderit; Et deinde aliquem ebrius occideret, à vino abstinere teneretur; & Votum seruare. Sed etiam Titius promisit, se soluturum, si quid, in ebrietate, promitteret; & in ebrietate promisit 100. Sempronio. Ergo etiam Titius, illos soluere tenetur. Maior probatur: Quia Vouens, vere habuisset animum se obligandi, & animus ille fuisset omnino liber, nec quidquam illi deesset ad obligandum.

12 Secundò. Quia quis Sacrificium teneretur cras applicare pro aliquo, & hodie voluntatem haberet offerendi cras Sacrificium pro illo; etiam si postea cras

nullam aliam voluntatem haberet Sacrificium offerendi pro illo; Ex vi voluntatis hodiernæ, verè satisfaceret obligationi, & Sacrificium illi validè esset applicatum. Ergo etiam Titius, ex vi illius voluntatis se obligandi, quam ante ebrietatem habuit, manere postea potuit sufficienter obligatus, cum in ebrietate verba promissoria protulit; quamuis tunc nullam aliam voluntatem habuerit se obligandi; Si enim voluntas illa, sine aliâ nouâ voluntate, valide Sacrificium applicare potuit; cur non potuit etiam voluntas se obligandi, quam Titius ante ebrietatem habuit, validè illum sine aliâ nouâ voluntate obligare? Antecedens autem probatur; Quia voluntas Sacrificii applicatiua, cum ad Sacrificium concurrere non debuerit, nec in illud influere, consequenter neque ad illud valide applicandum existere debuit tunc, cum Sacrificium celebrabatur, sed satis fuit, quod præcellerit, nec fuerit reuocata.

Tertiò. Quia, si Titius Sempronio 13 centum aureos promississet, si Pater consentiret; vel, si à Deo, ex tali infirmitate, liberaretur; certe, posita conditione, illos soluere teneretur; Per positionem enim conditionis, voluntas ex statu conditionalis transiret ad absolutum; Sicque inciperet obligare; Sed etiam per prolationem promissionis verbalis, in ebrietate factam, promissio conditionalis transit in absolutam. Ergo illa etiam Titium obligauit ad soluendos centum Sempronio; Neque obstat, quod prolatio illa promissionis verbalis facta fuerit sine libertate; Nam, non est conditio, quatenus libere ponenda, sed quatenus

tenus ponenda in ebrietate. Adde quod, neque in Titii potestate esset consensus Patris, vel liberatio ex infirmitate; Et tamen nihilominus istorum positio sufficeret ad obligationem contrahendam. Ergo, eodem modo, sufficere positio promissionis verbalis, quamvis sine vllâ nouâ libertate.

14 **Quartò.** Quia Titius per Procuratorem contrahere, & obligari potest vinculo matrimonii, quod est vinculum omnium maximum, quamvis ipse dormiat, vel sit ebrius, dum Procurator, actu, eius nomine contrahit. Ergo à fortiori obligari potuit, dum protulit verba promissoria, quamvis tunc fuerit ebrius. Sicut enim, dum matrimonij contractus ab ejus Procuratore poneretur, ipse principaliter obligaretur à voluntate, quâ Procuratori mandavit, vt eius nomine contraheret, quæ voluntas fuit omnino libera, ac plene voluntaria; Ita, in casu præsentis, obligatur principaliter à voluntate, quâ ante ebrietatem libere obligari voluit, quoties in ebrietate verba promissoria proferret; Et, sicut tunc minus solum principaliter obligaretur ab Procuratoris actione, ipso tunc incio, posita, tanquam à conditione; Ita, in casu præsentis, à verbali promissione, minus solum principaliter obligatur, & tanquam à conditione.

15 **Quintò.** Denique, quia tota promissio, quoad substantiam, ante ebrietatem, omnino libere fuit posita; fuit enim posita voluntas se obligandi, in quâ essentialiter consistit promissio, quoad substantiam; quamvis, quia voluntas est conditionalis, requiratur deinde promissio verba-

lis, tanquam conditio, vt actu obliget; sicut, cum accenditur lucerna, ponitur tota causa illuminatiua cubiculi, licet, vt illud de facto illuminet, requiratur approximatio, siue eius positio in cubiculo. Non est tamen necessè, vt conditio ponatur libere, quia neque est necessè, vt sit in nostrâ potestate: Vnde, sicut potest non esse in nostrâ potestate, ita potest non esse in nostrâ libertate. Satis ergo est, vt quomodocumque ponatur, ad hoc, vt voluntas conditionalis transeat in absolutam, & obligare incipiat.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

ATque hinc facile ad rationes oppositas patet responsio. Ad primam enim Respondetur: Disparitatem esse, quia Votum, ante ebrietatem, nullo modo fuit volitum in se ipso, & directè, sed solum indirectè, interpretatiuè, ac præsumptiuè, quatenus fuit volita ebrietas, cum præuisione consuetudinis vota emittendi in illâ. At, in casu proposito, promissio, siue voluntas directâ se obligandi, ante ebrietatem fuit posita; In hac autem consistit propriè essentia promissionis. Quod si supponeremus, etiam Vouentem in ebrietate ante illam habuisse voluntatem se obligandi, si Vota emitteret in ebrietate; In eo casu etiam Votum, ab eo in ebrietate emissum, esset validum, ex vi voluntatis se obligandi, quam ante ebrietatem habuisset.

Ad secundam: Respondetur eodem modo; Iurantem ex consuetudine ad nihil teneri; quia iuramentum illud, ac promissio, non est volita in se ipsâ, sed

sed solum indirectè in prauâ consuetudine, in cuius victoriâ negligens fuit. At verò, promissio, in casu proposito, ante ebrietatem, fuit à Titio volita, directè & in se ipsâ; ideoque illum obligare potuit.

18 Ad tertiam; Respondetur: Disparitatem esse, quia ad valide consecrandum requiritur, vt ipsa prolatio verborum consecrationis actu procedat, ex intentione consecrandi, vel actuali, vel virtuali, & ab ipsâ dependeat, tanquam à causâ efficiente, cum ipsâ verborum prolatio, solum vt procedens ex tali intentione, sit forma Sacramenti. At, ad valide promittendum non est necesse, vt promissio verbalis procedat ex actuali, vel virtuali voluntate se obligandi, sed satis est, quod quomodocumque ponatur; cum non obliget tanquam eius effectus, sed solum, tanquam conditio, ad obligandum requisitâ.

19 Ad quartam; Respondetur. Obligationem cepisse, cum Titius verba promissoria protulit in ebrietate. Tunc enim posita fuit conditio ad obligandum requisita. Neque obstat, quod tunc Titius non esset liber; Nam hoc ad obligationem non requiritur; Sicut enim, conditio potuit non esse in potestate Titij; vt, si promississet dependenter à consensu Patris; Ita potuit non esse in eius libertate; Neque conditio obligat, ex eo, quod sit libera, sed solum ex eo, quod sit posita.

20 Ad quintam; Respondetur: Disparitatem esse, primò; quia absolutio requirit voluntatem absolutam Sacramentum conficiendi tunc, cum verba absolutionis

proferuntur; cum Sacramenta suspendi non possint, excepto matrimonio; Votum verò, vel Promissio, non requirit necessariò voluntatem absolutam, sed fieri etiam potest per conditionatam. Secundò: Quia Sacramentum Pœnitentiæ, cum sit signum sensibile, consistit non solum in voluntate Sacramentum conficiendi, sed etiam principaliter in verbis absolutionis. At votum, vel Promissio, adæquatè consistit in voluntate se obligandi, licet deinde, quando hæc est conditionata, requiratur conditionis positio, vt actu obliget. Tertio denique: Quia, in Sacramentis, verborum prolatio, oriri debet ex voluntate Sacramentum conficiendi, vel actuali, vel virtuali, quæ propterea tunc debet adesse. At prolatio promissionis verbalis, causari necessariò non debet ab ipsâ voluntate se obligandi; sed quando est conditio, satis est, quod quomodocumque ponatur.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Ad obligandum, sufficere voluntatem quomodocumque præteritam, non retractatam, & positionem illius conditionis, sub quâ quis vult obligari; Sicut, ad applicandum Sacrificium pro aliquo, sufficit voluntas præterita non retractata, & positio Sacrificij: Si quis enim hodie promittat, dare, post mensem, centum aureos Sempronio; Statim, post mensem, sine nouâ voluntate, incipit obligari. Cuius rei ratio est: Tum quia voluntas ipsa, cum sit causa obligationis, etiam eiusdem obligationis mensura, ita vt eo solummodo obligetur, quo ipsa

- ipsa vult obligari, & non aliter, Tum quia, est causa obligationis, non physica, sed moralis, sicut ipsa obligatio, est effectus moralis, non physicus. *Suar. de Sac. disp. 13. sect. 3. concl. 2.*
- 22 Secundò; Ad Sacramenta, non sufficere voluntatem præteritam, non retractatam, sed requiri aliquo modo præsentem, vel actualiter, vel virtualiter; quia voluntas Sacramentum conficiendi, debet esse causa physica consecrationis, ac prolationis verborum formæ, eo quod verba illa, determinare debeat ad esse Sacramentale. Ad hoc autem requiritur, vt sit aliquo modo præsens, *Sayrus lib. 2. c. 5. quest. 5. art. 2. ad finem.*
- 23 Tertio; Illum inualidè baptizare, qui, ante ebrietatem, intendit aliquos, tempore ebrietatis, baptizare; Tum quia,

tempore ebrietatis, non adest intentio actualis, vel virtualis, Cum, per ebrietatem, interrumpatur. Tum quia, actio baptizandi, debet esse humana, ac libera. *Coninch. de Sacramentis qu. 64. art. 8. d. 2. num. 74.*

Quartò, Eum, qui in ebrietate, recipit baptismum, quem, ante ebrietatem petierat, validè illum recipere; Quia voluntas baptismum recipiendi, non debet esse causa, ad illum concurrens, sed solùm mera dispositio, ex parte subiecti, ad illum recipiendùm; nec receptio necessariò requirit in recipiente libertatem, cum esse non debeat actio humana ipsius Recipientis; Sicut, cum conficitur Sacramentum, actio, per quam conficitur, debet esse actio humana ipsius Conficientis. *Suar. sec. 3. concl. 1.*

Q V A E S T I O XXIII.

An error circa Personam, cum quâ agitur, reddat actum inualidum.

C A S V S.

TITIVS, equum emit à Cæsare, quem putabat, esse Pompeium; & eundem deinde donauit Seio, putans esse Sempronium. Quæritur; an emptio illa, & donatio, fuerint validæ.

S V M M A R I V M.

- 6 De cuiuscumque actus essentia, sunt, eius materia, & causa finalis.
- 7 Qua sit causa materialis, & finalis Emptionis.
- 8 Que sit causa materialis, & finalis Donationis.

R. P. Beati Lib. 1.

- 9 Emptio ex errore circa Personam Venditoris, est valida.
- 10 Persona Venditoris est circumstantia Emptioni accidentalis.
- 11 Sicut qualitas Personæ, cum quâ contrahitur, in Matrimonio.
- 12 Emptio essentialiter respicit solum æqualitatem, inter pretium, & rem.

T

13 Me-

- 13 *Metus inducens ad emendum, emptio-
nis valorem non tollit.*
14 *Emens, regulariter voluntatem habet
absolutam, non conditionatam.*
15 *Donatio ex errore circa personam Do-
natarij, est invalida.*
16 *Persona Donatarij, pertinet ad cau-
sam finalem Donationis.*
17 *Voluntas, in Donatione, semper est
virtualiter conditionata.*
18 *Donatio, Personam essentialiter respi-
cit.*
19 *In quo differant contractus onerosi, &
& gratuiti.*
20 *Error circa causam inductivam Oue-
rosos non vitiat.*
21 *Aliquando etiam non vitiat Gratuitos.*

RATIONES DVBITANDI.

- 2 **C**um ex dictis constet, ad actus valo-
rem, requiri necessario volunta-
tem directam se obligandi, nec suffice-
re indirectam; ideoque Ignorantiam,
præsertim antecedentem, eorum valorem
vt plurimum impedire. Quæri solet,
an hæc voluntas, ita requiratur circa Per-
sonam, cum qua agitur, vt error, vel
ignorantia circa illam sufficiat ad red-
dendum actum inualidum.
- 3 Et quidem, in Casu proposito, em-
ptio videtur fuisse inualida ex defectu con-
sensûs necessarij, ac sufficientis. Ita *Re-
ginaldus lib. 31. num. 92. Coninch. d. 31.
de matr. d. 1. num. 9. Henriq. lib. 11. c. 10.
num. 1. Rebell. lib. 3. quæst. 2. nu. 2. Sanch.
lib. 7. matr. d. 18.* qui hoc probant de si-
mili contractu Matrimonij.
- 4 Primò, Quia Titius, dum equum emit
à Cesare, putans, esse Pompeium, vi-

detur voluntatem conditionatam habuif-
se, emendi equum, si Venditor esset
Pompeius, illum aliàs non empturus ab
alio. Cum ergo hæc conditio defece-
rit, defecit etiam consequenter consen-
sus, ad emptionis valorem omnino ne-
cessarius; Emptio enim, sicut & quili-
bet alius contractus, in hæc consensu
consistit.

Secundò; Quia, si emptio equi, facta
cum errore, circa Personam Venditoris
valida fuisset, etiam valida fuisset dona-
tio ejusdem equi facta Seio, cum simili
errore circa Personam Donatarij; Si
enim Persona Venditoris ad emptionis
substantiam non pertinet, neque Perso-
na Donatarij pertinebit ad substantiam
Donationis; Et, si sola emptionis materia
ad emptionis substantiam pertinet, cur
non etiam sola materia donationis pertine-
bit ad substantiam donationis; Consequens
autem est falsum; Quia donatio, facta
cum errore Personæ, est inualida; Non so-
lum enim res, quæ donatur, sed etiam
Persona, cui fit donatio, pertinet ad sub-
stantiam donationis, vt docent communi-
ter Doctores; cum *Vasq. opusc. de resti-
tut. c. 7. d. 10. num. 91.*

NOTABILIA.

6 **A**duertendum est primò; In quocum-
que Voto, ac Contractu, duo esse
necessario de eorum essentia, ac substan-
tia; materiam scilicet, & causam finalem
sive finem, propter quem circa talem ma-
teriam ponitur operatio; Sic enim, cum
quis vouet, talem domum non ingredi,
ad vitandam occasionem peccandi; non
solum ingressus in talem domum, quæ est
materia; sed etiam vitatio occasionis pec-
candi, qui est finis, ita sunt de essentia istius
Voti,

Voti; vt altero eorum deficiente, Votum statim deficiat; Siue enim domus destruat, siue abeat inde meretrix, Voti obligatio statim cessat. Similiter, cum quis equum pretio emit; non solum pretium, quod est emptionis materia, & id, quod traditur ab Emptore; sed etiam equus, qui est causa finalis, siue id, ad quod obtinendum traditur pretium, ad emptionis substantiam pertinet; altero enim eorum deficiente, iam non est amplius emptio. Ratio autem huius rei est; quia, cum voluntas operetur semper circa aliquid, & propter aliquem finem, sequitur, quod ad omnem suam operationem, hæc duo essentialiter requirat; & consequenter, quod hæc duo, ad essentialitatem cuiuscumque operationis nostræ voluntatis pertinere dicantur; inter quas etiam sunt Votum, & contractus.

7 Aduertendum est secundo; Causam materiale, siue materiam emptionis, esse pretium, hoc enim est id, quod traditur: Causam verò finale, siue finem, esse equi acquisitionem, hæc enim est id, quod intenditur, & ad quod obtinendum ordinatur pretij traditio: Quod autem equus habeatur à Petro, vel à Paulo, est circumstantia, emptioni mere accidentalis, sine illà enim tota venditionis essentia haberi potest. Quoniam verò pretium non est emptionis materia, nisi, vt æquiualens equo, neque equus est finis, nisi vt æquiualens pretio, (cum enim emptio sit actus iustitiæ commutatiuæ, essentialiter respicit æqualitatem inter pretium, & rem,) hinc fit, vt ad emptionis valorem, omnes qualitates, & conditiones communiter cognitæ, tam pretij, quam Rei, notæ esse

debeant Emptori, Error enim circa illas tolleretur consensus circa ipsam materiam vel finem, & consequenter circa essentialia contractus, cum ipsæ essentialiter constituant æquiualentiam pretij, cum re, & è contra; Aliæ vero qualitates, & circumstantiæ accidentales, ignorari possint, sine præiudicio valoris, quia non tollunt consensus substantialem, qui ad contractus valorem essentialiter requiritur.

Aduertendum est tertio, in donatione materiam esse rem, quæ traditur à Donatore, finem verò esse Donatarij benevolentiam erga se, & amicitiam, acquirere, aut fouere, aut augere, vel si donatio fiat titulo gratitudinis, beneficia à Donatario accepta aliquo modo compensare. Benevolentia autem est essentialiter connexa cum tali Personà, huius enim benevolentiam determinate intendit acquirere Donator per donationem, & non alterius, & beneficia ab hoc accepta compensare; beneficia enim, non accepit ab alio, sed ab hoc. Hinc ergo fit, vt donatio, Personam Donatarij essentialiter respiciat, tanquam aliquid pertinens ad eius causam finalem & non solum tanquam circumstantiam mere accidentalem; sicut emptio respicit Personam Venditoris. His positis,

RESOLVTIO.

Respondetur primò; Emptionem fuisse validam. Ita *Vasq. 1. 2. d. 30. cap. 4. num. 28. Sanch. lib. 4. sum. c. 2. nu. 3. Azor. tom. 1. c. 18. quæst. 4. Reginald. to. 2. lib. 31. c. 14. n. 97. & alij communiter.*

T 2

Pri-

- 10 Primò: Quia, in emptione, error circa Personam Venditoris, est error solum circa circumstantiam accidentalem. Cum hoc autem errore, dari potest consensus circa substantiam contractus, ad eius valorem sufficiens; cum enim, nihil sit volitum, quin præcognitum, quando error est solum circa circumstantiam accidentalem, non tollit, quin contractus sit, quoad essentiam, voluntarius, & consequenter voluntarius simpliciter; esto, sit inuoluntarius secundum quid, siue respectu illius accidentis, circa quod est error. Contractus autem eo ipso, quod est voluntarius simpliciter, est voluntarius quantum ad eius valorem, & requiritur, & sufficit.
- 11 Secundò; Quia, in matrimonio, error etiam antecedens circa qualitatem Personæ: Vt, si quis cum Bertà contrahat, quia putat esse diuitem, cum tamen sit pauper; Iure naturæ, matrimonium non irritat, quia causa, siue diuitiæ, in quibus erratur, sunt extra essentiam, Matrimonii; ideoque consensum substantialem ad Matrimonium sufficientem non tollunt. Sed etiam, in emptione, Persona Venditoris, est extra emptionis essentiam, vt patet ex dictis. Ergo error circa illam, emptionem non irritabit.
- 12 Tertio; Quia contractus emptionis, pertinet ad iustitiam commutatiuam. Hæc autem essentialiter respicit solum æqualitatem inter pretium, & rem, nec curat de Venditoris Personâ, quæ propterea, ad emptionis valorem, omnino per accidens se habet.
- 13 Quartò, Quia metus, quamuis inducat ad emendum, non propterea reddit emptionem, iure naturæ, irritam,

cum relinquat libertatem sufficientem ad ad eius valorem. Sed etiam error circa Personam Venditoris, relinquit libertatem sufficientem circa emptionem, cum Venditoris Persona ad eius essentiam non pertineat, vt dictum est. Ergo neque error Personæ Venditoris, reddet emptionem, iure naturæ, irritam; ideoque emptio equi, facta à Titio, fuit valida.

Neque obstat, quod Titius, sub hac 14 implicita conditione, in emptionem consenserit; *si Venditor sit Pompeius*; Nam, quamuis habere potuerit hanc voluntatem conditionatam, (in quo casu, emptio non fuisset valida, quia, non subsistente conditione, non fuisset simpliciter consensus in illam;) de facto tamen, illam non habuit, sed absolutam; Quia, hæc est, quæ regulariter haberi solet; Neque vllus præsumitur vnquam habere conditionatam, nisi hoc exprimat: Sic enim, etiam in Matrimonio, cum quis contrahit cum Bertà, putans, esse diuitem, cum tamen sit pauper; Quamuis ille, qui contrahit, vtramque hanc voluntatem habere possit; *Contrahe tecum, quia diues es; & contrahe tecum, si diues es.* Nisi tamen, de hac secundâ, se explicet; semper præsumitur habere primam; quia hæc regulariter haberi solet ab omnibus; Error enim circa causam, quæ inducit ad contrahendum, non reddit regulariter consensum conditionatum, & consequenter neque contractum simpliciter inuoluntariū.

RESOLVTIO II.

15 **R**espondeo secundò; Donationem fuisse se inuvalidam: Fuit enim facta, cum errore circa Personam Donatarij; Error au-

autem personæ donationem reddit inu-
lidam. Ita *Vasq. opusc. de rest. c. 7.*
d. 10. num. 91. Layman. lib. 3. tr. 4.
f. 5. c. 5. nu. 1. Sanchez lib. 7. matr.
d. 19. num. 20. Suar. tom. 2. de relig.
lib. 2. de iuram. c. 11. n. 5. Lessius lib. 2.
c. 42. d. 7. nu. 33. & alij communiter.

16 Primò; Quia, Persona Donatarij,
pertinet ad causam finalem donationis,
vt dictum est; & consequenter ad eius
essentiam; Sicut Persona pauperis in
genere, pertinet ad causam finalem
eleemosynæ, cum hæc essentialiter ordi-
netur ad eius indigentiam subleuandam.
Error autem circa causam finalem, tol-
lit consensum necessarium ad valorem
donationis.

17 Secundò; Quia, Donatio, Promissio,
Votum, & omnes contractus non one-
rosi, sed gratuiti, totam suam vim ha-
bent ex voluntate, ac intentione Do-
nantis; hæc autem semper censetur ef-
se conditionalis, si videlicet causa, à qua
quis inducitur ad donandum, subsistat;
hic enim censetur esse animus saltem im-
plicitus Donantis; non donare, nisi cau-
sa subsistat. Cum ergo, causa inducens
ad donandum, non subsistat, quando
circa Donatarij Personam contingit er-
ror; sequitur, donationem tunc esse in-
ualidam.

18 Tertio; Quia, Donatio non pertinet
ad Virtutem Iustitiæ, sicut emptio, alijque
contractus Onerosi; sed ad virtutem li-
beralitatæ, vel gratitudinis. Hæc autem
Virtutes essentialiter respiciunt Perso-
nam determinatam, in quam liberalitas,
vel gratitudo exercetur; sicut Virtus
eleemosynæ, siue misericordiæ, essen-
tialiter respicit, in genere, Personam
pauperis, cuius indigentiam subleuat.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Contra-
ctus onerosos, in hoc differre à gra-
tuitis, quod in onerosis, Persona non
pertinet ad essentiam contractus; exce-
pto tamen matrimonio, in quo Personæ
ipsæ Contrahentium sunt materia contra-
ctus: In Gratuitis verò, Persona perti-
net ad essentiam, ac substantiam con-
tractus.

Secundò; In contractibus onerosis, 20
errorem antecedentem, siue circa cau-
sam, quæ inducit ad contrahendum,
illos, iure naturæ, non irritare; Cum
quis enim, ex errore, dicit; *Contraho*
cum Berta, quia diues est; Matrimonium
est validum, licet contingat error circa
causam, quæ inducit ad contrahendum;
quia scilicet, causa illa, est extra sub-
stantiam, & essentiam matrimonij, sed so-
lum circumstantia aliqua accidentalis.
In Gratuitis verò, errorem circa causam
inductiuam ad contrahendum, illos, iure
naturæ, irritare; quia in his, voluntas
contrahendi, est semper conditionata. *Si*
causa, quæ inducit ad contrahendum, sub-
sistat; Quod, in contractibus onerosis,
non contingit.

Tertio; Donationem, quamvis Do- 21
natarij Personam essentialiter respiciat,
illam tamen non respicere semper deter-
minatè, & in individuo, sed aliquando
solum indeterminatè, & sub aliquà ratione
communi; Cum quis enim dat eleemosy-
nam Petro, ad eius inopiam subleuandam,
non dat illi eleemosynam, quatenus Pe-
trus est, sed solum quatenus pauper est.
Hinc autem fit, vt etiamsi ille se fingat
Paulum, adhuc eleemosyna valida sit;
quia adhuc est pauper; Quod autem
sit Petrus, vel Paulus, est solum

conditio aliqua, & circumstantia accidentalis, quæ eleemosynæ essentiam non mutat; Vnde error circa illam, non est

error circa substantialia eleemosynæ, qui solus eam reddere potest invalidam, sed solum circa aliquod accidens.

QVAESTIO XXIV.

An error circa motiuum operandi, reddat operationem inuvalidam.

C A S V S.

BERTA, putans, Maritum à Purgatorii poenis non liberandum, nisi illius debitis solutis. Ei morti proximo cum iuramento promisit, se eius debita soluturam. Quæritur; an iure naturæ ex vi talis promissionis ea soluere teneatur.

SYMMARIUM.

- 7 Contractus Onerosi habent motiuum distinctum à motiuo Operantis; secus gratuiti.
- 8 In gratuitis, idem semper est motiuum Operis, & Operantis.
- 9 Ideo error circa motiuum operandi hos semper irritat.
- 10 Motiuum operandi in istis est causa finalis intrinseca operationis.
- 11 Promissio ex errore circa motiuum, promittendi, non obligat.
- 12 Error circa motiuum, tollit animum se obligandi.
- 13 Est error antecedens.
- 14 Est error circa causam finalem intrinsecam.
- 15 Debitorum solutio Animæ Defuncti non prodest.
- 18 Promissio obligat, cum includit animum se obligandi.
- 19 Promissio conditionata hunc animum non includit, cum datur error circa conditionem.

20 Iuramentum, non magis obligat, quam Promissio.

21 Debitorum solutio prodest defuncto, cum rationem habet Eleemosynæ.

22 In contractibus lucratiuis idem est finis operis, & Operantis.

RATIONES DVBITANDI.

CVM Homo, ex eo, quod rationalis sit, nunquam sine aliquo motiuo operetur; Quæritur, an, sicut dum errat circa personam, cum quâ agit, error ille, sufficit aliquando ad reddendam ipsam actionem inuoluntariam, & consequenter inuvalidam; Ita ad hoc, sufficiat error circa motiuum, à quo ad operandum inducitur; Si enim non sufficit, Berta Mariti debita soluere tenebitur, si verò sufficit, non tenebitur.

Aliquibus ergo videtur; Bertam ex vi promissionis, teneri ad debita Mariti soluenda. Ita *Medina c. de restit. qu. 4. §. sequitur. Salas. 1. 2. tract. 3. d. 4. n. 45. Coninch. de Sacr. d. 31. d. 1. n. 79. Primo;*

4 Primò; Quia promissio de re licita, imò honesta, obligat, cum sit datio fidei; & hæc obliget ad fidem seruandam. Sed Berta, mariti debitorum solutionem promittendo, promisit aliquid honestum, aliena enim debita soluere ad alium subleuandum, est actus charitatis. Ergo promissionem implere tenetur, & Mariti debita soluere.

5 Secundò. Quia Berta, non fidei, sed verè, Marito promisit, se eius debita soluturam. Ergo animum habuit se obligandi ad ea soluenda, ideoque verè se obligauit, & ea soluere tenetur.

6 Tertiò, Quia Berta promissioni addidit iuramentum; hoc autem obligat ad rem promissam ponendam, ne Deus per iuramentum dicatur adductus in resem falsitatis.

NOTABILIA.

7 **A**duertendum est primò; Contractus Gratuitos, quales sunt Promissio, Donatio, &c. In hoc differre ab Onerosis; quales sunt Emptio, Locatio; Conductio, & similes. Quod Gratuiti nullum aliud habent motiuium, aut finem, quam motiuium, vel finem ipsius Operantis; Cum quis enim, dat Pauperi pecuniam, ad eius inopiam subleuandam, donatio illa nullum alium habet finem, quam pauperis subleuationem, qui est etiam finis ipsius Donantis. At verò, Onerosi proprium habent motiuium ac finem à fine Operantis plerumque diuersum; Si quis enim, Pauperem con-ducatur ad laborandum in Vineâ, vt deinde det illi mercedem, ad eius inopiam subleuandam, Conductio illa proprium

habet finem, ab eâ inseparabilem, qui est Vineæ cultura; Ad hanc enim Conductio illa essentialiter ordinatur; Hic autem finis est diuersus, ab inopie subleuatione, quæ est finis, ac motiuium Conducentis ad conducendum.

Aduertendum est secundo. Hinc necessariò sequi, vt in contractibus gratuitis, idem semper sit motiuium, siue finis operationis, ac Operantis; & consequenter, quod motiuium Operantis sit intrinsecum operationi, & ad eius essentiam pertineat. Inopie enim subleuatio ita est finis intrinsecus illius donationis, vt hæc ab illâ essentialiter pendeat, & per illam constituatur in esse talis donationis. At verò in Onerosis, licet idem possit esse aliquando finis operationis, ac Operantis; (vt, si quis pauperem conduceret ad laborandum in Vineâ, ad Vineæ culturam obtinendam;) potest tamen etiam esse diuersus; (Vt, si eum conduceret ad eius inopiam, mercede subleuandam;) Tunc enim, est ipsi operationi extrinsecus, & ad eius essentiam non pertinens.

Aduertendum est tertiò. Ex his omnibus colligi; Errorem circa motiuium operandi, in Contractibus Gratuitis, illos reddere omnino inuoluntarios, ac invalidos; Eo enim ipso, quod erratur circa motiuium, erratur circa aliquid, pertinens ad essentiam, ac substantiam ipsius operationis, siue contractus; Error autem circa aliquid, pertinens ad essentiam operationis, illam reddit inuoluntariam, & consequenter invalidam. At in contractibus onerosis Error circa motiuium operandi non est error circa aliquid, pertinens ad essentiam ipsius opera-

operationis, siue contractus; sed circa aliquid, illi mere accidentale, ac extrinsecum; Error autem circa aliquid accidentale operationi, sicut non impedit consensum in ipsam operationem, ita nec impedit eius valorem.

IO Aduertendum est quartò; Ex his ulterius colligi. In contractibus Gratuitis, motiuum, siue id, quod inducit, V. G. Ad donandum, esse causam finalem intrinsecam ipsius donationis, sicut est causa finalis intrinseca Intentionis, ac voluntatis donandi. Hinc autem fit, vt sicut, per errorem circa causam finalem intentionis, tollitur intentio donandi; Hæc enim semper est conditionata; (si causa inducens ad donandum subsistat, cum nemo supponatur habere animum donandi, etiamsi causa donandi non subsistat) ita per eundem errorem, tollatur donatio, ejusque valor; Donatio enim; in tantum est valida, in quantum procedit ab intentione, ac voluntate donandi; ideoque, eâ sublata, est omnino nulla. At, in contractibus onerosis, motiuum, quod inducit, V. G. Ad Operarium conducendum, non est causa finalis intrinseca conductionis; hæc enim, est Vineæ cultura, vt dictum est; sed solum extrinseca, & impulsua, siue finis operantis, non verò ipsius operis. Hinc autem fit, vt, quamuis contingat error circa tale motiuum, adhuc conductio sit valida, quia etiam, posito tali errore, dari potest Intentio, ac Voluntas, siue Consensus, ad conductionis valorem sufficiens; adhuc enim dari potest voluntas, dandi mercedem, ad Vineæ culturam obtinendam, in quo consistit essentia conductionis; quamuis

deinde, hoc totum, per aliam voluntatem imperantem, ad Operarij inopiam subleuandam, ordinetur; quare inopiæ subleuatio, respectu Conductionis, non est causa finalis, sed solum impellens. His positis,

RESOLVTIO.

AD Casum, Respondetur: Bertam, ex vi promissionis, ad debita Mariti soluenda non teneri. Ita *Sanch. lib. 4. matr. d. 9. num. 15. Suar. tom. 2. de relig. lib. 4. de voto c. 18. num. 6. Nau. c. 17. n. 68. & 107. Valentia 2. 2. d. 5. qua. 6. p. 2. Clauis reg. lib. 10. tr. 1. cap. 2. num. 6. Perr. Nauarr. lib. 1. de restitut. c. 2. num. 23. Syluester v. Testam. 1. quæst. 9. Bellarm. lib. 2. de purg. c. 16. in fine*, & alii apud istos.

Primò; Quia Berta non magis tenetur, quàm si fide promississet; Non magis enim habuit animum promittendi, ac se obligandi, quam habuisset, si fide promississet. Nam, in promissione, eius intentio fuit, Mariti debita soluere, si hoc esset vtile ad eum à Purgatorij pœnis liberandum. Hoc autem non erat vtile; Defunctorum enim Animæ, à Purgatorij pœnis subleuantur solum, Ecclesiæ suffragijs, Missæ Sacrificio, Indulgentiis, Orationibus, aliisque pœnibus fidelium operibus, non verò debitorum solutione. Cum ergo Mariti debita soluere ad eius liberationem, non esset vtile, sicut Berta ex errore putabat, consequenter, nec ipsa habuit intentionem, ac animum promittendi; qui tamen animus, ad promissionis valorem, est omnino necessarius.

Secun-

13 Secundò; Quia promissio, est contractus gratuitus. In his autem, error antecedens, siue dans causam contractui, illum reddit omnino nullum, ex defectu consensus necessarii; nihil enim magis est contrarium consensui, quam error. *L. si per errorem: ff. de iurisd. omn. Jud.*

14 Tertiò; Quia, Error circa causam finalem intrinsecam promissionis, cum tollat consensum, reddit irritam promissionem. Berta autem, erravit circa causam finalem intrinsecam suæ promissionis; Causa enim finalis promissionis, fuit, Maritum à Purgatorij pœnis liberare. In hoc autem decepta est; Quia falsum est, Animam, à Purgatorij pœnis non liberari, donec eius debita soluantur; Nam Deus Animas, in Purgatorio, non punit, nisi pro culpis proprijs, in hac vitâ, contractis; Vel ergo Defunctus, non soluendo peccavit vel non peccavit; Si non peccavit, vel quia soluere non poterat, vel aliâ ex causâ; puniri non debet; Pœna enim essentialiter supponit culpam; Si peccavit, punitur quidem pro culpâ negligentia in soluendo, juxta mensuram ipsius negligentia, & quantum ad ejus expiationem satis est; Verùm, postquam hanc pœnam sustinuerit, statim coronam gloriæ consequetur, siue debitum sit solutum, siue non. Ipse enim jam est impotens ad soluendum, neque eius Salus, ab alterius voluntate pendere debet; Alioquin aliquis in æternum in Purgatorio manere posset; Si nimirum, eius Hæres nunquam debita solueret.

15 Neque dici potest; quod debiti sol-

R. P. Beati Lib. I.

tio, profit Animæ defuncti, dum sit ab aliquo, qui aliàs, soluere non tenebatur; sicut tenebatur Hæres, bona Defuncti possidens; Quia tunc, talis solutio habet rationem elemosynæ, sicque est satisfactoria pro Animâ ipsius Defuncti. Sicut, si quis solueret debita alicuius, ea soluere non potens, talis solutio, haberet rationem elemosynæ.

Hoc, inquam, dici non potest; Quia 16 gratis dicitur, debiti solutionem, factam ab eo, qui soluere non tenetur, habere rationem elemosynæ; Non enim illam habet respectu Creditorum, cum hi non sint ita pauperes, ut elemosynâ indigeant, eiusque sint capaces; Neque respectu Animæ Defuncti; Quia, in tantum respectu Defuncti esset elemosyna, in quantum esset actus Virtutis: V. G. Justitiæ commutativæ erga Creditores, & liberalitatis erga debitorem; Et quilibet actus Virtutis, est satisfactorius; ideoque Animæ à Purgatorij pœnis subleuatius; Falsum est autem, quemlibet actum Virtutis, esse pro peccatis satisfactorium; Neque enim, qui ludit, vel iocosè, intra Eutrapeliæ terminos, confabulatur, vel lautè comedit intra terminos Temperantiæ; ludendo, vel comedendo, satisfacit pro peccatis, ut constat ex communi sensu Fidelium; Alioquin etiam Hæres, soluendo, satisfaceret; Talis enim solutio, esset actus Justitiæ commutativæ: Quod tamen communiter non admittitur.

Neque est eadem ratio de solutione 17
Debiti alicuius Viuentis, ad soluendum
impotentis; Nam, hæc solutio, ha-
bet

U

bet

bet veram rationem eleemosynæ; Debitorum enim subleuat à miseriâ, in qua reperitur; eum, vel à Creditoribus in carcerem conijci posset, vel spoliari bonis, quibus indiget, ad vitæ sustentationem; Quod in Animâ Defuncti non militat; siue enim eius debita soluantur, siue non, nihil ei prodest, vel obest.

OBIECTIONUM SOLUTIO.

18 **A**D rationes autem in contrarium, patet solutio. Ad primam enim, Respondetur; Promissionem de re honestâ, obligare, quando est vera promissio, & includit animum se obligandi. Berta autem promissio, propter errorem circa motuum promittendi, non fuit vera promissio, nec Berta animum habuit se obligandi.

19 Ad secundam; Respondetur, Bertam verè Marito promississe, & non fictè; Quia tamen, eius promissio fuit conditionata, si debitorum solutio ad Maritum à Purgatorij pœnis liberandum esset, utilis; & hæc conditio, fuit erronea, ac non subsistens; ideo etiam promissionem fuisse nullam, & subsistentem.

20 Ad tertiam; Juramentum, non magis obligasse Bertam, quam obligaverit promissio; Juramentum enim fuit accessorium promissioni. Cum ergo, eam promissio non obligaverit, ut constat; consequenter, neque illam obligavit Juramentum.

COROLLARIA.

21 **C**olligitur ex dictis primò; cum in *Spec. Exemp. dist. 5. exem. 123. & dist.*

9. *exemp. 101.* Legitur; Animas aliquando apparuisse, & petiisse, ut earum debita soluerentur, ut sic à Purgatorij pœnis liberari possent, & cum *lib. 6. reuel. 1. S. Brigitte*, affirmari videtur. Animas tandiu cruciari, donec iniuste ablatum restituerentur; Hæc omnia, ita intelligenda esse; ut Animæ solutionem illam peterent, tanquam eleemosynam, creditoribus faciendam, eo quod essent pauperes, & ab ijs, qui alias soluere non tenebantur; sicque tanquam opus satisfactorium, quod ipsis Animabus prodelle poterat, sicut Jeiunia, orationes, & alia suffragia; *Bellarmin. lib. 2. de purg. c. 16. in fine.*

Secundò; Hanc statui posse regulam 22 generalem. In contractibus lucratiuis, siue gratuiti; eundem esse finem Operis, ac Operantis; Idem enim semper, est finis promissionis, vel donationis, ac Promittentis, vel Donantis. In contractibus verò onerosis; non semper eundem esse finem Operis, ac Operantis; Dum enim quis emit aliquid, ut Amico complaceat, complacere Amico, licet sit finis Emptoris, non est tamen finis Emptionis; nam hic est rei emptæ acquisitio, vel possessio, aut dominium; Hinc autem fit, ut donatio, causâ non subsistente, semper sit inualida, emptio verò non semper, ut melius constabit ex dicendis. *Mol. tom. 1. de inst. tr. 2. d. 209.*

QUÆSTIO XXV.

An error circa causam impulsivam operationem reddat invalidam.

C A S U S.

TITIVS, videns Mercatorem quendam laceris vestibus indutum; putans, eum esse pauperem; misericordia motus, omnes eius merces, pretio riguroso emit, quamvis illis non indigeret, solum ut sic eius inopiam subleuaret. Post emptas vero merces, comperit, Mercatorem illum, non esse pauperem, sed avarum: Quæritur, Vtrum emptio ista, iure naturæ, fuerit valida.

SUMMARIUM.

- 2 Error circa causam impulsivam, Operationem non vitiat.
- 7 Quid sit causa finalis intrinseca; quid extrinseca.
- 8 Quis finis Operis, & quis Operantis.
- 9 Quid causa finalis, quid impulsiva.
- 10 Emptio, quamvis ex errore circa motuum emendi, est valida.
- 11 Error tunc, est solum circa Circumstantiam accidentalem.
- 12 Sicut in Eleemosynâ, error circa Operis mores.
- 13 Et sicut in matrimonio, error circa Sponsa diuitias.
- 14 Est error circa finem Operantis, non operis.
- 15 Quæ sit Voluntas emptionis constitutiva.
- 16 Voluntas imperans emptionem, ad eius essentiam non pertinet.
- 17 Deceptio circa illam, est deceptio circa causam impulsivam.
- 18 Regula ad distinguendam causam fi-

nalem ab impulsivâ.

- 19 Causa finalis, quæ.
- 20 Respectu voluntatis conditionata, quilibet causa est finalis.

RATIONES DVBITANDI.

CAUSA motiva, siue inducens ad operandum; aliquando est finalis, aliquando impulsiva; aliquando finalis simul, ac impulsiva. Error circa causam impulsivam, Operationis valorem non impedit; Quia, cum hæc, ad eius essentiam non pertineat, non tollit consensum, qui ad eius valorem & requiritur, & sufficit. Error vero circa reliquas duas causas operationis valorem impedit; quia tollit consensum, ad illum necessarium.

Quia tamen, causas istas ab invicem; distinguere, difficile est: Indeque oritur, ut aliqui actus reputentur invalidi, qui tamen verè sunt validi; & è contrâ aliqui habeantur, ut validi, qui verè sunt invalidi; Ideo, ut facilius discer-

ni possint, præsens casus proponitur. In quo, emptio facta à Titio, videtur non fuisse valida. Ita *Rebell. p. 2. de iust. & lib. 1. de contract. in gen. quest. 6. f. 2. Salaf. 1. 2. tr. 3. d. 4. f. ult. num. 42.*

4 Primò: Quia non videtur, ad fuisse consensus, ad eius valorem necessariò requisitus; Titius enim, in tantum intentionem habuit Mercatoris merces emendi, in quantum putavit, Mercatorem illum esse pauperem. Cum ergo Mercator verè non esset pauper, consequenter neque Titius voluntatem habuit eius merces emendi. Sine hac autem voluntate, emptio non fuit voluntaria, & consequenter nec valida.

5 Secundò: Quia Titius, videtur intentionem habuisse merces emendi solùm sub conditione, quod Mercator esset pauper; Ab eius enim paupertate motus est, ad eius merces emendas. Sed conditio non fuit posita, quia Mercator verè non erat pauper. Ergo Titius absolute, & simpliciter intentionem non habuit eius merces emendi. Sine hac autem intentione, emptio valida esse non potuit.

6 Tertio: Quia Titius deceptus est circa causam finalem emptionis; deceptus enim est circa Mercatoris paupertatem, ad quam subleuandam, mercium emptionem ordinavit. Error autem, circa causam finalem dispositionis, irritat dispositionem; Cum enim causa finalis sit illa, à qua movetur voluntas ad disponendum, tanquam à ratione, siue motivo formali, quamque disponens principaliter intendit; hinc fit, ut, quando datur error circa illam, deficiat omnino voluntatis consensus; sicque, ex de-

fectu necessarij consensus, vitietur dispositio.

NOTABILIA.

A Duertendum est primò: Voluntatem, non solùm alijs potentijs, sed sibi etiam aliquando aliquos actus imperare; Experiencia enim constat, ex motivo charitatis, moveri nos aliquando, ad actus Penitentia, vel Temperantia exercendos; vt, ad ieiunandum, ad dandam eleemosynam, &c. Tunc autem, obiectum formale actus imperati, appellatur causa finalis intrinseca eiusdem actus; obiectum verò formale actus imperantis, dicitur eiusdem causa impulsiva, quatenus est id, sine quo actus ille non fuisset à Voluntate imperatus. Et causa quidem impulsiva, respectu actus imperati, est Circumstantia omnino accidentalis, ac, extrinseca, & appellari solet finis Operantis, quia est finis, intentus ab Operante, & à quo Operans movetur ad actum imperandum; Causa verò finalis, pertinet ad substantiam ipsius actus imperati, cum sit eius motivum formale; & appellari solet finis Operis, quia est finis non tam ab Operante, quam ab ipso opere intentus; cum Opus, ad illam essentialiter ordinetur, tanquam medium ad finem. Sic, cum quis à Pauperis Sanctitate movetur ad ei dandam eleemosynam; Sanctitas, quia est motivum Voluntatis ad imperandum actum Eleemosynæ, dicitur causa impulsiva respectu Eleemosynæ; Ipsa verò Paupertas, causa finalis; quia hæc est motivum formale ipsius actus Eleemosynæ, cum hæc ad alterius miseriam, ac paupertatem subleuandam essentialiter

rialiter ordinetur. Similiter, paupertas dicitur finis Operis; hoc est, Eleemofynæ; Sanctitas verò finis Operantis; quia prima, immediatè, & directè mouet ad dandam alteri pecuniam, vel aliud simile; secunda verò, mouet ad ipsum actum Eleemofynæ imperandum. Error ergo circa causam impulsuam, actum non vitiat; quia, cum, respectu actus, sit circumstantia merè accidentalis, cum errore circa illam, adhuc dari potest consensus sufficiens, circa substantiam ipsius actus. At verò, error circa causam finalem, illum vitiat, quia tollit consensum, ac voluntatem, quæ ad eius valorem, est necessaria; Cessante enim sine, cessant omnia, quæ sunt ad finem, & consequenter etiam ipsa mediorum voluntas.

8 Aduertendum est secundò: Quamlibet nostram Operationem, essentialiter ordinari ad aliquid, tanquam medium ad finem; Sic enim Eleemofyna ordinatur ad alienam miseriam subleuandam; quia ipsa nihil est aliud, quam alienæ miserix subleuatio; Et emptio, ad rei alicuius dominium obtinendum; quia emptio nihil est aliud, quam solutio pretij, ad rem illam obtinendam. Hic ergo finis, necessario semper intenditur ab Operante, dum operatur; Ideoque dicitur finis operis, quia opus illud ab Operante poni non potest, quin finem illum intendat, dicitur etiam finis intrinsecus, quia essentialiter ab operatione respicitur, tanquam aliquid ab eà principaliter intentum. Dixi ab eà, & non ab Operante; Quia ab Operante, dum eam ponit, alius finis principaliter intendi potest; imò regulariter intenditur, cum ipsa Operatio assumatur, vt medium ad illum consequendum;

Qui enim, ad alterius miseriam subleuandam, eius merces emit; eius miserix subleuationem principaliter intendit, quam mercium acquisitionem, cum hanc, ad illam ordinet, tanquam medium ad finem. Error ergo circa hunc finem, qui non potest ab Operante non intendi, dum eam operationem ponit, vitiat operationem, quia illam reddit inuoluntariam, eo quod operatio sine illo fine poni non possit; Error verò circa omnia alia motiua, non vitiat; Quia operatio, sine alijs omnibus, poni potest; ideoque est error solum circa aliquid accidentale, quod propterea non impedit consensum ad eius valorem, & necessarium, & sufficientem.

Aduertendum est tertio: Hinc colligi posse, quid sit, causa finalis; quid impulsua, Causa enim finalis alicuius operationis, est illa, sine quâ, operatio illa ab Operante poni non potest. Impulsua verò, sine quâ, licet de facto non ponatur, absolutè tamen poni potest. Sic, dum quis, ad Mercatoris inopiam subleuandam, eius merces emit; mercium acquisitio, est causa finalis, quia emptio, ac pretij solutio, sine illâ poni non potest. Impossibile enim est, soluere pretium pro re, & eius acquisitionem non intendere. Eius verò inopix subleuatio, est causa impellens, quia etiam sine illâ poni potuit emptio, Emptor enim ab alio fine, quàm Mercatoris inopix subleuandæ moueri potuit ad merces illas emendas. His positis,

U 2

RESO-

RESOLUTIO.

10 **A**D Casum respondetur ; Emptionem fuisse validam, *Lessius lib. 2. c. 17. d. 5. Sanchez. lib. 7. matr. d. 18. num. 18. Laym. lib. 3. tract. 4. f. 5. c. 5. num. 6. Conincb. d. 31. de Sacr. d. 1. num. 3. Reginald. tom. 2. lib. 25. c. 8. f. 2. num. 121. Bonac. de contract. d. 3. qu. 1. p. 2. §. 2. num. 3. & alii communiter.*

11 Primò: Quia, quamvis Titius circa Mercatoris paupertatem deceptus fuerit, adhuc tamen emptio fuit sufficienter, ac simpliciter voluntaria; Error enim circa Mercatoris paupertatem, non fuit error circa aliquid necessarium, & ad emptionis essentiam pertinens, sed solum circa aliquid illi accidentale. Error autem circa circumstantiam emptioni accidentalem, facit solum, ut emptio sit involuntaria secundum quid; hoc est, quoad illam circumstantiam; non verò, quod sit involuntaria simpliciter, & quoad emptionis essentiam. Cum ergo, non obstante errore circa Mercatoris paupertatem, emptio adhuc fuerit simpliciter voluntaria; consequenter fuit etiam valida.

12 Secundò: Quia, Cum quis, videns Sacerdotem aliquem pauperem, sed pessimum, qui tamen se fingit eximie Sanctitatis, ac perfectionis; ex hoc mouetur ad eleemosynam illi largiendam, quam nunquam contulisset, si cognouisset, esse peccatorem; largitio illa eleemosynæ, valida est. Similiter, cum Medicus, ad preces alicuius, qui eius Consanguineum se fingit, sumit curam Infirmi, quem aliàs non curasset, cura illa est voluntaria. Ergo volun-

taria etiam, ac valida fuit, mercium emptio facta à Titio; Non minus enim ficta Mercatoris paupertas, fuit solum causa impulsiva Titij ad eius merces emendas, quam ficta Sanctitas Sacerdotis pauperis, ad eleemosynam illi largiendam; vel preces ficti Consanguinei, ad curam Infirmi suscipiendam; Quia non magis ad emptionis essentiam pertinet Mercatoris inopia; quam ad essentiam eleemosynæ, Sanctitas pauperis; vel ad curam Infirmi, preces ficti Consanguinei: Cùm Emptio intrinsecè & essentialiter ordinetur solum, ad rei emptæ dominium acquirendum; Sicut eleemosyna essentialiter ordinatur solum ad paupertatem subleuandam; Et curatio, ad infirmitatem sanandam. Sicut ergo, in eleemosynâ, sola alienæ paupertatis subleuatio, est causa finalis, siue motiuum intrinsecum, ac obiectum formale. Sanctitas verò, vel infirmitas, aut quodlibet aliud motiuum est motiuum extrinsecum, & causa eius impulsiva. Ita, in emptione, sola dominij in rem emptam acquisitio, est motiuum intrinsecum, & causa finalis; Venditoris verò paupertas, vel amicitia, aut quodlibet aliud motiuum, est motiuum solum extrinsecum, & causa solum impulsiva; Ideoque error circa ista, emptionis valorem non impedit, sicut error circa Sanctitatem, non impedit valorem eleemosynæ.

Tertiò: Quia, cum quis mouetur ad Matrimonium contrahendum cum aliqua propter eius diuitias; Quamvis decipiatur, putans, illam esse diuitem, cum sit pauper; adhuc tamen matrimonium, iure naturæ, validum est. Ergo
valida

valida etiam fuit emptio, facta à Titio, ad Mercatoris inopiam subleuandam, quamvis Titius, circa eius inopiam deceptus fuerit; Non minus enim Mercatoris inopia, in qua fuit error, est extra essentiam emptionis, quam Mulieris diuitiæ, sint extra essentiam Matrimonij.

- 14 Tertiò: Quia Mercatoris inopia, licet fuerit finis Operantis, & motiuum ad emptionem imperandam, non tamen fuit finis Operis, siue ipsius emptionis. Error autem circa finem Operantis, operationis imperatæ naturam non mutat, cum sit extra ejus essentiam; Vnde nec tollit consensum, ad ejus valorem necessariò requisitum.

OBIECTIONUM SOLVTIO.

- 15 Ad rationes autem in contrarium, respondetur; Ad primam. Titium, in tantum habuisse intentionem, siue voluntatem mercium emptionem imperantem, in quantum putauit, Mercatorem esse pauperem; per hunc enim actum imperantem, ordinauit mercium emptionem, tanquam medium, ad eius inopiam subleuandam. Hæc tamen intentio, non est illa, quæ ad emptionis valorem necessariò requiritur, eamque constituit; nam hæc est voluntas dandi pretium ad mercium dominium obtinendum; Hæc autem voluntas, etiam cum errore circa paupertatem Mercatoris, dari potuit.

- 16 Ad secundam; Respondetur similiter; Titium habuisse voluntatem sibi mercium emptionem imperandi solum sub conditione, quod Mercator esset pauper; ideoque, errorem circa eius

paupertatem hanc intentionem abstulisse, & consequenter etiam emptionis ordinationem ad illam subleuandam; At, non per hoc, voluntatem abstulisse dandi pretium ad merces obtinendas. Hæc autem sola ad emptionis valorem, & requiritur, & sufficit, quia hæc sola est de ejus essentia.

Ad tertiam; Negatur antecedens; Titius enim non deceptus est circa causam finalem intrinsecam emptionis, quæ erat mercium acquisitio, sed solum circa causam impulsuam, siue circa causam finalem extrinsecam. Error autem circa causam finalem extrinsecam, siue impulsuam, sicut non tollit consensum circa emptionis substantiam, ita nec impedit ejus valorem.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Hanc statui posse tanquam regulam vniuersalem, ad cognoscendum, quæ sit causa finalis, quæ verò solum impulsua. Illa enim, quæ voluntatem mouet ad aliquid directè volendum, dicitur causa finalis illius actus, & objecti; illa verò, quæ voluntatem mouet ad illum actum reflexè imperandum, sicut dicitur causa finalis intrinseca, respectu ipsius actus imperantis, ita dicitur causa solum impulsua, respectu actus imperati, quatenus talis actus, sine illà non fuisset à voluntate per alium actum imperatus. Sic pauperis miseria, quæ voluntatem immediatè mouet ad pecuniam illi dandam, dicitur causa finalis intrinseca illius largitionis, siue elemosynæ;

mosynæ; Sanctitas verò, vel Infirmas eiusdem pauperis, quæ voluntatem mouet ad talem largitionem reflexè imperandam, sicut respectu ipsius voluntatis imperantis, est causa finalis, & motiuum formale; ita respectu largitionis, dicitur solùm causa impulsiva; quatenus talis est, vt sine illà, huiusmodi largitio non fuisset imperata, & consequenter, nec posita. Quare largitio eleemosynæ, prout ab actu imperante pendet, tanquam à causa efficiente, ita ab eius motiuo pendet, tanquam à causà impulsivà, siue tanquam à causà finali extrinsecà.

19 Secundo: Causam finalem, dici etiam posse illam, quam Operans, per illum actum, principaliter intendit; Causam verò impulsivam, dici omne aliud motiuum extrinsecum, quod voluntatem ad operandum impellit, etiam si tale sit, vt sine eo, voluntas operationem illam non fecisset. Et in hoc sensu, paupertatis subleuatio, est causa finalis intrinseca eleemosynæ, quia eleemosyna, cum sit actus misericordiæ, circa pauperem, vt pauperem, essentialiter versatur; Pauperis verò Infirmas, vel Sanctitas, aut Religio, est causa solùm impulsiva, quia est motiuum extrinsecum, & circumstantia, eleemosynæ omnino acci-

dentalis, quamuis eleemosynam largiens, supponatur ita affectus, vt eleemosynam non daret, si sciret, illum non esse infirmum, vel Sanctum, aut Catholicum.

Tertiò; Si eleemosynam largiens²⁰ propter pauperis infirmitatem; dum eam largitur, haberet actum voluntatis efficacem, quo diceret; *nolo dare eleemosynam pauperi, si non est infirmus*: In isto casu, non fore validam donationem, si causa impulsiva non subsisteret; hoc est, si pauper, verè non esset infirmus; quia tunc voluntas donandi, non esset formaliter absoluta, sed conditionata; ideoque, conditione non subsistente, redderetur nulla. Si tamen largiens, hanc voluntatem, non haberet actu, & de præsentì, sed solùm esset habiturus, si sciret, causam impulsivam non esse veram, sed simulatam, tunc non vitaretur donatio, quamuis ille de præsentì velleitatem quandam haberet; quæ diceret; *Nollem dare, si scirem, non esse infirmum*; Quia, in hoc casu, donandi voluntas, quam de facto haberet, esset formaliter absoluta, nec ex consortio huiusmodi velleitatis, desineret esse talis.

QUE,

QUÆSTIO XXVI.

An aliquando saltem error circa causam impulsivam reddat operationem inualidam.

C A S V S.

QUAMVIS Titius, & Caius, æqualiter, quoad sufficientiam, ad beneficium quoddam Parochiale approbati fuissent: Cæteris tamen paribus, beneficium conferendum erat Titio, quia erat Cuius. Verum quia Caius, morum Sanctitatem, & Canonum doctrinam simulavit; ei de facto collatum est, aliàs non conferendum. Quæritur; an talis collatio, iure naturæ, fuerit valida.

SUMMARIUM.

7 *Causa impulsiva, est etiam aliquando circumstantia cause finalis.*

8 *Hoc contingit, cum Causa finalis est terminus comparativus.*

9 *Beneficij Parochialis collatio, ex errore circa mores, ac doctrinam, est inualida.*

10 *Mores, ac doctrina, concurrunt ad constituendum digniorem.*

11 *Ideoque sunt simul causa impulsiva, ac finalis.*

12 *Sicut infirmitas, constituit Pauperem magis indigentem.*

13 *Et sicut, in Matrimonio, qualitas pertinet ad Personam.*

14 *In beneficij simplicis collatione, mores, & doctrina, sunt causa solum impulsiva.*

15 *In collatione verò beneficij Parochialis, sunt etiam causa finalis.*

16 *In elemosyna distributione, Pauperis R. P. Beati Lib. 1.*

infirmitas, regulariter, est causa solum impulsiva.

17 *In quibus casibus, error circa causam impulsivam, vitiet actum.*

18 *Circumstantia, que respectu unius actus sunt accidentales, respectu alterius sunt substantiales.*

RATIONES DVBITANDI.

QUAMVIS error circa causam impulsivam ad operandum, regulariter, operationem non vitiet, eo quod causa impulsiva, ad eius essentiam non pertineat, sed sit aliquid illi merè accidentale, ut dictum est. Quia tamen, aliquando, ita est impulsiva, ut simul etiam pertineat ad finalem; in quo casu error circa illam, vitiat operationem. Ideo explicandum adhuc superest: quando hoc contingat, ut sic causa impulsiva melius, ac facilius distingui possit à finali.

Beneficij ergo Parochialis collatio, ob
X
morum

morum Sanctitatem, ac Canonum doctrinam simulatam, facta Cajo, videtur fuisse valida; *Vasquez opusc. de eleem. c. 3. d. ult. num. 18. Azor. tom. 1. lib. 1. c. 18. prope finem Aragon. 2. 2. quest. 77. ar. 3. Alvarez 1. 2. quest. 6. art. 8. num. 7.*

4 Primò: Quia collatio illa, non fuit facta, ex errore circa causam finalem, siue circumstantiam substantialem collationis; sed solum circa causam impulsivam; Quamvis enim Episcopus Cajo, propter simulatam ejus Sanctitatem, ac doctrinam beneficium contulerit potius, quam Titio; illa tamen causa non fuit, nec esse debuit, causa finalis, siue principalis, sed solum impulsiva; Nam causa finalis fuit idoneitas ad tale beneficium. Cum ergo error circa causam impulsivam, non vitiet dispositionem, dicendum est, beneficij collationem factam Cajo, quamvis propter simulatam Sanctitatem, ac doctrinam, fuisse validam.

5 Secundò; Quia, si quis, paupertate pressus, fingeret se inter Christianos infirmum, vel inter infideles infidelem, & eleemosynam consequeretur, & ob hanc causam simulatam, qui eum viderent, mouerentur ad eleemosynam illi largiendam, talis largitio esset valida; Esset enim sufficienter voluntaria, ut potè facta verò pauperi titulo eleemosynæ, & error esset solum circa circumstantiam aliquam accidentalem, quæ donationis essentiam variare non potest. Sed etiam Episcopus, ad beneficium Cajo conferendum, motus est ab ejus Sanctitate, ac doctrinã simulatã, tanquam à causã impulsivã, & non finali. Ergo etiam eius collatio fuit valida.

6 Tertio: Quia, si alicui certa pecuniæ

summa esset commissa, ut eam pauperibus distribueret, & unus ex pauperibus, ipsius Distributoris consanguineum se simulans, ob hoc principaliter ab eo eleemosynam acciperet; talis largitio esset valida; quia pauper ratione veræ paupertatis haberet jus ad illam pecuniam; quamvis non ipse magis, quam alij pauperes; sed etiam Caius, ratione veræ idoneitatis, habebat jus ad beneficium, quamvis non magis, quam Titius. Ergo, etiam si ab Episcopo illi, ob Sanctitatem simulatam, fuerit collatum, talis collatio fuit valida; Non enim fuit error in causã finali, neque in aliã circumstantia substantiali collationis, ut suppono.

NOTABILIA.

ADuertendum est primò: Causam impulsivam, aliquando non esse purè impulsivam, sed simul etiam constitutivam Causæ finalis; Si quis enim, ex legato certam pecuniæ summam, magis Indigenti distribuere teneatur; Et duo in paupertate sint æquales, sed unus eorum infirmus sit; In hoc casu; Si Dispensator, ob Infirmam, moueretur ad pecuniam Infirmo potius quam Sano distribuendam; Infirmus, non solum esset causa impellens ad pecuniam infirmo largiendam; Sed præterea constitueret etiam causam finalem illius distributionis, quatenus Infirmum redderet magis indigentem. Cum autem causa impulsiva pertinet simul ad causam finalem, tunc error circa illam vitiat dispositionem; quia, cum sit error circa essentiam dispositionis, eam reddit simpliciter inuoluntariam.

Aduer-

8. Aduertendum est secundò : Causam impulsiuam, regulariter, esse etiam Causam finalis constitutam; quando Causa finalis est terminus aliquis comparatiuus, siue consistit in aliqua comparatione; Tunc enim, cum necessariò sit aggregatum aliquòd ex pluribus circumstantijs, vna ex illis mouere potest ad operandum, sicque esse causa impulsua. In hoc autem Casu esset impulsua simul, & constitutua Causæ finalis. Sic in proposito Casu; maior idoneitas eam constitui prudenter non possit, nisi pensatis omnibus circumstantijs; Desumi necessariò debet etiam ex morum Sanctitate, ac Canonum Doctrinà. Hæ enim Virtutes, cæteris paribus, reddunt magis idoneum; ideoque sunt integratiuæ Causæ finalis ad rectam Beneficij Parochialis collationem requisitæ. Si ergo simul moueant ad vnum alteri præferendum, iam habebunt simul rationem causæ impulsuæ, ac finalis. Vnde error circa illas, erit error circa causam finalem collationis beneficij, eamque propterea reddet inuoluntariam, & consequenter inuolidam. His positis,

RESOLUTIO.

9. Ad Casum respondetur; Beneficij Parochialis collationem, factam Caio, non fuisse validam. Ita *Sancti. lib. 7. matr. d. 19. num. 20. & lib. 4. sum. c. 2. n. 6. & 41. Vasquez loco cit. num. 19. Layman. lib. 3. tract. 4. s. 5. cap. 5. num. 1. Reginald. lib. 25. num. 66. Molinæ tract. 4. d. 272. Syluester v. *Votum. 2. quæst. 8. & alij apud istos.**

10. Probatum primò : Quia in beneficij Parochialibus, quas conferuntur per

concursum, tenetur Episcopus iuxta decretum Tridentini, *Sess. 24. c. 18. reform. ex approbatis per examinatores Synodales, magis idoneum eligere. Sed, non existente in Caio Sanctitate, ac doctrinà, quam simulabat, Caius non erat magis idoneus, quam Titius. Ergo Episcopus, voluntatem non habuit, ei beneficium Parochiale conferendi, potius quam Titio; ideoque collatio fuit inuolida ex defectu consensus.*

Secundò : Quia Caij Sanctitas, ac Canonum doctrina simulata, non fuerunt solum, respectu Episcopi, causa impulsua, ad Parochiale beneficium ei conferendum, sed partialiter etiam causa finalis, quatenus, ratione illarum, fuit ab Episcopo iudicatus magis idoneus, quam Titius, ideoque simpliciter dignus, vt ei beneficium conferretur, potius quam Titio. Error autem circa causam finalem, reddit irritam dispositionem, quia tollit consensum substantialem circa illam, eamque reddit inuoluntariam.

Tertiò : Quia, si ex duobus pauperibus æque indigentibus, vnus se fingeret infirmum, ob idque Dispensator, aliàs ex legato ad certam pecuniam, magis indigenti largiendam obligatus, moueretur ad dandam ei potius, quam alteri pauperi talem pecuniam, largitio illa esset inuolida, quia intentio Dispensatoris esset, dare pecuniam magis indigenti. Simulans autem infirmitatem, verè non esset magis indigens. Sed etiam intentio Episcopi fuit, beneficium conferre magis idoneo, ac digniori; Et Cajus, Sanctitatem, ac Canonum doctrinam simulans, non erat magis idoneus, nec dignior. Ergo etiam beneficij collatio facta Caio, fuit inuolida.

13 **Quartò**: Quia, in Matrimonio, quamvis error circa qualitatem personæ, regulariter, Matrimonium non irritet, quia qualitas personæ regulariter ad Matrimonij substantiam non pertinet; ut, cum quis vult contrahere cum Liâ, putans esse nobilem, vel diuitem, cum sit ignobilis, vel pauper; quando tamen qualitas pertinet etiam ad designandam indiuiduationem personæ; ut, cum quis vult contrahere cum primogenita Titij; quia tunc error circa qualitatem personæ, trahit secum errorem etiam circa ipsam personam, Matrimonium est nullum. Ergo similiter, quamuis error circa causam impulsivam, regulariter, dispositionem non vitiet, quia causa impulsiva ad substantiã dispositionis regulariter non pertinet; Quando tamen causa impulsiva pertinet etiam ad causam finalem, quia error circa illam, trahit secum errorem etiam circa ipsam causam finalem, dispositio erit involuntaria, ac nulla.

OBIECTIONUM SOLUTIO.

14 **AD** rationes autem in contrarium facile respondetur; ad primam; Rationem illam, in beneficij simplicis collatione, optime probare; Cum enim, in eâ, spectetur solum idoneitas ad beneficium; non verò maior idoneitas, sicut spectari debet in beneficij Parochialis collatione, ex Tridentino; hinc sit, ut, in beneficij simplicis collatione, Sanctitas, & Canonum doctrinã, sint causæ merè impulsivæ, & extrinsecæ; Non enim requiruntur ad hoc, ut persona, sit ad beneficium simpliciter idonea; In collatione verò beneficij Parochialis, pertinent etiam ad causam finalem quia, illis positis, persona est sim-

pliciter magis idonea, ac dignior. Quamuis ergo beneficij collatio, facta Caio, fuisset valida, si beneficium fuisset simplex, & solum conferendum digno; quia tamen beneficium fuit Parochiale, & conferendum digniori, collatio, fuit inualida.

Ad secundam: Negatur minor; Episcopus enim, ad conferendum beneficium Caio potius, quàm Titio, motus est, ab eius Sanctitate, ac canonum doctrinã simulatã, non solum tanquam à causã impulsivã, sed etiam tanquam à causã partialiter finali, quatenus Sanctitas illa, ac doctrina simulata, concutiebant, ad illum constituendum, ac iudicandum magis idoneum, & digniorem, quæ major idoneitas, in huiusmodi collatione, est causa finalis.

Ad tertiam respondetur: Rationem disparitatis esse, quia causa finalis, quàm spectare debebat pecuniæ Dispensator, erat sola paupertas simpliciter. Ad hanc autem, erat aliquid omnino extrinsecum, & accidentale, consanguinitas, ideoque solum causa impulsiva ad talem distributionem. At causa finalis, quam in beneficij Parochialis collatione spectare debebat Episcopus, non erat idoneitas simpliciter, sed maior idoneitas. Hac autem, constituitur etiam per Sanctitatem, ac doctrinã, quia constituitur, pensatis omnibus.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò: Errorem circa causam impulsivam, licet, quantum est ex se, nunquam vitiet dispositionem, in duobus tamen casibus illam, quasi per accidens, vitare. Primus est; quando causa impulsiva, in quã erratur; apponitur per modum conditionis; ut, si dans elemosynam pauperi, fingenti se infirmum;

mum; diceret; *do tibi elemosynam, si es infirmus*; tunc enim, non subsistente conditione, largitio esset nulla. Secundus est, quando error circa causam impulsivam trahit secum errorem circa causam finalem; ut in casu præsentis: tunc enim, causa finali non subsistente, neque subsistit dispositio, Idemque dicendum est etiam de errore circa qualitatem personæ, in contractu Matrimonij; Nam hic etiam illum vitiat solum, quando qualitas, in qua erratur, apponitur per mo-

dum conditionis, vel quando error circa qualitatem, redundat in errorem personæ, propter easdem rationes.

Secundò: Aliqua, quæ respectu unius dispositionis, sunt circumstantiæ solum accidentales, posse respectu alterius, esse substantiales; Sanctitas enim, & doctrina, quæ respectu collationis beneficii simplicis, sunt circumstantiæ merè extrinsecæ; & accidentales; respectu collationis beneficii Parochialis, sunt circumstantiæ substantiales, ut patet ex dictis.

QUÆSTIO XXVII.

An error circa Conditionem reddat operationem invalidam.

CASVS.

TITIVS, audiens ab Amico; hæreditatem opulentam sibi esse relictam vouit, Ecclesiam quandam, in honorem Beatæ Virginis, ædificare. Post aliquot verò dies comperit, hæreditatem non sibi, sed alteri eiusdem nominis, sed patriæ diuersæ fuisse relictam. Ipse tamen, etiam independentem ab illà hæreditate, erat valde diues; Quæritur, Vtrum Ecclesiam ædificare teneatur.

SUMMARIUM.

1	Etiam Conditio participat rationem cause motiue.	10	Et sicut, cessante eadem causa, cessat lex.
2	Videtur participare rationem Cause impulsivæ.	11	Causa, quæ, respectu Voti simplicis, est finalis, respectu solemnis, est impulsiva.
3	In quo differat voluntas conditionata ab absoluta.	12	In Voto simplici, conditio, est causa finalis.
4	Conditio, est similis cause finali.	13	Votum restituendi, si res antea non erat debita, non obligat.
5	Votum ex suppositione erroneâ factum, non obligat.	14	Cur Causa, in dubio, præsumenda sit impulsiva.
6	Non est absolutum, sed conditionatum.	15	Error circa unam causam, non tollit valorem voti, si alia subsistat.
7	Cessante suppositione, cessat, sicut cessan-		

X 3

RATIO.

RATIONES DVBITANDI.

CVM Conditio sit ratio volendi objectum, sicut est causa motiua; Ipsa quoque participare videtur rationem Causæ motiuae. Difficultas ergo solum est, quam rationem Causæ participet; finalis ne, an impulsivæ. Videtur enim participare rationem impulsivæ, cuius error actum non irritat; Ideoque Titius teneri videtur ad votum soluendum, ac Ecclesiam ædificandam. Ita *Anchoran. c. magna. de voto num. 13. notab. 15. ibique Anton num. 15. Hostien. num. 10. & glossa. Et ex parte Molina tom. 1. tract. 2. d. 209.*

3 Primò: Quia in *c. ex parte; de conuers. Coniug.* Pontifex respondit, validum fuisse votum castitatis, emissum à quadam Muliere, quæ Sponsum habebat, cum quo Matrimonium ratum contraxerat; quamuis, ad vouendum, mota fuerit ex errore; putans, Maritum esse leprosum; in quo tamen decipiebatur. Ergo etiam validum fuit Titij Votum; quamuis ad vouendum motus fuerit ex errore, putans, sibi Hereditatem fuisse relictam; quod tamen erat falsum. Non minus enim Titij error fuit solum circa causam impulsivam, quam error Mulieris.

4 Secundò: Quia Titij error non fuit circa causam finalem Voti; Non enim fuit circa rem pertinentem ad substantiam Voti, sed solum circa motiuum quoddam; vel occasionem valde extrinsecam; quæ Titij voluntatem excitare quidem potuit, & applicare ad vouendum; sed ita tamen, vt neque ad Voti materiam, neque ad eius finem intrinsecum, vlllo modo pertineret. In omni enim Voto causa finalis intrinseca, videtur esse, Dei

cultus, per eum Virtutis actum exercendus, quæ a Vouente promittitur. Si ergo Titij error non fuit circa causam finalem Voti, fuit solum circa causam impulsivam; Hic autem error Voti valorem non impedit, quia non aufert consensum, neque circa promissionem, neque circa rem promissam; non solum materialiter; hoc est: quo ad suum esse materiale; Sed etiam formaliter; hoc est: quo ad finem, ad quem, per se, ac principaliter ordinatur, in quantum res illa est promissa.

NOTABILIA.

ADuertendum est primò: Voluntatem conditionatam in hoc differre ab absoluta, quod conditionata essentialiter fertur, non solum in objectum, sed etiam in conditionem; imò in objectum non fertur, nisi vt vestitum tali conditione; absoluta verò, fertur solum in objectum secundum se. Cum quis enim vult ducere Bertam, si diues est; per eam voluntatem, ita tendit in Bertam, vt simul tendat in eius diuitias. Imò, in Bertam non tendit, nisi quatenus est affecta diuitijs, Qui verò vult ducere Bertam diuitem; per eam voluntatem ita tendit in Bertam, vt in eius diuitias non tendat. Hinc autem fit, vt deficiente conditione, statim deficiat etiam voluntas conditionata; eademque conditione non subsistente, nec voluntas conditionata subsistat; Deficientibus enim diuitijs, statim cessat voluntas conditionata ducendi Bertam; iisdemque non subsistentibus, non subsistit. At, si voluntas sit absoluta, quamuis diuitiarum circumstantia deficiat, voluntas tamen

tamen ducendi Bertam, non deficit, eademque circumstantiâ non subsistente, adhuc voluntas illa subsistit.

6 Aduertendum est secundò; Hinc colligi primò; Conditionem esse similem causâ finali, non verò impulsuâ. Sicut enim Intentio tollitur, sublata causâ finali; Ita sublata Conditione, tollitur voluntas conditionata. Secundò; errorem circa conditionem, reddere operationem inuolidam, sicut reddit error circa causam finalem; Eodem enim modo eam reddit simpliciter inuoluntariam, cum voluntas conditionata, non minus essentialiter feratur in conditionem, quam quælibet voluntas, in suam causam finalem, His positis,

RESOLUTIO.

7 Respondetur: Titium non teneri Ecclesiam ædificare, eiusque Votum non fuisse validum. Ita *Sanch. lib. 10. matr. d. 9. num. 16. & lib. 4. sum. c. 2. num. 42. Azor. lib. 11. c. 15. quæst. 3. Syluester v. Votum 2 quæst. 8. Suar. tom. 2. de relig. lib. 4. de voto c. 18. & alii plurimi apud istos.*

8 Primò: Quia Titius, non absolute vouit, aut voluit Ecclesiam ædificare, sed solum ex suppositione hæreditatis adeptæ. Cum ergo hæreditatem adeptus non sit, consequenter neque voluit Ecclesiam ædificare, ideoque ex vi Voti illam ædificare non tenetur; Votum enim cum fuerit conditionatum, & conditio posita non fuerit, non fuit validum ex defectu consensus.

9 Secundò; Quia, cessante causâ finali

Voti, cessat Votum, eo quod deficiat intentio Vouentis; deficit enim eius proprium, formale, ac principale motiuum; Nam causa finalis est quasi obiectum formale, & motiuum intrinsecum actus per Votum promissi, sicut causa finalis eleemosynæ est paupertas, quia eleemosyna, cum sit essentialiter paupertatis subleuatio, essentialiter versatur circa pauperem, vt pauperem, tanquam circa proprium motiuum intrinsecum, ac formale. Cum ergo non fuerit posita hæreditas, quæ fuit & conditio, & causa finalis vouendi; neque fuit posita intentio, per Votum se obligandi. Sicque Votum, non fuit voluntarium, & consequenter neque obligatorium, ac validum.

Tertiò: Quia, cessante causâ finali legis, cessat lex; Votum autem est lex quædam priuata, quam homo sibi imponit. Similiter donatio cessat, quando cessat causa finalis donationis; Votum autem est species quædam donationis, vel promissionis; Quod verò hæreditatis adeptio fuerit Conditio, siue Causa finalis vouendi, & non tantum impulsiuâ, ex eo euidenter colligitur, quia Votum fuit factum, quasi in gratiarum actionem propter beneficium illud à Deo acceptum. Gratiarum autem actio essentialiter præsupponit beneficium, tanquam conditionem, & ad eiusdem beneficij compensationem ordinatur, tanquam ad finem.

OBIECTIONUM SOLUTIO.

AD rationes in contrarium; respondetur: Ad primam; *In dicto c. ex parte*, non esse sermonem de Voto sim.

simplici, sed de Professione religiosa, quæ non irritatur ex errore circa causam finalem, vt infra patebit. Atque hanc interpretationem amplectitur *Sancti lib. 10. matr. d. 9. num. 20.* Dici etiam posset; ex illo cap. non colligi, eam Mulierem, Votum Castitatis emisisse post matrimonium ratum, sed tantum, habitum Religionis assumpsisse, eo errore ductam, quia falsò putabat, Sponsum suum esse leprosum; Vnde Pontifex eam non obligat ad Castitatem seruandam, sed ei tantum consulit perseverantiam in religione, quamuis falsa sit causa, quæ ad habitum religionis suscipiendum, illam induxit; *Quia, inquit, etiam sine tali causa, idem facere potuisset.* Verùm hoc ipsum melius infra patebit. *Quest. 30.*

- 12 Ad secundam; Negatur, Errorem Titij, non fuisse circa conditionem, vel causam finalem; Votum enim, fuit à Titio emissum in recognitionem, ac quasi compensationem hereditatis adeptæ, tanquam propter finem; Recognitio autem, essentialiter præsupponit hereditatem adeptam. Dei verò cultus per actum promissum exercendus, licet sit causa finalis, quasi vniuersalis, Votis omnibus communis; Non tollit tamen, quin dentur etiam alij fines particulares principaliter intenti, quibus cessantibus, Votum cessat. Sic enim, qui peregrinationem vouet ad Filij Sanctitatem obtinendam, illà non obtentà, ad nihil tenetur. Cuius rei ratio à priori est, quia Votum, censetur factum

solum sub illà conditione. Conditione autem non posita, Votum non obligat, quia absolute non datur.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Eum qui certæ Ecclesiæ vouit, restituere agrum, quem illi putabat esse debitum; Si postea constet, agrum illum ad talem Ecclesiam non pertinere, nec illi esse debitum; ad nihil, ex vi Voti, teneri; Quia verbum restituendi, Votum limitauit ad rationem Iustitiæ, tanquam primario intentam, quamuis ad Votum illud emittendum, impellere potuerit etiam Religio.

Secundò: In dubio, an causa, circa quam contigit error, fuerit finalis, vel impulsua; præsumendum esse, quod fuerit impulsua, & consequenter, quod Votum obliget. Tum quia, possessio stat pro Voto, quod constat, fuisse emissum; In dubio autem, melior est conditio possidentis. Tum quia, in omni Voto, causa finalis certa, est Dei cultus per actum promissum exercendus; Ergo in dubio, ceteræ causæ, censendæ sunt impulsuæ. *Sanchez lib. 10. matr. d. 9. nu. 17.*

Tertio: Si Votum fiat propter duplicem causam finalem; Quamuis in vnâ erretur, adhuc Votum obligare; Quia vna sufficit ad obligandum, & vt Votum teneat. Si quis tamen, intenderet, se obligare solum, veràque illà causà existentem; tunc, vnâ cessante, Votum non obligaret, quia Votum non obligat, nisi iuxta intentionem Vouentis.

QUÆ.

QUÆSTIO XXVIII.

An cessante unâ Causâ operationis, cesset etiam eius valor, ac efficacia.

C A S V S.

TITIVS, à quodam Sacerdote paupere, enixè rogatus, ei viginti quinque aureos, cum iuramento, promisit; Antequam tamen daret, Sacerdos ille, in quodam concursu, beneficium Parochiale, satis pingue obtinuit. Titius, hoc audito, ei promissos aureos, dare amplius nolebat, dum modo licet posset; Ideoque quæsit, an teneretur. Quæritur, an, ex vi promissionis, eos dare teneatur.

SUMMARIUM.

- 3 Promissio, mutatis circumstantiis, an obligat.
- 6 Ex se, nullum habet finem intrinsecum, quem respiciat.
- 7 Iuxta varios promittendi modos obligat vel non obligat.

RATIONES DVBITANDI.

QUONIAM, non solum in causas motiuas, sed etiam in conditiones, pluribus modis ferri potest voluntas conditionata; Ideo quæritur; An, quando fertur in plures, ita in eas feratur, ut qualibet earum deficiente, cesset statim ipsa intentio, ac voluntas, & consequenter etiam valor operationis ab eâ dependens; An vero adhuc intentio perseueret. Idemque dicendum est, quando circa eas, vel earum aliquam, contingit error; An, scilicet, illâ non subsistente, nec subsistat intentio; & consequenter nec libertas, nec valor operationis; An vero adhuc detur intentio, sicque operatio sit valida.

- 3 Titius igitur, ex vi promissionis teneri non videtur, ad aureos promissos Sacerdoti soluendos, *Coninch. de Sacr. d. 31. d. 1. R. P. Beati Lib. 1.*

num. 7. *Azor. tom. 1. lib. 11. cap. 15. quest. 13. Syluester v. Potum. 2. quest. 8.*

Primo: Quia cessante causa finali promissionis, cessat promissio; sed causa finalis promissionis, fuit Sacerdotis paupertas; ad hanc enim subleuandam, videtur Titius, eos aureos promississe; quod colligi etiam potest ex mutatione voluntatis, audita mutatione status Sacerdotis. Ergo, cessante Sacerdotis paupertate, cessauit etiam in Titio obligatio promissionis. Hæc autem, per beneficij Parochialis acquisitionem, cessauit.

Secundò: Quia Titius, quando, cum iuramento, Sacerdoti pecuniam promisit, intentionem habuit; se obligandi solum conditionatè, si esset pauper. Voluntas autem conditionata ad nihil obligat, nisi ponatur conditio. Sicut ergo Titius, ex vi promissionis, ad nihil fuisset obligatus, si Sacerdos, tempore promissionis, non fuisset verè, sed fictè pauper; ita neque obligatur, si desinat esse pauper.

NOTABILE.

ADuertendum est; Promissionem, ex se nullum habere finem specialem

lem intrinsecum, sicut habet eleemosyna, vel misericordia, quæ ad alienam misericordiam subleuandam essentialiter ordinatur, tanquam ad suum finem intrinsecum, ac motiuum formale; Sed fieri posse, propter hunc, vel illum finem, ad libitum Promittentis. Hinc autem fit primò, vt, in promissione, intentio promittendi, ac se obligandi, sit semper virtualiter conditionata; si causa mouens ad promittendum, subsistat; Quia illa causa, est motiuum formale specificatiuum talis promissionis. Secundò, vt eadem intentio, habere simul possit plura motiua formalia promittendi; quorum, vel omnia moueant per modum causæ finalis, vel aliqua per modum causæ finalis, aliqua verò per modum causæ impulsuæ. Hoc posito,

RESOLUTIO.

- 7 AD Casum respondetur; Titium, ad pecuniam Sacerdoti pauperi promittendam, moueri potuisse, vel à solâ paupertate, tanquam à causâ finali, & à Religione, siue Sacerdotio, tanquam à causâ impulsuâ; vel ab utroque tanquam à causâ finali; Et hoc rursus dupliciter; scilicet; Vel ab utroque, solùm tanquam à causâ adæquatâ, ac totali, ita vt singula motiua essent causæ partiales; vel à singulis tanquam à pluribus causis totalibus.
- 8 Si Titius motus fuit à solâ Paupertate principaliter, siue tanquam à causâ finali, & à Sacerdotio solum minus principaliter, & tanquam à causâ impulsuâ; Respondetur; cessasse in Titio promissionis obligationem, propter rationes superius assignatas; ideoque Titium ad nihil amplius teneri.

Si verò è contra, Titius principaliter motus est à Religione, vel Beneficentiâ, ratione Sacerdotij; minus verò principaliter à paupertate: tunc Respondetur; Non cessasse in Titio obligationem; Quia non cessauit causa finalis promissionis, sed solùm impulsuæ.

Si autem motus fuit ab utroque simul per modum vnius causæ adæquatæ; Respondetur; Etiam, in hoc casu, cessasse obligationem; Quia, alterutrâ causâ deficiente, cessauit iam causa motus, ac finalis: Non enim intentionem habuit aliter se obligandi, nisi illâ duplici causâ existente.

Si denique motus fuit à singulis tanquam à causis, ac motiuis totalibus; tunc Respondetur; obligationem non cessasse; Quia, cessante paupertate, non cessauit motiuum Religionis, siue Sacerdotij.

Si autem, de hac ipsâ intentione suâ dubitet Titius; tunc Respondetur; probabilius videri, quod obligatio non cessauerit. Tum quia in dubio, melior est conditio possidentis, & promissio possidet; certum enim est, quod fuerit facta, incertum verò, an cessauerit. Tum quia, in dubio, semper præsumitur pro actus perseverantia, sicut præsumitur pro eius valore. *L. quoties ff. de reb. dub. Præsertim in fauorabilibus, vt est in casu præsentis; c. cum dilecti: de donat.* Atque ita, præter Auctores superius citatos, sentire videntur, *Suarez. tom. 2. de relig. tract. de voto lib. 4. c. 18. num. 7. Sanch. lib. 1. matr. d. 4. num. 9. & lib. 10. matr. d. 9. num. 16. Molina tom. 1. de iust. tract. 2. d. 209. Less. lib. 2. de iust. c. 18. d. 17. num. 129. Nau. sum. c. 17. num. 107.*

QUÆSTIO XXIX.

An quilibet error circa Causam finalem, operationem reddat invalidam.

CASUS.

TITIVS Romam venturus, cum audisset, in quadam Domo habitare Fœminam, quæ aliàs illi fuerat occasio peccandi; vouit, per illam viam non transire. Postea verò, ab Amico cognouit, Fœminam illam, ibi verè tunc non habitare. Accidit tamen, vt post aliquot menses, habitare ibi cœperit; & Titius hoc rescians, dubitare cœperit; Num per illam viam transire posset, & an Votum teneret. Quæritur; An Votum fuerit validum, ac teneat.

SUMMARIUM.

- 5 Aliquis error circa causam finalem Voti, illud non inualidat.
- 6 Satis est, vt causa motiua, tempore executionis subsistat.
- 7 Sicut in Voto, factò ad Filij sanitatem obtinendam.
- 8 Eriam in Dispensatione, satis est, vt causa subsistat, tempore concessionis
- 9 Vouentis intentio, est, se obligare pro tempore executionis.
- 10 Causa, existere potest tempore executionis, licet non existat tempore emissionis Voti.
- 11 Error circa causam, pro tempore executionis, reddit Votum inualidum.
- 12 Per Causæ cessationem, Votum non extinguitur, sed suspenditur.

RATIONES DVBITANDI.

QUAMVIS error circa causam finalem intrinsicam operationis, eam regulariter reddat inualidam, quia tollit consensum, qui ad eius valorem necessariò requiritur; Adhuc tamen superest

difficultas; an quilibet error circa causam finalem, tollat intentionem, ad operationis valorem, requisitam. Et eam quidem tollere videtur; sicque Titij Votum non tenere. Ita Navar. c. 18. n. 7 in fine. Molina tom. 2. d. 272. Henriq. lib. 11. marr. c. 14. Syluester v. Votum. 2. quest. 7. Angel. v. iuram. num. 35.

Primò; Quia, quando Titius Votum³ emisit, Fœmina non habitat in illà domo; Titij autem intentio fuit, obligare sed ad non transeundum per illam viam, non absolutè, sed solum conditionatè & posito, quod Fœmina habitaret in illè domo. Cum ergo Fœmina ibi non habitaret, quando Titius Votum emisit, consequenter Titius intentionem non habuit simpliciter se obligandi, sicque, ex defectu conditionis, ac consensus; Votum non fuit validum.

Secundò; Quia error circa causam finalem Voti, reddit Votum inuoluntarium, & consequenter nullam, Titius autem Votum emisit, ex errore circa causam finalem; illud enim emisit ad vitandum peccan-

peccandi periculum, imminens ex habitatione Fœminæ in tali domo; quod periculum verè non iminebat, dum Votum emittitur, cum Fœmina ibi tunc non habitaret. Cum ergo Titius Votum emiserit, ex errore causæ finalis, consequenter Votum fuit inuoluntarium, ac nullum.

RESOLVTIO.

Respondetur tamen; Titium, teneri, per illam viam non transire, & Votum ab eo emissum, fuisse validum. *Sanch. lib. 4. sum. cap. 2. num. 45. & lib. 10. matr. d. 9. num. 16. Suar. tom. 2. de relig. lib. 4. de Voto c. 19. num. 5. Azor. tom. 1. lib. 11. cap. 15. quest. 13. & alij apud istos.*

6 Primò: Quia ad hoc, vt Votum, ex errore causæ finalis emissum, non sit validum, nec obliget, non sufficit, quod tempore emissionis Voti, causa non subsistat; sed necesse est, vt non subsistat, eo tempore, quo Votum est exequendum; Si enim tunc subsistat, iam res per Votum promissa, tunc est utilis ad finem illum obtinendum; Vouens autem, dum vouet, intendit se obligare ad rem promissam ponendam, si tempore, quo est ponenda, ad finem intentum consequendum sit utilis; non verò, si sit utilis tempore, quo Votum emittitur; Quod enim tunc sit utilis, vel inutilis, parum refert, dummodo sit utilis tempore, quo ponitur; ad hoc enim ponitur, vt per eam finis obtineatur.

7 Secundò: Quia, si quis audiens ab Amico, Filium suam esse in extremo vitæ periculo constitutum, ad eius sanitatem obtinendam, voueat peregrinationem lauretanam post tres menses ponendam; licet tunc, quando vouit, Filius in eo periculo constitutus non esset, si tamen tempore, ad Voti executionem præfixo, Filius

in eo periculo existeret, Votum teneret; Quia pro eo tempore, causa finalis Voti existeret; ideoque peregrinatio esset tunc medium, ad sanitatem Filio obtinendam utile. Hoc autem solùm requiritur, ex intentione Vouentis, vt Votum obliget.

Tertiò: Quia, dum Romam mittitur pro dispensatione aliquâ obtinendâ; quamuis falsa causa expressa, vitiet dispensationem; Si tamen causa, sit falsa solùm eo tempore, quo ad dispensationem obtinendam, Romam mittitur; sed sit vera tempore, quo Pontifex dispensationem concedit, valet dispensatio, quia ad valorem dispensationis attenditur solùm tempus concessionis, & non aliud. Sed etiam, ad Voti valorem, attenditur solùm tempus executionis, & non aliud. Ergo, quamuis causa finalis falsa Votum vitiet, si tamen causa est falsa solùm tempore, quo Votum emittitur, sed non tempore, quo Votum est exequendum, valebit Votum.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

Ad rationes autem in contrarium respondetur; Ad primam; Titij intentionem fuisse, obligare se ad non transiendum per illam viam, posito quod Fœmina ibi habitaret, non eo tempore, quo Votum emittitur, sed eo tempore, quo transiendum illi erat per illam viam, quia pro eo tempore, abstinentia à transitu per illam viam, erat medium utile ad peccatum vitandum; tempore autem, quo Titius per illam viam transire poterat, iam Fœmina habitabat in illâ domo.

Ad secundam, Respondetur; Errorèm circa causam finalem Voti vitare Votum, si detur tunc, cum Votum est exequendum; quia, deficiente fine, media tunc ad illum, sunt inutilia. At, si

si detur solum, dum Votum emittitur, non sufficere ad Votum irritandum; quia, cum eo errore, dari potest causa finalis, tempore executionis, sicque res per Votum promissa, esse medium utile ad eum finem consequendum. Hoc autem sufficit, ut Votum vim habeat obligandi; non enim spectatur tempus emissionis, sed tempus executionis; sicut, in dispensatione, requiritur veritas causa, non tempore petitionis, sed tempore concessionis.

COROLLARIA.

- ¶ 1 Colligitur ex dictis primò; Quando tempore Voti executioni præfixo, Causa finalis non subsistit, Votum tunc esse inualidum; posito autem, quod semel sit inualidum, semper est inualidum, etiam si postea superueniat causa finalis. Sicut, si semel, tempore, quò Pontifex dispensationem concessit, causa erat falsa, etiam si postea cesset falsitas causæ, non propterea sit valida dispensatio; quia, quod ab initio fuit inualidum, tractu temporis conualidari non potest.
- ¶ 2 Secundò: Quando, tempore executionis Voti, causa finalis verè subsistit, & consequenter Votum est validum; Quamvis postea, eadem causa cesset, non propterea Votum omnino extinguatur, sed

solum suspendi; ideoque, redeunte causâ finali, etiam Voti obligationem redire. Tum quia, alioqui, si quis, dum est sanus, voueat, singulis sextis ferijs, ieiunare in pane, & aquâ, Et postea efficiatur infirmus, ac malæ valetudinis, ita ut à ieiunio excusetur. Si deinde ad pristinam redeat sanitatem, dictum ieiunium seruare amplius non tenebitur; Hoc autem est contra communem sensum Fidelium. Tum quia Votum semel validum, per materiæ mutationem de bonâ in malâ, vel de possibili in impossibilem, aut maius bonum impediens, non extinguatur, sed suspenditur, si mutatio illa, sit tantum temporalis, & non perpetua. Ergo etiam suspendetur solum, si cessatio causæ finalis, sit tantum temporalis, & non perpetua. Unde qui vouit, non transire per aliquam viam, eo quod ibi habitet Mulier, quæ illi est occasio peccandi; si illa domicilium mutet, illac transire poterit. At, si ea Mulier ibi postea iterum habitare incipiat, ad Votum tenebitur; quia, per cessationem temporalem causæ finalis, Votum fuit tantum suspensum, non extinctum; sicut suspenditur tantum, & non extinguatur, per mutationem temporalem materiæ. *Suarez tom. 2. de relig. tract. de Voto l. 4. c. 19. num. 5.*

QUÆSTIO XXX.

An error circa quamlibet causam finalem, operationem inuolidet.

CASVS.

MVLIER quædam, post contractum Matrimonium cum Seio, falso putans, illum esse leprosum; ad lepræ periculum vitandum, ante Matrimonij consummationem, Monasterium ingressa est; ibique, post annum professionem emisit. Postea verò comperit, illum verè non fuisse leprosum. Quæritur; Vtrum professio illa fuerit valida.

SUMMARIUM.

- 2 Error circa causam finalem Professionis, illam reddere videtur inuolidam.
- 3 Videtur error circa substantialia Professionis.
- 5 Sicut, si esset circa materiam Professionis.
- 6 Et sicut est, in Voto simplici.
- 7 Verè tamen illam non vitiat.
- 9 Professio, est contractus onerosus.
- 10 Sicut est Matrimonium.
- 11 In contractibus onerosis, error circa causam motiuam, non tollit eorum voluntatem absolutam.
- 12 Hec voluntas, datur in Professione, sicut in Matrimonio.
- 14 Tam Professio, quam Votum simplex, debent esse libera.
- 15 Error circa causam motiuam Professionis, non est circa substantialia.
- 16 In Contractibus onerosis, causa motiua, ad eorum substantiam non pertinet.
- 17 Professionis emissio, est absoluta.
- 18 Differentia inter contractus gratuitos, & onerosos.

19 *Alia differentia,*20 *Regula vniuersalis pro Contractibus gratuitis, & onerosis.*

RATIONES DUBITANDI.

Quamuis huius Quæstionis resolutio, colligi fortasse posset ex resolutione Quæst. 25. Quia tamen, in professione religiosa, est specialis difficultas; & vt clarius appareat, in quo Professio differat à Voto simplici; & præsertim, vt, in contractibus, causa finalis extrinseca, melius distinguatur ab intrinseca; Quæritur; an Mulieris professio, in casu proposito fuerit valida; Aliquis enim videtur non fuisse valida. Vt *Rebell p. 2. de oblig. iust. lib. 1. de contract. in gen. quæst. 6. s. 2. Sals. 1. 2. tr. 3. d. 4. s. ult. num. 42. Rosel. v. diuortium num. 7.*

Primò; Quia, Professio Religionis, non minus liberum consensum requirit, quam Votum simplex, cum Professio sit Votum solemne. Sed Votum simplex, ex errore causæ finalis, est irritum, propter defectum consensus, ad illud necessarij; nihil enim est magis contrarium consensui, quam error. Ergo etiam Professio. Sed Professio fuit facta à Muliere, ex errore circa causam finalem, & motiuam, fuit enim

enim facta, ad vitandam lepram, quam Mulier putabat, se contracturam ex consortio cum Seio leproso; in quo decepta est. Ergo fuit inuoluntaria, & consequenter irrita.

4 Secundò; Quia error circa substantialia alicuius dispositionis, illam irritat, cum reddat inuoluntariam; Sed error circa causam finalem Professionis, est error circa substantialia Professionis, sicut est respectu Voti simplicis. Ergo error circa causam finalem Professionis, illam vitiat, ac reddit inuoluntariam; ideoque Professio facta à Muliere, ex simili errore, fuit inualida.

5 Tertio; Quia, si Mulier decepta fuisset circa materiam Professionis, & putans, se profiteri in Religione Sancti Augustini, professæ esset in Religione Sancti Benedicti; Professio fuisset nulla, ex defectu voluntatis, & consensus. Ergo etiam, cum professæ sit, ex errore circa causam finalem, Professio fuit nulla; Non minus enim error circa causam finalem, quàm circa materiam Professionis, est error circa substantialia Professionis.

6 Quarto; Quia, ideo Votum simplex, ex errore causæ finalis emissum, est nullum, quia qui illud emittit, habet intentionem illud emittendi solum sub conditione, quod causæ finalis subsistat; siue illud emittit dependenter solum à tali causæ finali; Sed etiam, qui proficitur, Professionem emittit solum dependenter à causæ finali motiua, habetque intentionem proficendi solum conditionatam, posito, quod talis causæ subsistat; Nulla enim est ratio, cur hæc intentio habeatur in Voto, & non in Professione; Ergo etiam Professio, ex errore circa causam finalem emissæ, erit nulla.

RESOLVTIO.

Respondetur tamen: Professionem fuisse validam. *Sanch. lib. 10. matr. d. 9. num. 20. Nav. lib. 3. conf. de conu. coniug. conf. 3. num. 4. Rodrig. p. 1. sum. cap. 238. num. 3. Sylæster v. diuortium quæst. 22. num. 5. Reginald. lib. 25. c. 8. s. 2. num. 121. Bonac. de contract. d. 3. qu. 1. p. 2. s. 2. num. 3. Layman. lib. 3. tract. 4. s. 5. c. 5. num. 6. & alij apud istos.*

Primo; Quia; in c. fin. 20. qu. 3. dicitur; Professionem dolo Monachorum factam, esse validam; ipsos tamen priuandos esse hæreditate illius Professi. Et, in c. ex parte: de conuers. coniug. dicitur; loquendo de Muliere, quæ falsò existimans, se posse à Viro leproso recedere, Monasterium ingressa erat; Quamuis falsa sit causa, per quam ad susceptionem veli prædictæ mulier est inducæ; cum sine qualibet tali causa, id ipsum, religionis obtentu facere potuisset. Ergo, ex mente Pontificis, Mulieris Professio fuit valida. Ex hoc tamen textu, hoc clarè colligi non potest; vt dictum est.

Secundò; Quia Professio, est contra 9
ctus onerosus, initus inter Professum, ac Religionem, quo Religiosus traditur, ac obligatur Religioni; & è contra Religio obligat se ad ipsum Religiosum alendum, ac retinendum: Omnes autem contractus onerosi, celebrati ex errore, vel dolo, dante causam Contractui, siue ex errore circa causam finalem contractus, spectato solo iure naturæ, sunt validi; dummodo error non contingat circa substantialia Contractus. Cum ergo nullum extet ius positium, quod Professionem dolo emis-
sam

sam irritauerit ; dicendum est, eam fuisse validam.

10 Tertio : Quia Matrimonium, ex errore circa causam inducentem ad contrahendum celebratum, non est, ipso iure, irritum, nisi error sit circa substantialia contractus, vt est error Personæ. Ergo neque Professio, ex eodem errore facta, erit irrita, nisi error contingat circa substantialia Professionis, vt est error circa Religionem ; Nam etiam Professio est Matrimonium quoddam spirituale, & contractus onerosus.

11 Quarto : Quia, in Contractibus onerosis, error circa causam inductiuam ad contrahendum non tollit voluntatem, sicut intentionem absolutam contrahendi, ut patet in contractu Matrimonij, Emptionis, Venditionis, & alijs similibus ; in quibus intentio contrahendi est omnino absoluta, & independens ab omnibus circumstantijs accidentalibus, ac extrinsecis ; Sed Professio, est contractus onerosus : Ergo error circa causam illius inductiuam, non tollit voluntatem absolutam profitendi ; alioquin hoc idem asseri posset etiam de Matrimonio, & alijs contractibus onerosis. Adde ; quod, cum contractus isti sint, ex se, irreuocabiles, ac perpetui, hic modus illos volendi absolute, est illis magis connaturalis, ac conformis, quia est modus illos volendi irreuocabiliter.

12 Quinto : Quia, ideo in Matrimonio, Voluntas contrahendi est absoluta, & independens ab omnibus, quæ ad ipsius Matrimonij essentiam non pertinent ; Quia, si dependet ab alijs rebus extrinsecis, sequeretur, plurima Matrimonia censenda esse irrita, neque illius Matti-

monij valorem fore vnquam certum ; Semper enim dubitari posset, an intentio contrahendi fuerit conditionata, & solidam, positâ tali circumstantiâ accidentali, ac extrinsecâ ; Hoc autem cederet in graue damnum Reipublicæ ; Sed hoc idem prorsus dici posset de Professione, si intentio profitendi non esset absoluta, cum ipsa sit Matrimonium quoddam spirituale. Ergo etiam, in Professione, Voluntas profitendi erit absoluta ; ideoque independens à veritate causæ inducentis ad profitendum.

Sexto : Quia Error, vel Dolus, quando est circa substantialia Professionis, non tollit perfectam libertatem, ad substantiam Professionis requisitam, sicut nec illam tollit ad Matrimonium, cui æquiparatur ; Unde Ecclesia, Professionem dolo emissam, non irritauit ; Sicut nec irritauit Matrimonium, quando error non est circa substantialia. Ergo nec tollit eius valorem, sicut illum non tollit, in Matrimonio,

OBIECTIONVM SOLVTIO.

NEquè obstant rationes in contrari-¹⁴um. Ad primam enim respondetur ; Tam Votum simplex, quam Professionem religiosam debere esse simpliciter libera, ac voluntaria, ita vt non interueniat error circa substantialia ; In Voto tamen simplici, eam sit simile contractibus gratuitis ; (est enim promissio facta Deo de re aliqua facienda, vel omittenda ;) Error circa causam finalem censetur error circa substantialia, quia procedit ex intentione virtualiter conditionali, *si videlicet causa*

causa, à quâ inducitur ad promittendum, subsistat. At verò in Professione religiosa, cum sit similis contractibus onerosis, vt dictum est; Error in causâ finali, non censetur esse error circa substantialia, quia causa finalis, siue inductiua, non est intrinseca, nec ingreditur essentiam contractus onerosi. Hinc ergo fit, vt Votum simplex, ex errore circa causam finalem, sit irritum, Professio verò non sit irrita.

15 Ad secundam respondetur; negando, errorem circa causam finalem Professionis, esse errorem circa substantialia illius, sicut est in Voto simplici. Ratio autem disparitatis est; quia Votum simplex, est contractus quidam gratuitus; Professio verò, est contractus onerosus, de cuius essentia non est causa inducens ad contrahendum, vt patet in Matrimonio, & ceteris contractibus onerosis.

16 Ad tertiam respondetur; negando similiter consequentiam; Nam in omnibus contractibus, materia contractus, est de illius essentia; At causa finalis, in contractibus onerosis, non est de illorum essentia, sed est illis extrinseca, & accidentalis, cum in illis, sit potius finis operantis, quam finis operis, & sit potius causa impulsiva, quam finalis; est enim variabilis ad libitum Contrahentium, cum idem contractus, sit indifferens, vt fiat propter illum, vel alium finem. Si autem est intrinseca, error circa illam, non est error circa substantialia.

17 Ad quartam respondetur, Negando minorem; Qui enim professionem emittit, illam emittit absolute, siue erretur, siue non, in causâ inductiua; Cum enim sit voluntas eligendi statum perpetuum, con-

R. P. Beati Lib. I.

sequenter est voluntas illum eligendi independentem à quibuscumque circumstantiis extrinsecis, & etiam si erretur in circumstantiis illius status quantumvis magnis; Alioquin de quacumque Professione dubitari semper posset, an esset valida, sicque oriretur magna confusio. Hæc autem non oriuntur, ex eo, quod in Voto simplici, voluntas illud emittendi, sit dependens à causâ finali, & virtualiter conditionalis; *si talis causa subsistat*; Cum enim Votum simplex, simile sit contractibus gratuitis, & promissioni; & Promissio nullam habeat ex se causam finalem determinatam & intrinsecam, sed sit indifferens, vt fiat propter hunc potius finem, quam alium; fieri debet dependenter à causâ finali motiua; alioquin nullum haberet finem; & consequenter per voluntatem virtualiter conditionatam; *si talis causa subsistat.*

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Hanc esse differentiam inter contractus onerosos, & gratuitos; quod in onerosis, causa finalis intrinseca, est identificata cum eorum materia; cum enim sint essentialiter mutui, illud, quod respectu vnus Contrahentis est materia, respectu alterius est causa finalis. Sic in Emptione, ac Venditione, pretium, quod, respectu Ementis, est materia, quæ traditur ad rei empræ dominium obtinendum; respectu Vendentis, est causa finalis; Venditor enim tradit rem, ad eius pretium obtinendum. Similiter in Matrimonio, vnus Contrahens tradit proprium corpus alteri, ad alterius dominium obtinendum in ordine ad generationem; & sic in

Z

omni-

omnibus contractibus onerosis. At in contractibus gratuitis, cum non sint propriè mutui, causa finalis non est necessariò identificata cum eorum materia; Qui enim promittit peregrinationem, vel calicem, nullum habet finem determinatum, qui cum peregrinatione, vel calice sit identificatus; sed hæc promittere potest propter quemcumque finem voluerit. Hinc ergo fit primo; vt in contractibus gratuitis intentio, ac voluntas contrahendi sit virtualiter conditionalis, & dependens à causâ finali motiuâ; in onerosis verò voluntas contrahendi sit absoluta, & independens à causâ ad contrahendum inductiuâ. Secundo, vt, in gratuitis, causa finalis pertineat ad eorum substantiam; in onerosis verò, sit solum circumstantia extrinseca, & accidentalis; quia non est finis operis, sed Operantis.

19 Secundo; Ex prima illâ differentiâ, oriri etiam aliam differentiam. Nam in contractibus onerosis, cum causâ finalis sit identificata cum eorum materiâ, non est variabilis ad libitum Contrahentium, sed est essentialiter determinata, sicut est determinata materia; ita vt, quicumque talem contractum celebrare velit, illum celebrare necessariò debeat propter talem finem intrinsicum, nec possit illum celebrare sine tali fine; Esto, moueri etiam possit ab alijs finibus; Sic enim, qui vult aliquid emere, necessariò vult tradere pretium ad rei emptæ dominium obtinendum; & qui vult Matrimonium contrahere, vult tradere proprium corpus alteri, ad alterius dominium obtinendum, in ordine ad generationem; Alioquin neque illa esset emptio, neque hoc Ma-

rimonium. Contra verò, in Contractibus gratuitis, causa finalis, cum non sit necessariò identificata, cum eorum materia non est essentialiter determinata, sed est variabilis ad libitum Contrahentium; Qui enim Calicem Ecclesiæ promittit, nullum habet finem determinatum, propter quem illum promittere necessariò debeat, sed illum promittere potest propter quemcumque finem voluerit; Hinc ergo fit, vt intentio promittendi debeat esse dependens à causâ finali motiuâ, & inductiuâ ad contrahendum; Quia, si ab illâ non penderet, nullum haberet finem, ad quem intrinsicè terminaretur; quod tamen est contra naturam voluntatis, quæ per omnes suos actus ferri debet in aliquid bonum per se expetibile, & consequenter in aliquem finem; Intentio verò emendi, non debeat esse dependens à causâ inductiuâ ad emendum, quia, cum sit essentialiter determinata ad dandum pretium, vt rei emptæ dominium obtineat, iam habet sufficientem causam finalem, ad quam terminetur. Secundo fit, vt intentio promittendi debeat esse virtualiter conditionata, *si causa subsistat*; Quia causa finalis intrinseca cum non sit, ex se, determinata, sed pro libito à voluntate determinabilis, potest esse vera, vel falsa; Intentio verò emendi, debeat esse absoluta; Quia, cum causâ finalis intrinseca sit, ex se, essentialiter determinata, non potest esse variabilis; Ideoque debet esse necessariò verâ; Qui enim dat pretium, necessariò rei emptæ dominium acquirit; neque in hoc contingere potest error.

Tertiò: Hinc desumi posse hanc regulam vniuersalissimam, Primò in omnibus

bus contractibus onerosis, causam induc-
tiuam ad contrahendum, esse regulariter
ipsis contractibus extrinsecam; ideoque
errorem circa illam, huiusmodi contra-
ctus non vitare; In contractibus verò
gratuitis, causam inducitiuam esse intrin-
secam, ideoque errorem circa illam, eos
vitare. Secundò in omnibus contracti-
bus onerosis, causam inducitiuam esse
motiuum, non ipsius intentionis contra-
hendi, sed actus, per quem contractus

onerosi à voluntate imperantur, ideoque
posse variari ad libitum voluntatis, & ap-
pellari posse potius causam impulsiuam,
quam finalem, cum sit propriè finalis so-
lùm respectu actus imperantis. In gra-
tuitis verò, esse motiuum immediatum
ipsius voluntatis promittendi, vel donan-
di, quæ alias nullum haberet motiuum,
ad quod vltimò terminaretur; ideoque
appellari debere, respectu istorum contra-
ctuum, causam finalem intrinsecam.

QVAESTIO XXXI.

*An error, circa operationem Cause materialis,
Operationem inualidet.*

C A S U S.

MERCATOR quidam, moriens, plures merces in hæreditatem
Filio reliquerat, singulisque mercibus, propria nomina appo-
suerat. Inter alias autem erat etiam Arboris cuiusdam Sinen-
sis Cortex; Virtutis, contra febres, præfertim quartanas; admirabilis.
Filius, Patre mortuo, merces omnes cum suis nominibus, vendendas
exposuit, Corticis virtutem ignorans; Titius verò, illac casu transiens,
& Corticem videns, quia eius virtutem optimè nouerat, illum tribus au-
reis emit: Sed paulo post, quia virtus erat iam communiter nota; eà
patefactà, eundem Corticem statim vendidit aureis septuaginta. Quæ-
ritur; Vtrum Emptio illa fuerit valida.

SUMMARIUM.

2 Ad operationis substantiam pertinet non solum finis, sed etiam materia. 6 In emptione, ac venditione, non solum res vendenda, sed eius etiam qualita- tes pertinent ad materiam. 7 Rei valor, desumitur ex eius utilitate in ordine ad usum, ad quem vendi solet.	8 Et ex communi estimatione, quam Res habet, in illo loco. 9 Error circa virtutem Rei vendendæ, ir- ritat venditionem. 10 Illam reddit simpliciter involuntariam. 11 Ad venditionis substantiam non minus pertinet qualitas Rei, quam Res. 12 Nec minus, quam causa finalis. 13 Qualitas Rei vendendæ, constituit valo- rem, qui est Venditionis materia.

Z 2

14 Qua

- 14 *Quæ qualitas, Rei valorem ac venditionis materiam constituat.*
 15 *Qualitas Persona, regulariter Matrimonij materiam non constituit.*
 16 *Non omnes Rei qualitates, ad venditionis materiam pertinent.*
 17 *Thesaurus absconditus, non pertinet ad materiam venditionis Agri.*

RATIONES DVBITANDI.

2 **S**icut ad Operationis substantiam, pertinet eius motiuum, siue causa finalis, ita pertinet etiam obiectum, siue causa materialis; Tam enim sine vnâ, quàm sine aliâ, operatio esse non potest; ideoque ad eius valorem, etiam causæ materialis notitia requiritur, sicut finalis; & ex errore circa materialem, æquæ est inualida operatio, ac ex errore circa finalem. Hoc ergo posito, sicut quæsitum est; An, & quando, error circa causam finalem, eiusque circumstantias, operationem reddat inualidam; Ita quærendum superest; An, & quando, eandem irritet, error circa causam materialem, eiusque qualitates, ac circumstantias; Sic enim, & eorum, quæ ad cuiuslibet operationis valorem, necessariò requiruntur, habebitur perfecta notitia, & quanta ad ipsi ~~us~~ impedendum, sit erroris **ignorantiæ** efficacia, constabit.

3 Corticis igitur Emptio, videtur fuisse valida. *Terrian. 2. 2. tom. 2. d. 58. d. 4. n. 6. P. Nau. de rest. c. 2. num. 36. & alij.*

4 Primò: Quia, quamuis Mercatoris Filius Corticis virtutem ignoraret, ipsius tamen Corticis notitiam habebat; Hoc

autem sufficere videtur, vt eius venditio, illi fuerit voluntaria, & consequenter, vt emptio fuerit valida. Sicut enim ad Matrimonij valorem, sufficit notitia Personæ, cum quâ contrahitur, quamuis circa eius qualitates detur ignorantia, vel error; ita ad valorem venditionis, & consequenter etiam emptionis, satis est notitia rei, quæ venditur; licet circa eiusdem rei qualitates detur ignorantia, vel error; Non minus enim, in emptione, ac venditione, res, est materia contractus, quàm, in Matrimonio, persona. Si ergo in Matrimonio, ignorantia, vel error circa qualitatem personæ, illud non vitiat; neque in venditione, error, vel ignorantia circa qualitatem rei venditæ, illam vitiat; Vtrobique enim, qualitas videtur esse circumstantia merè accidentalis.

Secundò: Quia, si ad emptionis ac venditionis valorem, requireretur, non solum notitia Rei emendæ, vel vendendæ, sed etiam qualitatis ipsius Rei; sequeretur, inualidam esse venditionem, ac emptionem quacumque rei qualitate ignoratâ; Eo enim ipso emptio, vel venditio esset inuoluntaria. Consequens autem est absurdum; Hoc enim esset iugum grauissimum, hominum commercij imponere, quod nec timorati ferre possent; Et artifices, quoscumque defectus rerum, quas vendendas exponunt, cum ipsorum notabili detrimento, omnibus manifestare tenerentur; ex quo fieret, vt paucos haberent emptores, multumque illis de pretio detraheretur. Cum ergo ad venditionis valorem, in Venditore, qualitatis rei vendendæ notitia non requiratur, dicen-

dicendum videtur, Corticis venditionem, factam à Filio Mercatoris, eius virtutem ignorante, & consequenter etiam eius emptionem, fuisse validam.

NOTABILIA.

6 **A**duertendum est primò: In contractu emptionis, ac venditionis; & locationis, ac conductionis, non solum rei venditæ, vel locatæ substantiam, ad eorum essentiam pertinere, sed eius etiam qualitates; Tum quia, per venditionem, venditur, & alienatur, quidquid utilitatis est in re, ac in Emptorem transfertur; Et per locationem, in Conductorem transfertur usus, non solum substantiæ rei, sed etiam qualitatum ipsius; Hinc autem fit, ut vitium rei ignoratæ, contractum reddat inuoluntarium, ac nullum; Qui enim rei vitium ignorauit, ignorauit aliquid pertinens ad substantiam emptionis, ac venditionis, ideoque illam simpliciter noluit. Tum quia, totum illud, quod in re, quæ emitur, ac venditur, est pretio æstimabile; est de venditionis, ac emptionis substantia; Est enim eius materia, vel finis. Non solum autem res, sed etiam eius qualitates, sunt pretio æstimabiles; Nam etiam qualitates concurrunt ad rei utilitatem, ac valorem intrinsecum constituendum, cum hic semper oriatur ex aliquâ rei virtute, & qualitate, ratione cuius plus æstimatur; Vnde Herba, naturali virtute, ad morbum aliquem curandum, prædita, ratione illius virtutis, in magna est apud homines æstimatio.

7 Aduertendum est secundò: In Emptione, ac Venditione attendi utilitatem,

ac valorem, quam res, secundum communem æstimationem habet, in ordine ad usum, ad quem vendi communiter consuevit: Hic enim est, per se, valor illius rei; Nam valor, quem res habet, ratione virtutis occultæ, siue in ordine ad alium usum particularem, ab Emptore specialiter cognitum, est valor per accidens rei, & fructus peritiæ ipsius Emptoris. Vnde, si quis, singularem alicuius Gemmæ, aut Herbæ virtutem, ad morbum aliquem curandum, cognosceret, quam alij homines communiter non cognoscunt; eam non solum validè, sed etiam licitè, emere posset pretio, quo communiter æstimatur; quamuis Venditor, si eius virtutem singularem cognosceret, illam non venderet, vel saltem non nisi pretio longe maiori; Quia, in tali emptione, nullam Venditori iniuriam faceret, daret enim illi pretium, quo, in ordine ad usum, ad quem vendi solet, in eo loco, communiter, æstimatur. Hic autem est, per se, rei illius valor, ac utilitas.

8 Aduertendum est tertio: Rei utilitatem, ac valorem, pensandum esse, iuxta communem æstimationem, quam res habet in eo loco, in quo venditur, ac emitur; Res enim non pleris valere censetur, quam, in eo loco communiter æstimetur; Vnde, si in alienâ Regione, res parui æstimetur, paruo emi potest; Atque ita, apud Indos, licitum est, pro Auro, alijsque rebus pretiosissimis Specula, Tintinnabula, & alia similia commutare; quia Aurum ibi parui æstimatur; contra verò Specula, ac Tintinnabula magni. His positis,

RESOLVTIO.

9 **A**D Casum respondetur; Emptionem illam, fuisse inuvalidam. Ita *Molina tom. 2. d. 353. num. 13. Lessius lib. 2. c. 21. d. 11. num. 85. Filiuc. tract. 39. cap. 6. num. 126. Bonac. d. 3. de contr. 9. 2. p. 4. num. 3. Salon. 2. 2. quest. 77. art. 3. contr. 3. concl. 2. Arag. ibidem; & alij apud istos.*

10 **P**rimò; Quia Filius Mercatoris, dum Corticem vendidit, eius virtutem, quamuis alias communiter notam, ignorauit; nec illum, eo saltem pretio, vendidisset, si eius virtutem cognouisset. Ignorantia autem, vel error circa qualitatem rei, quæ veoditur, aut emitur, emptionem, ac venditionem reddit simpliciter inuoluntariam, & consequenter inuvalidam. In emptione enim, ac venditione, ignorantia, vel error circa qualitatem rei emendæ, aut vendendæ, est error circa aliquid pertinens ad earum materiam, quæ est rei valor; nam hic, ex rei qualitibus, potissimum desumitur, ac specialiter attenditur.

11 **S**ecundò: Quia non minus pertinet ad essentiam emptionis, ac venditionis, qualitas rei, quam ipsa rei substantia, imò multo magis; Magis enim ex rei qualitibus desumitur eius valor, qui in venditione, ac emptione, primario, ac principaliter attenditur, quam ex ipsa substantia; Nam Herbx, vel Lapides, ideo habent valorem, quia habent virtutem aliquam specialem ad morbos curandos, vel ad alios similes effectus. Sed ignorantia, vel error circa substantiam rei vendendæ, reddit irritam venditionem, eo quod illam reddat simpliciter in-

uoluntariam; ergo etiam ignorantia, vel error circa qualitates eiusdem rei, illam reddet inuvalidam, & consequenter etiam emptionem. Cum igitur Mercatoris Filius, Corticis virtutem ignorauerit, nec illum, eo saltem pretio vendidisset, si cognouisset; dicendum est, venditionem illam, & consequenter etiam emptionem, fuisse inuvalidam.

Tertiò: Quia, Qualitas rei vendendæ non minus pertinet ad substantiam emptionis, ac venditionis, quam causa finalis; qualitas enim rei vendendæ, pertinet ad materiam venditionis, vt dictum est; Materia autem, non minus pertinet ad essentiam dispositionis, quam causa finalis, vt per se patet. Sed error, vel ignorantia causæ finalis, reddit irritam emptionem, ac venditionem, vt potè inuoluntariam; Ergo eam etiam reddet inuvalidam ignorantia, vel error circa rei vendendæ qualitates.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

AD rationes autem in contrarium, respondetur. Ad primam; Esse magnam disparitatem inter qualitates Personarum, in contractu Matrimonij, & qualitates rei vendendæ, in contractu emptionis, ac venditionis; In Matrimonio enim, qualitas Personæ, nullo modo concurrat ad constituendam ipsam Personam, quæ est materia contractus Matrimonij, sed est aliquid illi merè accidentale; At in emptione, ac venditione, qualitas rei vendendæ, constituit eius valorem, qui est materia venditionis; Res enim, vt habens talem, vel talem valorem, est materia venditionis; Talem autem,

autem, vel talem valorem habet à qualitatibus. Hinc ergo fit, vt, in Matrimonio qualitas Personæ, sit circumstantia accidentalis; in emptione verò ac venditione, qualitas rei vendendæ, sit circumstantia substantialis, siue pertinet ad substantiam venditionis, & consequenter, vt ignorantia, vel error circa illam, irritet emptionem, ac venditionem, error verò, vel ignorantia circa qualitatem Personæ non irritet Matrimonium.

- 14 Ad secundam respondetur; Distinguendo sequelam; Ignorata quacumque qualitate, quæ reddit rem notabiliter magis, vel minus vtilem ad id, ad quod emitur, emptio esset inuoluntaria, ac inuvalida. Concedo sequelam. Si qualitas ignorata non reddat rem notabiliter magis, vel minus vtilem ad id, ad quod emitur; Nego sequelam. Quando enim qualitas non reddit rem notabiliter magis, aut minus vtilem ad id, ad quod emitur, Emptor censetur irrationabiliter inuoluntarius, quia nemo legem tam rigorosam in contrahendo admittit, vt ignorantia cuiuscumque qualitatis rei, sufficiat ad reddendam emptionem inuvalidam, neque hoc bono communi expedit. Ad valorem ergo venditionis, ac emptionis satis est notitia earum qualitatum, vel vitiorum, quæ reddunt rem notabiliter magis, vel minus vtilem ad id, ad quod emitur; Sic enim contractus emptionis, ac venditionis, est humano modo vsualis, neque vllum ex hoc sequitur inconueniens. Contra verò, si Sutor, qui calceos confecit ex parte corii debiliori, ea de re emptorem admittere teneretur; multum de iusto pretio,

cum notabili suo detrimento detrahere cogeretur, & paucissimos emptores inueniret. Hi enim, vitijs cognitis, ab emptione retraherentur; & aliunde calcei sic confecti, suo modo, ad vsum, pro corii qualitate, sunt vtilis, neque omnes esse possunt ex corio firmo. Satis ergo erit, si Sutor pro calceorum qualitate, pretium moderetur. Si tamen, corium esset adustum, eaque de causâ calcei statim essent rumpendi; tunc Sutor vitium illud manifestare teneretur, quia calceos redderet notabiliter minus vtilis ad vsum, ad quem communiter emuntur, & si non manifestaret, venditio esset nulla.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; In contractibus emptionis, venditionis, locationis, ac conductionis, hanc statui posse tanquam regulam generalem. Qualitatem rei emendæ, locandæ &c. ad eorum materiam, ac essentiam pertinere; ideoque ignorantiam, vel errorem circa illam eos reddere irritos. In contractu verò Matrimonij, qualitatem Personæ esse ipsi Personæ, vt plurimum, omnino accidentalem; ideoque eius ignorantiam, vel errorem, Matrimonij valorem non impedire.

Secundò; Si à Rustico afferantur herbae, ad tumentorum pabulum vendendæ, & Pharmacopola, in arte peritus, aliquam inter illas agnoscat magni pretij, ac valoris, ad Pharmaca conficienda; posse hunc, herbas illas emere pretio, quo communiter venduntur in illo foro, eius valorem Rustico non detegendo; Quia herbæ illæ,

ex

ex modo ipso vendendi, hoc est, ad pabulum iumentorum, non plus communiter æstimantur; Quod autem aliqua ex illis, Pharmacopola, ad alium usum deferunt, fructus est suæ Artis, ac peritiæ. *Less. lib. 2. de iust. c. 21. d. 11. n. 89.*

17 **T**ertio: Si quis thesaurum, aut venam Auri, in agro alicuius latere sciat; posse hunc, agrum illum emere pretio commu-

ni, quo æstimatur ad usum, ad quem vendi communiter consuevit, & quo emere posset, si thesaurum, aut venam illam non haberet; Quia iustum pretium rei per se, est illud, quo communiter res æstimatur ad usum, ad quem emi consuevit; Nec Venditor, vllâ re suâ defraudatur, cum thesaurus, in nullius bonis sit, *S. thesaurus. inst. de rer. diuis.*

QVÆSTIO XXXII.

An error circa quamlibet qualitatem Causæ materialis operationem irritet.

C A S V S.

1 **T**ITIVS, decem Adamantes, quos secum ex Poloniâ attulerat, Romæ vendidit, mille aureis, quia hic erat in Poloniâ eorum valor, ignorans, Romæ, ubi erat Aduena, valere aureos decem mille. Quæritur; Virum, venditio ista fuerit valida.

SUMMARIUM.

- 2 *Non semper error circa qualitates materia, contractum vitiat.*
- 6 *Rei vendendæ valor duplex; intrinsecus, & extrinsecus.*
- 7 *Error valoris, quem ibi res habet, contractum non irritat.*
- 8 *Est error circa valorem extrinsecum.*
- 9 *Valor rei extrinsecus, est venditioni accidentalis.*
- 10 *Error circa illum, reddit venditionem inuoluntariam solum secundum quid.*
- 11 *Pretium pertinet ad substantiam venditionis, non quantitas pretij.*
- 12 *Idem valet in Donatione.*
- 13 *Id, quod in illis fuit inuoluntarium, est restituendum.*

RATIONES DVBITANDI.

2 **S**icut Cau'â impulsua, tenens se ex parte Causæ finalis, aliquando est illi extrinseca, aliquando etiam intrinseca, eiusque constitutua; Ita qualitates, tenentes se ex parte obiecti, siue Causæ materialis aliquando sunt illi merè accidentales; aliquando etiam essentielles, eamque constituunt. Hinc autem fit, vt sicut error circa causam impulsuam, aliquando operationem vitiat; aliquando non vitiat; Ita eam aliquando reddat inuolidam, error circa qualitates causæ, siue obiecti materialis; aliquando non reddat.

3 **V**t ergo qualitates istæ, præsertim in contractibus Emptionis, ac Venditionis, melius ab inuicem distinguï possint, præsens Casus proponitur; in quo, venditio videtur fuisse inuolida.

Ita

Ita Nauar. cap. 3. sum. num. 89. Syluester v. emptio quæst. 20. Medina c. de restitut. quæst. 34. Molina tom. 2. d. 353. num. 20.

4 Primò; dum Titius Romæ vendidit Adamantes, eorum valorem ignorauit, neque eo pretio vendidisset, si cognouisset. Ergo venditio illa fuit inuoluntaria, & consequenter inualida, Ignorantia enim vel error circa rei vendendæ valorem, est error circa substantiam venditionis, cum rei valor ad essentiam venditionis pertineat, vt dictum est. Ignorantia autem, vel error circa substantiam alicuius dispositionis, eam reddit inuoluntariam, & consequenter inualidam.

5 Secundò; Quia Titius errauit circa pretium; Pretium autem pertinet ad substantiam contractus venditionis, non minus quàm rei vendendæ valor; Ergo errauit circa aliquid pertinens ad substantiam venditionis; sicque venditio fuit omnino inuoluntaria, ac inualida.

NOTABILE.

6 **A** Duertendum est; Rem vendendam, duplicem habere valorem; Alium intrinsecum, qui scilicet prouenit ex aliqua virtute, vel qualitate ipsius rei, ex qua virtute oritur, vt magis æstimeretur; Alium extrinsecum, qui prouenire solet ex ipsius rei abundantia, vel penuria; ex multitudine Emptorum, ex raritate Venditorum; &c. Et, qui, manente re, in se ipsa immutata, pro locorum, ac temporum diuersitate, variatur; Primus pertinet ad substantiam venditionis, quia oritur ex rei qualitatibus, quæ in venditione sunt circum-

R. P. Beati Lib. I.

stantiæ substantiales, vt dictum est. Secundus verò, est circumstantia, venditioni omnino accidentalis; sicut est omnino accidentalis, ipsi rei vendendæ, ac variatur, ipsa re inuariata. Hoc posito,

RESOLVTIO.

R Espondetur; Venditionem fuisse 7 validam, etiam si Titius, cognito Adamantium valore, eos, eo saltem pretio, non vendidisset. *Vasq. 1. 2. d. 30. cap. 4. num. 28. Azor. tom. 1. c. 18. qu. 4. Reginald. tom. 2. lib. 31. cap. 14. num. 97. & lib. 25. num. 340. d. 3. Sanch. lib. 1. c. 2. num. 11. Arag. 2. 2. quæst. 77. ar. 3. Salas. de contr. d. 36. de empt. num. 7. & alij communiter.*

Primò; Quia, licet eos vendiderit ex 8 errore, putans valere Romæ, solum mille aureis, sicut valebant in Patria; adhuc tamen error ille, fuit solum circa eorum valorem extrinsecum, & prouenientem, ex locorum diuersitate, & fortasse ex eorum penuria, Romæ. Error autem circa valorem, rei extrinsecum, cum sit error circa circumstantiam, venditioni omnino accidentalem, non tollit consensum ad illam necessarium, & consequenter nec eius valorem.

Secundò; Quia non minus est acci- 9 dentalis venditioni valor extrinsecus, proueniens rei, ex locorum diuersitate, vel ex Venditorum penuria, quàm sit accidentalis Matrimonio qualitas personæ, cum qua contrahitur. Sicut enim sola persona, cum qua contrahitur, pertinet ad essentiam Matrimonij,

A a

vel

vel tanquam materia, vel tanquam finis, non verò eius diuitiæ, vel pulchritudo, aut nobilitas. Ita solus valor, proueniens ex qualitatibus rei vendendæ, pertinet ad essentiam venditionis, tanquam materia, vel finis, non verò valor extrinsecus; Nam hic variari potest, eodem valore intrinseco manente, Sicut variari possunt diuitiæ, vel pulchritudo, manente eadem Personâ. Sicut ergo, in Matrimonio, error circa personæ qualitatem, quamuis sit antecedens, & causâ Matrimonij, illud non irritat, quia causâ, in quâ erratur, est extra eius essentiam. Ita in venditione, error circa valorem extrinsecum, quamuis sit antecedens, & causâ venditionis, illam non irritabit, quia, etiam in venditione, causâ, in quâ erratur, est extra eius essentiam.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

10 **N**equè obstant rationes in contrarium: Ad primam enim respondetur: Venditionem fuisse simpliciter voluntariam, & inuoluntariam solùm secundum quid, ratione erroris circa valorem extrinsecum Adamantium. Sicut Matrimonium contractum cum aliquâ, quæ putabatur diues, est simpliciter voluntarium, & inuoluntarium solùm secundum quid ratione erroris circa diuitias. Quemadmodum ergo Matrimonium, cum hoc errore contractum est validum. Ita valida fuit venditio, ex illo errore facta; Licet enim error circa valorem, rei intrinsecum, sit circa substantialia venditionis, error tamen circa valorem extrinsecum, non est circa substantiam, venditionis, sed solùm circa

circumstantiam aliquam, illi prorsus accidentalem.

Ad secundam respondetur: Licet pretium in genere, ad substantiam venditionis pertineat, ad illam tamen non pertinere quantitatem pretij, sed hanc pertinere potius ad iustitiam venditionis; In casu autem posito, fuit error solùm circa pretij quantitatem, quæ variari potest, manente eodem valore intrinseco rei, sicut variari potest valor extrinsecus. Huic enim regulariter proportionari solet quantitas pretij.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò: Quæ dicta sunt de venditione, applicari etiam posse donationi: Si quis enim Cario donaret currum, valoris mille aureorum, putans valere solùm quadringentos, donatio esset valida, etiam si, cognita veritate, non donasset: Quia non interueniret error circa currum, qui est de substantia Donationis, sed solùm circa pretij quantitatem, quæ est circumstantia accidentalis. Idem contingeret, si quis alicui donaret nummum aureum, putans valere quindecim Iulij, cum valeret tringinta; tunc enim etiam, error esset solùm circa pretij quantitatem, non circa nummum; ideoque valida esset donatio. In his tamen casibus, teneretur Donatarius, excessum supra quindecim, restituere, quia donatio, ad illum excessum non se extenderet, nec in ordine ad illum excessum esset voluntaria, Donator enim haberet voluntatem donandi nummum, solùm vt valentem quindecim Iulij, non verò vt valentem tringinta.

triginta. Totus autem valor donationis, desumitur ex voluntate Donatoris.

13 Secundò; Quamuis venditio fuerit valida, tener tamen Emptorem ad restituendum Titio pretium, quod deerat ad pretium ibi iustum. Tum quia quoad illum defectum, Venditio fuit

Titio omnino inuoluntaria, cum Titius intentionem habuerit Adamantes vendendi pretio ibi iusto. Tum quia iustitia vnumquemque obligat ad res emendas, pretio iusto; sicut obligat Venditorem ad eas, eodem pretio vendendas, & non supra illud.

Q V A E S T I O XXXIII.

An quilibet error circa Causam, siue obiectum materiale operationis, eam vitiet.

C A S V S.

1 **T**ITIVS, putans, Lauretum, centum milliaribus, Romà distare & Templum quoddam Virgini Sacrum, decem; Vtramque peregrinationem, ad eiusdem peregrinationis labores sustinendos, vouit. Post Votum autem emissum, comperit, Lauretum distare milliaribus centum, & decem; Templum verò, viginti. Quæritur, Vtrum Votum istud fuerit validum.

S Y M M A R I V M.

- 3 Error circa materiam operationis, cur illam vitare videatur.
- 4 Inconueniens inde consequens.
- 5 Materia Voti, aliquando coincidit cum ejus causâ finali.
- 6 Error circa Voti materiam, aliquando leuis, aliquando notabilis.
- 7 Error leuis, Votum non irritat.
- 8 Notabilis irritat.
- 9 Error circa accessorium, non irritat Votum circa principale.
- 10 Error circa circumstantiam materialem, illam non semper reddit inuoluntariam.

- 11 Votum irritum circa principale, est etiam irritum circa accessorium.
- 12 Quandoam, in Emptione, causa finalis, coincidat cum materia.

RATIONES DVBITANDI.

NON est hic Quæstio de qualitatibus 2 obiecto materiali operationis, accidentalibus, sed de substantialibus; Itineris enim longitudo, vel breuitas, ad eius substantiam pertinere videntur. Quare quæritur hic; an quilibet error circa qualitates materiæ intrinsecas, ad operationem irritandam sufficiat.

A a 2

Ratio

3 Ratio autem dubitandi est; Quia ex vno capite, error circa substantiam, siue circa essentialia alicuius dispositionis, illam vitiat, cum eam reddat inuoluntariam, & nihil magis sit contrarium voluntati, quam error. *L. si per errorem. ff. de iurisd. omn. iud.* Sed Titius, dum putabat, Lauretam Româ distare solum milliaribus centum; errauit circa Voti materiam; Verè enim distabat milliaribus centum, ac decem; & Templum Beatæ Virginis, quod ipse putabat distare decem, verè distabat viginti. Ergo Votum, ex hoc errore factum fuit inuoluntarium, ac nullum.

4 Ex alio verò capite; si quilibet error, etiam circa substantialia alicuius dispositionis, sufficeret ad illam vitandam; sequeretur, nunquam, aut ferè nunquam esse validas dispositiones, quæ communiter fiunt, & quæ communiter tanquam validæ admittuntur; Semper enim, aut ferè semper, interuenit aliquis error, vel circa materiam, vel circa finem, Nam, dum quis peregrinationem aliquam vouet, nunquam, aut ferè nunquam, itineris longitudinem, & consequenter peregrinationis laborem, ita exactè vouet, vt in aliquâ itineris parte non erret, putans; V. G. Iter, esse miliariorum decem, cum sit, vel solum nouem, vel vndecim. Si ergo quilibet error, sufficit ad dispositionem inuandam, nunquam aut ferè nunquam, Vota, ac dispositiones, quæ communiter fiunt, erunt validæ. Quod tamen est contra communem sensum, ac praxim.

NOTABILIA.

5 **A**duertendum est primò, Causam vouendi, aliquando; cum Voti,

aut dispositionis materiâ, non coincidere, sed illi esse omnino extrinsecam; Vt, cum quis, ad Filij sanitatem obtinendam, vouet ieiunium; Tunc enim Filij sanitas, est omnino distincta à ieiunio, quod est Voti materiâ; Aliquando verò cum ipsâ Voti materiâ coincidere, ita ut sit, vel ipsa res promissa, vel eius pars; Vt, cum quis vouet peregrinationem, ad eius labores sustinendos; Tunc enim, labor, non distinguitur ab ipsâ peregrinatione, quæ est Voti materiâ. Quando causa vouendi, cum Voti materiâ non coincidit; Tunc error circa causam finalem, irritat Votum, & error circa causam impulsivam non irritat, vt dictum est. Quando verò coincidit; Tunc, si error sit circa partem modicam, Votum obligat; quia error circa illam, non est propriè error, qui consensui ad valorem necessariò aduersetur, cum sit in re modicâ; At verò, si error sit circa partem notabilem, Votum non obligat, quia error circa illam tollit consensum, qui ad valorem est necessarius.

Aduertendum est secundò: Vt cognoscamus, num qualitas, circa quam est error, magni sit, aut parui momenti, ita ex errore circa illam, Votum, aut dispositio irritetur, vel non irritetur, Spectandam esse rem illam, non absolute, & secundum se, sed respectu totius materiæ Voti, aut dispositionis. Id enim, quod respectu vnius dispositionis, erit modicum, respectu alterius erit magnum, ac notabile. Nam decem miliaria, quæ respectu centum, censentur quid modicum, respectu viginti, non cen-

cenfentur modicum, fed notabile. His
pofitis,

RESOLUTIO I.

7 **A**D Cafum Respondetur primò; Vo-
tum peregrinationis ad Virginem
Lauretanam, fuiffe validum. Quia er-
ror circa itineris longitudinem, fuit mo-
dicus, ideoque infufficiens ad illud vi-
tiaudum; In moralibus enim, parum
pro nihilo reputatur,

RESOLVTIO II.

8 **R**Espondetur fecundò; Votum pere-
grinationis ad aliud Beatæ Virginis
Templum, fuiffe inuolidum; Quia er-
ror circa itineris longitudinem, notabi-
lis; Decem enim, quamuis comparata
ad centum, fint quid modicum; com-
parata tamen ad viginti, funt aliquid
maguum, ac notabile; ideoque error
circa illa, fuit fufficiens ad Votum ir-
ritandum. Atque ita tenent *Suar.*
tom. 2. de relig. tr. de Voto. lib. 1. c. 11.
num. 8. Sanch. lib. 10. matr. d. 9. n. 13.
& lib. 4. fum. c. 2. n. 11. Sotus lib. 7.
qu. 1. art. 2. Arag. 2. 2. quæst. 88. ar. 1.
Rodr. p. 2. fum. c. 92. num. 4. Alvarez.
1. 2. d. 157. num. 6. & alii plures.

COROLLARIA.

9 **C**olligitur ex dictis primò; Quan-
do error, non eft circa materiam
per Votum principaliter promiffam, fed
folùm circa aliquid illi accessorium, tunc
Votum obligare folùm ad principale,
non verò ad accessorium; Si quis enim vo-
ueat peregrinationem Lauretanam pe-
destrem, non advertens, vel putans, il-
lam circumftantiam, non effe valde dif-

ficilem; tenebitur quidem ire Lauretum,
fed non pedibus; Quia Votum, cen-
setur voluntarium folùm circa rem prin-
cipaliter promiffam, quo ad illam verò
circumftantiam, inuoluntarium, *Sanch.*
lib. 4. fum. c. 2. num. 15.

Secundò; Cum quis vouet, ire Lau- **IO**
retum, putans diftare centum milliariis,
cum diftet centum, & decem; Quamuis
Votum quo ad illum exceffum videatur
inuoluntarium, ideoque ad illum non
obligare; verò tamen, etiam illum ex-
ceffum effe virtualiter voluntarium;
Quia circumftantia illa levis decem mil-
liariorum, circa quam fuit error, eft
infeeparabilis à materià principaliter pro-
miffa. Ergo eo ipfo, quod eft volitum
principale cenfetur etiam virtualiter vo-
lita circumftantia; ideoque vouens, ad
illam tenetur. Cum verò circumftan-
tia, à rei promiffæ fubftantià eft infepa-
rabilis; vt accidit in circumftantià iti-
neris pedestris; Tunc error circa illam,
eam reddit inuoluntariam; ideoque Vo-
uens, ad illam non tenetur, fed folùm ad
principale.

Tertiò; Quando Votum, eft irritum **II**
propter errorem notabilem, circa rem
principaliter promiffam; effe etiam ir-
ritum circa accessorium, quamuis hæc
fuerit cognita. Si quis enim peregrina-
tionem Lauretanam obire voueat, sacco
indutus; putans diftare folùm quadra-
ginta milliariis, cum diftet plus quam
centum; non folùm non tenetur ad
illa quadraginta milliaria, in quibus
non errauit, fed neque ad faccum induen-
dum. Quia vtrumque accessoriè tantum,
& non principaliter, per Votum, pro-
miffit. Principali autem destructo,

corrui etiam accessorium ; Cum hoc eius naturam sequatur, *reg. accessorium: de reg. iuris in 6.*

- 12 Quarto ; Cum quis ad gemmam emendam mouetur à virtute aliqua, quam in illa putat esse, ad certum morbum sanandum ; Tunc causam finalem cum emptio- nis materiâ coincidere ; Virtus enim, & qualitas illa, quæ ad gemmam emen-

dam mouet, vt causa finalis, eo quod emptio ad talem virtutem obtinendam ordinetur ; pertinet etiam ad emptio- nis materiâ, cum ex illâ, valor gemmæ intrinsecus, qui est emptio- nis materia, desumatur. Quare, si circa talem virtutem contingat error, emptio ex defectu voluntarij erit inualida, quia error, erit circa emptio- nis substantialia.

QV AESTIO XXXIV.

An semper, Ignorantia circa qualitates materiæ intrinsecas, operationem reddat inualidam.

C A S V S.

- I **T**ITIVS, Ordinis Carthusianorum difficultates ignorans, & præcipuè, quod ibi carnes unquam comederentur, vouit eius Religionis ingressum. Verum, cum postea de eorum regula certior esset factus, ingredi amplius noluit ; & quæsiuit ; Vtrum Votum, ex tali Ignorantiâ emissum, fuerit validum.

SUMMARIVM.

3 In Voto difficultates notabiles ignorate, illud reddere videntur nullum. 6 Aliud est, difficultates ignorare ; aliud, circa illas errare. 7 Ignorantia, difficultates ignoratas non excludit, error excludit. 8 Votum Religionis, etiam difficultatibus ignoratis, tenet. 9 Ignorantia difficultatum, voluntatem vouendi absolutam non impedit. 10 Ad Voti valorem, cognitio confusa rei promissa sufficit. 11 Cur cognitio distincta non requiratur.	12 Non obstat, quod Ignorantia sit antecedens. 13 Cur ignorantia vitiorum Rei emenda, emptio- nem irritet. 14 Qua Ignorantia, causet inuoluntarium. 15 Obligationem impediens, si illi superueniat, eam tollit. 16 Eleemosyna, facta etiam cum Ignorantia antecedente, aliquando est valida.

RATIONES DVBITANDI.

Quamuis error circa qualitates, obiectio materiali operationis intrinsecas, illam reddat inualidam, vt con-

constat ex dictis ; Superest tamen adhuc difficultas , an hoc idem præstet etiam ignorantia . Sic enim , haberi poterit optima regula ad cognoscendum ; An plurima Vota obligent , vel non obligent ; Et quæ ratio voluntarii , ad eorum valorem requiratur , ac sufficiat .

3 Titii ergo votum videtur fuisse inuoluntarium . Ita *Molina tom. 2. d. 272. Nau. c. 18. sum. num. 7. in fine. Henriq. lib. 11. de matr. c. 14. Siluest. v. Votum. 2. quæst. 17. in fine.*

4 Primò ; Quia vitium notabile rei emendæ , ignoratum , reddit irritam emptionem ; Ergo etiam difficultates notabiles in re per Votum promissa , ignorata , reddent irritum Votum ; Non minus enim ignorantia vitij rei emendæ , reddit illius emptionem inuoluntariam , quam ignorantia difficultatum , inuoluntarium reddat Votum .

5 Secundò ; quia error notabilis circa rem , per Votum , promissam , reddit Votum simpliciter inuoluntarium , ac irritum . Ergo etiam ignorantia notabilis circa difficultates rei , per Votum , promissæ , reddet Votum simpliciter inuoluntarium , ac irritum ; Non minus enim ignorantia antecedens , causat inuoluntarium , quam error ; si ergo error notabilis circa aliquid pertinens ad materiam Voti , illud reddit inuoluntarium , ac irritum , etiam ignorantia notabilis circa difficultates rei per Votum promissæ , Votum reddet inuoluntarium , ac irritum . Nam etiam difficultates , ad Voti materiam pertinent .

NOTABILIA.

6 Aduertendum est primò ; cum quis rem aliquam confusè cognoscit , sine circumstantijs ; dupliciter illam sine

circumstantijs posse cognoscere ; primò præcisiuè ; hoc est , præscindendo ab ipsis circumstantijs , & illas non cognoscendo ; & hoc fit per ignorantiam , quatenus ipsæ circumstantiæ non cognoscuntur , nec penetrantur . Secundo negatiuè ; hoc est , illas à re cognita excludendo ; & hoc fit per errorem ; Quatenus circumstantiæ illæ , positiuè iudicantur , in re cognita non esse . Sic potest quis officium aliquod ita confusè apprehendere , vt eius difficultates non penetret , nec aduertat ; & tunc dicitur illas ignorare , & ab eis præscindere , quia illas non cognoscit ; Aliquando verò , potest officium illud ita confusè apprehendere , vt simul habeat iudicium falsum in intellectu ; quo iudicet , in officio illo , non esse difficultates ; & tunc circa illas errare dicitur , & illas à re cognita excludere , quia iudicat illas , in re , non esse .

Aduertendum est secundò ; Hanc esse 7 differentiam , inter ignorantiam , & errorem ; quod ignorantia , circumstantias ignoratas non excludit , error verò illas excludit ; hinc autem fit , vt qui confusè rem aliquam cognoscens , eius circumstantijs non penetratis , eam vouet , ac promittit , censeatur eam velle absolute , circumstantias ignoratas non excludendo , sed ab eis præscindendo ; ideoque illas tanquam inseparabiliter connexas cum re volitâ , implicite , ac virtualiter volendo ; Qui enim absolute vult aliquid , censeatur simul virtualiter , ac implicite velle , quidquid est cum illo inseparabiliter connexum . Qui verò rem confusè cognoscens , habet simul cognitionem erroneam circa aliquam eius circumstantiam , putans , illam non esse in re , censeatur ,

setur, rem illam velle solum, vt spoliata tali circumstantia, & consequenter illam velle, non absolutè, sed solum conditionatè, posito; quod tali circumstantiâ careat; hinc autem fit, vt talis circumstantia sit omnino inuoluntaria. His positis,

RESOLVTIO.

8 AD Casum responderetur; Votum fuisse validum; ideoque Titium teneri ad Religionis ingressum. *Suar. tom. 2. de relig. lib. 4. de Voto c. vlt. num. 7. Valent. 2. d. 5. quest. 20. pun. 4. in fine. Sanch. lib. 10. matr. d. 9. num. 14. & lib. 4. sum. c. 2. num. 10. Caiet. 2. 2. quest. 89. art. 3. Sotus lib. 7. de iust. quest. 2. ar. 1. ad 3. & alii communiter.*

9 Primò; Quia ignorantia difficultatum non impediuit, quin Titius ad ingressum Ordinis Carthusianorum, simpliciter & absolutè obligare se voluerit; Ergo neque impediuit, quin virtualiter, & implicite ad illas se obligare voluerit; Qui enim absolutè vult aliquid, eo ipso, virtualiter, ac implicite simul vult, quidquid est cum illo necessario connexum; & ideo, qui vult ludum, eo ipso, virtualiter, ac implicite, vult omissionem Sacri, studij, & omnium aliarum actionum cum ludo impossibilem, quia istarum omnium actionum omisio, est inseparabiliter connexa cum ludo. Cum ergo difficultates Ordinis Carthusianorum, sint cum illo inseparabiliter connexæ, eo ipso, quod Titius, ad Ordinem obligare se voluit, virtualiter etiam ac implicite obligare se voluit, ad illas, quamuis eas ignorauerit; Per ignorantiam enim, illas non exclusit, sicut exclusisset per errorem, si putasset; V. G. ibi comedi carnes; ibi non esse silen-

tium &c. Eo autem ipso, quod eas non exclusit, implicite voluit, volendo Ordinem, cum quo erant inseparabiliter connexæ.

Secundò; Quia ad valorem Voti, eiusque obligationem contrahendam, satis est cognitio confusa rei, quæ per Votum promittitur; satis enim est, habere intentionem faciendi id, quod faciunt alij; dum simile Votum emittunt; ad hoc autem sufficit cognitio confusissima rei, quæ per Votum promittitur, & ipsius, promissionis. Sicut ergo; quia ad Sacramenti valorem, sufficit intentio confusa faciendi id, quod facit Ecclesia, sufficit etiam cognitio confusissima eiusdem Sacramenti; Ita, ad valorem Voti, cum sufficiat intentio faciendi id, quod alij faciunt, dum simile Votum emittunt, sufficit etiam, cognitio confusissima rei, per Votum promissæ, quamuis non distinguat, nec penetret difficultates, quæ in re promissâ continentur.

Tertiò; Quia si ad Voti valorem requireretur cognitio distincta omnium difficultatum, vel circumstantiarum, quæ sunt in re per Votum promissâ; nullum fere daretur Votum, quod esset validum; & in rebus humanis, nullus contractus esset firmus. Nunquam enim, aut fere nunquam, datur in vouentibus cognitio rei per Votum promissæ, adeo clara, & distincta, vt omnes rei circumstantias, ac difficultates, quæ voluntatem retrahere possunt à vouendo, repræsentet. Si ergo ad Voti valorem, requireretur cognitio distincta rei per Votum promissæ, aut ipsius promissionis, nunquam, aut fere nunquam, Votum esset validum.

Neque

12 Neque obstat, quod, si quis talem difficultatem cognouisset, non vouisset. Nam primò voluntas ista non datur de facto; sed daretur, si daretur cognitio difficultatis; voluntas autem, quæ de facto non datur, sed solùm daretur, nihil de facto operatur, sed solùm operaretur; ideoque non impedit, ne res per Votum promissa, sit simpliciter & absolute promissa, independenter à difficultatibus non præuisis, quæ à Voto retraxissent; Secundò Sicut ex eo, quod certò constat, quod si Testator sciuisset, Titium esse furem, ei legatum non reliquisset, non rectè colligitur, quod illud de facto ei absolute non reliquerit, vel quod de facto non habuerit animum illud ei relinquendi; ita ex eo, quod, si quis cognouisset difficultates, non vouisset, non rectè colligitur, quod de facto absolute, & independenter ab ipsis difficultatibus, non vouerit.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

13 AD rationes autem in contrarium respondetur; Ad primam; Ignorantiam vitiorum rei emendæ, reddere emptionem inuoluntariam, ac irritam; primò; quia illa, non est propriè ignorantia, sed error; Dum enim quis emit equum infirmum, eius infirmitatem ignorans, putat, esse sanum, alias non emerit; Error autem antecedens, causat inuoluntarium, quia facit, vt emptor velit emere equum sanum, siue non habentem infirmitatem, & consequenter habeat voluntatem illum emendi solùm conditionatè, & posito, quod non sit infirmus. Secundò; Quia, qui emit equum,

R. P. Beati Lib. I.

emit illum, vt vtilem ad vsum, ad quem emitur; Non est autem utilis, si sit infirmus; Ergo non habet voluntatem illum emendi absolute, sed solùm conditionatè, & posito, quod sit sanus. Cum autem quis absolute vouet aliquid, eius difficultates ignorans, rem illam promittit absolute, & independenter à difficultatibus ignoratis, cum, ignorantia, illas non excludat, sicut excludit error; ideoque censetur, illas etiam virtualiter, & implicite velle, tanquam cum re promissa, inseparabiliter connexas; hinc ergo fit, vt, quamuis rei vitia ignorata, reddant emptionem inuoluntariam, ac irritam, difficultates ignoratæ, Votum non reddant inuoluntarium, nec irritum.

Ad secundam, respondetur; Ignorantiam totalem rei, causare inuoluntarium, sicuti causat error, quia est causa, cur de facto fiat aliquid, quod alias non fieret; Dum enim quis, ignorans, esse diem ieiunij carnes comedit, ignorantia est causa, cur carnes comedat, quas alias non comederet, si sciret, esse diem ieiunij; ideoque illa carnum comestio est illi inuoluntaria. At ignorantia alicuius circumstantiæ rei, orta ex confusione cognitionis, quam quis habet de re, quam vult vel promittit, non propriè causat inuoluntarium; sicut enim confusam rei cognitionem non excludit, ita neque excludit eius volitionem. Ignorantia autem difficultatum rei per Votum promissæ, est ignorantia solùm secundi generis, non excludens rei cognitionem, sed solùm cognitionem distinctam; ideoque non reddit Votum inuoluntarium, nec tollit eius obligationem.

Bb COROL.

COROLLARIA.

15 **C**olligitur ex dictis primo; *Sanctum Thomam, dum, in 4 d. 38. qu. 1. art. 3. quæstione. 1. ad primum dicit; id, quod impediret Voti emissionem, si præfens esset eo tempore, quo vouetur; Voto emisso superueniens, eius obligationem auferre. Intelligendum esse de eo impedimento, quod impediret, ne obligatio confurgeret ex Voto, dum fit; Morbus enim, qui impediret, ne Votum ieiunij obligaret, dum fit; si Voto superueniat, eius obligationem auferret. At difficultas, quæ præuisa, impediret solum, ne Votum emitteretur sed non eius obligationem, posito quod fieret; si Voto iam facto superueniat, eius obligationem non auferret. Non maiorem enim vim habet obligationem tollendi, dum Voto superuenit, quàm illam impediendi, ne conturgat, dum Votum emittitur Sanchez lib. 10. matr. d. 9. num. 14. & lib. 4. sum. cap. 2. num. 10.*

16 **S**ecundò; Dum quis odio maximo ha-

bens fures, facit eleemosynam pauperi, quem ignorat, esse furem; Eleemosynam illam, esse voluntariam, ac validam; Quamuis enim eleemosynam largiens, tempore, quo illam largitur furi, virtute odij, quo tunc est affectus erga fures, nullum eis bonum impertiri velit, & recusaret si nosset; actu tamen, & absolute, nulla conditione appositâ, dare vult eleemosynam illi pauperi, quem ignorat esse furem. Neque hunc esse furem obstat, quin includatur in voluntate illa dandi eleemosynam; cum vere sit pauper; Hic enim euentus, non censetur exceptus ab illâ voluntate, ob tacitam conditionem, quod largiens eleemosynam, si nouisset, illum esse furem, excepisset, & dare nolisset; nisi expresse, tempore dandi eleemosynam, excepisset, & positiuè voluerit, illam dare solum sub conditione, quod non esset fur; quia hæc tacita conditio, non abstulit voluntatem absolutam dandi eleemosynam petenti. Hoc autem sufficit, vt eleemosyna sit simpliciter voluntaria, ac valida.

QVAE-

QVAESTIO XXXV.

An error, ortus ex dolo illius, cum quo agitur, operationem, iure ciuili, reddat inualidam.

CASUS.

TITIVS, vt Caium ad Equum, magno pretio, emendum induceret; per mendacium asseruit; sibi ab alio septuaginta aureos fuisse oblatos, nec tamen dare voluisse. Caius verò, eo mendacio deceptus, Equum septuaginta aureis emit, cum solùm valeret quinquaginta. Quæritur; Vtrum emptio ista, iure ciuili, fuerit valida.

SUMMARIVM.

- 3 Dolus Venditoris, Emptionis valori non videtur obstare.
- 9 Contractus bonæ fidei, & stricti iuris quid.
- 10 Quomodo inter se differant.
- 11 Dolus Venditoris, emptionem, iure ciuili irritat.
- 12 Quanam iura, hoc decernant.
- 13 Alij contractus, iure ciuili, irriti.
- 14 Iura, contractum irritant, in odium deceptoris.
- 15 Non obstat lex. si dolo.
- 16 Argumentum ab æquiparatis, quando valeat.
- 17 Quinam dolus, contractum irritet.
- 18 Dolus velatus, non irritat.
- 19 Deceptor, per contractum dolosum, acquisita, restituere tenetur.
- 20 Lex, & eleganter, contractus dolosus bonæ fidei irritat, non stricti iuris.
- 21 Dolus Matrimonium non irritat.
- 22 Neque Professionem Religiosam.
- 23 Nec semper reliquos contractus.

RATIONES DVBITANDI.

EX hæcenus dictis, satis constat, quomodo Operationum inualiditas sit effectus naturalis erroris, vel ignorantia, & quomodo ex illis, iure naturæ, oriatur, ex defectu consensus, ad valorem necessariò requisitum. Examinandum superest; an aliquando, esse etiam possit eorum effectus ciuilis, ita vt operatio, ex errore, vel ignorantia procedens; aliquando, iure ciuili sit irrita, quamuis alias, iure naturæ sit valida; & è contra, aliquando, iure ciuili, sit valida, quamuis, iure naturæ, sit irrita. Sermo tamen semper est de errore, & ignorantia antecedente, & quæ dat causam operationi; Nam de concomitante, & quæ in operationem dicitur incidens, agetur postea.

Dolus ergo illius, cum quo agitur, operationis valori non videtur obstare; Ideoque emptio, facta à Caio, iure ciuili, videtur valida. Ita Lessius lib. 2. c. 17. d. 5. num. 31. Coninch, de Sac. d. 23. d.

Bb 2 9. Filliuc.

9. *Filliuc. tom. 2. rr. 33. c. 7. num. 119.*
Layman. lib. 3. tract. 4. f. 3. c. 5. num. 6.
Becan. tom. 2. c. 3. assen. 3. num. 18.
- 4 Primò; Quia in *L. si dolo. 5. C. de rescind. vendit.* dicitur; si dolo aduersarij deceptum, venditionem prædij te fecisse, Præses animaduertit, rescindi venditionem iubebit. Ergo insinuat, venditionem, non esse omnino irritam, sed irritandam.
- 5 Secundò; Quia metus, dans causam contractui, illum non reddit irritum, sed irritandum. Ergo etiam dolus; ab æquiparatis enim valet argumentum, etiam in pœnalibus.
- 6 Tertiò; Quia, ex *L. Iulianus 14. ff. de action. empt.* aperte datur actio ex Empto, ei, qui dolo venditoris inductus, pecus scabiosum emit; sed actio ex emptio, nunquam datur, quando emptio est nulla. Ergo emptio, cui dolus causam dedit, est valida; ideoque valida etiam fuit emptio equi, quamuis illi, Titij venditoris dolus causam dederit.
- 7 Quartò; Quia in *L. qui vas 49. §. ult. ff. de furt.* expressè definitur; Vendentem rem furtiuam, fieri dominum pretij. Hoc autem esset falsum, si venditio esset nulla; Et tamen Emptor, ad emendum inducitur dolo Venditoris, fingentis, rem esse suam, quam Emptor nunquam emisisset, si sciuisset esse furtiuam.
- 8 Quintò; Denique, quia; in *L. rem alienam; ff. de contrac. empt.* definitur: Venditionem rei alienæ esse validam; & tamen Emptor ad contrahendum inducitur à dolo venditoris, fingentis, rem illam esse suam. Ergo emptio est valida, quamuis illi, Venditoris dolus causam dedit.

Aduertendum est primò; Duo dari genera contractuum; alij dicuntur bonæ fidei, quia in illis, vnus Contrahentium alteri obligatur de omni eo, quod ex æquo, & bono, præstare oportet; Et in his, Iudex, amplam facultatem habet iudicandi, quod sibi bonum, & æquum visum fuerit; Quamuis de eo, actum, dictum aut expressum à Contrahentibus non sit. Alij verò dicuntur stricti iuris; quia in eis, Iudicis arbitrium, nihil potest; sed Iudex iudicare tenetur solum iuxta id, quod nominatim & expressè a Contrahentibus conuentum est; eos contractus strictè, ac proprie, iuxta corticem literæ, & absque vllâ benignitate, ac æquitate, interpretando. Primi generis, sunt emptio, ac venditio; locatio, & conductio; mandatum; depositum; commodatum; pignus; tutela; & alij similes. Secundi generis sunt; promissio; donatio; mutuum stipulatio; transactio; emphyteusis; feudum; & alij omnes, qui in lege tanquam bonæ fidei expressi non sunt.

Aduertendum est secundò, ex *Rebell. 10 p. 2. lib. 1. de contract. in genere. quest. 2. sec. 1. num. 3.* Differentiam, inter contractus bonæ fidei, ac stricti iuris assignatam, oriri posse saltem radicaliter ex naturâ ipsorum contractuum; Aliqui enim, in ordine ad obligandum ex naturâ suâ ampliores; alij restrictiores exigunt interpretationem; Nam, si quis, in contractu venditionis, quò se, iusto pretio accepto, rem venditam dare obligauit, fidem datam non impleat, lumen naturale dictare videtur, eam obligationem ita esse
 exten-

extendendam, vt Venditor, ad omnia damna, ex mora, secuta, sit obligandus; Secus verò, si fidem datam, in liberali promissione non adimpleat; Hæc enim obligatio, restringenda potius est, quàm extendenda, cum indignum videatur, vt Donator, suæ liberalitatis pœnam patiatur. Dixi tamen, saltè radicaliter, quia, quamuis aliquis contractus, ex naturâ suâ, ampliorem; alius verò strictiorem interpretationem recipiat; Sine iuristamen adminiculo, non apparet, quomodo hoc diferimen in omnibus contractibus stricti iuris, ac bonæ fidei, ex ipsorum contractuum naturâ colligi possit; Contractus enim commodati; V. G. est bonæ fidei, mutuum verò est stricti iuris, & tamen in vtroque, obligatio, post moram, extenditur ad omnia damna, inde creditori subsecuta, quamuis à contrahentibus, hoc expressum non sit; Sunt ergo stricti iuris, vel bonæ fidei, quia ita à iure positio dispositum est.

RESOLVTIO.

11 **A**D casum respondetur; Emptionem equi à Gaio factam, cum ei dolus Titij Venditoris, causam dederit, iure ciuili, fuisse irritam. Ita *Molina tom. 2. d. 352. num. 1. Sanch. lib. 1. matr. d. 64. num. 3. Couarra. reg. possess. p. 2. §. 6. n. 6. Nauar. com. 2. de regul. num. 31.* & alij apud istos.

12 Primò; Quia ita expressè definitur in *L. & eleganter. ff. de dolo*; Vbi dicitur; *hoc enim sic accipimus; carere dolo emptorem, vt ex empto teneri non possit, aut nullam esse venditionem, si in hoc ipso vt venderet, circumscriptus est.* In hac autem

lege, agitur de Minori, per dolum decepto, vt seruum venderet; in quo dolo participauit emptor cum ipso seruo; Nam primò, Minor, consilio serui fuit circumscriptus, vt eum cum peculio venderet; Secundò, in eo ipso, vt eum venderet, deceptus est. Primus fuit dolus non dans causam contractui, sed incidens in contractum; Nam Minor, non videtur fuisse deceptus, vt venderet seruum, quem fortasse aliàs vendere intendebat, sed solùm, vt eum, minori pretio, venderet; Hoc autem non sufficit, vt venditio sit omnino nulla, quia dolus incidens, ex communi Doctõrum sententia, contractum non irritat; Et de hoc dolo, intelligenda sunt verba illa legis; *carere dolo Emptorem, vt ex empto, teneri non possit*; Si enim Emptor, de dolo incidenti participasset, vt que obligatus fuisset actione ex empto. Secundus, fuit dolus, dans causam contractui; & de hoc dolo, loquitur lex, dum ait; *aut nullam esse venditionem; si in hoc ipso, vt venderet, circumscriptus est*; scilicet ab Emptore; Et hic dolus, contractum, ipso iure irritat. Cum ergo Titij dolus, emptioni equi causam dederit, emptio illa, ipso iure fuit irrita.

Secundò; Quia, ideo solùm promissio dotis, metu facta, ipso iure, est nulla; quia in *L. si mulier: §. si dos: ff. de eo, quod met. caus.* dicitur; Talem dotis promissionem, esse nullam. Ideo prorogatio iurisdictionis, metu facta, ipso iure, est nulla: quia *text. in L. 2. ff. de iudic.* dicit; eam esse nullam. Ideo societatis, si dolo malo, aut fraudandi causa, contracta sit, est ipso iure irrita; quia in *L. 3. §. fin. ff. pro socio, cui responderi*

B b 3

non

non potest; expressè definitur; esse nullus momenti; Eo enim ipso, quod lex vitur verbo *nullum*, semper significat, contractum, ipso iure, non valere, sed esse à iure reprobatum. Sed in *d. L. & eleganter*; expressè dicitur; venditionem, cui Emptoris dolus causam dedit, esse nullam; Ergo, ipso iure, erit irrita, & non solum irritanda; idemque dicendum est de emptione equi, facta à Caio, inducto à Titio, per dolum; eadem enim prorsus est ratio.

- 14 Tertio; Quia lex, venditionem in odium deceptoris, & in pœnam ipsius deceptionis, ipso iure, iuste irritare potuit, ne Deceptoris sua fraus prodesset, & ne delictum maneret impunitum; Cum ergo ex verbis legis colligi antiquo modo possit, illam de facto irritasse; dicendum est, legem de facto venditionem, ipso iure, irritasse; Ita enim expediebat ad bonum commune, quod est finis legis; Et aliàs innumeris fraudibus, ac dolis pateret via, quibus, hoc modo, sufficienter occurritur: Si autem venditio illius serui, ipso iure, fuit irrita; propter eandem rationem, irrita etiam fuit, emptio facta à Caio.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

- 15 **A**D rationes in contrarium, respondetur; Ad primam; Verba illius legis, non esse intelligenda, quasi contractus venditionis, ante rescissionem, fuerit validus; sed in ordine ad reuocandam traditionem, & factum; hoc est, ad cogendum Emptorem ad reddendam rem, quam accepit, recipiendo pretium, quod pro ea dedit, eo quod contractus, ipso iure, ad eum effectum, esset nullus.

Ad secundam; negatur consequentia; 16 Argumentum enim ab æquiparatis, valet solum in ijs, quæ à iure vniuersaliter, & per modum regulæ, sunt æquiparata, non verò, si in aliquibus solum casibus particularibus sint æquiparata. Dolus autem, & metus, non æquiparantur in omnibus, & per modum regulæ, sed in aliquibus solum casibus à iure expressis; vt, in stipulatione, quæ est contractus stricti iuris & in iuramentis, quæ siue metu, siue dolo præstita, seruanda sunt, quando in aliorum damnum non redundant.

Ad tertiam; respondetur; Dolum explicitum, & apertum, dantem causam contractui, reddere contractum, ipso iure irritum; Et de hoc dolo loquitur *l. & eleganter*; non verò dolum velatum tantum, & implicitum, de quo loquitur; *l. Iulianus*; Ibi enim, adfuit dolus velatus tantum, & implicitus, quatenus Venditor, vendidit rem vitiosam scienter, vitium tacendo; in quo casu, valida est venditio de iure civili, sed datur emptori, non solum actio ad repetendum, id, quod non dedisset, si rei vitium cognouisset, sed etiam detrimentum, quod ex eâ emptione passus est: Lex ergo *Iulianus*; non est contra nos.

Ad quartam, & quintam respondetur; 17 Etiam *ex hac lege* probari solum, quod dolus velatus, ac implicitus, qualis reperitur in fure, vel alio, qui rem alienam vendit, non reddit contractum, ipso iure, irritum, quod à nobis non negatur. Immo vendens rem alienam, propriè nec dolum committit; Neque enim tenetur Venditor, rei dominium transferre in Emptorem, sed solum rei possessionem vacuam

vacuam tradere, *text. iuncta. glos. in l. ex empto: ff. de act. empt. Tuscus tom. 8. l. 1. concl. 53. Mantica lib. 2. tit. 4. num. 87.*

COROLLARIA

19 Colligitur ex dictis primò; Deceptor tenei in conscientiâ, non solum ad restituendam rem, per contractum dolosum, acquisitam, sed etiam ad resarcienda omnia damna decepto, ex eo contractu, secuta. Quia decipiens, per suum dolum, fuit causa iniusta omnium illorum damnorum; causa autem damnorum iniusta, ad ea resarcienda tenetur.

20 Secundò; Dictam *l. & eleganter*: non solum, ipso iure, irritare contractum venditionis, sed omnes contractus bonæ fidei; Quia eadem prorsus est ratio de omnibus. Contractus verò stricti iuris, ex dolo alterius Contrahentis celebratos, non esse, ipso iure, irritos, quia non deest illis consensus substantialis, cum dolo non contingat circa substantialia, ut suppono, sed solum circa causam, quæ inducit ad contrahendum; Nec ius humanum illos irritavit, sicut irritavit contractus bonæ fidei; Deceptus tamen, illos ad libitum rescindere potest, & Deceptor, in conscientiâ, tenetur, rem, per eum contractum acquisitam, restituere, & damna resarcire, quia fuit illorum causa iniusta, & cum, per iniuriam, talem contractum extorsit, tenetur deceptum in integrum restituere.

21 Tertiò; quæ hætenus dicta sunt, non valere in contractu Matrimonij; si quis enim per dolum, aliquam inducat ad contrahendum, falsò affirmans, se

esse nobilem, vel diuitem, validum est Matrimonium, quamvis dolo apertus Contrahentis, illi causam dederit. Quia alij contractus bonæ fidei, sunt irriti solum ex dispositione iuris Civilis; Nullum autem extat ius positivum, quod Matrimonium dolo contractum irritauerit, nisi quando dolo est circa conditionem seruilem, nam ius civile, comprehendere non potest Matrimonium fidelium, cum sit Sacramentum, sed solum Summus Pontifex, ut fasè probat, *Sanch. lib. 7. matrim. d. 3. num. 4.*

Quartò; Neque valere in Professione Religiosa, ex eodem dolo, emissâ; quia nullum ius positivum illam irritavit. *Lex enim; & eleganter*: cum sit civilis, extendere se non potest ad professionem religiosam, quæ est materia Ecclesiastica, ideoque ad solum Pontificem spectat; sicut Matrimonium. Imo, quamvis *Lex Civilis* eam irritare posset, de facto tamen non irritavit; quia de illa mentionem non facit. Professio autem, sicut & Matrimonium, specialem mentionem requirunt, ut irritentur, cum sint contractus qualificati, ideoque speciali nota digni: *Et Lex; & eleganter*; odiosa sit, eo quod exorbitet à iure naturæ; Sicut enim dispensatio cum illegitimo ad obtinenda beneficia, non comprehendit beneficium curatum, quia hoc, est beneficium qualificatum, ideoque speciali notâ dignum; & dispensatio est odiosa, cum exorbitet à iure communi; *C. fin. §. ille verò: de filijs Presb. in 6.* Ita, propter eandem rationem, *Lex, & eleganter*; Matrimonium, ac Professionem non comprehendet.

Quintò; Dolum apertum alterius Contra-

Contrahentis, dantem causam contractui, ipso iure, contractum irritare, solum, quando Deceptus, est inuincibiliter deceptus, ita vt prudentissimus quisque falli posset; secus verò, si deceptio non sit prudens, sed vincibilis, ac crassa. Tum quia iura vigilantibus subueniunt. *L. pupillus 24. in fin. ff. de his quæ in frau-*

dem. Tum quia metus, vt contractum rescindere valeat, debet esse talis, vt cadat in constantem virum; *L. interpositas 13. C. de transact.* Ergo etiam dolus debet esse prudens; non fatuus, vincibilis, ac crassus. *Sanch. lib. 3. matr. d. 22. num. 8.*

QVAESTIO XXXVI.

An error, ortus ex dolo Tertij, operationem, iure civili, reddat inualidam.

CASVS.

TITIVS, quia persuadere volebat Caio, vt magnam frumenti copiam Sempronio venderet pretio currenti, quod erat vile; in scio Sempronio, illi asseruit, se à Principe audiuisse, aliquot tritici Naues breui superuenturas; ideoque tritici pretium esse notabiliter minuendum. Hoc autem dolo, Caius inductus est, vt centum tritici modios pretio currenti Sempronio venderet. Securâ tamen venditione, contrarium accidit; Nam tritici valor notabiliter creuit. Caius, errore detecto, triticum iam venditum, dare noluit, sed voluit contractum rescindere. Quæritur; Virum, stando in iure civili, potuerit.

SVMMARIVM.

- 3 Quod error ex dolo Tertij, contractum irritet.
- 5 Quod non irritet.
- 7 Contractus imperfecti, & perfecti, quid.
- 8 Quot modis errare possit Contrahens circa causam inductiuam.
- 9 Venditio orta ex dolo Tertij, est valida.
- 10 In eâ, nulla interuenit iniuria ex parte Contrahentium.
- 11 Cum sit contractus perfectus, censetur celebratus absolutè.

- 12 Error circa valorem extrinsecum rei vendenda, venditionem non vitiat.
- 13 Quando dolus circa causam inductiuam, trahit errorem circa substantia- lia, Contractus est nullus.
- 14 Si tamen addatur protestatio, est validus, & quomodo.
- 15 Dolosè inducens, tenetur ad damna.
- 16 Si alius Contrahens, sit doli conscius, contractus est nullus.
- 17 Imo etiam, si illum ignoret ignorantia mortaliter vincibili.

RATIO.

RATIONES DVBITANDI.

Error antecedens, siue ex quo aliquis mouetur ad operandum, aut contrahendum, oriri potest aliquando ex dolo alterius, cum quo contrahitur, aliquando ex dolo alicuius Tertij, aliquando denique ex merâ ipsius Contrahentis deceptione. Quando error oritur ex dolo alterius Contrahentis, iura in odium ipsius decipientis, contractum irritant. Vt *Quæst. præced.* dictum est. Quaritur nunc; an illum irritent etiam, quando error oritur ex dolo Tertij, & consequenter, an Caius, venditionis contractum rescindere poterit.

1 Ratio autem dubitandi est. Quia ex vno capite, videtur non potuisse. Venditio enim facta à Caio, spectato tam iure naturæ, quàm iure ciuili, fuit omnino valida, spectato quidem iure naturæ; Quia error, vel dolus non fuit circa substantialia venditionis, sed solum circa causam inductiuam ad vendendum, & alias, nulla interuenit iniuria partis. Spectato verò iure positivo; Quia nullum extat ius positium, quod similem contractum irritum reddat, nisi quando alter contrahens est doli particeps. Si autem venditio fuit valida, rescindi non potuit; alias, omnes contractus rescindi possent, orireturque magna confusio, ac perturbatio in Republicâ.

4 Secundò; Quia, quando contractus, ex alterâ saltem parte, est completus, iuxta *L. Iulianus 14. ff. de act. empti in princ.* non datur Decepto actio ad contractum rescindendum, sed solum ad repetendum à Venditore totum id, quod Emptor, detecto errore, non dedisset, Cum *R. P. Beati Lib. I.*

ergo Sempronius iam pretium dederit, sicque contractum impleuerit, illum Caius rescindere non potuit.

Ex alio verò capite; videtur potuisse; Quia venditio, sicut & cæteri contractus, semper censentur celebrati sub tacitâ conditione; *si causa inducens ad contrahendum, subsistat*; Si quis enim, ex errore, putans, aliquam Mulierem esse nobilem, vel diuitem, cum ea contrahat sponsalia de futuro, quæ alias non contraxisset; ea, errore detecto, dissoluere potest, ut fuse probat, *Sanch. lib. 1. matr. d. 63.* Cum ergo, in venditione, causa inducens ad vendendum, non fuerit subsistens, poterit Caius; errore detecto, venditionem rescindere.

Tertiò; Quia, cum deceptio fuerit circa rem magni momenti, Deceptus merito non censetur consentire voluisse; Ergo, in conscientia, rescindi potuit venditio: Ita *Lessius lib. 2. c. 17. d. 5. n. 31.*

NOTABILIA.

Aduertendum est primò: Duo dari genera contractuum onerosorum. Quidam enim sunt essentialiter omnino imperfecti, eo quod, ex naturâ suâ, sint via ad alium contractum; vt est contractus sponsalium, qui est via ad Matrimonium; & qualibet promissio mutua, quæ ad alium contractum in futurum celebrandum ordinatur. Alij verò sunt essentialiter, omnino in se, perfecti, eo quod sint in se vltimo consummati, nec sint via ad alium contractum; vt sunt contractus emptionis, locationis, Matrimonij, &c.

Aduertendum est secundò; Tripliciter errare

Cc

errare

errare posse Contrahentem, circa causam inductiuam ad contrahendum. Primò, si putet, rem, à se, per contractum, comparandam, non habere aliquod vitium, quod re verà habet; vt, si quis ignoranter emat equum infirmum. Secundò, si putet, rem illam, aliquam habere virtutem, quam re verà non habet, licet nullum habeat vitium; vt, si quis emat gemmam, putans, eam habere virtutem ad curandum aliquem morbum, quam verè non habet. Tertiò denique, si putet, habere aliquam circumstantiam accidentalem, quam non habet; vt, si quis emat frumentum, putans, eius pretium, propter penuriam, esse augendum, cum tamen propter superuenientem abundantiam, verè sit minuendum. His positis.

RESOLVTIO.

AD casum respondetur; Validam fuisse tritici venditionem, factam à Caio, non solum iure naturæ, sed etiam iure civili; ideoque illam, errore detecto, rescindere non potuisse. Ita Sanch. lib. 1. matr. d. 64. num. 5. Lessus lib. 2. c. 17. d. 5. num. 31. Molina tom. 2. d. 352. num. 11. Becan. tom. 2. c. 13. num. 13. Medina c. de rest. quest. 33. & alij communiter.

10 Probatum autem; Tum propter rationes superius allatas; Quia error, vel dolus, non fuit circa substantialia contractus; fuit enim solum circa valorem, tritico ab extrinseca copia, vel penuria, prouenientem, qui valor, est rei omnino extrinsecus, & accidentalis, vt patet ex dictis; Et alias, nulla interfuit partis iniuria. Tum, quia, alias, sequeretur,

quod, si quis, ad frumentum, vel vinum, aut aliud quid simile vendendum induceretur; eo quod falsò putaret, post aliquot dies, superuenturum triticum, vel vinum in magnâ abundantia, Sicque ipsius pretium esse minuendum, nulla esset venditio, vel saltem illam pro libito rescindere posset; quod tamen, sine maximo absurdo, & maximâ Reipublicæ perturbatione, concedi non potest.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

AD rationes autem dubitandi pro parte oppositâ, facilè respondetur; Ad primam; Contractus essentialiter imperfectos, qualis est, contractus sponsalium, semper censi celebratos sub tacita conditione, si causa inducens ad contrahendum, subsistat; Promissio enim, cum sit lex quædam priuata, vltra promittentis voluntatem non obligat; Intentio autem, ac virtualis voluntas promittentium, est; si causa, propter quam ad promittendum inducuntur, subsistat. At verò contractus perfecti, sub hac tacita conditione non celebrantur, nisi quando causa inductiva, est simul etiam materialis, vel aliquo modo pertinens ad materialem; Vt, cum quis à virtute gemmæ mouetur ad eam emendam; tunc enim, virtus gemmæ, non solum est causa inductiua ad emendum, sed pertinet etiam ad materiam emptionis. Cum ergo, in casu proposito, Causa inductiua ad vendendum, nullo modo ad materiam venditionis pertineat, sed omnino sit illi extrinseca, contractus non fuit celebratus, sub conditione quod causa subsisteret, sed absolute; ideoque fuit validus independen-

ter

ter ab eius veritate, nec rescindendus, cum nulla data fuerit causa rescindendi; Quod enim Titius, causam dederit; in ordine ad contractum rescindendum, perinde fuit, ac si Caius, à se ipso fuisset deceptus.

12 Ad secundam respondetur; Errorrem, non fuisse circa aliquid magni momenti, intrinsicum venditioni, sed solum circa aliquid extrinsecum. Hoc autem, ad reddendum contractum nullum, vel ad illum rescindendum, non sufficit; alioqui daretur occasio contrahentibus, errorem fingendi, nec ullus vnquam daretur contractus firmus; sed de cuiuscunque valore dubitari semper posset.

COROLLARIA.

13 **C**olligitur ex dictis primò; Quando dolus circa causam inductivam ad contrahendum, trahit secum errorem circa substantialia contractus; vt cum quis ad contrahendum inducitur, putans, quod res per contractum acquirenda, aliquam habeat virtutem, quam non habet, vel non habeat aliquod vitium, quod habet; contractum esse nullum, ac rescindendum quo ad factum: quia, sicut Venditor, dum rem aliquam vendit, ejus qualitatem ignorans, perinde est, ac si rem vnã pro aliã venderet, eo quod rerum qualitates, in contractu venditionis, sint circumstantiæ substantiales, & ad eius materiam pertineant, non minus quam res ipsa; Ita, in emptione, dum emptor, rem aliquam emit, putans, habere aliquam perfectionem, seu qualitatem connaturalem, quã verè non habet; vel non habere defectum ei connaturalem, quem verè ha-

bet; nulla est emptio, quia error est circa substantialia contractus. Vnde deceptus, in conscientia, contractum implere non tenetur, sed potest resilire.

Secundò; Si Venditor, in contractus 14 celebratione, dicat, se nolle de vitio rei occulto teneri, sed emptorem suo periculo rem illam emere debere, si velit, & re verà vitium ignoret; Tunc, contractum esse validum; quia Emptor, illam tunc emere veller etiam cum vitio occulto; sicque contractus esset perfectè voluntarius. Imo, si pretium, tempore contractus, spectatis circumstantijs, & rei apparentiã, ipsi rei esset æquale; Tunc, quamuis postea detegetur vitium, quo detecto, iam pretium fieret excedens. Venditor tamen ad nihil teneretur; quia Emptor, pretio iusto, rem illam emit, attentis, circumstantijs, quæ tempore contractus aderant, & vitij occulti periculum in se suscepit. *Mol. d. disp. 353. num. 15.*

Tertiò; Titium, qui dolo Caium, ad 15 triticum vendendum induxit, teneri ex iustitiã ad omnia damna, quæ Caius ex tali venditione, passus est, & ad illam restituendum in integrum; Suo enim dolo, sicut fuit causa iniusta venditionis, ita fuit causa iniusta omnium damnorum, quæ ex illa sunt subsecuta. Causa autem iniusta damni, ad illud resarciendum tenetur.

Quartò; Si Sempronius, conscius fuisset doli, in eo casu, posse Caium contractum non implere, sed ab eo recedere; Quia iam Sempronius censeretur doli particeps; dolum enim manifestare, vel impedire tenebatur; ideoque, non

manifestando, peccasset contra iustitiam, & iniuriam. Caio fecisset; sicque; in conscientia, illum in integrum restituere teneretur, non solum rem per contractum acquisitam restituendo, sed etiam refarciendo damna, quæ Caius ex ea venditione passus esset; fuisset enim omnium illorum damnorum causa iniusta.

17 Quintò; Idem omnino dicendum esse, etiam si Sempronius doli conscius non fuisset, sed tamen vincibiliter ignorasset, ignorantiam mortaliter vincibili; teneretur enim similiter non solum ad dissolutionem contractus, sed etiam ad damnorum restitutionem; Quia ipsius culpa, secuta fuissent, eo quod Ignorantia mortaliter

vincibilis, non excuset à culpa; cum causet voluntarium saltem indirectum. Si tamen ignorantia fuisset vincibilis solum venialiter; tunc probabile est, fore, ut ipse neque sub veniali ad restitutionem teneretur; quia obligatio in materia graui, non potest esse nisi sub peccato graui; obligatio enim pendet ex materiae grauitate posito præcepto naturali, vel positivo; neque vllus vnquam dicet, aliquem sub veniali tantum obligari ad restitutionem centum, vel mille aureorum, nec posse hoc peccato liberari, nisi proponat restituere. *Less. lib. 2. cap. 7. dub. 6. num. 28.*

QVAESTIO XXXVII.

An error, ortus ex merà deceptione ipsius Operantis, operationem, iure civili, reddat inuvalidam.

CASVS.

TITIVS, falsò putans, Gemmam quandam, habere virtutem contra febres acutas, illam emi summo pretio iusto, eo pretio nunquam empturus, si veritatem cognouisset; huius tamen erroris Venditore omnino inscio. Postea verò, experimento comperit, Gemmam, illà virtute non esse præditam; Queritur; Vtrum emptio illa, iure civili, fuerit valida.

SVMMARIVM.

2 Error, an contractus, iure natura irritos, irritet etiam semper, iure civili.

4 Quam potestatem habeat Respublica, in ordine ad contractus.

5 De facto, aliquos contractus, iure natura, irritos, conualidat.

6 Emptio

- 6 *Emptio, ex solâ Emptoris deceptione, orta, iure civili est valida.*
- 7 *Ius civile, quando nam det actionem ad contractum rescindendum.*
- 8 *Et quando concedat actionem redhibitoriam.*
- 9 *Respublica, supplere potest defectum consensus ad valorem requisiti.*
- 10 *Irritare potest contractus, iure natura, validos.*
- 11 *Dum supplet defectum consensus, reddit contractum, etiam iure natura, validum.*
- 12 *Supplet hunc defectum solum, quando error est prudens.*
- 13 *Conualidat contractum, saltem quo ad effectus.*
- 14 *Conualidare solum potest, inualidum, ex defectu consensus.*
- 15 *Conualidat etiam, quando error est solum concomitans.*
- 16 *Hinc efficaciter probatur, conualidare etiam gesta, quando datur error communis.*

RATIONES DVBITANDI.

Sicut error, ortus ex dolo Tertij, iure civili operationem non irritat, quando error contingit, non circa substantialia, sed solum circa circumstantiam aliquam accidentalem; Ita à fortiori illam non irritabit, similis error, ortus ex mera deceptione ipsius Operantis, cum nullus omnino tunc dolus interueniat. Difficultas tamen adhuc non leuis est; An, stante etiam errore circa substantialia; in quo casu, Operatio, ex defectu consensus, iure naturæ, est inualida; Ius civile, illam aliquando conualidat. Hinc enim facile constabit, quæ sit, in Principe, potestas, ac Voluntas in ordine ad Reipublicæ

bonum procurandum, & ad eiusdem perturbationes vitandas,

Emptio ergo ista, non videtur, iure civili, fuisse valida; Quia non fuit valida, iure naturæ; ex defectu consensus, cum error, fuerit circa substantialia ipsius emptionis; scilicet, circa Gemmæ virtutem, ac qualitatem connaturalem, quæ ad materiam emptionis pertinet, non minus quam ipsa Gemma. Stante enim hoc errore, dari non potuit consensus, ad emptionis valorem, iure naturæ, necessarius. Si autem emptio, iure naturæ, fuit inualida; iure civili, valida esse non potuit; quia ius civile, supponit ius naturæ, in eoque fundatur. Si ergo iure naturæ fuit inualida, fuit etiam inualida, iure civili.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò; Principem, sicut Rempublicam conseruare tenetur, eiusque tranquillitatem, ac pacem, quantum potest, procurare, & perturbationes vitare; Ita potestatem habere, præstandi quicquid ad hoc, est necessarium. Hinc est, vt non solum de bonis subditorum, sed etiam de vitâ disponere possit, quando hoc ad Reipublicæ bonum, est necessarium. Vnde, tempore belli, Milites obligare potest, vt militent, & certum locum in bello teneant, etiam si, ex hoc, manifestum vitæ periculum eis immineat; & tempore pestis, Medicis præcipere potest, vt pestilentia laborantibus, quamuis cum vitæ periculo medeantur. Denique de subditorum bonis, de facto, disponit, in lege præscriptionis, bona vnus in alium transferendo, ad tollendas lites, & alia inconuenientia vitanda. Eodem ergo modo, de iisdem bonis disponere

Cc 3   potest,

potest, etiam in contractibus, vim illis tribuendo, rerum dominia transferendi, sicut tribuit præscriptioni.

¶ Aduertendum est secundò; Ius ciuile, aliquibus contractibus, quamuis, iure naturæ, inualidis, hanc vim de facto tribuisse; In lege enim, *Julianus 24. ff. de act. empt.* expressè definitur. Venditionem, in quâ Venditor, rem vitiosam ignoranter vendit tacendo vitium, esse validam. Similiter, contractibus, ex errore antecedenti celebratis, concedit actionem redhibitoriam, per quam Venditor cogi possit, vt pretium restituat, & rem venditam sibi accipiat, sicque contractus rescindatur; quod fieri non posset, si contractus non fuisset validus. His autem contractibus, Ius, valorem contulit, vt contrahentibus tolleretur occasio fingendi errorem, sicque maxima vitaretur confusio, ac perturbatio, quæ, alias, ex hac fictione oriretur in Republicâ. Sicut præscriptioni vim dedit rerum dominia transferendi, vt sic, & lites, & dominiorum incertitudo, tollerentur. His positis.

RESOLVTIO.

¶ Respondetur; Emptionem factam à Titio, iure ciuili, fuisse validam, quamuis, iure naturæ, esset inualida. Ita *Molina tom. 2. d. 353. num. 8. Lessius lib. 2. c. 17. d. 5. num. 31. Nau. cap. 23. num. 89. Sorus lib. 6. quest. 3. art. 2. circa 6. concl. & in 4. d. 27. quest. 1. art. 2. concl. 1. Henriq. lib. 11. de matr. c. 1. n. 3. Medina c. de rest. quest. 33 & alij communiter apud istos.*

7 Probatum autem primò; Quia in *l. lu-*

lianus 24. ff. de actio. empt. Venditio, in quâ, Venditor, rem vitiosam scienter vendidit, tacendo vitium, iure ciuili, dicitur valida; sed ex illâ, ortam esse Emptori actionem ad repetendum à Venditore, non solum excessum pretij, sed etiam damnum, quod inde passus est; ad quod tamen damnum, per dictam *l. Venditor* non tenetur, quando rem vitiosam vendidit ignoranter. Dolus autem, in hac venditione, fuit circa substantialia; fuit enim circa vitium rei, & consequenter venditio ista, stando in iure naturæ, erat irrita. Ergo, iure ciuili, potest esse validus contractus, licet, iure naturæ, sit inualidus; ideoque potuit etiam emptio, ex errore, facta à Titio, esse iure ciuili valida, quamuis iure naturæ fuerit inualida.

Secundò; Quia, in huiusmodi contractibus, ex dolo, siue errore antecedenti celebratis; Ius ciuile concedit actionem redhibitoriam, per quam cogi potest Venditor, vt restituat pretium acceptum, & rem venditam sibi accipiat, ac rescindi iubet contractum; Ergo contractus præsumitur à iure validus; si enim esset irritus, rescissione non indigeret, idemque colligitur etiam aperte, ex *l. aliter, & seq. ff. de contrah. empt.* Contractus autem, ex dolo, siue errore antecedenti, celebrati, quando error est circa substantialia contractus; vt accidit in emptione supraposita, sunt iure naturæ irriti. Ergo contractus, iure naturæ, irriti, possunt esse, iure ciuili, validi; Atque ita, est de facto, emptio Gemma.

Tertiò; Quia Ius ciuile, cum habeat dominium in bona subditorum, propter bonum commune, supplere potest defectum

COROLLARIA.

fectum consensus ipsius Contrahentis decepti, sicque reddere contractum, in utroque foro, omnino validum; vt sic tollatur occasio Contrahentibus errorem fingendi, ex qua fictione, maxima oritur perturbatio, ac confusio in Republica; cum ergo *ex l. Iulianus; ex l. aliter; & ex alijs similibus*; habeamus; Ius civile, contractus ex dolo, vel errore antecedenti, celebratos, reddere validos; Dicendum est; Ius civile, eos reddere validos, etiam in foro conscientia, supplendo defectum consensus, ac voluntarij ad valorem naturalem requisiti; Ex hoc enim, nullum sequitur absurdum, & sic melius consultur bono communi. Hoc autem posito, emptio Gemmae, fuit omnino valida in utroque foro; supplente Iure, defectum consensus circa vitium rei, ad valorem emptionis necessariò requisiti.

¹⁰ Quartò; Quia ius civile, sicut propter bonum commune irritare potest contractus, aliàs iure naturæ, validos. Ita è contra, non est cur reddere non possit, iure civili, validos eos, qui alias, iure naturæ, sunt inualidi. Ergo validam, iure civili, reddere potuit emptionem Gemmae, quamvis alias iure naturæ, esset inualida.

OBJECTIONIS SOLVTIO.

¹¹ AD rationem in contrarium; patet responsio; Dicendum enim est, Emptionem fuisse validam & iure civili, & iure naturali; quia ius, & potuit, & propter bonum commune, voluit, supplere defectum consensus, ad ejus valorem iure naturæ, necessariò requisiti.

Colligitur ex dictis primò; Ius positium, in contractibus, ex errore antecedenti circa substantialia celebratis, supplere defectum consensus, solum, quando error est prudens, ac inuincibilis, non verò quando est vincibilis, ac fatuus; Sicut rescindit contractus metu celebratos, solum, quando metus est cadens in constantem virum; & sicut reddit validos actus, ac gesta, per iudicem habentem titulum coloratum, solum, quando error communis est inuincibilis, non verò quando est crassus, vel supinus; Quia error crassus, vel supinus æquiparatur scientia *ex c. 2. de constit. in 6. & probat. Sanchez lib. 3. matrim. d. 22. num. 8.*

Secundò dici etiam posse; quod Ius positium, quamvis efficere non possit, vt contractus, alias iure naturæ inualidi, validi sint, in ratione contractus, & quoad essentiam, eo quod implicet, quod detur contractus, & quod legitimus duorum consensus non interueniat; Statuere tamen potest, vt sint validi quoad effectum, ita vt habeant omnes effectus, quos haberent, si essent, consensu explicito, celebrati; V. G. vt per eos transferatur dominium, & oriatur in Contrahentibus mutua obligatio. Quia, cum translatio dominij, & mutua Contrahentium obligatio, quæ ex contractu consurgit, ad contractus essentiam non pertineat; sed sit effectus ipsius; nihil obstat, quin per leges humanas, fieri possit; sicut etiam leges humanas, in multis casibus, sine Dominorum consensu, rerum dominium in alios transferunt: vt patet in legibus præscriptionis.

Tertio;

14 Tertio; Ius humanum, non omnem Contractum, iure naturæ irritum, posse efficere validum, sed eum solum, qui est irritus ex defectu legitimi consensus Contrahentium; Quia eorum consensum supplere potest. Hinc autem fit, ut si contractus sit irritus, ex defectu materiæ; vult, contractus usurarius, in quo, pro mutuo datur pretium, vel aliquid pretio æstimabile; illum reddere non possit validum, quia materiæ defectum supplere non potest, sicut supplere potest defectum consensus, cum consensus sit causa efficiens, & hæc ab aliquo extrinseco suppleri possit; Vnde etiam est, ut in Matrimonio, Contrahentium consensus suppleri possit à Deo; Tum quia, consensus est causa efficiens Matrimonij, & hæc à Deo suppleri potest; Non minus enim Deus efficere potest; ut sine mutuo Coniugum consensu oriatur inter illos vinculum, indissolubile, & mutua corporum translatio, quam calefacere possit sine igne. Tum quia, Deus, maius dominium habet in corpora coniugum, quam habeant ipsimet Coniuges; Cum ergo, ipsi, eo quod suorum corporum sint Domini; eorum dominium in alium transferre possint; à fortiori hoc idem poterit Deus. Hæc tamen potestas, in ordine ad Matrimonium, in nulla Republica, neque Ecclesiastica, neque seculari reperitur, sed in solo Deo, ut bene probat. *Sanch. lib. 2. matrim. d. 27.*

15 Quarto; Quæ dicta sunt de dolo, siue errore antecedenti, & dante causam contractui, idem omnino dicendum esse de errore concomitante, & incidente in Contractum, Quia argumenta, quæ probant de vno, æquè probant etiam de al-

tero; Cum dolus incidens, causet non voluntarium, sicut antecedens causat involuntarium; & uterque æquè tollat consensum, ad valorem actus necessariò requisitum. Neque solum eadem rationes militent in utroque dolo, stando in iure naturæ; sed etiam, stando in iure civili; Quando enim error, non est circa materiam totalem, sed solum circa partem materiæ; ut cum quis aureolam vendit, quæ postea magna ex parte inuenitur, ænea, valida est venditio, quia auri aliquid habuit, & si inauratum aliquid sit, valet venditio, licet aurum putetur, propter eandem rationem: Atque ita statuitur in *l. quid tamen. ff. eodem.*

Quinto; Ex hoc valore, quem Ius, propter bonum commune, Contractibus, alias, iure naturæ, inualidis confert; non leue desumi posse argumentum; quod idem Ius, eodem modo, valorem etiam conferat actibus, qui, posito errore communi, ac bonâ Populi fide, fiunt non solum ab Habente titulum coloratum, sed etiam ab habente solam possessionem Officij. Si enim Respublica, ad vitanda inconuenientia, quæ ex huiusmodi Contractuum inualiditate sequerentur, eos conualidat; Cur, posito errore communi, non conualidet actus factos ab Habente possessionem Officij; cum ex horum nullitate, eadem, imo maiora sequantur inconuenientia; Et si ad hos contractus validandos, supplet defectum consensus, ad eorum valorem requisiti ex parte Decepti; Cur etiam, posito errore communi, ad actus, qui fiunt, conualidandos; non suppleat defectum iurisdictionis ad eorum valorem, in Habente

bente possessionem Officij, requisitæ; cum longe minus sit, supplere defectum iurisdictionis, quam defectum consensus, & vterque defectus, eodem modo suppleatur in genere Causæ efficientis. Tam enim iurisdictionis, est causa efficiens valoris in actu, quam Consensus in Contractu. Certè, non apparet; cur Respublica, vnum præstare debeat, & non aliud, cum non minus vnum, quam aliud conferat ad bonum commu-

ne, quod ipsa procurare tenetur. Posito autem, quod Respublica, solum propter bonam Populi fidem, actus conualidet, & iurisdictionis defectum etiam in Habente solam possessionem Officij suppleat, quot perturbationes vitantur, & quot perplexitatibus, ac angustijs liberantur Conscientiæ, cum præsertim nullum hinc sequatur inconueniens. Sed de hoc fusius suo loco.

QVAESTIO XXXVIII.

An error incidens in Operationem, illam, iure naturæ, irritet.

CASVS.

TITIVS. Gemmam emit, falsò putans, illam specialem habere virtutem contra morbos oculorum, quam verè non habebat; Eam tamen empturus, etiamsi talem virtutem non habuisset; Et hoc nullà prius adhibitâ diligentia, ad rei veritatem cognoscendam. Quæritur; Vtrum emptio ista, iure naturæ, fuerit valida.

SVMMARIVM.

- 3 Error incidens in emptionem, an eam irritet.
  - 6 Verè non irritat.
  - 7 Non tollit voluntatem absolutam emendi.
  - 8 Error supponitur vincibilis.
  - 9 Non tollit voluntatem emendi rem, quacumque circumstantiâ posita.
  - 10 Non est circa materiam emptionis, adequatam.
  - 11 Cur, cum errore circa materiam sit valida emptio, & non Matrimonium.
- R. P. Beati Lib. 1.

12 Ignorantia, & error concomitans, dummodo non sint circa materiam adequatam, contractum non vitiant.

RATIONES DVBITANDI.

CAsus hic, à præcedenti differt, primò, quia, ibi error, in Emptore, supponitur antecedens, & dans causam Contractui, hic verò concomitans & incidens in Contractum. Secundò; quia error, ibi supponitur omnino inuincibilis, hic verò vincibilis. Proponitur autem, & vt melius appareat diuersus modus, quo Voluntas, posito vtroque errore,

D d   opera-

operatur; & vt constet, quæ libertas, ad valorem, ex parte actus, requiratur, ac sufficiat.

3 Aliquibus ergo, Emptio videtur non fuisse valida. Ita *Filiuc. tom. 2. tr. 25. c. 6. num. 17.* & *Merolla d. 1. c. 2. d. 21. dif. 5. num. 963.*

4 Primò; Quia, si quis contrahat Matrimonium cum Liâ, putans esse Rachelem, quamvis sit dispositus ad contrahendum cum illâ, etiam si sciret, esse Liam, adhuc Matrimonium illud, est nullum; Sed similem voluntatem habuit Titius in emptione Gemmæ; Vtrobique enim datur ignorantia concomitans circa materiam contractus; Ergo emptio facta à Titio fuit nulla; Ideo enim Matrimonium est nullum, quia, ratione Ignorantiæ concomitantis, non est voluntarium, quamvis non sit inuoluntarium. Sed etiam emptio Gemmæ, propter eandem rationem; non fuit voluntaria, quamvis non fuerit Inuoluntaria. Ergo etiam Emptio Gemmæ fuit nulla.

5 Secundò; Quia, ad hoc, vt Matrimonium sit validum, requiritur expressus Contrahentium consensus, & vt contractus expressè, ac positivè sit voluntarius. Ergo hoc totum requiretur etiam, ad hoc, vt emptio, iure naturæ, sit valida; Non minus enim emptio, est contractus onerosus, quam Matrimonium; Imò, inter hos contractus, nulla videtur esse diuersitas, nisi in hoc, quod materia Matrimonij, est persona Contrahentium; materia verò emptionis; est res quæ emitur. Sicut igitur in Matrimonio, error tollit positivum consensum; ita illum tollet in emptione.

RESOLVTIO.

RESPONDETUR tamen; emptionem factam à Titio, iure naturæ, fuisse validam. Ita *Vasq. 1. 2. d. 13. c. 4. num. 30.* *Molina tom. 2. c. 352. num. 13.* *Sanc. lib. 1. matr. d. 64. num. 6. & d. 65.* *Medina Cod. de restit. quest. 33.* *Syluester v. culpa. quest. 7.* & alij apud istos.

Primò; Quia error, quem Titius habuit, fuit non circa Gemmam, sed circa specialem eius virtutem; Hic autem, non impediuit voluntatem absolutam emendi Gemmam, independenter ab eâ virtute: Potuit ergo Titius, cum eo errore, habere voluntatem absolutam emendi Gemmam, & consequenter emptio Gemmæ esse perfectè voluntaria, ac libera, sicque stando in iure naturæ, valida.

Secundò; Quia error, quem Titius habuit, fuit vincibilis, vt in casu supponitur; Error autem vincibilis, causat voluntarium saltem indirectè. Cum ergo Titius habuerit voluntatem absolutam emendi Gemmam, & vincibiliter errans circa eius virtutem, virtualiter illam emere voluerit etiam sine tali virtute, videtur habuisse voluntatem, ad emptionis valorem sufficientissimam, stando in iure naturæ.

Tertiò; Quia, si Titius explicitè hanc voluntatem habuisset: *Volo emere hanc Gemmam, siue habeat, siue non habeat virtutem contra morbum oculorum;* Emptio fuisset sufficientissimè voluntaria, ac valida; Nihil enim ei deesset ad valorem, sicut nihil deesset ad valorem Matrimonij, si haberet animum contrahendi cum muliere præsentè, quæcunque illa esset; quamvis per errorem putaret, esse Rache-

Rachelem. Sed Titius, similem habuit voluntatem circa Gemmam; Illam enim emere voluit absolute, siue haberet, siue non haberet virtutem contra morbum oculorum; alioquin error non fuisset concomitans, sed antecedens, nec fuisset vincibilis, sed inuincibilis. Ergo valida etiam fuit illius emptio, non obstante errore circa eius virtutem; Error enim non impediuit voluntatem, ad eius valorem sufficientem.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

10 AD rationes in contrarium, respondetur; ad primam; Disparitatem esse primò, quia in Matrimonio, error supponitur circa Personam, quæ est materia adæquata Matrimonij; In emptione verò, error supponitur, non circa Gemmam, quæ est emptionis materia, sed solum circa Gemmæ qualitatem, siue circumstantiam aliquam materiæ, sine qua dari potest consensus, & voluntas circa ipsam materiam. Secundò; quia; in Matrimonio, error supponitur inuincibilis; in emptione verò vincibilis. Ex utroque autem hoc capite, error circa Personam, reddit Matrimonium non voluntarium; quæ duo, cum non reperiuntur in errore circa Gemmæ virtutem, consequenter error circa illam, non erit sufficiens ad reddendam emptionem Gemmæ non voluntariam, & inuolidam.

11 Ad secundam, respondetur; dari in emptione, potest consensus plenissimè voluntarium circa Gemmam, cum detur eius cognitio, quamuis non detur cognitio virtutis illius; Hic autem con-

sensus, in Matrimonio, dari non potest, cum supponatur, dari errorem circa ipsam Personam, & consequenter deesse cognitionem Personæ ad talem consensum necessariam. Hinc ergo fit, vt emptio cum illo errore potuerit esse valida; Matrimonium verò validum esse non possit; Quia, cum errore circa Personam, dari non potest consensus in illam; sicut cum errore circa Gemmæ virtutem, dari potuit consensus in ipsam Gemmam, eiusque emptionem.

COROLLARIUM.

COLLIGITUR ex dictis; Ignorantiam, siue errorem concomitantem, quamuis sit circa circumstantiam aliquam substantialem contractus, dummodo non sit circa ipsam materiam adæquatam, ac totalem, non tollere valorem illius contractus, quia non impedit consensum sufficientem in ipsum contractum; Quamuis enim circumstantiam illam reddat non voluntariam; hoc tamen non impedit, quin res ipsa possit esse sufficienter, & absolute volita; cum Voluntas, in rem illam adhuc potius tendere possit per actum absolutum, non tendendo in eius circumstantiam, etiam substantialem, sed ab illà quasi præscindendo. Hæc autem voluntas, sufficit ad actus valorem, vt constat ex dictis. Quod si error supponatur vincibilis, tunc neque tollit consensum virtutalem, ac implicitum in ipsam circumstantiam ignoratam. Qui enim vult explicitè aliquid, vult simul implicitè, ac virtualiter, quidquid cum illo est necessario conexum; vnde multò magis datur consensus ad valorem sufficiens.

D d 2 QVAE.

QVAESTIO XXXIX.

An metus, praeceptorum humanorum violationem impediatur.

CASVS.

TITIVS, ob homicidium ab eo commissum, detinebatur in Carcere iam morti destinatus. Accidit autem, ut, die quadam, Princeps, cum esset haereticus, carcerem ingressus, ei, libertatem promiserit, si librum quendam haereticum de religione tractantem, totum legeret; ipse verò, ad libertatem recuperandam, legit. Quæritur. Vtrum mortaliter peccauerit, & in excommunicationem, Bullæ Cœnæ, inciderit.

SYMMARIVM.

- 1 Quid sit metus.
- 2 Libri haeretici lectio, ad saluandam vitam, an liceat.
- 3 Metus probabilis, & improbabilis, quid.
- 4 Metus antecedens, & concomitans, quid.
- 5 Praeceptum humanum, quas actiones prohibeat.
- 6 Libri haeretici lectio, ad saluandam vitam, est licita.
- 7 Per illam, nulla Lex violatur.
- 8 Lex humana, non magis obligat, quam positiva Diuina.
- 9 Multa praecepta Ecclesiastica, non obligant cum graui incommodo.
- 10 Ecclesia, an obligare possit cum vita periculo.
- 11 Cum datur vitae periculum, cessat legis obligatio.
- 12 An semper cesset.

- 13 Metus, licet à culpâ non excuset, contractus rescindit.
- 14 Libri haeretici lectio, ex se, Religionis contemptum non includit.
- 15 Quando Ecclesia obligare possit, etiam cum vita periculo.
- 16 Sacerdoti, ad Platium ministrandum, non licet consecrare in fermentato.
- 17 Metus, non solum iniuste, sed etiam iniuste incassus, à legis obligatione excusat.

RATIONES DVBITANDI.

Quamuis Metus, operationes nostras non reddat simpliciter inuoluntarias, sicut error, ac ignorantia; Quia tamen, in eis, rationem voluntarij, ac liberi minuit; Quæritur; an ita minuat, ut aliquando saltem, excuset à culpâ, & à pœnâ, & actuum valorem impediatur, & hoc, respectu quorumcumque praeceptorum, siue Humanorum, siue Diuinorum, siue Naturalium. Nomine autem metus, ex Arist. 2. Reth. c. 5. intelligitur communi-

muniter, illa animi perturbatio, quæ ex cognitione alicuius mali, vel imminentis, vel probabiliter venturi concipitur.

3 Titius ergo, librum hæreticum legendo, videtur mortaliter peccasse, & in excommunicationem Bullæ Cœnæ incidisse. Ita Caiet. 1. 2. quæst. 96. art. 4. & 2. 2. qu. 125. art. 3. & in opusc. tom. 3. tract. 8. Adrian. in 4. q. 3. de clauibus.

4 Primò; Quia legem Ecclesiasticam violauit, librorum hæreticorum lectionem, sub pœnâ excommunicationis prohibentem; can. 1. Bullæ Cœnæ. Hanc autem, neque ad saluandam vitam, violare poterat; Tum quia, neque ad saluandam vitam, licet peccare; & legis violatio, peccatum est. Tum quia, neque ad saluandam vitam, licet operari contra bonum commune; bonum enim priuatum, nunquam bono communi præferri licitè potest. Legis autem violatio, ac transgressio, est contra bonum commune; cum ipsa lex, tota sit propter bonum commune, & ad illud ordinetur.

5 Secundò; Quia non minus Titius, legem Ecclesiasticam, violauit, librum hæreticum legendo ad vitam saluandam, quam Parochus, tempore pestis, sui Episcopi præceptum violasset de non discedendo ab Vrbe, vt Sacramenta petentibus ministraret, si ad saluandam vitam, discessisset; Non minus enim Titius, fecit contra legem, quam Parochus fecisset contra Episcopi præceptum; Sed Parochus, ab Vrbe discedendo, quamuis ad saluandam vitam, verè Episcopi præceptum violasset, ac mortaliter peccasset; Ergo etiam Titius, librum hæreticum legendo, quamuis ad vitam saluandam,

legem Ecclesiasticam violauit, ac mortaliter peccauit; & consequenter excommunicationem incurrit.

Tertio; Quia, si mulier, quamuis infimæ conditionis, Titio in carcere, sic detento promississet, se eum à morte liberaturam, si illi Matrimonium promitteret, & ipse promississet; Promissio illa, quamuis ad saluandam vitam facta, adhuc fuisset obligatoria, & illum verè obligaret. Ergo similiter, libri hæretici lectio, quamuis ad saluandam vitam facta, adhuc fuit violatiua præcepti, & illud verè violauit; sicut enim mortis timor ad impediendam promissionis obligationem non fuisset sufficiens; ita nec fuit sufficiens ad impediendam legis violationem, ac culpam.

Quartò; Quia promissio Matrimonij, quamuis facta ad vitam saluandam, non minus obligasset Titium, quam, si ob quemcumque alium finem, fuisset facta. Non minus enim fuisset libera in vno casu quam in alio. Ergo similiter, libri hæretici lectio, quamuis facta ad vitam saluandam, non minus legem Ecclesiasticam violauit, quam si ob quemcumque alium finem, fuisset facta; Sicut enim se habet promissio, in ordine ad producendam obligationem, ita se habet libri hæretici lectio in ordine ad legem violandam. Ergo sicut, in promissione, obligatio non impeditur ex eo, quod promissio fuerit facta ad vitam saluandam; ita in libri hæretici lectione, legis violatio non impeditur ex eo, quod lectio fuerit posita ad vitam saluandam.

Quintò; Quia, si Princeps, Titio vitam

D d 3 pro:

promississet, si carnes die Veneris in Ecclesiastica obseruantia contemptum comedisset; ipse, comedendo, mortaliter peccasset, quamuis eas ad saluandam vitam comedisset; tenebatur enim, etiam cum mortis periculo, Ecclesiasticas obseruantias non contempnere, neque scandalum, aut signa contemptus, dare. Ergo similiter, mortaliter peccauit, librum hæreticum legendo, quamuis ad saluandam vitam, eum legerit; Non minus enim peruersionis periculum, sibi ex tali lectione imminens vitare tenebatur, quam periculum contemptus legis, ac scandali, ex carniū comestione, proueniens; Nec minus Princeps, libri hæretici lectionem ei obtulit, ad eum peruertendum, quam obtulisset carniū comestione, ad legem contempnendam.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò; duplicem dari metum; Primus dicitur iustus, & probabilis, quia à legibus approbatur, ac admittitur, & cadens in constantem Virum, quia in eo, in quem cadit, constantia, ac fortitudinis laudem non adimit. Talis autem est, non solum timor mortis, sed etiam cuiuscumque alterius grauis mali imminentis: vt, mutilationis; longi carceris; exilij diuturni; seruitutis; amissionis gradus honorifici, vel honorum, aut omnium, aut notabilis partis eorum, cum sine his nemo commode, ac honorificè viuere possit; infamiae, siue iuris, siue facti, quæ facile purgari non possit; excommunicationis iniustæ; aut alterius similis mali. Neque solum, cum quis, hæc mala timeret sibi, sed et-

iam, cum ea timeret Filij, Parentibus, Vxoribus, & arctissimis Amicis; horum enim mala, nostra reputamus. Denique talis censetur esse timor reuerentialis, quo Filius timet offensam Parentum; Pupillus Tutoris; Subditus Principis; Vxor Viri; Monachus Abbatis; Clericus Episcopi; &c. Secundus dicitur metus non iustus, neque probabilis, quia à legibus non probatur; nec cadens in constantem Virum, quia, si in aliquem cadat, est cum iacturâ constantia; vt est timor mali alicuius leuis. Non est hic sermo de secundo metu, sed de primo.

Aduertendum est secundò; sicut duplex datur error, & ignorantia; antecedens, scilicet, & concomitans; ita duplicem similiter dari metum; antecedentem, & concomitantem. Primus, est causa, cur fiat aliquid, quod propterea fieri dicitur ex timore. Vt, cum Mercator, tempore tempestatis, ex metu naufragij, proiecit merces in mare, quas alias non proieceret. Secundus, non est causa operis, sed est simul cum opere; Latro enim, dum furatur, cum timore furatur, non ex timore; quia timor, non est causa, cur furatur. Nos hic loquimur de metu antecedente, non de concomitante.

Aduertendum est tertio; Preceptum humanum, prohibere aliquando aliquid, alias, non intrinsecè malum, vt cum prohibet Venationem, vel piscationem, vel armorum gestationem, præsertim noctu. Aliquando verò, prohibere aliquid, etiam lege naturali, vel Diuina prohibitum; vt, cum specialiter prohibet, Clerici percussionem, vel occisionem. Hic solum quæritur; an metus grauis,

gravis, eorum præceptorum violationem impediatur, quæ prohibent aliquid, aliàs, ex se indifferens, nec intrinsecè malum. His positis,

RESOLVTIO.

12 **R**espondetur; Titium, librum hæreticum legendo, ad vitam saluandam, nullo modo peccasse, neque ullam censuram contraxisse. Ita *Vasq. 1. 2. d. 161. c. 2. Suar. de legib. lib. 3. cap. 30. num. 6. Salas d. 11. f. 1. num. 12. Clavis Reg. lib. 3. c. 7. num. 34. Valent. 1. 2. d. 7. q. 5. p. 6. quæst. 4. Azor. lib. 1. cap. 11. quæst. 1. Becanus tom. 2. tract. 3. c. 6. quæst. 4. Sanch. lib. 1. sum. c. 18. num. 4. Lessius lib. 2. cap. 9. dub. 6. num. 59. Duard. in explic. Bullæ Cœna, lib. 1. c. 2. quæst. 2. num. 30. & alij communiter.*

13 **P**rimò; Quia, librum hæreticum, eo sine, legendo, nullam legem violauit; Non diuinam, quia hæc non extat; Non naturalem, quia libri hæretici lectio, non est intrinsecè mala, sicut est fornicatio, vel mendacium; alioquin huiusmodi libros legere, nunquam licitum esset; nec Pontifex eos legendi facultatem concedere posset; Quod enim est intrinsecè malum, nunquam est eligibile. Neque Ecclesiasticam; quia lex Ecclesiastica, in hoc casu, non obligat; Ecclesia enim, non censetur intentionem habere, per suas leges obligandi, quando leges, sine graui incommodo seruari non possunt; Nam, in suis legibus, Christi legibus conformare se debet; Huius autem iugum, suauis est, & onus leue. Cum ergo lex Ecclesiastica, à Titio, sine vitæ detrimento, seruari non posset, illum non

obligabat; Ideoque Titius, librum hæreticum legendo, illam non violauit.

Secundo; Quia, lex Ecclesiastica, cum sit humana, non magis obligat, quam lex positua Diuina; Hæc enim, longè grauior est, quam humana. Sed lex positua Diuina, cum periculo vitæ, aut alterius grauis detrimenti, non obligat; lex enim de Confessione ante communionem præmittendâ; de confessionis integritate; & aliæ similes, quæ sunt Diuinæ, non obligant cum graui incommodo. Ergo neque lex Ecclesiastica obligabit cum graui incommodo. Sicut ergo Titius, ad saluandam vitam; sine vllâ culpâ, peccatum in confessione tacere potuisset; ita ad eandem vitam saluandam; potuit, sine vllâ culpâ, librum hæretici legere.

Tertiò; Quia de facto, multa dantur Ecclesiastica præcepta, quæ non obligant cum graui incommodo; Præceptum enim ieiunij, cum salutis detrimento non obligat, vt habetur; *cap. consilium de obseru. ieiun.* Nec præceptum audiendi sacrum diebus festis, obligat cum periculo mortis, aut alterius grauis nocimenti: Nec præceptum non communicandi cum excommunicato vitando, obligat in casu necessitatis; vt habetur; *c. quoniam multos. 11. quæst. 3. &c. inter de sent. excom.* Ergo neque Præceptum non legendi librum hæretici, cum vitæ periculo obligabit; Vnde, sicut Titius ad saluandam vitam cum excommunicato vitando communicare potuisset; ita potuit hæretici librum legere, sine vllâ culpâ.

Quartò; Quia Ecclesia, potestatem non habet, per suas leges, etiam cum vitæ periculo obligandi, nisi quando hoc, bono

commu-

communi præcise est necessarium; Hæc enim potestas, illi à Christo concessa non est, cum talis concessio, nullibi extet; nec ad bonam gubernationem sit necessaria. Sed à libri hæretici lectione abstinere, bonum commune immediatè non respicit, sed potius bonum particulare legentis, ne scilicet, per talem lectionem, peruersionis periculo exponatur; Ergo Ecclesia, ad abstinendum à tali lectione, etiam cum vitæ periculo, obligare non potest; Ideoque Titius, ad vitam saluandam, librum illum sine vllà culpà legere potuit; Magis enim Ecclesiæ interest, vitam hominis consequi, quam libri hæretici lectionem prohibere; dummodo ex tali lectione, legis contemptus, aut scandalum, aut aliqua iniuria, Ecclesiæ non proueniat.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

17 **N**Equè obstant rationes in contrarium. Ad primam enim; Negatur minor; Nam lex Ecclesiastica, cum graui detrimento, obligare non potest, & multo minus cum vitæ periculo; Vnde, in eo casu, sicut eius obligatio cessat, ita non datur eius violatio; Et quamuis lex ordinetur ad bonum commune, & propter illud sit posita, finem tamen suum sufficienter consequitur, si regulariter, per se, & extra hos casus extremæ, vel grauis necessitatis, obseruetur; Ideoque ad commune bonum sufficit, ut regulariter, ac per se, obliget, licet cum graui detrimento, ac periculo non obliget.

18 Ad secundam; Negatur maior. Ratio autem disparitatis, est euidens; Nam

Episcopi præceptum, tempore pestis, Parochos obligans ne ex Vrbe discedant, & vt Sacramenta necessaria ministrent, cum præcipiat Parochorum assistentiam, quæ tunc temporis, est bono communi maximè necessaria, vt Morituri, sine debitis Sacramentis, & auxilijs non obeant obligare illos potest pro eo tempore etiam cum vitæ periculo; Quia bonum commune particulari præferendum est. At abstinencia à libri hæretici lectione, non est actio immediatè, & de se, respiciens bonum commune, sed potius legentis utilitatem, ne per lectionem, peruersionis periculo se exponat; Vnde etiam, præceptum talem lectionem prohibens, immediatè non respicit bonum commune, sed potius singulorum utilitatem. Non est autem necessè, vt huiusmodi præcepta, obligent cum graui detrimento, ac incommodo, sed ad bonum commune satis est, vt regulariter, ac per se, & extra casum grauis necessitatis, obligent, vt dictum est.

Ad tertiam, & quartam respondetur; **19** Metum grauis mali, quamuis non sit sufficiens ad contractum rescindendum esse tamen sufficientem, ad excusandum à transgressione legis humanæ; quia lex humana, non obligat cum tanto detrimento, ac incommodo; nec talis obligatio, ad bonam Reipublicæ gubernationem, vllò modo, est necessaria, aut expediens; sicut plerumque, est necessarium, ne rescindantur contractus, sed vim habeant obligandi.

Ad quintam, respondetur; Disparitatem esse; quia tunc, carniū comestio, cum contemptum Religionis includat, est intrinsecè mala; ideoque, etiam cum mortis periculo, vitanda; bonum

enim

enim Religionis, semper bono privato propriæ vitæ præferendum est. At libri hæretici lectio, quamvis concedatur, secum afferre periculum peruerſionis; (quod tamen non ita frequenter accidit;) adhuc tamen, non est intrinsecè mala, quia non includit religionis contemptum, & ex graui causâ, licet, peccandi periculo se exponere; Vnde Confessarius, Confessiones audire potest, quamuis illas audiendo, exponat se periculo pollutionis. Cuius rei ratio est; Quia, non quodlibet peccandi periculum, est peccatum; sed solum periculum temerarium; nam, si periculum sit rationabile, & prudens, peccatum esse non potest. Cum ergo libri hæretici lectio, non sit intrinsecè mala, non est necessariò vitanda, etiam cum vitæ periculo; nec Ecclesia, cum tanto incommodo obligat, ad eam vitandam.

COROLLARIA.

21 **C**olligitur ex dictis primò; posse legem Ecclesiasticam, ex vi suæ potestatis, sub culpâ lethali, & sub censurâ, obligare fideles ad aliquid, etiam cum vitæ periculo agendum, vel vitandum, quamuis non sit ex suâ naturâ, & intrinsecè malum, si hoc, ad bonum commune sit necessarium. Si enim Rex temporalis, vel Respublica, propter bonum commune, vnum, vel plures Cives, morti exponere potest; Vt, cum, Ciuibus præcipit, vt contra irruentes hostes, arma lumant; & Medicis, ne, prævalente peste, à Ciuitate discedant; cur Ecclesia, Fideles, suis legibus, obligare non poterit, etiam cum vitæ periculo, quando hoc, ad bonum commune Religionis, est ne-
R. P. Reati Lib. 1.

cessarium. Non minus enim, in Ecclesiâ, datur potestas necessaria ad sui conseruationem, quam in Republicâ. Hæc autem potestas, aliquando necessariò extendi debet ad obligandum ad aliquid, etiam cum vitæ periculo; quia hoc esse potest, hic & nunc, ad boni communis conseruationem necessarium; Atque ita, tempore grassantium hæresum, Summus Pontifex, aliquibus Religiosis, vel alijs vitis doctis catholicis, præcipere potest, vt, etiam cum vitæ discrimine, doctrinam catholicam prædicarent, quia tunc ageretur de Religionis conseruatione, quæ vitæ priuatæ præferenda est. *Vasquez d. 161. c. 3. Valent. d. 7. quest. 5. p. 8. qu. 4. Becan. tom. 2. tr. 3. cap. 6. qu. 4. num. 8.*

Secundò; Non esse licitum Sacerdoti, 22 ad communicandum infirmum, in articulo mortis constitutum, sine sacris vestibus celebrare, vel consecrare in fermentato, quamuis præceptum de Eucharistiâ in articulo mortis sumendâ sit diuinum, & præceptum celebrandi cum vestibus sacris & consecrandi in azimo, sint tantum Ecclesiastica; Quia præceptum sumendi Eucharistiam in mortis articulo, non obligat absolute, sed solum positio, quod detur, vel dari ritè possit, copia Sacramenti. In hoc autem casu, talis copia ritè dari non potest; & aliunde, præceptum de non celebrando sine sacris vestibus, immediate respicit ritum, ac bonum commune Sacramentorum.

Tertiò; Metum mortis, aut alterius 23 grauis damni, excusare à transgressione legis humanæ, & consequenter etiam à pœna, per eam legem, transgressoribus impositâ, non solum, quando metus,

E e est

est iniuste incussus; sed etiam, quando est incussus iuste; Quamuis enim, hic metus, non sit sufficiens ad rescissionem contractus, est tamen sufficiens ad excusandum à legis humanæ transgressione; quia lex humana non obligat cum tanto detrimento, ac incommodo; Vnde, qui,

propter homicidium commissum, inalicuius Principis domum, se recepit, nec inde sine periculo exire potest, ne à iustitiæ Ministris capiatur; diebus festis, ad Ecclesiam accedere non tenetur, vt sacrum audiat.

QVAESTIO XL.

An metus grauis, à quorumcumque praeceptorum humanorum violatione excuset.

CASVS.

SACERDOS quidam, cum, metu mortis compulsus, Clericum Neapoli occidisset, Florentiam se transtulit, ibique sæpius celebravit. Quæritur; vtrum, Clericum occidendo, sacrilegium commiserit, & in excommunicationem, ac irregularitatem, tam ex Clerici occisione, quam ex celebratione, inciderit.

SUMMARIVM.

- 2 Metus, excusare non videtur, quando præceptum humanum prohibet aliquid, lege naturali prohibitum.
- 7 Verè tamen, tunc etiam excusat.
- 8 Lex humana, regulariter, non obligat cum graui incommodo.
- 9 Vnde, tunc, obligat solum lex naturalis.
- 10 Sicut, cum quis, legem humanam inuincibiliter ignorat.
- 11 Humana prohibitio, tunc, non magis obligat, quam, si inuincibiliter ignoraretur.
- 12 Metus, excusat à pœnâ, debitâ ex iuris humani, non naturalis.
- 13 Vbi tamen agitur de bono communi, neque à violatione, ac pœna iuris humani.
- 14 Peccat tunc, quis solum materialiter,

contra legem humanam, non formaliter.

- 15 Metus excusat à Censuris.
- 16 Nec in Confessione, est explicanda circumstantia violationis iuris humani.
- 17 Neque vlla irregularitas, incurritur, ob violationem censura.
- 18 Porum obligat ad instar legis humanæ.

RATIONES DVEITANDI.

Quamuis metus grauis, à praeceptorum humanorum transgressione excuset, quando hæc, aliquid, alias, non intrinsecè malum præcipiunt, vel prohibenti; Est tamen specialis difficultas; an excuset, quando prohibent aliquid Diuina, vel naturali lege, prohibitum; Multi enim qui, in primo casu, hoc concedunt; in secundo negant; eisque propterea, Sacerdos videtur, Clericum occidendo, sacrilegium commi-

commisisse, & consequenter excommunicationem Canonis, & irregularitatem contraxisse. *Sanch. lib. 9. matr. disp. 31. num. 6. Duard. in explic. Bulla Coena lib. 1. c. 2. quæst. 2. num. 7. & lib. 2. c. 3. qu. 13. concl. 3.*

3 Primò; Quia occidit personam Deo consecratam; hoc autem, est Sacrilegium, non minus, quam si occidisset, in loco Sacro. Neque obstat, quod, metu mortis compulsus, occiderit; Quia, cum occisio Innocentis, priuata auctoritate, sit actio intrinsecè mala, & contra legem naturalem, nullo metu excusari potest à culpà; tenebatur enim, mortem subire potius, quam Clericum innocentem occidere, cum malum culpæ, cuiuscunque malo, etiam propriæ mortis præferre teneretur. Si autem mortis metus, non sufficit ad Clerici homicidium excusandum à culpà, illud consequenter, nec excusare valebit à pœna excommunicationis, ac irregularitatis, illud annexà.

4 Secundò; Quia in ijs, quæ iuri Diuino, ac naturali aduersantur, quale est Clerici homicidium, metus non excusat à pœnà, vt habetur; *c. si quis coacti: 22. quæst. 5. ubi: Si quis coactus, pro vità redimenda, vel pro qualibet causà, vel necessitate periuret; quia plus corpus, quàm animam dilexit, tres quadragesimas pœniteat;* Ergo etiam, in Clerici homicidio, quod legi Diuinæ, ac naturali aduersatur, metus, Sacerdotem homicidam ab excommunicatione, ac irregularitate excusare non potuit.

5 Tertio; Quia in *c. Sacris; de his, qua vi.* Pontifex decernit; communicationem cum excommunicato vitando, factam per vim, & coactionem, excusa-

ri à culpa, quia est simpliciter inuoluntaria; factam verò per metum, non excusari, licet minuat, quia est simpliciter voluntaria: additque: *licet metus attenuet culpam; quia tamen non eam prorsus excludit, cum pro nullo metu debeat quis mortale crimen incurrere; excommunicationis labe credimus inquinari.* Si ergo metus, communicationem cum excommunicato vitando, ab excommunicatione non excusat, quia non excusat à culpà; multò minus excusabit Clerici homicidium ab excommunicatione, ac irregularitate, cum illud similiter non excuset à culpà.

Quartò; quia Vxor, quæ metu mortis, copulam habuit cum fratre Mariti, priuatur iure petendi debitum, quia metus, licet culpam minuat, illam tamen non tollit. Sed hoc idem valet in Clerici homicidio, Ergo etiam, Clerici homicida, excommunicationem, & irregularitatem incurrit; Non minus enim, ei fuit voluntarium homicidium, quam Vxori incestus cum fratre Mariti, nec minus est intrinsecè malum homicidium, quam incestus.

RESOLVTIO,

Respondetur tamen; Sacerdotem, metu mortis, Clericum occidendo, sacrilegium non commisisse, sed simplex homicidium; ideoque neque excommunicationem, aut irregularitatem incurrisse. *Suar. tom. 5. in 3. p. d. 4. f. 3. num. 14. Sanchez tacitè se retractans. lib. 2. sum. c. 10. num. 49. Auila de cens. p. 2. c. 6. d. 8. dub. 5. Vasquez 1. 2. d. 98. c. 3. Clau. reg. lib. 2. cap. 5. num. 11. Salas 1. 2.*

Ec 2 tract.

tract. 13. d. 3. f. 2. num. 14. Suar. tom. 1. de relig. lib. 3. de sacril. c. 2. num. 4. Comitulus lib. 5. quest. 8. & alij apud istos.

8 Primò, quia Sacerdos, Clericum sic occidendo, peccauit solùm contra legem naturalem, prohibentem homicidium, non verò contra legem Ecclesiasticam, ex motiuo Religionis, ac in reuerentiam status Clericalis, prohibentem, ne quis manus violentas in Clericum iniiciat; *can. si quis suadente. 17. qu. 4.* Hæc enim, cum sit lex humana, in eo casu, cum tanto incommodo, ac vitæ discrimine, non obligabat. Circumstantia autem sacrilegij, desumitur ex legis Ecclesiasticæ prohibitione; hæc enim, ex motiuo Religionis, & in reuerentiam status Clericalis, prohibet, ne quis manus violentas in Clericum iniiciat. Cum ergo Sacerdos, metu mortis sibi incusso, Clericum occidens, contra legem Ecclesiasticam non peccauerit, consequenter neque Sacrilegium commisit, neque excommunicationem, aut irregularitatem contraxit; Censura enim non incurritur, nisi peccetur præcisè contra legem Ecclesiasticam, vt docent communiter Doctores in materia de Censuris.

9 Secundò; Quia, quando lex humana, prohibet aliquid, quod est intrinsecè malum; quamuis teneatur quis, mortem potius subire, quam illud agere; hæc tamen obligatio, ex ipsa lege humana non provenit; Hæc enim non obligat cum vitæ periculo; Sed ex vi præcepti naturalis, actionem intrinsecè malam prohibentis. Quamuis ergo Sacerdos, mortem subire potius, quam Clericum occidere teneretur; hæc tamen obligatio, ex lege

Ecclesiastica non oriebatur, sed solùm ex naturali; ideoque peccauit solùm contra legem naturalem, non verò contra Ecclesiasticam. Si autem contra legem Ecclesiasticam non peccauit; neque eius pœnas incurrit; hæc enim transgressoribus solùm sunt impostæ.

Tertiò; Quia, qui furatur, inuincibiliter ignorans, excommunicationem esse furto ab Episcopo impostam; propter furtum, excommunicationem illam non incurrit; Tum quia; *in c. vt animarum: de constit. in 6.* expressè decernitur; sententijs per statuta Ordinariorum prolatis, non ligari ignorantes. Tum quia, Episcopi legem inuincibiliter ignorans, offendit tantum ius naturale, contra quod se agere cognoscit, non verò Episcopi ius positium, quod inuincibiliter ignorat; Ergo solius prius iuris pœnas incurrit, non verò excommunicationem, quæ est pœna, per legem Episcopalem, imposta. Sed etiam Sacerdos, Clericum, metu, mortis, occidens, offendit solam legem naturalem, quæ sola obligabat, non verò Ecclesiasticam; Quia hæc, in eo casu, & cum vitæ discrimine, non obligabat. Ergo ipse etiam, solius iuris naturalis pœnas incurrit, non verò iuris Ecclesiastici; Sicut enim se habet ignorantia, in ordine ad excusandum à legis transgressionem; ita se habet metus, præsertim mortis, in lege humana.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

NEquè obstant rationes in contrarium. Ad primam enim respondetur, Sacerdotem, occidisse personam Deo consecratam,

secratam, solum materialiter; quia circumstantia personæ Sacræ, ratione metus, illum tunc non obligabat, magis quam si occidisset, inuincibiliter ignorans, esse Clericum, siue personam Deo consecratam; Non minus enim metus, habet vim excusandi à legis Ecclesiasticæ transgressione, quam ignorantia inuincibilis, eò quod lex Ecclesiastica non obliget cum graui detrimento ac incommodo. Sicut ergo, si Clericum occidisset, inuincibiliter ignorans, esse Clericum, sacrilegium non commisset, sed simplex homicidium contra legem naturalem; Ita illum occidens, metu mortis compulsus, sacrilegium non commisit, sed simplex homicidium contra legem naturalem, à cuius transgressione, metus, illum non excusauit.

12. Ad secundam respondetur; In ijs, quæ iuri diuino, ac naturali aduersantur, metum non excusare à pœna, ex vi illius iuris debitâ; A pœnâ autem debitâ ex vi alterius iuris, posse optimè excusare; Sicut enim excusare potest à transgressione alterius iuris, nempe humani, ita excusare potest etiam à pœna, per tale ius, transgressoribus impositâ. Atque ita Sacerdotem, de facto, à pœna excommunicationis, & irregularitatis excusauit.

13. Ad tertiam, Respondetur; Pontificem ibi loqui, vel de communicatione in crimine; vt docet *D. Thomas quodlib. II. art. 9.* Vel de communicatione cum iniuriâ fidei, & contemptu censuræ, vt volunt, *Azor. tom. 1. lib. 1. c. 11. quæst. 1. Salas de legibus d. II. f. 1. num. 15. & Sayr. lib. 2. de cens. c. 14. num. 43.* alios referens; In quibus casibus, me-

tus non excusat à culpâ mortali, etiam contra Ecclesiæ prohibitionem, cum Ecclesia, in istis casibus, ubi agitur de bono communi Religionis, obliget etiam cum mortis periculo, vt *Quæst. præced. dictum est.* In his ergo casibus, sicut metus non excusat à culpâ mortali contra Ecclesiæ prohibitionem de non communicando cum excommunicato, ita non excusat à Censurâ.

Ad quartam respondetur; Idem omnino dicendum esse de Vxore, quæ metu mortis compulsâ, comisit incestum, quod dicitur, de Sacerdote, qui metu mortis, Clericum occidit; scilicet, illam incestum commisisse solum materialiter, perinde ac, si inuincibiliter ignorasset, eum, cum quo copulam habuit, fratrem esse Mariti; Ideoque nullam pœnam, à Iure Ecclesiastico impositam incurrisse; cum, ratione metus, nullo modo ius illud offenderit, sed peccauerit solum contrarius naturale, quod illam obligabat ad mortem potius subeundam, quam ad copulam illam permittendam; eadem enim prorsus est ratio, in vno casu, ac in alio.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Si lex aliqua Ecclesiastica, Missæ auditionem præciperet diebus festis sub pœnâ excommunicationis latæ sententiæ; omittentem tunc Missam metu mortis, excommunicationem non incursum, etiam si metus inueteretur in odium, ac contemptum Religionis. Quia omittens Sacrum, tunc peccaret ad summum contra legem

Ec 3 natu-

naturalem de Fide, ac Religione tuendâ; non verò contra legem humanam Ecclesiasticam, quia hæc non obligaret cum tanto incommodo: excommunicatio autem non incurritur, nisi præcisè contra ipsam legem Ecclesiasticam peccetur.

- 16 Secundò; Sacerdotem, qui, ad euadendam mortem sibi, ab alio cominatum, Clericum occidit, non teneri in confessione, Clericatus circumstantiam explicare, sed satisfacere dicendo; *occe-di hominem*. Cum enim hoc peccatum, sacrilegij circumstantiam non habuerit, consequenter illam explicare non tenetur, imo nec potest; confiteretur enim peccatum sacrilegij, quod verè non commisit; nisi tamen simul circumstantiam metus sibi illati explicaret.
- 17 Tertio; Sacerdotem, nullam irregularitatem ex celebratione contraxisse; Quia

non erat in statu Censuræ, ideoque, præmissa confessione simplicis homicidij, licite poterat celebrare.

Quartò; Eum, qui voueret, aliquod peccatum lege naturali prohibitum non committere; V. G. Non fornicari, si deinde, ad euadendam mortem, sibi cominatum, fornicaretur; non peccaturum peccato Sacrilegij contra Votum, sed solum peccato simplicis fornicationis. Cum enim Votum, sit veluti lex quædam priuata, quam homo sibi imponit; obligat solum ad instar legis Ecclesiasticæ, quæ ab homine imponitur; ideoque non obligat, cum graui detrimento, ac incommodo. In Confessione ergo satisfaceret dicendo; *fornicatus sum*; nec circumstantiam Voti explicare teneretur; imo nec posset, vt de circumstantia sacrilegij dictum est.

QVAESTIO XLI.

An metus grauis, à Legis Diuinæ positivæ transgressione, excuset.

CASVS.

CVM plures, in eadem Naui, ad loca Sancta trajcerent, in eaque vnicus esset Sacerdos; accidit vt Navis exortarepente tempestate, ad scopulum alliserit, atque ita fluctibus iactaretur, vt submersionis periculum immineret. Omnes, qui erant in Naui, imminentis periculi timore percussi, ad Sacerdotem statim confugerunt, vt ei peccata confiterentur; Et quia periculum imminens, tempus integrè confitendi non concedebat, singuli, vnum tantum, aut alterum peccatum, confessi sunt. Quæritur; Vtrum, contra præceptum de Confessione, integritate, mortaliter peccauerint.

SVM.

SUMMARIVM.

- 4 Præceptum de Confessione integritate, obligare videtur cum quocumque periculo.
- 5 Sicut lex naturalis.
- 6 Et sicut præceptum de sigillo Confessionis.
- 7 Verè tamen non obligat.
- 8 Præceptum Diuinum de re non intrinsicè mala, regulariter, non obligat cum graui incommodo.
- 9 Nec Deus, per illud, intendit, cum graui incommodo, obligare.
- 10 Sicut, nec aliqua præcepta naturalia, sic obligant.
- 11 Res prohibita, tunc, solùm ex Dei voluntate, est mala.
- 12 Quandoque metus non excusat.
- 13 Præceptum Diuinum positiuum obligat sicut humanum.
- 14 Præceptum de Confessione integritate, obligat, sicut Præceptum de restitutione.
- 15 Præceptum Sigilli, ordinatur ad bonum Sacramenti.
- 16 Adultus, metu mortis, baptismum potest omittere.
- 17 Quandoque lex positiua Diuina, obligat etiam cum vitæ periculo.
- 18 Quæ præcepta naturalia, cum eo periculo, non obligent.

RATIONES DVBITANDI.

- 2 **C**asus est adeo clarus, ac obuius, vt praxis ipsa, nullum dubitationi locum relinquere videatur, Quia tamen, quo clarior est, eo etiam clarius propositæ quæstionis veritatem ostendit; illum examinare hic placuit; Quæ enim de eo dicentur; innumeris alijs casibus applicari poterunt, licet metus, non sit mortis, sed alterius grauis mali imminentis.
- 3 Aliquibus ergo Nauigantes, illi, videntur mortaliter peccasse; Ita *Gerson. p. 2.*

& *Victoria. in relect. de temp. concl. 2. n. 10.*

Primò; Quia fecerunt contra præceptum Diuinum de integritate Confessionis; Nam præceptum Diuinum, obligat, etiam cum quocumque periculo; magis enim, ac strictius obligat, quam præceptum humanum; Hoc autem obligat, etiam cum vitæ periculo; Si enim Princeps, tempore pestis, Medico præcipiat, ne à Ciuitate discedat; tenetur ille, etiam cum vitæ periculo non discedere; Et, si, ad saluandam vitam, discedat, mortaliter peccat. Sicut ergo Medicus, contra Principis præceptum, à ciuitate recedendo, peccaret, quamuis recederet ad vitam saluandam: ita peccarunt Nauigantes, contra præceptum diuinum de confessionis integritate, aliqua peccata in Confessione tacendo; Quamuis propter imminens periculum, ea tacuerint.

Secundò; Quia lex diuina de Confessionis integritate, non minus obligat, quam lex naturalis; Sed lex naturalis, ita obligat, vt nullus metus, ab eius transgressione excuset; Ergo etiam lex diuina de Confessionis integritate; ideoque mortaliter peccarunt Nauigantes, dum metu mortis, aliqua peccata in Confessione tacuerunt.

Tertiò; Quia aliqua præcepta positiua Diuina, de facto obligant, etiam cum vitæ periculo; Ita enim obligat, in omnium sententiâ, præceptum de sigillo Confessionis seruando; de consecratione in duplici specie; Et de sacrificij consumptione; de debitâ Sacramentorum confectio; de extremâ vnctione danda solum infirmo, & non sano; & similia; quæ obligant, etiam cum vitæ periculo. Ergo omnia, cum eodem periculo; obligabunt; Nulla enim apparet ratio, cur aliqua ita obligent, & non omnia. Si autem præceptum de Confessio-

feſſionis integritate, obligat etiam cum vitæ discrimine, excuſare ab illa non potuit Nauigantes, mortis metus; ita vt aliqua peccata in Confefſione tacendo, mortaliter non peccauerint.

RESOLVTIO.

7 R eſpondetur tamen; Nauigantes, aliqua peccata in Confefſione; ob imminens mortis periculum, tacendo, nullo modo peccaſſe. *Suar. de cenſ. dub. 6. ſ. 3. num. 7. & de legib. lib. 3. c. 30. n. 6. Vaſq. 1. 2. d. 162. c. 2. Sanch. lib. 1. c. 18. num. 4. Salas. tr. 3. d. 3. ſ. 1. num. 35. Azor. lib. 1. c. 11. queſt. 2. Clauis reg. lib. 3. c. 7. num. 34. Sotus lib. 1. de iuſt. queſt. 6. art. 4. ad finem corp. & alij communiter.*

8 Primò; Quia præceptum de Confefſionis integritate, quamuis diuinam, cum ſit de re, quæ ex ſe, non eſt intrinſecè mala, ſicut eſt fornicatio, regulariter non obligat cum graui detrimento, ac incommodo; Quamuis enim, Deus, cum iſto rigore, etiam cum vitæ periculo, homines ad ſuæ legis obſeruantiam obligare poſſet; Ex ſuaui tamen prouidentiâ, hac poteſtate non vitur, niſi grauiffimâ aliqua cauſa id exigente; vt quando modus iſte obligandi, ad bonum commune neceſſarius eſt, ac expediens; alioquin falſum eſſet, quod mandata eius grauiſſima non eſſent, nec Chriſti iugum, ſuaue eſſet, & onus leue, ſed potius valde aſperum ac graue. Cum ergo, in hoc caſu, præceptum de Confefſionis integritate, à Nauigantibus, ſine graui incommodo, ſeruari non poſſet, illos non obligabat;

ideoque etiam plura peccata in Confefſione tacendo, illud nullo modo violarunt.

Secundò; Quia, hæc Dei intentio, non obligandi regulariter per ſua præcepta, cum graui detrimento, ac incommodo, ſed humanæ imbecillitati, ac fragilitati, ſe accommodando, ex varijs ſcripturæ locis colligitur. Nam Dauid, ne vnâ cum ſuis, fame deficeret, 1. Reg. 11. panes propoſitionis comedit; quod, lege diuinâ, laicis erat omnino prohibicum; Et tamen hoc factum Dominus non damnauit, vt habetur *Matth. 12.* & die Sabbathi, Diſcipuli, ſine vilo peccato, ſpicas colligebant; Mattathias cum ſuo exercitu, neceſſitate compulſus, pugnavit, *primo Machab. 3.* Et tamen, eo facto, nullum commiſit peccatum; quia, propter vigentem neceſſitatem, excuſabatur. Sicut ergo præcepta iſta, quamuis diuina, non obligabant cum graui incommodo, ita cum graui incommodo non obligat præceptum de integritate Confefſionis.

Tertio; Quia multa præcepta, quamuis ſint de iure naturali diuino, non tamen obligant cum periculo grauis incommodi; Votum enim, quamuis ſit debitum iure diuino naturali, non tamen obligat cum graui incommodo. Reſtitutio, licet iure diuino, ac naturali faciendâ ſit, non tamen obligat, cum fieri non poteſt, niſi cum proprio detrimento longe maiori; Confefſio, quamuis iure diuino ante ſumptionem Eucharistiæ præmittenda ſit, non tamen obligat ſimpliciter, & in omnibus caſibus. Ergo Idem dicendum videtur etiam de præcepto integritatis confefſionis, & aliorum ſimilium præce-

præceptorum diuinorum ; quod scilicet non obligent cum graui incommodo, præcepta enim diuina positiua, non magis obligant, quam præcepta naturalia, cum horum obligatio censeatur omnium maxima.

11 Quartò; Quia, quod lege diuinà positiua prohibetur, non est intrinsecè malum, sed est malum solùm ex voluntate Legislatoris illud prohibentis. Verisimile autem non est, Deum regulariter velle, aliquid esse malum, & ad illud nos obligare, etiam cum graui detrimento, ac periculo ; præsertim, quando præceptum ordinatur ad propriam, ac specialem vtilitatem Operantis, eamque respicit tanquam finem; quale est præceptum de Confessionis integritate, & similia.

12 Dixi tamen, regulariter, quia, si violatio legis diuinæ positiuæ, vel cum fidei, & Religionis contemptu, coniuncta sit, vel cum aliorum offensione, ac detrimento, tunc nullus mortis metus excusat, sed lex obligat, etiam cum mortis periculo ; & hac ratione, mortem subire Fratres Machabei, quia in contemptum diuinæ Legis, ad carnes suillas comedendas, ab impio Rege adigebantur. Similiter, si ob salutem, ac bonum aliorum, diuinæ legis præcepta implere necesse sit, tunc etiam, nullus mortis metus excusat; Vnde, peste seuiente, vel naufragio, aut bello, vel fame premente, Episcopi, vel Presbyteri, neququam excusantur, si metu mortis, greges sibi commissos destituant; vel, si infans vita periclitetur, nec sit, qui ei baptismum conferre possit, præceptum charitatis, & baptismi obligat ad eum baptizandum, ne paruulus, sine baptismo decedens, pereat, quamuis

R. P. Beati Lib. I.

alius mortem minetur, si cum baptizes.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

AD rationes autem in contrarium respondetur, ad primam; Præcepta diuina positiua, quo ad modum obligandi, non differre à præceptis humanis; Vtraque enim obligant solùm humano modo, hoc est, quando impleri possunt sine notabili detrimento, ac incommodo. Neque exemplum Medici, valet. Nam, sicut in politicis, dantur aliquæ actiones, quæ, de se, respiciunt, non bonum commune, sed potius singulorum vtilitatem; Ita in spiritualibus, dantur aliquæ actiones, quæ, de se, respiciunt bonum Religionis, eiusque conseruationem, & aliquæ, quæ respiciunt particularem vtilitatem ipsius Operantis. Sicut ergo, in politicis, operationes, de se, respicientes bonum commune, præcipiuntur per præcepta obligantia, etiam cum vitæ periculo; vt est assistentia Medici, tempore pestis; operationes verò, de se respicientes bonum particulare singulorum, præcipiuntur per præcepta, obligantia solùm, quando sine graui incommodo impleri possunt; Ita in spiritualibus, operationes, de se, respicientes bonum commune Religionis, per præcepta diuina ita præcipiuntur, vt obligent cum vitæ periculo, nec eas omittere liceat, etiam si mortem quis subire deberet; bonum enim commune Religionis, quod in his præceptis attenditur, cuiuslibet damno particulari præponi debet. Atque ita obligat præceptum de sigillo Confessionis; de consecratione

F f in

in duplici specie; & vniuersaliter de debita Sacramentorum confectione. Operationes verò, singulorum vtilitatem respicientes, præcipiuntur per præcepta, obligantia solùm, quando sine graui incommodo impleri possunt; Atque ita obligat, præceptum de integritate Confessionis, & de illà præmittendà ante sumptionem Eucharistiæ; præceptum de baptismo sumendo in adultis &c.

14 Ad secundam; respondetur. Præceptum de Confessionis integritate, obligare, sicut obligat aliqua lex naturalis; obligat enim, sicut obligat præceptum restitutionis; Hoc autem obligat solùm, cum sine graui detrimento impleri potest.

15 Ad tertiam; Iam patet disparitas inter præceptum de sigillo, & præceptum de Confessionis integritate; Nam primùm respicit, de se, bonum commune Religionis; sicut præceptum de non danda absolutione, sine debita iurisdictione; Ordinatur enim ad hoc, vt Confessio non reddatur nimis onerosa, & ne Fideles, ab eà retrahantur; quod immediatè pertinet ad bonum commune Religionis. Secundum verò, ordinatur per se ad bonum ipsius Pœnitentis. Hinc ergo fit, vt primum obliget etiam cum vitæ periculo, secundum verò solùm, quando sine notabili incommodo, impleri potest.

NOTABILIA.

16 Colligitur ex dictis primò; Non teneri Adultum, cum vitæ periculo, Sacramentum baptismi suscipere; quia consulere sibi potest contritione, Dei auxilio, habità; Si tamen Adultus, esset

iam in mortis articulo constitutus, tunc teneretur baptismum non omittere, etiam si Tyrannus mortem statim inferendam minaretur; Quia tunc, nulla daretur sufficiens causa illum omitterendi; illa enim mortis acceleratio, non esset tanti momenti, vt propter eam, Sacramentum, ad salutem tam necessarium omitteret; Cum præsertim, valde difficile sit, ac incertum, per solam contritionem, saluari,

Secundò; Legem diuinam positiuam, obligare cum mortis periculo, quando eius obseruantia includit circumstantiam maioris boni, quam sit, propriam vitam seruare; Atque ita obligat sigillum Confessionis, quia includit circumstantiam maioris boni; maius enim bonum est, quod homines à Sacramento Confessionis non retrahantur, quam quod Titius viuat. Verùm, hæc ratio, reducit ad rationem boni communis, quod semper particulari præferendum est.

Tertiò; etiam aliqua præcepta naturalia affirmatiua; vt est præceptum restitutionis, & præceptum de subueniendo proximo in extremà necessitate constituto; non obligare cum vitæ periculo; quia, cum, vita humana, sit maximum bonum, ius naturale dicitur, non teneri hominem, vitam pro legis cuiuscunque obseruatione exponere, nisi aliunde aliquod malum maximum sequeretur; Vnde, etiam in extrema necessitate, licitum est, rem alienam, inuito domino, accipere; Imo hæc præcepta propterea dicuntur affirmatiua, quia non obligant semper, & ad semper, sed solùm, quando oportet, & sicut oportet, seruato ordine charitatis.

QVÆSTIO XLII.

An Metus grauis, legis naturalis violationem impediât.

C A S V S.

DVMTurcæ, cum Christianis bellum gererent; Fideles quidam, in eorum trementibus captiui, & remigare, & arma ab eis ad Christianos occidendos petita, suppeditare recusarunt; Turcæ tamen, & verberibus, & minis eos ad vtrumque coegerunt; Quæritur; an Fideles, & remigando, & arma suppeditando, mortaliter peccauerint.

S V M M A R I V M.

- 3 Fideles Captiui, arma Turcis suppeditando, videntur mortaliter peccasse.
- 4 Cooperari enim alterius morti videtur intrinsecè malum.
- 6 Non minus, quam blasphemare.
- 7 Opponitur præcepto negatiuo, vt blasphemia.
- 8 Et sicut occisio directa Innocentis.
- 9 Quot modis, operatio, possit esse intrinsecè mala.
- 10 Quot modis, Proximi malo cooperari quis possit.
- 11 Fideles Captiui, arma Turcis suppeditando, non peccarunt.
- 12 Suppeditatio illa, de se, non est intrinsecè mala.
- 13 Posito metu, non est cooperatio voluntaria ad malum.
- 14 Sicut Eucharistia ministratio, occulto Peccatori publicè petenti, ex iustâ causâ, licet.
- 15 Et petitio mutui ab Usurario.
- 16 Armorum suppeditatio est cooperatio solùm materialis.
- 17 Quæ, non est intrinsecè mala.

18 Sicut est formalis.

19 Quæ opponitur præcepto negatiuo.

20 Occisio, est essentialiter cooperatio formalis.

21 Quæ actiones, ratione metus, à peccato excusentur.

22 An excusetur reuelatio secreti.

24 Et Sacramentorum confectio in materiâ dubiâ.

25 Et ignis delatio, & applicatio ad domum comburendam.

R A T I O N E S D V B I T A N D I.

Sicut dantur aliqua præcepta Diuina positiua, quæ obligant solùm humano modo; hoc est; quando sine graui incommodo, impleri possunt; Ita dantur etiam aliqua Naturalia. De his ergo solùm quæritur; An ab eorum transgressione, Metus grauis excuset; Nam à transgressione aliorum, certum est, non excusare.

Aliqui autem putant, Metum, quantumuis grauem, neque ab horum violatione excusare; ideoque Fideles captiuos, quamuis metu mortis compulso, &

F f 2

remi-

remigando, & arma Turcis suppeditando, mortaliter peccasse. Ita *Nauar. c. 27. sum. n. 63. Tolet. c. 24. sum. excom. 5. in fine. Sayr. de censur. lib. 3. c. 7. nu. 8. Suar. to. 5. in 3. p. d. 21. f. 2. Comitol. lib. 5. qu. 8. Beia p. 2. casu 24.*

4 Primò; Quia, quamuis metu mortis, & ad vitæ conseruationem hoc fecerint, aliàs à Turcis occidendi; hoc tamen sufficere non videtur, ad eos à mortali excusandos; Nam arma Turcis porrigendo, verè Christianorum occisioni, ac captiuitati cooperati sunt; Cooperatio autem ad iniustam occisionem, vel captiuitatem, cum sit actio intrinsecè mala, nullo mortis metu excusari potest à mortali.

5 Secundò; Quia, quamuis remigatio, & armorum porrectio, secundum se, & abstracte consideratæ, sint operationes indifferentes; consideratæ tamen in talibus circumstantijs, siue prout hic, & nunc fiunt, sunt veræ cooperationes ad actus iniustos; sunt enim auxilium necessarium, vel vile, Turcis exhibitum ad eorum iniustitias exercendas. Cooperatio autem, ad malum, cum sit intrinsecè mala, nullo mortis metu fieri potest licita. Ergo Christiani, in Turcarum Triremibus, has actiones exercentes, à mortali excusari non possunt.

6 Tertio; Quia non minus est intrinsecè malum, cooperari malo, quam mentiri, vel blasphemare, aut fornicari; Sicut enim hæc, ideo sunt intrinsecè mala, quia non sunt mala, quia prohibita, sed sunt prohibita quia mala; Ita cooperari malo, non est malum, quia prohibitum, sed potius prohibitum, quia malum. Sed mentiri, aut blasphemare, neque ex

metu mortis, & ad vitæ conseruationem, vnquam licet; Ergo neque licebit ad saluandam vitam, actui iniusto, ac peccaminoso cooperari. Cum ergo Christianorum occisio, ac captiuitas, sint actiones iniustæ, neque ad saluandam vitam, potuit Christianis captiuis esse licitum, illis cooperari.

Quartò; Quia, non minus cooperatio ad malum, opponitur præcepto naturali negatiuo, quam mendacium, vel fornicatio; Sicut enim dicitur; *Non mentieris, non mechaberis &c.* ita dicitur; *non cooperaberis peccato, siue ruina spiritali proximi tui.* Ergo cooperatio ad mortem iniustam Christianorum, non minus est intrinsecè mala, quam fornicatio; Ideo enim fornicatio est intrinsecè mala, quia opponitur præcepto naturali negatiuo; vel saltem eius malitia intrinseca ex eo colligitur. Sed etiam cooperatio ad malum, opponitur præcepto naturali negatiuo charitatis. Ergo hæc etiam, erit intrinsecè mala; Ideoque, ex nullo titulo, vnquam licita; Hinc enim est, quod præcepta naturalia negatiua, dicantur obligare semper, & ad semper, quia, cum prohibeant actiones intrinsecè malas, illas absolute prohibent, in quacunque circumstantia, etiam si mortis periculum immineat. Quamuis ergo Christiani captiui, metu mortis coacti, arma Turcis porrexerint, ad Christianos iniuste occidendos, non propterea excusari possunt à mortali.

Quintò; Quia, si Christiani captiui, in Turcarum Triremibus existentes, quamuis metu mortis tormenta bellica, contra Christianos in bello pugnantes,

ex-

explosissent, certè mortaliter peccassent, quia, ex nullo mortis metu, licet directè, & per se, innocentem occidere. Ergo similiter, quamvis metu mortis, arma Turcis contra Christianos porrexerint, mortaliter peccarunt; quia sicut ex nullo mortis metu licet, innocentem occidere; ita ex nullo mortis metu licet, eius mortì cooperari.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò; Duplìter posse operationem aliquam, dici intrinsecè malam; primò ex eo, quod secundum se, absolutè, & sine vllò respectu ad aliquid extrinsecum, sit talis. Et hæc, ita est mala, vt nullà concessione, nullo fine, nullà additâ circumstantiâ, fieri vnquam possit bona; Cum enim eius malitia, ex illius substantiâ, & essentia secundum se considerata, oriatur; sicut essentia, aut substantiâ, per nullam circumstantiam tollitur, aut mutatur; Ita, per nullam circumstantiam, tollitur, vel mutatur, eius malitia, Huiusmodi autem sunt; Mendacium, blasphemia, idololatria, & similia; Cum enim, tota malitia blasphemie, consistat in hoc, quod sit dictum aliquod contra Deum; & idololatriæ, vt sit cultus creaturæ pro Deo. Et Mendacij, vt sit dictum contra mentem; Quæcumque circumstantia addatur huic dicto contra Deum, nunquam mutabitur malitia blasphemie, quia semper remanebit essentia blasphemie, in quâ fundatur eius malitia. Secundò; Dici potest operatio intrinsecè mala, non absolutè, & secundum se, sed solùm respectiue, vel per ordinem ad aliquem finem extrinse-

cum malum, ad quem hic & nunc, ordinatur; vel ratione alicuius circumstantiæ malæ, cum quâ coniungitur; Et hæc, ita est mala, vt tamen fieri possit non mala, imo etiam bona; Cum enim, circumstantia illa, quæ ex parte operationis, & obiecti, est necessaria, vt malitia confurgat, aut Dei voluntate, aut aliâ ratione mutari possit, ipsâ operationis substantiâ permanente, tolli consequenter à tali operatione potest malitia, per mutationem talis circumstantiæ. Huiusmodi autem sunt; acceptio rei alienæ, inuito Domino; Occisio innocentis; abscissio manus; & similes. Si enim Deus, alicui concederet, rem alterius accipere; per hanc concessionem, iam tolleretur circumstantia ad furtum necessaria; quia res illa, à Deo, rerum omnium absolutissimo Domino concessa, iam non esset amplius aliena, quod tamen ad furtum necessariò requiritur. Similiter, quia ad hoc, vt occisio hominis, priuatâ auctoritate, sit iure naturæ, & ex obiecto mala, requiritur vt non sit ad propriam defensionem; Ideo, si quis, Inuasorem propriâ auctoritate, ad sui defensionem occidat, quia mutatur circumstantia, non peccat. Denique, quia, ad hoc, vt abscindere sibi manum, sit ex obiecto malum, debet esse cum eâ circumstantiâ, vt non sit ad totius conseruationem; Ideo, ad mortem euadendam, licitum est, sibi manum abscindere, quia tollitur circumstantia, quæ ad abscissionis malitiam, erat necessariò requisita; bonum enim partis, necessario est ordinatum ab bonum totius, ideoque huic postponendum, sicut bonum priuatum, bono communi.

10 Aduertendum est secundò; Dupliciter posse aliquem Proximi malo, vel temporali, vel spiritali cooperari; scilicet, vel per actionem determinatam ad illud malum, & illius inductiã; vel per actionem, ex se, indifferentem, sed quæ hic, & nunc ab Agente principali applicatur, & extrinsecè ordinatur, tanquam medium ad illud malum. Dupliciter enim potest quis ad alterius occasionem cooperari, vel simul cum homicida occidendo, vel puluerem tormentarium, aut fustem, aut gladium ministrando. Primo modo, nunquam licet malo cooperari, etiam si mortis periculum aliàs imminet, quia est cooperatio formalis; & actio intrinsecè mala. Secundo modo, aliquando, ex iustà causà, licet; quia est cooperatio solum materialis, imo potius mali permissio, quam cooperatio ad illud; Hæc autem, ex iustà causà, licet; neque enim ex charitate, proximi malum, etiam cum vitæ periculo, impedire tenemur, sed solum, cum sine graui nostro incommodo possumus; licet teneamur etiam cum vitæ periculo, proximi malum non procurare, illique positiuè, & formaliter non cooperari. Tria autem necessariò requiruntur, vt cooperatio materialis ad alterius malum, sit licita; primò, vt actio, quæ ponitur, ex se, ad illud malum non sit determinata sed indifferentis, sicut gladij ministratio non est ex se determinata ad occisionem; potest enim quis gladio, etiam ad alium finem, quam ad occidendum vt. Secundò, vt ponatur, non temere, sed ex aliquà iustà causà, vt, sit ministrans, esset famulus, & gladium ministraret, ne à Domino eijceretur. Tertio denique, vt proximi malum, vel impediri non possit,

vel saltem illud quis impedire non teneatur, sed possit permittere. Seruus enim Homicidæ, homicidium impedire cum graui suo detrimento, ac incommodo, non tenetur. His positis,

RESOLVTIO.

AD Casum respondetur; Christianos, 11 in Turcarum triremibus captiuos, metu mortis, remigando, & arma ad Christianos occidendos porrigendo, mortaliter non peccasse. *Vasq. opusc. de scand. art. 8. dub. 7. Sanch. lib. 9. matr. d. 31. in fine, & lib. 1. sum. cap. 7. num. 18. Reginald. tom. 2. lib. 21. num. 119. Azor. tom. 1. lib. 2. c. 17. quest. 6. & lib. 8. c. 23. q. 17. Layman. lib. 2. tract. 3. c. 13. n. 5. Filiuc. tom. 2. tr. 22. c. 5. num. 147. P. Nauar. lib. 3. de rest. c. 4. num. 62. Rebell. tom. 1. de oblig. p. 1. lib. 2. de rest. quest. 14. f. 7. Auila de cens. p. 2. c. 6. d. 8. d. 5. c. 3. & alij communiter.*

Primò; Quia remigatio illa, de se, 12 non erat intrinsecè, & absolutè mala, sed indifferens; erat enim delatio triremis per mare, quæ Turcæ, benè, & malè vti poterant; Et quod de facto malè, & in Christianorum perniciem vsi sint, ortum est merè ex ipsorum malitia. Ergo nulla est ratio, cur Fideles captiui, ad saluandam vitam, illam ponere licitè non potuerint; illam enim ponendo, non cooperati sunt formaliter, sed solum materialiter damno Christianorum quatenus posuerunt aliquid, ex quo, præter illorum voluntatem, ex solà Turcarum malitiã, sequutum est illud damnum, quod ipsi, tanto suo incommodo, impedire non tenebantur.

Se-

13 Secundò; Quia remigatio illa, in tantum fuit mala, in quantum fuit cooperatio voluntaria ad damnum Christianorum, nullam enim aliam malitiam habere potuit, quam voluntariæ cooperationis. Sed, quando metu mortis ponitur, iam non censetur amplius cooperatio voluntaria ad damnum Christianorum; iam enim non tenebantur amplius, tale damnum impedire, quod tamen necessariò requiritur, ut damnum illud, respectu ipsorum dici possit voluntarium; Cum Deo non dicantur voluntaria peccata nostra, quamvis ad illa nobiscum physicè concurrat; solum quia illa impedire non tenetur. Ergo remigatio, metu mortis ab illis posita, non fuit mala, quamvis ex ipsà, per accidens, & præter intentionem Fidelium captiuorum secuta sit occisio, & captivitas Christianorum; fuit enim tunc mera permissio illius damni, quæ, ex iustà causà, est licita; sicut Deo est licita permissio peccati, cum tunc non tenerentur cum tanto incommodo, ac vitæ periculo, damnum illud impedire, sicut Deus peccata nostra impedire non tenetur.

14 Tertiò; Quia potest Parochus, sine vllà culpà, imò debet, peccatori occulto, publice petenti, Eucharistiam ministrare, quamvis eius indignitatem, vel priuatum, vel ex confessione sciat; si enim illi Eucharistiam publice negaret, vel eum infamaret, vel eius Confessionem reuelaret; Ergo à fortiori, potuerunt Fideles captiui, metu mortis in Turcarum triremibus remigare, quamvis scirent, illam remigationem Christianis per accidens fore nociuam. Non minus enim remigatio, de se, est aliquid in-

differens, quam ministratio Eucharistiæ; nec minus, Turcæ, ex suà malitià, eà male vsi sunt, quam peccator occultus, ex suà malitià, male vtatur Eucharistiæ ministracione: Nec minus Fideles captiui, iustam causam habebant illam ponendi, quam Parochus, Eucharistiæ ministracionem; nec magis ipsi tenebantur impedire damnum Christianorum, quam Parochus sacrilegium, siue indignam sumptionem peccatoris occulti. Sicut ergo, Parochus, occulto peccatori Eucharistiam ministrando, non peccat, Ita non peccarunt Fideles captiui, remigando, & arma Turcis contra Christianos porrigendo. Sicut enim, Eucharistiæ ministratio non est mala prout procedit à Parocho, sed solum prout subest directioni peccatoris, qui eà male vtatur; Ita remigatio, non est mala, quatenus procedit à Fidelibus captiuis, sed solum prout subest directioni Turcarum, qui eà vsi sunt in damnum Christianorum.

Quartò; Quia potest quis, ex iustà causà, licite petere mutuum ab Vfurario, quamvis certò sciat, eum non daturum nisi cum vsuris. Ergo etiam Fideles captiui, licite potuerunt, metu mortis, in Turcarum triremibus remigare, quamvis scirent, Turcas, illà remigatione vsuros in damnum Christianorum; Sicut enim, in primo casu, tota malitia vsuræ, est ex parte Vfurarij, qui petitionem mutui, ex se indifferentem, determinat ad vsuras; Ita, in secundo, tota malitia fuit ex parte Turcarum, qui remigationem, ex se, indifferentem, determinarunt ad damnum Christianorum.

OBIE-

OBJECTIONVM SOLVTIO.

- 16** **N**eq; obstant rationes in contrarium. Nam ad primam respondetur; Fideles captiuos, arma Turcis porrigendo, Christianorum morti esse cooperatos, solum materialiter, & quasi permissiue; in quo nullum fuit peccatum, cum ipsi, eorum mortem, cum tanto suo incommodo, impedire non tenerentur.
- 17** Ad secundam respondetur; remigationem, in illis circumstantijs consideratam, fuisse cooperationem solum materialem ad damnum Christianorum, quatenus à Turcis ad illud fuit determinata; sicut Eucharistia ministratio peccatori occulto, est cooperatio ad eius sacrilegium, solum materialis, quatenus ab ipso peccatore ad hoc determinatur. Cooperatio autem materialis, non est intrinsecè mala, sed, ex iustà causà, licet, vt dictum est.
- 18** Ad tertiam respondetur; cooperari malo formaliter, esse intrinsecè malum, sicut mentiri, vel fornicari; ideoque nunquam licere etiam ad vitæ conseruationem; Cooperari verò, solum materialiter, nullo modo esse intrinsecè malum, sed, ex iustà causà, esse licitum, cum etiam Deus, vt causa efficiens ad opus materiale peccati concurrat, sicque illi materialiter cooperetur.
- 19** Ad quartam responderetur similiter; Cooperationem formalem ad malum, opponi præcepto naturali negatiuo, sicut opponitur fornicatio, aut mendacium; Non verò cooperationem solum materialem. Fideles autem captiui, remigando cooperati sunt solum materialiter damno Christianorum, quod, ex iustà causà,

potest aliquando, non solum esse licitum, sed etiam debitum ex iustitià; Vxor enim, ex iustitià, debitum Viro petenti tenetur reddere, quamuis sciat, illum habere Votum castitatis, sicque illicite petere, & consequenter, se eius sacrilegio materialiter cooperari.

Ad quintam respondetur; Bombardæ explosionem, non esse actionem ex se indifferentem, quâ aliquis bene, & male vti possit, sed esse, ex se, determinatam ad mortem Christianorum, & eorum occisionem; ideoque essentialiter esse cooperationem formalem, & intrinsecè malam, quæ, ex nullo mortis metu, potest esse licita; At remigatio, & armorum portectio, cum sint, ex se, actiones indifferentes ad bonum vel malum vsum, consequenter sunt cooperatio solum materialis ex Turcarum malitiâ; ideoque, prout processerunt à Fidelibus captiuis, potuerunt esse bonæ, ac licitæ.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; non solum prædictas actiones excusari à peccato; sed etiam, asportare necessaria ad bellum contra Christianos; admouere scalas, & machinas ad muros; Turcas humeris sustentare; iuuare ad castra munienda; ad propugnacula ædificanda &c. neque solum, metum mortis propriæ, huiusmodi actiones à peccato excusare, sed etiam metum mortis comminatæ Filij, Vxori, aut alijs consanguineis, imò etiam personæ arctissimâ amicitia coniunctæ; Quia talis metus, est cadens in

Vi.

Virum constantem; cum istorum mala, ratione consanguinitatis, vel amicitia, merito reputentur tanquam propria.

22 Secundò; licitum esse, ad mortem euadendam, admouere scalam furari volenti, ensẽm vendere, vel commodare, alterum occidere volenti, cymba transfuchere duellum committere volentes, aut alium interficere &c. quia omnes huiusmodi actiones, non sunt intrinsecè, & ex obiecto malæ, sed indifferentes; ideoque ab ijs non tenetur quis abstinere, cum vitæ periculo.

23 Tertio: Dari aliqua, quæ quamuis præcepto naturali negatiuo sint prohibita, in necessitate tamen, ac vitæ periculo, sunt licita; abscindere enim sibi manum, ad mortem euadendam, est licitum, sicut est etiam reuelare peccatum occultum, vel secretum alterius, vel probabili peccandi periculo se exponere; vel ensẽm Domino furioso restituere; Quia, cum hæc, ex obiecto, non sint mala, sed solum ex circumstantijs extrinsecis; metu mortis, cohonestari possunt, & à peccato excusari.

24 Quarto: licitum esse Sacerdoti, metu mortis, Sacramenta conficere in materia, vel formâ dubiâ; V. G. Eucharistiam conficere cum pane ex spelta confecto; quia licet, conficere, vel ministrare Sacramentum cum materia, vel formâ du-

bia si absolute consideretur, videatur malum ex obiecto, eo quod Sacramentum, irritationis periculo exponatur; suppositâ tamen circumstantiâ periculi mortis, desinit esse malum, quia tunc, illi periculo non exponitur temere, sed ex causâ rationabili, quod non videtur illicitum; sicut non esset illicitum, si mortis periculum immineret ei, qui suscepturus est Sacramentum, vt omnes concedunt, neque enim peccaret quis, si moriturum, aquâ naturali deficiente, baptizaret aquâ ex sale resolutâ.

Quinto: Si aliqui Ignem portarent, vt illum domui alicuius applicarent, & transeuntem cogèrent, vt ipsos ad illum ignem deferendum iuaret; non solum non peccaturum hunc, deferendo ignem, sed neque illum domui applicando, ad mortem euadendam, dummodo tamen in eâ non essent homines; Quia delatio ignis non est, ex obiecto, mala, sed indifferens; & transiens, in eo casu, esset in extremâ necessitate illius domus, ad vitam propriam conseruandam; Ergò, sicut licitum esset, eam sibi accipere, ita licet per ignis applicationem eam destruere. Si tamen in eâ essent homines, non liceret; Quia tunc ignis applicatio domui esset intrinsecè, & ex obiecto mala; esset enim actio directè, ac per se illorum hominum innocentium interfectiua.

QVAESTIO XLIII

An Metus actuum valorem impediatur.

C A S V S.

DVM Vir quidam valde nobilis, propter homicidium ei falso impositum, iam damnatus esset ad mortem; Iudex ei vitam, ac libertatem promisit, si eius Filiam duceret in vxorem; ipse autem ad saluandam vitam, eam duxit; postea verò, propria innocentia probata, dubitare coepit, an Matrimonium illud fuerit validum. Quæritur, Vtrum fuerit validum.

S V M M A R I V M.

- 3 Metus reddere videtur Matrimonium coactum, ac nullum.
- 5 Causat inuoluntarium solum secundum quid.
- 6 Quinam dicatur ortus ab extrinseco, qui ab intrinseco.
- 7 Matrimonium, celebratum ad mortem vitandam, est validum.
- 8 Est liberè assumptum, vt medium, ad mortem vitandam.
- 9 Quidquid est inuoluntarij, oritur ab ipso Contrahente.
- 10 Votum, ex simili metu emissum, tenet.
- 11 Matrimonium, à quocumque offeratur, vt medium ad vitandam mortem; semper, eodem modo, est liberum.
- 12 Tota coactio, est ab ipso delicto Contrahentis.
13. Quando oritur ab intrinseco, non tollit consensum debitum.
- 14 Nec animus extorquendi nocet, si non manifestatur.
- 15 Matrimonium ex metu cum Concubina contractum, est validum.
- 16 Sicut etiam contractus, à detruso in Carcerem, celebratus.
- 17 Et Matrimonium, cum Medici Filia initum.

R A T I O N E S D V B I T A N D I.

Sicut Metus grauis, in ordine ad aliqua præcepta, habet vim excusandi à culpa, & à pœna; Ita quæritur; An aliquando saltem, habeat vim, etiam actuum valorem impediendi; eam enim habere videtur. Ideoque Matrimonium, simili metu, à Viro nobili contractum, etiam iure naturæ, asserunt esse nullum. Molina 10. 2. de Iust. d. 167. & 326. art. 2. Salas 1. 2. quæst. 6. art. 6. tract. 3. d. 3. sect. 1. num. 8. D. Bonauent. & alii quos referunt, Lessius lib. 2. c. 17. d. 6. & Rebell. lib. 2. d. matr. q. 9. num. 8.

Primò: Quia videtur metu mortis fuisse coactum; nunquam enim, eo timore secluso, Vir nobilis innocens, feminam tam disparis conditionis in Vxorem duxisset; Cum ergo eam, metu mortis coactus,

coactus, duxerit, non videtur voluntariè duxisse, & consequenter nec valide.

4 Secundò; Quia omnis contractus, sine consensu, est nullus; Eius enim essentia, in consensu consistit; *l. obligationem. ff. de action. § obligat.* sed ubi adest metus, deficit consensus; nihil enim consensui tam contrarium est, quam vis, atque metus, *reg. 117. de reg. iur.* Ergo omnis contractus, metu initus, est nullus, & consequenter à fortiori, etiam Matrimonium; Hoc enim, maiorem adhuc, ac pleniorè exigit libertatem, quam ceteri contractus, cum semel initum, sit omnino irrevocabile, sicut est etiam professio religiosa; quod alii contractus non habent.

NOTABILIA.

5 **A**duertendum est primò, Metum non causare involuntarium simpliciter, sicut causant ignorantia, ac error; sed solum secundum quid; Actio enim, quæ fit ex metu, considerari potest, vel cum omnibus circumstantiis annexis, vel sine illis, siue ab illis præscindendo. Primo modo considerata, dicitur voluntaria, quia fit ex electione. Secundo modo considerata, dicitur involuntaria, quia fit cum tristitiâ, ac repugnantia; nec, remotis illis circumstantiis, fieret. Sic proiectio mercium in mare ex metu tempestatis certum naufragii periculum afferentis, si consideretur in circumstantiâ naufragij, dicitur voluntaria, quia Mercator, sciens, & volens, ad mortis periculum euadendum, eligit potius merces proijcere, quam illas servare. At verò, si consideretur secundum se, & præscindendo à tali periculo, dicitur involuntaria, quia Mercator, dum mer-

ces proijcit; cum tristitiâ proijcit, & si periculum illud non immineret, non proijceret. Dicitur tamen simpliciter voluntaria, & involuntaria secundum quid, quia est voluntaria, prout est actu, realiter, & à parte rei; involuntaria verò solum prout est in apprehensione; Vnum quodque autem, dicitur esse simpliciter tale, quale est realiter, & à parte rei; secundum quid verò, quale est solum in apprehensione.

6 **A**duertendum est secundò; Metum oriri in nobis posse, vel ab intrinseco, vel ab extrinseco. Oriri dicitur ab intrinseco, quando nobis incutitur, vel ab infirmitate, vel ab aliquo delicto, vel à tempestate, vel ab aliquâ Ferâ, vel ab aliâ quacumque causâ naturali. Oriri dicitur ab extrinseco, dum à causâ aliquâ liberâ nobis incutitur, vt, dum quis incidit in Latrones mortem comminantes. Hic autem, dupliciter incuti potest. Primo, non ad aliquem actum, aut contractum extorquendum, sed alia de causâ. Vt, si Iudex Reo mortem minetur propter delictum ab eo commissum. Secundò; ad aliquem actum, vel contractum extorquendum. Vt, si Iudex aliquem Innocentem in carcerem conijciat, ad Matrimonium, aut alium contractum ab eo extorquendum. Et hic etiam incuti potest, vel iustè; Vt si quis iustam delicti accusationem minetur; vel iniuste; Vt, si minetur mortem, priuatâ auctoritate inferendam. Quocumque ex his modis incutiatur, nunquam tollit voluntarium simpliciter, & ad actuum valorem sufficiens. Quare, stando in iure naturali, contractus, & alij actus quicumque, metu facti, nunquam erunt inualidi, ex defectu

Gg 2

consen-

consensus, ad valorem requisiti, ac sufficientis, sed ad summum, esse poterunt invalidi, ex vi iuris positiui. His positis,

RESOLVTIO.

7 **R**espondetur: Matrimonium, à Viro nobili Innocente cum Filia Iudicis contractum ad mortem vitandam, fuisse validum. *Azor. lib. 1. c. 11. quest. 6. Lessius lib. 2. c. 17. d. 6. num. 42. Sotus 4. d. 29. quest. 1. ar. 3. Henric. lib. 11. de Matrim. c. 9. nu. 4. Sanch. lib. 4. matr. d. 8. num. 4. & d. 14. num. 2. & alii innumeri ab his relati.*

8 **P**rimò: Quia Vir nobilis à nullo fuit compulsus ad Matrimonium illud contrahendum, sed solùm à se ipso; Nemo enim Matrimonium illud ab eo exegit, sed ipse illud sponte elegit, tanquam medium, à Iudice sibi oblatum, ad mortem euadendam. Ergo Matrimonium illud, fuit omnino spontaneum, & voluntarium; ideoque validum.

9 **S**ecundò: Quia, quidquid inuoluntarij in eo Matrimonio reperitur; totum ortum habuit ex ipsa delinquente, eiusque delicto; Iudex enim metum non incussit, sed potius metum, à delinquente iam aliunde ex delicto conceptum, abstulit, illà conditione oblata, ac eo medio exhibito, ad mortem euadendam. Metus autem, ortus ab ipso delinquente, non tollit rationem voluntarij sufficientis ad valorem Matrimonij, sicut illam non tollit metus mortis, ex graui aliqua infirmitate conceptus.

10 **T**ertio: Quia, Votum ex simili metu emissum, tempore aegritudinis, vel tempestatis, est validum, vt habetur *in c. si*

nobis. de regul. Ergo validum erit etiam Matrimonium; Ad huius enim valorem sufficit ea libertas, quæ est sufficiens in Voto.

Quarto: Quia, si aliquis Tertius Viro nobili, eam immunitatem à morte, simili conditione proposita, obtulisset, fuisset vtique validum Matrimonium; Ergo validum etiam fuit, quamuis ea conditio ab ipso Iudice fuerit proposita; Metus enim ideo contractum irritat, quia tollit omnimodam libertatem consensus, vt de Matrimonio habetur *c. cum locum. de sponsal.* Hanc autem, non minus tollit, quando oritur ab ipso Contrahente, vel ab aliquo Tertio, quam quando oritur à Iudice; A quocumque enim inferatur, verè tunc propriè non inferatur, sed potius aufertur, oblato medio ad malum euadendum.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

Ad rationes in contrarium, respondetur; Ad primam; Virum nobilem, à nullo extrinseco fuisse coactum, sed à se ipso, suoque delicto; Iudex enim, metum non intulit, sed potius abstulit, eo medio illi ad mortem euadendam proposito; Coactio autem, quæ prouenit ab intrinseco, non est propriè coactio, nec tollit libertatem sufficientem ad Matrimonium, & quemcunque alium contractum.

Ad secundam respondetur; metum, præsertim ortum ab intrinseco, sicut non tollit consensum, nec voluntarium, aut liberum simpliciter, sed solùm secundum quid; ita non tollere consensum sufficientem ad valorem Matrimonij, & cuius-

cuiuscumque alterius contractus; ad horum enim valorem, ille consensus sufficit, qui satis est ad valorem voti; Votum autem, factum ex metu quantumvis graui, tempore ægritudinis, vel tempestatis, ab omnibus censetur validum.

COROLLARIA.

14 **C**olligitur ex dictis primò; Quamuis Iudex animum habuerit incutiendi Viro nobili metum ad Matrimonium ab eo extorquendum, si tamen ei hunc animum non significauit, adhuc Matrimonium fuisse validum; quia, cum Vir nobilis eum animum non cognouerit, eo metu ad Matrimonium celebrandum coactus non est, sed sua spontè illud, tanquam suæ incolumitatis medium, elegit.

15 Secundò: Matrimonium cum Concupinâ contractum metu mortis præsentia-

neæ, ex morbo, aut naufragio, aut inferno, esse validum, quia huiusmodi metus, non est ab vilo incussus ad Matrimonium extorquendum.

Tertiò: Contractum à detruso in carcerem celebrato, esse validum, si in Carcerem non sit detrusus ad ipsum contractum extorquendum. Quia, licet metus carceris grauis sit, cum tamen ad contractum extorquendum non sit incussus, contractum non inualidat.

Quartò: Si Medicus, lethali morbo oppresso mederi nolit, nisi eius Filiam in Vxorem ducat, aut alium contractum faciat, validum fore eum contractum, timore mortis ab Egro celebratum. Quia timor mortis non est incussus à Medico, sed à morbo; Medicus autem solum Matrimonium, vel contractum petit, tanquam sui laboris stipendium.

QVAESTIO XLIV.

An metus, ad actum aliquem extorquendum, iustè incussus, eius valorem impediatur.

C A S V S.

1 **T**ITIVS, Vxori in adulterio deprehensæ, minarus est mortem, auctoritate Iudicis, infligendam, nisi Monasterium ingrederetur, ibique profiteretur, Vxor autem, mortis metu coacta, Monasterium ingressa est, ibique suo tempore, professionem emisit. Quæritur: Vtrum professio fuerit valida.

S Y M M A R I V M.

2 Metus, ad actum extorquendum, iustè incussus, Professionem irritare videtur.

3 Vere tamen, non irritat.

9 Metus iustus, ab alio propriè non incutitur.

10 Sicut Egro non incutitur à Medico.

Gg 3

11 Ori-

- 11 *Oritur à proprio delicto.*
 12 *Nec ad Professionem obligat absolute.*
 13 *Cum possit quis renuere.*
 14 *Obligat solum sub conditione.*
 15 *Nec ad hoc, per se, ordinatur.*
 16 *Donatio, Latroni, ex metu facta, cur sit rescindenda.*
 17 *Mina iniusta, Matrimonium irritant.*
 18 *Pecunia metu, vt pretium extorta, retineri potest.*
 20 *Metus iustus, non tollit voluntarium, saltem in causa.*
 21 *Metus iustus, non est cadens in constantem Virum.*

RATIONES DVBITANDI.

- 2 **I**N Casu præcedenti, metus, à nullo fuerat incussus ad Matrimonium extorquendum, sed erat ortus à proprio delicto, quamuis falsò; eoque metu supposito, Matrimonium Viro nobili fuerat à Iudice oblatum, tanquam medium, ad mortem vitandam. At in præsentì, metus Vxori adulteræ incutitur à Marito, ad professionem ab eà extorquendam. Propterea, professio sic emissà, videtur fuisse inualida. *Philarc. de off. Sacerd. p. 2. lib. 2. c. 8. Socus lib. 7. de iust. quest. 2. ar. 1. Nauar. com. 4. de regul. num. 76. & alijs.*
- 3 Primò; Quia, videtur, metu mortis iniuste extorta; quamuis enim, ipsa timori causam dederit per suum delictum, ideoque metus fuerit iustus; delictum tamen, illam non obligabat ad professionem; Ergo nec ad illam obligari poterat per metum, ex tali delicto ortum;

ideoque iniuste adhibitus est ille metus, ad professionem extorquendam.

Secundò; Quia nemo ad professionem, vel Matrimonium obligari potest ab alio, quàm à se ipso; hi enim status summam requirunt libertatem. Ergo Titius, ratione delicti, Vxorem obligare non poterat ad professionem; si enim hæc, iuste renuere poterat, ille iuste cogere non poterat; ideoque professio, ratione coactionis, & defectus plenæ libertatis, fuit inualida.

Tertiò; Quia delicti accusatio, ordinatur ad punitionem, non verò ad professionem. Ergo Titius, iniuste, accusationis minas adhibuit, ad professionem ab Vxore extorquendam; Vnde consequenter, professio sic extorta, fuit inualida.

Quartò; Quia, si quis, vt latebras latroni fugienti concedat, omnium bonorum suorum donationem ab illo extorqueat, iniustitiam committit, & talis donatio rescindi potest, quia illum cogit latebras emere plus iusto. Ergo multo maiorem iniustitiam committet, si extorqueat professionem; Tunc enim, pro latebrarum pretio, petit rem, quæ in infinitum illarum ualorem excedit. Sicut ergo alij contractus, ex tali metu initi, essent rescindendi, ita professio, erit irrita; Id enim, quod sufficit ad alios contractus rescindendos, sufficit ad irritandam professionem, cum hæc, semel valida, rescindi amplius non possit, sicut nec Matrimonium.

Quintò; Quia, in *c. veniens de spons.* Matrimonium cuiusdam Adolescentis, à parentibus cuiusdam puellæ, in lecto cum eà reperti, irritum iudicatum est, quia ab eis eam ducere coactus est, & tamen metus

metus fuit iustus, cum ipse Adolefcens fuerit in culpâ. Ergo metus, quamuis iuste incuffus, fufficit ad irritandum Matrimonium, & confequenter etiam profefionem, cum eadem profus conditiones, ad vtriusque valorem requirantur.

RESOLVTIO.

8 **R**espondetur tamen; Profefionem, ab Vxore Titij emiffam; ex metu iuste ab illo incuffo, ad eandem profefionem extorquendam, fuiffe validam. *Sanchez. lib. 4. matr. d. 13. num. 3. & lib. 4. sum. c. 3. num. 9. Lessus lib. 2. c. 17. d. 6. num. 40. Nau. lib. 3. conf. tit. de regul. c. 27. nu. 3. Gutierrez de iuram. p. 1. c. 57. num. 5. Sotus lib. 7. de iust. quæst. 2. ar. 1. ad 1. Syluester v. metus quæst. 6. Henrig. lib. 11. matr. c. 9. Suarez tom. 3. de relig. lib. 6. c. 3. nu. 3. & alij communiter.*

9 Primò; Quia à Titio nullus Vxori metus proprie incuffus est, sed potius, metu illi aliunde incuffo ex proprio delicto, oblata est ei profefio, in remedium timoris, & ab ipsa Vxore sponte electa est. Ergo nulla est ratio, cur valida non fuerit. Titius enim, metum non intulit, sed potius abstulit, oblata profefione tanquam medio ad pœnam delicto debitam euadendam.

10 Secundò; Quia, si infirmo grauiter ægrotanti minetur Medicus, se illi nolle mederi, nisi eius Filiam ducat in Vxorem, valet Matrimonium, vt dictum est; quia non Medicus infert metum, sed morbus; & Medicus solum exigit Matrimonium, tanquam sui laboris sti-

pendium, in quo ei iniuriam non facit; cum ex iustitia ei mederi non teneatur. Ergo valebit etiam profefio, à Titij vxore delinquente emiffa, metu iustæ pœnæ alias adulterio debitæ, & sibi iuste ab eo comminatæ; quia, non Titius metum intulit, sed delictum, & Titius solum profefionem petijt, tanquam mercedem, ac pretium, desistendi ab accusatione; nec ei in hoc iniuriam intulit, cum lege iustitiæ non teneretur, eam non accusare, eiusque punitionem non procurare; quidquid sit, an hoc sit pretium excedens, vel iustum.

Tertiò; Quia ideo Matrimonium, 11 propter Medici minas, ab ægro cum eius filia contractum, est validum, quia metus, à quo æger mouetur ad contrahendum, censetur tunc potius oriri ab ægritudine intrinsecâ, quam extrinsece à Medico incuti. Sed etiam metus, à quo Titij Vxor mota est, ad profefionem emittendam, censetur potius ortus à delicto intrinseco, quàm extrinsece incuffus à Titio; intra ipsam enim, erat iusta causa timendi, & radix, ac initium timoris, nempe delictum; Ergo etiam profefio, à Titij Vxore, propter Titij minas emiffa, fuit valida; metus enim ab intrinseco contractuum valorem non tollit.

Quartò; Quia Titius, minans Vxori 12 punitionem, per Iudicem infligendam, nisi profefionem emitteret, illam non obligauit ad aliquod malum, quod alias non esset debitum; Ergo nullam ei iniustitiam fecit, profefionem extorquendo; non enim extorsit, malum aliquod aliàs indebitum inferendo.

OBJECTIO.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

13 **A**D rationes in contrarium responde-
tur: Ad primam; Titij Vxorem,
nullo modo fuisse per metum obligatam
ad professionem emittendam; potuit
enim iusto tenuere; sed professionem so-
lùm ei fuisse oblatam tanquam medium,
ad pœnam alias iam sibi ex delicto de-
bitam, euadendam. In hoc autem,
nulla potuit esse iniustitia; sicut Medi-
cus nullam censetur iniustitiam com-
mittere, cum ab ægro exigit Matrimo-
nium cum Filia, tanquam sui laboris
stipendium.

14 Ad secundam resp. Titium Vxorem
ad professionem non obligasse absolutè,
sed solùm sub conditione, quod ipsa pœ-
nam delicto debitam vellet euadere.
Hoc autem non est proprie cogere; nam
ipsa potius se ipsam coegit, vt pœnam
euaderet.

15 Ad tertiam: Delicti accusationem, per
se quidem ordinari ad punctionem, &
non ad professionem; hinc tamen non
rectè inferri, quod Titius, iniustitiam
commiserit, professionem extorquendo,
vt ab illà desisteret; sic enim, non ab-
solutè professionem extorsit, sed solùm
sub conditione, quod ipsa vellet, illum
desistere ab accusatione, sicque pœnam
delicto debitam euadere.

16 Ad quartam; donationem ex metu à
latrone factam, & similes contractus, non
rescindi ratione metus, sed ratione enor-
mis læsionis; quia in his Contractibus
læsiō in pretio, est læsiō in substantia;
quando autem hæc contingit in contracti-
bus bonæ fidei, rescindi possunt contra-
ctus, vel ad æqualitatem reduci, vt dō-

cet *Sancti lib. 4. matr. d. 6. num. 15.* At
in professione læsiō circa substantiam
contingit solùm, quando est error cir-
ca Religionem; vt si putem, me vo-
uere in Religione *Sancti Francisci*, &
voueam in Religione *Sancti Augustini*.
Sicut in Matrimonio, læsiō circa sub-
stantiam contingit solùm, quando est
error in persona, vel conditione seruili.
In his ergo casibus est irrita professio,
vel Matrimonium, sicut alij contractus
sunt rescindendi. At quando læsiō est
in accidentalibus, sicut alii contractus
non sunt rescindendi; ita professio, ac
Matrimonium non sunt irrita.

Ad quintam respondetur; tale Ma-
trimonium irritari, quia Parentes, de-
linquenti minati sunt, non accusationem,
sed mortem, vel aliud damnum, propria
auctoritate inferendum; quod damnum
iniuste minati sunt, cum secundum Ca-
nones inferre non possent.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Eum, qui 18
à delincente centum aureos ex-
torfit, vt eum absconderet; illos reti-
nere posse; quia, cum illos petierit, &
obtinuerit, tanquam pretium occultatio-
nis, ad quam non tenebatur, iuste petijt,
ac obtinuit.

Secundò: Eum, qui delinquenti, sine 19
animo, malum illud inferendi, minatus
est accusationem, nisi daret centum, eos
posse retinere. Quia, dum pretium pe-
tijt, ne accusaret, illud petijt, non solùm,
ne accusaret, sed ne posset accusare, etiam
si vellet; Ad hoc autem nihil refert, quod
animum accusandi habuerit, vel non ha-
buerit.

Tertio;

20 Tertiò: Matrimonium, ex metu iuste ad illud extorquendum incusso, esse validum, quia est omnino voluntarium; si enim iuste quis infert tibi metum, jam tu, per tuum delictum liberè positum causa illius es. Ergo Matrimonium, iam non est tibi inuoluntarium; saltem enim in causa fuit omnino voluntarium, ac liberum.

Quartò: Metum iustum non esse metum cadentem in constantem Virum; quia metus iustus est metus mali, quod delinquens sibi infert per delictum. Hic autem non cadit in Virum constantem, nec virtute illius, delinquens dici potest coactus, vt constat ex *l. si mulier. 21. in princ. ff. de eo, quod metus causa.*

QVÆSTIO XLV.

An metus, ad extorquendum actum, iniuste incussus, eius valorem impediatur.

C A S V S.

1 **V**IR quidam nobilis, sed facinorosus, per Sicarium, petijt à Titio, vt domum quandam ei venderet, eum alias occisurus, nisi venderet. Titius uerò, quia hominem nouerat, metu compulsus, eam vendidit, pretio quidem iusto, sed infimo. Quæritur: Vtrum Venditio illa fuerit valida.

SUMMARIUM.

2 Metus, à Sicariò, ad venditionem extorquendam incussus, eam reddere videtur nullam. 3 Sicut etiam promissionem Latroni factam. 6 Et Votum. 7 Eam tamen, iure natura non irritat. 8 Cum detur adhuc consensus sufficienter voluntarius. 9 Nec minus liber, quàm dum oritur ex metu iusto. 10 Nec ratio iniuria illam irritat. 11 Sicut nec dolus, contractum.	12 Nec ipse metus, Sacramenti susceptionem. 13 Iniuria non sufficit ad eam iure natura irritandam. 14 Sicut nec ad irritandam pecunia donationem, factam latroni. 15 Nec promissionem, eidem ex metu factam. 16 Vota, ex Ecclesia solum consuetudine, sunt irrita. 17 Per contractum metu iniusto celebratum transfertur dominium. 18 Est etiam iure positiuo validus. 19 Est tamen rescindendus. 20 Si metus sit iustus, non est rescindendus.

R, P. Beati Lib. I.

H h

RATIO.

RATIONES DVBITANDI.

2 **M**etus Adulteræ, à Viro, ad professionem extorquendam, incussus non erat grauis, nec cadens in constantem virum, quia iuste erat incussus; vt patet ex dictis, *Quest. preced.* At metus, Titio, per Sicarium, à Viro facinoroso incussus, grauis est, & Titio Iniuriosus. Ideoque videtur sufficiens ad reddendam venditionem inualidam. Ita *Molina tom. 2. d. 326. Sotus lib. 8. quest. 1. ar. 7. ad 3. Clau. reg. lib. 2. c. 2. nu. 10. Salas 1. 2. tract. 3. d. 2. f. 4. nu. 8.*

3 Primò: Quia Contractus, per iniuriam celebratus, ipso iure naturæ, videtur irritus. Tum quia hæc videtur esse pœna, iniuriæ proportionata. Tum, quia æquum non est, vt, qui metu iniusto iniuriam intulit, commodum reportet ex suo delicto; reportaret autem, si contractus sic celebratus, esset validus. Tum denique, quia iniuria illa, omnino est compensanda, nec alius eam compensandi modus apparet, quam per contractus irritationem; sed venditio, fuit per iniuriam extorta; Titius enim ius habebat, ne iniustis minis ad eam cogeretur. Ergo videtur fuisse ipso iure naturæ irrita.

4 Secundò: Quia, si venditio illa esset valida, sequeretur, quod, quando Latrones à Peregrinis, metu mortis incusso, pecunias extorquent, earum pecuniarum donatio à Peregrinis facta, esset valida, ipsique Latrones verum earum dominium acquirerent, nec ad restitutionem tenerentur. Consequens autem, est contra communem omnium sensum; omnes enim tenent, per talem metum acquisita, esse restituenda. Ergo signum est, iniu-

riam metu iniuste incussi contractus, iure ipso naturæ, reddere irritos.

Tertiò: Quia, si quis Latroni, metu mortis incusso, petenti pecuniam promittat, eam deinde soluere non tenetur; non enim videtur habuisse voluntatem sufficientem ad valide promittendum, cum promissio debeat esse gratuita, ac liberalis; illa verò fuerit coacta; vnde etiam solutio vsurarum, ipso iure naturæ est irrita, quia deest voluntas liberalis, ad eius valorem necessaria. Ergo promissio, metu mortis, iniuste extorta, irrita est; Idem autem profus dicendum est de domus venditione, facta à Titio, cum eadem omnino sit ratio.

Quartò: Quia, in omnium sententiâ, Vota simplicia, vt, peregrinationis Lauretanæ; eleemosynæ, & alia similia metu extorta, ipso iure naturæ irrita sunt; nullum enim extat ius positiuum, illa irritans. Ergo idem dicendum est etiam, de alijs promissionibus, ac contractibus, & consequenter etiam de venditione, metu mortis, iniuste extorta.

RESOLVTIO.

Respondetur tamen; Venditionem, metu mortis, à Titio factam, fuisse iure naturæ, validam; sed rescindendam. *Sanch. lib. 4. matr. d. 8. num. 4. Lessius lib. 2. c. 17. d. 6. num. 36. Henric. lib. 11. matr. c. 4. num. 4. Bonac. de matr. quest. 3. p. 8. num. 8. Azor. lib. 1. c. 11. quest. 6. & 13. Vasq. 1. 2. d. 27. in fine. Nau. c. 22. sum. num. 50. Suarez tom. 3. de relig. lib. 6. c. 5. num. 8. Syluester v. metus quest. 8. & alij apud istos.*

Primò: Quia, non obstante iniuriâ, per metum illatâ, datur quidquid ad venditionis

ditionis valorem necessariò requiritur; ad valorem enim alicuius contractus, requiritur solum iustus titulus, & voluntarius consensus. Sed metus, siue iuste, siue iniuste incussus, non tollit voluntarium absolute; sicut enim, qui ad euitandum naufragium, merces proiecit, illas voluntarie proiecit; ita, qui latroni petenti, dat pecunias ad vitandam mortem, illas voluntarie dat; neque excludit titulum dati, & accepti; donati, & promissi; Ergo non tollit contractus valorem; ideoque venditio, simili metu facta, iure naturæ, fuit valida.

9 Secundò: Quia, non minus est libera voluntas, metu iniusto coacta, quam iusto; In utroque enim casu, voluntas æquè non vult absolute, sed solum ad illud periculum euitandum; nam æquè ad vitandum solum mortis periculum, & proiecit quis merces in mare, & dat pecunias latroni, alias nec merces proiecturus, nec pecunias daturus. Sed voluntas metu iusto, vel ab intrinseco coacta, habet libertatem sufficientem ad valorem contractus, vt dictum est; Vere enim est simpliciter libera. Ergo etiam coacta metu iniusto, erit libera sufficienter; ideoque ex hoc capite, venditio non potuit esse nulla.

10 Tertio: Quia, si venditio, metu illo extorta, esset irrita; vel esset irrita, ratione iniuriæ, vel ratione defectus libertatis sufficientis. Ex neutro autem capite, est irrita; vtraque enim hæc ratio, æquè reperitur in contractu celebrato, ex metu leni, qui tamen est validus; Nam, si Auarus, metu amittendæ pecuniæ, iniuste sibi incusso, cogatur inire contractum loca-

tionis, vel mutui; In metu isto, inuenitur ratio iniuriæ, ad restitutionem obligans, & metus iste, fortius Auarum priuat libertate, quam Peregrinum, metus vulnerum, illi à latronibus comminatorum. Sicut ergo metus leuis iniustus, contractum ab Auaro celebratum non irritat; ita metus grauis, quamuis iniustus, venditionem, à Titio factam non irritabit.

Quarto: Quia contractus, cui dolus causam dedit, non est, iure naturæ, irritus; Matrimonium enim contractum ex errore, quo quis putabat; fœminam esse nobilem, vel diuitem, cum tamen esset ignobilis, & pauper, est validum. Sed in iure, metus æquiparatur dolo; *l. si dolo. ff. de inut. stipul. & c. cum contingat. de iure iur. & c. 2. de pactis, in 6.* Ergo etiam contractus, cui metus causam dedit, non erit iure naturæ irritus, sed validus. Vnde consequenter, valida fuit venditio, à Titio metu facta.

Quinto; Quia, ad Sacramentorum valorem, requiritur voluntas, & intentio suscipientis; & tamen voluntas, etiam metu graui coacta, in adultis sufficit ad valorem baptismi; *ex c. maiores. de baptismo. & c. Iudaïs: d. 45.* Similiter ad valorem iuramenti requiritur libertas; & tamen iuramentum, etiam metu graui extortum, obligat. *ex c. verum, & c. si verò. de iureiur.* Ergo similiter, quamuis ad valorem contractus, requiratur libertas; sufficit libertas, quæ stare potest simul cum coactione, ex metu graui.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

NEquè obstant rationes in contractum: Nam ad primam, negatur minor;

Hh 2

minor;

minor; Neque enim iniuria sufficit ad contractum irritandum, neque per ipsius annulationem resarcitur; nam, si quis metu baptizari cogatur, iniuriam patitur, & tamen hæc non resarcitur per irritationem baptismi; Et, si quis, fide data de Matrimonio, Virginem defloret, & postea aliam ducat, iniuria gravissima priori illata non resarcitur per irritationem Matrimonij cum posteriori. Sufficiens ergo resarcitur iniuria per hoc, quod contractus factus rescindatur, & res in suum pristinum statum restituantur; sicque sufficiens punitur iniuria; neque qui illam intulit, vllum ex eâ commodam reportat, cum rescindere teneatur contractum, & res in pristinum statum restituere.

14 Ad secundam respondetur: Donationem illam à Latronibus metu extortam, attempto iure naturæ fuisse validam, & dominium transtulisse. Hinc tamen non sequitur, quod Latrones ad restitutionem non teneantur; Nam, cum, ratione iniuriæ, teneantur, res in suum pristinum statum restituere, & donationem rescindere, consequenter tenentur sic accepta restituere.

15 Ad tertiam respondetur; Eum, qui Latroni pecuniam promissit, ex vi promissionis, teneri eam tradere; licet ratione iniuriæ, deinde excusetur; potest enim aliquis simul ex vno capite esse obligatus ad aliquid faciendum, & ex alio deobligatus. Nam potest quis alicui debere centum, ratione contractus, & simul ratione iniuriæ sibi ab eo illatæ, sibi debitum retinere, donec alter debitam satisfactionem exhibeat; & si alter debitum petat, repelli poterit, exceptione iniuriæ. Similiter ergo, qui latroni pecuniam promissit, illam ex vi promissionis

dare tenetur; ratione tamen iniuriæ, illam negare potest, & petentem iniuriæ exceptione repellere. Promissio autem, & donatio, vt sit valida, debet quidem esse liberalis, hoc est, nullo pretio recepto, non tamen requiritur, vt sit omnino libera.

Ad quartam respondetur; Vota simplicia, per metum extorta, esse irrita, non iure naturæ, nec iure positivo scripto, sed traditione, & Ecclesiæ consuetudine, vim legis obtinente, sicut hoc etiam modo sunt irrita Matrimonium metu contractum, & Matrimonium fidelis cum infideli.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Contractus, metu etiam iniusto celebratos, esse validos, per eosque transferri dominium; quia per eos requiritur titulus, & interuenit traditio, quæ duo sufficiunt ad dominium transferendum.

Secundò; Contractus metu celebratos esse validos non solum iure naturæ, sed etiam iure positivo; *in c. enim Abbas. de his quæ vi*: renunciatio facta per metum debet in irritum revocari. Ergo signum est, esse validam; quod enim irritum est, non indiget, vt in irritum reuocetur; & *in c. ad audientiam. de his quæ vi*: Quæ vi metusque causa fiunt, carere debent robore firmitatis, rescindi enim possunt, & debent. & *in l. ult. C. de his quæ vi. dicitur*; Venditiones, donationes, transactiones quæ per potentiam extortæ sunt, præcipimus infirmari. Ergo erant aliquo modo valida, ac iuris remedio infirmandæ.

Tertiò;

fit inualidus. Quæritur, an saltem ratione iniuriæ sit inualidus, iure positivo. Videtur enim esse; & consequenter Titium, ad titulum beneficii, ex metu, renunciati, promoueri potuisse. Ita *Basil. de Leon. lib. 4. c. 8. num. 16.* & *Nau. inc. accepta de rest. spol. oppos. 5. nu. 5.* ait se longo tempore eam docuisse.

3 Primò: quia renunciatio illa, cum metu facta fuerit, videtur ipso iure fuisse irrita; in Clementina enim; *multorum. 2. de pœnis.* decernitur beneficiorum resignationes, modo supradicto extortas, licet à Resignantium Prælati receptæ, aut ratæ habitæ fuerint, nullius omnino esse firmitatis. Idemque videtur colligi ex *c. Abbas: de his qua vi.* Si autem resignatio fuit inualida, iam Titius retinet titulum beneficii, vnde ad ipsum ordinari potest.

4 Secundò; Quia, qui renunciat Ecclesiam ex metu, restituitur ad illam sine noua collatione; vt constat ex *c. ad aures. de his qua vi.* Ergo signum est, per talem beneficii renunciationem, titulum non amisisse; & in *c. ad audientiam.* dicitur; beneficii renunciationem metu factam, firmitatis robore carere debere. Cùm ergo beneficii resignatio, metu graui fuerit à Titio facta, ipso iure irrita fuit, ac proinde Titius, titulum beneficii adhuc retinet, ad quem propterea ordinari potuit.

5 Tertio: Quia electio ad beneficium, metu facta, ipso iure, est irrita; Ergo idem dicendum est de beneficii resignatione; eadem enim est ratio.

NOTABILE.

ADuertendum est. Ius posituum, non omnes actus, aut contractus, metu iniusto extortos generaliter ipso facto irritasse, sed solum aliquos. Hi autem sunt. Primò: Matrimonium, ex *c. veniens 2. de spons. & c. 2. de eo, qui duxit in Matrim. c. requisit. & cap. gemma; de sponsal.* Secundò: Sponsalia; ex *c. literis; de Sponsal. Impub.* Tertio: Professio Religiosa, ex *c. perlatum. de his qua vi.* quod ad quodlibet Votum extenditur. Quarto: Absolutio à Censuris; ex *c. vni: de his, qua vi. in 6.* Quintò: Rerum Ecclesiæ promissio, vel traditio; ex *c. peruenit. de iureiur.* Sextò: Testes coacti, in testamento adhibiti. *L. qui testam. §. vlt. ff. de testam.* Septimò: Denique promissio, vel obligatio, facta in gratiam illius, qui aliquem metu graui in carcerem coniecit, vel detinet. *L. qui in carcerem. ff. de eo quod met. causa.* reliquos tamen omnes, decernit esse irritandos; in *L. vlt. C. de his, qua vi.* & *L. si cum except. 14. §. in hac actione. ff. de eo, quod metus causa;* vt sic saltem repararetur iniuria, dum res in pristinum statum restituuntur. Hoc posito,

RESOLVTIO.

Respondetur, Titium ad titulum beneficii promoueri non potuisse, *Nau. loco cit. num. 7. Azor. lib. 1. cap. 11. quest. 9. Reginald. tom. 2. lib. 3. c. 23. f. 2. n. 333. Lessius lib. 2. c. 17. d. 6. num. 37. & alij apud istos.*

Primò:

8 Primò: Quia beneficij resignatio quamuis metu facta, non fuit tamen ipso iure irrita, sed solum irritanda, sicut omnia alia gesta per metum; hic enim casus de beneficii renunciatione non inuenitur in iure ab hac regula exceptus sicut inueniuntur Sponsalia, Matrimonium, Professio religiosa, & alii similes actus. Si autem renunctio fuit valida, donec rescinderetur; ante rescissionem, Titius, ad titulum beneficii promoueri non potuit; illum enim iam non habebat, sed per resignationem amiserat.

9 Secundò: Quia iuramentum metu extortum, quamuis valeat: *ex c. rerum. de iureiur.* si tamen apponatur actui nullo, & à iure reprobato, non valet *ex c. cum contingat de iureiur. c. quamuis pactum. de pactis in 6. & alibi.* Sed iuramentum, de beneficii renunciatione metu factum, valet, sicut etiam iuramentum de beneficio renunciato non repetendo; *ex c. si verò de iureiur.* Ergo signum est, quod renunctio illa valida fuit.

10 Tertio: Quia, nullibi in iure beneficij resignatio inuenitur irritata, sed solum irritanda; *in c. enim ad aures.* non dicitur; renunciationem illam non valere, sed solum eum, qui renunctauit, eidem Ecclesie esse præficiendum; ubi non indicatur, non debere præfici, sine noua collatione; nam ipsamet restitutio, est tacita beneficij collatio. Similiter *in c. ad audientiam:* solum dicitur; renunciationem metu factam, carere debere robore firmitatis. Hæc autem verba optime intelligi possunt de rescissione per sententiam faciendâ. Denique casus *in Clementina: multorum. de penis;* est specialis; erat enim ibi sermo de quo-

dam, qui à Domino sæculari, captus fuerat, & detentus, donec beneficium renunctiaret; cuius renunciationem decernit Pontifex, esse irritam, inducens nouum ius pro illâ, non verò vniuersaliter declarans, beneficiorum resignaciones metu extortas, esse irritas. Decretum autem pro casu speciali, ad alios casus extendi non debet.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

AD rationes in contrarium facillè respondetur. Ad primam, patet disparitas. Casus enim illius Clementinæ est specialis, & propterea ad alias resignaciones extendi non debet; vnde illæ solum resignaciones, quæ per metum & incarcerationem, ac detentionem iniustam, factæ fuerint, nullæ erunt; aliæ verò per metum, sine incarceratione, extortæ, iuxta regulam generalem, erunt validæ, sed irritandæ.

Ad secundam: ex tertia probatione, patet responsio; Poterit enim quis ad pristinum beneficium redire, rescissa renunciatione prius facta, absque noua illius collatione, quia illa rescissio, & beneficii restitutio, est tacita beneficij collatio; sicut, qui, cum impedimento, & sine titulo canonico, beneficium obtinuit, obtenta deinde impedimenti dispensatione, siue noua collatione, beneficium retinere potest, quia dispensatio illa, censetur esse tacita eiusdem beneficij collatio.

Ad tertiam negatur consequentia; Nam, cum ille etiam sit casus particularis, extendi ad alios non debet; nec regulam generalem euertere. Adde, quod metus,

metus, in electione, magis publicæ utilitati repugnat, quam in renunciatione, & ideo Pontifex voluit, vt in electione maior requiratur libertas. Ita *Nauar. in c. accepta. opposit. §. num. 1. de rest. spol. & num. 21.*

COROLLARIA.

14 **C**olligitur ex dictis primò; Antequam, per Iudicem, fiat resignationis irritatio, & restitutio in integrum, renunciantem non posse licitè beneficium ita renunciatum tenere, nec in eo ministrare,

aut fructus ex illo percipere, quia titulum per renunciationem amisit, & beneficium sine titulo canonico licitè retineri non potest, *c. 1. de reg. iur. in 6.*

Secundò: Sic renunciantem non tene-
ri amplius, post renunciationem, & ante rescissionem, ad horas canonicas, sed eum, cui ille beneficium renunciauit; quia hic, & non ille, absolute habet beneficij titulum, ac beneficium.

Tertiò: Si renuncians, remaneat in beneficij possessione, per triennium, non inuari decreto de pacificis possessoribus; quia possedit sine titulo.

QVÆSTIO XLVII.

An coactio ad actum, cum libertate ad loci, vel personæ electionem, eius valorem impediatur.

CASVS.

1 **T**ITIVS, à Principe vocatus, precibus prius, deinde etiam minivnam ex Filiabus Sempronij, quamcumque vellet, ducere coactus est; ille verò duxit Rachelem, Quæritur; Vtrum Matrimonium illud fuerit validum,

SUMMARIVM.

- 2 Ad Matrimonij valorem sufficere videtur libertas solum quo ad circumstantias.
- 4 Sicut sufficit ad electionem.
- 5 Verè tamen est inualidum.
- 6 Quia est omnino coactum.
- 7 Ex eoque infelices exitus timeri possunt.
- 8 Ad matrimonij valorem, requiritur libertas circa statum Matrimoniale.

- 10 Ad electionem obligari quis potest à lege; secus ad Matrimonium.
- 11 Ad Matrimonij, ac Professionis valorem, requiritur omnimoda libertas quo ad statum.

RATIONES DVBITANDI.

Quoniam, inter actus, qui à Iure declarantur inualidi, cum metu iniulto, sunt extorti, ponitur contractus Matrimonij, Quæritur; an, vt sit irritus, requi-

requiratur omnimoda coactio, non solum quo ad actus substantiam, sed etiam quo ad eius circumstantias; An verò sufficiat coactio ad ipsum actum, cum libertate ad circumstantias. Aliqui enim existimarunt, requiri omnimodam coactionem; Ideoque Matrimonium à Titio cum Rachele contractum, fuisse validum, Ita *Azor. lib. 1. c. 11. quæst. 11.* & alij, quos refert *Couaru. 4. decr. 2. p. c. 3. §. 5. n. 8.*

3 Primò; Quia, non videtur vilo modo fuisse coactum, sed omnino liberum, ac voluntarium; nulla enim coactio, facta est circa electionem illius fœminæ, esto fuerit facta circa electionem absolute. Ergo Matrimonium, quamvis ea coactione extortum, validum tamen fuit, quia fuit plene liberum.

4 Secundo; Quia, si quis, Ecclesiæ regimen assumere cogatur, relicta sibi facultate eligendi quamcumque Ecclesiam voluerit, & vnam eligat, electio illa valida est; sicut valeret electio, si electores non certam personam, sed aliquam ex certis, in Ecclesiæ alicuius regimen eligere cogentur. Ergo similiter erit validum Matrimonium si quis, non certam personam, sed solum vnam ex certis, assumere cogatur; tunc enim substantia electionis non videtur coacta, sed libera; nec ad electionem minor libertas requiritur, quam ad Matrimonium, vt constat *ex c. 3. §. ceterum, de elect. in 6.*

RESOLVTIO.

5 R Espondetur tamen, Matrimonium illud fuisse inualidum. Ita *Sanch. lib. 4. matr. d. 12. n. 20. Salas 1. 2. R. P. Beati Lib. I.*

tract. 3. d. 3. f. 1. nu. 27. Rebell. p. 2. lib. 2. quæst. 11. f. 1. num. 11. Basilius de Leon. lib. 4. c. 14. num. 14. & alij apud istos.

Primò. Quia Matrimonium illud, 6 verè ac propriè fuit coactum, Titius enim, ita Matrimonium, ex metu, assumpsit, vt illud, in sua libertate relictus non assumpsisset. Ergo huiusmodi Matrimonium comprehendi debet sub decreto Matrimonia coacta irritante. Verè enim simpliciter est coactum.

Secundò. Quia non minus ex hoc, 7 quàm ex quolibet alio Matrimonio coacto, infelices exitus timeri possunt, cum enim Titius, contra suam voluntatem, vnam ex filiabus Sempronij in Vxorem eligere sit coactus, de infelici exitu prudenter timeri potest. Hæc autem fuit ratio Matrimonia coacta irritandi.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

A D rationes in contrarium, Respon- 8 detur, ad primam, non sufficere ad Matrimonij libertatem, huius, vel illius personæ electionem, sed requiri, vt electio ipsius status Matrimonialis, omnino libera sit, & non coacta, alioquin Matrimonium dici non potest absolute liberum, sed coactum & liberum solum respectiue. Libertas autem respectiua, cum non sit plena, ad Matrimonij valorem non sufficit.

Ad secundam respondetur primò. Si 9 electio coacta *ex c. 3. §. ceterum: de elect. in 6.* irrita esset: sicut *ex c. cum locum. de sponsal.* est irritum Matrimonium metu contractum: eodem modo fore irritam electionem, in qua daretur optio

Ii eli-

eligendi unam ex determinatis personis vel Ecclesijs, sed ad ipsam electionem daretur coactio, quia iam electio illa, absolute esset coacta, & libera solum respectu, ideoque non plene, prout ad electionem requireretur.

- 10 Respondetur secundò: Disparitatem esse inter Matrimonium, ac electionem, quia ad electionem faciendam inter duos obligari quis, vel à lege, vel à Superiore potest. At ad Matrimonium, nemo vlla lege obligari potest, nisi ipse prius, ex sua voluntate se obliget.

COROLLARIUM.

Colligitur ex dictis, ad valorem Matrimonij, ac professionis religiosæ, requiri à iure plenam, ac omnimodam libertatem, non solum circa electionem personæ, vel Religionis, sed etiam circa electionem ipsius status, cum enim sint status immutabiles, & semel assumpti, relinqui amplius non possint, nisi omnino liberè assumerentur, infelices exitus timeri merito possent.

Q V A E S T I O XLVIII.

An coactio, iusta secundum allegata, & probata, actus valorem impediatur.

C A S V S.

- 1 **R**ACHEL, post contracta cum Titio sponsalia, cum alio Viro fornicata fuerat; Titius de hoc certior factus, eam ducere amplius volebat. Verum, quia Sponsæ fornicationem probare non potuit, à Iudice, sub poenà excommunicationis, eam ducere coactus est. Quæritur; Vtrum Matrimonium illud sit validum.

S V M M A R I V M.

- 3 Coactio formaliter iusta, Matrimonij valori obstare non videtur.
7 Vere tamen obstat.
8 Est enim iniusta ex parte coactionem patientis.
9 Vt obstat, satis est coactio materialiter iniusta.
10 Per hanc, coactus, sibi metum nullatenus infert.

- 11 Neque hac coactio, locum habet in Foro Conscientiæ.
12 Esto, sit iusta, ex parte Iudicis metum inferentis.
13 Et à Iure præcipiatur.
14 Unde oriatur tunc nullitas Matrimonij.
15 Coactio, vt Matrimonium non irritet, debet esse materialiter, & formaliter iusta.

R A T I O N E S D U B I T A N D I.

Cum Matrimonium metu, ad id, iniuste incusso, contractum, iure potest

fitio, sit irritum, vt dictum est; Oritur difficultas; an, vt sit irritum, sufficiat coactio, materialiter solum, & à parte rei iniusta, licet formaliter, ac secundum allegata, & probata, sit iusta; vt contingit, in casu proposito; an verò requiratur, vt coactio, tam materialiter, quàm formaliter sit iniusta,

3 Aliqui cum *Sanch. lib. 4. de matr. d. 14. num. 9. Bonac. quæst. 3. de matr. p. 8. num. 14. & alijs*, putant, ad valorem sufficere, vt coactio, sit iusta formaliter, ac secundum allegata, & probata, licet materialiter sit iniusta, Ideoque Matrimonium, à Titio contractum esse validum.

4 Primò; Quia coactio facta à Iudice, fuit secundum allegata, & probata, & secundum iuris ordinem, formaliter iusta; coactio autem iusta, Matrimonij valorem non tollit, sicut nec cuiuscumque alterius contractus.

5 Secundò, Quia ideo Matrimonium coactum, est inuvalidum, quia à iure est reprobatum; stando enim in iure naturæ, esset validum, & de facto Matrimonium, metu grati inter infideles celebratum, est validum, quia infideles Ecclesiæ legibus non sunt subiecti, sed in hoc casu, a iure non reprobat, nec reprobari potest, cum coactio præcipiatur; Ergo, in hoc casu, est validum.

6 Tertio: Quia, si Iudex, quamuis iuste in re, iniuste tamen secundum allegata, & probata, Titium ad Matrimonium coegisset, Matrimonium, ratione iniuriæ formalis, esset nullum, Ergo è contra, cum coegerit iuste secundum allegata, & probata, quamuis iniuste materialiter, & in re; Matrimonium erit

validum, Ius enim, à quo oritur Matrimonij irritatio, respicit solum veritatem ac iustitiam, quæ habetur secundum allegata & probata, vnde hæc solum dicitur iuridica.

RESOLUTIO.

R Espondetur tamen, Matrimonium, ex Iudicis coactione iuridicà, à Titio contractum, probabilius esse inuvalidum. *Basil. de Leon. lib. 4. c. 19. num. 11. Henriq. lib. 11. de matr. cap. 9. num. 4. Azor. lib. 1. c. 11. quæst. 6. Salas. 1. 2. tract. 3. d. 3. f. 1. nu. 27. Lessius lib. 2. c. 17. d. 6. num. 30. Rebell. p. 2. de oblig. lib. 1. quæst. 5. num. 12. & alij plures apud istos.*

Primò, Quia, licet coactio illa, prout se tenet ex parte Iudicis, fuerit iusta; prout tamen se tenet ex parte Titij, eam coactionem patientis non fuit iusta, sed iniusta, cum ipse tali coactioni causam non dederit. Ergo ius irritans Matrimonium ex coactione iniustà, hunc casum non excludit: In irritatione enim, non tam attenditur iustitia coactionis ex parte inferentis, quam ex parte patientis, cum in istius gratiam, ac fauorem fuerit à iure statuta irritatio, non verò in fauorem inferentis.

Secundò, Quia, si Pater, Adolescenti cum Filia deprehenso mortem minaretur, nisi eam duceret in Vxorem, Matrimonium esset nullum. *ex cap. veniens. de sponsal.* quamuis Pater ex errore putaret, talem coactionem sibi esse licitam; quia scilicet in re, & respectu Adolescentis, esset iniusta. Sed etiam coactio facta à Iudice secundum allegata, & probata, licet esset iusta ex parte ipsius, in

re tamen, & ex parte Titij, erat iniusta; Ergo etiam Matrimonium à Titio contractum, fuit nullum.

IO Tertiò; Quia ad hoc, vt contractus metu initus, non sit rescindendus, necessariò requiritur, vt ipse metum patiens, vel per delictum, vel per aegritudinem, vel alio simili modo, sibi metum intulerit, vt constat *ex l. si mulier 21. in princ. ff. de eo, quod metus causa*; vbi, cum Mulier contra Dominum suum ingrata, timens, ob ingratiudinem, reducendam esse in seruitutem, ex hoc timore aliquid dedisset, eius donatio non reuocatur, quia ipsa sibi hunc metum intulit; sed Titius, dum à Iudice ad Matrimonium cogitur, iustè quidem secundum allegata, & probata, sed iniustè secundum rem, nullo modo hunc metum sibi infert, cum nullo modo sit eius causa; Ergo hoc Matrimonium est irritum; sicut, si esset alius contractus, esset rescindendus.

II Quartò; Quia coactio à Iudice facta fundatur in falsà præsumptione; Illa autem, quæ fundantur in falsà præsumptione, locum non habent in Foro conscientie, cum hoc Forum innitatur veritati: *c. tua c. is qui fidem: de sponsa*. Ergo hæc coactio, locum non habet in Foro conscientie; ideoque Matrimonium, in Foro conscientie, nullum est.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

12 **N**equè obstant rationes in contrarium. Ad primam enim respondetur; Coactionem factam à Iudice, fuisse quidem iustam ex parte Iudicis inferentis sed iniustam ex parte Titij patientis; Hoc autem sufficit, vt Matrimonium,

ipso iure, sit irritum; sicut est sufficiens, vt quilibet alius contractus, sit rescindendus.

Ad secundam respondetur; Quamuis ¹³ coactio, à iure præcipiatur, non tamen propterea Matrimonium approbari, quia coactio illa fundatur in falsà præsumptione, in quo casu, etiam si, in Foro externo, approbaretur, non tamen approbaretur in Foro interno, quia Forum externum, & internum, conueniunt solum; quando externum, non innititur falsæ præsumptioni.

Ad tertiam respondetur; Disparitatem ¹⁴ esse: quia, si Iudex, iniustè cogat secundum allegata, & approbata, iniuriam infert ei, quem cogit; quamuis enim in re, sit delinquens, quamdiu tamen eius delictum non probatur, ius habet, ne à Iudice damnetur tanquam reus; iniuria autem, obligat ad contractum rescindendum, vt res in integrum restituantur, & sic refarciatur iniuria. Cum ergo, in iis casibus, Matrimonium sit irritum, in quibus alij contractus sunt rescindeudi, sequitur, in isto casu, Matrimonium esse nullum. At quando Iudex, iustè cogit secundum allegata, & probata, sed iniustè in re, nullitas Matrimonij, non oritur ex iniurià illata ei, quem Iudex cogit, sed quia ille, qui cogitur, in re iniustitiam patitur propter falsam præsumptionem, cui Forum externum tunc innititur, Forum internum non conformatur externo; quando hoc innititur falsæ præsumptioni.

COROLLARIUM.

Colligitur ex dictis; Ad hoc vt coactio Matrimonij valorem non impediatur, necessariò requiritur, vt sit omnino

omnino iusta, non solum formaliter, & iuridicè, sed etiam materialiter, & in re. Cum enim Matrimonium debeat esse validum in conscientia Foro, quod falsæ præsumptioni non innititur, necessariò requiritur, ut coactio realiter, & secundum rem ipsam, sit iusta; Cum verò ad Matrimonij valorem, à iure requiratur iustitia in coactione, requiritur etiam, ut coactio sit iusta formaliter; alia enim iustitia requiri à iure non potest, quam formalis, & iuridica,

QV AESTIO XLIX.

An Metus levis, in Foro conscientia, contractum rescindat.

C A S V S.

CVIVSDAM Viri Principis Vxor, cum, præter dotem, bona paraphernalia haberet satis ampla; ad instantiam Mariti, ex metu quodam reuerentiali erga illum, & ut iurgia cum illo, eiusque offensionem vitaret, pro illo fideiussit, alias non fideiussura. Quæritur; Vtrum ex illa fideiussione, in Foro conscientia, teneatur.

SPMMARIVM.

2 Fideiussio, ex metu levi facta, in Foro conscientia obligare videtur. 4 Sicut obligat in Foro externo. 5 Et sicut Matrimonium ex simili metu initum. 7 Non obligat tamen, etiam si sit solemnis. 8 Ratione iniuria, quæmetus etiam levis includit. 9 Unde Fideiubens, in suam libertatem est restituendus. 10 Ut contractus in Foro conscientia obligent, debent à iure approbati.	11 Forum internum, quando cum externo conveniat. 13 Matrimonij irritatio, oritur ex iure Ecclesiastico. 14 Cur Fideiubens habeat ius ad contractum rescindendum. 15 Pecunia, metu extorta ut pretium iustum, retineri potest. 16 Hæreditatis renunciatio, metu reuerentiali facta, est rescindenda. 17 Promissio, eodem metu facta, in conscientia non obligat. 18 Remissio debiti, ex desperatione illud recuperandi, debitorem non liberat. 19 Blanditiis acquisita, restitutioni obnoxia non sunt.

RATIONES DVBITANDI.

2 Quamuis metus leuis, in Foro externo, ita parui fiat, vt ad rescindendum contractum, metu leui, quamuis iniuste incusso, celebratum, non concedatur actio, sicut conceditur, quando metus est grauis. Est tamen non leuis difficultas; an eodem modo parui fiat in Foro interno Conscientiæ; an verò metus, etiam leuis, sufficiat ad contractum, in eo rescindendum. Videtur enim, eodem modo parui fieri, sicut in Foro externo; & consequenter, Principis Vxorem, ex fideiussione, in Foro Conscientiæ, teneri; Ita *Azor. tom. 1. lib. 1. c. 11. Medina c. de rest. quest. 3. c. 2. nu. 3. Tabien. v. coactio, quest. 7. num. 8.*

3 Primò; Quia fideiussio, quamuis fuerit facta ex metu, & non plenè libere, metus autem fuit leuis, non solùm iure naturæ, sed nec iure canonico, aut ciuili contractus rescindit, eo quod ab utroque iure pro nihilo reputetur: *l. nec timorem 7. ff. de eo quod metus causa;* & detur actio ad contractus rescindendos solùm ob metum grauem, *ex c. 1. de his qua vi;* ne detur occasio litium, sicut daretur, si ob metum etiam leuem daretur actio ad contractus rescindendos. Cum ergo fideiussio, facta fuerit solùm, ex metu leui, valida omnino fuit, nec rescindenda; ideoque obligat in conscientia.

4 Secundò; Quia Vxori, in Foro externo negaretur à iure actio ad talem contractum rescindendum, eo quod hæc concedatur solùm ob metum grauem, & metus Vxoris sit leuis, sed obligaretur ad contractum implendum; Ergo etiam,

in foro conscientiæ, obligatur ad illum implendum; Forum enim internum, & externum, semper conformia sunt, quando externum non innititur falsæ præsumptioni.

Tertiò? Quia Matrimonium, metu leui contractum, in foro conscientiæ, non irritatur; sicut irritatur, quando metus est grauis. Ergo alii contractus eodem metu irri, in foro conscientiæ non infirmantur, ac rescinduntur; non minor enim libertas requiritur in Matrimonio, quam in aliis contractibus; Si ergo metus leuis valori Matrimonij non obstat, neque obstat aliorum contractuum firmitati. Quare sicut fuisset validum Matrimonium metu illo celebratum, ita fuit valida fideiussio, ipsamque vxorem obligat ad illam implendam.

Quartò; Quia, si fideiussio, eo metu facta, in foro conscientiæ rescindi posset, etiam rescindi posset in foro externo; Iam enim Vxor haberet ius illam rescindendi. Ergo, in Foro externo, illi iuste negari non posset actio ad illam rescindendam; alioquin forum externum cooperaretur iniuriæ, ab incutiente metum illi illatæ, aut illam continuaret. Cum ergo in iure negetur actio ad illam rescindendam, signum est, Vxorem non habere ius ad illam rescindendam, & consequenter fideiussionem obligare in conscientia.

RESOLUTIO.

Respondetur tamen; Vxorem, fideiussione illa sic facta, in foro conscientiæ non teneri, sed posse illam rescin-

scindere, quamvis omnes solemnitates ad illius valorem à iure requisitæ, seruatae essent, *Sanch. lib. 4. matr. dis. 9. num. 14. Molina tom. 2. d. 167. in fine. Reginaldus tom. 2. lib. 25. c. 4. f. 1. n. 33. Lessus lib. 2. cap. 17. d. 6. num. 46. Nau. c. 17. sum. n. 30. & c. 22. num. 51. P. Navar. lib. 3. de rest. c. 1. d. 7. num. 332. Sotus in 4. d. 29. ar. 3.*

8 Primò; quia, cum Vxor fideiussio- nem fecerit, metu, quamvis leui coacta, per illam coactionem, iniuriam passa est, Ergo habet ius iniuriam illam à se repellendi, & consequenter ab eo contractu recedendi, illumque rescindendi, sic enim solùm, & non alio modo iniuriam à se repellit,

9 Secundò; Quia Princeps, qui metu, quamvis leui, Vxorem ad fideiubendum coegit, iniuriam, ac iniustitiam ei intulit, cum ipsa haberet ius, ne sic cogeretur; Ergo iniustitiam, ac iniuriam, quantum potest, rescire tenetur, & consequenter res in pristinum statum restituere. Tunc autem solùm censetur, res in suum pristinum statum restituere, cum Vxorem in suam pristinam libertatem restituit, constituendo illam in statu, in quo omni metu deposito, fideiussionem libere approbare possit, vel reprobare; quandiu enim in hoc statu non ponitur, eius ius non manet reparatum, sed semper læsum.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

10 **N**Equè obstant rationes in contractu. Nam ad primam, respondetur; Ex eo, quod ab utroque iure negetur actio ad contractus metu leui celebratos, rescindendos, non

rectè inferri, quod contractus illi, in foro conscientiae, firmi sint, ac obligatorij; Nam, etiam in venditione, quando deceptio est infra dimidium iusti pretij, à iure ciuili negatur actio ad contractum rescindendum, & tamen certum est, decipientem teneri tunc restituere. Vt ergo contractus alioqui inualidi, aut infirmi, in conscientia obligent, requiritur, vt à iure positio approbentur, vt contingit in legibus praescriptionis; non autem sufficit, vt sola actio fori externi denegetur; nam hæc à iure, plerumque denegatur ad vitandas lites, quæ alias facile oriri possent, & tunc ius, tales contractus non tam approbat, quam permittit, propter bonum commune; nescilicet Respublica, litibus perturbetur. Sicut ergo, quando in venditione interuenit læsio infra dimidium iusti pretij, quia ius, quamvis actionem denegat, eam tamen venditionem non approbat, venditio, in foro conscientiae rescindenda est, & decipiens tenetur restituere; ita, cum in fideiussione, aliisque similibus contractibus, interuenit coactio ex metu leui, quia ius, quamvis denegat actionem, tales tamen contractus non approbat; ideo contractus, illi, rescindendi sunt, in foro conscientiae, ratione iniuriae, nec obligant.

Ad secundam respondetur; Forum **II** externum, & internum esse conformia in ordine ad ea, quæ forum externum approbat, non verò in ordine ad ea, quæ non approbat, sed solùm permittit, & ad quæ, solùm actionem denegat; quamvis in ordine ad hæc etiam dici possent conformia; Eo enim ipso, quod

quod forum externum, contractum aliquem non approbat, sed solum permittit; censetur illum repetere tanquam malum, ac rescindendum, alioquin approbaret.

12 Ad tertiam respondetur primò; Negando antecedens; multi enim dicunt, Matrimonium, metu leui, celebratum, esse inualidum; Quia metus leuis, non minus aufert plenitudinem libertatis ad Matrimonium requisitam, quam metus grauis: quidquid tamen sit de hoc.

13 Respondetur secundo negando consequentiam; Rescissio enim aliorum contractuum, in foro conscientiae, oritur ex iniustitia admisa ab eo, qui metum intulit, quae iniustitia, cum aequè inueniatur in metu leui, ac graui, hinc fit, ut uterque metus ad rescissionem sufficiat. At Matrimonii irritatio non oritur ex iniuria illata, sed ex iure Ecclesiastico, quod illud merito irritauit, quando metus est grauis, non verò quando est leuis, quia subuenire voluit metum grauem patienti, eo quod fecerit, quod debuerit, eligendo ex duobus malis id, quod minus est. Subuenire autem noluit, quando metus est leuis, quia tunc metum passus, leuiter ad rem tam grauem motus est, sicut etiam ius civile, iustissimè fauet grauem metum patienti, metu leui contempto.

14 Ad quartam respondetur; Vxorem habere, in foro conscientiae, ius ad rescissionem fideiussionis, quia habet ius, ut in pristinum statum libertatis restituatur, in quo fideiussionem illam libere approbare possit, vel reprobare; sicut, qui in venditione laesus est infra dimidium pretij iusti, ius habet, vel ad contractus

rescissionem, vel ad pretium iustum. In foro autem externo non negatur hoc ius, nec reprobatur, sed solum, propter bonum commune, & ad lites vitandas, negatur illi actio; in quo nulla est iniustitia, sicut nulla est iniustitia, quod etiam laeso infra dimidium, negetur actio.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Potentem iuste aliquem accusare, si incusso illo accusationis timore, aliquid ab eo extorqueat; ne accuset, non teneri illud restituere, quia, cum iuste illum accusare posset, priuatur iure, & actione accusandi, quam habebat; quod, cum sit pretio aestimabile, iuste pro eo aliquid accipere potest, tanquam pretium. Hoc tamen proportionem habere debet cum iure, quo priuatur, quia ad iustitiam contractus requiritur necessario aequalitas, ac proportio inter pretium, ac rem, siue opus pretio aestimabile; *Lessius lib. 2. c. 17. d. 6. num. 45.*

Secundo; Quamuis renunciatio patris hereditatis, facta à Filio metu reuerentiali Patris, in Foro externo, non rescindatur, eo quod metus iste, non sit grauis; In foro tamen conscientiae, si ea renunciatio fiat, repugnante voluntate, ad petitionem Patris, cui non audet contradicere, & ne eum molestia afficiat; esse omnino rescindendam, & Patrem teneri, hereditatem sic renunciata restituere, quia metus iste, quamuis leuis, cum sit iniuriosus, & causa actus, in foro conscientiae, ad eum rescindendum est sufficiens. Pater enim, cum sua auctoritate filii libertatem oppresserit, ex iustitia eam rela-

relaxare tenetur, ita ut filius eligere possit, quod ei placuerit; & si non faciat, iniuriam infert, & consequenter restituere tenetur quidquid per talem consensum inuoluntarium consecutus est. Quod si Pater eam hæreditatem nolit restituere, poterit filius occultè facere compensationem. *Nauar. in sum. c. 17. num. 152.*

17 Tertiò; Filium, qui ad instantiam Patris morientis, timens eius indignationem, & ne illum in eo articulo molestia afficeret, promissit, de suo quodam eius debitum soluere, alias nullo modo promissurus, non teneri in foro conscientia illud debitum soluere, quia metu quasi coactus; ac voluntate repugnante, promissit; Promissio autem, sic facta, in foro conscientia, rescindi potest, nec obligat. *Sanch. lib. 3. matr. c. 9. num. 16.*

18 Quartò; Si aliquis suo debitori partem debiti remittat, eo quod desperet, se posse alio modo debitum recuperare, debitorem non esse tutum in conscientia, sed teneri partem debiti sibi condonatam restituere; quia ea remissio coactè, ac inuoluntariè, & repugnante voluntate,

facta est, ob timorem conceptum iniuste toto debito carendi. Si tamen nulla interueniat fraus, vel culpa debitoris, sed vera eius inopia cognita, Creditor, spe solutionis destitutus, partem debiti remittat; tunc re vera voluntariè condonat, & debitor nihil restituere tenetur. Idemque dicendum est etiam, si tertia aliqua persona, cum Creditore tractans dicat: *Ego curabo, ut debitor tibi partem debiti soluat, si tu, liberali uoluntate, reliquum remisers;* Nam si ille remittat, omnino voluntariè remittit, ac nullo modo coactè, *Sanch. num. 17.*

19 Quintò; Blanditijs extorta, restitutioni non esse obnoxia; Quia blanditia, nullo modo causant inuoluntarium; concupiscentia enim & amor, sunt potius causa, ut voluntas maiori conatu operetur. Neque obstat, quod amor, dicatur non minus excæcare, quam ebrietas. Nam hoc, intelligi debet solum in ordine ad prudenter, & iuxta rectam rationem operandum, non verò in ordine ad operandum voluntariè, ac liberè. *Molina tom. 1. traçt. 2. d. 94.*

Q V A E S T I O L.

An preces importuna, in foro conscientia, contractum rescindant.

C A S V S.

VIR quidam nobilis, dum transiret per viam, videns in quadam officinà Pileum figuræ, ac materiæ nouæ, à se priùs non visâ, eum à Merzatore, alias amico, precibus importunis, tandem gratis extorsit. Quæritur, Vtrum illum retinere possit, an restituere tenatur.

S V M M A R I V M.

- 2 *Precibus importunis extorta, videntur retineri posse.*
- 5 *In Foro tamen Conscientia non possunt.*
- 6 *Preces importuna, equiparantur coactioni.*
- 7 *Et in iure, etiam metui.*
- 8 *Nec plenam libertatem relinquunt.*
- 9 *Et qui propter illas aliquid facit, cum repugnantia facit.*
- 10 *Quid requiratur, vt dicantur importuna.*
- 11 *Cur preces Pauperum non sint importuna.*
- 12 *Ludus, precibus importunis extortus, cur sit validus.*
- 13 *Timor reuerentialis, precibus importunis æquualet.*
- 14 *Precibus importunis, legatum impediens, tenetur ad restitutionem.*
- 15 *Licentia sic à Superioribus extorta, non valet.*

R A T I O N E S D V B I T A N D I.

DUm agitur de metu, Quæri solet, an preces importunæ, illi æqui-

ualeant in ordine ad actum vel irritandum, vel rescindendum. Videntur enim non æquivalere, sicque Virum nobilem, Pileum importunis precibus extortum retinere posse. Ita *P. Nauar. lib. 4. de rest. c. 5. d. 2. num. 27. Henrig. lib. 11. de matrim. c. 9. num. 5. Rodriguez p. 1. sum. cap. 208. num. 3. Garzias lib. 2. de contr. c. 19.*

Primò, Quia preces importunæ non efficiunt inuoluntarium mixtum, siue secundum quid, alioquin Pauperes, elemosynam precibus importunis obtentam restituere tenerentur, quod tamen nemo asserit. Cum ergo Vir nobilis, precibus, quamuis importunis, Pileum, à Merzatore gratis obtinuerit, illum liberè, & sine vllà coactione obtinuit: ideoque illum retinere potest, non minus, quam per veram donationem obtenta.

Secundò: Quia trahens alium, solis precibus importunis, ac secluso omni metu, ad ludum, luctum deinde in ludo factum, restituere non tenetur, vt communiter asseritur. Ergo signum est, preces

preces importunas, non causare inuoluntarium mixtum, obligans ad restitutionem; ideoque Virum nobilem, Pileum similibus precibus obtentum, non teneri restituere.

RESOLVTIO.

- 5 **R**espondetur tamen; Virum nobilem probabilius Pileum, precibus importunis extortum, in foro conscientia, retinere non posse; sed teneri illum restituere. *Sanch. lib. 4. matr. d. 10. num. 4. Nau. c. 16. sum. nu. 17. & lib. 4. cons. tit. de claud. despons. cap. 3. ad 4. num. 4. & ad 7. num. 7. Salon. 2. 2. quæst. 62. ar. 2. controu. 5. concl. 3. Gutierrez lib. 1. c. 37. num. 15. Syluester, v. restit. 2. & alij plures apud istos.*
- 6 Primò; Quia preces importunæ, æquiparantur metui, ac coactioni. *Iudic. enim 16. dicitur; fortissimum Samsonem, importunis Dalila precibus, coactum, detexisse veritatem. Ergo preces importunæ, vim habent oppressionis, ac vexationis, ac proinde metum incutiunt. Sed metus, & coactio leuis, in foro conscientia ad restitutionem obligant. Ergo etiam preces importunæ, obligant ad restitutionem; non minus enim, reddunt donationem, secundum quid, inuoluntariam, quam metus leuis.*
- 7 Secundo; Quia, etiam in iure, preces importunæ, æquiparantur metui. *In extrau. enim 10. 22. de prebend. dicitur: & improbitas importuna petentium à nobis, & predecessoribus nostris, non tam obtinuisse, quam extorsisse plerumque noscuntur, c. fin. de rescript. in 6. dicitur; per ambitiosam importunitatem pe-*

tentium, & l. eum, §. C. de Apostat. dicitur; qui sine inuitum, siue suasio &c. Vbi violentia, & importuna suasio, æquiparantur. Cum ergo preces importunæ, metui æquiparentur; sequitur, illas ad restitutionem obligare, sicut obligat metus.

Tertiò; Quia, vt contractus quicumque, rectè, & absque iniustitiâ celebretur, necessariò requiritur, vt ad illum libera vtriusque Contrahentis voluntas concurrat. Tum quia non est maior ratio, cur vna debeat esse perfectè libera, & non alia; Tum quia nemo iustè cogi potest ad se obligandum. Ergo, si altera voluntas, metu, quantumuis leui, cogatur, iniustè, ac cum iniuriâ cogetur, ideoque cogens, metu quocumque, quamuis leui, extorta restituere tenebitur. Sed etiam preces importunæ, habent vim eodem modo cogendi. Ergo ipsæ etiam ad restitutionem obligabunt.

Quartò; Quia, non minùs qui precibus importunis mouetur, ad aliquid donandum, donat inuoluntariè secundum quid, & ad earum precum molestiam repellendam, aliàs nullo modo donaturus, quam qui donat, metu leui coactus, ne Donatarium contristet, eiusque amicitiam, qua indiget, perdat. Sed donatio ista, rescindenda est, & obligat ad restitutionem; Ergo & illa, Vtraque enim æquè fit, cum voluntatis repugnantia, & cum nolitione conditionata, qua, si posset, non daret.

Preces tamen, vt ad restitutionem obligent, ita debent esse importunæ, vt causent inuoluntarium secundum quid. Quod tunc contingit, cum quis pro-

pter illas voluntate omnino repugnante & ad vehementem importunitatem repellendam, quasi coactus, aliquid facit, Qui enim sic operatur, censetur operari sine plenâ libertate, & cum nolitione conditionata, quæ sufficit ad producendam obligationem restituendi, ut dictum est.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

11 **A**D rationes autem in contrarium, respondetur; ad primam. Preces pauperum importunas, regulariter non causare inuoluntarium secundum quid, quia paruipenduntur, & qui dat eleemosynam, voluntariè dat, nec vult sibi fieri restitutionem, cum præfertim eleemosyna est paruæ quantitatis. Hinc tamen non sequitur, alias preces importunas, nunquam causare inuoluntarium secundum quid; experientia enim constat, aliquid aliquando dari propter illas, cum maximâ repugnantia; hæc autem repugnantia, signum evidens est inuoluntarij secundum quid; nihil enim est aliud, quam nolitio conditionata dandi illud, quod de facto datur.

12 Ad secundam respondetur; Esse disparerem rationem inter ludum, & alios contractus; Nam ludus, quamuis sic extortus, sit inuoluntarius secundum quid, eius tamen consensus, est sufficiens, ut contractus sit validus ex parte attrahentis, sicut est sufficiens, ut sit validus ex parte attracti. Et quamuis in alijs contractibus onerosos, coactus rescissionem petere possit; in ludo tamen non potest, quia, cum sit contractus lucro

ac iactura expositus, spes lucrandi, & periculum perdendi, vtrinque æqualia sunt; ideoque coactus, petere hic non potest quod dedit, reddendo quod accepit; quia nihil propriè dedit, & nihil accepit; hinc ergo fit, ut alium etiam minis attrahens ad ludendum lucrum restituere non teneatur, quia, ratione iniuriæ attractionis, nihil restituere tenetur, sed solum pati pœnam, si illi infligatur à Iudice, neque ratione lucri ex ludo acquisiti, quia fuit acquisitum per contractum omnino validum.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò: Quæ dicta sunt de precibus importunis, omnia à fortiori locum habere, in timore reuerentiali, quia hic, eodem modo, causat inuoluntarium secundum quid, ex quo oritur obligatio restituendi.

Secundò: Impedientem Legatum precibus importunis, quæ causent inuoluntarium secundum quid, teneri ad restitutionem, quia, ratione iniuriæ illata Testatori, illum in suum pristinum libertatis statum restituere tenetur, & consequenter contractum extortum, vel impeditum reuocare.

Tertiò: Licentiam aliquid dandi, vel accipiendi, à Religioso precibus importunis extortam, quando Superior, voluntate repugnante, & ad importunitatem repellendam, consentit, non excusare ipsum à vitio proprietatis, quia illa non est licentia, sed violentia. *Sanch. lib. 4. d. 10. num. 9.*

QVAE-

QV AESTIO LI.

An peccatum sit essentialiter offensa Dei.

C A S V S.

RVSTICVS quidam, cum inadvertentia ad Dei legem, sæpius, in materiâ etiam graui, mentitus est. Quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit, ac Deum offenderit.

S Y M M A R I V M.

- 3 Grauiter mentiens cum inadvertentia ad Dei legem, mortaliter peccare non videtur.
- 8 Deus, quot modis considerari possit.
- 9 Quid sit peccatum mortale, quid veniale.
- 10 Sic mentiens, Deum grauiter offendit.
- 11 Transgreditur legem naturalem cognitam.
- 12 Virtualiter Deum contemnit.
- 13 Mendacium est prohibitum, quia malum.
- 14 Etiam antecedenter ad Dei legem, est peccatum.
- 15 Dei offensa, est actio contra Dei legem, vel formaliter, vel consequenter.
- 16 Peccatum constituitur per oppositionem cum aliqua lege.
- 17 Peccatum, est inobedientia Deo facta, vel directè, vel indirectè.
- 18 Cur circumstantia inadvertentia, in confessione explicanda non sit.
- 19 Quomodo omnia peccata sint contra Dei legem.

20 Etiam veniale, est legis prauaricatio.

21 Omne peccatum reddit actum inordinabilem ad vltimum finem.

22 Peccatum veniale, cur dicatur esse præter legem.

23 Veniale, in quo differat à mortali.

R A T I O N E S D V B I T A N D I.

Sicut operatio, legi internæ conformis, appellatur virtuosa; ita quæ ei est difformis, ab eaque deficiens, dicitur defectuosa, siue defectus, ac peccatum; estque nobis mala, sicut aqua, est malus calor; Sicut enim calor, est malus aqua, quia est contra eius inclinationem ad frigus, à quo conseruatur, ac perficitur. Ita peccatum, nobis est malum, quia est contra dictamen rationis, siue legem internam, quæ nos inclinât ad operationem virtuosam, & per eam ad felicitatem. Cum autem Conscientia, siue lex interna, nostrarum operationum sit regula immediata, vt vidimus; eius officium, ac munus est, non solùm

Kk 3

volun-

voluntatem dirigere ad rectè operandum, iuxta mensuram libertatis, quæ illi ab ignorantia, ac metu relinquitur, sed ipsarum etiam operationum perfectiones, ac defectus indicare; vtrumque enim hoc munus, est proprium regulæ.

3 Vt ergo Conscientiæ, siue legis internæ natura, ac vis ad nostras operationes dirigendas, melius adhuc cognoscatur; peccati, quod illi directè opponitur, natura, species, ac proprietates, quærendæ sunt; sic enim fiet, vt opposita, iuxta se posita, magis elucescant, Quamuis autem, certum sit, peccati malitiam, ac essentiam, consistere in eius propositione cum conscientia, siue lege interna, ac regula rationis; adhuc tamen dubitatur, an sit essentialiter offensa Dei; Aliqui enim hoc negant, asseruntque, Rusticum, dum cum inadvertentiâ ad Dei legem, grauitèr mentitus est, nec Deum offendisse, nec mortaliter peccasse. Ita sentire videntur, *D. Thom. 1. 2. qu. 71. art. 6. ad 5. Suar. lib. 2. de legib. c. 6. num. 17.*

4 Primò; Quia offensa Dei consistit in eo, quod quis scienter faciat contra Dei præceptum, ac legem; Sed Rusticus, dum mentitus est, ad Dei legem non aduertit; Ergo mentièdo, non fecit contra illam formaliter, & consequenter Deum formaliter non offendit.

5 Secundo; Quia *Rom. 4. ubi non est lex, nec prauaricatio; & 1. Cor. 15. virtus peccati lex;* Ergo peccatum formaliter constituitur per contrarietatem ad Dei legem. Cum ergo, ad hanc non aduerterit Rusticus, dum mentitus est, contra illam non fecit, & consequenter nec peccauit.

Tertiò; quia peccatum ex *Sancto Ambrosio de Paradiso c. 8.* est transgressio diuinæ legis, & inobediencia cælestium mandatorum, & consequenter offensa Superiori facta. Sed inobediencia, & offensa necessariò requirunt cognitionem legis superioris, cuius voluntati inobediens repugnat. Ergo ad peccatum, necessariò requiritur cognitio legis superioris; ad quam cum rusticus non aduertèrit, consequenter nec Deum offendit.

Quartò; Quia, Si rusticus aduertisset, mendacium lege diuinâ esse prohibitum, multò grauius peccasset, quàm aduertendo solum esse dictamini rationis, siue legi naturali contrarium. Consequens autem est falsum; si enim grauius peccasset, hanc circumstantiam aduertentiæ, tanquam mutantem speciem explicare teneretur, quod tamen à nemine admittitur; Ergo signum est, peccatum, solum in contrarietate ad Dei legem consistere.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò; Deum considerari posse, vel quatenus est Legislatoꝝ; vel quatenus est primum Principium, ac supremum omnium creaturarum Dominus; vel denique quatenus est vltimus Finis noster. Certum est, peccatum, eo ipso quod est contra dictamen, ac regulam rationis, non propterea esse offensiuum Dei, quatenus Legislatoꝝ est; si enim Deus, nullam homini præceptum imposuisset, adhuc mendacium, fornicatio, homicidium, & similia, essent contra regulam, ac dictamen

amen rationis, & tamen tunc non essent contra Dei præceptum, ac legem, & consequenter neque contra Deum ut Legislatorem. Similiter certum est, non omnia peccata, eo ipso quod sunt contra regulam rationis esse simul offensam Dei, tanquam primi Principij, ac creaturarum omnium Domini, sed ea solum, quæ sunt contra Religionem, ut sunt blasphemia, idololatria; &c. Deus enim, ut primum Principium, ac supremus creaturarum Dominus, habet solum ius, ut à creaturis colatur; Hic autem cultus, Deo debitus, non tollitur propriè per quodcumque peccatum; sicut enim cultus, non consistit in quocumque opere bono, sed solum in quibusdam actibus; ut, in Oratione, Sacrificio, & aliis similibus actibus Religionis, ita non tollitur per quodcumque peccatum, sed solum per peccata contra Religionem. Peccatum ergo, eo ipso, quod est contra regulam rationis, est offensivum Dei, solum quatenus est ultimus finis noster; Eo enim ipso, quod aliquis actus, est contra regulam rationis, est inordinabilis ad ultimum finem, ad quem tamen omnia aliquo modo referri debent; Hinc ergo fit, ut Deum offendant, quia violat ius, quod Deus tanquam ultimus finis habet, ut omnia ad eum, aliquo modo, referantur, ad ordinentur.

9 Aduertendum est secundò; Non quantilibet Dei offensam, sufficere ad eius Amicitiam dissoluendam, sed requiri, ut offensa sit grauis; sicut requiritur etiam inter homines. Cum enim amicitia, sit res grauissima, à rebus parui momenti pendere non debet. Quare,

quemadmodum, inter homines, qui amicum vel incautè solum, vel in re leui offendit, iustam causam soluendæ amicitia dedisse non censetur; nec propter quamcumque offensiunculam fit quis statim Amico inimicus, eumque usque ad mortem persequitur. Ita inter Deum, & homines, non qualibet Dei offensa, satis est, ad eius amicitiam dissoluendam; neque enim probabile est, risam immoderatum, aut verbum otiosum, hominem ceteroqui iustum, perpetuo Dei odio dignum reddere; sed requiri, ut offensa sit grauis. Vnde, in Euangelio, quædam peccata, rebus leuissimis comparantur, alia verò grauissimis. *Matt. 23. excollentes vulticem, camelum deglutientes, & Luca 6. quid vides festucam in oculo Fratris tui, trabem autem, qua in oculo tuo est, non consideras.* Quæ autem sint trabes, quæ festuca, colligi poterit primò ex Scriptura; Si enim peccatum aliquod, in eà dicatur excludere à regno Dei, ut *Galat. 5. Qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.* Indicatur, peccatum illud esse mortale, & offensam Dei grauem. Secundò; Ex qualitate, & quantitate materiæ, quæ præcipitur, vel prohibetur. Si enim hæc, ex se, sit valde utilis ad Dei, vel proximi charitatem conseruandam, & quantitas sit notabilis, peccatum erit similiter mortale, & offensa grauis. Tertiò; denique, ex virtute, cui peccatum opponitur; si enim, per illud, grauius lædatur aliqua virtus; ex iis, quæ homini maxime necessaria sunt, offensa erit grauis. Si verò peccatum aliquod, vel in Scripturâ non magni fiat, vel eius materia leuis sit, vel aduertentia imperfecta, erit tan-

tantum offensa leuis, ac venialis, His
positis,

RESOLVTIO.

IO R Espondetur; Rusticum, sic mentien-
do, mortaliter peccasse, ac Deum
offendisse. *Vasq. 1. 2. d. 96. c. 2. Azor.
tom. 1. lib. 4. c. 1. quest. 4. Medina 1.
2. qu. 71. art. 6. Alvarez 1. 2. d. 131.
nu. 3. Bonac. d. 2. quest. 2. p. 1. nu. 2.*

II Primò: Quia, ad mortaliter peccan-
dum, satis est, transgredi legem natu-
ralem cognitam, in re graui, alioquin
omnes gentes, quæ Deum, vel specialem
Dei prohibitionem ignorant, mentien-
do, aut occidendo, mortaliter non pec-
carent, & consequenter propter hos
actus malos, non punirentur pœnâ
æternâ; quod non videtur conceden-
dum, sed Rusticus sic mentiendo legem
naturalem transgressus est in re graui,
ergo mortaliter peccauit.

12 Secundò; Quia actus humanus eo
ipso, quod est moraliter malus, & con-
tra rectam rationem, in re graui, est
etiam virtualiter contemptiuus Dei, vt
vltimi Finis. Hic enim virtualis con-
temptus est inseparabilis à malitiâ mo-
rali actus, vt dictum est. Ergo Rusti-
cus, sic mentiendo, virtualiter Deum,
tanquam vltimum Finem, contempfit;
ideoque illum offendit; Et quia mate-
ria erat grauis, offendit grauius.

13 Tertio; Quia, lex diuina, ideo pro-
hibet mendacium, homicidium, adul-
terium, & similia, quia mala sunt. Er-
go hæc, antecedenter ad Dei prohibi-
tionem habent malitiam sufficientem,

vt constituentur in esse peccati. Ergo,
quamuis Rusticus, mentiendo, ad Dei
prohibitionem non aduerterit, adhuc ta-
men peccauit; & Deum offendit, sal-
tem quatenus est custos legis naturalis.

Quartò; Quia, seclusa Dei lege, si ¹⁴
quis mentiatur, verè inhonestè, ac in-
decenter operatur, ideoque peccat. *Rom.
enim 2. dicitur: Cum gentes, quæ legem
non habent, naturaliter ea, quæ legis
sunt, faciunt, ostendunt opus legis scriptum
in cordibus suis, testimonium reddente il-
lis conscientia ipsorum.* Et Deus, quam-
uis sibi legem imponere non possit, men-
tiri tamen non potest, quia malum est;
Ergo mendacium, antecedenter ad
omnem Dei legem, est peccatum; ideo-
que potuit Rusticus, etiam cum inad-
uertentia ad Dei legem, mentiendo,
peccare.

ORIECTIONUM SOLVTIO.

NEquè obstant rationes in contra-
rium; Nam ad primam respon-
detur; Dei offensam, consistere in hoc,
quod quis faciat contra Dei legem, vel
formaliter, vel consequenter, non au-
tem in eo, quod contra illam faciat
formaliter; Mendacium enim, ante-
cedenter ad omnem Dei legem est in se
malum, & peccatum. Imo propterea
est diuinâ lege prohibitum, quia pec-
catum est. Vnde ratio formalis, &
causa principalis, cur sit peccatum, non
est lex Diuina, sed eius contrarietas cum
dictamine rationis, siue cum natura hu-
mana, quatenus ratione vtitur, & eius
inordinabilitas ad Deum tanquam ad
vltimum finem; Consequenter verò,
& in-

& indirectè, est lex diuina, eo quod omnia peccata, sunt etiam contra legem Diuinam, quatenus Deus præcipit, iustis legibus obedientiam præstari, & omnia peccata, sunt contra aliquam legem, vel Diuinam, vel naturalem, vel humanam; imo ideo sunt peccata, quia aliqua ex istis legibus sunt prohibita.

16 Ad secundam respondetur; ex illis Scripturæ locis, solum colligi, quod peccatum essentialiter constituitur, per contrarietatem ad aliquam legem, & quod omne peccatum est malum, quia aliqua lege est prohibitum, quod est verissimum. Nam comestio, tempore ieiunij, est mala, quia iure humano, est prohibita; omissio Confessionis ante Communionem, est mala, quia habenti conscientiam peccati mortalis, iure diuino, præcepta est Confessio; & mendacium est malum, quia iure naturæ, siue lege naturali, est prohibitum. Hinc tamen non sequi, quod omne peccatum sit malum, quia lege Diuina est prohibitum; quamuis enim omnia peccata, de facto lege diuina sint prohibita; ratio tamen formalis, cur sint peccata, non est, quia lege diuina sunt prohibita, sed solum, quia sunt prohibita aliqua lege, vel Diuina, vel naturali, vel humana.

17 Ad tertiam respondetur; Peccatum esse inobedientiam, & offensam Deo factam, non formaliter, sed solum materialiter, & indirectè, siue consequenter: neque enim ad rationem peccati requiritur, ut sit transgressio legis ex voluntate non obediendi Deo, sed satis est, quod sit contra rationem; sic enim, eo ipso, est etiam saltem mediatè contra Dei legem, & consequenter inobedientia materialis, quæ sufficit ad peccatum,

R. P. Beati Lib. I.

Ad quartam respondetur; Concedendo, 18 grauius peccare eum, qui aduertenter violat Dei præceptum, quam qui nullam illius aduertentiam habet; quia tamen fere nunquam accidit, ut quis Dei legem ignoret, de ijs, quæ sunt intrinsecè mala, & ad eam aliquo modo non aduertat; hinc est, ut in confessione eam circumstantiam aduertentiæ, vel inaduertentiæ explicare necesse non sit.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Omne peccatum, 19 esse contra Dei legem, vel indicantem, illud esse malum, ac peccatum; hoc enim modo, omnia peccata intrinsecè mala, sunt contra Dei legem eorum malitiam indicantem: vel esse contra Dei legem, facientem, illud esse malum, ac peccatum; hoc enim modo omnia, quæ sunt mala, quia prohibita, sunt contra Dei legem præcipientem, siue facientem, illa esse mala cum ideo sint mala, quia sunt Diuina legi contraria.

Secundò; Non solum peccato mortali, 20 sed etiam veniali, conuenire, quod sit legis prauaricatio, siue quod sit voluntas, locutio, aut operatio contra legem; Nam etiam veniale, verè est contra legem. Verè enim est contra rectam rationem, sicut mortale; Imo eodem sæpe præcepto prohibetur, quo mortale, ut patet in furto graui, & leui; Vnde, cum venialia, dicuntur esse non contra legem, sed præter legem, intelligendum est, non esse contra legem absolutè, sed solum cum addito, scilicet leuiter, & non notabiliter, vel non esse contra legem; Diuinæ gratiæ, ac amicitiae necessariam, peccatis enim venialibus, Diuina amicitia non

LI

dis-

- dissoluitur, nec gratia amittitur, quamvis infirmetur, ac remittatur.
- 21 Tertiò: Non solum peccatum mortale, sed etiam veniale, ex eo quod sit contra rectam rationem, reddere actum inordinabilem ad vltimum finem, ad quod tamen tenetur creatura rationalis, eo ipso, quod vult operari. Vnde etiam veniale, est offensa Dei, leuis tamen, & eius amicitiam non dissoluens.
- 22 Quartò: Peccatum veniale dici posse præter legem, quatenus non est propriè contra finem legis, siue quatenus non priuat hominem charitate, quæ Rom. 13. dicitur, finis ac plenitudo legis, eò quod omnia præcepta eo tendant, vt Deum ex toto corde diligamus, & proximum sicut nos ipsos.
- 23 Quintò; Veniale, differre à mortali; primo quo ad modum tendendi in Deum Veniale enim leuiter opponitur regulæ rationis, & consequenter etiam legi Diuinæ, mortale verò grauitè: Secundò quo ad effectus; Nam veniale, non priuat gratiã, & charitate, quamuis Deo verè displiceat, & sit propriè peccatum; mortale verò, & gratiam aufert, & Diuinam amicitiam dissoluit, ac destruit. Veniale meretur solum aliquam pœnam temporalem; mortale verò perpetuam Diuinæ visionis carentiam, & pœnas inferni.
- Sextò, Peccatum mortale, v. g. Fornicationem, dici auersionem à Deo, & conuersionem ad creaturam, tanquam ad vltimum finem, quia, cum sit impossibilis cum assentione Dei, ac vltimi finis, eo ipso, quod illa amatur, necessariò Deus, vt finis vltimus virtualiter negligitur, ac contemnitur, eiquè postponitur, atque ita grauitè offenditur. Similiter, quia est essentialiter destructiua amicitia diuinæ, eo ipso, quod illa amatur, amicitia Diuina necessariò virtualiter contemnitur. In hoc autem sensu, peccatum veniale, dici non potest, auersio à Deo. Tum quia, non tollit charitatem; quæ est conuersio ad D E V M; Tum quia, non impedit assentionem finis vltimi. Dici tamen potest auersio à Deo quasi negatiuè, quatenus peccatum veniale, non est referibile ad Deum tanquam ad finem vltimum.

Q V A E S T I O L I I.

An effectus peccati sit peccatum.

C A S V S.

- 1 SACERDOS quidam, aliquot diebus nauigaturus, nauim conscendens, Breuiarum in mare proiecit. Die tamen sequenti illum facti penituit, & actum Contritionis elicit. Cum autem, absoluta nauigatione, descendisset è nauì, peccatum suum confiteri voluit, sed ignorabat, quomodo confiteri deberet: Num dicendo, se omissioni
- Offi-

Officij dedisse causam; an verò, se toties Officium omisisse. Quæri-
tur; quomodo peccatum suum confiteri debeat.

S V M M A R I V M.

- 3 Satis esse videtur, in Confessione causam officii omissioni datam exprimere.
- 6 Ipsa tamen omisso, est explicanda.
- 7 Est in se, & formaliter peccatum.
- 8 Et volita, saltem in causa.
- 9 Quamvis tunc in nostra potestate amplius non sit.
- 10 Ut aliquid sit peccatum, satis est, quod sit volitum in causa.
- 11 Non est tamen novum peccatum.
- 12 Proiectio Breuiarij, est virtualis omis-
sio officij.
- 13 Actus externi, quamvis indirectè solùm voliti, inducunt censuras, & obligationem restituendi.

RATIONES DUBITANDI.

- 2 **Q**uæstio hæc, non solùm confert, ut peccati naturam melius cognoscamus, sed etiam, ut sciamus, quomodo sit in confessione explicandum. Sensus autem Quæstionis est; An opus externum malum, præuisum, sed eo tempore factum, quo in nostra potestate non est, sit dicendum formaliter peccatum; an solùm effectus peccati. Si enim est peccatum, erit consequenter in Confessione explicandum; Secus autem, si solùm sit eius effectus.
- 3 Aliqui putant esse solùm effectum peccati, sicut dum homo occiditur, mors est solùm occisionis effectus: & consequenter satis esse, in Confessione causam omissioni officij, per Breuiarij pro-

iectionem in mare datam, exprimere. Ita Vasq. 1. 2. d. 94. c. 2. Azor. tom. 2. lib. 1. c. 7. quaest. 1. Clavis reg. lib. 2. c. 6. num. 15. & probabile putat Sanch. lib. 1. sum. c. 16. n. 46.

Primò: Quia omnia opera, quæ fiunt quando iam non manent in nostrâ potestate, ut sunt opera, quæ fiunt in ebrietate, informari non possunt vllâ malitiâ morali, ideoque non possunt peccata, neque per dominationem extrinsecam à malitiâ causæ, sed solùm, sunt quidam effectus peccati precedentis, eo modo, quo, cum quis hominem occidit, mors non est peccatum, sed effectus peccati; tandiu enim, actus externus, est capax malitiæ morales existentis in mala voluntate interna, quandiu est liber, alioqui iam denominari non potest malus, & peccatum, sed solùm effectus malitiæ, ac peccati. Sed omissiones officij, consequentes ad proiectionem breuiarij in mare, non fuerunt liberae, vitari enim nullo modo potuerunt; Ergo non fuerunt capaces malitiæ morales. Ideoq; denominari non potuerunt peccata, sed solùm effectus peccati, siue proiectionis breuiarij in mare; Ergo satis erit, proiectionem breuiarij in mare, & causam omissioni sic datam, in confessione explicare.

Secundò: Quia, si effectus, qui ex causâ voluntariâ sequuntur, essent verè, & formaliter, in se peccata, quando in nostra potestate non sunt, sequeretur Ebrium, committendo homicidium an-

rea præuisum, mortaliter peccare, & consequenter amittere gratiam, quam per pœnitentiam, vel Confessionem antecedentem, post causam datam, fortè recuperauerat, similiter eum, qui proiecit breuiarium, si secunda die confiteatur, & gratiam recuperet, peccare mortaliter omittendo officium tertia die, sicque gratiam, per pœnitentiam recuperatam, amittere, consequens autem est falsum, quia gratia, absque actu libero, amitti non potest,

RESOLVTIO.

- 6 **R**esponderetur tamen; probabilius videri, quod non satis sit dicere, se dedisse causam omissioni officij, per projectionem breuiarij, sed quod confiteri teneatur se officium omisisse. *Sanctus Thomas 2. 2. quest. 79. ar. 3. ad 3. & quest. 150. art. 4. Sotus in 4. d. 12. quest. 1. art. 7. Sanch. lib. 9. matr. d. 45. num. 28. Salas 1. 2. quest. 71. tr. 12. d. 2. f. 9. Becan. p. 2. tract. 2. c. 3. qu. 6. nu. 8. Comitol. lib. 5. quest. 5. Tanner. 1. 2. d. 4. d. 3. num. 35. & ibi Suar. tract. 5. d. 3. f. 4. n. 5. & alij plures apud istos.*
- 7 Primò, Quia ipsa ommissio officij verè in se, & formaliter, est peccatum, quamuis non habeat malitiam distinctam à malitià projectionis breuiarij, sed dicitur mala, & peccatum, solum per denominationem extrinsecam à malitià projectionis; Sicut actus externus, est in se, ac formaliter peccatum, quamuis denominetur tale, solum à malitià voluntatis internæ. Sicut ergo qui hominem occidit, non satis explicat totum suum peccatum, dicendo, *Habui voluntatem occidendi hominem*, sed explicare debet etiam

ipsum actum externum, cum hinc etiam sit pars materialis, ac subiectum peccati completi, Ita qui breuiarium proiecit, & officium omisit, non satis explicabit peccatum suum, dicendo: *Dedi causam omissioni officij per projectionem breuiarij in mare*; sed ipsam officij omissionem explicare tenebitur; nam hæc etiam, est verè pars materialis, ac subiectum peccati.

Secundò; Quia, vt aliquid, sit in se, 8 vere ac formaliter, peccatum, non est necesse, vt sit, in se ac directè, voluntarium, sed sufficit, vt sit voluntarium indirectè, & in causà; Cum quis enim, ex ignorantia culpabili, omittit ieiunium omissioni iniunij, vere ac formaliter, est transgressio præcepti, quamuis non sit in se, ac directè voluntaria, sed solum indirectè, in ipsa ignorantia, vel negligentia, tanquam in causà. Sed ommissio officij, fuit indirectè volita, ac voluntaria in causà; ergo vere, ac formaliter, fuit peccatum: ideoque in Confessione, explicanda est.

Tertiò; Quia, si ommissio officij, non 9 esset in se formaliter peccatum; hoc ideo esset, quia postquam proiectam est breuiarium in mare, ommissio officij, iam non est amplius in potestate Sacerdotis. Sed hoc non obstat. Nam, non solum, emissio sagittæ, ad inimicum occidendum, est peccatum, sed etiam ipsa vulneratio; licet hæc, post sagittæ emissionem, non sit amplius in potestate emittentis, alioqui, si quis emitteret sagittam, animo vulnerandi, vel occidendi inimicum, & de facto vulneraret, aut occideret, non esset necessarium in Confessione exprimere, se inimicum vulnerasse,

raffe, vel occidisse, sed satis esset dicere, se sagittam emisisse, animo inimicum vulnerandi, vel occidendi; Imo, si à Confessario interrogaretur, an occidisset, sine mortali, dicere posset, se non occidisse, quia mendacium, esset de materia Confessionis non necessaria, ideoque solum veniale. Consequens autem, est contra communem sensum, ac praxim fidelium. Ergo omissio officij, vere est in se formaliter peccatum, ideoque in Confessione necessariò explicanda.

O B I E C T I O N U M S O L V T I O.

10 **A**D rationes in contrarium respondetur, Ad primam; Negando maiorem; Vt enim actus externus, dici possit peccatum, satis est, quod fuerit voluntarius, ac liber, in sua causa; alioqui peccata, ex ignorantia culpabili, commissa appellari non possent vera peccata, quod tamen est contra communem sensum, ac praxim fidelium.

11 Ad secundam respondetur; Negando sequelam; Cum enim omissio officij, tertia die, non sit peccatum, ratione sui, voluntarium, & imputabile, sed solum per denominationem extrinsecam à voluntario, ac imputabilitate causa, siue projectionis breuiarij in mare quatenus hæc fuit etiam virtualiter omissio Officij; Sequitur, omissionem illam non fuisse propriè nouum peccatum, nec Sacerdotem gratiam amisisse, quia committere nouum peccatum mortale, significare videtur, ponere nouum voluntarium, nouam malitiam, & nouam imputabilitatem; hanc au-

tem non posuit Sacerdos, sed solum actum externum, imputabilem ratione causa antecedenter positæ; Dicit etiam posset, omissionem officij, secunda die, post confessionem non fuisse amplius formaliter, & in se peccatum, sicut fuerant præcedentes, quia, cum causa illius omissionis, scilicet projectio breuiarij in mare, supponatur iam fuisse per penitentiam retractata, ac intercisâ; iam omissiones postea subsecutæ, censentur fuisse omnino inuoluntariæ, & consequenter meri effectus necessarij projectionis, antecedenter positæ.

C O R O L L A R I A.

Colligitur ex dictis primò; Projectionem breuiarij, non fuisse 12 formalem omissionem officij, sed solum causam omissionis, siue omissionem virtualem, quatenus in ea formale breuiarij projectione, includebatur virtualiter voluntas officium omittendi; tunc tamen tota culpa omissionis fuit contracta, quia tunc fuit posita tota malitia; tota enim malitia propriè est in voluntate omittendi officium; hanc autem, censetur Sacerdos habuisse, quando voluntariè dedit causam omissioni officij per breuiarij projectionem.

Secundò; Actus externos, quantum indirectè tantum voluntarios, siue sint 13 in se formaliter peccata, siue sint solum effectus peccati; inducere irregularitatem, excommunicationem, ac obligationem restituendi, perinde ac si esset in se formaliter, ac directè voluntarij; Et hoc, etiam si prior voluntas fuerit per penitentiam

tentiam interrupta. Si enim omissioni officij esset imposita excommunicatio, Sacerdos singulis diebus illam incurret, etiam post contritionem; quia ad hæc incurrenda satis est, liberam illis dedisse causam, & effectum esse

subiectum. Unde, qui hominem lethaliter vulneravit, & postea confessus est, si vulneratus postea moriatur, adhuc irregularitatem incurrit, quia tunc ad causam liberè positam est subsecutus effectus.

QV AESTIO LIII.

An peccati malitia, ex boni finis intentione minuatur.

C A S V S.

TRES Milites quandam pecuniæ summam furto abstulerunt; primus, ut ex eâ existenti in graui necessitate subueniret; Secundus, ut intra terminos temperantiæ, lautè comederet; Tertius, ut illam pecuniam apud se haberet. Quæritur; Vtrum omnes tres, æque grauitè peccauerint in genere furti; an verò aliqui leuiùs,

SUMMARIVM.

- 3 Bonitas intentionis, malitiam minuire non videtur.
- 8 In quo sensu debeat hoc intelligi.
- 9 Qui ad dandam eleemosynam furatur, minus peccat in genere furti, quam qui simpliciter furatur.
- 10 Furtum, tunc est minus voluntarium.
- 11 Bona intentio, aliquam malitiam ignorantiam iuducit.
- 12 Et minuit rationem voluntarij.
- 13 Non per se, sed per accidens.
- 14 Non directè, sed indirectè.
- 15 Tendit in furtum solum tanquam in medium.

16 Peccatum, non semper est minus graue, quo intentio est melior.

17 Furtum factum ad dandam eleemosynam, non est minus graue, quam factum ad laudatè comedendum.

RATIONES DVBITANDI.

HÆc etiam Quæstio, confert ad peccati naturam meliùs cognoscendam; hinc enim patebit; an peccati malitia, adæquatè consistat in eius oppositione cum lege internâ, siue regulâ rationis; an verò includat etiam partialiter rationem voluntarij, ita ut ex eius incremento, vel decremento, ipsa etiam augeatur, vel minuatur. Dum autem quæritur; an peccatum ex fine bono minuatur, sensus est;

est; an eius malitia, ex eo præcisè, quod ad aliquem finem bonum ordinetur, (sicut, in proposito casu, furtum à primo milite ordinatur ad alienam miseriam subleuandam) in suo genere, fiat minor.

3 Aliqui putarunt, nullatenus minui; ideoque omnes tres æquè grauius peccasse. ita Io. Medina c. de restit. quæst. 27. *Almain. tr. 1. mor. c. 12. ad 2. dub.*

4 Primò; Quia furti malitia ex bonitate finis, ac intentionis, secundum se non minuitur: c. enim forte 14. quæst.

5. habetur: si totum tribuat pauperibus, quod abstulerat; addit potius peccatum, quam minuat. Ergo omnes tres æquè grauius peccarunt.

5 Secundò; Quia, si bonitas intentionis, furti malitiam minueret, sequeretur, quod, quò bonitas intentionis esset maior, eo etiam furti malitiam magis minueret; imò adeo crescere posset intentionis bonitas, vt ex toto furti malitiam auferret. Sicut enim, quia frigus in aquà, per introductionem caloris, semper minuitur, ita crescere potest calor, vt ex aquà, totum auferat frigus; ità, si per intentionis bonitatem minueretur malitia in furto, adeo crescere posset bonitas intentionis, vt totam à furto malitiam tandem auferret. Consequens autem, apud omnes est falsum, Ergo bonitas intentionis minuere non potest malitiam furti, ideoque omnia illa furta, in genere furti, æque graua fuerunt.

6 Tertio; Quia, si bonitas finis, ac intentionis, furti malitiam minueret, ideo minueret, quia furto aliquid bonitatis communicaret; sicut ignis minuit frigus

in aquà, quia aliquid caloris illi communicat, ratione cuius, frigus remittitur. Sed impossibile est, operi malo, ex intentione, ac sine bono, aliquid bonitatis communicari; Tum quia bonitas, ac malitia in nullo gradu possunt esse simul, vt fusè probat *Vasq. 1. 2. d. 70.* Tum quia opus malum reddit potius intentionem malam, quam ab ipsà bonitatem accipiat. Ergo impossibile est, minui malitiam furti, ex bonitate intentionis.

Quartò; Quia bonitas operis, non minuit malitiam finis intenti; Qui enim orat in Ecclesià ex intentione res Ecclesiæ furandi, non propterea, ex hoc, furti malitiam minuit, sed potius aggrauat: Ergo è contra, neque bonitas finis intenti, minuet malitiam ipsius operis; eadem enim vtrobique videtur esse ratio.

NOTABILE.

A Duertendum est, non quæri hic: an ille, qui furatur ex intentione boni finis; v. g. ad dandam eleemosynam, minus peccet, quam ille, qui furatur, ex intentione finis mali; v. g. ad fornicandum; Certum est enim, hunc secundum magis peccare extensiuè; quia furtum non solum habet malitiam furti, sed etiam fornicationis, quam malitiam non habet furtum Primi, factum ad dandam eleemosynam; Quæritur ergo solum; an furtum, quod secundum se, habet tantam malitiam, si fiat ex intentione boni finis, per hanc intentionem reddatur minus malum, in genere furti; hoc posito,

RE-

RESOLVTIO.

9 **A**D Casum, Respondetur; furtum illius, qui furatus est, ad dandam eleemosynam, fuisse minus graue, in genere furti, quam furtum illius, qui ex cupiditate alienæ pecuniæ, furatus est. *Vasq. 1. 2. d. 69. Salas 1. 2. tract. 7. d. 3. f. 11. §. 5. Azor. tom. 1. lib. 2. c. 5. quest. 8. Felliuc. tom. 2. c. 9. num. 339. Caiet. 2. 2. quest. 148. art. 2. & alii communiter.*

10 Primò; Quia bonitas intentionis, per accidens, ac indirecte minuere potest malitiam operis, Opus enim, eo ipso, quod fit, & est volitum propter alium finem, est minus voluntarium, quam si fieret, & expeteretur propter se; nam, eo ipso, amatur solum, quatenus utile est ad alium finem; sicque eius malitia est minus voluntaria, quam si gratiâ sui appeteretur; & ideo *Arist. 5. Ethic. c. 2.* dicebat; qui furatur ad mœchandum, magis esse mœchum, quam furem; & *D. Aug. lib. contr. mendac. c. 8.* stuprum ex luxuriâ grauis esse, quam ex misericordia; quia ex luxuriâ, appetitur propter se; ex misericordiâ verò appetitur propter aliud; si enim Virgo ex libidine peccet, magis peccat, quam si ex intentione Parentum necessitatibus succurrendi. Cum ergo furtum, factum ex bono fine pauperi subueniendi, sit minus voluntarium, quam factum ex cupiditate pecuniæ, ac propter se; sequitur, quod etiam sit malum minus graue in genere furti; operis enim malitia ex voluntarij diminutione, censetur minui.

11 Secundò; Quia, cum aliquod opus

malum sit ex intentione finis boni, intentio illa regulariter aliquam causare solet ignorantiam malitiæ ipsius operis; simplices enim, ac ignorantes, facile existimare possunt, opus aliàs malum, factum tamen ob bonum finem, licitum esse, vel saltem esse minus malum; & hoc eo facilius credere possunt, quo finis est melior; Hæc autem ignorantia malitiæ peccati, sicut minuit rationem voluntarij, ita minuit rationem malitiæ. Imo, si ignorantia esset vincibilis, malitiam operis omnino tolleret. Cum ergo, qui furatus est ad dandam eleemosynam, ratione bonæ intentionis, aliquam habuerit ignorantiam malitiæ furti, sequitur, furtum illius fuisse minus graue, quia etiam ob ignorantiam illam fuit minus voluntarium.

ORIECTIONUM SOLVTIO.

NEquè obstant rationes in contrarium: Ad primam enim Respondetur; Malitiam furti, per se, ac directe, minui non posse ex intentione boni finis; malitia enim furti, non ideo minuitur ex bono fine, quia finis bonus aliquem gradum bonitatis illi communicet, quo ipsa veluti remittatur, ac minuatur, sicut remittitur frigus in aquâ, dum aliquis gradus caloris in illam introducitur; sed quia, eo ipso, quod furtum appetitur propter bonum finem, est minus voluntarium; ideoque etiam minus malum; diminuta enim ratione voluntarij, necesse est, vt minuatur etiam malitia furti. Dum autem in iure dicitur; eum, qui dat pauperibus, quod furto abstulit, augere peccatum; hoc ideo dicitur, quia dando pauperibus reddit

reddit se impotentem, ad rem ablatam, saltem in specie restituendam.

13 Ad secundam Respondetur; illud argumentum probare solum, quod bonitas finis, non minuit per se, ac directè malitiam furti, sicut calor in aquam introductus, minuit in eà frigus, sed quod illam minuit solum indirectè, & per accidens, quatenus furtum ordinando ad finem bonum minuit in eo rationem voluntarij, & consequenter etiam malitiæ, eo enim ipso, quod aliquid appetitur propter aliud, est minus voluntarium; quam si appeteretur propter se.

14 Ad tertiam Respondetur, hoc etiam argumentum, probare solum quod bonitas finis, per se, ac directè, furti malitiam non minuat, sed solum indirectè, ac per accidens, vel quatenus intentio bona inducit malitiæ ignorantiam, quæ illam minuit in ratione voluntarij, & consequenter etiam in ratione malitiæ; vel quatenus ordinando furtum ad finem bonum, minuit in eo rationem voluntarij, & consequenter etiam rationem malitiæ, quod nos non negamus.

15 Ad quartam Respondetur; Disparitatem esse, quia intentio finis, cum sit ratio eligendi media, fertur in finem propter se, vt docet *S. Thom. 1. 2. quæst. 19. art. 7.* Vnde quando intentio est bona voluntas malum medium eligendi, virtute prioris intentionis, tendit in illud quasi per accidens; sicque est illi minus voluntarium, quam, si propter se, esset volitum, & consequenter etiam minus malum. At, quando intentio, secundum se est mala; cum semper voluntas tendat in finem propter se, quod-

R. P. Beati Lib. 1.

cunque medium ad hoc eligat, semper remanet eadem ratio voluntarij respectu finis, nec vnquam minuitur, si autem non minuitur ratio voluntarij, neque minueretur ratio malitiæ.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò, quamuis 16 peccatum factum ex bono fine, sit minus graue, quàm si fieret propter se ipsum, non semper tamen reddi minus graue, quo finis secundum se fuerit melior, ideoque neque ex optimo fine extinguendam omnino peccati malitiam, nisi ex tali fine oriretur ignorantia inuincibilis malitiæ peccati, tunc enim per accidens ab hac, omnis malitia auferretur ab opere. Ratio autem huius rei est, quia ex eo, quod finis sit melior, sequitur solum, quod sit magis appetibilis, non verò quod de facto magis appetatur, ex eo autem solum, quod finis de facto magis appetatur, sequitur quod opus malum, electum vt medium, sit minus voluntarium, & consequenter etiam minus malum.

Secundò, Furtum factum ad dandam 17 eleemosynam, non esse peccatum magis graue, quàm factum ad laute comedendum, siue enim fiat propter unum; siue propter alium finem, semper est æque minus voluntarium, quàm si propter se fieret, Ad hoc autem parum conducit, quod finis sit honestus, vel indifferens. Per accidens tamen intentio melioris finis potest esse causa minoris malitiæ; quia potest esse causa alicuius ignorantie, ratione cuius opus factum ex intentione talis finis apprehendatur tanquam licitum, vel minus malum, vt dictum est.

M m QVAE.

QVAESTIO LIV.

An peccatum ex se mortale, ex imperfecta libertate, fieri possit veniale.

C A S V S.

DVM Titius faminam quandam curiosius aspiceret, occurrit illi turpis cogitatio, & aliqui etiam motus in appetitu sensitivo. Et quamuis ad eorum malitiam, aliquam habuerit aduertentiam, ob vehementem tamen distractionem ad alia, fuit negligens & in cogitatione repellenda, & in motibus reprimendis. Quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit.

S V M M A R I V M.

- 2 Quæ ad peccatum mortale requirantur.
- 3 Imperfecta libertas, non videtur reddere posse veniale peccatum, quod alias esse mortale.
- 7 Nec videtur explicari posse, in quo consistat hæc semiplena libertas.
- 8 Quid sint motus primo primi, quid secundo primi.
- 9 Quid consensus directus, quid indirectus.
- 10 Semiplena libertas. peccatum alias mortale, reddit veniale.
- 11 Peccatum mortale, plenam deliberationem requirit.
- 12 Ne nimis sit difficilis ad cælum via.
- 13 Debet esse plene voluntarium.
- 14 Consensus imperfectus, reputatur communiter solum veniale.
- 15 Hæmo, iuxta diuersum statum, præcepta grauius, vel leuius violat.
- 16 Semiplena libertas, est sufficiens ad veniale.

17 Ideo ab eo non excusat.

18 Semiplena aduertentia, in quo consistat.

19 Ad peccatum mortale, requiritur aduertentia ad malitiam actus.

20 Sufficit aduertentia ad malitiam in genere.

21 Indicia semiplenæ aduertentiæ, ac libertatis.

R A T I O N E S D V B I T A N D I.

CVM peccatum mortale sit essentialiter separatiuum hominis ab ultimo fine, qui est Deus, dissolutiuum amicitie Diuinæ; & allatiuum pænæ æternæ, & consequenter offensa Dei grauis; tria ad illud necessariò requiruntur. Primò, vt in eius obiecto sit talis malitia, quæ cum ultimo fine repugnet; si enim malitia non esset talis, refundere non posset in actum deformitatem
suf-

sufficientem ad hominem ab eo sine separandum. Quæ autem obiecta sint hoc modo mala, colligitur vel ex scripturâ; vel ex mente Legislatoris; vel ex grauitate ipsa rei, quæ præcipitur, aut prohibetur; vel denique ex communi sensu Doctorum. Secundò, vt hæc obiecti malitia perfectè cognoscatur, si enim cognoscatur, actus in ratione mali, non erit liber. Tertio denique vt voluntas in illam perfectè, vel directè vel indirectè consentiat; si enim non consentiat, actus, in ratione mali, non erit voluntarius. Cum autem aliquod ex huiusmodi requisitis deest, peccatum, quod alias ex genere suo esset mortale, vel nullum est, vel sit veniale.

3 Dubium tamen est; an imperfecta libertas, quæ oritur, vel ex imperfecta aduertentiâ, vel ex imperfecto consensu, sit sufficiens ad reddendum veniale peccatum, quod alias, ex se, esset mortale. Aliqui enim putant, non sufficere; Ideoque Titium, turpem cogitationem non expellendo, nec motus reprimendo, vel mortaliter, vel nullo profus modo, peccasse. Ita *Ioan. Sanch. in select. d. 18. Medina l. 2. quæst. 74. art. 6. docum. 5.*

4 Primò; Quia Deus sua præcepta non imponit semihomini, sed homini integro, & suarum potentiarum Domino, sed Titius, dum erat ad alia vehementer distractus, non erat suarum operationum integrè Dominus, magis quam semidormiens, vel semiebrius. Ergo nullam à Deo obligationem habebat; ideoque neque venialiter peccauit.

5 Secundò; Quia Titius, dum in turpi cogitatione expellenda, & sensualibus

motibus reprimendis, erat negligens, vel plenè deliberare potuit, vel non; si non potuit, nullo modo peccauit; si potuit, iam videtur mortaliter peccasse. Ergo vel mortaliter, vel nullo modo peccauit.

Tertio, Quia, si semiplena aduertentia potuit negligentiam alias mortalem excusare à mortali, & facere venialem; poterit etiam, si feratur circa peccatum veniale, v. g. circa mendacium iocosum, ab illo excusare, alioquin semiplena deliberatio fauorabilior esset peccato mortali, quam veniali, quia à mortali excusaret, & non à veniali. Cum ergo à veniali non excuset, neque excusabit à mortali.

Quarto; Quia explicari non potest, in quo consistat hæc semiplena aduertentia in peccato; nam consistere non potest in difficultate cessandi à peccato, quia hanc experitur homo valde ad malum inclinatus, etiam cum plena deliberatione: neque in cognitione, siue aduertentia remissa ad obiectum, quia in gradu quantumcumque remissa dari potest cognitio sufficiens ad reddendam voluntatem perfectè liberam, ergo hæc semiplena aduertentia propriè non datur.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò, Aliquos in nobis dari motus, qui dicuntur primo primi, quia omnem rationis usum, ac malitiæ considerationem præueniunt, ideoque voluntarij non sunt, cum voluntas non feratur in incognitum; vt cum quis die ieiunij comedit, apprehendens cibum, vel sibi vtilem, vel

M m 2

sen-

senfui delectabilem, sed ad prohibitionem, ac ieiunij præceptum non aduertens; Tunc enim comestio, cum omnem turpitudinis, ac malitiæ aduertentiam præueniat, dicitur motus primo primus. Præter hos autem dantur etiam in nobis alij, qui dicuntur secundo primi, quia primis succedunt, & cum aliqua malitiæ cognitione, ac aduertentiâ coniuncti sunt; vt, cum quis aliquam habens ieiunij, ac prohibitionis cogitationem, siue aduertentiam comedit. Primi motus, cum voluntarij non sint, ad culpam imputari non possunt; Secundi verò, cum ratione aduertentiæ ad malitiã præcaueri possint, ac repelli, aliquo modo voluntarij sunt, ideoque imputantur ad culpam iuxta mensuram ipsius aduertentiæ; Sicut enim ad peccatum, aliqua requiritur aduertentia, ita ad peccatum mortale, requiritur aduertentia perfecta; ad veniale verò sufficit imperfecta.

- 9) Aduertendum est secundo; Duplicem dari voluntatis consensum; Primus, dicitur directus, ac expressus, quia voluntas, per illum, directe tendit in obiectum, illud volendo; vt, cum quis, experiens aliquos motus in appetitu sensitiuo, illos vult ibi esse, in iisque delectatur. Secundus dicitur indirectus, siue interpretatiuus, ac virtualis, quia, per illum, voluntas non directe fertur in ipsum obiectum, sed vel in eius causam; vt, cum quis, vult curiose legere, vel iocose loqui, aut immoderate aspicere; ex quibus excitari regulariter solent motus illi in appetitu sensitiuo; vel illud non impedit, cum possit, ac teneatur; vt, cum quis eisdem motus expo-

periens, illos non impedit, aut reprimit, animum ad alia diuertendo. Quamuis autem ad peccatum non sit necessarius consensus directus in obiectum malum, sed sufficiat indirectus, eo quod, in moralibus, idem sit, voluntatem velle causam, vel non impedire effectum, cum potest, ac debet, ac velle ipsum effectum, aliqua tamen necessario requiritur, cum nihil sit peccatum, nisi sit voluntarium, & voluntarium dicatur id, cui voluntas consentit. Ad peccatum autem mortale, requiritur consensus plenus ac perfectus, sicut ad veniale sufficit imperfectus; nimis enim durum esset, hominem propter consensum solum imperfectum, Diuinã amicitiam priuari, ac pœna aeternã puniri, sicut pœnitur propter mortale. His positis,

RESOLVTIO.

Respondetur, Titium, propter semiplenam libertatem, venialiter solum peccasse. *Vasq. 1. 2. d. 107. Nauar. in sum. prælud. 9. Bonac. de pecc. d. 2. quæst. 2. pun. 3. num. 2. Sanch. lib. 1. sum. cap. 10. num. 10. Lessius lib. 4. c. 3. d. 5. nu. 116. Azor. tom. 1. lib. 4. c. 5. qu. 2. Reginal. lib. 11. cap. 5. & alij apud istos.*

Primo; Quia ex vno capite, qui semiplenam libertatem in peccatum consentit, libere consentit, & consequenter peccat; sed Titius cum semiplenam libertatem turpem cogitationem saltem indirecte in ipsa negligentia voluit. Ergo peccauit. Ex alio verò peccatum non potuit esse mortale, quia peccatum mortale, cum Diuinam amicitiam dissoluat, & hominem aeternæ pœna reum constituat, ple-

nam

nam deliberationem, ac libertatem requirit, sicut illam requirunt Diuina amicitia, ac finis vltimi adeptio, cum sint res grauissimæ. Sicut ergo amicitia Diuina, per actum contritionis solum semiplene liberum, recuperari non potest; ita nec per actum malum, solum semiplene liberum, amitti; neque enim minor libertas requiritur ad gratiam amittendam, quam ad illam recuperandam.

12 Secundò; Quia, si qualibet aduertentia ad peccatum mortale, sufficeret, nimis ardua, ac difficilis esset ad calum via, nec Christi iugum suaue dici posset ac leue. Ergo, sicut ad peccandum, aliqua aduertentia requiritur, ita ad peccandum mortaliter, requiritur aduertentia plena.

13 Tertiò; Quia consensus imperfectus, imperfectè solum est voluntarius. Ergo etiam imperfectè solum erit peccatum ideoque solum veniale; Ratio enim peccati, sicut essentialiter requirit rationem liberi, ac voluntarij, ita illi commensuratur.

14 Quartò; Quia omnes communiter dum leuem negligentiam in tentationibus repellendis committunt, venialiter solum se peccare existimant. Negligentia autem illa est consensus quidam interpretatiuus, ac virtualis. Ergo consensus imperfectus, ex communi hominum sensu, est peccatum solum veniale.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

15 **N**equè obstant rationes in contrarium. Nam ad primam Respon-

detur; Deum homini præcepta imponere absolutè, ipsum verò hominem, iuxta diuersum statum, in quo reperitur, illa grauitè, vel leuiter violare; Cum ergo Titius ea, ad alia vehementer distractus violauerit, leuiter solum violauit, & non integrè.

Ad secundam Respondetur; Titium 16 tunc non potuisse plene deliberare; hinc tamen non sequi, quod nullo modo peccauerit, sed solum quod non peccauerit mortaliter; cum enim semiplenam deliberationem haberet, habebat etiam libertatem sufficientem ad venialiter peccandum.

Ad tertiam; Negatur consequentia; 17 semiplena enim aduertentia excusare potest à mortali; quia ad hoc sufficit, vt opus, plena libertate, legi Dei non opponatur, at ad excusandum à veniali requiretur, vt libertate omnino careret; Cum ergo opus supponatur semiliberum, erit etiam semipeccatum, hoc est peccatum veniale, ac imperfectum.

Ad quartam Respondetur; semiplenam 18 deliberationem consistere in cognitione confusâ malitiæ; orta vel ex eo, quod quis nondum sit integrè à somno excitatus; vel ex eo, quod sit semiebrius; vel ex eo, quod sit ad alia notabiliter distractus; vel denique ex eo, quod animum, passione aliqua vehementi, adeo occupatum, habeat, vt ad id, quod agit, vix attendat. Cum cognitione enim adeo confusa dari non potest perfecta libertas, sed solum imperfecta.

COROLLARIA.

- 19 **C**olligitur ex dictis primò; Ad peccatum mortale non sufficere aduertentiam ad actum malum, sed requiri aduertentiam, & cogitationem malitiæ ipsius actus. Vt quis enim contra ieiunij præceptum peccare dicatur, non satis est, vt in die ieiunij aduertat se comedere, sed præterea requiritur, vt aduertat, comestionem illam esse prohibitam: nam, si ad hoc non aduertat, dici non potest amplecti malum, ac peccatum, cum voluntas non feratur in incognitum; *Reginaldus lib. II. cap. 3. num. 31.*
- 20 **S**ecundò; Vt aliquod opus sit mortale, non requiri plenam considerationem malitiæ obiecti, quatenus mortalis est, sed sufficere considerationem, & aduertentiam & malitiam in genere; posita enim hac aduertentiâ, potest quis ac tenetur inquirere, an malitia sit grauis, uel leuis; nisi enim hoc inquireat, mortaliter peccandi periculo se exponit, censeturque, opus illud velle, quacumque malitia sit affectum. *Vasq. I. 2. d. 117. num. 14.*
- 21 **T**ertiò; Aliquas assignari coniecturas ad cognoscendum in dubio, num quis plenam, an verò semiplenam tantum

aduertentiam, ac libertatem habuerit. Primò enim; si quis dubitet, an perfectè à somno fuerit excitatus, vel ebrietatem depulerit, vel cogitatione, aut passione aliqua vehementi, animum occupatum habuerit, iudicare poterit, se perfectè non aduertisse, nec consensisse. Hæc enim, sicut, quando sunt perfecta, libertatem tollunt, ita cum imperfecta sunt, illam minuunt. Secundò, cum quis rei malæ tentationem aduertens, se ita dispositum sentit, vt, quamuis posset, non exequeretur; tunc enim signum est, vel nullum, vel imperfectum solum adfuisse consensum; quia, cum potentia executiua voluntati omnino obtemperet, si homo sit ita dispositus, signum est, etiam in voluntate, aut fuisse dissensum, aut imperfectum consensum: cum de consensu aliunde non constat. Tertiò denique, si homo timorata sit conscientia; tunc enim præsumere poterit, se plene non consensisse; sicut e contra, si perditis sit moribus, plene consensisse, quia à communiter contingentibus desumitur fortissima præsumptio, & si peccato consensisset, facile cognosceret, cum nostrorum actuum nobis sit debita cognitio. *Sanchez lib. I. in dec. c. 1. num. ult.*

QVAESTIO LV.

*An peccatum ex se mortale, ex Superioris voluntate,
fieri possit veniale.*

CASUS.

IN quadam Religione, erat Constitutio obligans ad audiendum, singulis diebus, sacrum sub veniali. Vnus autem ex Religiosis, integro mense, Sacrum diebus ferialibus omisit. Quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit.

SYMMARIVM.

2 Legislator, non videtur obligare posse leuiter in materiâ graui. 7 Sicut non potest lex Diuina, ac naturalis. 10 Nec Confessarius, dum poenitentiam imponit. 11 Potest tamen. 12 Lex, totam obligandi vim habet à voluntate Legislatoris. 13 Sicut Votum à Voluntate Vouentis. 14 Modus obligandi leuiter in materiâ graui, est possibilis, & sepe conueniens. 15 Superioris voluntas requiritur, & ad obligationem, & ad qualitatem obligationis. 16 Quomodo à Superioris voluntate peccati grauitas pendeat. 17 Virtus, non semper grauius leditur. 18 Cur Legislator, in materiâ leui, grauius obligare non possit. 19 Cur lex naturalis, in materia graui, leuiter obligare non possit. 21 Quomodo obligatio sit effectus.	22 Cur Confessarius, leuiter obligare non possit in materia graui. 23 Lex, à Legislatoris voluntate totaliter pender. 24 Materia de se leuis, quomodo fieri possit grauis.

RATIONES DVBITANDI.

CVM ad peccatum mortale, requiratur in obiecto malitia grauis, vt *Quæst. præced.* dictum est. Certum est, omissionem Sacri diebus festis, grauem malitiam continere; opponitur enim Ecclesiæ præcepto, quod Sacri auditionem præcipit sub mortali. Quæstio igitur est; an hæc omissio, quæ ex se est sufficiens ad mortale, ex solâ Legislatoris voluntate fieri possit, materia solùm peccati venalis.

Ratio autem dubitandi est primò; 3 quia, cum quodlibet peccatum mortale sit transgressio Legis, & hæc transgressio ex Legislatoris voluntate pendeat, non videtur Legislator, posse in materiâ graui obligare solùm sub culpâ leui; Superio-

perioris enim voluntas requiritur solum ad obligationem imponendam; qualitas vero ipsius obligationis, ex rerum præceptorum grauitate vel leuitate desumi debet. Ergo hanc obligationem extendere, vel coarctare, à Superioris voluntate non pendet.

4 Secundò; Quia, quod peccatum sit veniale, vel mortale, non pendet à voluntate Superioris præcipientis, sed ex ipsis rebus præceptis; hæ enim, posito præcepto, grauem, vel leuem deordinationem deinde ex se habent. Ergo ex Superioris voluntate, fieri non potest veniale, quod alias esset mortale.

5 Tertio; Quia Superior, per suum præceptum, constituit rem præceptam in materia alicuius virtutis; si enim præcipiat ieiunium, illud constituit in materia temperantiæ; si Sacrum, in materia Religionis &c. Ergo qui hæc omittit, si grauia sint, virtutem illam grauius lædit, ideoque venialiter solum peccare non poterit.

6 Quarto; Quia non potest Legislator, in materia leui, obligare sub culpâ graui; talis enim obligatio irrationabilis esset, ac iniusta. Sed etiam irrationabilis, ac iniusta est obligatio leuis, in materia graui; non enim proportionatur materiæ. Ergo etiam obligare non potest leuiter in materia graui.

7 Quintò; Quia lex Diuina, ac naturalis, in materia graui obligare non potest solum sub veniali. Ergo neq; lex humana; ex præcepto enim, in materia graui, naturaliter, ac necessario sequi videtur obligatio grauis, cum hæc sit illi proportionata.

8 Sextò; Quia nemo Voto se obligare

potest solum sub veniali, in materia graui. Ergo neque Legislator in materia graui obligare potest solum sub veniali; ideo enim voto nemo obligare se potest sub veniali in materia graui, quia quamuis voti, ac promissionis obligatio ex Voluentis intentione pendeat; quantitas tamen obligationis sumitur ex naturâ rei iuxta materiæ qualitatem; totum hoc autem militat etiam in lege, cum Votum sit lex quædam priuata.

Septimò; Quia obligatio, est quasi effectus, qui ad legem necessariò consequitur, ideo enim subditi legibus obligantur, quia leges, legitimæ sunt, ac validæ. Sed effectus, qui ad causam necessariam consequitur, impediri non potest. Ergo neque obligatio grauis, posita lege in materia graui.

Octauò; Quia, in Sacramento Pœnitentiæ, pœnitens sub mortali pœnitentiam grauem implere tenetur, quamuis Confessarius illi dicat, se intendere illum obligare solum sub veniali; Ergo etiam, quamuis Legislator obligare intendat solum ad veniale, si materia sit grauis, subditus adhuc obligabitur sub mortali; Atque ita tenent: *Vasquez* 1. 2. tom. 2. d. 158. c. 3. n. 17. & c. 4. n. 32. *Bellarmin.* 10. 1. controu. p. 2. contr. 5. lib. 3. de Eccl. milit. c. 11. in solut. ad pen. *Aragon.* 2. 2. quæst. 62. art. 3. col. 5. *Reginald.* lib. 15. n. 44. *Sotus* lib. 1. de iust. quæst. 6. art. 4.

RESOLVTIO.

Respondetur tamen; Religiosum, si sacrum præceptum omittendo, venialiter solum peccasse. Ita *Suar.* lib. 2. de legib. exp. 27. num. 7. *Sanch.* lib.

lib. 1. matr. d. 9. num. 6. & lib. 6. sum. c. 4. num. 25. Salas de legib. d. 10. f. 7. num. 33. Valentia 1. 2. d. 7. quæst. 5. pan. 2. quæstiunc. 2. Ioan. Sanch. in select. d. 15. num. 16. Nau. c. 73. summ. num. 49 Bonac. d. 1. de legib. qu. 1. pun. 7. §. 4. num. 23. Lessius lib. 2. c. 41. d. 9. num. 96. & alii apud istos.

12 Primò; Quia legis obligatio pendet totaliter à voluntate Legislatoris. Ergo, si Legislator obligare nolit ad mortale, lex ad mortale obligare non potest; obligatio enim extendi non potest ultra mentem Legislatoris; ex *L si quis, nec causam*; & actus, in moralibus, non excedit intentionem Agentis; *L non omnis, ff. si certum petatur*. Cum ergo constitutio supponatur non obligare ad mortale; sequitur, Religiosum mortaliter non peccasse, sed solum venialiter.

13 Secundò; Quia Votum ac promissio, est lex quædam priuata, quam promittens sibi imponit; promittens autem, etiam in materiâ graui, ad solam culpam venialem obligare se potest; si enim ex solo defectu voluntatis se obligandi, ad nullam culpam obligare se potest, cum sola voluntas se obligandi totius obligationis sit mensura; cur ad solam culpam venialem se obligare non poterit, si ad illam solam velit se obligare. Ergo etiam lex, ad solam culpam venialem obligare poterit, etiam in materiâ graui, si Legislator ad illam solam velit obligare; mensura enim obligationis in lege, est voluntas Legislatoris non minus, quam voluntas Vouentis in Voto.

14 Tertiò; Quia hic modus obligandi solum sub veniali etiam in materia graui, potest aliquando esse conueniens, *R. P. Beati Lib. 1.*

præsertim in Religionibus; In his enim Superiores, ne multiplicentur obligationes graues, & cum leues sufficiant, aliqua grauia præcipere possunt sub veniali; qua enim indecentia, aut iniustitia, aut excessus in hoc appareat; Cum ergo modus hic obligandi, & possibilis sit, & sæpe etiam conueniens; non apparet, cur negari debeat; ideoque Religiosus obligari potuit solum ad veniale, & consequenter constitutionem transgrediendo, venialiter solum peccauit. Atque ita dari de facto, in aliquibus Religionibus similes constitutiones, asserit. *Suar. lib. 3. de legib. c. 27.*

OBIECTIONVM SOLVTIO.

15 Neque obstant rationes in contrarium; Nam ad primam Respondetur; Voluntatem Superioris requiri non solum ad imponendam obligationem, sed etiam ad eius qualitatem; Ipse tamen regulariter, cum aliter non explicat, censetur velle obligare iuxta qualitatem materiæ, & tunc ex materiæ grauitate, vel leuitate, pensanda est obligatio.

16 Ad secundam Respondetur; Quamuis à Superioris voluntate immediatè non pendeat, quod peccatum sit veniale, vel mortale, pendere tamen mediatè, quatenus voluntas Legislatoris intendentis obligare solum ad veniale facit, vt omisso rei præceptæ, quamuis grauis, legem tamen grauitè non lædat.

17 Ad tertiam; Negatur consequentia; Virtus enim, grauitè non læditur, nisi cum eius ommissio grauitè est prohibita.

Nn

bita.

bita. In præfenti autem, auditio Sacri, est præcepta solùm leuiter, & sub veniali.

18 Ad quartam; Negatur consequenter.

Quamuis enim Legislator, in materià leui, obligare grauius non possit, quia illa voluntas obligandi esset iniusta, & subdito iniuriosa; potest tamen in materià graui leuiter obligare, quia sic nullam subdito iniuriam infert, & aliunde obligationis diminutio legem reddit magis suauem, & est actus benignitatis in Superiore, qui, sicut totam obligationem tollere posset, ita illam potest minuire, ac de facto minuit, vt subdito reddatur suauior.

19 Ad quintam Respondetur; Legem naturalem obligare non posse leuiter in materià graui, quia obligatio legis naturalis, oritur ex re ipsa. Ergo, sicut res ipsa grauis est, ita grauis esse debet obligatio. At obligatio legis positivæ, totaliter pendet à voluntate Legislatoris. Ergo sicut ab eo auferri prohibito potest ita potest limitari.

20 Ad sextam; Negatur Antecedens; sicut enim omnis obligatio, ortum habet ab intentione Vouentis, ita oriri ab illa potest modo limitato, & non secundùm omnem materiæ proportionem, ac capacitatem.

21 Ad septimam Respondetur; Quamuis obligatio seruandi legem sit effectus legis; hunc tamen effectum coartari posse pro voluntate Legislatoris; Legislator enim ferre potest legem obligantem, vel quantum potest, vel solùm secundum minorem obligationem, quam potest imponere, cum hoc ab eius voluntate omnino dependeat.

Ad octauam; primò: Negatur Antecedens. Confessarius enim, pro suà voluntate, coartare potest obligationem penitentia; nam, cum penitentia, lex quædam sit, ac præceptum, humanæ legis, ac præcepti conditiones sortiri debet. Respondetur tamen secundò: Negando consequentiam. Ratio autem diuersitatis est, quia Confessarius, penitentiam non imponit nomine proprio, sed nomine Christi, & tanquam eius vices gerens. Christus autem, non præsumitur velle ad grauem penitentiam leuiter solùm obligare.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò: Peccatum, quod aliàs, attentà materiæ grauitate, deberet esse mortale, ex solà Legislatoris voluntate fieri posse veniale; quia potest Legislator rem illam, quamuis grauem, percipere solùm sub veniali, in hoc autem casu, talis legis transgressio est solùm venialis, cum totaliter pendeat à voluntate Legislatoris.

Secundò, Etiam peccatum, quod aliàs, attentà materiæ leuitate, deberet esse veniale, ex Legislatoris voluntate, fieri posse mortale: Silentij enim violatio, vel ingressus in alienam cellam, quæ secundum se considerata essent ad summum peccata venialia, si accedat Superioris præceptum sub panà excommunicationis, fiunt mortalia. Tunc tamen, materiæ istæ, à fine præcepti redduntur graues, cum ob grauem aliquem finem prohibeantur; sicut esus pomi, quamuis secundum se, res leuissima videretur, quia tamen prohibitus fuit in recognitionem

nem Auctoritatis, & humanæ subiectionis, ab hoc fine, fuit redditus res grauiſſima. Et in hoc ſenſu Clem. exiui. de verb. ſignif. & c. ex his: de verb. ſignif. in 6. di-

citur, verba præceptiua, in reg. S. Franciſci, indicare obligationem ſub mortali, quia præcipiunt ob finem grauem.

QVAESTIO LVI.

An peccatum ex genere mortale, ex materia leuitate, fieri poſſit veniale.

C A S V S.

LEX erat in quodam Regno, ne vllus ex eo triticum extraheret, ad vitandam famem, quæ ibi timebatur. Titius tamen nihilominus quinque tritici modios extraxit. Quæritur: Vtrum mortaliter peccauerit.

S V M M A R I V M.

3 Quinque Tritici modiorum extractio, videtur materia grauis. 7 Materia grauitas, & leuitas, vnde deſumatur. 8 Eadem materia reſpectu diuerſorum, poteſt eſſe grauis, & leuis. 9 Quinque Tritici modios extrahere, non eſt mortale. 10 Lex, per hoc grauiter non violatur. 11 Sicut, ſi extraheretur quantitas longe minor. 12 Quinque modij, reputantur materia leuis. 13 Eorum extractio, leuiter prohibetur. 14 Et Reipublica inſert damnum leue. 15 Finis legis eſt, vitare damnum graue. 17 Quanam materia cenſenda ſit, graue damnum aſſerre.	18 Materia paruitas, non rectè deſumitur per comparationem ad totam rem præceptam. 19 Deſumitur ex fine præcepti. 20 Aquam, in Calice, vino non miſcere eſt mortale. 21 Vna, aut altera vncia ieiunium non frangit. 22 Materia grauitas, prudentis arbitrio cenſanda eſt. 23 Duorum horarum labor, diebus feſtis, videtur materia leuis.

RATIONES DVBITANDI.

Sicut ſemiplena libertas, & Legislatoris voluntas, peccatum alias ex genere ſuo mortale, reddere poſſunt veniale, ita à fortiori, hoc poteſt materia

N n 2

leui-

leuitas, licet enim furtum, ex genere suo, sic peccatum mortale, si quis tamen alteri rem modicam surripiat, non censetur communiter peccare mortaliter, quia illi graue damnum non infert. Difficultas est, in quo hæc materiæ grauitas, ac lenitas consistat. Propter ea Titius, quinque tritici modios extrahendo, mortaliter peccasse videtur. Ita *Sanch. lib. 1. sum. c. 4. num. 8. Victoria de potest. ciuili. nu. 19. Clauis reg. lib. 3. c. 7. num. 14.*

3 Primò; Quia quinque modij videntur materia grauis; Quamuis enim, ex ista Titij contrauentione Regno graue damnum non sequatur, sequeretur tamen, si idem à multis & communiter fieret. Spectari autem non debet damnum, quod ex illius contrauentione præcisè sequitur, sed quod sequeretur, si idem à multis & communiter fieret. Sed tunc esset materia grauis; Ergo absolute est materia grauis, ideoque sufficiens ad mortale.

4 Secundò, Quia in furto datur quantitas notabilis, etiamsi quantitas illa alicui parum noceat, centum enim aurei, sunt materia grauis, etiamsi Regi ablati paruum illi nocumentum afferant. Ergo similiter quinque modij, erunt materia grauis, quamuis Reipublicæ notabile damnum non afferant, in his enim attendendum non videtur damnum, sed quantitas, alioquin surripere mille aureos diuersis, singulis vnum Julium auferendo, non esset peccatum mortale.

5 Tertio, Quia, si quinque modij, non essent materia grauis, & sufficiens ad mortale, sequeretur, finem legis frustrari; nunquam enim quilibet tantam

tritici quantitatem extrahit, vt ex eà sola ingens Reipublicæ damnum sequatur. Ergo nunquam violaretur finis legis, sicque frustraretur.

Quartò, Quia, ideo, Latio Viatori 6 quinquaginta aureos surripiens, iuste suspenditur, quia quamuis hoc damnum illatum semel, non sit notabile, expedit tamen illud grauitè puniri, ne passim fiat; sicque fiat notabile; Ergo similiter, quamuis quinque modij, semel extracti, Reipublicæ, damnum notabile non afferant, expedit tamen hoc grauitè prohiberi, ne passim fiat, sicque damnum fiat notabile.

NOTABILIA.

A Duertendum est primò, materiæ, 7 siue rei præceptæ grauitatem, vel leuitatem desumendam esse, non ex re ipsa secundum se, sed quatenus conducit ad finem à Legislatore intentum, ita vt, si res quæ præcipitur, vel prohibetur, ad Legislatoris finem grauitè conducatur, eius transgressio sit peccatum graue, quamuis in se sit leuis. Si verò leuiter conducatur, sit peccatum veniale, quamuis materia in se sit grauis: sic enim, quia finis præcepti prohibentis furtum est, ne dominus dampnum in bonis suis patiatur, ablatio quinquaginta aureorum, est materia grauis, quia Dominum grauitè lædit, ablatio verò seminiulij, est materia leuis, quia Dominum notabiliter non lædit. Similiter, gestare comam, quamuis secundum se videatur materia leuis, si tamen à Prælato, propter decentiam status Ecclesiastici, sub excommunicatione prohibeatur, sit materia

ria grauis, per ordinem ad finem à Præ-
lato intentum. Ratio autem à priori
est; quia, cum res præcepta, à Legis-
latore per præceptum assumatur tanquam
medium ad obtinendum finem præce-
pti; in ipsà nihil aliud attenditur,
quam utilitas & conducentia ad talem
finem; hoc enim est, quod in medijs
attenditur, & non aliud. Hinc ergo fit,
ut ea, quæ ad eum grauitèr conducunt,
vel illum notabiliter lædunt, dicantur
materia grauis, quæ verò leuiter, ma-
teria leuis. Quanam autem in parti-
culari, grauitèr, vel leuiter conducant ad
finem legis, colligi poterit, vel ex re
ipsà præceptà, vel ex fine, vel ex cir-
cumstantijs, vel ex communi sensu Fide-
lium, aut Ecclesiæ, vel ex iudicio pru-
dentum, ita ut res illa dicatur ad finem
præcepti grauitèr conducere, quæ iudicio
Prudentum reputatur talis.

8 Aduertendum est secundò; eandem
rem, quæ respectu vnius finis, ac præ-
cepti, est materia grauis, posse respectu
alterius finis, ac præcepti, esse materiam
leuem. Si enim in aliqua Religione ex-
taret constitutio strictè obligans ad Sa-
crum singulis diebus audiendum, omis-
sio vnius Sacri, esset materia grauis, quia
auditio Sacri ab illà Religione ordina-
retur ad spiritualem singulorum profe-
ctum, ac fructum; quo fructu priuaretur,
qui Sacrum omitteret. At ve-
rò si extaret similis constitutio in Vni-
uersitate aliquà, vel Academia; omis-
sio vnius Sacri, non esset mate-
ria grauis, sed leuis, qui tunc auditio
Sacri ordinaretur, non ad fructum spiri-
tualem singulorum, sed ad rectam Aca-
demie gubernationem, pacem, ac deco-

rem, qui finis non grauitèr læditur, etiam si
Sacrum aliquando prætermittatur. Ita
*Vasq. 1. 2. quæst. 96. art. 4. d. 158. c. 6.
num. 60.* His positis,

RESOLVTIO.

Respondetur; Titium, quinque tri-
tici modios è Regno extrahendo,
mortaliter non peccasse. Ita *Suar. tom.
5. in 3. p. d. 4. s. 6. num. 11. & d. 18.
s. 3. n. 16. & de legib. lib. 3. c. 25. n. 7.
Valent. 1. 2. d. 7. qu. 5. p. 6. col. 957.
Bonac. d. 2. quæst. 3. p. 3. num. 12. Re-
ginald. lib. 15. num. 30. Vasq. loco cit.
Molina tom. 1. tract. 2. dub. 88. circa
finem, Azor. to. 1. lib. 5. cap. 28. & alij
communiter.*

Primò; Quia tota ratio hanc extractio-
nem prohibendi, est vitatio damni Rei-
publicæ. Ergo, dum Respublica, ex ta-
li extractione graue damnum non pati-
tur, non fit grauitèr contra illius prohibi-
tionem; Tunc enim lex grauitèr viola-
tur, quando grauitèr violatur eius finis
intrinsicus. Sed finis istius legis, gra-
uitèr non violatur; hic enim, alius non
est, quam vitatio damni, quod ex tali ex-
tractione non sequitur; Ergo lex, in hoc
casu, grauitèr non violatur; ideoque Ti-
tius mortaliter non peccauit.

Secundò; Quia si lex ista grauitèr vio-
laretur, quinque modios extrahendo, se-
queretur, grauitèr etiam violari, extra-
hendo quantitatem de se sufficientem ad
furtum; talis enim quantitas, de se grauis
est, & si passim, ac communiter extrahere-
tur, Regnum inde damnum pateretur; con-
sequens autem à nemine conceditur. Er-
go, sicut extrahere semimodium, non
censetur materia grauis, quia inde Rei-
publicæ

publicæ graue damnum non sequitur; ita neque extrahere quinque modios, erit materia grauis, cum neque ex ista extractione, graue damnum Reipublicæ sequatur.

- 12 Tertiò; Quia Aureus, qui pro furto reputatur communiter materia grauis, pro donatione prohibita, non reputatur materia grauis, sed leuis; Imò, cum in donatione, attendatur qualitas donatoris, ac donatarij, & aliæ circumstantiæ, fieri potest, vt etiam donatio equi, reputetur donatio leuis, sicuti reputatur *in c. Etsi questionibus: de Simonia.* Ergo, sicut aureus, & equus, licet respectu furti sint materia grauis, respectu donationis prohibitiæ possunt esse materia leuis, quia finem pro inhibitione leuiter lædunt; ita quinque tritici modij, licet respectu furti, vel alterius præcepti, possint esse materia grauis, respectu præcepti extractionem prohibentis, poterunt esse materia leuis, cum eorum extracto leuiter opponatur fini, in eâ prohibitione, à Republicâ intento, qui est, ne Regnum inde damnum patiatur.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

- 13 **A**D rationes autem in contrarium Respondetur. Ad primam; Finem Legislatoris fuisse, vitare damnum, quod tritici extractione sequi posset Reipublicæ, non tamen intendisse Legislatorem prohibere grauius tritici extractionem factam ab vno, dum graue damnum Reipublicæ non causat, quamuis illud causaret, si à multis passim fieret; alio-

quin etiam extractio semimodij, imò etiam quartæ, aut quintæ partis vnus modij, esset mortalis, eo quod hæc etiam, si passim, ac communiter à multis fieret, notabile damnum Reipublicæ causaret. Cum ergo lex non obliget vltra intentionem, ac voluntatem Legislatoris, sequitur, legem hanc, in hoc casu, grauius non obligare; ideoque Titium grauius non peccasse,

Ad secundam Respondetur; ex furto centum aureorum, quemlibet etiam Regem graue damnum accipere; posset enim plures milites, vel pedisequos alere, quo commodo, ac utilitate priuatur; & cum à multis eadem summa surripitur, toti illi Communitati per modum vnus damnum notabile inferitur. Verùm, quamuis damnum graue non inferretur; adhuc graue furtum committeretur, quia retineretur alienum Domino notabiliter inuito, qui est finis immediatus istius, prohibitionis potius, quam damnum Domini.

Ad tertiam Respondetur; Negando, finem legis adæquatè & perfectè frustrari; ex illà enim extractione Reipublica graue damnum non patitur, Finis autem Legislatoris est, hoc solum damnum vitare, vt suppono.

Ad quartam Respondetur; Latro nem iuste suspendi, non tam ob damnum illatum, quam ob actionem iniuriosam. At in præsentì, finis legis adæquatus est, vitare damnum. Hoc autem, cum graue non sit, non apparet, vnde culpa mortalis nasci possit.

COROL.

COROLLARIA.

17 Colligitur ex dictis primò; nullam certam regulam statui posse, ad definiendum, quanam mercium extractio censenda sit graue damnum Reipublicæ inferre; sed hoc pensandum esse prudentis arbitrio; regulariter tamen loquendo, centum aurei, vel merces eiusdem valoris, videntur esse materia grauis, ex quâ Respublica damnum pati possit; sicut pro donatione, materia grauis, duos vel tres aureos excedere debet. Nisi tamen Respublica, vel esset ab inimicis oppressa, vel magnam penuriam pateretur: Nam tunc, etiam quantitas longè minor censeretur materia grauis. *Molina tract. 2. d. 89. circa finem. Azor. tom. 1. lib. 5. c. 28.*

18 Secundò; Materix paruitatem & grauitatem non rectè desumi per ordinem ad totam quantitatem præceptam; ita ut illa dicatur materia leuis, quæ, respectu totius quantitatis præceptæ, leuis est, & è contra; Nam, si quis quingentos, vel mille aureos in elemosynam distribuere teneatur, & retineat viginti; hæc retentio, respectu totius summæ, leuis est, & tamen censetur materia grauis, & peccatum mortale; quia grauiter conducit ad intentum, qui est alienæ miserix subleuatio, vel pietatis exercitium. Contra verò, si quis ex Voto, Officium B. Virginis recitare teneatur, & duas horas omittat; hæc omissio, quamuis in comparatione totius officij sit materia grauis, cum sit ferè tertia illius pars; absolutè tamen censetur omissio,

& materia leuis, quia non videtur grauiter, sed solum leuiter conducere ad deuotionem excitandam, & Virginem colendam, qui est finis intentus; idemque dicendum videtur de tertiâ parte cuiuslibet horæ minoris in officio Diuino. *Bonacina d. 2. de pecc. quæst. 3. pun. 3. num. 14.*

Tertiò; Ad ferendum iudicium de 19 alicuius materix grauitate, vel leuitate, attendendum præcipuè esse finem præcepti, an sit grauis, vel leuis, & an res præcepta, ad illum sit necessaria, vel non necessaria; res enim, quæ in se leuis est, aliquando sit grauis ratione finis, quem subditus ignorat. Hoc autem colligi poterit ex circumstantijs, quibus Legislator ad præceptum ferendum motus est, quales sunt; vitare scandalum, aut damnum commune, aut periculum vota violandi &c. In dubio tamen, an finis sit grauis, vel res præcepta sit ad illum necessaria, præsumi debet, & finem esse grauem, & rem necessariam; quia præsumptio stat pro communiter contingentibus; & ferè semper præceptum imponitur solum ob finem grauem, & de materia ad illum necessaria. *Sanct. lib. 1. c. 4. num. 3.*

Quartò; Mortaliter peccaturum, qui 20 aquæ guttam vino non misceret in Calice; quia quamuis aquæ gutta, secundum se considerata, sit materia parua; at non est parua, sed magna in ordine ad mysterium, ac significationem, propter quam ab Ecclesiâ præcipitur. Ex leui autem vel magnâ utilitate, quam res præcepta habet ad finem à Legislatore intentum, eius grauitas, uel leuitas desu-

defumitur, vt dictum est *Card. de Lugo de Sac. Euch. d. 15. f. 2. num. 21.*

- 21 Quintò; In materia ieiunii vnã aut alteram unicam cibi communis non sufficere ad peccatum mortale, sed cenferi materiam leuem, non ex eo, quod duæ vnciæ, sint quarta pars collatiunculæ le-rotinæ, vt vult *Dianap. §. tract. 5. ref. 11.* Nam paruitas materiæ non rectè defumitur per ordinem ad totam quantitatem præceptam, vel prohibitam, vt dictum est, sed quia vna, vel altera vncia leuiter solùm conducere videtur ad corpus alendum, & est quid leue in genere alimenti. Ecclesia autem præceptum ieiunij præcipit solùm abstinentiam eorum, quæ per se, ac principaliter ordinantur ad corpus alendum. Vnde non præcipit abstinentiam potus, quia hic principaliter non ordinatur ad corpus nutriendum, sed ad sitim sedandam; nec abstinentiam medicamentorum, quia hæc principaliter non ordinantur ad corporis nutritionem, sed ad sanitatem. *Turrianus. p. 1. sum. c. 296. d. 27. num. 2.*

- 22 Sextò; Etiam, quando præceptum, certam aliquam materiam, vel tempus præscribit, materiæ grauitatem vel leuitatem pensandam esse, non ex eo, quod sit tertia, vel quarta, aut alia similis pars materiæ præceptæ; sed ex eo, quod ratione suæ magnitudinis, vel grauitatis, absoluta eius ommissio, secundum prudentem existimationem, leuem uel notabilem afferat deformitatem in materiã adæquata præcepti. Sic enim in officio Diuino ommissio, quæ quantitatem vnus horæ paruæ v. g. tertiæ, sextæ, nonæ, & completorij, non attingit, cenferetur materia leuis, quia non cenferetur communiter mutilatio notabilis,

nec in diuino officio, cuius est pars, notabilem deformitatem afferre; hoc tamen totum ex prudenti arbitrio defumendum, ac æstimandum est, pensatis personarum conditionibus, & alijs circumstantijs, respectu talis materiæ. Vnde, dum communiter dicitur, illam esse materiam grauem, cuius violatio charitati Dei, vel proximi intelligitur contraria, hoc ipsum ad prudentis arbitrium necessariò reducendum est; sic enim solùm, & non aliter discerni potest, an materia, charitati sit contraria, nec ne. *Suar. tom. 2. de relig. lib. 5. de voto c. 4. num. 15. Castrop. 10. 2. d. 2. p. 5. num. 1.*

Septimò; In diebus festis, in ordine ad opera seruilia, duas horas cenferi materiam leuem, nec sufficere ad peccatum mortale, non quia sint pars leuis respectu totius diei; nam materiæ leuitas, ex hoc solùm non rectè deducitur, vt dictum est; sed quia non grauius, sed leuiter tantum opponuntur cultui diuino, qui est finis intentus à præcepto, opera seruilia diebus festis prohibente: quod totum ex communi fidelium sensu, ac Ecclesiæ vsu colligitur. In operibus tamen forensibus, ac iudicialibus, materiæ grauitas, non ex temporis quantitate, sed ex operis qualitate defumitur; si quis enim aliquem contractum venditionis, aut locationis, solemniter celebraret, mortaliter peccaret, quia faceret actum irritum, quod ex se grauem habet deformitatem, præsertim si fiat à Iudice. Si verò rem aliquam parui momenti, vel ad usum necessariam, venderet, venialiter solùm peccaret, quia iam consuetudo obtinuit, vt hoc non sit graue peccatum, &, si ad sit iusta causa, vt ementium, vel vendentium necessitas, nullum. *Castropalaus tom. 1. tract. 9. d. 2. pun. 3. n. 4.*

QVA.

QVÆSTIO LVII.

An quodlibet peccatum, ex genere mortale, fieri possit veniale ex leuitate materiae.

CASVS.

IN Concilio Tridentino, sess. 24. c. 18. reform. Examinatoribus Synodalibus prohibetur, ne aliquid prorsus, occasione examinis ad concursum beneficiorum Parochialium, nec ante, nec post accipiant; alioquin Simoniae vitium, tam ipsi, quam alij dantes incurrant. Quidam autem Sacerdos, post peractum examen, pomum, & quædam alia munuscula leuia Examinatoribus donauit; Quæritur; Vtrum Sacerdos ille dando, & examinatores recipiendo, mortaliter peccauerint.

SUMMARIVM.

3 Examinatores Synodales munuscula recipiendo, videntur mortaliter peccasse. 7 Aliqua præcepta, admittunt materiae paruitatem, aliqua non. 8 Quenam illam admittant, qua non. 9 Simonia, alia iuris Diuini, alia Ecclesiastici. 10 Examinatores, mortaliter non peccarunt. 11 In Simonia iuris Ecclesiastici, datur paruitas materiae. 12 Sicut in furto, ac contumelia. 13 Et sicut datur in Voto. 14 Est mala, quia prohibita, & non è contra. 15 In Simonia iuris naturalis, cur materia paruitas non detur. 16 Leuia munuscula, nullo modo sunt simonia. 17 Que quantitas requiratur, & sufficiat ad mortale. R. P. Beati Lib. I.	18 Vendens officium Sacrificii, an peccet contra iustitiam. 19 Ex quo argui possit materia leuitas. 20 In materia blasphemia, non datur paruitas. 21 Neque in Sortilegijs. 22 Neque in fractione sigilli Confessionis. 23 Neque in formis Sacramentorum. 24 Neque in ieiunio ad Eucharistiam prærequisito. 25 Neque in etate ad Professionem, Sacros Ordines, & Matrimonium requisita. 26 In usura datur paruitas materiae. 27 Et in Iuramento promissorio. 28 Et in operibus ad lucrandas Indulgentias iniunctis. 29 Et in personarum acceptione, quo ad beneficia. 30 Et in Interruptione anni probationis, alijsque similibus.

RATIONES DVBITANDI.

2 Quamuis peccatum ex genere suo mortale, ex materiæ paruitate fieri possit veniale, vt *Quest. præced.* probatum est; Quia tamen aliqua præcepta, hanc materiæ paruitatem admittunt; aliqua non admittunt; superest inquirendum, cur aliqua non admittant, & ex quo signo dignoscenda sint.

3 Aliqui enim putant, tam Sacerdotem, quam Examinatores peccasse peccato Simonia. Ideoque mortaliter. Ita *Suar. tom. 1. de relig. lib. 4. c. 3. num. 9. & cap. 14. num. 11. Sanch. lib. 1. sum. c. 4. num. 1. Laym. lib. 4. tract. 10. c. 8. n. 4. Nauar. in extrau. de dat. & accept. notab. 10. num. 20.*

4 Primò; Quia ex Trid. simoniam commiserunt; In materià autem simonia, sicut non datur paruitas materiæ, ita nec datur peccatum solum veniale.

5 Secundò; Quia, si quis vnicum *Agnus Dei*, vel Salutationem Angelicam vendat, mortaliter peccat; cuiuscumque enim quantitatis sit id quod ab altero recipit pro ipso *Agnus Dei*, si illud recipit tanquam pretium, iam rem sacram graui-ter vilipendit, ac contemnit; nam illam pretio siue magno, siue modico, æquiparare, est paruam, ac vilem æstimare; quod sine graui ipsius rei spiritualis iniuria fieri non potest. Ergo eodem modo, quidquid Sacerdos examineribus donauit, fuit satis ad mortaliter peccandum, peccato Simonia.

6 Tertio; Quia in eà materià reperitur culpa mortalis, in quà reperitur integra ratio iniuriæ, ac offensæ; sic enim, qui iurat, in Domo sua pulices non reperiri,

cum sciat reperiri, grauius peccat, quia adducit Deum in Testem falsitatis, non minus quam si mendacium grauissimum iuraret; & qui articulum fidei leuissimum negat, grauissimè peccat, quia æquè negat infinitam Dei veracitatem, ac si negaret mysterium Trinitatis; ideo enim, verque articulus creditur, quia DEUS verax, vtrumque reuelauit. Cum ergo dentur multæ materiæ, in quibus, licet parux sint, reperitur integra ratio iniuriæ, ac offensæ, vt in enumeratis, & in omnibus, quæ immediatè Deum, eiusque honorem respiciunt; sequitur, in his, non dari leuitatem materiæ. Inter istas autem enumerari solet simonia.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò; certum est, se apud omnes, dari aliqua, in quibus non admittitur paruitas materiæ, & aliqua, in quibus admittitur; in iuramento enim assertorio, in idololatrià, in simonià, in odio Dei, in infidelitate; & vniuersaliter, in omnibus, quæ Deum, eiusque honorem immediatè respiciunt, nulla datur materiæ paruitas, quia in his omnibus quantumuis materia sit parua, in illa tamen inuenitur integra ratio grauis irreuerentiæ, ac iniuriæ; nam qui falsum iurat, Deum facit esse mendacem; qui simoniam committit, rem spiritualement pretio temporali æstimat &c. Idemque dicendum est de pollutione, fornicatione, homicidio, ac similibus, quæ materiæ paruitatem non admittunt, neque ratione materiæ variant iudicium, ac indecentiam. Contra verò furtum, mendacium, & similia, quamuis

ex

ex genere suo, grauius sint, non semper tamen æqualem habent indecentiam; hæc enim, si fiant in magna, vel parua quantitate, variant iudicium. Denique verbum otiosum, curiositas, scurilitas, & similia, ex se ita leuia sunt, vt non nisi ex aliquo accidente extrinseco, grauius esse possint.

8 Aduertendum est secundo; Rationem, cur aliqua, materia paruitatem admittant, aliqua non admittant, desumendam esse ex fine, ac motiuo præcepti, quo prohibentur; finis enim, est mensura cæterorum, quæ sunt ad finem. Duo autem dantur præceptorum genera; aliqua, quæ pro fine, ac motiuo habent aliquid omnino indiuisibile, vt præceptum prohibens periurium, ne Deus fiat testis falsitatis; falsitas enim, formaliter consistit in indiuisibili, nec suscipit magis, aut minus. Et aliqua quæ pro motiuo, ac fine habent aliquid diuisibile; vt præceptum prohibens furtum, ne Dominus in rebus suis damnum patiatur; Damnum enim habet latitudinem, & potest esse maius, aut minus. Illa ergo præcepta, quæ habent pro fine aliquid indiuisibile, materia paruitatem non admittunt, quia quælibet materia, siue magna sit, siue parua, æquè est cum illo impossibilis; quælibet enim falsitas æquè Deum reddit testem falsitatis; ideoque æquè etiam grauius est prohibita. Illa verò, quæ pro fine habent aliquid diuisibile, materia paruitatem admittunt; quia, sicut finis ipse latitudinem habet, & suscipere potest magis, ac minus; ita illud suscipere necessario debet etiam materia, cum respectu illius habeat rationem medij, vt dictum est; Ex eo enim, quod damnum ex furto

consequens, possit esse maius, vel minus, fit, vt etiam furtum ipsum, possit esse maius, aut minus, sicque iuxta mensuram damni, grauius, vel leuiter prohiberi. Neque hoc fortasse differt in re à communi doctrina, si rectè explicetur, quod scilicet illa non admittant paruitatem materia, in quorum materia quantumuis parua, inuenitur integra ratio grauis offensus, ac iniuriæ.

Aduertendum est tertio; Duplicem dari simoniam, aliam, in qua venditur, vel permutatur res spiritualis cum temporalis, tanquam cum pretio; vt si aliquid detur, vel accipiatur pro Sacramentis, vel pro Sanctorum reliquijs, vel pro calice, eo quod sit consecratus &c. & hæc, non solum iure Ecclesiastico, sed etiam naturali, ac diuino, est prohibita; maxima enim irreuerentia, ac iniuria fit rei sacrae, & spirituali, eam temporali pretio æstimando, cum illi æquiparetur, Aliam verò, in qua venditur, vel permutatur res annexa rei sacrae; cum re, vel pretio temporalis; vt, si quis aliquid det pro consequendo officio Æconomi, vel Sacristæ alicuius Ecclesiæ, vel Rectoris, aut Gubernatoris alicujus Hospitalis; aut aliquid det, vel accipiat occasione examinis &c. & hæc, iure solum Ecclesiastico, est prohibita; Ecclesia enim, sicut reddere potest aliquem immunem à Laicâ potestate, prohibendo, ne capiatur in Ecclesia, ita vt, si capiatur, sacrilegium committatur; ita prohibere potest, ne res aliqua rei sacrae annexa vendatur, in ipsius rei sacrae reuerentiam; atque ita prohibuit permutationem vnius beneficii cum alio sine Superioris auctoritate, & resignationem beneficii propria auctoritate factam,

factam, cum reservatione pensionis, & acceptionem alicuius rei occasione examinis. His positis.

RESOLVTIO.

Respondetur; neque dantem munuscula occasione examinis neque accipientes mortaliter peccasse. *Molina tract. 2. d. 92. Reginald. tom. 2. lib. 23. cap. 11. q. 5. num. 166 & c. 15. sec. 3. num. 210. Azor. p. 3. lib. 12. c. 28. p. 1. qu. 3. Bonac. de legib. d. 10. quass. 2. p. 8. §. incid. num. 12. Nauar. loc. cit. & notab. 3. ad finem Sanchez. lib. 2. sum. cap. 8. num. 17. & alij apud istos.*

11 Primò; Quia hæc simonia non est iuris naturalis, cum in eà non vendatur aliquid spirituale pro pretio temporali; sed solius iuris Ecclesiastici, cum in ea intercedat solum permutatio rei temporalis cum temporali. In hac autem, nulla est ratio, cur non admittatur paruitas materię; ratio enim, quod res spiritualis, & sacra æquipararetur temporali, ac vili, hic non militat, cum hic permutetur res temporalis cum temporali; neque hæc permutatio est prohibita, quia mala, sed potius est mala, quia est ab Ecclesiã prohibita. Cum ergo munuscula data, & accepta, supponantur leuia, sequitur, eorum donationem, & acceptionem, fuisse solum venialem ex paruitate materię.

12 Secundò; Quia, peccatum ex genere suo mortale, fieri potest veniale ex leuitate materię, cum nihil obstat; atque hæc est regula generalis. Sic enim furtum ex genere suo mortale, in materiã leui est solum veniale; idemque dicendum est de contumeliã, detractione, percussio-

ne, &c. Ergo etiam simonia iuris positivi Ecclesiastici, quamuis ex genere suo fit mortalis, ex leuitate tamen materię fieri poterit venialis; nihil enim magis hic obstat, quam in furto; imò, si in furto, quod iure naturali negatiuo est prohibitum, paruitas materię admittitur, nulla est ratio, cur non admittatur in simoniã iuris Ecclesiastici, quæ, iure tantum humano est prohibita.

Tertio; Quia in Voto admittitur leuitas materię; qui enim vovit dare centum pauperibus; si vnum, aut alterum iustum omittat, non propterea mortaliter peccabit. Ergo a fortiori admittenda est in simoniã iuris tantum Ecclesiastici; non minus enim violatio Voti, est sacrilegium, quam Simonia; nec minus Votum, est factum ex motiuo religionis, quam ex eodem motiuo fit prohibita Simonia iuris Ecclesiastici; neque vlla apparet ratio, cur in vno admittenda sit materię paruitas, & non in alterã. Cum ergo munuscula, supponantur fuisse materiã leuis, tam qui dedit, quam qui acceperunt, venialiter solum peccauerunt.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

Neque obstant rationes in contrariis. Nam ad primam, & secundam; Respondetur; argumenta illa optimè probare de simoniã iuris naturalis, & Diuini, in quã aliquid spirituale, ac sacrum permutatur pro temporali; secus autem de simoniã iuris tantum positivi Ecclesiastici, in quã aliquid temporale permutatur pro temporali, & quæ non est prohibita, quia mala, sed potius mala, quia prohibita; in hac enim, nulla

la apparet ratio, cur non admittenda sit materia peruitas, sicut in alijs iuxta regulam generalem.

15 Ad tertiam Respondetur; In casibus quidem enumeratis, non dari paruitatem materiae, quia præcepta illa habent finem indiuisibilem, vt consideranti patebit; & ideo in quacunq; parua materia reperitur integra ratio irreuerentiae, ac iniuriæ grauis, & propter eandem rationem, nec dari in simoniâ iuris naturalis, ac diuini, quia semper, pretio temporali, res spiritualis æstimatur. At ratio ista, non militat in simonia iuris positui Ecclesiastici; hæc enim, ideo solum est mala quia prohibita; ideoque in illa, nulla est ratio, cur non admittatur materiae paruitas, sicut in ieiunio, alijsque similibus præceptis Ecclesiasticis. Sicut ergo, comedere tantillum carnis in Quadragesima, ob materiae paruitatem excusatur à mortali; ita donare Examinatoribus munuscula, ob eandem materiae paruitatem à mortali excusabitur.

COROLLARIA.

16 Colligitur ex dictis primò; Paruitatem rei temporalis, quæ datur, vel accipitur pro re spirituali, excusari à quacunq; simoniâ, etiam ex alio capite, quia scilicet id, quod modicum est, pro nihilo reputatur, nec dari solet in pretium, sed solum beneuolentiæ, ac honestatis gratia; sic enim habetur in c. *Etsi Quæstiones: de simonia §. finali*; Huiusmodi autem paruitas, non est æstimanda ex eo, quod non sufficiat ad furtum, sed ex eo, quod non sit tanta, vt probabiliter præsumatur, recipientem

motura ad aliquid iniquum faciendum.

Secundò; Licet dari possit quantitas 17 tam magna, vt sit sufficiens ad peccatum mortale simoniæ, per ius Ecclesiasticum introducta, & tam parua, vt à mortali excuset; nihilominus statui non posse regulam aliquam generalem ad dignoscendum, quanam sit illa quantitas, quæ sufficit ad peccatum mortale, ita vt minor non sufficiat, sed in casibus particularibus, arbitrio prudentis viri iudicandum esse; sicut accidit etiam in materia furti.

Tertiò; Si quis vendat officium Sacri- 18 stæ, vel Æconomi, accepta pecuniâ; mortaliter non peccare contra iustitiam, sed solum contra Religionem; ideoque nihil teneri restituere; quia officium illud, secundum se, est pretio æstimabile, & qui illo se spoliât, temporale incommodum subit; & si non esset Ecclesiæ prohibitio, talis venditio, neque iniusta esset, neque illicita. Quamuis ergo, ob Ecclesiæ prohibitionem, officium illud vendendo, peccet contra Religionem, & simoniam committat; non tamen peccat contra iustitiam, & consequenter nihil restituere tenetur. Idemque dicendum esset, de Examinatoribus Synodali- bus, si aliquid acciperent per modum liberalis donationis; illud enim restituere non tenerentur, quia illud accipiendo, peccarent solum contra Religionem, non verò contra iustitiam.

Quartò; Ad cognoscendum, an in 19 transgressione alicuius præcepti detur materia leuis, quæ culpam tantummodo venialem constituat, hanc statui posse tanquam regulam vniuersalem. Vt, quoties finis alicuius præcepti, consistit in

indiuifibili, toties in eius transgressione, non detur materiæ leuitas, propter rationem superius *num. 8.* indicatam, quoties verò; finis est diuifibilis, & habet moralem latitudinem, ac fufcipere potest magis & minus; toties, in eius transgressione, detur materiæ paruitas, & venialiter tantum peccari potest. An verò finis aliquis consistat in indiuifibili, aut moralem habeat latitudinem; vel ex naturâ ipsius finis, vel ex circumstantijs, vel ex comenuni Ecclesiæ, ac Fidelium sensu, vel ex Doctorum, ac prudentum iudicio, colligendum erit. Quia tamen hæc regula melius apparebit, si materijs particularibus applicetur; ideo.

20 Quintò; Deducitur in materiâ blasphemix, non dari paruitatem materiæ; Tum quia, in qualibet blasphemia, reperitur integra ratio grauis iniuriæ Diuinæ, quæ propterea consistit in indiuifibili; Blasphemia enim, est verbum contumeliosum in Deum, vel falsa ei tribuens, vel vera negans, vel creaturis tribuens, quod Deo soli debetur, cum animo eum directè, vel indirectè inhonorandi; æque autem inhonoratur Deus, siue illi falsò tribuantur res magnæ, siue paræ. Tum quia, si quælibet maledicta à personâ vili in Magistratum, aut Senatorem prolata, censentur iniuria grauis. *L. Prætor. §. atrocem ff. eodem.* quanto magis censenda erit grauis iniuria, quæ Deo ab homine, per blasphemiam infertur. *Valentia tom. 3. d. 1. qu. 13. par. 1.*

21 Sextò; Neque in sortilegijs, dari paruitatem materiæ; quia, cum sortilegium, tacitam vel expressam Dæmonis inuocationem contineat, est de se semper mortale, siue deinde in re ludicrà,

& parua, siue in magna inuocetur Dæmon. Ratione tamen ignorantix, excusari potest à mortali; Vt, si quis tacitam inuocationem aut ignoret, aut non aduertat; quod aliquando contingere potest, eo quod inuocatio sit valde occulta. Si tamen occurrat aliqua suspicio; tunc datur obligatio abstinendi, donec res melius cognoscatur; quod si non fiat, erit veniale, vel mortale iuxta mensuram negligentix in inquirendo; vt patet ex dictis supra de ignorantia *Lesius lib. 2. c. 44. d. 4. n. 26.*

Septimò; Neque in fractione sigilli Confessionis, dari paruitatem materiæ; Tum quia, obligatio celandi peccata in Confessione audita, non oritur ex eo, quod peccata audita, sint magna; sed ex eo, quod secretum, sit maximi momenti, ne homines à Confessione retrahantur. Æque autem violatur secretum, per reuelationem venialium, ac per reuelationem mortalium. Tum quia, non solum mortalium, sed etiam venialium reuelatio, est absolutè reuelatio Confessionis; sicut non solum mortalium, sed etiam venialium confessio, est absolutè Sacramentalis confessio. *Baldell. lib. 3. d. 14. num. 13. Malderus de sigillo c. 3.*

Octauò; Neque in formis Sacramentorum, dari paruitatem materiæ quoad mutationem, aut omissionem verborum essentialium; Quia, Sicut quælibet omifio, vel mutatio tollens sensum formæ, sufficit ad Sacramentum irritandum: ita sufficit ad mortaliter peccandum. Si tamen omittantur aliqua verba non necessaria, vt, in consecratione hostiæ, particula; enim; vel in formâ baptismi particula; ego; tunc, ex genere suo, & se.

secluso scandalo, non erit nisi veniale quia hæc censetur materia leuis. *Hurtadus de de Sacr. in genere d. 1. diffic. 14.*

24 Nonò; Neque dari paruitatem materiae, in ieiunio ad Eucharistiae sumptionem prærequisito; quia Ecclesia præcipit, ne Eucharistia, post cibum, vel potum sumatur, vt significetur, Christum esse primum cibum fidelium. Eodem autem modo violatur hoc præceptum, siue cibus, aut potus in parua, siue in magna quantitate sumatur; quamuis enim vnica mica panis, aut aquæ gutta ante Eucharistiam sumeretur, hoc sufficeret, vt Eucharistia diceretur, post cibum, aut potum sumpta; si quis tamen per modum respirationis, tabacchi fumum aut carniū vaporem ex ollâ ascendentem attraheret, ieiunium naturale non violaret; sicut nec violaret, qui aliquid per modum saluæ trajceret, vel lignum, aut lapillum, & similia, quæ à stomacho alterari non possunt; quia, cum hæc omnia non habeant rationem cibi, vel potus, Eucharistia, post illa, sumpta, dici non potest, post cibum vel potum sumpta. *Card. de Lugo de Euch. d. 15. s. 2. n. 22.*

25 Decimò; Neque dari paruitatem materiae in ætate ad Professionem, Sacros Ordines, ac Matrimonium requisita; Quia ætas, in his, cum à iure præscribitur, ac taxetur, consistere debet in indiuisibili, sicut consistit pretium, cum à iure taxatur. Regula autem illæ. *Quod parum distat, nihil distare videtur; parum pro nihilo reputatur, & similes; valent soldam in ijs, qua à iure non præscribuntur, quia tunc, illud parum, non requiritur ad præceptum implendum;*

nam, quando requiritur, non est amplius moraliter parum; alioquin, si quis, post mediam noctem diei Iouis, per Orationem Dominicam, carnes comederet, mortaliter non peccaret, quia parum pro nihilo reputatur, quod tamen nemo concedit. Requiritur ergo ad professionem, annus 16. omnino completus; ad Sacerdotium 24. post hunc enim ordinandus statim dici potest attingere. 25. Et ad Matrimonium, in Viro, annus 14. & in Fœmina, 12. Quod autem dictum est de ætate, dicendum est etiam de probationis anno, ad professionem prærequisito. Nam hic etiam *ex Trid. sess. 25. c. 15. de regul.* debet esse completus, antequam emittatur professio. Ad Matrimonium tamen, docent communiter Doctores, sufficere, quod vltima dies anni 12. in fœmina, & 14. in Viro, sit inchoata, quamuis non sit completa, quia in fauorabilibus, dies coeptus habetur pro completo. *L. quæ ætate. ff. de testam. ita Nauarr. cons. 6. Sanch. lib. 7. de matr. d. 104. n. 2.*

Vndecimò; In Vsurâ dari paruitatem materiae, non minus quam in furto, quia tota Vsuræ malitia consistit in hoc, vt aliquid accipiatur vltra sortem; sicut malitia furti consistit in hoc, vt surripiatur alienum; sicut ergo in furto datur paruitas materiae, quia alienum, quod surripitur, potest esse notabile, vel leue; ita dabitur in vsurâ, cum in ipsâ quoque illud aliquid, quod accipitur vltra sortem, possit esse notabile, vel leue.

Duodecimò; Licet in iuramento asseritorio, non detur materiae paruitas, quia siue mendacium sit leue, siue sit graue, semper eodem modo Deus adducitur in testem

testem falsitatis; In promissorio tamen dari; Tum quia, in eo, obligatio æstimari non potest independenter à qualitate materiæ, sicut in assertorio, sed solum dependenter ab illa; si enim res sub iuramento promissa, sit mala, eam non implere, nullum erit peccatum; Materia autem potest esse grauis, vel leuis; in quo casu, si sit grauis, grauiter obligabit, leuiter, si sit leuis, & nullo modo, si sit mala. Tum quia violatio voti circa materiam leuem, non est nisi peccatum veniale, cum sit parua materia fidelitatis, ac religionis, nec similis promissio facta homini, imo neque lex ipsa, siue diuina, siue Ecclesiastica de simili materiâ, obliget nisi leuiter; ergo à fortiori etiam violatio iuramenti promissorij de re leui, erit peccatum solum veniale; maior enim est obligatio Voti, quam iuramenti, vt docet *D. Thomas. 2. 2. quest. 89. art. 8.* Tum denique, quia iuramentum, est accessorium promissioni. Ergo non magis obligat, quam promissio. Accessorium enim sequitur naturam sui principalis. *Sanch. lib. 3. sum. cap. 4. num. 23.*

28 Decimotertio; In operibus iniunctis ad lucrandas indulgentias, dari materiæ paruitatem, Si enim opus iniunctum, sit vna missa, v. g. quamuis quis minimam eius partem omittat, adhuc indulgentiam probabiliter lucrabitur, quia moraliter loquendo, totum opus præscriptum posuisse censetur, eo quod in moralibus, parum pro nihilo reputetur. Si tamen pars illa, quamuis in se minima, respectu totius operis iniuncti, sit pars notabilis; vt, si quis vespere, dum datur signum trinæ Salutationis Angelicæ, vnam

ex illis omitteret, plenariam indulgentiam ab Adriano VI. recitantibus concessam, non lucraretur, quia totum opus iniunctum moraliter non poneret; idemque contingeret, si plura tanquam conditio indiuisibilis imponerentur; vt, si imponeretur quatuor, aut septem Ecclesiarum visitatio, aut quid simile, tunc enim, qualibet earum omisâ, indulgentia non obtineretur, quia non poneretur opus iniunctum. *Suar. tom. 4. in tertiam partem disp. 52. s. 4. n. 4.*

Decimoquarto; Probabile esse quod in Personarum acceptione quoad beneficia conferenda, dari possit paruitas materiæ; si quis enim omisso digniori, beneficium aut cathedram conferat digno, iustitiam distributiuam grauiter violare non videtur, si dignitatis excessus modicus sit. Tum quia, quamuis electio dignioris sit materia præcepti; hæc tamen non consistit in indiuisibili, sed habet latitudinem, sicut illam habet res aliena. Sicut ergo res aliena, potest esse notabilis, vel leuis, ita maior dignitas, esse potest leuiter, vel notabiliter maior, sicque venialiter, vel mortaliter peccari, iuxta quantitatem excessus. Idem autem dicendum est etiam, dum quis, in graui necessitate, elemosynam largitur propinquo, omisso propinquiore, & in alijs similibus; omnium enim eadem est ratio. *Sorus de rust. lib. 3. quest. vlt. art. 2.* Contraria tamen sententia, quam tenet *Turrianus tom. 2. de iust. d. 21. d. 1. num. 6.* Est etiam valde probabilis; quia materia præcepti non est excessus dignitatis, sed electio dignitatis, cui conferendum est beneficium. Hæc autem consistere videtur in indiuisibili, & esse materia grauis; fun-

fundat enim ius ad beneficium, quod ius, est aliquid graue; sicut in materia furti, vnica acus, quia Sartori est notabiliter utilis, censetur materia grauis.

30 Decimoquinto; Dari leuitatem materiz, in interruptione anni probationis; in ingressu, ac egressu clausuræ Religiosæ; in officij recitatione; in Missæ auditione, & actione; in celebratione post meridiem, & cum vestibus sacris; in violatione interdicti; in Clerici percussione, in reliquiarum furto; in præce-

pto correctionis fraternæ; in inuidia; in iudicio temerario, ac detractio; In Patrimonio ad Ordines requisito; in debiti conjugalis negatione; in rerum Ecclesiasticarum alienatione; in librorum prohibitorum retentione, aut lectione; in communicatione, cum excommunicato, & in alijs similibus; quia in his omnibus, finis præcepti, est aliquid diuisibile habens moralem latitudinem, ideoque admittit etiam leuitatem materiz, ac transgressionis.

QVÆSTIO LVIII.

An peccatum veniale, fieri possit mortale ratione periculi proximi.

CASVS.

TITIO, ludus erat proxima occasio, ac periculum blasphemandi, ideoque sæpius à Confessario monitus fuerat, vt ludum vitaret; accidit tamen, vt die quadam, ab amico inuitatus prius, deinde etiam minis, ludere coactus sit. Quæritur; Vtrum ludendo mortaliter peccauerit.

SUMMARIVM.

- 2 Titius, ludendo, ratione periculi blasphemandi, videtur mortaliter peccasse.
  - 7 Veniale, si fiat occasio proxima mortalis, fit mortale.
  - 8 Quot modis, possit aliqua actio, esse occasio proxima.
  - 9 Titius, ludendo mortaliter non peccauit.
  - 10 Non temere, blasphemandi periculo se exposuit.
  - 11 Non censetur amasse periculum.
  - 12 Nec illi fuisse voluntarium.
- R. P. Beati Lib. I.

- 13 Periculum longè maius, permittitur Coniugatis.
- 14 Temere se periculo exponere, est intrinsecè malum.
- 15 Est contemptus, saltem interpretatiuus salutis.
- 16 Periculum peccati, non est peccatum.
- 17 Tenetur quis aliquando, se illi exponere.
- 18 Potest quis, ad infideles conuertendos, subuersionis periculo se exponere.
- 19 Et Pater, ad alendos filios ex Concubina.
- 20 Filius, paternam domum deserere non tenetur, propter occasionem proximam ibi existentem.

Pp

21 Nec

- 21 *Nec Parochus proprium Officium.*
 22 *An Concubina, Domini domum.*
 23 *An Catholicus, ducere possit Hæreticam.*

RATIONES DVBITANDI.

- 2 **S**icut peccatum ex genere suo mortale, ex imperfecta libertate, Superioris voluntate, ac materiæ leuitate, fieri potest veniale; ita è contra, peccatum ex genere suo veniale, pluribus titulis, sed præcipuè ratione periculi proximi incidendi in mortale, vel scandali, vel multiplicationis, ac frequentia fieri potest mortale. Et de periculo quidem proximo, dubitari solet; an semper, ratione illius veniale fiat mortale, Videtur enim semper fieri, ideoque Titium, ludendo, mortaliter peccasse. Ita *Lorca. 2. 2. d. 28. sec. 3. num. 9. Grassius lib. 1. decis. c. 28. Lopez p. 1. instruct. c. 21. & 22.*
- 3 Primò; Quia, Titium ludendo, probabili blasphemandi periculo se exposuit; probabili autem peccandi periculo se exponere, videtur intrinsecè malum, ac peccatum iuxta illud *Ecclesiast. 3. qui amat periculum, peribit in illo.*
- 4 Secundò; Quia qui probabili se periculo exponit amittendæ salutis spiritualis, eam contemnere conuincitur; propriam autem salutem contemnere, est intrinsecè malum.
- 5 Tertio; Quia, Bona spiritualia, cuiuscumque bono temporali præferenda sunt. Ergo vitatio periculi peccandi, cuiuscumque alteri bono præferenda est, & consequenter, neque ad famam propriam, vel alienam conseruandam, licitum erit peccandi se periculo exponere. Ergo

neque ad minas vitandas, potuit Titius licitè, tali periculo se exponere.

Quartò; Quia, si propria, & proximi salus periclitaretur, non esset ordo legitimus charitatis, propriam deserere, & alienam respicere. Sed, si quis, ad alienum peccatum vitandum, peccandi periculo se exponeret, propriam desereret. Ergo faceret contra rectum, ac legitimum ordinem charitatis: sic autem fecisse videtur Titius.

NOTABILIA.

Aduertendum est primò; certum esse apud omnes, non solum peccatum veniale, sed etiam actionem quamlibet indifferentem fieri mortaliter malam, si sit proxima, ac moralis occasio incidendi in mortale; eodem enim præcepto quo peccatum mortale vitare tenemur, eius etiam periculum proximum cauere iubemur, Nam qui illud non vitat, cum potest, conuincitur amare peccatum, cuius amat periculum, & salutem contemnere, cuius amittendæ periculo se exponit. Ex quo *Sanchez lib. 1. c. 8. n. 5.* deducit; Concupiscentem fœminam, cuius statum ignorat, aut fœminam in communi; tenet, hoc ipsum in Confessione explicare; Quia, quantum est ex parte sui delictus, fertur in fœminam cuiuscumque status sit, seque periculo exponit, eius circumstantia peccatum committendi. Illud autem dicitur periculum proximum, ac morale, quod vel ex se, vel attentà fragilitate personæ, frequenter, aut plerumque ad peccandum inducit.

Aduertendum est secundò; Actionem aliquam, posse esse occasionem proximam

nam peccandi, aliquando in materiâ ali-
quâ determinatâ, in quâ se quis fragi-
lem expertus est; Vt, cum Chirurgus,
quasdam feminæ partes curat, cum pe-
riculo mali consensus, quem sæpius ex-
pertus est: Aliquando verò, in aliâ ma-
teriâ, vel genere; Vt, cum Confessarius,
peccata carnalia mulierum in confessione
audit, cum periculo, vel alicuius mali
consensus in genere, vel pollutionis. Ad
excusandam expositionem in primo casu,
longe maior causa requiritur, quam in
secundò; quia periculum, est longè ma-
ius. Imo periculum, attentâ fragilitate,
potest esse tale, vt vix vlla inueniatur
causa sufficiens ad illam excusandam; quæ
verò causa, sit sufficiens, determinari non
potest, sed ex circumstantijs, ac pruden-
tium iudicio, colligendum est. Occasio
autem, dicitur proxima, non solum,
quando est occasio peccati externi, ac
consumati, sed etiam, quando est occasio
solum peccati, ac consensus interni; Vt,
cum quis domi retinet feminam, ex cuius
præsentia mouetur ad eam turpiter deside-
randam. Non minus enim vnum, quam
aliud, est peccatum mortale. His positis.

RESOLVTIO.

9 **R**espondetur; Titium, ludendo mor-
taliter non peccasse. *Suar. tom. 4.
in 3 p. d. 32. sect. 2. Nauar. c. 3. sum. nu.
14. Sanch. lib. 1. sum. c. 8. num. 1. Salas
1. 2. tract. 3. d. 3. s. 1. num. 31. Sotus lib. 5.
de iustit. quæst. 1. art. 6. conclus. 2. Hen-
ric. lib. 4. de pæn. c. 24. num. 4. S. Thom.
2. 2. quæst. 10. art. 9. & alij apud istos.*

10 Primò; Quia, quamuis Titius; lu-
dendo, probabili periculo se exposuerit

blasphemandi, non temere tamen, sed
ex vrgenti, ac rationabili causâ, se illi
exposuit; periculum autem peccandi,
non ita est malum, vt ex aliquâ iustâ cau-
sâ honestari non possit; non enim est for-
maliter peccatum, sed sola illius occasio;
neque peccatum necessario trahit. Er-
go non est, cur ex iustâ causâ honestari
non possit; videtur autem fuisse causa
sufficiens, in Titio, vitare minas.

Secundò; Quia, in tantum peccandi
periculo se exponere, est peccatum, in
quantum hæc expositio, est interpretati-
uè, ac virtualiter amor periculi. Sed,
quando, ex causâ vrgenti, periculo se quis
exponit, non amat periculum, sed potius
illud bonum, ad quod sine periculo pec-
ueniri non potest; Ergo ex vrgenti causâ,
periculo se exponere, non est peccatum,
Titius autem, ex simili causâ, blasphe-
mandi periculo se exposuit.

Tertiò; Quia, in tantum peccati peri-
culum, est peccatum, in quantum est inte-
grè voluntarium, siue in quantum quis
censetur, illud gratis amare. Dum au-
tem quis, ex aliquâ graui, vel vrgenti ne-
cessitate, illi se exponit, tale periculum
non est illi mortaliter voluntarium, cum
illud moraliter, sine graui periculo, vitare
nequeat; Vnde *S. Basil. in constit. Mo-
nast. c. 4. p. 489.* docuit, qui, vrgente ali-
quâ causâ, se periculo obijcit, vel permit-
tit se esse in illo, cum tamen aliàs nollet,
non tam dicitur amare periculum, quam
inuitus illud lubire; & ideo magis pro-
uidebit Deus, ne in illo pereat. Cum er-
go Titius, non temere, sed ad vitandas
minas, simili periculo se exposuerit, non
tam videtur illud voluntariè assumpsisse,

P p a quam

quam coactè subiisse; ideoque mortaliter non peccasse.

13 Quartò; Quia *C. consultationi: de frigidis*: permittuntur Coniugati, quorum Matrimonium est occultè irritum, habitare tanquam fratres, quamvis cum periculo tactuum; & hoc ratione scandali, & ad propriam infamiam vitandam; Ergo potuit etiam Titius, ad vitandas amicorum minas, ludere, quamvis cum probabili periculo blasphemandi; longe enim maius, ac probabilius periculum tactuum imminet coniugatis ex eorum cohabitatione, quam Titio blasphemix ex ludo. Ergo, si illis potest esse nihilominus licita cohabitatio, potuit etiam esse licitus ludus Titio.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

14 **N**equè obstant rationes in contrarium; Ad primam enim Respondetur; exponere se temere peccandi periculo, esse intrinsece malum, quia tunc periculum est assumptum, ac plene voluntarium; secus autem, illi se exponere ex iustà, ac rationabili causa; tunc enim non censetur assumptum, sed solum permissum; quod ex rationabili causà, non est illicitum, cum peccandi periculum, non sit ex se peccatum, nec illud necessariò trahat. Titius autem, periculo se exposuit, non temere, sed ex rationabili causà.

15 Ad secundam Respondetur; Eum qui temere propriæ salutis amittendæ periculo se exponit, convinci, quod illam contemnat, quia tunc voluntariè illi periculo se exponit; non verò qui ex iustà causà, & inuoluntarià, illud potius permittit, quam assumat.

Ad tertiam Respondetur; Bona quidem spiritualia cuiuscumque bono temporali esse præferenda; At hinc non sequitur, vitiationem periculi præferendam esse cuiuscumque damno certo temporali; nam periculum peccati, non est in se peccatum nisi quatenus, sine necessitate, amatur; nec inducit necessariò ad peccatum; damnùm verò temporale est certum, ut suppono.

Ad quartam Respondetur; Si propria, & aliena salus, æquè periclitentur, tunc propriam non esse periculo exponendam; at si aliena certò periclitetur, propria verò solum contingenter; ut, cum infans apud infideles moriturus est sine baptismo, si tu non baptizes, si verò accedas imminet tibi periculum subuersionis; tunc non solum potest quis, sed etiam tenetur, ob infantis salutem, illi periculo se exponere; non enim spoliandus videtur infans iure, quod habet ad baptismum, vel propter malitiam infidelium, vel propter fragilitatem illius, à quo esset baptizandus.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Possè alium quem ad infideles accedere ad eos conuertendos quamvis cum periculo propriæ subuersionis; & ad prædicandum Meretricibus, præsertim ex officio, quauis cum periculo peccandi, quia tunc datur sufficiens causa honestandi periculum, cui ille se exponit; neque censendum est, fore vere periculum, sed Diuino auxilio facile vincendum. *Salus 1. 2. trad. 8. d. vnic. sect. 5. num. 60.*

Secundò; Possè, imò teneri Parentem, alere filios ex concubinà, qui separati

parari non possunt à concubinâ , quamuis imminet periculum lapsus cum concubinâ , quia damnum, quod ex omissione alimentorum prouenit, est graue, & inuitabile; periculum verò; quod Pater incurrit, Dei auxilio vitare potest, quod auxilium non deerit, cum, non ex propria voluntate periculum illud assumpsit, sed ad propriæ obligationi satisfaciendum, in illud inciderit, *Io. Sanch. d. 10. select. n. 9.*

20 Tertiò; Filium non teneri paternam domum deserere, in quâ adest occasio peccandi, nec Mercatores, aut Scribas teneri à proprijs officijs abstinere, quamuis in illis habeant occasionem peccandi; Quia occasio non est illis voluntaria, & illam permittunt potius, quam assumant, nec illam cum graui detrimento vitare tenentur, *Nauarr. c. 3. sum. n. 4.*

21 Quartò; Neque Parochum teneri, officium deserere, quamuis experiatur voluntariam pollutionem, occasione desumptâ ex auditis in Confessione; quia periculum cum tam graui detrimento vitare non tenetur; sed satis erit, si firmiter proponat, amplius non consentire; Idemque dicendum esset etiam de quo-

cumque aliò Confessario, si ei ex desertione officij, aliqua nota honoris, aut famæ immineret, *Nauarr. c. 3. n. 16.*

Quintò; Neque teneri concubinam, 22 exire è Domo Domini, si exiens, non recuperatura est, quæ sibi debentur, & hæc sit, aliqua summa notabilis; quamuis enim quilibet teneatur propriæ saluti consulere, etiam cum aliquo detrimento temporali; nemo tamen cum graui detrimento, peccandi periculum vitare tenetur, cum, etiam non vitando periculum, vitare possit peccatum, *Io. Sanch. d. 10. select. n. 20.*

Sextò; Posse Catholicum ex aliqua 23 graui causâ, Matrimonium contrahere cum hæreticâ; Tum quia peruersionis periculum, in Viro, non censetur ita moraliter proximum, sicut censetur in fœmina. Tum quia peruersionis, ac salutis periculum, non est ex ijs peccatis, quæ, quauis circumstantiâ posita, vel detractâ, suam retinent deformitatem, sed eius malitia pendet à circumstantijs; Ergo, si adsit causa iusta, poterit non esse peccatum, *Basil. Pont. de matr. in Append. c. 6. Sanch. lib. 7. d. 72. n. 5.*

Q V A E S T I O L I X.

An peccatum veniale fieri possit mortale ratione scandali.

C A S V S.

19 **T**ITIVS, cum multam pecuniam haberet, timeretque, eam sibi surripiendam, si domi retineret; apud Usurarium eam deposuit,

Pp 3

quamuis

quamuis sciret, illi fore materiam vsuræ exercendæ, & hoc esset sub minori excommunicatione prohibitum. Quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit.

SUMMARIVM.

- 2 Pecunias apud Vsurarium deponere, videtur peccatum scandali.
- 6 Quid sit, Proximi peccato directè cooperari
- 7 Quid sit cooperari indirectè.
- 8 Quæ sit obligatio, Proximi peccato non cooperandi.
- 9 Pecunias, ex iustà causà, apud Vsurarium deponere, scandali peccatum non est.
- 10 Qui iustam habet causam, habet ius deponendi.
- 11 Pecuniæ depositio, non est ex se mala, sed indifferens.
- 12 Nec est directæ cooperatio ad vsuras.
- 13 Imo, quando datur iustæ causæ nec indirectæ.
- 14 Est solùm permissio vsuræ.
- 15 Non datur tunc obligatio vsuras impediendi.
- 16 Pecuniæ depositio, non est inductiua ad vsuras.
- 17 Quæ præstare possit Famulus, sine scandalo, & ex quâ causâ.
- 21 Meretrici domum locare, non est peccatum scandali.
- 22 Quia possint aupones.
- 23 Quæ alia actiones excusentur à scandalo.

RATIONES DVBITANDI.

Sicut peccatum ex genere suo veniale, si ipsi Operanti sit occasio proxima peccati grauis, fieri potest mortale. Ita

fit mortale, si similis peccati, ac ruinæ spiritualis, sit occasio Proximo. Idem enim præceptum charitatis, quod obligat ad vitandum peccatum proprium, obligat etiam ad vitandum quantum fieri potest, peccatum Proximi; ergo, sicut obligat ad vitandum periculum proximum peccati proprii, ita obligat etiam ad vitandum simile periculum peccati proximi. Ideoque Titius, pecuniam apud Vsurarium deponendo, mortaliter peccasse videtur. *S. Thom. 2. 2. quest. 78. ar. 4. ad 3. Sotus lib. 6. iust. qu. 1. ar. 6. in fine. Nau. c. 14. n. 40. Azor. tom. 1. lib. 12. c. vlt. quest. 2. Less. lib. 2. c. 20. d. 21 n. 184. Salon. 2. 2. qu. 78. ar. 4. controu. 4.* quod tamen limitant, quando aliunde, pecuniæ defuturæ erant ad vsuras exercendas, vel exercendas in tantâ quantitate; eo quod tunc depositio, sit collatio instrumenti ad irrogandam iniuriam Tertio.

Primò; Quia scandalum est dictum, vel factum, præbens alteri occasionem ruinæ. Sed Titius per depositionem pecuniæ apud Vsurarium, præbuit illi occasionem vsuræ exercendæ, & consequenter ruinæ spiritualis, siue peccati; Ergo pecunias apud Vsurarium deponendo, peccauit peccato scandali.

Secundò; Quia qui cooperatur peccato alterius, quamuis eius ruinam non intendat, reus est peccati quod alter committit; Est enim causa illius, cum ita ad illud inducat, vt sine eius inductione alter peccatum non commisisset. Sed Titius, pecunias apud

apud Usurarium deponendo, cooperatus est illius usuræ; si enim pecunias apud eum non deposuisset, ille usuram non exercuisset. Ergo reus est similis peccati; eadem enim virtus, quæ obligat ad non peccandum contra illam, obligat etiam ad non dandam alteri occasionem peccandi contra illam.

5 Tertiò; Quia, si Titius, consilio, aut persuasione, Usurarium explicitè induxisset ad usuram exercendam, certè peccasset peccato scandali; fuisset enim tunc vera causa illius usuræ: Sed etiam, pecunias apud illum deponendo, induxit implicitè ad usuram exercendam; ministravit enim illi materiam usuræ; Ergo etiam pecunias deponendo, peccauit peccato scandali; inductio enim implicita, ad eandem speciem pertinere videtur, ad quam pertinet explicita; cum implicitum, & explicitum ad eandem pertineant speciem.

NOTABILIA.

6 Aduertendum est primò; per hoc, quod quis præbeat alteri proximam peccandi materiam ex se indifferentem ad usum bonum, vel malum, eius peccatum non intendendo, sed vel propriam utilitatem, vel aliquid aliud; dici non posse directè cooperari peccato illius; nemo enim censetur causa moralis directè illius, quod nec præcipit, nec consulit, nec intendit, nec re ipsa efficit. Qui autem sic præbet peccandi materiam, nec consulit, nec præcipit, nec intendit, nec cum altero actionem peccaminosam efficit. Ergo non cooperatur directè peccato alterius, sed ad summum indirectè.

7 Aduertendum est secundò; Vt quis

per hanc exhibitionem materiam indifferentis, censeatur indirectè cooperari peccato alterius, necessario requiritur, vt possit, ac teneatur eius peccatum, & illius materiae abusum, impedire; vt enim quis censeatur indirectè cooperari peccato alterius, necessario requiritur, vt alterius peccatum sit illi indirectè voluntarium, alioquin rationabiliter illi tribui non potest tanquam causa. Vt autem quis censeatur indirectè velle peccatum alterius, necessario requiritur, vt illud impedire possit, ac teneatur; si enim illud impedire non tenetur, nulla est ratio, cur dicatur illud indirectè velle; Vnde Deus non dicitur, nostra peccata indirectè velle, sed solum permittere, quia, quamuis possit, ea impedire non tenetur.

Aduertendum est tertiò; Omnes terner, proximo occasionem peccandi non præbere, & eius peccatum, cum commodè possumus, impedire. Hæc autem obligatio oritur, & ex generali præcepto charitatis, quo proximi malum non solum temporale, sed etiam spirituale, vitare tenemur; & ex virtute, cui specialiter opponitur peccatum, ad quod alter inducitur; eadem enim virtus, quæ obligat ad vitandum peccatum, obligat etiam ad vitandam occasionem illius peccati, tam passiuam, quam actiuam: quia tamen hæc obligatio non est absoluta, sed velut conditionata, cum scilicet commodè, & sine graui nostro incommodo possumus; hinc fit, vt quando adest iusta aliqua causa proprii detrimenti vitandi; cesset obligatio; ideoque tunc licitum nobis sit, res indifferentes ministrare, & earum abusum permittere. Hæc autem causa eò debet esse grauior, primò; quò grauius est peccatum,

catum, cui datur occasio. Secundò; quò probabilius est, nobis non cooperantibus, alterum non peccaturum. Tertio; Quò cooperatio propinquius peccatum attingit. Quarto; Quò minus iuris habetur ad tale opus indifferens ponendum. Quintò denique, quò magis peccatum, iustitiæ est oppositum; & hoc propter damnum tertij. His positus,

RESOLVTIO.

9 AD Casum Resp. Titium, pecunias suas apud Usurarium deponendo, non peccasse mortaliter peccato scandali. *Sanchez lib. 1. som. c. 7. num. 36. Valentia 2. 2. d. 5. quest. 21. p. ult. in fine. Molina tom. 2. dub. 331. colum. 2. Rebell. p. 2. de iust. lib. 8. qu. 16. s. 4. num. 20. Caiet. 2. 2. quest. 78. art. 4. Arag. p. 62. ar. 5. in solut. ad ult. & alij plures apud istos.*

10 Primò; Quia Titius, ius habebat, & iustam causam, talem pecuniam apud Usurarium deponendi, cum alius modus tunc non occurreret, eam non amittendi, Ergo, quamuis præuideret, Usurarium ea ab usum ad vsuras, non peccauit deponendo; nullus enim peccat utendo iure suo ex iustà causà; nam eo ipso quod adest iustà causà, obligatio vitandi peccatum proximi cessat, licitèque potest permitti.

11 Secundò; Quia, ea pecuniæ depositio, cum non sit, ex se, res mala, sed indifferens; & sola circumstantia peccati proximi vitandi eam vitiet; tunc solùm est mala, quando Titius peccatum Usurarij impedire tenetur. Sed posità iustà causa proprij damni vitandi, Titius non tenebatur amplius Usurarij peccatum impedire; Ergo depositio illa, non fuit mala;

supponitur autem causa sufficiens; metus illam pecuniam alias amittendi; nam cum tanto suo detrimento, Usurarij peccatum impedire non tenebatur.

Tertio; Quia, Cum ea pecuniæ depositio, non sit cooperatio directa ad vsuras, sed ad summum indirecta, tunc solùm moraliter imputabilis est, quando commodè potest non poni, ut dictum est; sed à Titio commodè, & sine periculo grauis detrimenti, non poterat non poni; Ergo illi imputari non potuit ad culpam.

Quarto; Quia tunc solùm, qui facit opus indifferens, quo credit, alios ab usuros ad peccatum, mortaliter peccat, quando hoc facit sine causà iustà, ac sufficienti; tunc enim solùm non præcauet proximi peccatum, ac damnum, quantum commodè potest, sicut tenetur ex charitate, sed potius censetur illud velle indirectè, cum in moralibus idem sit, malum non præcauere, ac illud posituè velle. Sed Titius, iustam ac sufficientem causam habuit pecuniam apud Usurarium deponendi, ne scilicet eam amitteret; Ergo eam deponendo mortaliter non peccauit.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

NEquè obstant rationes in contrarium; Ad primam enim Respondetur; Titium non tam præbuisse occasionem vsuræ, quàm illam permisisse, cum haberet causam sufficientem pecunias apud Usurarium deponendi, & depositio esset aliquid ex se indifferens ad bonum, ac malum vsum, & ex solà malitià Usurarij determinata esset ad malum. In hoc autem, nulla apparet culpa.

Ad

15 Ad secundam; Negatur minor; non enim proprie cooperatus est usurae per pecuniæ depositionem apud Usurarium; nam, cum haberet iustam causam illam deponendi, Usurarij peccatum vitare non tenebatur; quod tamen necessario requiritur ad cooperationem indirectam, ut dictum est.

16 Ad tertiam Respondetur; Disparitatem esse, quia consilium, & similia, sunt ex se inductiva ad malum; ideoque intrinsecè mala. At pecuniæ depositio, non est ex se inductiva ad usuras; sed aliquid ex se indifferens ad bonum, vel malum usum, & à sola malitiâ Usurarij determinata est ad usuras, ac usum malum; Sicut autem nunquam licet id, quod est intrinsecè malum, ita, quando adest iusta causa, licet ponere id, quod est ex se indifferens; quia tunc nulla est ratio, cur sit illicitum, cum iustâ causâ excuset, & tollat omnem moralem cooperationem ad malum.

COROLLARIA.

17 Colligitur ex dictis primò; posse famulos sternere equum, & Dominum comitari, ac expectare, quamvis certò sciant, ipsum ad fornicandum abire; quia hæc ministeria, ex se sunt indifferentia, & exhibentur à famulo, urgente necessitate obsequendi Hero, rem indifferentem præcipienti. Si tamen famulus Herum comitaretur, ut rivalem illius mulieris inuaderet, nulla ratione liceret, quia, inuadere alium, est intrinsecè malum. Si vero solum, ut à rivalibus aggredientibus Dominum tueretur vel admoneret, ut sic incolumis, euaderet; adhuc rarissimè, &

R. P. Beati Lib. I.

è urgenti solum necessitate liceret; quia, quamvis hæc actiones sint ex se indifferentes, eo quod bono, ac malo usui possint deferuire; ideoque possint aliquando esse licitæ; cum tamen ita proximè accedant peccato Domini, ut sint quasi positiva, ac directa cooperatio, maximâ indigente causa, ut excusentur; Sanchez lib. 1. sum. cap. 7. n. 22.

Secundo; Licere famulis cibos condire, & ad mensam ministrare, ac lectum sternere concubinæ Heri; quia hæc omnia ministeria sunt ex se indifferentia, & valde remotè ad peccatum concurrunt; unde sola obsequendi necessitas sufficit ad illa excusanda. Si vero Herus ascendere velit per fenestram; ob solam rationem famulatus, non licebit humeris sustinere, vel scalam admouere, ut ascendere possit, sed alia grauior causa requiretur, qualis esset vitatio alicuius magni damni, quod alias timeret; cum enim hæc ministeria, valde proximè peccato accedant, sola ratio famulatus non videtur sufficere ad excusandum; Nauar. sum. c. 20. num. 16.

Tertiò; Probabilius esse, quod ex graui causa liceat famulo, scribere tantum litteras amatorias concubinæ, nomine Heri; eas tamen non deferendo, quia proferre, vel scribere verba turpia, non est intrinsecè malum, sed indifferens, eorumque honestas, vel inhonestas, pendet à fine proferentis, vel scribentis; Cum enim verba, vel scriptura, sint signa conceptuum; in tantum erunt praua, vel honesta, in quantum conceptus erunt prauis, vel honestis; sed rei turpis conceptus, indifferens est; potest enim

Qq

bo-

- bonum finem spectare; vt inuestigationem ipsius malitiæ; & malum, vt fomittem libidinis; Ergo dari poterit aliquis casus, in quo famulo; huiusmodi verba turpia scribere liceat; vt si alias immineret periculum alicuius nocuenti grauis. *Sanchez lib. 9. Matr. d. 46. nu. 34.*
- 20 Quartò; Non esse etiam improbable, quod famulus ex graui causa possit deferre litteras amatorias ad concubinam, quia deferre litteras ita materialiter, non videtur directa cooperatio ad peccatum, tanquam proximum instrumentum sed magis remotè se habere; Internuncium autem de eisdem rebus turpibus deferre, nunquam licet, quia famulus per tale internuncium censetur directè, ac proximè Heri peccato cooperari tanquam instrumentum, quo mediante Herus mulierem inducit ad peccandum.
- 21 Quintò; Licitum esse, domum meretrici, aut Usurario, locare, modo locetur ad habitandum, & non ad turpiter agendum, quia sic locans, vtitur iure suo, nec censetur eorum peccato cooperari, cum locus, extrinsecè ac nimis remotè ad peccandum se habeat. Imo licitum etiam videtur, cubiculum commodare petenti ad fornicandum, quando absque graui detrimento negari non potest; quia commodare cubiculum, ex obiecto non est intrinsecè malum, sed indifferens, & ex solà prauà abutentis intentione, ad malum determinatur.
- 22 Sextò; Non peccare mortaliter Caupones, vendentes vinum bibere volenti, vt inebrietur, si aliquod damnum ex talis vini non venditione illis obueniatur; secus verò, si nullum inde damnum paterentur; Ea enim vini venditio, non est ex se, &
- ex obiecto mala, sed indifferens; Ergo ad vitandum aliquod incommodum, poterit esse licita; Idemque dicendum videtur etiam, cum cibos ministrant die ieiunij, scientes, alios petere ad ieiunium soluendum; Cum enim, ministrare cibos alteri, non sit ex obiecto malum, sed indifferens, & sola circumstantiâ scandalij generalis, & occasiõis ruinæ proximi, illam vitet; tunc solum erit mala, quando ministrans, scandalum vitare tenetur; tunc autem solum ad hoc tenetur, quando iustam causam excusantem non habet; qualis esset in hoc casu, amissio Heri, aut aliud simile damnum. *Lessius lib. 4. c. 2. d. 4. n. 24.*
- Septimò; Mortaliter non peccare, qui facit aliquod opus indifferens, quo alter iam paratus ad peccandum, abutetur, & quod opus alter faceret, si ipse non faceret; Tum quia, hæc videtur leuis cooperatio, quæ sufficere non videtur ad mortale; Tum quia, etiamsi ipse abstineret à tali opere, adhuc peccatum non euitaretur; adhuc enim adesset alius, qui illud faceret. Hinc excusantur artifices, qui vendunt ornamenta mulieri, quibus credunt, ipsam abusuram ad malum; quia eadem ornamenta illi venderentur ab alio; & caupones, qui canam parant nolentibus ieiunare; quia nolentibus ipsis parare cibos, adhuc peccatum non impediretur; alibi enim hospites, cibos inuenirent, & ipsi interim damnum paterentur; cum præsertim, concurrere non videantur ad cœnam, quatenus est fractio ieiunij, sed solum prout est aliquid deseruiens ad refectiõnem, quod non est intrinsecè malum. *Valentia 2. 2. d. 9. qu. 2. p. 3.*

QVÆSTIO LX.

An peccatum veniale fieri possit mortale, ratione multiplici-
tatis, ac frequentia.

CASVS.

TITIVS initio Quadragesimæ proposuit, singulis diebus, parum ali-
quid carnis comedere, & de facto comedit. Quæritur; Vtrum mor-
taliter peccauerit.

SVM MARIVM.

- 2 Plura venialia, constituere videntur vnum mortale.
- 6 Venialia, alia sunt vnbilia alia non.
- 7 Propositum committendi plura venialia, quando sit mortale.
- 8 Regula ad dignoscendum, qua venialia sint vnbilia.
- 9 Plura venialia committens, per se loquendo, venialiter solum peccat.
- 10 Plura venialia, ratione frequentia, speciem non mutant.
- 11 Sola multiplicatio, non auget malitiam.
- 12 Nec reddit venialia impossibilia cum gratia.
- 13 Plura mortalia, non constituunt vnum mortale maius.
- 14 Quæ venialia, fiant tandem mortale.
- 15 Sola frequentia venialium, non est legis contemptus.
- 16 Cur plura furti leuia, constituent tandem vnum graue.
- 17 Sapius comedens die ieiunij, tandem mortaliter peccat.
- 18 Et eodem die festo sapius laborans.
- 19 Pluribus, modicum panis tribuens, die ieiunij, mortaliter non peccat.
- 20 Pluribus diebus, salutationem Angeli-

cam omittens, quando mortaliter peccet.

- 21 Religiosus minima vsurpans, quando mortaliter peccet.
- 22 Furtum de se leue, quando sit mortale.
- 23 Plura furti leuia, diuersis facta, quando fiant mortale.

RATIONES DVBITANDI.

CVM peccatum ex genere suo veniale, 2
ratione periculi proximi incidendi in
mortale, & ratione scandali, aliquando sal-
tem fiat mortale. Quæritur; an fieri pos-
sit mortale, etiam ratione consuetudinis,
ac frequentia; aliqui enim cum S. Augu-
stino epist. 108. ad Seleuc. dicente; si ve-
nialia collecta contra nos fuerint, ita nos
grauabunt, & oppriment, sicut vnum ali-
quod grande peccatum; id asseruerunt, &
consequenter Titium peccati mortalis
condemnarunt. Vt Angelus v. inobedi-
tia. Fagundez de præc. Eccl. p. 1. lib. 1. c.
14. nu. 3. Tolet. lib. 6. sum. c. 25. num. 1.
Valent. 2. 2. d. 6. qu. 6. p. 4. Clauis reg. lib.
2. c. vlt. n. 21. Rodrigu. p. 2. sum. c. 99. n. 1.
Primò; Quia ex S. Augustino tr. 1. in ep. 3
D. lo. multa peccata leuia faciunt vnum
grande, sicut multæ guttæ, implent fla-
men,

Qq 2

men, & multa grana faciunt massam; & ser. 41. de Sancti. non solum maiora, sed etiam minuta, si nimium plura sint, mergunt. Cum ergo Titius, singulis diebus, parum aliquid carnis comederit, videtur ratione multiplicationis, ac frequentiae mortaliter peccasse.

4. Secundò; Quia, qui ex consuetudine contra legem delinquit, hoc ipso peccare videtur ex legis contemptu; ipsa enim peccandi consuetudo, contemptus quidam legis censetur. Qui autem peccat ex contemptu, mortaliter peccat.

5. Tertio; Quia, qui, per plures dies, ex vinea aliena vnum racemum furatur, licet singula furta essent solum venialia, post multa tamen furta, tandem peccaret mortaliter. Ergo similiter, quamuis singula carnis comestiones fuerint solum veniales, post multas tamen, Titius tandem mortaliter peccauit.

NOTABILIA.

6. **A**duertendum est primò; Peccata venialia, quæ, ratione paruitatis materiae, talia sunt, duplicis esse generis; aliqua enim, vel ratione materiae, siue obiecti, vel ratione effectus, quem post se relinquunt, continuari possunt, & vniri; aliqua verò non. Illa, quorum materia, vel effectus vniri moraliter potest, ita vt pro vno reputetur, constituere tandem possunt vnum peccatum mortale, non quia plura venialia efficiant vnquam vnum mortale, sed quia vltimus actus, versatur circa materiam, vel producit effectum, qui cum præcedentibus continuatus, est sufficiens ad peccatum mortale. Sic qui post leuia furta, peruenit ad tantam quantitatem, quæ

coniuncta cum præcedentibus, constituat materiam notabilem, per vltimum furtum mortaliter peccat, quia peruenit ad quantitatem notabilem, & quæ infert proximo damnum graue. Similiter, qui sæpius intemperanter cibum capit, tandem mortaliter peccat, quia vltima comestio simul cum alijs præcedentibus, tandem est causa adæquata notabilis infirmitatis; præcedentes autem comestiones moraliter vniantur, non ratione temporis, sed ratione effectus, qui à præcedentibus comestionibus relictus est; illæ enim fuerunt via, ac dispositio ad grauem corporis infirmitatem, quam vltima deinde comestio, suppositis præcedentibus, causauit. Illa verò, quorum materia, vel effectus continuari non potest, nunquam constituere possunt vnum peccatum mortale, quia singula materiae, & singuli effectus, sunt parui, & cum semper remaneant diuisi, absque morali continuatione, semper remanent parui, & consequenter vltimum peccatum, retinet qualitatem peccati venialis, sicut primum. Sic quantumuis multiplicentur mendacia iocosa, semper remanent venialia, quia semper eandem malitiam retinent; sola enim multiplicatio, sicut non constituit actum in alia specie, ita nec auget peccati grauitatem intensiue, sed solum extensiue, constituendo solum plura peccata eiusdem rationis.

Aduertendum est secundò; Propositum committendi plura peccata venialia secundi generis, nunquam per se loquendo esse mortale; cum enim modicæ ille materiae non coalescant in vnã, ita coniungi non possunt, vt vnã quantitatem notabilem efficiant; Vnde propositum illud, nunquam feretur in rem grauem,

ac sufficientem ad mortale. Propositum verò committendi plura peccata venialia primi generis, potest esse mortale; quia, cum modicæ illæ materiæ, coalescant in vnam, constituere tandem poterunt materiam notabilem, & sufficientem ad mortale, in quam propterea si feratur propositum, erit mortale.

2. Aduertendum est tertio; Hanc tradi posse regulam generalem *ex Vasq. 1. 2. d. 146. c. 2. n. 3.* Quotiescumque materia, vel obiectum, vel effectus vltimi peccati venialis, continuari potest cum materiâ, vel obiecto, vel effectû actuû præcedentium, tunc vltimum peccatum, in quo materia illa, vel effectus completur in ratione notabilis, est mortale; quamuis aliàs esset veniale; quia iam versatur circa materiam notabilem. Quando verò materia, vel effectus vltimi peccati venialis, moraliter continuari non potest cum materiâ venialium præcedentium; tunc vltimum peccatum non est mortale; quia singulæ materiæ, sunt parvæ, & remanent diuisæ, absquæ morali coniunctione; Vnde vltimum peccatum versatur circa materiam parvam, sicut alia; ideoque remanet veniale. His positis.

RESOLVTIO.

7. **A**D Casum Respondetur; Titium, carnes in modicâ quantitate, singulis diebus Quadragesimæ, comedendo, venialiter solum peccasse. Ita *Sanch. lib. 1. summ. c. 4. num. 15. & c. 5. num. 2. Azor. lib. 4. c. 9. quæst. 11. Sorus lib. 7. iust. qu. 2. art. 1. Suar. ro. 2. de relig. lib. 5. de voto c. 5. num. 2. & 10. Vasq. 1. 2. d. 146. c. 2. in fine. Garzias tam. 1. de benef. p. 3. c. 1.*

num. 169. Becanus p. 2. tr. 2. c. 2. quæst. 5. num. 2. & alij communiter.

Primò; Quia comestiones illæ repli-¹⁰catæ, erant omnes eiusdem speciei cum primâ, non minus quàm plura mendacia iocosa sint eiusdem speciei, cum primo. Sed primâ comestio fuit solum venialis; Supponitur enim in materiâ leui. Ergo etiam reliquæ fuerunt solum veniales.

Secundò; Quia sola replicatio, & ¹¹ multiplicatio, non constituit per se loquendo actum in aliâ specie diuersa, nec auget peccati grauitatem intensiue, sed solum extensiue; ex eo enim, quod plures actus in vnum collecti sint, naturam non mutant; si ergo singulæ comestiones, seorsim, erant tantum venialia, etiam omnes simul fuerunt solum venialia.

Tertio; Quia multa venialia proximè, ¹² ac immediatè non priuant nos gratia, nec sunt impossibilia cum illa. Ergo constituere non possunt vnum mortale; hoc enim stare non potest cum gratiâ, sed illam omnino expellit.

Quartò; Quia plura peccata mortalia ¹³ eiusdem speciei non constituunt vnum peccatum mortale maius, nec alterius speciei. Ergo neque multa venialia constituere poterunt vnum mortale.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

14. **A**D rationes in contrarium Respon-¹⁴detur; Ad primam; S. Augustinum loqui, non de quibuscumque venialibus, sed de illis, quorum materia continuari potest, & facere vnam materiam maiorem sicut guttæ aquæ continuantur, &

Q 9 3 faci-

faciunt vnam aquam maiorem; in his enim, materialis est, vt per partes minutas maior facta, tandem sit materia peccati mortalis, eo quod facta sit grauis; vt, si quis furtum vnus oboli centies repetat, vel si ex dolio parum vini effundat, & ita subinde parum, vt totum tandem vinum exhauriat; vel si promittat, singulis diebus erogare pauperibus vnum obolum & millies deneget: At in illis, in quibus materia per partes non crescit, eo quod singula peccata ex se integram, ac completam materiam, & obiectum habeant; vt sunt mendacia iocosa, verba otiosa, leues nugæ, risus immoderator, sermo inurbanus, & similia; nullum potest dari peccatum, quod tandem sit mortale; quia quantumuis repetantur, semper sunt eiusdem speciei, cuius fuit primum, & finis Legislatoris, eodem modo læditur per actus repetitos, ac si repetiti non essent.

15 Ad secundam Respondetur; Solam frequentiam, ac consuetudinem venialium, non esse proprie contemptum legis, vel præcepti; contemptus enim, in solâ voluntate interius perficitur, non verò in opere externo, cum consistat in transgressione legis, facta ex intentione, Superiorum, eiusque potestatem contemnendi; quæ intentio hic non reperitur.

16 Ad tertiam Respondetur; Negando consequentiam; Disparitas autem est, quia plures illæ comestiones, nihil habent, in quo vniantur, ac continentur, ita vt efficere possint vnam materiam grauem, & sufficientem ad mortale, sicut efficere possunt plura furta; quæ tamen constituunt peccatum mortale, non quia multa furta parua constituant vnum

furtum magnum, sed quia, re alienâ per minimas partes furtim sublatâ, tandem graue damnum Domino inferitur.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Comedentem sæpius in die ieiunij, tandem vltima illa comestione, quæ peruenit ad quantitatem notabilem, violare ieiunium; quia illa vltima comestio, quamuis per se sumpta, leuiter solum læderet temperantiam, coniuncta tamen cum alijs, & alijs suppositis, eam grauiter lædit; moraliter autem coniungitur, ratione prohibitionis, quæ se extendit ad totam diem; sicut, propter eandem rationem, plures particule eiusdem diei, vniantur ad constituendum tempus notabile, ideoque reputari debet, ac si esset simul cum alijs facta; Contra vero, si quis, diuersis diebus, parum aliquid comedat, quia vnum ieiunium, cum alio non continuatur, sed sunt præcepta diuersa, neque comestio, vno die facta, cum comestione alterius diei, ideo nunquam, nisi venialiter peccat; neque propositum aliquid comedendi singulis diebus, excedit culpam venialem, quia, cum feratur in omnes illas comestiones, non coniunctim sumptas, sed separatas, & distributiue, prout sunt singulis diebus debitæ; sequitur, quod nunquam sit propositum de mortali, *Suar. lib. 5. de Voto c. 5. n. 16.*

Secundò; Sæpius eodem die festo laborantem, sed modico tempore singulis vicibus; peccare mortaliter, cum ad quantitatem notabilem; v. g. duarum horarum peruenerit, quia omnes illi labores,

res, cum fiant eodem die, moraliter continuantur, & reputantur quasi facti in eodem tempore; Verum enim est dicere, enim ultra duas horas, eodem die, laborasse; cum obligatio, totam diem respiciat. Contrà verò, si singulis diebus festis, per quadrantem laboraret, venialiter solum peccaret, quia, sicut festa diuersa sunt, ita & labores sunt diuersi, nec inter se vllò modo continuantur. *Sanch. lib. 3. sum. c. 4. num. 12.*

19 Tertiò; Mortaliter non peccare, quod die ieiunij, quatuor panes, ita in multos distribuit, vt singulis modicum frustulum obtingat, quia, cum materia non sit sufficiens ad ieiunij violationem; distribuens non magis peccat, quam comedentes: Hi autem, mortaliter non peccant, eo quod eorum comestiones moraliter non vniuntur; idemque dicendum esset, etiam, si esset in causa, vt plures, eodem die festo, per quadrantem laborarent.

20 Quartò; Si quis, pluribus diebus, omittat Salutationem Angelicam, vel paruum elemosynam, quam per Votum singulis diebus dare promisit, mortaliter peccare (si tempus determinauit non ad finiendam obligationem, sed potius ad illam augendam, eo modo, quo tempus præfigitur debito soluendo, non vt debitum extinguatur, si in illo non fiat solutio, sed ne solutio vltius protrahatur, & adueniente termino, sit magis debitor;) quia tunc, non solum omittitur recitatio, vel elemosyna illius diei, sed etiam omnium dierum præcedentium, quæ tunc debita est, & consequenter grauis; Contra verò si tempus determinauit ad finiendam obligationem, eo modo, quo

dies præfigitur recitationi Officij diuini, ita vt res promissa, sit onus diei, nunquam mortaliter peccat; quia qualibet omissio, moraliter non continuatur cum aliâ, neque cum illâ vnum quid efficit. In Votis autem personalibus, tempus semper censetur appositum ad finiendam obligationem; quia Vouens, nullo modo censetur velle obligationem in diem sequentem prorogare, nisi aliud constet. In votis verò realibus, facilius præsumi potest intentio prorogandi obligationem, quia attendi videtur, non solum religiosum aliquod obsequium, sed etiam alicuius necessitatis remedium, quod eandem semper habet opportunitatem. *Suar. lib. 5. de Voto c. 5. n. 12.*

Quintò; Religiosum, minima recipi-
entem, vel expendentem, aut vsurpan-
tem ex bonis monasterij, absque Super-
ioris licentiâ, mortaliter peccare con-
tra paupertatem, quando peruenit ad
notabilem quantitatem; quia illa modi-
ca, vniuntur ad constituendam quanti-
tatem sufficientem ad mortale. Si tamen
modica, quæ accipit Religiosus, sint
comestibilia, & ad proprium vsum ac-
cepta, probabilius est, furta illa minima
non continuari, sicque non esse pecca-
tum mortale, quamuis perueniatur ad no-
tabilem quantitatem, quia hæc furta, fa-
cta à famulis, & ancillis, etiam si paula-
tim perueniant ad quantitatem notabilem,
non sunt peccatum mortale, eo quod
Domini, in istorum acceptione, non
sint ita rationabiliter inuiti, nec tam ri-
gidè velint ista prohibere, cum valde dif-
ficile sit, famulos interdum modicum
quid non accipere. Hæc autem ratio,
multò fortius militat in religiosis, cum
hi,

bi, non ad instar famulorum, sed tanquam filij ex bonis monasterij alantur. *Sanch. lib. 7. sum. c. 21. n. 31.*

22 Sextò; Eum, qui modicam quantitatem postremo loco furatur Sempromio, postquam hic ab alijs passus est damnum leue, si eo furto, damnum præcedens fiat notabile, peccare mortaliter, si conscius erat damni præteriti; quia illo ultimo furto posito, positum est notabile damnum proximi. Quicumque autem sciens, ex suo actu leui sequi damnum notabile proximi, mortaliter peccat, eum actum faciendo. Si verò conscius non erat damni præcedentis, mortaliter non peccat; quia, si non sit conscius damni præcedentis, damnum illud liberè, ac moraliter continuari, non potest cum præcedentibus. *Vasqu. 1. 2. d. 146. c. 2. num. 4.*

Septimò; Eum, qui furatur à diuersis, à singulis quidem modicam quantitatem, sed ita tamen, vt omnia furta simul sumpta, quantitatem notabilem efficiant; mortaliter peccare; quia, licet singulis damnum notabile non afferat, affert tamen toti Communitati, & materia illa moraliter continuatur ad constituendam quantitatem notabilem. Vsurpatio autem rei aliena in notabili quantitate, est peccatum mortale furci; Et quamuis, in hoc casu particulari, cessaret finis præcepti, qui est, vitatio damni notabilis proximi; quia tamen non cessat in communi, non propterea cessat vis ipsius præcepti; Cessante enim fine legis in aliquo casu particulari, non cessat lex, etiam in eo, obligare.

Q V A E S T I O LXI.

An plura venialia diuersæ rationis, constituere possint vnum mortale.

C A S V S.

1 **I**N vna ex Dominicis Quadragesimæ, Clericus quidam in Sacris, parum aliquid carnis comedit; per quadrantem laborauit; partem modicam Sacri non audiuit; & in Officij recitatione vnum psalmum omisit. Quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit.

S V M M A R I V M.

2 Clericus plura præcepta leuiter violans, videtur mortaliter peccasse; & cur.	8 Materia illorum præceptorum, in vnum coalescere non possunt.
7 Probabilius tamen venialiter solum peccauit.	9 Quodlibet præceptum specialem ac proprium finem respicit.
	10 Leues detractiones de pluribus sunt solum veniales.

11 Ad

- 11 *Ad constituendum mortale, non sufficit vnio in motiua aut virtute.*
- 12 *Debent posse esse materia eiusdem præcepti.*
- 13 *Plures modica pecunia quomodo vniri possint.*
- 14 *Præcepta diuersæ rationis, nihil habent commune, in quo continuari possint.*
- 15 *Eadem est ratio de pluribus Votis, ac de pluribus præceptis.*

RATIONES DVBITANDI.

- 2. **C**um ex dictis *Quæst. præced.* constet, plura furta venialia, constituere tandem posse vnum furtum mortale, Quia eorum materia, licet seorsim sint leues, simul tamen sumptæ constituunt vnam materiam grauem, & sufficientem ad mortale. Hinc oritur difficultas: an quoties plurium venialium materia, constituere simul possunt materiam grauem, toties ex pluribus venialibus, fieri possit vnum mortale. Videtur enim posse; ideoque Clericum, plura illa præcepta leuiter violando mortaliter peccasse. Ita *Vasq. d. 146. c. 2. n. 4. Clauis reg. lib. 2. c. vlt. num. 20. Salas 1. 2. tract. 13. d. 16. f. 26. in fine. Bonacina dub. 2. de pecc. quæst. 3. p. 5. n. 29. Sanchez, lib. 1. c. 4. num. 16.*
- 3 Primò; Quia omnia ista præcepta, videntur esse eiaſdem rationis; omnia enim obligant in materiâ religionis; Ergo Clericus, illa violans, virtutem religionis grauius violauit, ideoque mortaliter peccauit.
- 4 Secundò; Quia per accidens est, omnes illas operationes pluribus præceptis esse
R. P. Beati Lib. I.

imperatas, vnico enim præcepto imperari poterant; Sed, si vnico præcepto imperatæ fuissent, omnes illæ omissiones leues constituerent vnum peccatum mortale; Ergo etiam, si sint pluribus præceptis imperatæ, adhuc modicæ illæ omissiones vnum peccatum mortale constituunt.

Tertiò; Quia, si quis Sempronio magnam pecuniæ summam promisisset, promissionibus diuersis, quarum singulæ leuem materiam continerent, eodem modo peccaret omitendo pecuniæ solutionem, ac si vnica promissione totam illam summam promisisset; Ergo similiter, per plures illas paruas omissiones, eodem modo peccauit, ac peccasset, si vnico præcepto omnes illæ operationes fuissent imperatæ; Cum enim ad Dei cultum & honorem, omnia illa præcepta ordinentur, parum referre videtur, vnico ne an multiplici præcepto, omnes illæ operationes fuerint imperatæ.

Quartò; Quia omnes obligationes sunt onus eiſdem diei; ideoque earum materia videntur continuari moraliter & in vnum coalescere, sicque constituere materiam grauem, & sufficientem ad mortale.

RESOLUTIO.

Respondetur tamen; probabilius videri, quod Clericus, per illas plures parvas omissiones; mortaliter non peccauerit, sed solum plura venialia commiserit, *Suar. tom. 2. de relig. lib. 5. de Voto c. 15. num. 16. Garzias de benef. tom. 1. p. 3. c. 1. num. 174 Lorca de pecc. d. 60. Caiet. 2. 2. quæst. 88. art. 3. Nau. c. 12. n. 65. Valentin. 2. 2. dub. 6. quæst. 6. p. 4. quæstiunc. 2. & alij communiter.*

R r Pri-

- 8 Primò, Quia operationes illæ, cum sint materia, & obiectum diuersorum præceptorum, in vnum coalescere non possunt, nec moraliter continuari, nec Clericus vllum præceptum in materia graui violauit, sed multa, & singula in materia leui: Ergo plura tantum venialia commisit.
- 9 Secundò: Quia, quamuis plura illa præcepta Ecclesiastica obligent ex eadem virtute religionis, eo quòd Ecclesia, ex motiuo religionis, omnes illas operationes videatur præcipere, per hoc tamen non tollitur, quin sint præcepta omnino diuersa, & ita distincta, ac si quodlibet eorum, quolibet distincto die, implendum esset; quodlibet enim ad specialem aliquem Dei cultum ordinatur, ad quem non ordinatur aliud, ideoque cum eo non conuenit. Ergo Clericus violans plura ista præcepta in materia leui, mortaliter non peccauit, sed plura tantum peccata venialia commisit.
- 10 Tertiò, Quia, si quis detrahat Petro in materia leui, eius leuem defectum occultum aperiendo, & eodem modo detrahat Paulo, Francisco, & alijs, mortaliter non peccabit, sed tantum tot venialia committet, quot sunt detractiones, siue homines, quibus detrahit, & tamen obligatio non detrahendi, est eiusdem rationis, & ad virtutem iustitiæ spectat: Ergo similiter, quamuis obligatio omnium præceptorum, spectet ad eandem virtutem religionis, eorum violatio in materia leui, non erit vnum mortale, sed solum plura venialia: non minus enim singula præcepta, sunt inter se omnino diuersa, & non vnibi-

lia, quam in detractione, sint personæ, quibus detrahatur.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

NEque obstant rationes in contrarium. Ad primam enim Respondetur. Non sufficere vnionem in virtute, ac motiuo religionis, sicut in detractionibus non sufficit vnio in virtute, ac motiuo iustitiæ, requiritur ergo præterea continuatio moralis, vel in materia præcepta, vel in effectu relicto, quæ sicut non datur in pluribus detractionibus leuibus de diuersis personis, ita non datur in pluribus operationibus, vel omissionibus leuibus diuersorum præceptorum.

Ad secundam Respondetur; Impossibile esse, vnico formali præcepto, omnes illas operationes imperari; quamuis enim vnico actu præciperentur; ille tamen actus esset virtualiter multiplex, & de re multiplex; sicut, cum quis promittit singulis sabbatis Angelicam salutationem recitare; Quare, sicut quolibet sabbato absoluitur promissio illius diei, neque ultra progreditur, neque recitatio vnus sabbati cum recitatione alterius sabbati coniungitur; ita qualibet omissione leui, violatur leuiter præceptum ommissum, nec vnus violatio cum alterius violatione coniungitur.

Ad tertiam Respondetur; Disparitatem esse; quia, cum omnes pecuniæ promissæ cedant in vtilitatem illius, cui fuerunt promissæ, omnes in hunc finem; qui est immediatus, adunantur, & moraliter continuantur, siue vnica, siue multiplex promissione promissæ sint; siue vnico die, siue pluribus diebus sol-

uen-

uendæ sint. At plures operationes, siue omissiones non habent, in quo uni-
antur, cum quælibet, respiciat finem
immediatum sui præcepti, qui est omni-
no diuersus à fine immediato alterius
præcepti.

14 Ad quartam Respondetur; Operatio-
nes illas præceptas, per accidens, esse
onus eiusdem diei; æque enim bene po-
terant poni in diuersis diebus; neque ex
eo, quod omnia præcepta occurrant eo-
dem die festo, sequitur, quod eorum
materiæ possint continuari; nam, cum
sint præcepta omnino diuersæ rationis,
nihil habent commune, ratione cuius,
vel in materiâ, vel in effectu continuari
possint, & in vnum coalescere; sicque
semper, remanent præcepta diuersa, &
qui illa transgreditur, semper plurapæ-
cepta transgreditur in materiâ leui.

COROLLARIUM.

Colligitur ex dictis, quæ dicta sunt 15
de præceptis diuersis eodem die
occurrentibus, valere etiam de pluribus
Votis eodem die obligantibus; vt, si
quis vno Voto promitteret, in honorem
Virginis septies Salutationem Angelicam
recitare; & alio Voto in honorem Domi-
nicæ Passionis, quinquies Orationem
Dominicam, & alijs Votis alias Oratio-
nes in honorem alicuius Sancti; Quam-
uis enim omnium Votorum obligatio,
pertineat ad virtutem Religionis, adhuc
tamen ipsa Vota sunt ita inter se diuersa,
vt nihil habeant commune, in quo eo-
rum materiæ moraliter continuentur,
sicut dictum est de pluribus præceptis
Ecclesiasticis eodem die occurrentibus.

QVAESTIO LXII.

*An omnes actus cum Re præceptâ impossibiles sint pecca-
tum mortale.*

C A S V S.

13 **T**ITIVS, die quodam festo, cum plueret, decreuit propter pluuiam
domi manere, ac Sacrum omittere; domi verò postea, partim
studuit; partim ambulauit, partim officium, ac coronam reci-
tauit. Quæritur; Vtrum omnibus istis actionibus mortaliter pecca-
uerit.

S V M M A R I V M.

3 Omnes actiones impossibiles cum au-
ditione Sacri, videntur esse causa omis-
sionis Sacri.

8 Quenam actiones sint causa omissionis
Sacri.

9 Quot modis comparari possint cum Sa-
cri omissione.

R r 2

10 Non

- 10 Non omnes actiones impossibiles, sunt peccata.
- 11 Non omnes fuerunt causa omissionis Sacri.
- 12 Reliquae prater primam, se habuerunt concomitanter.
- 13 Sicut impedimenta luminis; postea post primum, non impediunt.
- 14 Ille solus actus est causa omissionis Sacri, ex vi cuius ponitur omisso.
- 15 Primus actus integrè impedit auditio- nem Sacri.
- 16 Proiecto breuiarij, est causa omissionis officij.
- 17 Actiones, post causam sufficientem omissionis electa, ipsius omissionis non sunt causa.
- 18 Actus, qui est causa omissionis, non habet aliam malitiam, quam ipsius omissionis.

RATIONES DVBITANDI.

- 2 QVemadmodum peccatum veniale, aut aliud opus indifferens, quando eligitur, vt medium ad finem mortalem, fit mortale; Ita fit etiam mortale, quando intenditur vt finis consequendus per medium mortale. Hoc ergo posito, quaritur; an omnes actus, cum re præcepta impossibiles, sint peccatum mortale, cum sine præcepti violatione poni non possint; Nemo enim studere potest, aut dormire diebus festis, dum Sacrum est audiendum, quin Sacrum omitat.
- 3 Et Titius quidem, omnibus illis actionibus, videtur mortaliter peccasse. Ita *Alvarez* 1. 2. d. 76. & alij apud ipsum. Et ex parte; *Valent.* 1. 2. d. 6. quæst. 1. p. 4. *Salas* 1. 2. tract. 13. d. 7. f. 7. quatenus dicunt, actum, qui est causa omissionis culpabilis, esse peccatum commissionis.

Primò; Quia omnes illæ actiones fuerunt causa omissionis Sacri; omnes enim erant impossibiles cum Sacri auditione. Hoc autem sufficit, vt omnes dicantur causa moralis omissionis Sacri; Tum quia illis positus, sequitur necessariò omisso Sacri; Tum quia, omnes ex se habent, vt sint impeditiæ auditionis Sacri. Causa autem moralis peccati, est peccatum.

Secundò; Quia, vt aliquid censeatur causa moralis alicuius effectus, satis est, vt illo posito, sequatur effectus, quamuis ob aliam etiam causam sequatur, vel sequi possit. Sed posito quocumque actu impossibili cum auditione Sacri, necessario sequitur omisso Sacri. Ergo omnis actus impossibilis cum auditione Sacri, est causa moralis omissionis Sacri.

Tertiò; Quia, de ratione causæ non est, vt ab illà solà sit effectus, alias non futurus, alioqui sequeretur, quòd si duo homines, explosis simul bombardis, hominem occiderent, neuter eorum esset causa illius cadis; quocumque enim illorum bombardam non explodente, adhuc secutus fuisset effectus. Ergo ad causam moralem, satis est, vt, ea posita, sequatur effectus, quamuis, illà non posita, adhuc idem effectus sequeretur. Sed positus omnibus actionibus impossibilibus cum auditione Sacri, sequitur necessariò omisso Sacri. Ergo omnes, sunt causa moralis omissionis Sacri, ideoque peccaminosa.

Quartò; Quia si quilibet actus impossibilis cum auditione Sacri non esset causa omissionis Sacri, sequeretur, Clericum,

ricum, qui iam statuisset ex tædio, tempore navigationis, officium non recitare, non peccare projiciendo breuiarium in mare; neque, qui Voto castitatis obstrictus, vxorem duceret, si antea statuisset, Votum illud non seruare; nec Latronem, rem furto sublatam distrahendo; si prius illam Domino statuisset non restituere; in his enim omnibus casibus actus impossibilis cum executione præcepti, non ita est causa omissionis, vt, eo remoto, fuissent hi præceptum seruaturi.

NOTABILIA.

8 **A**duertendum, est primò; Actum internum voluntatis, quo quis expressè vult Sacrum ommittere, esse causam omissionis, quia directè fertur in omissionem ipsam, & similiter actus illos externos, ex quorum intentione, ac desiderio Sacrum omittitur, esse causam indirectam eiusdem omissionis Sacri; quia propter illos Sacrum omittitur, & illi auditionem Sacri per se impediunt; differunt autem actus internus voluntatis, & isti actus externi, quia propositum omittendi Sacrum, est veluti causa efficiens omissionis, actus verò externi impossibiles, qui fiunt tempore omissionis Sacri, sunt quasi causa formalis, quia formaliter impediunt obseruantiam præcepti.

9 **A**duertendum est secundò; actus qui fiunt tempore omissionis Sacri, siue quo esset audiendum Sacrum, dupliciter cum ipsa omissione comparari possè; primò per se, siue vt sunt causa illius,

& aliquid antecedens; & sic semper sunt peccatum, quamuis actus alias in se boni essent; Tum quia causa peccati eo ipso est peccatum; Tum quia effectus, qui sequitur ex actione humana, est vna ex circumstantijs ipsius; quando autem circumstantia est mala, etiam ipse actus redditur malus; Ergo, quando omissio Sacri culpabilis, sequitur ex aliquà actione tanquam ex causà, actio illa erit mala. Secundò comparari possunt actus cum omissione, tanquam aliquid illam accidentaliter concomitans; tunc autem non sunt peccatum, quia, cum non sint causa omissionis Sacri, nullam malitiam contrahunt ab ipsa omissione; imò volente iam Titio, v. g. domi manere, ac Sacrum ommittere, melius est, eò tempore studere, aut horas Canonicas recitare, quam ludere. His positus,

RESOLVTIO.

Respondetur; non omnes illas actiones fuisse peccaminosas, sed solam mansionem domi, *Valentia tom. 2. dis. 6. quest. 1. p. 4. d. 2. Azor. tom. 2. lib. 4. c. 13. qu. 7. Clauis reg. lib. 2. c. 6. num. 10. Bonacin. dis. 2. de pecc. quest. 4. p. 4. num. 27. Vasqu. 1. 2. d. 93. cap. 3. num. 10. Becanus p. 2. tract. 2. c. 3. quest. 5.* & alij apud istos.

Primò; Quia hæc sola mansio, per se primo fuit electa à Titio, & cum Sacri auditione erat impossibilis. Ergo hæc sola fuit causa omissionis externæ Sacri; hæc enim sola, per se, & sine alijs, re ipsa Sacri auditionem impediuit, &

R r 3

ex

ex vi illius, secuta est omiffio; Ergo hæc sola fuit caufa omiffionis, ideoque peccaminofa.

12 Secundò; Quia omnes aliæ actiones, quamvis cum auditione Sacri incompossibiles, cum fuerint electæ solùm secundariò, & post priorem illam operationem; (nomine autem operationis, intelligimus hic etiam id, quod physica operatio non est, vt sedere, iacere, domi manere, &c.) non fuerunt caufa omiffionis; posito enim primo illo opere incompossibili, scilicet mansione domi, necessariò posita est omiffio Sacri. Ergo reliqua opera, quæ secundariò fuerunt assumpta, nullam habuerunt causalitatem in Sacri omiffionem, sed solùm habuerunt se per accidens, & concomitanter; ideoque non fuerunt mala.

13 Tertiò; Quia, si lumen semel impediatur per conclusionem fenestræ, iam reliqua impedimenta, quæ idem lumen impedire potuissent, de facto nullo modo impediunt, quia de facto iam semel integrè impeditum est; Ergo similiter, cum auditio Missæ semel integrè impedita fuerit per mansionem domi, iam aliæ actiones, quæ supervenerunt, quamvis aliàs impedire potuissent, tamen de facto conditionem Sacri non impediunt.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

14 **N**equè obstant rationes in contrarium. Nam ad primam respondetur; Non omnem actum ex se incom-

possibilem cum auditione Sacri, esse actum causam omiffionis, sed illum solùm, ex vi cuius de facto sequitur omiffio Sacri, scilicet mansionem domi; ex vi enim istius solùm, secuta est omiffio Sacri.

Ad secundam; & tertiam Respondetur; Disparitatem esse inter duas explosiones bombardæ, & duas actiones incompossibiles cum auditione Sacri: nam vna explosio, alteram iuuat in ordine ad occisionem ponendam; Cum enim secundus explodit, non est adhuc posita occisio, vt suppono. At primus actus incompossibilis cum auditione Sacri, integrè ac perfectè eius auditionem impedit; Vnde reliqui supervenientes nihil efficiunt.

Ad quartam Respondetur; negando sequelam, projectio enim breuiarij, facta à Clerico post propositum hoc canonicas omittendi est peccatum, quia per illam ponitur caufa omiffionis horarum, & Clericus reddit se impotentem ad præcepti obseruationem. Similiter qui obstrictus est Voto castitatis, si ducat Vxorē, ponit veram causam omiffionis Voti, quia reddit se impotentem ad Voti obseruantiam; denique distractio rei furto ablata, est peccatum, quia est contrectatio rei alienæ, inuito Domino, & est actus incompossibilis cum restitutione.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; operationes incompossibiles cum auditione Sacri,

non esse causam omissionis, quando secundariè eliguntur, & posita iam alia causâ sufficiente; nam, si eligerentur ut finis; ut si quis ex desiderio studendi, vellet domi manere, & sic Sacrum omittere; iam essent causâ omissionis; per modum finis.

18 Secundò; Actum, qui est causâ omissionis Sacri, non habere aliam malitiam quam malitiam omissionis Sacri. Tum quia ordinatur ad illam tanquam causâ; in moralibus autem, quæ ad vnum ordinantur, non censentur esse numero distincta, cum quis enim parat gladium, & domo egreditur, ut occidat inimi-

cum; licet isti actus physicè sint plures, omnes tamen constituunt unum numero peccatum homicidij. Tum quia actus secundùm se bonus, redditur malus, solum quia est causa omissionis Sacri. Ergo non habet aliam malitiam, præter malitiam ipsius omissionis; ab ea enim habet actus, ut sit peccaminosus. Tum denique quia bona intentio, quando est causa malæ electionis; ut, cum quis furatur ad eleemosynam faciendam; quamvis in se ipsâ sit peccatum; non habet tamen malitiam diuersam à malitiâ electionis, v. g. à malitiâ furti.

QVAESTIO LXIII.

An propositum non abstinendi ab vno veniali, sit peccatum mortale.

C A S V S.

TITIVS, cum, quodam die, scrupulis angeretur; tædio affectus, omnia venialia committere proposuit, & sola mortalia vitare. Quæritur; Vtrum mortaliter peccauerit.

S V M M A R I V M.

- 3 *Propositum admittendi omnia venialia, videtur occasio proxima peccati mortalis, & sic peccatum mortale.*
- 7 *Non est tamen mortale.*
- 8 *Non constituit in periculo proximo mortaliter peccandi.*
- 9 *Neque est virtualiter propositum periculi proximi.*
- 10 *Alioquin teneremur vitare aliqua venialia.*
- 11 *Nec salus nostra confisteret in obseruatione præceptorum obligantium ad mortale.*

- 12 *Imò teneretur quis, etiam de venialibus conteri.*
- 13 *Venialia, constituunt solum in remoto periculo mortalis.*
- 14 *Cum proposito venialium non vitandi, stare potest firmum propositum vitandi mortalia.*
- 15 *Ideoque propositum venialium, non continet periculum mortalium.*
- 16 *Aliquando tamen est peccatum mortale.*

RATIO-

RATIONES DVBITANDI.

- 2 **C**ertum est, peccatum veniale, si fiat occasio proxima incidendi in mortale, fieri saltem plerumque mortale. Certum præterea est; Intentionem, ac propositum omnia venialia committendi, siue non vitandi vllum veniale, esse ad minimum peccatum veniale. Dubium ergo solum est; an huiusmodi intentio sit essentialiter constitutiva in periculo proximo peccandi mortaliter. Si enim est constitutiva, est ex se peccatum mortale; si verò non est constitutiva, poterit esse solum veniale.
- 3 Quod autem sit essentialiter occasio proxima peccandi mortaliter, & consequenter, quod Titius per talem intentionem mortaliter peccauerit; tenent *Sanchez lib. 1. sum. c. 5. num. 4. Bonac. d. 2. de pecc. qu. 3. p. 5. num. 17. Valent. tom. 2. d. 6. quest. 18. p. 2. Clavis reg. lib. 2. c. 13. num. 17.*
- 4 Primò; Quia habens hoc propositum, & hunc affectum ad omnia venialia, censetur esse in morali, ac proximo periculo peccandi mortaliter. Cum enim venialia ex *S. Thom. 1. 2. qu. 83. art. 3. ad mortale disponant, iuxta illud Eccles. 18. Qui spernit modica, paulatim decidet; eo ipso, quod quis vult omnia venialia committere, censetur esse in proximo, ac morali periculo peccandi mortaliter, illudque velle. Velle autem periculum proximum peccandi mortaliter, est mortale.*
- 5 Secundò; Quia, propositum committendi omnia venialia in aliqua materia determinatà, sed periculosa, v. g. in materia luxuriæ est peccatum morta-

le; si quis enim propositum habeat admittendi confabulationes, aspectus, tactus, & similia ex merà curiositate, & seclusà intentione delectationis; in quo casu sunt solum venialia; videtur eo ipso mortaliter peccare; quia omnia ista venialia videntur esse certum periculum libidinis mortalis. Ergo à fortiori, erit mortale, propositum generale committendi omnia venialia, quæ se obtulerint; Non minus enim hoc propositum est periculum proximum peccandi mortaliter, quam sit aliud, peccandi in materia luxuriæ.

Tertiò; Quia, qui concupiscit faminam in communi, quia quantum est ex parte illius desiderij, exponit se periculo concupiscendi faminam cuiuscunque status sit; ratione talis periculi, peccat speciali peccato, eamque circumstantiam in confessione explicare tenetur. Sed etiam, qui vult omnia venialia, quæ se obtulerint, committere, exponit se periculo peccandi mortaliter; obiectum enim istius propositi, apertissimum periculum in se continet peccandi mortaliter, Ergo peccat mortaliter.

RESOLVTIO.

Respondetur tamen, Titium, eo proposito, mortaliter non peccasse. *Salas 1. 2. to. 2. q. 88. tract. 13. d. 16. f. 23. num. 67. in fine. Io. Sanch. in select. d. 10. num. 17. Nau. c. 14. num. 42.*

Primò; Quia, quamuis peccata venialia ad mortale disponant, non disponunt tamen mortaliter, ac proximè, sed solum remotè; Videmus enim sæpe, homi-

nes

nes mortalia non committere, quamvis de venialibus nihil curent; nam, licet venialia charitatem refrigerent, & animum debilitent; propositum tamen non committendi mortalia, & piorum operum exercitium, eundem animum corroborant, detinentque, ne corruat; quod enim ex vna parte deperditur alia via reparatur. Cum ergo propositum committendi omnia venialia, non sit dispositio, ac periculum proximum committendi mortale, neque erit peccatum mortale, sicque Titius, tali proposito, mortaliter non peccavit.

9 Secundò; Quia propositum committendi omnia venialia, ideo est peccatum mortale, quia est propositum periculi, & occasionis proximæ committendi mortale. Ex hoc autem capite non potest esse mortale; nam illud periculum proximum committendi mortale, vel consistit in omnibus venialibus simul sumptis, vel solùm in aliquibus; non in aliquibus tantum, quia alias propositum committendi aliqua venialia in quacumque materia esset propositum committendi mortale; neque in omnibus simul, quia nunquam dari potest casus, in quo hæc committantur; Ergo propositum illa committendi, non est propositum alicuius periculi moralis, ac possibilis.

10 Tertiò; Quia, si propositum illud esset mortale, sequeretur teneri quemlibet sub mortali ad aliqua venialia vitanda; si enim omnia, sunt occasio proxima peccandi mortaliter, & unusquisque hanc occasionem vitare tenetur; Ergo unusquisque tenetur omnia vitare, vitando aliqua; hæc autem quænam erunt?

R. P. Beati Lib. I.

Quartò; Quia, hac ratione, salus nostra non consisteret solùm in observatione præceptorum obligantium ad mortale, sed etiam in observatione eorum, quæ obligant ad venialia, cum vitatio venialium ad vitationem mortalis necessario requiratur.

Quintò, Quia, cum quis conteritur de mortali, teneretur etiam simul conteri de venialibus tanquam de proximis dispositionibus ad illud. Consequens autem evidenter est falsum; propositum enim non vitandi venialia optimè stare potest simul cum proposito non admittendi mortale.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

Neque obstant rationes in contrarium; Ad primam enim Respondetur, Quamvis non solùm omnia, sed singula venialia disponant ad mortale, vt furtum graue, non tamen inde sequi, quod venialia constituent in mortali, ac probabili periculo committendi mortale, sed ad summum in periculo remoto. Hoc autem non inducit obligationem illud vitandi sub mortali.

Ad secundam, Negatur Antecedens, potest enim quis nolle vitare venialia in aliquo genere, & tamen firmum propositum habere, vitandi mortale in eodem genere, neque apparet, quomodo venialia in aliquo genere constituent in periculo proximo committendi mortale in eodem genere.

Ad tertiam Respondetur, Negando minorem; neque enim apparet, quomodo obiectum propositi omnia venialia committendi, periculum proximum

Ss

iii

in se contineat committendi mortale, cum stare possit simul cum firmissimo proposito non admittendi mortale.

blasphemandi; vel illa venialia, quæ cum alijs venialibus vnita constituunt mortale in eâ circumstantia, in quâ illud constituunt; vt, si quis proponat multa furta committere, in parua quantitate, quæ simul vnita constituant quantitatem sufficientem ad mortale; certè iste tunc mortaliter peccabit; hoc tamen non orietur, ex eo præcisè, quod sit propositum admittendi venialia, sed ex eo, quod sit propositum admittendi venialia, in eâ circumstantiâ, in quâ, vel sunt periculum proximum mortalis, vel illud constituunt. Ita *Salas loco citt.*

COROLLARIUM.

16 **C**olligitur ex dictis; Aliquando propositum committendi venialia, potest esse peccatum mortale. Si quis enim propositum habeat committendi venialia, dum sunt illi occasiones proximæ mortali; vt, si quis proponat ludere sciens, ludum illi esse proximam occasionem

Q V A E S T I O LXIV.

Per quid peccata, specie, inter se differant.

C A S V S.

1 **I**N quadam Religione, inter regulas, quæ obligabant sub mortali, erat hæc, ne Religiosi sub poenâ excommunicationis sine Superioris licentiâ, extra Monasterium, noctu comederent. Quidam autem Religiosus, ad coenam ab amico inuitatus, incio Superiore, noctu apud illum cœnauit. Quæritur, quot peccata mortalia commiserit.

S U M M A R I U M.

- 3 Religiosus, vnicum peccatum commississe videtur contra *Votum obedientiæ.*
7 Per quid, vnum peccatum ab alio distinguatur.
8 Ex diuersitate Virtutum, colligitur diuersitas peccatorum, & non è contra.

- 9 Religiosus, duplex peccatum commisit.
10 Contra *Votum*, & contra regulam.
11 Cur sint obligationes diuersæ.
12 Que limitatio adai possit.
13 *Votum*, & regula, quas obligationes inducant.
14 *Sepsimum*, ac *decimum Decalogi* præceptum, quomodo differant.

15 Quo-

- 15 Quomodo multiplicitas præceptorum, arguat multipliciter peccatorum.
- 16 Sacerdos Beneficiarius, officium omit- tendo, quot peccata committat.
- 17 Sacerdotem occidens, quot peccata committat.
- 18 Peccatum odii, sit ne vnum, an mul- tiplex.
- 19 Blasphemia in loco Sacro, quotuplex sit peccatum.
- 20 Idem peccatum, pluribus legibus po- test esse prohibitum.
- 21 Peccata cordis, per quid specie disse- rant.
- 22 Per quid, peccata oris.
- 23 Per quid, peccata operis.
- 24 Regula ad specificam peccatorum di- uersitatem dignoscendam.

RATIONES DVBITANDI.

- 2 CVM ex Tridentino sess. 14. c. 5. ad Confessionis valorem singula pec- cata, & circumstantiæ mutantes speciem sint explicandæ. Vt, & Confessarij de peccatorum specie, ac numero rectè iudicare, & Pœnitentes vtrumque prout oportet declarare valeant. Non abs re erit ostendere; ex quo, eorum distin- ctio, siue specifica, siue numerica desu- matur; Sic enim, statui poterit regula, ad eorum species, ac numerum facilius dignoscendum, & in Confessione expli- candum.
- 3 Videtur ergo Religiosus, extra Mo- nasterium cœnando vnicum peccatum commisisse contra Votum obedientiæ, quo regulam vouit; Ita *Sotus lib. 7. iust. qu. 2. art. 3. ad primum. Ledesma in sum. Sacr. tr. de pœn. c. 19.*

Primò. Quia Voti obligatio, & ob-⁴ ligatio regulæ, non sunt obligationes specie diuersæ, alioquin dici posset, etiam obligationes iuris naturalis, diui- ni, ac humani, esse tres obligationes spe- cie diuersas; non magis enim inter se differunt illæ, quam istæ; Ergo Reli- giosus, noctu, in scio Superiore, extra Monasterium cœnando, quamuis fecerit contra Votum, & contra regulam, non tamen commisit duo peccata mortalia, sed vnum, alioquin etiam Vfurarius, v. g. dando ad vsuram, tria peccata committeret; faceret enim contra præ- ceptum Diuinum, naturale, ac huma- num; quod tamen nemo concedit.

Secundò; Quia, si Religiosus, sic ex-⁵ tra Monasterium cœnando, dno pecca- ta commisisset, etiam qui ex affectu rei alienæ, nullà interposità morà, mouetur ad furandum, duo peccata commit- teret, vnum contra decimum Decalogi præceptum, quo desiderium rei alienæ directè vetatur, alterum contra septimum quo furtum prohibetur, magis enim dif- ferunt inter se septimum præceptum, ac decimum, quam obligatio Voti, ac regulæ. Sed nemo dicit, eum, qui ex affectu rei alienæ, mouetur ad furan- dum, duo peccata commisisse, sed vnum; Ergo neque Religiosus, sic ex- tra Monasterium cœnando, duo pecca- ta commisit, sed vnum.

Tertiò; Quia Multiplicitas præce-⁶ ptorum non rectè arguit multiplicita- tem peccatorum; alioquin ad multipli- citatem peccatorum requireretur mul- tiplicitas præceptorum, Diuersitas enim præceptorum esset mensura, vnde de-

sumeretur diuersitas peccatorum. Sed peccata multiplicari possunt specie, etiam non multiplicatis præceptis, fornicatio enim, adulterium, pollutio, & bestialitas, specie inter se differunt, & tamen omnia, vni eidemque præcepto castitatis opponuntur. Ergo multiplicitas præceptorum, non rectè arguit multiplici-
tatem peccatorum, ideoque ex eo, quod Religiosus fecerit contra Votum ac regulam, non rectè infertur, duo peccata commisisse.

NOTABILIA.

7 **A**duertendum est primò, cum idem sit principium constitutum cuiuscumque rei, & illius distinctum à qualibet alià, hinc fieri, vt, sicut peccatum constituitur in esse peccati per contrarietatem ad regulam rationis; ita per diuersitatem eiusdem contrarietatis specie differat ab alijs, hæc autem diuersitas colligitur à posteriori ex diuersitate præceptorum, quibus opponitur, ex diuersitate, inquam, non materiali, secundum quam, plura præcepta inter se differunt solum ratione diuersorum præipientium; nam eadem res, v. g. eadem vsura, prohiberi simul potest præcepto diuino, naturali, ac humano; sed formali, secundum quam plura præcepta inter se differunt, ratione diuersorum finium, vel motiuorum, propter quæ aliquid præcipiunt, vel prohibent: Cum enim peccatum sit transgressio legis, vel præcepti, eo ipso, quod præceptum, est formaliter diuersum, ratione diuersi motiui, etiam ipsa transgressio est diuer-

sa: Quoniam verò propter idem motiuum præcipi, vel prohiberi possunt aliquando res inter se notabiliter diuersæ; vt cum ex eodem motiuo Castitatis prohibetur fornicatio, pollutio, Sodomia, &c. hinc est, vt aliquando etiam peccata inter se differant iuxta diuersitatem rerum, quæ præcipiuntur, vel prohibentur. Quamuis tunc etiam res illæ, præter finem communem, alium etiam habeant specialem, ut consideranti patebit.

Aduertendum est secundo, quamuis verum sit, peccata diuersis virtutibus opposita, specie distingui, non tamen è contra esse vniuersaliter verum, quoties peccata specie distinguuntur, toties esse contra virtutes diuersas; nam castitas est virtus vnius speciei, & tamen peccata contra castitatem sunt multa, specie diuersa, vt fornicatio, adulterium incestus &c. Similiter liberalitas, est vna virtus secundum speciem, & tamen eidem opponitur auaritia, ac prodigalitas, quæ specie inter se differunt. Diuersitas ergo specifica peccatorum, colligitur propriè ex diuersitate specifica dictaminum rationis, quibus peccata illa opponuntur, sicut enim peccatum iniustitiæ consistit in hoc, quod opponatur dictamini rationis dictanti, proximum non esse lædendum in bonis suis. Ita, quia Proximus, quatuor bonorum genera habet, in quibus lædi potest, scilicet Vitam, Honorem, Famam, & Res temporales. Hinc fit, vt quatuor etiam dentur dictamina specie diuersa, quorum primum dictat; Proximum non esse lædendum in vita: & huic opponitur homici-

micidium, Secundum dicitur, non esse lædendum in honore; & huic opponitur Contumelia. Tertium dicitur, non esse lædendum in fama, & huic opponitur detractio. Quartum denique dicitur, non esse lædendum in rebus; & huic opponitur furtum; Dictamina autem ista, specie differunt, quia respiciunt bona notabiliter, siue specie diuersa. His positis,

RESOLVTIO.

9 AD Casum Respondetur; Religiosum probabilius commisisse duplex peccatum, alterum contra Votum, quo vouit regulam, alterum contra ipsam regulam. Ita *Suar. tom. 3. de relig. lib. 10. c. 6. num. 6. Sanc. lib. 4. sum. c. 11. num. 25. Vasq. d. 98. c. 3. num. 7. Salas tr. 13. d. 3. f. 2. num. 16.* & alij apud istos.

10 Primo; Quia peccatum est legis transgressio. Ergo, ubi lex est diuersa, etiam transgressio est diuersa. Lex autem Voti, ac Regulæ, videtur esse diuersa; regula enim vim habet subditos obligandi, iuxta varias materias, & motiua virtutum, cum hic fuerit finis Legislatoris in condenda regula. Votum verò solum ex virtute Religionis; Vnde, quatenus est contra regulam, pertinet ad diuersas species, iuxta diuersas materias; quatenus verò est contra Votum, semper est eiusdem speciei infimæ, & pertinet ad eandem virtutem Religionis.

11 Secundo; Quia Regula, sicut, & præceptum Superioris, ratione potestatis à Pon-

tifice communicatæ, vim habet constituendi rem præceptam in materiâ virtutis, iuxta varias materias, instar legum, cum ipsa etiam regula sit lex; & Votum obligat semper in materiâ religionis, ad seruanda promissa Deo facta. Hæ autem duæ obligationes videntur esse specie diuersæ. Ergo etiam peccata erunt duo specie diuersa, & in confessione explicanda.

Limitat, optimè Sanchez; vt hoc verum sit in Superioris præcepto, solum quando Superior præcipiens obligare vellet ex vi vtriusque potestatis, quam habet, & à Pontifice, & ex vi Voti obedientiæ; vt, si aliquid præciperet in virtute obedientiæ & sub pœna excommunicationis; quia tunc per virtutem obedientiæ exigit obedientiam Voto sibi debitam, per pœnam verò excommunicationis exigit obedientiam sibi, vt Prælato, debitam. Si autem præcipiat solum in virtute obedientiæ, probabilius est, tunc vnicum esse peccatum contra Votum, quia, cum non constet, intentionem Superioris esse, utroque modo præcipere, non strictius, sed fauorabilius in dubium iudicandum est.

OBJECTIONVM SOLVTIO.

AD rationes autem oppositas Respondetur; ad primam; Negatur antecedens. Votum enim inducit obligationem ex motiua Religionis; Regula verò, ex motiua illius virtutis, ad quam pertinet actus, per regulam præceptus; regula enim, cum sit quædam lex, constituit materiâ præceptam

in ea virtute, ad quam materia illa spectat, sicut faciunt aliæ leges; quia hoc regulariter est motuum Legislatoris, dum regulam condit, aut præceptum imponit. Atque hinc est, ut si quis omittat rem præceptam, non satis sit, fateri regulæ transgressionem, sed explicari etiam debeat materia regulæ, ut constet species peccati commissi, ut accidit etiam in alijs præceptis; qui enim omittit Sacrum in die festo, non satisfacit, dicendo; *Transgressus sum præceptum Ecclesiasticum*; sed explicare debet etiam materiam omissem, ut constet species peccati commissi. Cum ergo motuum regulæ, & motuum Voti, sint diuersa, & pertineant ad diuersas virtutes, constituere possunt obligationes formaliter diuersas, & refundere diuersas malitias in transgressionem. Ius verò naturale, diuinum, ac humanum, cum obligent ex eodem motiuo, & differant solùm ex parte Præipientium, differunt solùm materialiter, ideoque refundere non possunt in transgressionem, malitias diuersas.

- 14 Ad secundam negatur sequela; Septimum enim, ac decimum præceptum, non differunt formaliter, cum habeant idem motuum, sed solùm materialiter, ratione rei præceptæ diuersæ, quatenus vnum directe prohibet solùm actum internum, aliud verò etiam externum. At, Votum, ac regula, differunt formaliter, quia habent diuersum finem, ac motuum, ut dictum est.
- 15 Ad tertiam; Distinguo Antecedens; Multiplicitas specifica, & formalis præceptorum, non arguit multiplicitatem peccato-

rum; Nego antecedens: Cum enim peccatum, nihil sit aliud, quam legis transgressio, necessariò ad legis multiplicationem formalem, debet multiplicari. Multiplicitas materialis præceptorum, non arguit multiplicitatem peccatorum. Concedo Antecedens; Sicut enim peccatum non habet malitiam, per oppositionem ad legem, quatenus procedit à tali vel tali Legislatore, sed solùm quatenus est condita propter tale, vel tale motuum; ita nec diuersitatem habet à lege, quatenus pendet à tali Legislatore, sed solùm quatenus præcipit ex tali motiuo.

COROLLARIA.

Colligitur ex dictis primò; Sacerdotem beneficiarium, Diuinum officium omittendo non committere duo peccata, quamuis faciat contra obligationem beneficii & Ordinis Sacri; nam vtraque hæc obligatio imposita est ex eodem motiuo religionis; ut Sacerdos, & beneficiarius, rebus sacris vacet. Similiter, qui die Dominico, in quem incidit dies festus alicuius Sancti, ex præcepto, Sacrum non audit, duo peccata non committit: quia plura hæc præcepta, non præcipiunt auditionem Sacri ex diuerso, sed ex eodem motiuo Religionis. Contra verò Sacerdos, si in actum venereum consentiat, duo saltem peccata committit, quia actus venereus Sacerdoti, ex varijs præceptis, & propter diuersa motiua, est prohibitus; scilicet, ex motiuo castitatis, ex motiuo Religionis ratione Voti, quod per actum venereum violatur.

Secundò; Eum, qui Sacerdotem occidit, committere plura peccata specie diuersa,

nerfa, quia facit contra plura praecpta, ex diuerso motiuo imposita; facit enim contra praecptum iustitiae, & contra reuerentiam Sacerdoti debitam. Similiter, qui sanguinem, in loco Sacro, uoluntarie effundit, peccat contra iustitiam, sanguinem fundendo, & contra reuerentiam loco sacro specialiter debitam, ex praecpto Ecclesiae, hanc reuerentiam, in hac materia, ex religionis motiuo praescribentis.

multiplicari; Primò, ratione obiecti, siue materiae speciei diuersae; ut si quis velit occidere, ac furari. Secundò, ratione diuersae circumstantiae in eadem materia; ut, si quis velit furari in loco sacro. Tertiò, denique ratione finis diuersi ab ipsa materia; ut, si quis velit occidere, ut furetur; haec enim omnia habent deformitates, & oppositiones cum recta ratione, quae communiter reputantur notabiliter diuersae in genere moris.

18 Tertiò; Peccatum odij erga proximum, quo quis uult illi malum circa facultates, vel honorem, vel personam, non esse plura peccata diuersa, sed unum; quia odium est peccatum, quod consummatur interius, & in suo esse specifico constituitur, potius ex motiuo, quam ex obiecto materiali. Ergo licet mala uolita proximo specie differant; quia tamen optantur ex eodem motiuo, hoc est, ex displicentia personae; ideo odium semper est unius, eiusdemque speciei.

Peccata oris specie differre; Primò, 22 quando sermo est de obiectis, siue materijs specie diuersis; ut sunt, blasphemia, & contumelia. Secundò, quando est circa personas specie diuersas; ut contumelia dicta in Patrem, vel Regem, quia tunc censentur habere deformitates notabiliter diuersas contra pietatem, ac iustitiam; omnes tamen contumeliae uidentur esse eiusdem speciei, quia inter se notabiliter differre non uidentur, cum omnes sint laesurae eiusdem honoris, in quo tota earum malitia consistit.

19 Quarto; Blasphemiam, & turpia colloquia in loco Sacro, praeter malitiam, quam habent in alio loco, non habere etiam malitiam specialem in loco sacro, sicut habet pollutio; quia ista non sunt speciali lege humana prohibita, ne fiant in loco sacro, ob loci reuerentiam, sicut est prohibita pollutio.

Peccata operis specie differre, sicut 23 peccata cordis; Primò, ratione materiae diuersae; ut, si quis occidat, & furetur. Secundò; ratione diuersae circumstantiae in eadem materia; ut, si quis furetur in loco sacro. Tertiò, denique ratione finis, à materia diuersi; ut, si quis occidat, ut furetur. Ista enim omnes repugnantiae cum recta ratione; censentur communiter inter se notabiliter diuersae, in qua notabili diuersitate consistit diuersitas specifica.

20 Quintò; Possè peccatum aliquod esse eiusdem speciei, quamuis sit lege diuina, naturali, ac humana prohibitum; quia lex tam diuina, quam humana, illud ex eodem motiuo prohibere potest; atque ita de facto prohibetur usura, furtum &c.

Ad dignoscendam diuersitatem speciem 24
cificam peccatorum, hanc statui posse tanquam

21 Peccata cordis specie differre, ac

quam regulam vniuersalem. Cum peccatum, sit essentialiter transgressio legis internæ, vt dictum est; tot erunt peccata specie diuersa, quot erunt leges internæ notabiliter inter se diuersæ. Tunc autem, leges internæ erunt notabiliter diuersæ, cum habebunt motiua præcipiendi, vel prohibendi, notabiliter diuersa. Tunc verò motiua erunt notabiliter diuersa, cum à Viris prudentibus, talia iudicabuntur. Non quod iudicium prudentum hanc diuersitatem notabilem efficiat, sed quia, cum

ex rebus ipsis habere non possumus regulam certam; hæc tandem defumenda est ex iudicio prudentum; in eoque sistendum est. Sic Incestus, & Adulterium, specie differunt, quia incestus est transgressio legis internæ dictantis; non esse accedendum ad non suam propter reuerentiam debitam sanguini, Adulterium verò est transgressio alterius legis internæ dictantis, non esse accedendum ad non suam, quia aliena est: Quæ duo motiua, prudentum iudicio, notabiliter inter se differunt.

QVAESTIO LXV.

Per quid peccata, quæ exterius perficiuntur, inter se, numero distinguantur.

C A S V S.

DVM in quadam Ecclesiâ, magna populi multitudo, ad Sacramentum Eucharistiæ recipiendum conflueret; Parochus, quamuis cum conscientia peccati mortalis, plurium Confessiones audiuit, eisque Eucharistiam ministravit. Quæritur; Vnum ne, an plura peccata commiserit.

SUMMARIVM.

- 3 Plurium Confessiones audire in statu peccati mortalis, videtur vnum numero peccatum.
- 8 Peccata alia sunt merè interna, alia etiam externa.
- 9 Plurium Confessiones sic audire, sunt plura peccata.
- 10 Plures Confessiones, sunt plures actiones completa, & inter se non vnibiles,

- 11 Sicut percussio Petri, & percussio Pauli.
- 12 Diuersitas numerica peccatorum sumitur ex diuersitate obiectorum, vel actionum externarum.
- 13 Confessiones nihil habent, in quo vniari possint.
- 14 Non ordinantur ad aliquid aliud.
- 15 Sicut plura periuria ad confirmandam eandam falsitatem.

- 16 *Voluntas omittendi officium, fertur in singulas horas tanquam in eius partes.*
- 17 *Tot sunt peccata, quot sunt actus externi consummati.*
- 18 *Peccatum non restituendi, est vnum, non plura.*
- 19 *Vsus rei alienæ, est peccatum diuersum ab eius acceptione.*
- 20 *Omnes actus precedentet, vel subsequentes actum principalem sunt vnum solùm peccatum.*
- 21 *Etiamsi ex se non sint indifferentes, sed mali.*

RATIONES DVBITANDI.

- 2 **Q**uoniam in Confessione, non solùm peccatorum species; sed etiam numerus est explicandus; Ideo, sicut ostendimus, vnde eorum species desumatur, ita ostendendum est, vnde desumi debeatorum numerus; Et quia hic diuerso modo desumitur in peccatis externis, ac in internis; De externis prius quærendum est; deinde *Quæst. seq. de Internis.*
- 3 Videtur ergo Parochus vnum tantum peccatum commisisse. Ita *Azor. tom. 1. lib. 4. c. 4. in fine. Ioan. Sanch. in selec. d. 6. num. 1. Nauar. in c. consideret; in princ. de penit. d. 5. num. 48.*
- 4 Primò; Quia, cum confessiones illæ fuerint auditæ vna post aliam, videntur moraliter inter se continuari, & quasi vnum actum completum moraliter integrare; sicut, qui totà nocte contra prohibitionem iudit, semel tantùm iussisse videtur; ex *Bartolo, & Nauar. de penit. c. cum consideret num 46.* Ergo, sicut iste, censetur vnum tantum peccatum committere, ita Parochus, confessiones audiendo.

R. P. Beati Lib. I.

Secundò; Quia, si quis ex voluntate occidendi inimicum, emat gladium, equum ascendat, inimicum sequatur, ac tandem occidat quamuis interim voluntatem illum occidendi sæpius repetat, censetur tamen vnum tantum peccatum committere, & satisfacit, confitendo occisionem. Ergo eodem modo, cum illarum Confessionum auditiones, processerint omnes ab eadem voluntate, censentur vnum solùm peccatum moraliter constituere.

Tertiò, Quia, qui successiue plures contumelias, ac iniurias in aliquem profert, vocando illum, adulterum, furem, periturum, &c. non committit tria peccata, licet triplicem iniuriam diuersæ rationis proferat. Ergo neque Parochus audiendo plures confessiones, plura peccata commisit; non minus enim singulæ iniuriæ, sunt in se ipsis completæ, quam singulæ confessiones.

Quartò; Quia, qui voluntatem habet occidendi vnã familiam per modum vnus, vnum solùm peccatum formaliter committit; alioqui, qui vellet homines infinitos occidere, malitias infinitas formaliter contraheret. Sed etiam Parochus, initio voluntatem habuit audiendi confessiones accedentium per modum vnus; Ergo vnum solùm peccatum commisit, quamuis virtualiter multiplex, sicut est virtualiter multiplex etiam voluntas totam familiam occidendi, quia vult formaliter plures occidere; nec satisfaceret, quis in confessione dicendo; se habuisse voluntatem homicidij, quia non est voluntas vnus homicidij, sed plurium; sicut non satisfaceret

T t ret

ret dicendo, se habuisse intentionem fornicandi, si intentionem habuisset fornicandi cum omnibus in eadem domo existentibus.

NOTABILE.

8 **A**duertendum est, Dari aliqua peccata, quæ interius consummantur, vt odium, superbia, inuidia, hæresis, delictatio morosa &c. & aliqua, quæ exterius perficiuntur, vt iuramentum falsum, homicidium, furtum, fornicatio, &c. rursus inter ea, quæ exterius perficiuntur, aliqua ita habent suum terminum integrum, & completum, vt ab alio non dependant in esse peccati, sed totam in suo genere malitiam completam habeant, vt fornicatio, alia verò vel proprium terminum non habent ex se vltimo completum, sed vnibilem cum alio in ordine ad aliquod tertium; vt, si plura iuramenta adhibeantur ad vnica falsitatem eodem tempore confirmandam, vel plures maledictiones, idem malum inimico imprecantur, vel plures percussiones, vnum vulnus constituent, vel ordinantur ad alium actum principalem, tanquam via, ac media ad finem, vt, cum quis animo furandi, scalam arripit, aliisque medijs vtitur ad furandum. Quoties actus habent suum terminum vltimo completum, & independentem ab alio in genere peccati, nec habent aliquod tertium, in quo vniri possint, toties ad multiplicationem actus, multiplicantur peccata, quia peccata numero distinguuntur per multiplicationem huiusmodi obiectorum completorum. Cum verò actus vniri pos-

sunt in aliquo tertio, vel ordinantur ad alium actum principalem, tanquam via ad terminum, vel media ad finem; peccata non multiplicantur ad multiplicationem actuum. Tum quia, ratio est illius vnionis in aliquo tertio, datur fundamentum illos moraliter reputandi tanquam vnum; Tum quia media videntur facere vnum cum fine; & quando vnum est propter aliud, non censetur nisi vnum, vt docet *S. Thomas 1. p. quest. 5. art. pen. ad vlt. arg.* Hoc posito,

RESOLVTIO.

AD Casum respondetur; Parochum 9 tot peccata numero diuersa commisisse, quot confessiones audiuit. *Vasquez 1. 2. d. 98. c. 3. num. 9. Henric. lib. 5. d. Sacr. c. 5. num. 4. Molina tom. 4. d. 41. num. 4. Salas tract. 13. d. 5. s. 6. num. 65. Filliuc. tr. 21. cap. 9. num. 331. & alij apud istos.*

-Primò; Quia ad multiplicationem 10 personarum multiplicantur etiam actiones, neque vna cum alia vniri potest ad faciendum vnum; neque enim auditio vnus confessionis potest cum auditione alterius componere vnum, magis, quam vna fornicatio, cum alia vnam fornicationem, vel vulneratio Titij, cum vulneratione Sempronij vnam vulnerationem. Nam qualibet ex istis actionibus, est omnino independens ab alia in esse peccati, sicut sunt ipsæ personæ, & totam malitiam in suo genere completam habet, non minus, quam fornicatio cum diuersis personis; Sicut ergo plures fornicationes sunt plura peccata, ita plures administrationes confessionis erunt plura peccata.

Secun-

11 Secundò; Quia, si quis, percussio Petro, statim percutiat Paulum, aut prolatà blasphemà in S. Petrum, aliam statim conijciat in S. Paulum, non vnum tantum peccatum committit, sed duo. Ergo etiam, si Parochus, audita Titij confessione in statu peccati mortalis, audiat confessionem Sempronij, non vnum, sed duo peccata committet; non minus enim hi, tam physicè, quam moraliter reputantur duo actus completè distincti, quam illi.

12 Tertio; Quia, sicut diuersitas numerica motuum desumitur ex diuersitate subiectorum, quæ mouentur, vt communiter docent Philosophi, ita diuersitas numerica peccatorum desumenda videtur ex diuersitate obiectorum, vel personarum, circa quas diuersi actus successiuè versantur.

OBIECTIONEM SOLVTIO.

13 **A**D rationes autem in contrarium respondetur; Ad primam; administrationes illas confessionis nihil habere, in quo vniri possint, ac continuari, sicut nec habent plures fornicationes; ideoque integrare non posse moraliter, aut componere vnum actum, vel administrationem; sicut nec plures fornicationes vnã fornicationem; Qui autem, eodem impetu iræ eadem conuicia, vel blasphemias, vel percussiones, pluries repetit, vnum tantum peccatum committere videtur, quia prius peccatum videtur moraliter cum subsequenti continuari, ita vt omnes illi actus vnã rixam, vel pugnam integrent, sicut ludus totius noctis, vnum ludum integrare

videtur. Neque dici potest, actiones illas vniri in voluntate finis. Tum quia hac ratione, etiam plures fornicationes vniri possent. Tum quia, administrationes illæ, non sunt ex se medium ad aliud.

Ad secundam Respondetur; Disparitatem esse maximam inter actiones ordinatas ad occisionem inimici, & inter confessionis administrationem, factam pluribus; nam illæ actiones, cum omnes ordinentur tanquam media ad occisionem tanquam ad finem, & actum principalem censentur facere vnum cum illa, vnde, explicato actu principali, censentur omnes sufficienter explicatæ; at auditiones confessionum, non ordinantur vna ad aliam, sed quælibet est omnino independens ab alia, & in se est adæquatè completa. Si tamen occisio, siue actus principalis non sequeretur, tunc teneretur, qui illa media adhibuit, ad ea confutenda, quia tunc essent plura peccata, eò quod tunc non haberent, in quo vnirentur.

Ad tertiam, Iam ex supradictis patet responsio, periuria enim illa vnuntur, quia fiunt ad confirmandam eandem falsitatem, & iniuriæ vnã rixam constituunt, hoc autem non contingit in administratione confessionis, facta pluribus.

Ad quartam Respondetur: Voluntatem internam occidendi integram familiam per modum vnus posse dici vnum numero peccatum, sicut voluntas comburendi domum, vel voluntas occidendi officium, quia omnes ex illà familià, accipiuntur per modum vnus, sicut omnia cubicula accipiuntur, quatenus constituunt vnã domum, & omnes horæ canonicæ, quatenus componunt

ponunt vnum officium diuinum; At occasio successiua singulorum, nunquam dici poterit vnum peccatum, sed tot, quot erunt personæ occisæ, Similiter ergo, quamuis concederetur, voluntatem internam audiendi confessiones omnium, fuisse vnum solum numero peccatum interhum; adhuc tamen non sequeretur, quod actualis auditio confessionis singulorum, non esset multiplex peccatum pro multiplicitate personarum, quarum confessio audiretur. Dixi, pro multiplicitate personarum; quia, si idem sapius, sine notabili morâ inter vnâ confessionem, & aliam, ad confessionem accederet, tunc censeri posset moraliter vna confessio, sicut cum quis eundem, pluries percutit sine interruptione, censetur semel solum moraliter illum percutere; tunc enim, non daretur, neque diuersitas obiecti, neque moralis temporis interruptio. Ex his autem solum capitibus, desumitur numerica peccatorum diuersitas.

COROLLARIA.

17 **C**olligitur ex dictis primò; Tot esse peccata numero diuersa, quot sunt actus externi consummati, vnus post alterum quia post consummatum primum actum; qui sequitur, est omnino alius, & diuersus, & sua turpitudine per se malus, ac vitiosus. Quando verò actus externus, vnus est & continuus, semper peccatum est vnum numero, quamuis internæ voluntates multiplicentur; licet enim voluntas formalis cesset, ac interrumpatur; virtualis tamen semper continua-

tur, sicque omnes illi actus interni, censentur esse vnus moraliter. *Suarez de pan. d. 23. sec. 5. num. 20.*

Secundò; Peccatum externum non re-¹⁸stituendi, etiam si duret per annum, esse vnum numero peccatum, quamuis actus interni multiplicentur, quia semper continuatur in illâ exteriori omissione debitæ restitutionis. Dummodò tamen non interrumpatur; hoc enim necessarium est in quocumque peccato; interrumpitur autem, vel per propositum restituendi, vel si fiat impotens ad restituendum. Quia in his casibus, retentio illa, exterius desinit esse verè, & formaliter in se peccatum, cum desinat esse voluntaria; vnde iterum incipit deinde noua, ac diuersa retentio, sicque nouum, ac diuersum peccatum. *Vasquez tom. 4. in tertiam par. quest. 91. art. 1. dub. 5. num. 21.*

Tertiò; Licet in rebus, quæ vsu con-¹⁹sumuntur; vt sunt panis, vinum, pecunia &c. Vfus rei alienæ, non sit nouum peccatum distinctum, à peccato iniustæ acceptionis; quia earum vsus non est æstimabilis pretio distincto à pretio ipsius rei; vsus enim panis non habet pretium distinctum à pretio ipsius panis. In rebus tamen, quæ vsu non consumuntur; vt sunt equus, domus, vestis &c. Vsum rei furto ablata, esse nouum peccatum numero saltem, distinctum ab ipso peccato furti, & in Confessione explicandum. Quia earum vsus est æstimabilis pretio distincto à pretio ipsius rei; pro vsu enim equi, vel vestis, aut domus,

denus, recipi licite potest pretium. Ergo sicut depositarius si contra Depo-
nentis voluntatem utatur re deposita,
peccat; ita qui utitur re furto ablata,
peccat nouo peccato distincto à peccato
iniustæ acceptionis, & in confessione ex-
plicando. *Nauar. cap. 17. summ.*
num. 54.

20 Quarto; Quando actus, qui pecca-
tum consummatum præcedunt, vel sub-
sequuntur, sunt actus ex se indifferentes;
vt, cum quis, ex intentione occidendi
inimicum, surgit è lecto, parat ensem,
domo egreditur, & alias actiones exer-
cet, donec illum interficiat; omnes es-
se vnum tantum peccatum, quia tota
illa series actionum sit ex vi vnius vo-
luntatis occidendi, in qua est vna tan-
tum malitia homicidij. Ergo tota illa,
est vnum peccatum; Vnde satis est di-
cere: vel; *occidi hominem*; si secutum
est homicidium; vel, si secutum non
est; *habui voluntatem occidendi.*

21 Quinto; Quando actus, qui præce-
dunt, vel comitantur actum externum
consummatum, sunt per se mali; vt
sunt in peccato fornicationis, oscula, ta-
ctus, amplexus, & similia; esse etiam
omnes moraliter vnum tantum peccatum;
quia, cum omnes tactus impudici, præ-

scindendo à copulâ, sint eiusdem ratio-
nis, ac speciei, siue sint oscula, siue
amplexus &c. sicut omnes contumeliæ
sunt eiusdem speciei; sequitur, quod,
sicut non statim, ac iniuriæ multipli-
cantur physicè, censeantur etiam multi-
plicari moraliter; sed, cum quis vno
impetu iræ, ter aut quater vocat alium
latronem, censeatur vna numero con-
tumelia; Ita non statim, ac quis alium
impudicè osculatur, amplectitur, vel tan-
git &c. censeatur plura moraliter, pec-
cata committere, sed vnum solùm, quod
explicabitur in confessione sufficienter
dicendo; *semel impudicè tetigi*: ratio
enim tactus impudici, necessariò inclu-
ditur in copulâ fornicariâ, quæ haberi
non potest sine tactu. Ergo eo ipso,
quod quis explicat copulam, explicat
etiam necessariò, se tactum impudicum
habuisse. Cum ergo multitudo ta-
ctuum impudicorum, non sit necessa-
riò declaranda, quia moraliter cense-
tur vnus numero tactus; neque oscula
confitenda sint sub nomine osculi, sed
sufficiat sub nomine tactus impudici; se-
quitur, explicata fornicatione, omnia
sufficienter remanere explicata, siue co-
pulam antecedant, siue subsequantur.
Fagundez de præc. Eccl. lib. 3. c. 4. n. 14.

QVAESTIO LXVI.

Per quid, peccata merè interna distinguantur inter se, numero.

CASUS.

TITIVS proposuerat, ad domum meretricis accedere, ad fornicandum; dum autem esset in via, ob negotium quoddam, quod absoluere voluit, ad alia distractus, propositum aliquoties interrupit, & postea renouauit, donec tandem accessit, & fornicatus est. Quæritur; an plura illa proposita, fuerint plura numero peccata, an vnum.

SUMMARIVM.

2 Quot modis voluntas ab actu interno possit cessare. 3 Plura fornicandi proposita, videntur fuisse plura peccata. 6 Quæ diuersitas sit inter peccata interna voluntatis. 7 Voluntas inefficax, per quid differat ab efficaci. 8 Quomodo vtraque censeatur moraliter perseuerare. 9 Plura illa proposita, sunt vnum numero peccatum. 10 Omnia, sunt moralis continuatio primi. 11 Primum censeatur moraliter perseuerare, quamdiu non retractatur. 12 Hanc pluralitatem, nec pœnitentes consistuntur, nec Confessarij querunt. 13 Non est consistendus numerus vulnorum, quibus alius occisus est. 14 Quæ diuersitas inter actus efficaces, & inefficaces.	15 An efficax, longo tempore durare possit. 16 Plures actus inefficaces, cur non possint uniri. 17 Actus inefficaces, multiplicantur per solam cessationem, ac interruptionem. 18 Efficaces per solam retractationem. 19 Quamuis non sequatur actus externus, pluralitas actuum internorum efficacium, consistenda non est. 20 Quando actus efficax retractatur, & postea repetitur; secundus, est nouum peccatum in Confessione explicandum.

RATIONES DUBITANDI.

Sicut certum est, Voluntatem, quamdiu in eodem actu interno peccaminoso perseuerat, vnum tantum peccatum committere; ita certum videtur, quando cessat ab eo actu, & post aliquod tempus, per nouum, ac distinctum liberi arbitrij exercitium, alium similem actum producit, aliud etiam peccatum à primo
saltem

saltem physicè numero distinctum, committere. Quia tamen voluntas diuerso modo cessare potest à primo actu, & post aliquod tempus, alium similem producere; aliquando enim cessare potest voluntariè; vt cum illum, vel formaliter, vel virtualiter retractat; aliquando verò naturaliter; vt, cum illum, vel per somnum, vel per comestionem, vel per distractionem ad aliud, interrupt. Ideo quæri solet, quæ interruptio, siue quæ cessatio requiratur, vt secundus actus sit peccatum, non solum physicè, sed etiam moraliter numero distinctum à primo. Plura enim Titij proposita moraliter, plura numero peccata fuisse videntur. Ita *Suar. tom. 4. in 3. p. d. 22. s. 5. num. 17. Vasq. 1. 2. d. 75. c. 2. Bonac. d. 2. de pecc. quæst. 4. p. 2. num. 9. Filliuc. to. 2. tract. 21. c. 8. num. 313.* qui tamen num. 318. ait, in ordine ad confessionem non multiplicari numero, nisi interruptio sit moralis, & voluntaria.

3 Primò; Quia alioqui sequeretur, quod, si quis pluries proponeret fornicari, & postea non fornicaretur sufficeret dicere in confessione, semel habui voluntatem efficacem fornicandi, nec explicare teneretur numerum actuum interiorum voluntatis, quibus peccare statuerat; omnes enim illi actus censentur vnus actus moraliter continuatus. Consequens autem est absurdum; si quis enim pluries voluntate inefficaci, sibi complacet in fornicatione, numerum actuum interiorum explicare tenetur; Ergo multò magis tenebitur eundem numerum explicare, quando voluntates fuerunt efficaces.

Secundò; Quia, si quis haberet voluntatem efficacem fornicandi, & postea ab illa cessaret, & post mensem eandem voluntatem repeteret, certè in isto casu nouum peccatum committeret numero distinctum à priore, & in confessione explicandum. Ergo, multiplicatis actibus internis, multiplicantur numero peccata.

Tertiò; Quia, si quis eliciat actum odij erga proximum, & postea ab eo cesset, & illum repetat; censetur nouum peccatum committere, in confessione explicandum. Ergo à fortiori, si quis efficaciter proponat fornicari, & postea ab eo proposito, per aliquam distractionem, vel somnum cesset, & iterum deinde illud repetat, committet nouum peccatum, in confessione explicandum.

NOTABILIA.

A Duertendum est primò; Peccata, quæ interius à voluntate committuntur, esse in triplici differentia; Quædam enim sunt; quæ actum externum nullo modo respiciunt, neque tanquam effectum per ipsos ponendum, in quo consumuntur; neque tanquam obiectum, à quo sumant suam malitiam, & specificentur, vt est odium Dei, vel proximi; superbia; inuidia &c. Alia sunt, quæ, licet non ordinentur ad ponendum actum externum, ab eo tamen specificantur, & sumunt suam malitiam; vt delectatio morosa, vel simplex complacentia; vel desiderium inefficax alicuius peccati, siue actus externi; v.g. fornicationis, aut homicidij. Alia denique

nique sunt, quæ non solum respiciunt actum externum vt obiectum, sed etiam vt effectum per ipsos ponendum, ac executioni mandandum; vt est intentio, siue propositum efficax fornicationis, vel homicidij. Hi enim actus ordinantur ad ponendum actum externum, suntque illius causa.

7 Aduertendum est secundò; Voluntatem efficacem, ab inefficaci distingui, quia efficax, si non retractetur, mouet necessariò ad ponenda media ad actum externum consequendum; illum enim respicit, vt executioni mandandum; inefficax verò, non mouet ad ponenda media; quia non respicit actum externum, vt executioni mandandum. Dupliciter autem retractari potest actus efficax; Primò per actum contrarium, vt si quis, postquam efficaciter proposuit inimicum occidere, mutatà voluntate, statuatur non occidere. Secundò, non ponendo media necessaria; eo enim ipso, quod infirmus, oblatam medicinam necessariam ad sanitatem consequendam, recusat, conuincitur, nolle amplius efficaciter sanitatem, & priorem voluntatem retractare in actu exercito.

8 Aduertendum est tertio; Voluntatem efficacem, ex eo quod sit causa actus externi, censeri moraliter perseuerare, quandiu non retractatur, vel formaliter per actum retractationis, vel virtualiter, & in actu exercito per aliquem alium actum, qui impediatur eius causalitatem, & efficaciam: ex eo enim, quod est causa actus externi, censetur moraliter manere, quandiu est aliquo modo utilis ad illum ponendum. Semper autem est utilis,

quandiu eius efficacia non impeditur; vnde cum quis hodie habet intentionem applicandi Sacrificium crastinum pro defunctis, voluntas applicatiua sacrificij, censetur cras moraliter perseuerare per hoc quod retractata non fuerit, quia per hoc erit causa sufficiens, & efficax applicationis Sacrificij. Ex eo autem, quod perseueret moraliter, donec aliquo modo retractetur, fit, vt non interrumpatur moraliter, nisi per aliquam retractationem, siue formalem, siue virtualem, & æquiualentem; Sicut enim actus inefficax, non interrumpitur, nisi per id, quod cessare facit eius existentiam; ita actus efficax non interrumpitur, nisi per id, quod cessare facit eius causalitatem, & efficaciam, eumque reddit inutilem ad ponendum suo modo actum externum: Hoc autem est, sola retractatio vel formalis, vel virtualis. His positis,

RESOLVTIO.

AD Casum respondetur; Plura illa, proposita à Titio repetita, vnum solum numero peccatum fuisse, & non multa. *Salas* 1. 2. qu. 73. tr. 13. d. 58. *Nauarr.* c. 6. summ. n. 16. *Rebell. de oblig. iust. p. 1. lib. 2. quest. 17. num. 9.* *Calet.* tom. 1. opusc. tr. 31. resp. 15. d. 2. *P. Nauarr.* lib. 4. de rest. c. 4. num. 19. vbi ait oppositam opinionem esse penitentibus scrupulosissimam, & Confessarijs molestissimam. *Philic.* p. 2. lib. 2. c. 21. *Granado controu. 6. tract. 2. d. 5. num. 5.* *Ledema* p. 2. sum. tr. 9. c. 4. *Concl. 14. diff. 1.* *Rodriguez.* p. 1. sum. c. 52. n. 7. *Gar-*

Garzia to. 2. de benef. p. 3. c. 2. num. 137.
Aragon. 2. 2. quaest. 62. art. 8. ad 2.

10 Primò: Quia, si quis efficaciter proponat, inimicum occidere, & deinde, per aliquantulum temporis spatium, ad alia se diuertat, ita, vt homicidij non recordetur, sicque propositum physicè interrumpat, & postea idem propositum repetat; hic secundus actus non erit peccatum numero distinctum moraliter à primo, sed erit vnum numero peccatum cum illo continuatum, & moraliter non interruptum; cum enim voluntas secundum actum repetit, solum facit, vt primus actus, qui adhuc implicite, ac virtualiter durabat, eo quod nullo modo fuerit retractatus, efficiatur explicitus, ac formalis; vnde mutatur solum secundum accidentalia, manens moraliter idem secundum substantiam individua-lem, vt docet *Salus* 1. 2. q. 73. rr. 13. d. 5. f. 8. n. 85. Ergo idem dici potest de proposito fornicandi in Titio; illud autem, vnde sumi potest hæc vnitas numerica, siue continuatio moralis istorum actuum, est ipse actus externus, quem omnes interni respiciunt, vt in eo perfecte consummentur.

11 Secundò: Quia, quandiu prior voluntas, per contrariam voluntatem non retractatur, & interruptitur, censetur moraliter perseverare. Ergo, quamuis eandem voluntatem, quis saepe repetat, si eam per retractionem non interruptit, semper moraliter censetur eandem voluntatem habere, idemque numero peccatum committere; Sicut enim ad distinctionem specificam peccatorum non sufficit distinctio physica, sed requiritur moralis; ita ad distinctionem

R. P. Beati Lib. I.

numericam, non sufficit distinctio physica, sed requiritur moralis. Cum ergo Titius, supponatur primum propositum fornicandi nunquam retractasse; consequenter per repetitionem alterius similis propositi, nouum peccatum non commisit, sed eandem voluntatem semper moraliter habuit; ideoque idem numero peccatum commisit.

Tertiò: Quia hanc repetitionem actuum voluntatis efficacis, neque penitentes confiteri solent, nec Confessarii interrogare, quamuis regulariter, antequam consummetur peccatum externum, precedere soleat eius internum propositum, quod formaliter continuari non solet, vsque ad consummationem, sed saepius interrupti per distractionem ad alia, & deinde repeti, dum peccatum consummatur. Ergo signum est, non esse plura peccata, sed vnum; si enim essent plura, non daretur hæc praxis in tota Ecclesia. Ita *Nauar.* c. 6. *summ.* num. 17. cuius praxis ea videtur esse ratio; quia, explicato actu externo, sufficienter explicatur voluntas efficax illum ponendi, à qua processit; Quod autem hæc voluntas, fuerit physicè multiplex, est omnino per accidens, satis enim est, quod sit vna moraliter.

Quartò: Quia in Confessione, non est necessariò explicandus numerus vuln-
13
rum, quæ quis inimico infixit, dum eum occidit, quamuis vulnera illa fuerint physicè discontinuata, sed sufficit, si ille confiteatur peccatum homicidij. Et hoc non alia de causâ, nisi quia, vel omnia illa vulnera ordinabantur ad consummationem vnius homicidij; vel explicato homicidio, remanet explicata

Uu

vulne-

vulneratio; quòd verò plura, vel pauciora vulnera præcesserint, se habet solum materialiter; vnde non multiplicat numero peccatum. Ergo similiter necessè non erit explicare multitudinem actuum, quibus Titius ante fornicationem fornicari proposuit, sed sufficiet explicare peccatum consummatum; Tum quia, omnes illi actus, erant ordinati tanquam media ad eandem numero fornicationem consummandam, Tum quia, explicatà fornicatione, manet etiam explicata voluntas fornicandì, quæ in eà includitur. Quod verò plures actus præcesserint, materialiter se habet, ideoque non propterea peccata numero multiplicantur; vt dictum est de osculis, ac tactibus, fornicationem antecedentibus.

OBIECTIONVM SOLVTIO.

14 **N**equè obstant rationes in contrarium; Ad primam enim Respondetur; Negando minorem. Disparitas autem inter actus efficaces, & inefficaces, est; quia inefficaces consummantur interius, ideoque continuari non possunt cum subsequentibus, cum non habeant, in quo vniantur, & continuentur; sed omnes faciunt vnam quantitatem, non solum physicè, sed etiam moraliter discretam; At verò, actus efficaces, cum ex se, tendant ad actum externum, in quo consummantur, censentur facere vnam quantitatem moraliter continuam, ita vt secundus actus sit moralis continuatio primi, cum in eodem actu externo, omnes vniantur.

15 Ad secundam Respondetur; Negando consequentiam; si enim primus actus

fuit efficax, mouere debuit ad ponenda media, ad ipsum actum externum obtinendum necessaria; Ergo, si quis hæc media ponere non curat, cum facile possit, iam censetur, in actu exercito, primum actum efficacem retractare; Vnde, si postea eundem actum repetat, dicitur nouum peccatum committere; At, sin solà actuum replicatione, præsertim, vbi inter vnum, & alium actum, non intercidit mora notabilis, non datur vlla retractatio, ideoque prior censetur moraliter perseuerare; sicut enim, si duo matrimonium contrahant, & alter contrahentium interius non consentiat, vt postea validetur matrimonium, (quod fuit nullum ob defectum consensus alterius,) non requiritur, vt ille, qui consensum prius præbuit, illum renouet; sed sufficit, vt ille, qui non consenserat, consensum præbeat, quia ille prior consensus, eo ipso, quod non fuit retractatus, censetur virtualiter, siue moraliter durare. Ita similiter, quamdiu prior voluntas efficax fornicandì, per actum contrarium non retractatur, censetur moraliter durare, ac perseuerare, & consequenter, si iterum repetatur, non censetur moraliter noua voluntas, sed continuatio prioris. *Sanch. l. 2. matr. d. 32. num. 9.*

Ad tertiam Respondetur; rationem¹⁶ disparitatis esse euidentem; nam plures actus inefficaces, dici non possunt vnum peccatum numero, vnitatem numericam extrinsecam, quæ est per continuationem, quia nihil assignari potest, à quo sumatur hæc continuatio; cum enim interius consummentur, nec aliquem actum externum respiciant, ad quem tendant, vt

in eo consummentur, nihil habent, in quo continuentur, ac uniantur; unde necessario debent esse plura peccata numero distincta, etiam in ratione morali, & habent malitias morales distinctas, & per usum libertatis distinctum committuntur. At verò, actus omnes efficaces interni, cum respiciant eundem actum externum, ut in eo consummentur, accipiunt unitatem numericam, & moralem continuationem, per ordinem ad illum.

COROLLARIA,

17 **C**olligitur ex dictis primò; Actus efficaces multiplicari numero per solam cessationem, siue interruptionem moralem, siue fiat per somnum, siue per distractionem, siue quocumque alio modo; Cum enim non possint esse vnum, nisi per continuationem, & nihil detur extrinsecum, in quo, vel ratione cuius continentur, eo quod ordinem non dicant ad vllum actum externum; sequitur, non posse esse vnum peccatum, sed debere esse plura, in confessione, meliori modo, quo fieri poterit, explicanda; sæpe enim horum peccatorum numerus cognosci non potest: Tunc autem sufficit temporis diurnitatem in tali interno consensu declarare; eà enim declarata, censetur sufficienter declarata multitudo ipsorum actuum interiorum, quantum humano modo declarari potest.

18 **S**ecundò: Actus efficaces, multiplicari numero per solam retractationem, vel formalem, vel æquivalentem, ut dictum est; eo enim ipso, quod non retractantur, moraliter perseverant; eo

modo, quo voluntas suscipiendi baptismum in adulto, dicitur moraliter manere per hoc, quod illam semel habuerit, & postea non retractauerit. Hinc autem fit, ut quamuis pluries repetantur, non censeantur tamen moraliter noua voluntas, sed continuatio prioris, quia cum omnes ordinentur ad ponendum eundem actum externum, videntur quasi succedere in locum primi, & eius vices supplere in ordine ad eundem actum ponendum. Neque hinc sequitur, quod si quis renouet voluntatem occidendi inimicum, etiam post multos annos, adhuc sit moraliter idem numero peccatum, nec teneatur illam multiplicationem voluntatum in confessione aperire; ut infert *Suar. loco cit. nu. 9.* Nam si prior actus fuit efficax, mouere debuit ad ponenda media ad occisionem necessaria; Ergo dari non potuit longa temporis interpositio; alioquin ipsa negligentia in medijs ponendis iam censeretur in actu exercitò retractatio prioris actus efficaci. Si tamen daretur casus, in quo prior actus, nullo modo fuisset retractatus; ut, si quis proposuisset, post mensem, occidere inimicum, & nunquam hunc actum retractasset, & in fine mensis illum occideret; in hoc casu, noua ista voluntas, censeretur moraliter prioris continuatio, nec esset nouum peccatum in confessione aperiendum; præsertim, si quando voluntatem occidendi renouauit, habuisset memoriam propositi præcedentis; in hoc enim casu, prius propositum, per sui memoriam directè determinaret ad nouam voluntatem occidendi, & indirectè ad ipsam occisionem.

U u 2

Tertiò:

- 19 Tertio: Si quis pluries efficaciter proponat committere; v. g. fornicationem, & postea non committat, non teneri in confessione explicare numerum actuum internorum, quibus statuit fornicari, sed satisfacere dicendo, *habui voluntatem efficacem fornicandi*. Omnes enim illi actus interni, censentur moraliter vnus numero actus continuatus per ordinem ad vnam fornicationem, quam respiciunt tanquam effectum; Quod verò fornicatio, de facto, non sit secuta, est mere per accidens. Quod si, secuta sit fornicatio, tunc satis erit dicere; *fornicatus sum*: nam eo ipso explicatur voluntas fornicandi, quæ in ipsa fornicatione includitur.
- 20 Quarto: Quando actus efficax voluntatis retractatur per actum contrarium, & postea idem repetitur, committi non-uum peccatum distinctum numero à priori. Quia primus iam moraliter interruptitur. Quia tamen, non ita ordinariè accedit, vt homo, postquam efficaciter proposuit peccatum aliquod committere, & deinde propositum retractauit, iterum statim redeat ad pristinam voluntatem, ideo quando accedit, communiter aduertitur, sicque explicari facillè potest in confessione. At, quod homo, antequam peccatum externum committat, pluries proponat illud committere; hoc fere semper euenire solet; impossibile enim moraliter est, vt primum propositum semper duret, vsque ad peccati consummationem, & ob aliquam mentis distractionem physicè sapius non interruptatur. Hinc ergo fit, vt physica hæc interruptio, non aduertatur, nec explicari debeat in confessione.

QVAESTIO LXVII.

An vnus actus physicus, plures numero malitias continere possit.

C A S V S.

- 1 **T**ITIVS, cum vigesimum primum annum iam expleuisset, initio quadragesimæ statuit, totam quadragesimam non ieiunare. Quæritur: Vnum ne, an plura peccata commiserit.

SUMMARIUM.

2. *Voluntas totà quadragesima non ieiunandi, videtur vnicum peccatum.*
 6. *Quidam actus externi sunt obiectum integrum actus interni; quidam vero solum partiale.*

7. *Actus interni, qui externos non respiciunt, malitiam sumunt ex solo motiuo.*
 8. *Quando actus externi non sunt integrum obiectum actus interni, in illum distinctam malitiam non refundunt.*

9. *Volun-*

- 9 *Voluntas non ieiunandi, tot numero peccata continet, quot in quadragesima sunt dies.*
- 10 *In eodem actu reperiri possunt plures malitia numero distincta.*
- 11 *Copula coniugati cum coniugata, est duplex adulterium.*
- 12 *Singuli quadragesima dies, propriam deformitatem refundunt in voluntatem non ieiunandi.*
- 13 *Et in Confessione, singula sunt explicanda.*
- 14 *Non quia sint circumstantie aggravantes.*
- 15 *Neque, quia constituent actum in individuo.*
- 16 *Sed, quia sunt plura numero peccata.*
- 17 *Etiã idem actus bonus, plures bonitates continere potest.*
- 18 *Actus charitatis, cur unicam bonitatem contineat.*
- 19 *Voluntas occidendi plures, est peccatum multiplex.*
- 20 *Sicut est etiã, voluntas integram familiam occidendi.*
- 21 *Et eadem Dei ac Sanctorum maledictio.*
- 22 *Et idem verbum, plurius honorem, vel famam ledens.*
- 23 *Plures actus physici, vnam numero malitiam continere possunt.*

RATIONES DVBITANDI.

2 **C**ertum est, eundem actum, physicum, continere posse plures malitias specie diuersas; Si quis enim furetur ad fornicandum; furtum illud habebit simul malitiam furti, & fornicationis; & si furetur in loco sacro, erit

simul iniustitia, ac sacrilegium. Quæritur igitur; an eodem modo, vnus, & idem actus physicus, continere possit plures malitias solo numero distinctas, & in confessione explicandas. Multi enim volunt, Titium, per illud propositum, vnum tantum numero peccatum commisisse. Ita Suarez tom. 4. in 3. par. disp. 22. sect. 5. nu. 33. Filiucius tract. 27. c. 8. nu. 87. & tr. 21. c. 8. nu. 320. qui tamen secus dicit de actu externo, c. 9. n. 331. Layman. lib. 1. tract. 3. c. 3. num. 2. Bonac. d. de pecc. qu. 4. par. 2. Duard. in Bullam Cœna lib. 3. §. 3. qu. 2. n. 3.

Primò: quia, si quis vno actu voluntatis tres homines occidere velit, actus ille non continet tres malitias numero distinctas, sed vnam tantum, causatam ab omnibus illis tribus homicidijs, concurrentibus per modum vnus obiecti, & illum actum specificantibus. Ergo similiter, Titius, nolendo totam quadragesimam ieiunare, vnum tantum peccatum commisit; tota enim quadragesima illi fuit obiecta per modum vnus obiecti, nec voluntas distinctè in singulos quadragesimæ dies lata est.

Secundo: Quia bona voluntas dandi elemosynam tribus pauperibus, non habet plures bonitates, sed vnam indiuisibilem; Ergo etiã voluntas totam quadragesimam non ieiunandi, plures malitias non habebit; sed vnam indiuisibilem; contrariorum enim eadem est ratio.

Tertio: Quia, si quis, vno actu indiuisibili charitatis, amet quinque proximos, ille actus vnam indiuisibilem bonitatem habebit; talis enim bonitas, erit differentia distinctiua illius actus à quolibet

bet alio; differentia autem, est omnino indiuisibilis, respiciens illos quinque homines per modum vnius obiecti adæquati; ideoque vnica relatione transcendentali. Ergo similiter, odium eorundem hominum vnica malitiam habebit. Idemque dicendum erit, etiam de voluntate efficaci illos occidendi, præsertim, si quis eos, vnico ictu, occidere vellet.

NOTABILIA,

6 **A**duertendum est primò, posita diuisione actuum interiorum, in eos, qui nullum respiciunt actum externum, tamquam obiectum, ac specificatiuum, & in eos, qui illum respiciunt, de qua *Quest. preced. nu. 6.* aliquos actus externos ita esse per se obiecta integra, ac completa actus interni, vt vnus non sit pars alterius, nec ab alio dependeat; vt, cum quis tres homines vult efficaciter occidere, vel de tribus fornicationibus delectatur; singula enim occisiones, & fornicationes, sunt per se obiecta integra, completa, & sufficientia ad actum terminandum; eique suam malitiam communicandam; aliquos vero terminare actum internum, non vt obiecta integra, sed, vt partes obiecti; singula enim horæ canonice ita terminant voluntatem omittendi officium diuinum, vt se habeant, tamquam partes integrantes officium, quod est obiectum adæquatum illius voluntatis; vel, cum quis vult domum comburere, voluntas illa terminatur ad singula cubicula, solum tamquam ad partes integrantes domum, quæ est obiectum adæquatum illius actus. Aliquos denique di-

cere inter se ordinem, non partis ad partem, sed medij ad finem; vt, cum quis surgit è lecto, arripit arma, & adhibet alia ad occidendum inimicum; & hi etiam, simul cum actu principali, constituunt vnum obiectum integrum actus interni; ita, vt singuli sint partes obiecti, non obiectum; eadem enim voluntas, quæ fertur efficaciter in finem, fertur etiam necessariò in media, tamquam in vnicum obiectum suum adæquatum.

Aduertendum est secundò, actus interiorum, qui nullum dicunt ordinem ad actum externum, nec ab eo specificantur, tamquam à suo obiecto, vnica tantum continere malitiam, quamuis ferantur in plura obiecta materialia, quia in omnia feruntur sub vno, eodemque motiuo, à quo solo specificantur, & sumunt suam malitiam. Cum ergo hoc vnum sit, non mirum, si etiam malitia sit tantum vna; Atque ita, vnica malitiam continet, odium quinque proximorum, quia in omnes fertur sub vnico motiuo, à quo solo specificatur, & sumit suam malitiam. At verò actus interni, qui dicunt ordinem ad actum externum, tamquam ad suum obiectum, ab eoque specificantur; tot necessariò continent malitias, quot sunt ipsi actus externi, quos respiciunt, si isti in ratione obiecti sint obiecta per se integra, ac completa; cum enim ab eis specificentur illos respicere non possunt solum, tamquam obiecta materialia, sed respicere debent, tamquam obiecta formalia. Atque, ita voluntas efficax tres homines occidendi, cum feratur in tres occisiones, tamquam in tria obiecta per se integra, ac completa,
& ab

& ab inuicem independentia; tres malitias continet, sicut occisio ipsa trium hominum, tres continet malitias, & est triplex homicidium.

8 Aduertendum est tertio; quando actus externi, tamquam partes, aliquod obiectum integrum, ac totale constituunt, tunc non censei obiecta, numero diuersa, & consequenter, nec refundere posse distinctionem numericam in ipsa peccata interna. Hinc fit, vt, si quis vellet, omnes certæ alicuius bibliothecæ libros, surripere; aut magnum aliquem aureorum cumulum furari; aut totum aliquem gregem ouium; vnum tantum peccatum numero committeret; quia oues, vnum gregem; plures libri, vnam bibliothecam; & plures aurei, vnum cumulum efficiunt; & qui habet animum furandi, non intendit committere, nisi vnum furtum, & vnam iniustitiam; eò tamen grauius erit peccatum, quo materia peccati maior erit. Si tamen libri, vel oues, essent diuersorum Dominorum, ita vt vna pars esset vnius, & altera alterius, censenda essent duo numero furti, explicanda in Confessione, etiam si quis, vnico actu, ea furaretur; quia essent duæ iniustitiæ; duorum enim Dominorum ius læderetur. His positis,

RESOLVTIO.

9 AD casum Respondetur; Titium, tot peccata commisisse, quot sunt dies quadragesimæ, in quibus ieiunatur, Sanchez lib. 9. matr. d. 15. n. 6. Vasq. 1. 2. d. 75. c. 2. nu. 10. & to. 4. in 3. par. q. 91. ar. 1. d. 4. Azor. to. 1. lib. 4. c. 4. q. 5. Salas 1. 2. q. 72. tract. 13. dist. 3. sect. 2.

num. 19. Coninch. de Sac. pæn. disp. 7. d. 1. Tanner. 2. 2. d. 4. q. 2. d. 4. nu. 55. Clauis reg. lib. 2. c. 5. n. 14. Rodrig. qu. 1. Summ. c. 195. num. 4. Diana de circumst. aggrau. resol. 29. & alii apud istos.

Primò: Quia in eodem actu physico, 10 reperiri possunt plures malitiæ morales specie inter se distinctæ; si quis enim habens votum castitatis, cognosceret coniugatam, eadem copula esset, & fornicatio, & adulterium, & sacrilegium. Ergo à fortiori, reperiri poterunt etiam plures malitiæ morales numero distinctæ; distinctio enim numerica minor est, quam specificata.

Secundò: Quia coniugatus, qui alterius uxorem cognoscit, eadem copula, 11 duplicem malitiam iniustitiæ committit, vnam contra propriam uxorem, alteram contra virum illius, cum qua copulam habet. Secundò, Religiosus, qui rem habet cum fœmina votum castitatis habente, duo committit sacrilegia moraliter distincta. Tertio, Qui, vno ictu bombardæ, tres homines occidit, tria homicidia numero distincta committit. Quarto, Qui aliquem inducit ad alium occidendum, duo peccata committit, alterum respectu illius, quem vult occidi, alterum respectu illius, quem inducit. Ergo etiam, qui non vult quadragesimam ieiunare, tot peccata committet, quot in quadragesima sunt dies ieiunij; non minus enim hæc voluntas est multiplex violatio ieiunij, quam copula coniugati cum coniugata sit duplex adulterium.

Tertio: Quia illa voluntas non ieiunandi dicit ordinem ad plures dies, 12 quorum vnusquisque per se, & independentem ab alio, in illam refundit propriam defor-

deformitatem, & contrarietatem cum recta ratione; non minus, quam copula Coniugati cum Coniugata, dicat ordinem ad alios duos Coniuges, quorum singuli, in illam refundunt propriam malitiam iniustitiae. Ergo voluntas illa tot habet malitias numero distinctas, quot in Quadragesima sunt dies; hac enim regula utitur *S. Thom. 1. 2. qu. 18. art. 11.* ad discernendum, quando circumstantia addat nouam malitiam; quando scilicet est talis, ut sit ex se sufficiens ad refundendam malitiam independentem ab alia.

13 Quarto: Quia, si quis vno actu velit tres homines interficere, vel vno ictu illos interficiat, tenetur numerum hominum in confessione explicare; similiter coniugatus, qui cum vxore alterius rem habuit, tenetur explicare, & se esse coniugatum, & cum coniugata rem habuisse. Huius autem obligationis alia ratio assignari non potest, nisi quia in eodem actu physico, sunt plures malitiae morales numero distinctae, & consequenter plura numero peccata; Et ex Tridentino *sess. 14. can. 7.* In confessione explicanda sunt peccata, non solum, quoad species, sed etiam quoad numerum: Cur enim coniugatus explicare tenetur, & se esse coniugatum, & rem habuisse cum coniugata, nisi quia eadem numero copula offendit duplex vinculum Matrimonij? Ergo, si coniugatus vno actu interno efficaci velit rem habere cum coniugata, easdem circumstantias fateri tenetur, quia vult offendere duplex vinculum Matrimonij. Ergo idem dicendum erit de eo, qui vnico actu voluntatis vult plures homines interficere, quia plures vult iniustitias committere; & de

eo, qui tota Quadragesima ieiunare non vult; quia vult plures violationes Ieiunii.

Neque dici potest, eas circumstantias, esse in confessione explicandas; non quia multiplicent peccata, sed quia eiusdem peccati grauitatem augent; Nam, cum probabilius sit, circumstantias aggrauantes non esse necessarium confitendas, sequeretur, esse in potestate penitentis, illas explicare, vel non explicare; tuta enim conscientia sequi vnusquisque potest opinionem probabilem; sicque, qui vno ictu tres homines occidit, satisfaceret dicendo; *commisi homicidium, vel habui intentionem committendi homicidium*; quod tamen est contra communem usum, ac sensum fidelium.

Neque etiam dici potest; istas circumstantias, esse explicandas; non quia constituunt plura numero peccata, sed quia sunt aliquid tenens se ex parte obiecti, & constituens actum in suo esse individuali; Nam penitens, in confessione explicare non tenetur differentiam individualem peccati, sed solum specificam, neque enim tenetur dicere, *occidi Petrum* sed satis est dicere, *occidi hominem*. Si ergo, cum quis, vno ictu, tres homines occidit, vnum tantum numero peccatum committit, satis erit dicere; *occidi hominem*; quod tamen nemo concedit,

OBIECTIONVM SOLVTIO.

AD rationes in contrarium Responde-
tur; Ad primam: Negando antecedens; Sicut enim, qui vno ictu tres homines occidit, verè tria homicidia committit, & non vnum; ita, qui vno actu interno vult efficaciter tres homines occidere,

cidere, tria peccata iniustitiæ numero distincta committet, & non vnum,

17 Ad secundam Respondetur; Negando antecedens; quamvis enim, ille actus sit vnus physicè, habet tamen tres bonitates, quia totidem sunt in actibus externis elemosynæ, à quibus actus internus specificatur, & si quis vno actu tres illos pauperes subleuaret, verè essent tres subuentiones, eo quod tres essent pauperes; quibus subueniretur: sicut, si quis vno ictu tres homines occideret, verè essent tres occisiones, siue tria homicidia, & si personæ occisæ essent Clerici, occisor tres excommunicationes incurreret, vt docet, *Molina to. 4. tr. 3. d. 41. num. 3.*

18 Ad tertiam Respondetur; Negando vltimam consequentiam: Disparitas autem est, quia actus charitatis, & odij, cum interius consummentur, nec vllum actum externum respiciant, à quo tanquam ab obiecto specificentur, & sumant suam bonitatem, aut malitiam, sed illam accipiant à solo motiuo; non est mirum, si vnicam & indiuisibilem bonitatem, ac malitiam contineant, cum vnicum tantum, & indiuisibile habeant motiuum. At vero voluntas efficax occidendi, respicit occisionem externam, tanquam suum obiectum; ab eaque specificatur, & accipit suam malitiam; hinc ergo fit, vt quot sunt occisiones, quas respicit, tot in illà voluntate sint malitiæ; idemque dicendum est de proposito totam Quadragesimam non ieiunandi.

COROLLARIA.

19 Colligitur ex dictis primò: Si quis habeat voluntatem occidendi homines,

R. P. Beati Lib. I.

minum multitudinem, cuius numerum ignorat; illam voluntatem, tot malitias homicidij continere, quot à parte rei sunt homines, quos vult occidere; imò etiam plures, si ipse probabiliter crederet, vel dubitaret esse plures; quia, quantum est ex se, illos omnes vult occidere. Hoc autem intelligendum est etiam de actu inefficaci; si quis enim de tribus fornicationibus delectetur, tria peccata delectationis morosæ committet, eorumque numerus erit in confessione explicandus; quia hi etiam actus inefficaces, respiciunt actum externum tanquam obiectum, ab eoque specificantur, & consequenter suam bonitatem, aut malitiam desumunt.

Secundò: Cum quis occidere vult **Ca. 20** cum tota familià, non duo solum peccata committere, vt vult *Nau. c. 6. sum. n. 18.* eo quod tota familià, in iure, vna persona reputetur, & familià sit multarum personarum collectio, sicut grex ouium, est quoddam totum ex multis ouibus, tanquam ex partibus constitutum; sed tot, quot sunt homines in eà familià; quia singuli homines illius familiæ sunt per se integra obiecta homicidij; Vnde, tot necessariò sunt homicidia, quot homines occisi; Et, si in eà familià vnus esset clericus; affectus ille, quatenus terminaretur ad personam clerici, esset sacrilegus. Grex ergo ouium, est quoddam totum ex multis rebus constans, tanquam ex partibus; at personæ vnus familiæ, quamuis, iuris fictione, dicantur vnam personam efficere, re tamen vera dici non possunt vna persona, sed multæ, quarum singulæ, sunt per se integrum obiectum homicidij. Vnde, qui vult occidere omnes homines vnus familiæ, plura

Xx

homi-

homicidia, & plures iniustitias vult committere; qui verò vult furari gregem; vnum numero furtum, vnamque iniustitiam contra dominum committere intendit. *Molina to. 4. dub. 41. num. 3.*

21 Tertiò; Si quis, vnico sermone, maledicat Deo; S. Petro; & S. Paulo; tria peccata numero distincta committere; quia sicut trium hominum occisio, distinguitur ex obiectis numero distinctis, licet eodem ictu sit commissa; sic blasphemia, per obiecta numero diuersa distinguitur. Qui autem malè diceret simul Deo, & duodecim Apostolis, tredecim peccata committeret; quia, licet actus esset physicè vnus, tot tamen malitias in se contineret, quot sunt personæ Sanctæ, quibus malediceretur; omnes enim, contumelià afficerentur. *Azor. tom. I. lib. 4. cap. 4. quest. 5.*

22 Quartò: Si quis eodem verbo læderet famam, vel honorem duorum, duo peccata committere; sicut, si eodem ictu, duos occideret; quia verè detrimentum famæ, vel honoris, esset duplex; honor

enim vnus, non est honor, vel fama alterius. Similiter, si quis vnico verbo multos induceret ad peccandum, tot peccata committeret, quot essent homines inducti; & si in vna mollitie de pluribus fœminis solutis concupitis cogitaret; essent plura peccata numero distincta; sicut, si fœminæ essent, vna soluta, alia coniugata, & tertia Deo per votum consecrata, essent tria peccata specie distincta. *Sanch. lib. 1. sum. c. 6. num. 8.*

Quintò: Posse plures actus physicè; diuersos numero vnam tantum numero malitiam moralem continere; si quis enim alium ter vel quater pugno percutiat, aut vulneret, vnum tantum peccatum committet, quia vna est pugna, cuius illæ percussiones, & vulnera sunt partes; similiter, si quis sine morali interruptione multa verba blasphemie in Deum proferat, vnam solam blasphemiam committit, quia omnia illa verba sunt partes vnus continuati sermonis, qui in vltimâ blasphemiam perficitur. *Azor. tom. I. lib. 4. c. 4. qu. 5.*

INDEX

INDEX RERVM NOTABILIVM, QVAE IN PRIMO LIBRO TRACTANTVR.

Primus numerus, Paginam; Secundus,
Numerum indicat.

A

ABORTVS, de cuius anima-
tione dubitatur, sufficit ad in-
currendam irregularitatem.
pag. 91. num. 11.

Absoluens male ex ignorantia, committit
vnum peccatum consummatum. p. 123.
n. 20.

**Absoluens à casibus per Decretum Clem.
VIII. reseruatis**, incurrit excommuni-
cationem, à qua non potest absolui à
quocumque, vel Priuilegiato. p. 18.
num. 38.

**Absoluere à reseruatis per Decretum Clem.
VIII. Roma, & extra Italiam possunt
Priuilegiati.** pag. 16. nu. 32. Ex er-
rore **Absoluentes**, vel non Priuilegiati,
nullibi incurrunt poenas illius Decreti, ibi
nu. 31. & p. 17. n. 36.

Absolutus à Papalibus per Priuilegium
in mortis articulo, si postea conualescat,
non tenetur se presentare Papa. p. 17.
n. 35.

Absolutio à censuris, metu iniusto extorta,
est irrita. p. 246. n. 6.

**Acceptio personarum, quoad beneficia, ma-
teria paruitatem admittit.** p. 296. n. 29.

**Actio non solum interna, sed etiam exter-
na, est mala, si sit contraria conscientia
erronea.** p. 8. n. 27.

**Actio aliqua, ratione metus, à peccato
excusatur.** p. 232. n. 21.

**Actio, quot modis esse possit occasio proxi-
ma peccandi.** p. 298. n. 8.

Actiones, quanam excusentur à scandalo.
p. 306. n. 23.

**Actiones impossibiles cum auditione Sa-
cri, an omnes sint causa omissionis Sa-
cri.** pag. 316. num. 4. **Quanam sint**

causa omissionis Sacri. p. 317. nu. 8.
**Quot modis sint cum ipsa omissione com-
parabiles.** n. 9. **Non omnes sunt pec-
cata.** num. 10.

**Actiones cum Sacro impossibiles, non
omnes sunt causa omissionis illius.** p. 317.
n. 11. sed sola prima. p. 318. n. 12. ex
vi istius solius ponitur omisso. num. 14.

**Actiones, post causam sufficientem omisso-
nis, electa, ipsius omissionis non sunt
causa.** p. 318. n. 17.

I N D E X

- Actus externi, licet solum indirectè voliti, inducunt censuras, & obligationem restitutionis. p. 269. num. 13.*
- Actus internus, & externus non sunt duo peccata. p. 121. n. 14.*
- Actus obligatorius obligat ad minimum quod potest. p. 99. n. 10.*
- Actus, qui est causa omissionis Sacri, non habet aliam malitiam, quam ipsius omissionis. pag. 319. num. 18.*
- Actus precedentes, vel subsequentes actum principalem peccati, sunt vnum peccatum cum eo. p. 333. n. 20. Etiam si, ex se, non sint indifferentes, sed mali. n. 21.*
- Actus efficax, in quo differat ab inefficaci. p. 338. n. 14.*
- Actus efficax, an longo tempore durare possit. p. 338. num. 15.*
- Actus inefficaces, cur vniri inter se non possint. p. 338. n. 16.*
- Actus inefficaces, multiplicantur per solam interruptionem. pag. 339. num. 17.*
- Actus efficaces multiplicantur, per solam retractationem. pag. 339. num. 18.*
- Actus efficax post retractationem, est nouum peccatum. p. 340. num. 20.*
- Actus idem physicus continere potest plures malitias specie diuersas. p. 341. n. 2.*
- Actus externus aliquando est obiectum adequatum. p. 342. num. 6.*
- Actus externus, quando in æternum resundat malitiam distinctam, p. 343. n. 8.*
- Actus interni, qui externos non respiciunt, malitiam sumunt ex solo motiuo. p. 342. num. 7.*
- Actus idem, plures malitias numero distinctas continere potest. p. 343. num. 10.*
- Actus idem bonus, plures bonitates continere potest. p. 345. n. 17.*
- Actus charitatis cur vnica bonitatem contineat. p. 345. n. 18.*
- ad Actus valorem, quanam voluntas, & libertas requiratur. p. 131. num. 2.*
- Actus plures physici vnica numero malitiam continere possunt. p. 146. num. 23.*
- de Actus cuiuscumque essentia sunt materia, & causa finalis. p. 146. num. 6.*
- Aduertentia semiplena, in quo consistat. p. 275. num. 7. & pag. 277. num. 18.*
- Excusatio à mortali. p. 277. num. 17.*
- Aduertentia semiplena indicia. pag. 278. num. 21.*
- Adultera, an à Marito cogi possit, ad professionem emittendam. p. 238. n. 2.*
- Adulterinus filius natus in domo mariti, presumitur legitimus, donec probetur contrarium. p. 81. n. 6.*
- Adultus, ex metu mortis, baptismum omittere potest. pag. 226. num. 16.*
- Ætas ad Ordines, Matrimonium, ac professionem requisita, materia paruitatem non admittit. pag. 255. num. 25.*
- Ætas dubia Filij, non reddit dubiam potestatem irritatiuam Patris. pag. 110. n. 17.*
- Ætas legitima ad Ordinem Presbyteratus, est annus vigesimus quartus completus. p. 87. n. 17. in dubio an sit completus, non licet eum Ordinem suscipere, ibid.*
- Ætas dubia inuvalidat professionem. p. 88. n. 21.*
- Alienatio, de cuius valore dubitatur, est valida. p. 92. n. 15.*
- Amicitia sola non est ratio sufficiens deponendi practicè, dubium. p. 59. num. 13.*
- An ex duobus malis, semper sit eligendum minus. p. 78. n. 22.*
- Animus matrimonium extorquendi, si non manifestetur, non uocet. p. 237. n. 14.*

Appli-

Applicatio ignis ad domum comburendam, an vnquam liceat p. 233. num. 25.

Applicatio hodierna Sacrificij die crastina offerendi, sufficit p. 142. num. 12.

Aquam, in calice vino non miscere, est mortale. p. 287. num. 20.

Arma Turcis suppeditare, non est intrinsecè malum. p. 230. num. 12. Est cooperatio solum materialis. p. 232. num. 16.

Articuli Fidei, ac preceptorum Decalogi ignorantia, in quo differant. pag. 128. n. 13.

Articulus aliquem ex ignorantia vincibili negans, peccat solum contra Fidem p. 127 n. 11. Contra eandem etiam peccat, qui eadem ignorantia exponit se periculo negandi. ibid. n. 12.

Affensus Fidei quam requirat auctoritatem. p. 49. num. 74. & deinceps.

Affensus opinatiuus est voluntarius. p. 30. num. 16. Est regula operandi solum radicalis. p. 39. n. 47.

Auctoritas requisita ad assensum Fidei, quanam sit. p. 30. n. 74.

B

Baptismus, ex metu mortis omitti potest p. 226. n. 16.

Baptizans, vel tenens in baptismo Filium communem ex conscientia erronea, non priuatur iure petendi debitum. pag. 17. num. 26.

ad Baptizandum non sufficit intentio praterita. p. 145. n. 23.

ad Baptismum recipiendum sufficit intentio praterita. p. 145. n. 24.

Beneficia plura retinens cum opinione probabili, non peccat. pag. 33. num. 23.

Beneficij pronisio, ad quem in dubio pertinet p. 81. num. 7.

Beneficij tenuitas, in dubio non excusat & recitatione Officij. pag. 82. num. 15.

Beneficiarius Sacerdos, Officium omittens, quot peccata committat. p. 326. num. 16.

Beneficij Parochialis collatio ex errore circa mores, & doctrinam, est inualida p. 163 n. 9.

Mores, & doctrina concurrunt ad constituendum digniorem. ibi num. 10.

Ideoque sunt simul causa impulsua, ac finalis. ibi n. 11. Sicut infirmitas constituit pauperem magis indigentem. ibi n. 12.

& sicut in matrimonio, qualitas pertinet ad personam. p. 164. n. 13.

in Beneficij simplicis collatione, mores, & doctrina sunt causa solum impulsua. p. 164. n. 14.

in collatione verò beneficij Parochialis, sunt etiam causa finalis. ibi n. 15.

Beneficij resignatio metu extortia, an sit valida iure potius p. 246. n. 3. Est rescindenda p. 247. n. 8. & num. 10. Si addatur incarceration, est nulla. n. 11.

Blanditijs acquisita, restitutioni obnoxia non sunt. p. 257. n. 19.

Blasphemia in loco Sacro quot nplex sit peccatum. p. 327. n. 19.

Blasphemia, materia leuitatem non admittit p. 294. n. 20.

Bona intentio, aliquam malitiam ignorantiam inducit. p. 272. num. 11. Et minuit rationem voluntarij, n. 12. per accidens. p. 273. n. 13.

Bona intentio tendit in furtum solum tanquam in medium. p. 273. num. 15.

Bonitas intentionis, an mixuat malitiam furri. pag. 271. num. 3. Non minuit sicut calor minuit, in aqua frigus. n. 5. & 6.

Bonitas operis, non minuit malitiam finis. p. 271. n. 7.

I N D E X

Breuiarij projectio, est causa omissionis Officij. p. 318. n. 16.

Breuiarij projectio, est virtualis omisso Officij. p. 269. n. 12.

C.

à **C**asibus reseruatis in Decreto Clem. VIII. Absoluentes Romæ, vel extra Italiam, non incurrunt pœnas, & censuras in eo Decreto contentas. pag. 16. n. 32. Imo neque in Italia, si faciant ex errore. ibi num. 31. vel sint Sacerdotes non priuilegiati. pag. 17. num. 36.

à **C**asibus Episcopo reseruatis à iure, & à Papalibus occultis absoluere possunt, qui habent priuilegium absolvendi ab omnibus casibus, & censuris etiam Pontifici reseruatis. pag. 16. num. 32.

à **C**asibus, quos Episcopi ipsi sibi reseruant, non possunt absoluere Regulares, etiam extra Italiam. p. 17. n. 33.

Casus reseruati nomine veniunt etiam censure. p. 17. n. 37.

Casus reseruati à Clem. VIII. quinam sint, & vbi reseruentur. p. 16. num. 31. & deinceps. Ab ijs absolutus in mortis articulo ab aliquo Priuilegiato, non tenetur postea, si conualuerit, presentare se Pontifici. p. 17. n. 35.

Caupones, que prestare possint sine scandalo. p. 306. n. 22.

Catholicus, an ducere possit Hereticam. p. 301. n. 23.

Causa finalis intrinseca, quid sit: & quid extrinseca. p. 156. n. 7.

Causa finalis emptionis, quando nam coinci-

dat cum eiusdem causa materiali. p. 190. n. 12.

Causa finali cessante, cessat lex. pag. 167. num. 12.

Causa, que respectu Voti simplicis, est finalis, respectu solemnis est impulsiva. p. 167. num. 11.

Causa finalis, & materia sunt de essentia cuiuscumque actus. p. 146. num. 6.

Causa materialis, & finalis emptionis, quanam sit. p. 147. n. 7.

Causa materialis, & finalis donationis quanam sit. p. 147. n. 8.

Causa finalis quid sit, quid impulsiva. p. 157. n. 9. Regula ad eas distinguendas. p. 159. num. 18.

Causa finalis, que p. 160 n. 19.

Causa quelibet est finalis respectu voluntatis conditionata. pag. 160 num. 20.

Causa impulsiva, est aliquando circumstantia cause finalis. p. 162. num. 7. Hoc contingit, cum causa finalis est terminus comparatiuus. p. 163. num. 8. In quibus casibus error circa causam impulsivam vitiet actum. p. 164. num. 17.

Causa in dubio Voti, presumitur impulsiva, & cur? p. 168. num. 14. Error circa vnam causam, non tollit valorem Voti, si alia subsistat. ibi. num. 15.

Causa inductiuæ non vitiat contractum onerosum. p. 149. num. 20. Aliquando nec etiam gratuitos. ibi. num. 21.

Causa impulsiva, vide, Error circa causam impulsivam.

Causa iusta reddit omnino tutam partem ceteroqui minus tutam. p. 86. n. 12.

Causa moralis, que sit p. 16. n. 5. non requiritur, vt ab ea sola sit effectus. ibi n. 6.

Causa

R E R V M.

- Causa motiua Voti, satis est, si subsistat tempore executionis. pag. 172. num. 6. Sicut in Voto facto ad Filij sanitatem obtinendam. ibi n. 7. Etiam in Dispensatione satis est, vt causa subsistat tempore concessionis. ibi n. 8.*
- Causa motiua Voti existere potest tempore executionis, licet non existat tempore emissionis Voti. p. 172. n. 10. Error circa causam pro tempore executionis, reddit Votum inualidum. p. 173. nu. 11. Per causa cessationem Votum non extinguitur, sed suspenditur. ibi num. 12.*
- Causa motiua in contractibus onerosis non pertinet ad eorum substantiam. p. 177. num. 16.*
- Censura, de cuius valore, ac circumstantijs dubitatur, ligat. pag. 90. num. 10.*
- Censura dubia non ligat. pag. 87. num. 18.*
- Circumstantia inaduertentia, cur in Confessione explicanda non sit. p. 265. n. 18.*
- Circumstantia iuris humani, quando in Confessione non est explicanda. p. 222. n. 16.*
- Circumstantia facti, in dubio semper praesumitur. p. 90. n. 5. quin factum tunc possidet. ibi n. 6.*
- Circumstantia defectus in neutro foro praesumitur. p. 90. num. 8.*
- Circumstantia alicuius ignorantia mera, non impedit valorem actus. p. 133. num. 13.*
- Circumstantia ignorantia, quando impedit valorem actus. p. 134. num. 14.*
- Circumstantia alicuius error concomitans, non impedit valorem actus. p. 138. n. 27. Idem dic de Ignorantia affectata. ibi n. 28.*
- Circumstantiae particulares, sunt saepe causa sufficiens deponendi dubium. p. 60. n. 16.*
- Circumstantia, quae respectu vnius actus sunt accidentales, respectu alterius sunt substantiales. p. 165. num. 18.*
- Circumstantiis mutatis, an promissio obliget. p. 169. n. 3.*
- Clericus, cum opinione probabili plura retinens beneficia non peccat. p. 33. n. 23.*
- Coactio quae est ab intrinseco, libertatem non tollit. p. 236. n. 12.*
- Coactio, an reddat irritum matrimonium. p. 248. n. 2.*
- Coactio, formaliter iusta, matrimonium irritat. p. 251. n. 7. ad illud irritandum, sufficit coactio iniusta materialiter. n. 9. Unde oritur tunc nullitas matrimonij. pag. 252. num. 14.*
- Coactio, vt matrimonium non irritet, debet esse materialiter, & formaliter iusta. p. 252. n. 15.*
- Communicatio cum Excommunicato, licet ex metu, non excusatur à culpa. p. 219. n. 5.*
- Concubina, an Domini domum deserere teneatur. p. 301. n. 22.*
- Concurrentibus ad beneficium duobus, quorum excessus in dignitate sit dubius, potest Episcopus vtrumlibet praesferre. p. 59 n. 14.*
- Concurrentibus duabus possessionibus prauelet antiquior. p. 108. n. 13.*
- Conditio participat rationem causa motiua. p. 166. num. 2. Videtur participare rationem causa impulsua. p. ibi. n. 3.*
- Conditionata voluntas, in quo differat ab absoluta. p. 165. n. 5.*

Con-

I N D E X

- Conditio est similis causa finali.* p. 167. n. 6.
Conditio in ebrietate posita, non reddit inua-
lidam promissionem ante ebrietatem fa-
ctam. p. 143. n. 15.
Conditionata promissionis obligatio incipit,
quando ponitur conditio. p. 144. n. 19.
Conditionata promissio in quo aequatò
consistat. p. 144. n. 20. *Quid requiratur,*
ut obliget, ibi n. 21.
Conditio in Voto simplici est causa finalis.
p. 168. n. 12.
Conditio possidentis in dubio quare melior.
p. 69. n. 12.
Conditio possidentis melior est in quacumque
materia. p. 75. n. 10.
Confessarius, leuiter obligare non potest in
materia graui. pag. 282. num. 22.
Confessionis sigillum, materia paruitatem
non admittit. pag. 194. num. 22.
Confessiones nihil habent, in quo vniri inter se
possint. p. 331. *Non ordinantur ad aliud.* ibi
num. 14.
In Confirmatione tenens communem Filium
ex conscientia erronea, non priuatur iure
petendi debitum. p. 15. n. 26.
Coniugatis peccandi periculum permittitur
p. 300. num. 13.
Coniux cognoscens consanguineam coniugis,
vel baptizans, aut tenens in Baptismo, vel
Confirmatione Filium communem, pro-
pter conscientiam erroneam non priuatur
iure petendi debitum. p. 15. num. 26.
Conscientia in foro interno est legitimus Iu-
dex inter voluntatem, ac legem. p. 74. n. 9.
Conscientia obligat non virtute propria, sed
virtute precepti, quod representat. p. 23.
n. 6.
Conscientia erronea, Pralati precepto prefe-
renda est. & cur. p. 23. n. 7. 8. & 9. *Obligat*
nomine Dei. ibi n. 10. *Quid requirat ad*
hoc, ut plus obliget quam Pralati prae-
ceptum. p. 24. n. 12. & 13. *etiam quando est*
vincibilis, strictius obligat, quam Pralati
preceptum. ibi n. 14. *Quando vero vinci-*
bilis est, tunc Pralati preceptum obligat
non solum ad obediendum, sed etiam ad
ralem conscientiam deponendam. ibi n. 15.
Conscientia quid sit. p. 27. n. 2.
Conscientia probabilis quid sit. p. 27. n. 3. &
deinceps
Conscientia dubia nomine quid intelligatur.
p. 51. n. 2. & deinceps.
Conscientia dubia, non est proprie conscientia
p. 55. n. 18.
Conscientia obiectiue dubia, in quo differat
a dubia formaliter. p. 55. n. 21.
Conscientia speculatiue dubia, vel est circa
ius, vel circa factum. pag. 57. num. 2.
Conscientiam dubiam deponere licet ex solo
titulo legitime possessionis. p. 68. n. 11.
Conscientia debet nota esse obligatio ad hoc,
ut liget. p. 76. num. 13.
Conscientia erronea cur excuset a culpa. p. 61.
n. 15.
Conscientia erronea nunquam est Diuina
legi contraria. p. 8. n. 23. *Conscientia er-*
ronea dictans dilectionem Dei esse pecca-
tum repugnat. p. 8. n. 26.
Conscientia erronea obligat solum per mo-
dum applicationis. pag. 9. num. 28. *Et qua-*
tenus creditur esse preceptum Dei. ibi n.
29. Debet esse actu, dum operamur. ibi n. 31.
Vt possit deponi, requiritur aliqua ratio. ibi
n. 30. Dum distat duas rationes opposi-
tas, non potest peccari. ibi n. 32. *Est te-*
stis, iudex, & regula. p. 10. n. 33.
Conscientia erronea, alia vincibilis, alia in-
vincibilis, & vtraque quid sit. p. 11. n. 6.
Iuxta conscientiam erroneam vincibilem
operari, est peccatum, & cur. p. 12. num. 8.
9. & 10.

Conscientia erronea est culpabilis, non quatenus representat bonum, sed quatenus posita suspitione de lege, obligat ad inquirendum. p. 13. n. 13. Peccans ex conscientia erronea non semper incurrit poenas legis, ibi n. 15. & 16. Tam iuxta quam contra conscientiam erroneam agendo, peccari potest. p. 14. num. 23.
Conscientia erronea culpabilis in quo differat ab inculpabili. p. 14. n. 24. An grauius peccetur agendo contra, an vero iuxta conscientiam vincibilem. ibi n. 25.
Conscientia erronea refundit in actum bonitatem, vel malitiam illius generis, quod representat. pag. 19. num. 5.
cum Conscientia erronea, quod aliquid sit peccatum in genere, operans, peccat mortaliter p. 19. n. 6. & deinceps. Putans aliquid esse peccatum in genere, peccat contra preceptum generale dictans, bonum esse sequendum p. 20. n. 12. Putans aliquid esse virtuosum facit actum illius virtutis, quam putat. ibi n. 13. Si tamen error sit vincibilis, opus non est bonum, sed malum. p. 21. num. 14.
Conscientia erronea vis ad obligandum, examinatur p. 2. n. 2. & c.
Conscientia quid, & quotuplex. pag. 4. num. 10.
Conscientia cur sit proxima regula operandi. p. 5. n. 12.
Conscientia quam habeat vim precepti, & quam Consilij p. 6. num. 14.
Conscientia munus, quid sit. p. 261. num. 2.
Consecrare non licet in fermentato, ad Viaticum infirmo ministrandum. p. 217. n. 22.
Consensus directus, & indirectus, quid sit. p. 276. n. 9.
Consensus imperfectus reputatur communiter solum venialis. pag. 277. num. 14.
Consilij reuocatio in foro externo non prae-
R.P. Beati Lib. 1.

mitur sufficiens, quando factum est secutum. pag. 95. num. 15. Efficacia sequi solet consilium. ibi n. 16.
Consiliarius rationabiliter obligatur ad damna. p. 96. n. 19.
Consilij efficacia rationabiliter praesumitur. p. 96. n. 21.
Consilij reuocatio non semper est sufficiens. p. 96. n. 22.
Consilium ad faciendum homicidium quot modis dari possit. pag. 94. num. 8.
Consilio reuocato, Consulens aliquando ad nihil tenetur. p. 94. n. 9. Possessio tunc stat pro reuocatione, ibi n. 10. In foro externo consilium censetur sufficienter reuocatum. ibi n. 11.
Consulens aliquando etiam reuocato consilio tenetur ad damna. p. 94. n. 12. Possessio tunc stat pro efficacia consilij p. 95. n. 13.
Consuetudo peccandi includit contemptum. p. 308. n. 4.
Consulens dubitans, se suo consilio fuisse causam mortis, tenetur ad damna. p. 95. n. 14.
Contra idem preceptum plura numero peccata committi possunt. p. 129. n. 19.
Contractus à dormiente factus per Procuratorem, est validus. p. 143. n. 14.
Contractus, à detruso in carcerem celebratus est validus. pag. 237. n. 16.
Contractus, per iniuriam celebratus iure natura est irritus. pag. 242. n. 3.
Contractus, metu iniusto celebratus dominum transfert. p. 244. n. 17. & est etiam iure positiuo validus. num. 18. Est tamen rescindendus. num. 19.
Contractus, vt obligent, debent à iure positiuo, approbari. p. 255. num. 10.
Contractus gratuiti, & onerosi differentia. p. 177. n. 18. Alia differentia. p. 178. pro contractibus gratuitis, & onerosis. ibi n. 20.

- Contractus non semper vitatur ob errorem circa qualitatem materiae.* p. 184. n. 1.
- Contractus onerosi, & gratuiti in quo differant.* p. 149. n. 19.
- Contractus onerosus non vitatur ex errore circa causam inductiuam.* p. 149. n. 20. Aliquando nec gratuitus, ibi n. 21.
- Contractus onerosi habent motiuum distinctum à motiuo Operantis; secus gratuiti.* p. 151. n. 7. In gratuitis, idem semper est motiuum operis, & Operantis. ibi n. 8. Ideo error circa motiuum operandi hoc semper irritat. ibi n. 9. motiuum operandi in his est causa finalis intrinseca operationibus. pag. 152. n. 10.
- In Contractibus lucrativis idem est finis operis, & Operantis.* pag. 154. num. 22.
- Contractus, in dubio minoritatis, non videtur irritabilis à Patre.* p. 107. num. 5.
- Contractus rescissio, est fauor aetatis.* p. 107. n. 6. Idem dic de Poti irritatione ibid.
- In dubio minoritatis, vtrumque fieri potest à Patre.* p. 108. n. 9. In tali dubio, possidet in Patre potestas irritandi, & rescindendi. ibi n. 10.
- In ordine ad contractus, quam potestatem habeat Respublica.* pag. 205. n. 4. De facto, aliquos contractus iure natura irritos conualidat. 206. n. 5. Ius civile quandoque det actionem ad contractum rescindendum. p. ibi n. 7. Et quando concedat actionem redhibitoriam. ibi n. 8.
- Contractus validare, vide Respublica.*
- Contractus ex errore concomitante qui non fit circa materiam adaequatam, non vitatur.* pag. 211. num. 12.
- Contractus bonae fidei, & stricti iuris quid.* p. 196. n. 9. Quomodo inter se differant. ibi n. 10. Alij contractus, iure civili, irriti, pag. 197. n. 13. Iura contractum irritant in odium deceptoris. 198. n. 14. Non obstat lex, si dolo. ibi n. 15. Argumentum ab equiparatis quando valeat. ibi n. 16. Quinam dolus contractum irritet. ibi n. 27. Deceptor, per contractum dolum acquisita tenetur restituere. p. 199. n. 19.
- Contractus bonae fidei per legem, & eleganter &c. irritatur, non autem stricti iuris.* p. 199. n. 20. Non semper omnes contractus dolo irritantur. ibi n. 23.
- Contractus an irritetur ex errore profecto ex dolo Tertij.* p. 201. n. 3. Non irritatur. ibi n. 5.
- Contractus imperfecti, & perfecti, quid?* p. 201. n. 7.
- Contrahens, quot modis errare possit circa causam inductiuam.* p. 201. num. 8.
- Contumelia, materia leuitatem admittit.* pag. 292. num. 12.
- Cooperari Christianorum neci, an vnquam liceat.* p. 228. n. 4. videtur intrinsece malum. ibi.
- Cooperari malo proximi quot modis quis possit.* p. 230. n. 10.
- Cooperatio ex metu, non est voluntaria.* p. 231. n. 13.
- Cooperatio materialis, non est intrinsece mala, sicut est formalis.* p. 232. n. 17.
- Cooperatio formalis opponitur praecepto negatiuo.* p. 232. n. 19.
- Cooperari peccato alterius, est peccatum scandali.* p. 302. n. 4.
- Cooperari directe peccato proximi, quid sit.* p. 303. n. 6. quid, cooperari indirecte. nu. 7. Quae obligatio non cooperandi. n. 8.
- Copula Coniugati, cum Coniugata, est duplex adulterium.* pag. 389. num. 11.
- Copulam habens cum Consanguinea à sua Coniugis*

ingis ex conscientia erronea, non priuatur iure petendi debitum. p. 26. n. 26.
Cur aliquid moraliter certum, appelletur aliquando dubium. p. 77. num. 19.

D.

Debiti remissio, facta ex desperatione illud recuperandi, non tenet. p. 257. n. 18.

Debitorum solutio, anima defuncti non prodest. p. 153. n. 15 & deinceps. Prodest autem cum rationem habet eleemosynae. pag. 154. num. 21.

Debitum dubium ad nihil obligat. p. 87. n. 19.

Deceptor per contractum dolum acq̄sita tenetur restituere. p. 199. num. 19.

Decretum Clementis VIII. circa casus reseruat̄ quos, & ad quid obliget. pag. 16. num. 31. Comprehendit etiam insulas Italiae adiacentes. ibi n. 33. Non obligat extra Italiam, & Roma. ibi n. 32.

Deliberatio plena, ad peccatum mortale requiritur. p. 276. n. 11.

Depositarius, ad quid in dubio teneatur. p. 71. n. 25.

Desiderium s̄mine in communi, est peccatum speciale. p. 320. n. 6.

Detractiones leues de pluribus, sunt solum veniale. p. 314. n. 10.

Deus quot modis considerari possit. p. 262. num. 8.

Dei offensa, est actio contra Dei legem, vel formaliter, vel consequenter. p. 264. n. 15.

Dictamen prudentia, quo syllogismo concludatur. p. 49. n. 77.

Dictamen quod est regula immediata operationem non praecipit, sed permittit. p. 32. n. 20.

Diebus festis, labor duarum horarum, videtur esse materia leuis. p. 288. n. 23.

Differentia individualis peccati non est necessario consistenda. pag. 314. num. 15.

Difficultates notabiles in Voto ignoratae, videntur illud reddere nullum. p. 191. n. 3. Aliud est difficultates ignorare; aliud circa illas errare. ibi. n. 6.

Dirimentis impedimenti dubius, post debitam diligentiam non indiget Episcopi dispensatione. p. 79. n. 27.

Dispensatio vt valeat, satis est, si causa subsistat tempore concessionis. p. 172. n. 8.

Diuersitas numerica peccatorum, sumitur ex diuersitate obiectorum & actionum externarum. p. 331. num. 12.

Diuersitas peccatorum internorum voluntatis, quae. p. 335. n. 6.

Diuersitas inter actus efficaces, & inefficaces. p. 338. n. 14.

Doctrina de opinione probabili, est communis. p. 44. n. 61. Eius electio est licita in quacumque materia. p. 45. n. 63. Etiam si rationum oppositarum ignoretur solutio. ibi n. 64.

Dolus dans causam contractui, illum non irritat. p. 243. n. 11.

Dolus, Error, & Ignorantia per quid differant inter se. p. 133. n. 12.

Dolus matrimonium non irritat. p. 199. n. 21. Neque Professionem Religiosam. ibi n. 12.

Nec semper reliquos contractus. ibi n. 23.

Dolus circa causam inductiuam, quando trahit errorem circa substantialia, contractus est nullus. p. 203. n. 13. Si tamen addatur protestatio, est validus, & quomodo. ibi n. 14. Dolore inducens tenetur ad damna. ibi n. 15. Si alius contrahens sit doli conscius, contractus est nullus. ibi num. 16. Imo etiam si illum ignorat ignorantia moraliter vincibilis. pag. 204. n. 17.

Dolus Venditoris, emptionis valori non videtur ob stare. p. 195. n. 3. Dolus Venditoris, emptionem iure civili irritat. p. 197. n. 11.

Quenam iura hoc decernant. ibi. n. 12.

I N D E X

quinam Dolus contractum irritet. p. 198. n. 17
 Dolus velatus, non irritat contractum. p. 198
 n. 18.

Donatio Latroni, ex metu facta, cur sit re-
 scindenda. p. 240. n. 16.

Donationis, quam sit causa materialis, &
 finalis. p. 147. n. 8.

Donatio ex errore circa personam Donatarij
 est inualida. pag. 148. num. 15. Persona
 Donatarij pertinet ad causam finalem
 donationis. pag. 149. n. 16.

in Donatione, voluntas semper est virtua-
 liter conditionata. pag. 149. num. 17.

Donatio, personam essentialiter respicit.
 p. 149. n. 18.

ad Dubia non se extendit potestas Superio-
 ris. p. 101. num. 18.

Dubia conscientia, non est proprie conscien-
 tia. p. 55. n. 18. Cum dubio operans com-
 mittit peccatum eius speciei, de qua dubi-
 tat. ibi n. 19.

In dubio pratico pars tutior necessariò est eli-
 genda. p. 55. n. 20.

Dubia materia an eximat ab obligatione
 precepti. p. 98. n. 2.

Dubia obligatio non ligat in foro externo.
 p. 77. n. 17.

ad Dubium deponendum, præter possessionem,
 dantur etiam alij tituli. p. 79. n. 29.

ad Dubium deponendum, an sufficiat titulus
 possessionis. pag. 66. n. 2. & deinceps. Ti-
 tius sericis pannis vtendo cum dubio, non
 peccauit. p. 68. n. 10. Dubiam conscien-
 tiam deponere licet ex solo titulo legiti-
 me possessionis. ibi n. 11.

Dubitans, an expleuerit annum 21. non te-
 netur ieiunare. p. 76. n. 14.

Dubitans, an media nox sit elapsa, non dubitat
 an sit ieiunus. p. 63. n. 18. Sed hoc rationa-
 biliter præsumit. 64. n. 19. Cum dubio me-
 die noctis haberi potest certitudo ieiunij,
 ibi n. 22.

Dubitans de beneficij tenuitate, tenetur Of-
 ficiu recitare. pag. 82. num. 15.

Dubitans, an ex animo Votum emiserit, obli-
 gatur. p. 90. n. 7.

Dubitans, an Lex sit abrogata, tenetur illam
 seruare. p. 91. n. 12.

Dubitans, an homicidium sit secutum ex suo
 consilio, censetur irregularis. p. 91. n. 11.

Dubitans, an materia, quam vouit, sit indiffe-
 rens, obligatur. pag. 91. num. 13.

Dubitans, se, suo consilio, fuisse causam mor-
 tis, tenetur ad damna. p. 95. n. 14.

Dubitans an sui Prælati potestas legitima
 sit, tenetur obedire. p. 97. num. 24.

Dubitans de impedimento matrimonij di-
 spensationem petere non tenetur. p. 85. n. 9.

Dubitans de matrimonij valore, an possit pe-
 tere debitum. p. 79. n. 28.

Dubitans de materia honestate non tenetur
 obedire. p. 100. n. 12. Quomodo cumque
 dubitet. ibi n. 13.

Dubitans de precepto, post debitam diligen-
 tiam non obligatur. p. 78. n. 24. Similiter nec

dubitans de Voto, aut iuramento. p. 79. n. 25

Dubitans de impedimento dirimente post
 debitam diligentiam non indiget Episcopi
 dispensatione. pag. 79. num. 27.

Dubitans de sufficientia sua scientie ad audi-
 endas confessiones, non tenetur obedire Su-
 periori præcipienti, vt audiatur. p. 100. n. 11.

Dubitans de vtraq; parte, vel minus malam,
 vel vtramlibet eligere potest. p. 54. n. 16.

Dubitans de valore matrimonij, an possit pe-
 tere debitum. p. 70. n. 20.

Dubitans miles de sui Principis iustitia inbel-
 lo, quomodo possit illum licite sequi. p. 57. n. 3.

Dubitans Episcopus vter ex concurrentibus
 ad beneficium sit dignior, quomodo possit
 vtrilibet conferre. p. 57. n. 4.

Dubium quid, & quotuplex sit. p. 52. num. 7.

Dubium speculatiuum quid sit. p. 52. num. 8.

Du-

Dubium practicum, quid sit. pag. 52. n. 8.
Vxor cum dubio practico debitam reddens, peccat mortaliter. p. 53. n. 9. Cum dubio practico operari, est intrinsecè malum. ibi n. 10. Est contra praeceptum, quod prohibet operationem. ibi num. 11.
Qui cum dubio practico operatur, saltem indeterminatè vult malum. ibi n. 12.
Necessariò malè operatur. p. 54. n. 13.
Cum dubio speculatiuo operari, potest non esse malum, ibi n. 14. Quando non est malum. ibi n. 15.
Dubium, cum post debitam diligentiam vinci non potest, aequialet ignorantia inuincibili. p. 62. n. 9. Cum dubio mediae noctis Titius accedens ad Eucharistiam non peccauit. ibi n. 10.
Dubium de filii aetate, non trahit dubium de Patris potestate. pag. 110. num. 17.
Dubium de honestate materiae Voti, trahit dubium de ipso Voto. p. 105. num. 9.
Dubium facti quandoque trahit dubium iuris. p. 78. n. 23.
Dubium facti trahit secum dubium iuris. p. 62. nu. 12. In dubio facti praeceptum non est in possessione obligandi. p. 63. n. 13.
Dubium nunquam potest esse regula operandi. p. 59. n. 15. Circumstantiae particulae, sunt saepe ratio sufficiens deponendi dubium. p. 60. num. 16.
Dubium quod operatio sit illicita, sufficit ad peccandum. p. 55. n. 17.
Dubium speculatiuum, & iudicium practicum certum quando possint dari simul. p. 76. n. 12.
Dubium speculatiuum per se loquendo trahit practicum. p. 57. n. 6. Titius rem dubiam vni parti applicando mortaliter peccauit. p. 58. n. 7. Operari cum dubio speculatiuo, quando non datur ratio

illud practicè deponendi, est intrinsecè malum. ibi n. 8. Idem est, ac operari cum dubio practico. ibi n. 9. Vnum necessariò infertur ex alio. ibi n. 10.

Dubium superueniens, certa rei possessione spoliare non potest. p. 63. num. 15.

Dubius de aliquo facto, post debitam diligentiam, habetur pro laborante ignorantia inuincibili. pag. 63. num. 16.

Dubius de ieiunio à culpa, non potest accedere ad Eucharistiam. p. 64. n. 23.

Dubium speculatiuum, fieri potest practicè certum. p. 64. n. 24.

Dubius rei Domini, cur postponendus possessori. p. 69. n. 14.

Dubium in inchoante possessionem, impedit bonam fidem, non autem in continuante. p. 69. n. 16. Cum dubio retinens possessionem, nulli se periculo exponit. p. 70. n. 17.

cum Dubio operans, ante Debitam diligentiam, iuste punitur. p. 77. n. 18. Cur aliquid moraliter certum appellatur aliquando dubium. p. 77. n. 19.

cum Dubio speculatiuo potest formari iudicium practicum. p. 62. n. 11.

in Dubio an expositus sit legitimus, reputandus est illegitimus. p. 83. num. 16.

in Dubijs, an & quando tutior pars sit eligenda. p. 65. n. 25. Post adhibitam diligentiam, qualibet pars est aequè tuta. ibi num. 26.

in Dubio, cur melior sit conditio possidentis. p. 69. n. 12. Possessio in dubio sufficit ad formandum iudicium certum de licito vsu rei. p. 69. num. 13.

in Dubio dignitatis duorum concurrentium, potest Episcopus vtrilibet conferre beneficium. pag. 59. num. 14.

in Dubio, factum non praesumitur, sed probari debet. p. 61. n. 8.

I N D E X

- in Dubio iuris duorum, res vni iuste applicari non potest.* p. 58. num. 11. *In simili dubio Iudex hereditatem diuidere tenetur.* p. 59. n. 12. *Sola Amicitia, non est ratio sufficiens dubium practice deponendi.* ibi num. 13.
- in Dubio obligationis, preceptum non obligat.* p. 63. n. 14.
- in Dubio quando tutior via eligenda sit.* p. 75. n. 11.
- in Dubio minoritatis, potest Pater irritare Votum, & rescindere contractum factum à filio.* p. 108. n. 9. *In tali dubio possidet in Patre potestas irritandi, & rescindendi.* ibi n. 10.
- in Dubio preceptum obligat, quando possessio stat pro ipso.* p. 78. n. 29. *Ex homicidio dubio cur contrahatur irregularitas.* p. 78. n. 21.
- in Dubio, iurisdictio non potest exerceri.* p. 88. n. 20.
- in Dubio etatis, Professio non valet.* p. 88. n. 21.
- in Dubio, presumitur factum, quod iure erat faciendum.* p. 88. n. 22.
- in Dubio, circumstantia facti semper presumitur.* p. 90. nu. 5. *Factum tunc possidet.* ibi n. 6.
- in Dubio pratico, nulla datur iusta causa sequendi partem minus tutam.* p. 86. num. 13.
- in Dubio, Votum non obligat.* p. 86. n. 14. *Neque peccatum, aut reseruatio.* p. 87. n. 15. *Neque lex, aut preceptum.* ibi n. 16.
- in Dubio etatis Ordines suscipere non licet.* p. 87. n. 17.
- in Dubio, Censura non ligat.* p. 87. num. 18.
- in Dubio, ad quem pertineat prouisio beneficii.* p. 81. n. 7. *Possessio stat pro reseruatione Pontificis.* ibi. n. 8. *Non pro Episcopi iurisdictione.* p. 82. n. 9. *Dubium est de eius inceptioe.* ibi. n. 10. *Presumptio iuris est pro reseruatione.* ibi n. 11. *Constat de reseruatione, non de eius cessatione.* ibi n. 12. *Inceptio iurisdictionis Episcopi, cum sit quid facti, non presumitur.* ibi. num. 14.
- pro Dubio facti datur principium quoddam vniuersalissimum.* p. 84. n. 7. *Idem principium magis probatur.* p. 85. n. 8.

E

- E** *Brietas ex se semper est contra temperantiam.* p. 124. n. 25.
- Ebrii promissio quando obliget.* p. 142. n. 10.
- Ecclesia, an obligare possit cum vitæ periculo.* p. 215. num. 16. & n. 21. p. 217.
- Effectus peccati, an sit peccatum.* p. 267. n. 3.
- Efficacia solet sequi consilium.* p. 95. n. 16.
- Electio ad beneficium, metu facta, est irrita.* p. 246. n. 5 & pag. 247. num. 13.
- Elemosyna facta etiam cum ignorantia antecedente, aliquando est valida.* p. 194. n. 16.
- in Elemosynæ distributione pauperis infirmitas regulariter est solum causa impulsua.* pag. 164. num. 16.
- Emptio cum errore circa materiam valida est, non autem matrimonium, & cur.* p. 211. n. 11.
- Emptio ex solâ deceptione orta, iure ciuili est valida.* p. 206. n. 6.
- Emptio ex dolo Venditoris irritatur iure ciuili.* p. 197. n. 11. *Quanam iura hoc decernant.* ibi n. 12.
- Emptio quamuis cum ignorantia circa qualitatem rei emptæ, est valida.* p. 135. n. 17. *Est volita per voluntatem absolutam, & hæc sufficit ad valorem.* p. 136. n. 18.
- Emptio quamuis ex errore circa motuum emendi,*

- emendi, est valida. p. 158. n. 10. Error tunc est solum circa circumstantiam accidentalem. ibi n. 11. Sicut in elemosyna error circa pauperis mores. ibi n. 12. & sicut in matrimonio, error circa Sponsa diuitias. ibi n. 13. Est error circa finem Operantis, non operis. p. 159. n. 14.
- Emptio**, per quam voluntatem constituatur. p. 159. n. 15. Voluntas imperans emptionem, ad eius essentiam non pertinet. ibi num. 16. Deceptio circa illam est deceptio circa causam impulsuam. ibi num. 17.
- Emptionis** quanam sit causa materialis, & finalis. p. 147. n. 7.
- Emptio ex errore** circa personam non fit inualida. p. 147. n. 9. Persona Venditoris est circumstantia accidentalis emptioni. p. 148. n. 10. Sicut etiam qualitas personae, cum qua contrahitur matrimonium. ibi n. 11.
- Emens**, regulariter voluntatem habet absolutam, non conditionatam. p. 148. n. 14.
- Emptio essentialiter** respicit solum aequalitatem inter pretium, & rem. p. 148. n. 12. Metus inducens ad emendum, emptionis valorem non tollit. ibi n. 13.
- Emptionis causa finalis**, quandoque coincidat cum eiusdem causa materiali. p. 150. n. 12.
- Emptio cur irritetur** ex ignorantia vitiolum rei emende. p. 193. n. 13.
- in Emptione**, ac Venditione non solum res vendenda, sed eius etiam qualitates pertinent ad materiam. p. 181. n. 6. Rei valor desinitur ex eius utilitate in ordine ad usum, ad quem vendi solet. ibi nu. 7. Et ex communi aestimatione, quam res habet in illo loco. ibi n. 8.
- Episcopus dubitans** vter ex concurrentibus dignior sit, quomodo possit vtrumlibet eligere. p. 57. n. 4. & p. 59. n. 14.
- Error circa mores, & doctrinam** reddit inualidam collationem Beneficij Parochialis. p. 163. n. 9.
- Error. Vide Emptio ex errore.**
- Error circa personam Donatarij** reddit donationem inualidam. p. 148. n. 15.
- Error circa virtutem rei vendendae** irritat venditionem. p. 182. nu. 9. Illam reddit simpliciter inuoluntariam. ibi n. 10.
- Error circa qualitatem materiae**, non semper per vitiat contractum. p. 184. n. 2.
- Error circa causam impulsuam**, in quibus casibus vitiet actum. p. 164. n. 17.
- Error circa vniam causam**, non tollit valorem Voti, si alia subsistat. p. 168. n. 15.
- Error circa causam Voti** pro tempore executionis, reddit Votum inualidum. p. 173. num. 18.
- Error circa causam finalem Professionis**, videtur illam reddere inualidam. p. 174. n. 2. Viderur error circa substantialia Professionis. ibi num. 3. Sicut si esset circa materiam professionis. p. 175. n. 5. & sicut est in Voto simplici. ibi num. 6. Verè tamen illam non vitiat. ibi num. 7.
- Error circa causam motiuam in contractibus onerosis**, non tollit eorum voluntatem absolutam. p. 176. Hæc voluntas datur in Professione, sicut in Matrimonio. ibi n. 12.
- Error circa causam motiuam Professionis**, non est circa substantialia. p. 177. n. 15.
- Error circa causam impulsuam**, operationem non vitiat. pag. 155. num. 2.
- Error circa motiuum emendi** non inualidat emptionem. p. 158. n. 10. quia est solum

I N D E X

- solum circa circumstantiam accidentalem. ibi n. 11.*
- Error circa causam inductiuam non vitiat contractus onerosos. p. 149. n. 20. Aliquando nec etiam gratuitos. ibi n. 21.*
- Error circa motiuum operandi semper irritat contractus gratuitos. p. 151. n. 9.*
- Error circa motiuum non obligat ad promissa. pag. 152. num. 11.*
- Error circa motiuum, tollit animum se obligandi. p. 152. n. 12. Est error antecedens. p. 153. n. 13. Est error circa causam finalem. ibi num. 14.*
- Error concomitans, dummodo non sit circa materiam adequatam, contractum non vitiat. pag. 211. num. 12.*
- Error dans causam contractui, illum non irritat. p. 243. n. 11.*
- Error communis. Vide Respublica.*
- Error incidens in emptionem, an eam irritet p. 210. Verè non irritat. ibi n. 6.*
- Non tollit voluntatem absolutam emendi, ibi n. 7. Supponitur vincibilis. ibi n. 8. Non tollit voluntatem emendi rem, quacumque circumstantia posita. ibi n. 9.*
- Non est circa materiam emptionis adequatam. p. 211. n. 10.*
- Error, Dolus, & Ignorantia per quid differant inter se. pag. 133. num. 12.*
- Error impedit valorem actus, quod non facit mera ignorantia alicuius circumstantie. p. 133. n. 13.*
- Error etiam vincibilis circa materiam Voti, sufficit ad reddendum illud inualidum. p. 137. n. 26.*
- Error concomitans alicuius circumstantie, actus valorem non impedit. p. 138. n. 27.*
- Error ex dolo Tertij, quod irritet contractum. p. 201. n. 3. Quod non irritet. ibi n. 4. Quot modis errare possit contrahens circa causam inductiuam. ibi num. 8.*
- Error circa valorem extrinsecum rei vendende, venditionem non vitiat. p. 203. num. 12.*
- Error an contractus iure natura irritus, irritet etiam semper iure ciuili. p. 205. n. 2.*
- Error valoris, quem res alicubi habet, non irritat contractum. p. 185. n. 7. Est error circa valorem extrinsecum. ibi n. 8.*
- Error circa materiam operationis, cur illam vitare videatur. p. 188. n. 3. Inconueniens inde consequens. ibi num. 4.*
- Error leuis circa materiam Voti, non illud irritat. p. 189. num. 7. Error notabilis irritat. ibi n. 8.*
- Error circa accessorium non irritat Votum circa principale. pag. 189. num. 9.*
- Error circa circumstantiam materialem, illam non semper reddit inuoluntariam. p. 189. n. 10.*
- de Essentia cuiuscumque actus, sunt materia, & causa finalis. p. 146. n. 6.*
- Evangelium scire non tenebamur ante eius promulgationem. p. 126. num. 8.*
- Eucharistiam sumere cum dubio de media nocte, quomodo liceat. p. 62. n. 10. & deinceps.*
- ad Eucharistiam accedere cum dubio de iunio à culpa non licet. p. 64. n. 23.*
- Eucharistia ministratio, occulto peccatori publicè petenti, ex instà causà licet. p. 231. n. 14.*
- Excommunicationes latae contra aliquid presumentes, non incurrit, qui operatur ex errore. p. 15. n. 27. & deinceps.*
- Ex.*

R E R V M.

Excommunicationes varia contra presu-
mentes lata. p. 15. n. 27. & deinceps.
Excommunicantur affirmantes esse here-
sim, vel mortale asserere B. Virginem
conceptam esse sine peccato originalis
vel peccare eos, qui audiunt concionem,
aut celebrant Officium immaculate
Conceptionis. p. 15. n. 29.
Excommunicatus vi Bullae Clementis VIII.
contra provocantes ad duellum non po-
test absolui, neque à Privilegiatis p.
18. n. 38.
Ex duobus malis, an semper sit eligen-
dum minus. p. 78. n. 22.
Expositus, in dubio reputandus illegitimus.
p. 83. n. 16.
Exponere se periculo peccandi, est pecca-
tum, p. 298. n. 4. etiamsi fiat ad vi-
tandas minas. ibi n. 5.
Exponere se periculo peccandi, ex iusta
causa, non est peccatum. p. 299. n. 10.
Tunc non amatur. ibi n. 11. Nec est
voluntarium. ibi n. 12.
Exponere se temere peccandi periculo,
est intrinsicè malum. p. 300. n. 14.
Est contemptus interpretatiuus salutis.
ibi n. 15.
Exponere se periculo peccandi, quando
liceat. p. 300. n. 18.
Extractio quinque modiorum tritici è Re-
gno, non est mortale. p. 285. n. 9. Le-
gem graviter non violat. ibi n. 10. Re-
putatur materia levis. p. 286. n. 12.
Reipublica infert damnum leue. ibi,
n. 14.

F.

Factum dubium non potest parere obli-
gationem certam. pag. 85. num. 8.
R. P. Beati Lib. 1.

Factum in dubio, in neutro Foro presu-
mitur, nisi probetur. pag. 85. num. 10.
Aequivalet ignorantia inuincibili p. 86.
n. 11.
Factum, quod de iure faciendum erat, in
dubio presumitur. p. 88. num. 22.
Factum, in dubio, non presumitur, sed
probari debet. p. 61. num. 8. & p. 85.
num. 7.
Factum dubium, post debitam diligentiam,
inuincibiliter ignoratur. p. 63. n. 16.
Famulus qua sine peccato scandali pra-
stare possit. p. 305. n. 17.
Fidei assensus quamnam requirat auctori-
tatem. p. 49. num. 74. & deinceps.
Fidei mysteria scire tenemur ex praecepto
obligante ad ea credenda. p. 126. n. 7.
Fidei mysteriorum ignorantia vnico tantum
praecepto opponitur p. 127. num. 9.
Fideles captiui arma Turcis suppeditando
ex metu, an peccent. p. 227. num. 3.
Fideiussio ex metu leui facta, in foro con-
scientia, non obligat. p. 254. num. 7.
in Foro externo obligat. pag. 254. num. 4.
Fideiubens ex metu leui, habet ius ad
contractum rescindendum. p. 256. n. 14.
Filius, an Patris domum deserere tenea-
tur ad peccati periculum vitandum. pag.
301. n. 20.
Finis malitia ab operis bonitate non mi-
nuitur. p. 271. n. 7.
Finis operis, & Operantis est idem in
contractibus lucratiuis p. 154. n. 22.
Quis sit. p. 157. n. 8.
Forma Sacramentorum materia paruita-
tem non admittunt. p. 294. num. 23.
que Formido honestatem operationis impo-
diat. p. 44. n. 59.
Forum internum conformatur externo
p. 68. n. 9.

Zx

Forum

I N D E X

Forum internum quando cum externo conueniat. p. 255. n. 11.

Furta plura leuia, constituunt vnum furtum graue. p. 310. n. 16.

Furtum de se leue, quando sit mortale. p. 312. n. 23.

Furti malitia, an ex fine bono minuatur. p. 271. n. 3 in genere furti. ibi n. 8.

Furtum ad dandam eleemosynam, est minus peccatum in genere furti, quam furtum simpliciter. 272. n. 9. Est minus voluntarium ibi n. 10.

Furtum ad dandam eleemosynam non est minus graue, quam factum ad lautè comedendum. p. 273. num. 17.

Furtum, materia leuitatem admittit. p. 292. n. 12.

G.

Gladium præbens semper censetur ad homicidium concurrere, quandiu quis illo gladio occiditur. p. 95. n. 17. Quia delictum tunc est certum, & excusatio incerta. p. 96. n. 18.

H.

Habilitas ad Sacerdotium est fauor ætatis. p. 110. n. 18.

Hæreditatis renunciatio, metu reuerentiali facta est rescindenda. p. 256. n. 16.

Hæresim proferens, censetur Hæreticus, quandiu non probat se interiùs, non ita sensisse. pag. 81. num. 6.

cui Homicidio dubio, à iure sit imposita irregularitas. p. 91. n. 11.

Homicidium quot modis consuli possit. p. 94. n. 8.

ad Homicidium concurrere censetur, qui dedit gladium, quando quis eo gladio occiditur. p. 95. n. 17.

Delictum tunc est certum, & excusatio incerta. p. 96. n. 18.

ex Homicidio dubio cur contrahatur irregularitas. p. 78. n. 21.

I.

Ieiuare non tenetur, qui dubitat, an expleuerit annum 21. p. 76. num. 14. Ieiunij certitudo haberi potest cum dubio de media nocte. p. 64. n. 22.

Ieiunium, vnà aut alterà vncià, non frangitur. p. 288. n. 21.

Ieiunium ad Eucharistiam requisitum, materia paruitatem non admittit. p. 295. n. 24.

Ignorantia notitia cur necessaria p. 111. num. 2.

Ignorantia quid. p. 112. n. 8. Quotuplex sit in ordine ad varios terminos considerata. ibi n. 9.

Ignorantia concomitans, quam dispositionem includat ad actum ignoratum. p. 113. num. 10.

Ignorantia inuincibilis, etiam concomitans excusat à culpà. p. 113. num. 11 In quo sensu non excuset. p. 114. n. 14. Excusat etiam à pœnà. ibi n. 15. Reddit actum non voluntarium. p. 115. num. 18. Quando censetur reddere voluntarium. ibi n. 20 Cur in Foro externo, Ignorantia facti, sed non iuris excuset. ibi. num. 22.

Ignorantia inuincibilis excusat etiam à suspensione. p. 115. n. 23. Et ab Irregularitate. p. 116. n. 24. & à reservatione. ibi n. 25. Impedit actus nullitatem,

quan-

- quando hæc est pœna. ibi n. 26. Excusat etiam ab alijs pœnis. ibi n. 27.
- Ignorantia non solum iuris, sed etiam facti excusat. p. 117. n. 29. Non solum antecedens, sed etiam concomitans. ibi n. 30. Imo etiam venialiter vincibilis. p. 133. n. 31. Vincibilis tamen mortaliter non excusat. ibi n. 32.
- Ignorantia aliqua culpabilis datur. p. 119. n. 2. Cur videatur culpa diuersa à præcepti transgressione, quam causat. ibi n. 3.
- Ignorantia ex se non est peccatum, p. 120. num. 10.
- Ignorantia non est peccatum diuersum à peccato transgressione, p. 121. n. 12. Est violatio eiusdem præcepti. ibi n. 13.
- Ignorantia eodem præcepto prohibetur, quo transgressio. p. 122. n. 15. Non prohibetur propter se, sed solum tanquam occasio transgressione. ibi n. 16. Non semper opponitur virtuti studiositatis. ibi n. 17. Num peccatum ex ignorantia sit grauius, quam scienter commissum. p. 122. n. 18. Male absolvens ex ignorantia committit vnum peccatum consummatum. ibi n. 19.
- Ignorantia præcepti non habet malitiam diuersam ab eius transgressione. p. 124. n. 26. Neque est peccatum ab ea numero diuersum. ibi n. 27.
- Ignorantia vincibilis mysteriorum Fidei, videtur plures specie malitias continere. p. 126. n. 3. Verè tamen non continet. ibi num. 6.
- Ignorantia mysteriorum Fidei vnico tantum præcepto opponitur. p. 127. num. 9.
- Ignorantia est speciale peccatum, solum cum ex intentione ignorandi, ignorantur res scitu necessaria. p. 127. n. 10. Articulum aliquem ex ignorantia vincibili negans, peccat solum contra Fidem. ibi n. 11. Contra eandem etiam peccat, qui ex eadem ignorantia exponit se periculo negandi. ibi num. 12.
- Ignorantia Articulorum Fidei, ac præceptorum Decalogi, in quo differant. p. 128. n. 13. Cur plures malitias numero diuersas contineat. ibi num. 16. Exponit periculo plures articulos negandi. ibi n. 17. Imo censetur esse indirecta voluntas plures negandi. p. 129. num. 18.
- cum Ignorantia inuincibili operans, regulariter peccat. p. 131. num. 3. ipsa tamen operatio aliquibus videtur valida, & cur. ibi n. 4. Aliquibus verò inualida, & cur. p. 132. n. 8.
- Ignorantia, error, & dolus per quid inter se differant. p. 133. n. 12.
- mera Ignorantia alicuius circumstantia, actus valore non impedit, error verò impedit. ibi n. 13.
- Ignorantia circumstantia, quando actus valore impedit. pag. 134. num. 14.
- Ignorantia antecedens, & concomitans, quæ. p. 135. n. 15. Duplex cum ignorantia dari potest dispositio erga obiectum ignorantum. ibi num. 16.
- Ignorantia circa qualitatem rei, quam quis absolute voluit emere, non reddit inualidam emptionem. p. 135. n. 17.
- Ignorantia tollit voluntatem directam, quam non tollit metus. p. 137. num. 23.
- Ignorantia affectata circa aliquam conditionem, aut circumstantiam, actus valore non impedit. p. 138. num. 28.
- Ignorantia vincibilis, actuum valore impedit, sicut ebrietas. p. 139. n. 2.
- Ignorantia difficultates ignoratas non excludit, error excludit. p. 191. n. 7.
- Ignorantia difficultatum, voluntatem vouendi absolutam non impedit. p. 192. n. 9.

I N D E X

- Ignorantia visiorum rei emenda, cur irritet emptionem. pag. 193. n. 13.*
quæ Ignorantia causet inuoluntarium p. 193. n. 14.
Ignorantia, & error concomitans, dummodo non sint circa materiam adequatam, contractum non vitiant. p. 211. n. 12.
Impedimenta luminis, posita post primum, non impediunt. pag. 318. num. 13.
de Impedimento dirimente dubitans post debitam diligentiam, non indiget Episcopi dispensatione. p. 79. num. 27.
Imperfecta libertas, an sufficiat ad reddendum peccatum veniale, p. 275. n. 3.
Impuber non dominus sue voluntatis est, sed eius Pater. p. 108. n. 11. Sicut nec seruus sue, sed eius Dominus. ibi n. 12.
Impulsiva causa quid. p. 157. n. 9.
Inadvertentia cur in confessione explicanda non sit. p. 265. n. 18.
Indicia semiplena advertentia. p. 278. n. 21.
Inducere ad peccatum, est peccatum scandalii. p. 303. n. 5.
Iniuria, ex metu leui, contractum rescindit. p. 255. n. 9.
Iniuria, contractum, iure natura, non irritat. p. 243. n. 10. nec donationem. p. 244. n. 14. nec promissionem. n. 15.
Insula Italiae adiacentes, an, & quando veniant nomine Italiae. p. 16. n. 33.
Intellectus propositis sibi motiuis probabilibus equalibus pro utraque parte, est perfectè subordinatus voluntati. p. 38. n. 42.
Intellectum à voluntate determinari constat experientia. p. 39. n. 45.
Intellectus potest simul probabilem utramque partem iudicare. p. 39. num. 46.
Intentio aliqua requiritur tunc, quando constituitur Sacramentum ad hoc, ut sit validum. p. 141. n. 9.
Intentio praterita ad baptizandum, non sufficit. p. 145. n. 23. sufficit ad baptismum recipiendum. ibi. num. 24.
Intentio bona, an peccati malitiam minuat. p. 271. n. 3.
Intentio bona, aliquam malitiam ignorantiam inducit. p. 272. n. 11. & minuit rationem voluntarij. ibi n. 12. Non per se, sed per accidens. p. 273. n. 13.
Intentio bona tendit in furtum solum tanquam in medium. p. 273. n. 15.
Irregularitas non contrahitur ob violationem censuræ ex metu. p. 222. n. 17.
Irregularitas cuiusmodi homicidio dubio sit à iure imposita. p. 91. n. 11.
Irregularitas cur contrahatur ex homicidio dubio. p. 78. n. 21.
Irregularitas incurritur ob abortum de cuius animatione dubitatur. p. 91. n. 11.
Irritationis Votorum Filij, valor fundatur in potestate Patris p. 109. n. 15. Hæc potestas utpotè antiquior prævalet Voto. ibi n. 16.
Irritari potest à Patre Votum Filij, cum datur indicium probabile de eiusdem impubertate. p. 110. n. 19.
Irritandi potestas, se extendit etiam ad tempus antecedens. p. 110. n. 20.
Italia nomini an, & quando veniunt etiam Insulae adiacentes. pag. 16. n. 33.
Iudex, in iure duorum dubio, tenetur hereditatem diuidere. pag. 59. n. 12.
Iudicium practicum formari potest cum dubio speculatiuo. p. 62. n. 11.
Iudicium practicum certum, & dubium speculatiuum, quando possunt dari simul. p. 76. n. 12.
Iuramentum ex consuetudine, in ipsa solum est volitum. p. 143. n. 17.
Iuramentum non magis obligat, quam promissio. p. 154. n. 20.

Iura-

R E R V M.

Iuramentum, quando à iure irritetur, p. 247. n. 9.

Iuramentum promissorium, materia paruitatem admittit, p. 295. n. 27.

de *Iuramento dubitans* post debitam diligentiam, non obligatur, p. 79. n. 25.

lure dubio duorum stante, res vni iuste applicari non potest, pag. 58. num. 11.

Iurisdictio in dubio exerceri non potest, p. 88. n. 20.

Ius Civile quandonam det actionem ad contractum rescindendum, p. 206. n. 7.

Et quando concedat actionem redhibitoriam, ibi n. 8.

Ius habens ad aliquid, propter solum dubium, illo spoliari non potest, p. 64. n. 21.

Iusta causa partem minus tutam reddit omnino tutam, p. 86. n. 12.

L.

Labor duarum horarum, diebus festis, videtur esse materia leuis, p. 288. n. 23.

Legatum precibus importunis impediens, tenetur ad restitutionem, p. 260. n. 14.

Legislator, an obligare possit leuiter in materia graui, p. 279. n. 3. in materia leui non potest obligare grauiter, p. 280. n. 6. & pag. 282. num. 18.

Lex diuina in materia graui, non obligat leuiter, p. 280. n. 7. & p. 281. n. 19.

Lex obligare potest leuiter in materia graui, p. 280. n. 11.

Lex Ecclesiastica, an vnquam violari possit, p. 213. n. 4.

Lex humana, non magis obligat, quam positua diuina, p. 215. n. 14.

Legis obligatio cessat in vitæ periculo, p. 216. n. 17.

Lex humana regulariter non obligat cum graui incommodo, p. 220. num. 8.

Lex naturalis sola, tunc obligat, p. 220. num. 9.

Lex inuincibiliter ignorata non obligat, p. 220. n. 10.

Lex, propter metum violatur solum materialiter, non formaliter, p. 221. n. 14.

Lex positua Diuina, quando obliget cum vitæ periculo, p. 226. n. 17.

Lex non obligat, nisi vt proposita, p. 7. n. 20. Obligat autem etiam falso proposita, ibi n. 21.

Lex humana, alia punit simpliciter delinquentem, alia solum delinquere presumentem, pag. 12. n. 7. Obligat etiam ad vitandum periculum proximum transgressionis, ibi n. 11.

Lex non obligat nisi iuxta Legislatoris voluntatem verbis expressam, p. 13. n. 27.

Leges aliqua puniunt solum delictum directe volitum, p. 13. n. 18.

Lex certa, licet quoad circumstantiam dubiam, obligat, p. 79. n. 26.

Lex, in dubio, an sit, non obligat, p. 87. n. 16.

Lex, de cuius abrogatione dubitatur, obligat, pag. 91. n. 12.

Lex cessat, cessante causa finali, p. 167. n. 10.

Lex, & eleganter contractus dolosos bona Fides irritat, non stricti iuris, p. 199. n. 20.

Libertas ac voluntas ad valorem actus requisita, quanam sit, p. 131. num. 2.

Libertas imperfecta, an peccatum reddat veniale, p. 275. n. 3.

Libertatis semiplena indicia, pag. 278. num. 21.

I N D E X

Libri Hæretici lectio, ex se, Religionis contemptum non includit. pag. 217. num. 20.

Librum hæreticum legere ad saluandam vitam licet. p. 215. n. 12.

Licentia precibus importunis extorta non valet. p. 260. n. 15.

Ludus, precibus importunis extortus, cur sit validus. p. 260. n. 12.

M,

Maledictio Dei, & Sanctorum, est peccatum multiplex, p. 346. n. 21.

Malitia peccati an ex sine bono minuatur. p. 271. n. 3.

Malitia finis ab operis bonitate, non minuitur. pag. 271. n. 7.

Malum in genere volens censetur illud velle, siue graue sit, siue leue. p. 20. n. 11.

Mandati reuocatio semper est sufficiens. p. 96. n. 22.

Materia, & causa finalis sunt de essentia cuiuscumque actus. p. 146. n. 6.

Materia dubia, an eximat ab obligatione precepti. pag. 98. num. 2.

Duplex dubium circa materiam dubiam. p. 99. n. 9.

de Materia honestate dubitans, non tenetur obedire. p. 100. n. 12. Nec obligatur Voto. p. 105. n. 6.

Materia solum, certo licita, præcipi potest à Superiore. p. 101. nu. 16. Subditus ad eam solum obligare se voluit. p. 101. n. 17.

Materia honestas dubia trahit dubium de ipso Voto. p. 105. n. 9. Voluntas se obligandi, etiam in materia dubia est imprudens, ibi nu. 10.

Materia solum certo grata Deo, est materia Voti. p. 106. n. 13. ludicium

probabile de inhonestate materia sufficit ad tollendam obligationem Voti. ibi n. 14.

Materia de se leuis, quomodo fieri possit grauis. p. 282. n. 24.

Materia grauitas, & leuitas, unde desumatur. p. 284. n. 7. Eadem materia, respectu diuersorum, potest esse grauis, & leuis. p. 285. num. 8.

Materia, quanam censenda sit, graue damnum asserre. p. 287. n. 17.

Materia paruitas non rectè desumitur per comparationem ad totam rem preceptam. ibi. n. 18. desumitur ex sine precepti. ibi num. 19.

Materia grauitas, Prudentis arbitrio pensanda est. p. 288. n. 22.

Materia paruitas, in aliquibus preceptis datur, in alijs non. p. 290. num. 7.

Materia Simonia, non admittit paruitatem. p. 290. n. 4.

Materia leuitas, ex quo argui possit. p. 293. n. 19.

Materia paruitatem, que non admittant. p. 294. n. 20. & seq. Que admittant. p. 297. n. 30.

Materia plurium preceptorum, in unam coalescere non possunt, pag. 314. n. 8.

Materia Voti aliquando coincidit cum eius causa finali. p. 188. n. 5. Error circa Voti materiam, aliquando leuis, aliquando notabilis. ibi. n. 6.

de Materia Voti dubitans, an sit indifferens, tenetur Votum seruare. p. 95. n. 13.

Matrimonium est contractus onerosus. p. 176. n. 10. In contractibus onerosis, error circa causam motiuam, non tollit eorum voluntatem absolutam. ibi num. 11.

Matri-

Matrimonij materia, regulariter non constituitur per qualitatem personae, p. 183. num. 15.

Matrimonium contrahens cum Consanguinea, vel affine in gradu prohibito, si per errorem putabat non esse talem, non incurrit excommunicationem. p. 15. n. 27.

Matrimonium dolo non irritatur. p. 199. n. 21.

Matrimonium ex errore circa materiam est inualidum, & cur. pag. 211. n. 11.

Matrimonium in dubio censendum est validum. p. 91. n. 14.

in Matrimonio, qualitas persona, cum qua contrahitur, est circumstantia accidentalis. p. 148. n. 11.

Matrimonium metu extortum, irritum est. p. 238. n. 7. metu leui contractum, est validum. p. 254. n. 8. & p. 256. n. 13. metu injusto extortum, iure positivo irritum est. pag. 246. n. 6. coactum, an sit validum. p. 248. n. 2. Quid ad eius libertatem requiratur. pag. 249. num. 8. & p. 250. n. 11.

Matrimonium, celebratum ad mortem vitandam, est validum. p. 216. n. 7. Est liberè assumptum, ut medium ad mortem vitandam, ibi n. 8.

Matrimonium, ex metu, cum Concubina contractum, est validum. p. 237. n. 15. & cum Filia Medici ibi n. 17. de Matrimonij valore dubitans, an possit petere debitum. p. 79. n. 28.

de Matrimonij impedimento dubitans non tenetur petere dispensationem. p. 85. n. 9.

Mendacium, etiam antecedenter ad Dei

legem, est peccatum. p. 264. n. 14. Est prohibitum, quia malum. ibi n. 13.

Mentiens cum inaduerentia ad Dei legem Deum grauer offendit. p. 264. nu. 10.

Metus quid sit. p. 212. n. 2.

Metus probabilis, & improbabilis quid. p. 214. n. 9.

Metus antecedens, & concomitans, quid? ibid. n. 10.

Metus, licet à culpa non excuset, contractus rescindit. p. 216. n. 19.

Metus etiam iuste incussus, à legis obligatione excusat. p. 217. n. 23.

Metus excusare non videtur, quando res precepta, est intrinsecè mala. pag. 218. n. 2.

Metus, in ijs, que iuri naturali, ac Diuino aduersantur, non excusat à pœnâ. p. 219. n. 4.

Metus, excusat à pœnâ incestus. p. 219. n. 6.

Metus semper excusat à culpa. p. 219. n. 7.

Metus tollit obligationem humanam, sicut ignorantia. p. 221. n. 11.

Metus excusat à pœnâ iuris humani. p. 221. n. 12. Non tamen semper. ibi n. 13.

Metus excusat à Censuris. p. 221. n. 15. & ab irregularitate. ibidem n. 17. Quando non excusat. p. 225. n. 12. Excusat à suscipiendo baptismo. 226. n. 16.

Metus, an reddat Matrimonium nullum. p. 234. n. 2. Causat inuoluntarium secundum quid. p. 235. n. 5.

Metus alius oritur ab intrinsecò, alius ab extrinsecò. p. 235. n. 6.

Metus, ad altum extorquendum, iuste incussus Professionem non irritat. pag. 219. n. 8.

Metus

I N D E X

- Metus inducens ad emendum, emptionis valorem non tollit.* p. 148. num. 13.
- Metus iustus, ab alio proprie non incutitur.* p. 239. num. 9. *Aegroti non incutitur a Medico.* ibi num. 10. *Oritur à proprio delicto.* ibi n. 11. *Absolute non obligat.* n. 12. *solum conditionate.* p. 140. n. 14. *Non tollit voluntarium saltem in causa.* p. 241. nu. 20. *Non est cadens in constantem virum.* ibi n. 21.
- Metus, promissionem Latroni factam reddit irritam.* p. 242. n. 5. & *Votum.* n. 6. *Venditionem, iure natura, non irritat.* ibi n. 7. *Non tollit consensum sufficienter voluntarium.* nu. 8. *Sacramentorum valorem non impedit.* p. 243. n. 12. *cur irritet Votum.* p. 244. n. 16.
- Metus levis iniustus contractum non irritat.* p. 243. n. 10. *levis, in iure, pro nihilo reputatur.* p. 254. nu. 3. *inuriam includit.* p. 255. n. 9.
- Metus materialiter iniustus sufficit ad matrimonium irritandum.* p. 251. n. 9.
- Metus reuerentialis, aequivaleret precibus importunis.* p. 260. n. 13.
- Miles speculatiue dubitans de sui Principis iustitia in bello quomodo possit illum licite sequi vacantem ad bellum.* p. 57. n. 3.
- Mina iniuste, matrimonium irritant.* p. 240. n. 17.
- Minus malum ex duobus, an semper eligendum sit.* p. 78. n. 22.
- Mores, ac doctrina concurrunt ad constituendum digniorem.* p. 163. n. 10. *ideoque sunt simul causa impulsiva, ac finalis.* ibi n. 11. *Sicut infirmitas constituit pauperem magis indigentem.* ibi n. 12. & *sicut in matrimonio, qualitas pertinet ad personam.* p. 164. n. 13.
- Motiva probabilia ex imperio voluntatis contemni possunt.* pag. 38. nu. 41. *tunc enim intellectus est perfecte subordinatus voluntati.* ibi n. 42. *Nec voluntas tunc se exponit periculo peccandi.* p. 43. num. 44.
- Motivum operantis est distinctum à motivo operis in contractu oneroso, secus in gratuito.* pag. 151. n. 7. & 8.
- Motivum operandi in gratuitis est causa finalis inrensca operationis.* p. 152. n. 10. *Vide error circa motivum.*
- Motus primo primi, & secundo primi; quid.* p. 275. n. 8.
- Multiplicitas preceptorum non recte arguit multiplicitem peccatorum.* p. 323. n. 6.
- Mysteria Fidei scire tenemur, ex precepto obligante ad ea credenda.* p. 126. n. 7.
- Mysteriorum Fidei ignorantia vnico tantum precepto opponitur.* p. 127. n. 9.
- Mysterium vnum, cum alio continuari moraliter non potest.* pag. 129. num. 20.

N

- N***Egans articulum aliquem ex ignorantia vincibili, peccat solum contra fidem.* p. 127. n. 11. *Contra eandem etiam peccat, qui ex eadem ignorantia; negandi periculo se exponit.* ibi n. 12.
- Negligentia levis in repellendis tentationibus, est solum venialis.* p. 277. n. 14.
- Notitia ignorantia, cur necessaria.* p. 111. n. 2.
- Numerus vulnerum, quibus alius occisus est, non est in Confessione explicandus.* p. 337. n. 13.

O. Qbe-

R E R V M.

- O**bedire non tenetur dubitans de materia honestate. p. 100. num. 12. Quomocumque dubitet. ibi n. 13.
- Obedire tenetur Subditus solum ratione Voti. p. 101. n. 16.
- Obiecta singula propriam deformitatem refundunt in actum internum. p. 333. num. 12.
- Obligatio dubia precepti non obligat. p. 63. n. 14.
- Obligatio non ligat, nisi conscientia sit nota. p. 76. n. 13.
- Obligatio dubia non ligat in foro externo. p. 77. n. 17.
- Obligatio est effectus consequens ad legem. p. 280 n. 9. pendet totaliter à voluntate Legislatoris. p. 281. n. 12.
- Obligatio leuis in materia graui, aliquando est conueniens. p. 281. n. 14.
- Obligatio promissionis conditionata incipit, cum ponitur conditio. p. 144. n. 19.
- Obligatio Regula, & Voti, non est duplex, sed vna. p. 323. n. 4. Verè tamen est duplex. p. 325. n. 9. Quomodo possit esse vna. ibi n. 12.
- Obligatio sciendi precepta Decalogi oritur ex duplici precepto credendi, & seruandi. p. 123. n. 22.
- Obligatio sciendi mysteria fidei oritur ex precepto obligante ad ea credenda. p. 126. n. 7.
- Obligatio sciendi Euangelium, non datur ante ipsius Euangelij promulgationem. p. 126. n. 8.
- Obligationem impediens, si illi superueniat, eam tollit. p. 154. n. 15.
- Obligatio obligat ad minimum quod potest. p. 99. n. 10.
- R. P. Beati Lib. 1.
- Occasio proxima mortalis, est peccatum mortale. p. 298. n. 7.
- Occasio proxima quatuorplex. p. 298. n. 8.
- Occasio peccati, non est peccatum. p. 300. n. 16.
- Occasioni peccandi se exponere, quando liceat. p. 300. n. 18. & quando eam non vitare. p. 301. n. 20. & 21.
- Occidens Sacerdotem, quot peccata committat. p. 326. n. 17.
- Occisio est essentialiter cooperatio formalis ad malum. p. 237. n. 20.
- Odiu peccatum, sit ne vnum, an multiplex. p. 327. n. 18.
- Oeconomus Officium vendens, peccat solum contra Religionem. p. 293. n. 18.
- Offensa Dei, est actio contra Dei legem, vel formaliter, vel consequenter. p. 264. num. 15.
- Officium recitare tenetur dubitans de sui beneficii tenuitate. p. 82. n. 15.
- Omissio Officii ex proiectione breuiarii, est peccatum in confessione explicandum. p. 268. n. 6. & 7.
- Omissio Officii ex proiectione Breuiarii est volita saltem in causa. pag. 268. num. 8. Quamuis non sit in nostra potestate, ibi num. 9. Non est nouum peccatum distinctum à Breuiarii proiectione. p. 269. n. 11.
- Opera facta, quando in nostra potestate non sunt, an sint peccatum. p. 267. n. 4.
- Opus aliquod, vt sit peccatum, satis est, quod sit volitum in causa. p. 269. n. 10.
- Opera ad lucrandas Indulgentias iniuncta, materie paruitatem admittunt. p. 296. num. 28.
- Operans cum ignorantia inuincibili regulariter peccat. p. 131. n. 3. Ipsa tamen operatio aliquibus videtur valida, & cur.

I N D E X

- ibi n. 4. *Aliquibus verò inuvalida, & cur.* p. 132. num. 8.
- Operans cum dubio ante debitam diligentiam, iuste punitur.* p. 77. num. 18.
- ad Operandum validè requiritur voluntas directà.* p. 137. n. 24.
- Operari cum dubio practico est intrinsecè malum.* p. 53. num. 10. *Est contra præceptum, quod prohibet operationem.* ibi n. 11.
- Operans cum dubio practico saltem indeterminate vult malum.* p. 53. n. 12. *Necessario malè operatur.* p. 54. n. 13.
- Operari cum dubio speculatiuo, potest non esse malum.* p. 54. n. 14. *Quando non est malum.* ibi n. 15.
- Operans cum dubio committit peccatum illicitius speciei, de quâ dubitat.* p. 55. n. 19.
- Operari cum dubio speculatiuo, quando non datur ratio illud practice deponendi, est intrinsecè malum.* p. 58. num. 8. *Idem est, ac operari cum dubio practico, ibi n. 9. Vnum inferitur ex alio.* ibi n. 10.
- Operatio quot modis potest esse intrinsecè mala.* p. 229. n. 9.
- Operatio aliqua, ratione metus excusatur à peccato.* p. 232. n. 21.
- ad Operationis substantiam pertinet non solum finis, sed etiam materia.* p. 180. num. 2.
- Operis bonitas, non minuit malitiam finis.* p. 271. n. 7.
- Opinatiuus assensus est voluntarius.* p. 30. num. 16.
- ex Opinione probabili, quomodo prudenter operetur voluntas.* p. 30. n. 17.
- ex Opinione verè probabili, operatio est prudens ex duplici capite.* p. 31. n. 18.
- Opinio probabilis non est regula immediata operandi.* p. 31. n. 19.
- Opinio remanet probabilis etiam presentibus motiuis oppositis.* p. 32. num. 21.
- Opinio vna, quomodo sit alia probabilior.* p. 33. n. 22.
- cum Opinione probabili retinens Clericus plura beneficia non peccat.* p. 33. n. 23.
- Opinio probabilis est rationalis, & prudens.* p. 33. num. 25. *Causat iudicium euidens de honestate se illi conformandi.* p. 34. num. 26. *Voluntas illi se conformans prudenter operatur.* ibi n. 27. *& certò scit se prudenter operari.* ibi n. 28. *Est etiam certa, quod intellectus proponit operationem, vt licitam.* ibi n. 29.
- Opinionis probabilis vsus si esset illicitus, ferè nunquam licitè operemur.* p. 35. num. 30.
- Opinionem probabilem sequi, actus est prudentia.* p. 35. n. 31.
- Opinio probabilis aliquando etiam obligat.* p. 35. num. 32. *Qui eam sequitur, nulli se periculo exponit.* p. 36. n. 33. *Nec formido partis oppositæ obstat.* ibi num. 34.
- Opinioni probabili se conformans, voluntas cur peccare non possit.* p. 37. num. 35.
- Opinionis probabilis vsus, non relaxat conscientias.* p. 40. n. 48. *Cum opinione probabili datur iudicium certum de honestate operandi.* ibi n. 49. *Ex vi istius iudicii operamur.* ibi n. 50.
- Opinio eo ipso, quod est verè probabilis est tuta.* p. 41. n. 51. *Nulla dari potest minus tuta.* ibi num. 52. *est aequè prudens, & tuta, siue saueat præcepto, siue libertati.* ibi n. 53. *Qua non est certò probabilis, non est tuta.* ibi num. 54. *Illà sola est tuta, de quâ dubitari non potest, quin sit probabilis.* pag. 42. n. 55.

Opinio-

Opiniones practicè improbabilis quam sint. p. 43. n. 57.

Opinio est similis Fidei saltem humane. p. 43. n. 58. que formido honestatem operationis impediatur. p. 44. n. 59.

Opinionis probabilis doctrina est communis. p. 44. num. 61. Eius electio est licita in quacumque materia. p. 45. num. 63. Etiam si rationum oppositarum ignoretur solutio. ibi n. 64.

Opinionem probabilem sui Superioris subditus sequi potest. p. 46. n. 66.

Opinio alterius potest alteri esse regula operandi. p. 54. n. 65.

Opinio probabilis potest esse regula in materia iurisdictionis. p. 46. n. 67. & in materia consilij. ibi num. 68. etiam in materia litis. ibi n. 69.

Opinio speculatiua etiam est licita, cum nihil obstat. p. 47. n. 70.

Opinio potest euadere improbabilis, & è contra. p. 47. n. 72.

Ordines suscipere non licet in dubio etatis. p. 87. num. 17.

P

Prochus an Officium deserere teneatur ad vitandam occasionem peccandi. p. 301. n. 21.

Pars minus tuta, redditur omnino tuta, si adsit iusta causa. p. 86. n. 12.

Pars quelibet dubia, post adhibitam diligentiam, est aequè tuta. p. 65. n. 26.

Pars tutior, necessariò eligenda est in dubio practico. p. 55. n. 20.

Paruitas rei temporalis, cur excusatur à Simonia. p. 293. num. 16.

Pater, an adire possit Concubinam ad Filios alendos. p. 300. n. 19.

Pater potest rescindere contractum factum à Filio in dubio minoritatis. p. 108. n. 9. idem dic de Voto. ibid. Potestas irritandi in Patre possidet in dicto dubio. ibi n. 10.

Pater potest irritare Votum Filij, cum datur iudicium probabile de ipsius imbertate. pag. 110. n. 19.

Peccatum, quid sit. p. 261. n. 2.

Peccati essentia, in quo consistat. p. 262. n. 3. est legis prauaricatio, ac transgressio. ibi. n. 5. & 6.

Peccatum mortale, & veniale, quid. pag. 263. n. 9.

Peccatum est transgressio legis naturalis cognita. p. 264. n. 11. & virtualis contemptus Dei. ibi n. 12.

Peccatum, constituitur per oppositionem cum aliqua lege. p. 265. n. 16.

Peccatum, est inobedientia Deo facta, vel directè, vel indirectè. p. 265. n. 17.

Peccatum, quomodo sit contra Dei legem. p. 265. n. 19.

Peccatum veniale, est legis prauaricatio. p. 265. n. 20.

Peccatum, reddit actum inordinabilem ad vltimum finem. pag. 266. n. 21.

Peccatum veniale, cur dicatur esse prater legem. p. 266. n. 22. In quo differat à mortali. ibi n. 23.

Peccatum mortale, cur dicatur auersio à Deo, & conuersio ad creaturam. p. 266. n. 24.

Peccati effectus, an sit peccatum. p. 267. n. 2.

Peccata, alia merè interna, alia etiam externa. p. 330. n. 8.

Peccata interna, quam diuersitatem habent. p. 335. n. 6.

Peccata, per quid inter se differant. p. 324. num. 7.

I N D E X

- Peccata plura numero committi possunt contra idem preceptum.* p. 129. n. 19.
- Peccata tot sunt, quot actus externi connumerantur.* p. 332. n. 17.
- Peccata venialia constituunt solum in periculo remoto mortalis.* p. 321. n. 13.
- Peccata venialia disponunt ad mortale.* p. 320. n. 4.
- Peccata venialia, quanquam sint venialia.* p. 308. n. 6. & p. 309. n. 8.
- Peccata venialia non constituunt mortale per hoc, quod variantur in motu.* p. 314. n. 11.
- Peccata venialia, ratione multitudinis, speciem non mutant.* p. 309. num. 10. nec eorum malitia augetur. ibi num. 11. nec redduntur impossibilia cum gratia. num. 12.
- Peccata mortalia, ratione multitudinis, non constituunt vnum mortale maius.* p. 309. n. 13.
- Peccata venialia quanquam ex multiplicatione fiant mortale.* p. 309. n. 14. Sola eorum frequentia, non est legis contemptus. p. 320. n. 15.
- Peccans contra conscientiam, & preceptum ab ea propositum, vnum tantum peccatum committit.* p. 21. num. 15.
- Peccati grauitas mediate pendet à Superioris voluntate.* p. 281. n. 16.
- Peccatum ex se mortale, ex Superioris voluntate fieri potest veniale, & è contra.* p. 282. n. 23.
- Peccati malitia, an ex fine bono minuat.* p. 271. n. 3.
- Peccatum non semper est minus graue, quod intentio est melior.* p. 273. n. 16.
- Peccatum, quid requirat, vt sit mortale.* p. 274. n. 2. plenam deliberationem requirit. p. 276. n. 10. debet esse plene voluntarium. ibi n. 13.
- Peccatum mortale, requirit aduertentiam ad malitiam actus.* p. 278. n. 19. sufficit aduertentia ad malitiam in genere. ibi n. 20.
- Peccatum, quod sit mortale, vel veniale, pendet ex rebus.* p. 280. n. 4.
- Peccatorum diuersitas, colligitur ex diuersitate virtutum, & non è contra.* p. 324. n. 8.
- Peccatorum diuersitas numerica, sumitur ex diuersitate obiectorum, vel actionum externarum.* p. 331. n. 12.
- Peccatum ex ignorantia, an sit grauius, quam scienter commissum.* p. 122. n. 18.
- Peccatum dubium non tenemur confiteri.* p. 87. n. 15.
- Peccatum non restituendi, est vnum non plura.* p. 332. n. 18.
- Peccatum internum, & externum, non recte infertur, quod sint diuersa peccata ex eo, quod diuersimodè manifestantur.* p. 123. n. 24.
- ad Peccatum sufficit voluntas indirecta.* p. 137. n. 24.
- Peccatum veniale, si fiat occasio proxima mortalis, sit mortale.* p. 298. n. 7.
- Peccatum veniale, an ratione frequentia fieri possit mortale.* p. 307. n. 2.
- Peccandi consuetudo includit contemptum.* p. 308. n. 4.
- Peccatum odij, sit ne vnum, an multiplex.* p. 327. n. 18.
- Peccatum idem, pluribus legibus potest esse prohibitum.* p. 327. n. 20.
- Peccata cordis, per quid specie differant.* p. 327. n. 21.
- Peccata oris, per quid differant, specie.* p. 327. n. 22.

Peccata

R E R V M.

- Peccata operis per quid specie differant.* p. 327. n. 23.
- Peccatorum diuersitas specificæ, vnde cognoscatur.* p. 327. n. 24.
- Pecunia metu, vt pretium extorta retineri potest.* p. 240. n. 18. & p. 256. n. 15.
- Pecunias apud Usurarium deponere an sit peccatum scandali.* pag. 302. num. 2. ex iusta causa, non est peccatum. pag. 304. n. 9. Iusta causa dat ius deponendi, ibi n. 10.
- Pecuniæ depositio apud Usurarium, ex se, est res indifferens.* pag. 304. n. 11. nec est cooperatio ad vsuras ibi n. 12. est solum permissio vsuræ. ibi num. 14. non est ad vsuras inductiua, pag. 305. num. 16.
- Peierans ratione conscientie erronee inuincibiliter erronee non peccat.* pag. 6. n. 15. & deinceps.
- Percussio Petri, & Pauli sunt numero diuerse.* p. 331. n. 11.
- Periculo peccandi se aliquando, quis exponere tenetur.* p. 300. num. 17. quando liceat. ibi n. 18.
- Periculo peccandi se exponere, est peccatum.* p. 298. num. 4. etiamsi fiat ad vitandas minas. ibi n. 5.
- Periculo peccandi, ex iusta causa, se exponere non est peccatum.* p. 299. n. 10. tunc non amat. ibi n. 11. nec est voluntarium ibi n. 12.
- Periculum peccandi Coniugatis permittitur.* p. 300. n. 13.
- Periculo peccandi, tenere se exponere est intrinsecè malum.* pag. 300. n. 14. est contemptus interpretatiuus salutis. ibi n. 15.
- Periculum peccati, non est peccatum.* p. 300. n. 16.
- Periculum vita, tollit legis obligationem.* p. 300. n. 17.
- Perfuerantia moralis voluntatis, per quid habeatur.* p. 336. n. 8.
- Persona venditoris, est circumstantia accidentalis emptioni.* pag. 148. num. 10. Sicut qualitas personæ, cum quâ contrahitur matrimonium. ibi n. 12.
- Persona donatarij, pertinet ad causam finalem donationis.* pag. 149. num. 16.
- Personarum acceptio, quoad beneficia, materia paruitatem admittit.* pag. 296. n. 29.
- Peritio mutui ab Usurario, ex iusta causa, licet* p. 231. n. 15.
- Plura fornicandi proposita, sunt vnum numero peccatum.* pag. 336. num. 9. Omnia sunt moralis continuatio primi. p. 337. n. 10.
- Plura fornicandi proposita, videntur plura peccata.* p. 335. n. 3.
- Plura periuria ordinantur ad confirmandam eandem falsitatem.* p. 331. n. 15. plures confessiones ad nihil aliud ordinantur. ibi num. 14.
- Plura venialia committens, per se loquendo, venialiter solum peccat.* p. 309. n. 9.
- Pluralitas actuum interiorum, nec à Confitentibus explicatur, nec à Confessorijs inquiritur.* p. 337. num. 12.
- Plures actus inefficaces, cur vniri non possint.* p. 338. n. 16.
- Pluralitas actuum interiorum confitenda non est, quando non sequitur actus externus.* p. 340. n. 19.
- Plures malitie, specie diuerse, eidem actui inesse possunt.* p. 341. n. 2.
- Plures actus phisici, vnam numero malitiam continere possunt.* p. 346. num. 23.

I N D E X

- Plures Confessiones successiue audite videntur vnum actum moraliter integrare. pag. 329. num. 4. Sunt plura peccata. p. 330. num. 9. sunt plures actiones complete, & inter se non vnibiles ibi n. 10.*
- Plures modica pecunia, quomodo vniri possint. p. 314. n. 13.*
- Plura Vota, eadem die, obligant, sicut plura precepta. p. 315. n. 15.*
- Plures promissiones de materia leui obligant grauius. p. 313. n. 5.*
- Plura precepta leuiter violans, venialiter solum peccat. 313. n. 7.*
- Plurium preceptorum materia in vnam coalescere non possunt. pag. 314. num. 8.*
- Plurium Confessiones audire in statu peccati mortalis, videtur vnum numero peccatum p. 329. n. 3.*
- Pluries eodem ieiunij die comedens, tandem mortaliter peccat p. 310. n. 17. & pluries eodem die festo laborans, ibi num. 13.*
- Pluribus modicum panis distribuens die ieiunij, non peccat. pag. 311. num. 19.*
- Pluribus diebus, Salutationem Angelicam, Deo promissam, omittens, an mortaliter peccet. p. 311. n. 20.*
- Plura precepta leuiter violans, an peccet mortaliter. p. 313. n. 2.*
- Poenitentia in materia graui obligare non potest solum sub veniali. pag. 280. n. 10.*
- Possessio antiquior proualeat recentiori, si simul concurrant. p. 108. num. 13.*
- Possessio non stat pro obligatione, quando eius inceptio est incerta, p. 63. n. 17.*
- Possessio pro qua parte fiet; quomodo possit cognosci. p. 81. n. 6.*
- Possessionis titulus, an sit ratio sufficiens dubium deponendi. pag. 66. num. 2.*
- Possessio generat presumptionem dominij, p. 67. n. 8.*
- Possessio legitima, est sufficiens titulus conscientiam dubiam deponendi. pag. 69. num. 11.*
- Possidentis conditio in dubijs, quare preferenda. p. 69. n. 12.*
- Possessio in dubio sufficit ad formandum iudicium certum de licito rei usu. p. 69. num. 13.*
- Possessor, cur preferendus Domino rei dubij. pag. 69. n. 14.*
- Possessio inchoata cum dubio impedit bonam fidem. p. 69. n. 15.*
- Possessionis, bona fide, inchoata continuatio non euadit mala fidei per dubium superueniens. p. 69. n. 16.*
- Possessor, rem in dubio retinendo, nulli se periculo exponit. pag. 70. num. 17.*
- Possessio, vtramlibet partem reddit omnino tutam. p. 70. n. 18. & 19.*
- Possessor, debitam diligentiam omittens, ad dubium vincendum, tenetur ad restitutionem. pag. 71. n. 21. ante adhibitam diligentiam, re possessa, vti non potest. ibi n. 22. post illam, vti potest; si tamen vendat, Emptorem monere tenetur. ibi n. 23.*
- Possessionem inchoanti cum dubio, non fauet possessio. p. 71. n. 24.*
- Possidentis conditio melior est in quacumque materia. p. 75. n. 10.*
- Possessor in omni materia, prater ius dubium, habet certam possessionem. pag. 76. num. 15.*
- Possessionis titulus, omnibus virtutibus est communis. p. 76. n. 16.*

Potestas

R E R V M.

- Potestas irritandi, se extendit etiam ad tempus antecedens. pag. 110. n. 20.*
- Potestas Superioris, extendit se solum ad materiam certo licitam. p. 101. n. 16. Subditus ad eam solum obligare se voluit. ibi n. 18.*
- Potestas Superioris non se extendit ad dubia p. 101. n. 17.*
- Præcepta Decalogi scire tenemur ex duplici præcepto credendi, & servandi. pag. 123. n. 22.*
- Præcepta diuersionis, nihil habent commune, in quo continuari possunt. pag. 315. n. 14.*
- quæ Præcepta naturalia obligent cum eodem periculo p. 226 n. 18.*
- Præceptorum Decalogi, & Articulorum Fidei ignorantia, in quo differant. p. 128. n. 13.*
- Præceptum constituit rem præceptam in materia alicuius virtutis. pag. 280. n. 5.*
- Præceptum humanum, quas actiones prohibeat. p. 214. n. 11. Ecclesiasticum, non obligat cum graui incommodo. pag. 215. n. 15.*
- Præceptum obligans ad sui observantiam, obligat etiam ad sui cognitionem. p. 120. n. 11.*
- Præceptum quodlibet, proprium respicit finem p. 314. n. 9.*
- Præceptum septimum, & decimum Decalogi, quomodo differant. p. 326. n. 14.*
- Præceptorum multiplicitas, quomodo arguat multipliciter peccatorum p. 326. n. 15.*
- Præceptum Superioris regulariter obligat ad conscientiam erroneam, deponendam. p. 24. n. 11.*
- Præceptum Superioris non potest reddere licitam rem, alioqui illicitam p. 100. n. 4. Præceptum Diuinum praualeat. p. 101. n. 15.*
- Præceptum de Confessionis integritate, an obliget cum quocumque periculo. p. 223. n. 4. obligare videtur, sicut lex naturalis. ibi n. 5. & sicut sigillum Confessionis. ibi n. 6. verè tamen non obligat. pag. 224. num. 7.*
- Præceptum Diuinum de re non intrinsecè mala, regulariter non obligat cum graui incommodo p. 224 n. 8. nec aliqua præcepta naturalia. ibi n. 10. positiuum, obligat sicut humanum pag. 225. n. 13 de Confessionis integritate obligat sicut præceptum de restitutione. p. 226. n. 14. Præceptum sigilli, ordinatur ad bonum Sacramenti. ibi n. 15.*
- Præceptum in dubio non obligat. pag. 87. n. 16.*
- Præceptum in dubio obligat, cum pro ipso sit possessio. p. 78. n. 20. De præcepto dubitans, post debitam diligentiam non obligatur. ibi n. 24.*
- Præceptum in dubio facti non est in possessione obligandi. p. 63. n. 13.*
- Præceptum in dubio obligationis, non obligat. p. 63. n. 14.*
- Præceptum Superioris non semper presumitur iustum. p. 102. n. 21. Presumitur quando oritur ex potestate legislatiua ibi n. 22. Nullum hinc sequitur inconueniens; ibi n. 23.*
- Precibus importunis exorta, retineri non possunt. p. 259. n. 5.*
- Preces importuna, equiparantur coactioni. p. 259.*

I N D E X

- p. 259 n. 6. *Et in iure etiam metui. ibi*
n. 7. *Nec plenam libertatem relinquunt.*
ibi n. 8. Qui propter illas aliquid facit,
cum repugnantia facit. ibi n. 9.
Preces per quid fiant importune. pag. 259.
n. 10.
Preces Pauperum, cur non dicantur impor-
tune. p. 260. n. 11.
Precibus importunis legatum impediens te-
netur ad restitutionem. p. 260. n. 14. Et
licentia à Superioribus sic extorta, non te-
net. ibi num. 15.
Pralati potestas, in dubio, an sit legitima, ob-
ligat subditum ad obediendum. pag. 97.
n. 24.
Presbyteratus ordinem suscipere non licet
ante annum 24. completum. pag. 87.
n. 17. *Neque in dubio an compleuerit.*
ibid.
Præsumptio est quadam verisimilitudo, ac
probabilis coniectura. p. 81. n. 6.
Præsumptio, semper est pro eà parte,
cui non incumbit onus probandi. pag. 81.
n. 6.
Præsumptio facti, quod de iure faciendum
erat, semper stat pro ipso facto. pag. 88.
n. 22.
Præsumptio in re dubia, facit vnã partem
haberi pro certa, donec pars opposita ali-
unde probetur. p. 81. n. 6.
ad Præsumptionem requiritur notitia tam
iuris, quam facti. pag. 15, n. 26. Re-
quiritur etiam directa, ac for-
malis voluntas transgrediendi. ibi-
dem.
Pretium pertinet ad substantiam vendi-
tionis, non quantitas pretij. pag. 186.
num. 11. *Idem valet in donatione. ibi*
num. 12. *Id quod in illis fuit inuo-*
luntarium, est restituendum pag. 190.
n. 13.
Primus actus impossibilis, cum audi-
tione Sacri, integrè illam impedit. p. 318.
n. 15.
Principium vniuersalissimum pro dubio cir-
cumstantiæ facti. pag. 89. n. 4.
Principium quoddam vniuersalissimum pro
dubio facti. pag. 84. n. 7. idem princi-
pium magis probatur. p. 85. n. 8.
Præuilegium Regularium absoluendi à re-
seruatis per Decretum Clem. VIII, neque
extra Italiam suffragatur quoad casus,
quos Episcopi sibi reseruant. pag. 17.
n. 33.
Præuilegiati Roma, & extra Italiam pos-
sunt absoluere à Casibus reseruatis per
Decretum Clem. VIII. pag. 16. num. 32.
Possunt etiam vbique à Casibus Episco-
po reseruatis à iure, & à Papalibus
occultis. ibid. A Casibus, quos sibi Epi-
scopi reseruant, nullibi possunt, si sint
Regulares. p. 17. n. 33. Si ex errore ab-
soluant etiam in Italia, non incurrunt
pœnas, & censuras in eo Decreto con-
tentas. p. 16. n. 31.
Probabile, quid sit, & quid ad hoc requira-
tur. p. 30. n. 15.
Probabilitas non idem significat, cum dici-
tur de opinione, ac de alijs rebus. p. 42.
n. 56.
Probabilis opinio potest enadere improbabi-
lis, & è contra. p. 47. n. 72.
Probabilitas logica, quid sit, quid probabi-
litas moralis. p. 48. n. 73.
Professio ex errore circa causam finalem,
videtur invalidari. pag. 174. n. 2. Ta-
lis enim error, videtur esse circa sub-
stantialia Professionis. ibi n. 3. Sicut
si esset

- si esset circa materiam Professionis. p. 175. n. 5. & sicut est in Voto simplici. ibi n. 6. Verè tamen non inuadatur talis professio ibi n. 7.
- Professio est contractus onerosus. p. 175. n. 9. Sicut est Matrimonium. ibi n. 10. In contractibus onerosis, error circa causam motiuam non tollit eorum voluntatem. ibi n. 11. Hec voluntas datur in Professione, sicut in matrimonio. ibi n. 12.
- Professio debet esse libera, sicut etiam Votum simplex. p. 176. n. 14. Error circa causam motiuam Professionis, non est circa substantialia. p. 177. n. 15.
- Professionis emissio est absoluta. pag. 177. n. 17.
- Professio in dubio ætatis non valet. pag. 88. n. 21.
- Professio Religiosa dolo non irritatur. p. 199. n. 22.
- Professio Religiosa, quam libertatem requirit. p. 250. n. 11. metu iniusto extorta, est irrita. p. 246. n. 6. sicut promissio rerum Ecclesie. n. 6.
- Proiectio Breuiarij, est virtualis omissio Officij. p. 269. n. 12.
- Proiectio Breuiarij, est causa omissionis Officij. p. 318. n. 16.
- Promissio ex errore circa motiuum promittendi, non obligat. p. 152. n. 1.
- Promissio obligat, cum includit animum se obligandi. n. 154. n. 18.
- Promissio conditionata hunc animum non includit. ibi n. 19.
- Promissio, ex quocumque sine facta, semper obligat. p. 213. n. 6.
- Promissio facta in ebrietate aliquando obligat. p. 142. n. 10.
- R. P. Beati Lib. 1.
- Promissio conditionalis, posita conditione obligat. p. 142. n. 11. Quid sufficiat ad hoc, vt promissio sit valida. p. 144. n. 18.
- Promissionis conditionata obligatio incipit, cum penitur conditio. p. 144. n. 19.
- Promissio conditionata in quo adæquate consistat. p. 144. n. 20. Quid requiratur, vt obliget. ibi n. 21.
- Promissio, per positionem conditionis ex conditionali fit absoluta. pag. 142. num. 13.
- Promissio includens conditionem in ebrietate ponendam, valida est. pag. 143. n. 15.
- Promissio, an obliget mutatis circumstantijs. p. 169. n. 3. Ex se nullum habet finem intrinsecum, quem respiciat. ibi num. 6. Juxta varios promittendi modos obligat, vel non obligat. ibi n. 7. & deinceps.
- Promissio in gratiam illius, qui aliquem in carcerem coniecit, vel in eo detinet, est irrita. p. 246. n. 6.
- Promissio, metu reuerentia facta, non obligat. p. 257. n. 17.
- Propositum committendi omnia venialia, non est occasio proxima peccati mortalis. p. 320. n. 8. neque est virtualiter propositum periculi proximi. p. 321. n. 9.
- Propositum committendi omnia venialia, videtur esse occasio proxima mortalis. p. 320. n. 3.
- Propositum committendi plura venialia, quando sit mortale. p. 308. num. 7.
- Propositum censetur moraliter perseuerare, quoadiu non retractatur. pag. 337. num. 11.
- Propositum venialia non vitandi stare potest cum proposito vitandi mortalia. p. 321. n. 14.

- Propositum committendi venialia, potest esse aliquando mortale, pag. 322. n. 16.*
- Provisio beneficij, ad quem in dubio pertineat. p. 81. n. 7. Possessio stat pro reservatione Pontificis. ibi n. 8. Non pro Episcopi iurisdictione. p. 82. n. 9. Dubium est de eius inceptioe. ibi n. 10. Presumptio iuris est pro reservatione. ibi n. 11. Constat de reservatione, non de eius cessatione. ibi n. 12. Inceptio iurisdictionis Episcopi, cum sit quid facti, non presumitur. ibi num. 14.*
- Proximi malo cooperari, quot modis possit. p. 230. n. 10.*
- Prudentia, quo utatur principio ad operationes voluntatis regulandas. pag. 5. n. 13.*
- Prudentie dictamen, quo syllogismo concludatur. p. 49. n. 77.*
- Putans aliquid esse peccatum, in genere peccat contra preceptum dictans bonum esse sequendum. p. 20. n. 12.*
- Putans aliquid esse virtuosum, facit actum illius virtutis, quam putat. p. 20. n. 13.*
- Qualitas personae, cum qua contrahitur, est circumstantia accidentalis matrimonio. p. 148. n. 11.*
- Qualitas rei vendendae constituit valorem, qui est venditionis materia. p. 182. n. 13.*
- Quae qualitas rei valorem, ac venditionis materiam constituat. p. 183. n. 14.*
- Qualitas personae regulariter non constituit materiam matrimonij. p. 183. n. 15. Non omnes rei qualitates pertinent ad venditionis materiam. ibi n. 16.*
- Quantitas notabilis in furto, quae p. 284. n. 4.*
- Quinque modij tritici, an sint quantitas notabilis. p. 284. n. 2.*
- Quinque tritici modios è Regno extrahere, non est mortale. p. 285. num. 9. reputantur materia levis. p. 286. n. 12. Nec Republica infert damnum graue. ibi n. 14.*
- Quomodo cognosci possit, pro qua parte sit possessio. p. 81. n. 6.*
- R**egula, ac Voti obligatio, non est duplex, sed vna. p. 323. n. 4. verè tamen est duplex. p. 325. n. 9.
- Regula, ac Votum, quas obligationes inducant. p. 325. n. 13.*
- Regula ad specificam peccatorum diuersitatem cognoscendam. p. 327. n. 24.*
- Rei alienae vsus, est peccatum diuersum ab eius acceptione. p. 332. n. 19.*
- Religiosus minima vsurpans, quando mortaliter peccet. p. 311. n. 21.*
- Remissio debiti, ex desperatione illud recuperandi, facta, non tenet. pag. 257. n. 18.*
- Renunciatio hereditatis, metu reuerentia facta, est rescindenda. p. 256. n. 16.*
- Rescissio renunciationis, est tacita beneficij collatio. p. 247. n. 12.*
- Rescissio contractus est favor etatis. p. 107. n. 6.*
- Rescindi potest à Patre contractus filij in dubio pubertatis. pag. 108. n. 9. in eo dubio possidet in Patre potestas irritandi. ibi n. 10.*
- Reservatio non incurritur ab eo, qui inuincibiliter ignorat talem reservationem decretam tali culpa. p. 116. n. 25.*
- Reservationis beneficiorum tempus durat, donec constet de eius cessatione. pag. 81. n. 8.*

Reservatio in dubio non incurritur. pag. 87. n. 15.

Res illicita, non redditur licita, per preceptum Superioris. pag. 100. num. 13.

Resignans beneficium ex metu, ante rescissionem, resignationis fructus percipere non potest. p. 248. n. 14. Officium recitare non tenetur. ibi num. 15.

Resignatio beneficij metu extorta, an sit valida. p. 246. n. 3.

Respublica, quam potestatem habeat in ordine ad contractus. pag. 205. num. 4.

Respublica supplere potest defectum consensus ad valorem requisiti. p. 206. n. 9. Irritare potest contractus iure natura validos. pag. 207. n. 10. Cum supplet defectum consensus, reddit contractum etiam iure natura validum. ibi num. 11. Supplet hanc defectum solum, quando error est prudens. ibi n. 12. Convalidat contractum saltem quoad effectus. ibi n. 13. Convalidare solum potest invalidum ex defectu consensus. p. 208. n. 14. Convalidat etiam, quando error est solum concomitans. ibi n. 15. Hinc efficaciter probatur convalidare etiam gesta, quando datur error communis. ibi n. 16.

Restituere tenetur possessor omittens debitam diligentiam ad vincendum dubium. p. 71. n. 21.

Revocatio consilij, quando in foro externo censetur sufficiens. pag. 94. n. 11. Aliquando non presumitur sufficiens. pag. 95. n. 15. & p. 96. n. 22.

Revocatio mandati semper est sufficiens. p. 96. n. 22.

Revocationis sufficientia probatur ex coniecturis in oppositum. pag. 96. num. 23.

S.

Sacerdos Beneficiarius, Officium omittens, quot peccata committat. p. 326. n. 16.

Sacerdotem occidens quot peccata committat. p. 236. n. 17.

Sacramentorum confessio in materia dubia, an unquam liceat. pag. 233. num. 24.

Sacramentorum forma, materia parviteriam non admittunt. pag. 294. n. 23.

ad Sacramenta conficienda, cur requiratur voluntas aliquo modo praesens. p. 145. n. 22.

ad Sacramenti valorem, cur requiratur intentio aliqua, tunc cum conficitur Sacramentum. p. 141. num. 9.

Sacrificium crastinum sufficienter applicatur per hodiernam, imo per praeferitam applicationem. p. 142. num. 12.

Sacrista Officium vendens, peccat solum contra Religionem, p. 293. n. 18.

Scandalum, cur sit peccatum. p. 302. n. 2.

Scandalum, an sit, pecuniam apud Vsurarium deponere. pag. 302. num. 2. aut Meretrici domum locare. pag. 306. n. 21. quae praestare possit Famulus sine scandalo. pag. 305. n. 17. quae Caupo. p. 306. n. 22.

Scientia eorum, quae ad proprium munus spectant, est debita solum propter opus. p. 123. n. 21.

Secreti reuelatio, an unquam excusetur a peccato. p. 233. n. 23.

Semiplena advertentia in quo consistat. pag. 275. n. 7. & p. 277. n. 18. reddit peccatum veniale. pag. 276. n. 10. & pag. 277. n. 17.

Semiplena advertentia indicia. p. 278. n. 21.

B b b 2

Sepul.

I N D E X

- Sepultura tradens haereticum, vel eius receptorem, aut factorem non incurrit excommunicationem, nisi illi per publicam sententiam damnati sint, vt tales, vel si per errorem non putauit esse tales. p. 15. num. 28.*
- Sigillum Confessionis materia leuitatem non admittit. p. 294. n. 22.*
- Simonia non admittit materia paruitatem pag. 290. num. 4.*
- Simonia, alia iuris Diuini, alia Ecclesiastici. pag. 291. n. 9.*
- Simonia iuris Ecclesiastici, materia paruitatem admittit. pag. 292. n. 11. Est mala, quia prohibita. ibi n. 14. qua quantitas sit grauis. p. 293. n. 17.*
- Simonia iuris Diuini, cur materia paruitatem non admittat. pag. 293. num. 15.*
- Singula obiecta propriam deformitatem refundunt in actum voluntatis internum. p. 345. n. 12.*
- Singula deformitates, in confessione, sunt explicande. pag. 344. num. 13. Sunt plura numero peccata. ibi num. 16.*
- Sortilegium, materia paruitatem non admittit. p. 294. n. 21.*
- Sponsalia, metu iniusto extorta, iure positiuo sunt irrita. pag. 246. num. 6.*
- Studiositatis virtus, non semper specialiter obligat. p. 123. n. 23.*
- Subditus in dubio, an Pralati potestas sit legitima, tenetur obedire. pag. 97. num. 24.*
- Subditus, solum ratione Potit tenetur ad obedientiam. p. 100. n. 11.*
- Subditus dubitans de materia honestate, non tenetur obedire. pag. 100. n. 12. quomodocumque dubitet. ibi n. 13.*
- Subditus sequi potest opinionem probabilem sui Superioris. p. 46. n. 66.*
- Suburbia Roma veniunt nomine Roma. pag. 17. n. 34.*
- Superioris praeceptum non potest reddere licitam rem, alioqui illicitam. pag. 100. n. 13.*
- Superioris potestas ad materiam solum certò licitam se extendit. pag. 101. nu. 16. Subditus ad eam solum obligare se voluit. ibi n. 17.*
- Superioris potestas, non se extendit ad dubia. 101. n. 18.*
- Superior illud solum ius habet, quod subditi per Patrum contulerunt. ibi n. 18.*
- Superioris praeceptum non semper praesumitur iustum. p. 102. n. 21. praesumitur, quando oritur ex potestate legislatiua. ibi n. 22. Nullum hinc sequitur inconueniens. ibi n. 23.*
- Superior in dubio obligare non potest ad secreti reuelationem pag. 102. n. 23. nec tempore Quadragesima ad carnes comedendas. ibi num. 24. Possessio stat pro praecepto ieiunij. p. 102. num. 25. Nec in dubio de belli iustitia, ad militandum. pag. 103. num. 26. Multò minus si subditus de belli iniustitia habeat iudicium probabile. ibi num. 27.*
- Suspensio non incurritur ab innuincibiliter ignorante eam pro tali culpa impositam. pag. 115. n. 23.*
- Syllogismus, cuius conclusio est dictamen prudentia pag. 49. n. 77.*
- Synderesis quid, & quomodo ex illa oritur conscientia. pag. 4. n. 11.*

T. Testes.

T

Testes coacti, in testamento adhibiti, non valent. p. 246. n. 6.

Thesaurus absconditus non pertinet ad materiam venditionis agri. p. 184. n. 17.

Timor, v. Metus.

Titulus possessionis, omnibus virtutibus est communis. p. 76. n. 16.

alii Tituli prater possessionem, sufficientes ad dubium deponendum. p. 79. n. 29.

Titulus possessionis, an sit ratio sufficiens dubium deponendi. p. 66. n. 2.

Traditio rerum Ecclesie, metu facta, est irrita. p. 246. n. 6.

Tutior pars, an, & quando in dubiis eligenda sit. p. 65. n. 25.

Tutior via, quando eligenda sit in dubio. p. 75. n. 12.

V

Validare, seu convalidare contractus. vide Respublica.

Ad valorem actus, quenam voluntas ac libertas requiratur. p. 131. n. 2.

Valor irritationis, in potestate Patris fundatur. p. 109. n. 15. Hec vtpote antiquior praevalet Voto. ibi n. 16.

Valor rei desumitur ex eius utilitate in ordine ad usum, ad quem vendi solet. p. 181. num. 7. & ex communi estimatione, quam res habet in illo loco. ibi n. 8.

Valor, qui est venditionis materia, constituitur per rei vendenda qualitatem. p. 182. num. 13. Quanam qualitas rei valorem, ac venditionis materiam constituat. p. 183. n. 14. Non omnes rei qualitates pertinent ad materiam Venditionis. ibi n. 16.

Valor rei vendenda duplex; intrinsecus, & extrinsecus. p. 185. n. 6. Error valoris, quem res alicubi habet, non irritat contractum. ibi n. 7. Est error circa valorem extrinsecum. ibi n. 8. Vide error valoris.

Valor rei extrinsecus, est venditioni accidentalis. p. 185. n. 9. Error circa illum reddit venditionem inuoluntariam, solum secundum quid. p. 186. n. 10.

Pretii pertinet ad substantiam venditionis, non quantitas pretij. ibi n. 11. Idem valet in donatione. ibi n. 12. Id quod in illis fuit inuoluntarium, est restituendum. p. 187. n. 13.

Vendens Officium Sacriste, vel Oeconomi peccat solum contra Religionem. p. 293. n. 18.

Venditio, ex metu facta, iure natura est valida. p. 242. n. 7.

ad Venditionis substantiam non minus pertinet qualitas rei, quam res. p. 182. num. 11. Nec minus, quam causa finalis. ibi n. 12.

in Venditione, & emptione, non solum res vendenda, sed eius etiam qualitates pertinent ad materiam. p. 181. n. 6.

Venditio non inuolidatur ex errore circa personam ementis. p. 147. n. 9. Persona emptoris est circumstantia accidentalis venditioni, sicut emptioni persona venditoris. p. 148. n. 10. Et sicut qualitas persona, cum qua contrahitur in matrimonio. ibi n. 11.

Venditoris dolus emptionis valori non videtur obstare. p. 195. num. 3. Iure tamen civili emptionem irritat. p. 197. num. 11. Quanam iura hoc decernant. ibi, n. 12.

Bbb 3

Vendi-

INDEX RERVM.

obstat, quod ignorantia sit antecedens. p. 193. n. 12. Obligationem impediens, si illi superueniat, eam tollit. p. 194. num. 15.

Votum ex suppositione erronea factum non obligat. p. 167. n. 7. Non est absolutum, sed conditionatum. ibi n. 8. Cessante suppositione, cessat, sicut cessante causa finali. ibi n. 9. Et sicut cessante eadem causa, cessat lex. ibi n. 10. Causa, qua respectu *Voti* simplicis, est finalis respectu solemnis, est impulsua. ibi n. 11. In *Voto* simplici, conditio est causa finalis. p. 168. n. 12.

Votum restituendi, si res antea non erat debita, non obligat. p. 168. n. 13. Causa in dubio presumitur impulsua. ibi n. 14.

Votum non inuadatur ex aliquo errore circa causam finalem. p. 172. n. 5. Satis est, si causa motiua subsistat tempore executionis. ibi n. 6. Sicut etiam in *Voto* facto ad filii sanitatem obtinendam. ibi n. 7.

Vouentis intentio est se obligare pro tempore executionis. p. 172. n. 9. Causa existere potest tempore executionis, licet non existat tempore emissionis *Voti*. ibi n. 10. Error circa causam pro tempore executionis reddit *Votum* inuadum. p. 173. n. 11. Per causa cessationem *Votum* non extinguitur, sed suspenditur. ibi n. 12.

Vsura, materia paruitatem admittit. p. 295. n. 26.

Vsuras non semper impedire tenemur. p. 305. n. 15.

Vsus rei aliena, est peccatum diuersum ab eius acceptione. p. 332. n. 19.

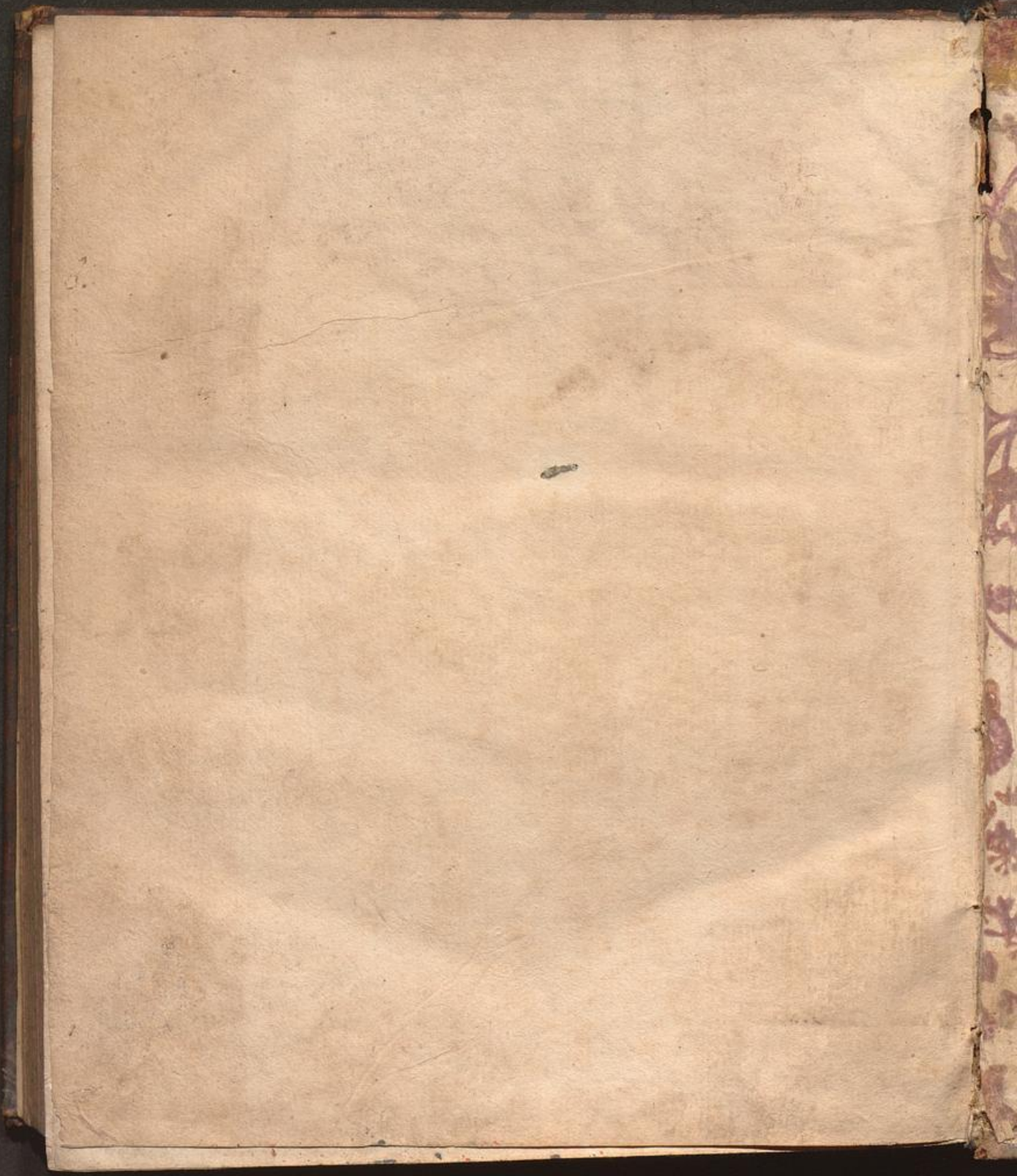
Vulnerum numerus, quibus alius occisus est, non est in Confessione explicandus. p. 337. n. 13.

Vxor cum dubio practico debitum reddens, peccat mortaliter. p. 53. n. 9.

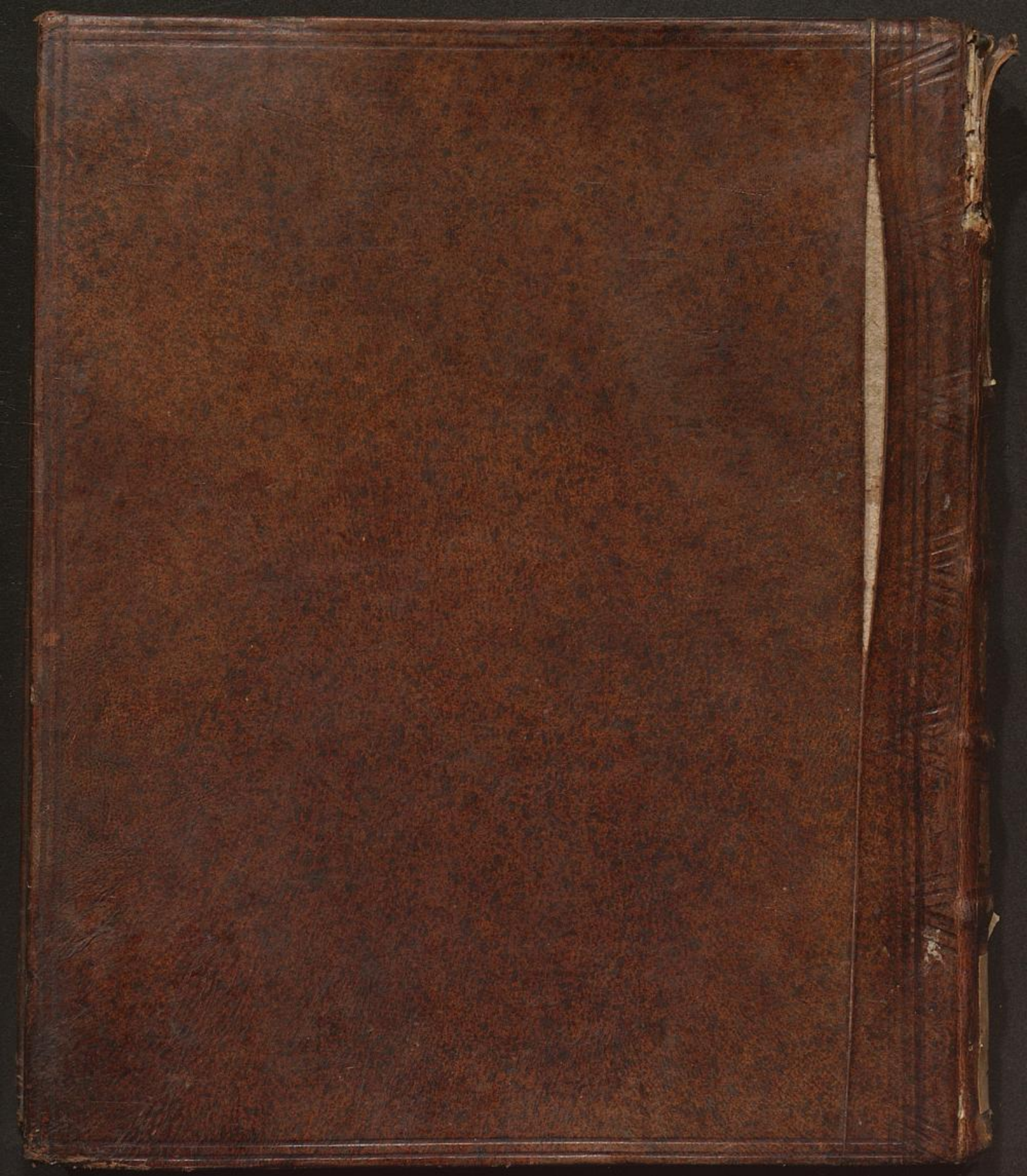
de *Voto* dubitans, post debitam diligentiam non obligatur. p. 79. n. 25.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

RP. BEAT
ESTIONE *
GRATI

Th
2137

S. ATHANASIUS EP. 2. *Maij.*

Amor silentii.

Sapientes abscondunt scientiam, os
autem stulti confusioni proximum est

PROV. 10.

O. p. Ordine Carthusiano, &

